hȝ sp. s. san. porta ciuitatis ē sensus corporis quorū nullo: peccauit x̄ uiō: extra carnis uoluptatē passus ē: ut nos ex̄ exemplo ostio sensuū uitijs clauso ext̄ carnis desideria patiamur. ut qui pro nob x̄ pass. hortat nos ap̄ ut imi temꝰ christus. Exeamꝰ ḡ. q. qr x̄ ext̄ castra passus ē: ut nos sanctificaret ... fide et caritate. ext̄ ... corpus mor tificantē ... concupi scentiis. ... nos dico ... ut ipm. i ppriū ē ei. i. pōr. i. ... ne ... qui iudeꝰ ē ... in fide ... nb ... redēptio ... debemꝰ exire ext̄ castra. ... ha. hȝ ma. ei. ... manens corpꝰ. sȝ futurā inquirimꝰ. i. s. futurū statū. ... futuri ciuitatē con sequimur ... pipm. i. p x̄. q ē nob uia a q̄ sumimꝰ exemplū ad martyriū. offeramꝰ sēp hō lau. ... figurat. i. fructū labiorū confitentiū nōie ... confitentiū nomi ei. q. ē laus dī ... hostia ... fructꝰ. qr alii p hi ad fidē ... q timetis dnm laudate eū. ... cola tis eū. amare dicite: q̄ timetis: ... poti tis laudare q̄m amatis. timite eū ho mines uetus. ... ut oc ci dentē. fidū habentes ... uiuifica tē. ... ē sacrificiꝰ ad templū: in figura sanguis x̄ quo redempti su mꝰ quamuis nescientes. q̄d p̄figaret cruentas uictimas imolabant. nc̄ ū mḡ nom. t. sp̄uale sacrificium laudis offert. q̄ ds honorificatur ē uisibil sacrificiū illud inuisibile sacrū signū erat. bn̄ficientie. Euacuata sunt p̄uorū ... gula redit ad bōs mores p suadendos. q. n̄ m̄ p̄dicta faciatis sȝ ... nolite. ob. bn̄fi. i. largitatis in alios bn̄ficiis. ut dr̄ largꝰ. et elemo sine dedit. in bn̄ficientia: dr̄ largi tas elemosinarū. ... cōmunionis. i. cari tatis q̄ oīa putant cōia. q. ... suba sit oblata. tū ex his q̄ h̄etis elemosinas date. hȝ ē q̄d sup̄ dr̄ n̄ desen

Obedite prepo sitis uris: et subiacete eis. Ipsi eni puigi lant. qsi ratio nē p animab; uris reddituri: ut cū gaudio hec faciant et non gemen tes. hoc eni n expedit uo bis. Orate p nob. Confi dimꝰ eni qr bo nā oscientiā hmis in oib; bn̄ uolentes oūsari. Am pliꝰ au deprecor uos hoc facere: q celeri restitu

tes collectionē uitam. Talib; ut. q. io nolite obliuisci. qr talib; ho. s. muneribus elemosinarum. p̄meret d̄s ... antiquis legali b; qr p elemosina hostes uincunt. ... peccata extinguunt. uitā adquirit. Vn̄: d̄ns p pp̄ham dic. Misericordiam uolo: et n̄ sacrificiū. ... obedite p̄po. uris. q̄ntū ad p̄cepta ut. s. faciatis. q̄ p eos p̄cip ecclia. et sub iacete eis. i. reuerentiā exibeatis. Obe diendū ē utiq; p̄latis et p̄dicatorib; inq̄ntū doctina et mores illorū scē ... existunt. Si a amare ... de ui auerunt. non faciamꝰ q̄lia agunt sȝ q̄lia dic. n forte ... doctina aber rent. Vn̄ d̄ns ait. Q̄ dicunt facite: q̄ a faciunt: nolite facē. hoc ... digni tate. lic; uite sint p̄dite. ... non ad uitā eorū: sȝ ad sermones. intendite. Ipsi. ut. q. io debetis obedire. qr ipsi uos puigilant. i. p nob solliciti sunt p̄dicando bonū exēplū dando. et ... na prouidendo. q̄si p animab; uris ronē red dituri. Ideo obedite ē gaudio. i. ē leticia. ... uitis qr uident p̄fice faciat h. i. uigilent et curā uri agant: n̄ gem tes. i. ē ... facimus utiq; ista ē gaudio q̄n ... uidemꝰ hoīes p̄fice in ... ut. ē gaudio laborat operariꝰ in ag. q̄n attendit arbore: et fructū uidet. q̄n attendit segete: et uidet ubtate. ... intel lig: q̄d n̄ sine causa laborauit n̄ sine causa: dorsum curuauit ... matiꝰ at tiuit ... frigꝰ: estꝰ ... io ait ut ē gaudio h. f. et n̄ ge. h. ut. s. ut gementes sint n̄ expenb. qr tē n̄ p̄dit ub ca eorū: fide ub ... gemuerit eo q. n̄ p̄ficia tis ... ait. n̄ expedit ub non dico n̄ expedit ill. q. ... illi ... q̄n ... de mal uris expedit ill ... ... sȝ n̄ expedit ub. Sim ḡ in dnico agro boni opem. p̄lati et subditi. ut sil de mercede gaudeamꝰ ... obedi re debetis ill. ut i die iudicii faciant h. i. p uob reddant rōne do ē gaudio. i. secu de p̄mio ... n̄ ge. i. n. ... hesi

198 f[euill]ets
15 03 L...
10 [?] 8 L...
27 initiales

cantes de uestra dampnatione. h. it. s. ut gemeute. puob rone reddant. n expedit ub. seqr. Orate pnob. Supbia et oneq; nitis q sa pontifice petitio q dedignant de pcari suos subditos. qui p eis oione fundant orate dico confidim n. d ub. q bonam csciam. i. bona uoluntate de ptitis moib; n solu i getib; uolentes i in futuro bn cuersari tam iudeos qm gentiles. h. deo dicit q culpabat aplca qbi da. q. suam gente negliget. s; ostdit se affect bon hre ad os. s. iudeos i gentiles. de quo p fcu bois gaudet. et eisq; in futuro meliora optat. nn ait. csci. ha. b. qi csciam ma i nullo nos accusat. n uob csci sum. q. ub illud ias fem i nich efficioe p tulim nichil negocii cis q fecim neq sumus q ad arbitriu. i. d uob. fortas. it. i talib; accusabat. ampli a. q. dico ii orelis pme ampli a epecor. uos h face. s. orare p me. q ce. re inb. q. n solu mea ca s; mag pura utilitat. Rogo uos h face. s. orare pme. dns a. q. io suadeo uos ad bon. ds a. qui aptar. q dator e pacis. u. s. mea n q eterit eduxit de mor. i. resuscitauit de sepulcr. qui loce p e mortuor e. dnm. n. ihm x. ma. pas. oiu. i. bonium q pastor e. effectus. sangne test. et. i. peffusione sanguis h. quo firmat u. r. no. q. dr etnu. q aliud si succedet ipi qm. q hoc fec aptet uos faciat uos aptos. i oi bo ut uelitis ope i facuo. ei. i. ea. q ipi uult. aptet uos ipm dico facies ub q placeat eo se. qm n ex uob bon. s; ipm fac. nich e boni hre potestis nisi illo pueniente et subseqnte faciat bon. i uob dico ih: p ihm x n p carnales obsuantias cui xpo uita e pat i spu sco n carnalib; obseruanciis sit. i. e. gla i scla sclor. i. in fine. am. cfirmo e qi ita fiat. i ita uim e ii diri Ro a uo frs. u. sufferatis. pacient. ubu solatii. i. hanc eplam q e csolatio. i ad hortatio. n dica. amonitio q e ci pigr. csolatio u illor q pusilla

ar uob. Deus autem pacis q e. de mortuis pastore magnu oiu in sangne testamti etni dnm nrm ihm xpm: aptet uos in oi ope bono: ut faciatis uolutate ei: et faciens i uob quod placeat cora se p ihm xpm cui gla in scla sclou am.

Rogo uos frs: ut suffatis ubum solatii. Et ei. per paucis scpsi uob. Cognoscite frem nrm timotheu dimissu. Cum q si celius uenit: uidebo uos. Salutate os ppositos uros et oms scos. Salutant uos frs dei talia. Gra cu omib; uob amen.

Expliciunt epte pauli.

mine fr. i debes pacient fre. Et it. p paucis scpsi ub timens ub oneri ee. q n p qsq. longitudine smonis abuiere h q ppe erat q ad usum faciebant. i. iolatent itanq. Cognoscite. q i uendo ihm. ex ando. frem nrm timotheum. s. q ipm. i coadiutore i pdicatione. a me dimissu. ut qd uolebat ul ad pdicandu. ut forsita dimissu a carce. iq si celerius fuerat. e q si celeri. i. cito uenit uidebo uos imh. redd. ait cum mansuetiones. Salutate oms ppositos uros. i os subitos scos. i. scificatos in baptismo. Sic gnalr oib; scbit. ita gnalr oib; s. platis i subditis salute optat. Salutare. i. e. salute optare. Salutant uos os. frs de ytalia. p hoc nota eu a roma scpsisse. Gra. i. purgatio peccator. i alia di muna sit cu oib; ub am.

Ier. haymo.

Aug. in li. q. omi euangl'ii.

Crisost.

quia post gratiam licitum est omnibus cibis uti predicabant aliqui non esse peccatum escis affluere si bonum esset. alii uero superstitiose docebant abstinendum esse a quibusdam contemnentes quasdam escarum differentias. et observatione malos seducebant. contra quos hoc apostolus agit hic dicens. doctrinis variis. scilicet que varie sunt a nostris. et peregrinis. id est extraneis. nolite abduci. a veritate hui... [illegible] peregrine leuitas... fidem non habent variis doctrinis persistentes erroris. non enim abscondunt ipse... in fide non habentes. sed perversa et pernitie sua prestent in lucem. vacantiam sermonis ostentant nulla per se falsa doctrina est que non aliquid de ueritate inmisceat. Uera que falsis inordinate permixta in una disputatione. vel narratione. uelud in uno coloris corpore apparentia. lepre... corpora diuersis coloribus uariata atque maculata. tales uitandi sunt. sic hic docet apostolus nolite abduci dico. Optimum enim est stabilire cor gratia. scilicet uirtutis fidei perfecta que docet omnia esse munda mundis. non escarum habundantie vel uarietati et differentie esse attendendum. unde subdit. et non escis. id est non differentiis. vel in affluentia ciborum que non profuerunt ambulantibus in eis. id est observatoribus ac discernentibus cibos. et studentibus ciborum affluentie in eis. Gratia que omia permittit. soluendo a lege confirmare cor debet. et non studio observationum. vel affluentie escarum que non profert ad salutem ambulantibus non dico se continentibus. sed qui perseueranter student in eis. vel discernendo vel nimis affluendo. abstinentia quedam que abstinet a peccato. pro

ti sunt vobis verbum dei: quorum intuentes exitum conversationis imitamini fidem. Ihesus christus heri et hodie ipse et in secula. Doctrinis variis et peregrinis nolite abduci. Optimum enim est gratia stabilire cor: non escis que non profuerunt ambulantibus in eis. Habemus altare de quo edere non habent potestatem: qui tabernaculo deserviunt. Quorum enim animalium infertur sanguis pro peccato in sancta per pontificem horum corpora cremantur extra castra. Propter quod et ihesus ut sanctificaret per suum sanguinem populum extra portam passus est.

desiderio ciborum uel illo custodia mente perfruitur. sed fides simul... habundare gratiarum donis per deuentrem uel obrue escarum mole: nocet. habemus enim. Item hoc ostendit non esse studendum in discretionibus vel affluentia ciborum. quia uere non est studendum in discretionibus ciborum. habemus enim altare de quo non habent potestatem edere qui deseruiunt tabernaculo. id est obseruantiis legis. uel qui cibos discernunt. quia alia huiusmodi legalia seruant que nomine tabernaculi significatur. que ad tempus sunt disposita. Et ita non est studendum escarum affluentie. quia habemus altare. id est corpus christi quod in altari consecratur atque sumitur. de quo non habent potestatem. id est licentiam edere qui deseruiunt. id est ex toto seruiunt tabernaculo. id est corporis uoluptati et ciborum affluentie. Non enim est ei seruiendo in desideriis. Refert autem hoc apostolus legis consuetudinem ac misterium. secundum spiritualemque sensum legis significat. precepit fuit. ut decima die mensis septimi a festiuitate pascali. in festiuitate uidelicet propitiationis acciperent uitulum et hyrcum immolare extra castra quorum sanguinem ferret solus pontifex in sancta sanctorum: oraturus pro populo. carnes uero illorum portarentur extra castra. ibique cremarentur. nec erat alicui tabernaculo deseruienti licitum ex illis comedere. Specialiter inter illa: duo animalia. uitulus uidelicet et hyrcus: figuram tenent domini saluatoris. Ipse enim est uitulus quem pater pro nostra transgressione filii prodigi immolauit. Ipse est et hyrcus qui pro peccatoribus oblatus. Pontifex et ille qui cum sanguine illorum animalium intrabat in sancta sanctorum oraturus pro populo. quod ipse uere gerebat christus qui cum sanguine passionis sue. interiora patris celestis penetrauit oraturus pro fidelibus suis. Immolabantur illa animalia intra castra sed carnes extra comburebantur. et redemptor noster intra ierusalem. quia intra castra immolatus est uocibus iudicio iudeorum. sed carnes illius extra ierusalem in cruce conburitur igne passionis. quem enim adiudicatus est: morti clamantibus iudeis. crucifige. quod autem quantum ad illos pertinet immolatus est intra: ma... dicitur

eum centurium hora tertia nam hora .vi.
in cruce leuatus est. altare autem non extra castra cremabantur
carnes altare ecclesie est. ubi cotidi-
e consecratur corpus christi. hostias igitur altaris ecclesie
ubi consecratur corpus dominicum. de quo non habent potestatem
edere qui tabernaculo id est corpori seruiunt. scilicet
fornicatores. adulteri. ebriosi. omnesque qui
uoluptatibus et desideriis carnis sue deser-
uiunt. Qui enim manducat et bibit
indigne iudicium sibi manducat et bi-
bit quamuis ad dominum pertineant. Satis uero theo-
dericum est. Sed quia ipse est caput omnium electorum per car-
nes illorum animalium possunt intelligi omnes
electi sic ergo christus. sic isti extra castra id est extra
conuersationem secularium quia homines feruore
spiritus sancti accensi consumuntur. quicquid carna-
le est in eis. atque fluxum libidinosum ma-
cerando se et mortificando membra sua
cum uiciis et concupiscentiis. et etiam marti-
rium pro christi nomine sustinendo. Infertur
sanguis illorum in sancta per pontificem id est ui-
ta illorum laudabilis deo patri presentatur
per christum uerum sacerdotem qui est aduocatus noster
interpellans pro nobis. Vel sanguis illorum infertur
in sancta dum illorum anime cum triumpho passionis
medium feruntur. bene quia in altari consumuntur
quos sancti martyres in altari fidei offerunt
deo. Ista omnia adimplentem pro fidem quia ecclesi-
se a deo remittant ad quos non audent acce-
de. carnales scilicet amantes. qui tabernaculo
deseruiunt. propter quod misterium adimplendum
ihesus extra castra passus est sicut postea di-
sed prius quia ad eandem legalem consuetudinem
spectat addit referens ad spiritualem intel-
ligentiam dicens. Quorum etc. per duplicem
allegoriam unam ueteris. aliam noui testamenti id est ueteris pa-
legoriam surgentem. de duplici hystoria
ria. scilicet ueteris et noui testamenti. probat corpus christi non esse
edendum ab hiis qui tabernaculo id est corpori
deseruiunt. Ad hoc etc. significandum et corpora
animalium olim extra castra cremabantur. quia
propterea extra castra. christus passus est ut nos qui
corpore et sanguine eius a peccato munda-
ri uolumus propria et angustias passuri ta-
bernaculi delicias et uoluptates desiciamus

Exeamus igitur ad eum extra castra: improperium eius portantes. Non enim habemus hic manentem ciuitatem: sed futuram inquirimus. Per ipsum ergo offeramus hostiam laudis semper deo: idest fructum labiorum confitentium nomini eius. Beneficientie autem et communionis nolite obliuisci: talibus enim hostiis promeretur deus.

corporis. probat per allegoriam ueteris hystoria
hoc. id est quia qui deseruiunt uoluptatibus
non possunt comunicare corpori et sanguini christi.
In istis quorum sunt extra castra. id est extra deli-
cias horum. uoluptates corporis. cremantur. corpora
christi. id est memoriale passionis eius est
animalium quorum sanguis significatiuum per corpora horum
per pontificem ... sanguis pro peccato in sancta
id est ipse christus oblatus est patri. qui non per se pontifice
hircorum. sed in propria anima quorum uitulum et
sanguinem significat. in recte christus of-
natam significat. est enim agnus per man-
suetudinem et innocentiam hyrcus per similitu-
dinem carnis peccati. quia caro eius passi-
bilis et mortalis. Aries quia uelut per dux
gemino cornu caritatis. taurus. forti-
tudine resurrectionis. Quod cremantur
cum efficitur. perhenne memoria rei
spiritualiter accipitur. extra castra esse uolup-
tates corporis exire. his igitur qui sunt extra
castra. id est extra corporis delicias. cremantur
corpora. id est memoriale efficitur christi corporis
signum. per corpora illorum animalium quae cremabantur.
Si qui sunt etc. uoluptuose uiuunt non habent effica-
cem memoriam. christi sanguis autem eius significatur
per sanguinem illorum animalium. qui illatus in sancta
sanctorum per pontificem. quia per se pontifi-
cem oblatus est patri. ut sic introiret in sancta
celestia. Vel ita per legem lata eodem pene sen-
su manente qui ibi seruiebant tabernaculo
non possunt comunicare corpori et sanguini christi
quorum horum sanctorum cremantur id est ieiuniis et aliis la-
boribus affliguntur. extra castra. id est extra uo-
luntates carnis. quorum scilicet sanguis animalium
quasi inferatur pro peccato id est sanctorum pro po. id est quorum est sanguis christi
significatur per sanguinem illorum animalium quorum horum
est sanguis christi quasi scilicet prodest per quam intrant in sancta celes-
tia quod totum est christe. Istis tamen prodest sanguis christi
qui uoluptates deserunt et corpus affligunt.
deinde per allegoriam noui testamenti idem probat. sub
dens. propterea quod id est pro illo idem designando scilicet ut
extra carnales concupiscentias uiuamus. et ihesus
extra portam passus est ad hoc utique
ut sanctificaret et ipse suum non ipse sua uita

ade [?]

Nota de [?]

Ade de gratia noui testamenti

dampnationem clamat. Iste ipse eni
tenebris tantum in diligentiam implorat domino
Aug. in lib. q̄ōn. dicente. Pater ignosce eis quia nesciunt
quid faciunt. Et notandum quod abel qui fuit
Ambr. primus iniuste occisus: potuit pro omnibus
aliis quorum sanguis nullam redemptionem
Aug. in eod. facere potuit. et multo magis sanguis animalium
tantum sanguis christi fecit. Et nota melius loqui vel
esse melius loquentem. i. melius nos loquentes facere
s. quod hic est sanguis aspersionis quo redempti sumus quam
sanguis abel qui facit nos loqui abel fuisse in
uita innocentia. uictima immolatum. Videte
q. quia ad deum accessistis cuius sanguis melius loquitur
quam abel. Videte ne recusetis. . . pna
tis loquentem christum. per euan gelium
quia carnalia prohibet spiritualia
precepit. Si enim illi. s. patres uinum
effugerunt. i. non euaserunt penam recusantes. i. christum.
qui loquebatur super terram. i. que terrena s. carnales obser
uantias mandabat per moysen et terre
na promittebat. Vel ne recusetis. s. moysen uel
Aug. in eod. angelum. qui loquebatur super terram. i. terrena multo magis nos
non effugiemus qui auertimus christum loquentem nobis de celo. i.
loquentem nobis spiritualia et promittentem eterna non
debemus recusare quia ipse idem est cuius uox terram. s.
te loquebatur cum legem dabat cum legem da
bat in monte syna. mouit terram. i. omnia
terrena ne recusarent. nunc autem non dico minatur
sed repromittit: non multo minus debetis
recusare promittit inquam dicens. Adhuc
ego semel mouebo. in aggeo secundum legem non solum terram sed
et celum. quod intelligitur est. s. aerium. uel non dicitur aue
celi. sed tantum autem penetrorem. aer iste uento
s. quem celum uel celos septa uocat
istos utique mos non illos supremos. Vel
sol et luna. et sidera constructa sunt dicit
13 hec septa mouendo s. et aliis prioris. Propter quam
dam sui magnam mutationem. Haec autem
auctoritatis. Aggei sensum exponit dicens.
Quod autem dicit adhuc. addens semel per adhuc:
declarat translationem mobi. q. d. iam fuerunt
mota: sed adhuc mouebo quod factum quia fecit ea.
uel in subaudi. Tamquam factorum quod sicut ea mouit
tamquam sua facta. per semel uel quod ad deum nouit se
hamo. illa si mouet. primam per ea eternaliter immobilia

dicens. Adhuc
semel et ego
mouebo non so
lum terram sed etiam
celum. Quod autem adhuc
semel dicit. decla
rat mobilium
translationem tan
quam factorum ut
maneant ea que sunt
immobilia. Ita
que regnum immobi
le suscipientes:
habemus gratiam per quam
seruiamus placen
tes deo cum metu
et reuerentia. Et
enim deus noster ignis
consumens est. Cari
tas fraternitatis ma
neat in uobis. et ho
spitalitatem nolite

s. ea que ipsa sunt. i. sed id quod est quod erit. Vel in
principalibus uel in formis extrinsecus superius.
s. id immobilia erit. per semel quod nouit. quod ulterius
nunquam mouenda per adhuc. notat ea mouen
da. Itaque quia sicut cetera in immobile permanent
deus. Itaque patet quod nos suscipientes
non in spe per eam uerum in re regnum immobile habemus gratiam. i. fide
spe et caritate cum sua operatione. sic quod nisi per
seuerantes ad illud promissum peruenire. sed per
eam suscipiemus illud regnum immobile
et non ultra desit gratie. Vel s. aliam litteram s. habeamus
que immobilia permanent. Itaque nos. suscipientes re.
immobile. gratiam. i. agamus deo gratias non in inman
tes in aliquo quia sic bene seruiunt deo uel in subaudi
per quam gratiam seruiamus placentes deo. ubi cum metu quod deus
i. timentes eum. id est in iudice omnium et re
uerentia. i. cum amore honoris quia pater est.
i. diligentes eum in patrem: et re. q. uel per
gratiam possumus placere illi: et in. i. quia deus noster
i. spiritus sanctus qui est gratia et donum. Secundus noster quia gratis nobis
datur est ignis quia est amor patris et filii consumens
omnia peccata. Spiritus sanctus dicitur ignis. consumens
quia et rubiginem peccatorum consumit et ad
caritatem accendit corda hominum: et propter hoc
quod purgat nos: et facto seruire in ...
bus placentibus deo. Karitas ab hoc loco
moraliter instruit eos apostolus q. d. et quia caritatis
est hoc uerba. Karitas fraternitatis maneat in uobis. i. caritas
sit in uobis quia fratres estis. ut uos inuicem
tamquam fratres diligatis: et hospitalitatem
nolite obliuisci. dicit quia per hanc habuerunt
angeli et spoliarent suis rebus. Continuo dico
ut non obliuiscamini. Per hanc. et.
placuerunt quidam deo angelis receptis hospitio. ut loth recepit
eos nesciens esse angelos sciens tamen quod in eis
esset deus uel non. alia translatio habet per hanc. pla.
quidam nescientes: hospicio receperunt
angelos ut abraham: et loth receperunt
eos nescientes esse angelos sed arbitrantes
esse homines in quibus deus esset et loqueretur abraham
et officia humanitatis prebens que necessaria non
infirme carni esse non possent mirum est
non homines esse arbitratum est. sed in quibus deum loqui intel
lexit quibus diuine maiestatis existentibus
et apparentibus signis. sic et in hominibus dei

sepe apparuisse scriptura testatur. Per eam angelis se cognovit esse videntem in celos venit. Et loth qui occurrit angelis. et adoravit in faciem videtur intellexisse quod angeli essent. sed rursus eadem refectionem corporis invitat quam mortalibus necessaria. Unde eum putasse quod homines essent. Ergo potest dici. sic dictum est de tribus qui venerunt ad abraham. id est quod apparebat quibusdam signis divinitus esse missos qui tamen homines esse credebantur. Exhibuit itaque hospitalitatem. ut sanctis hominibus in quibus deum esse cognovit. Et eos sic ipse abraham angelos esse nesciret. Abraham in tribus et loth in duobus deum esse noverunt. cui est per singularem numerum loquebantur. tamen eos homines esse arbitrabantur et ideo eis tamquam indigentibus humanam refectionem ministrabant. Mementote. hic monet eos ad aliud bonum. scilicet ut vinctis subveniant ministrando. quod pertinet hospitem. mementote vinctorum in beneficiendo vinctorum pro fide Christi. Ita eis compatientes tamquam simul. vel vincti essetis. vel ita compatiamini. et subvenite eis. quasi cum eis vincti essetis. Et mementote labo[rantium]. id est eorum quibus imminet labor tamquam et ipsi in corpore mo[rantes], per quod experti estis quod necesse sit laborantibus. vel est sensus subvenite vinctis. vel et laborantibus sicut velletis subveniri vobis vinctis vel laborantibus. Honorabile connubium. non maculatum sit in omnibus. ut scilicet amore filiorum uxor ducatur legitima temporibus etiam ab ea abstineatur. et thorus immaculatus. sine adulterio id est sine macula fornicationis sit in vobis. Fornicatores et adulteros iudicabit deus. id est eternaliter condempnabit. in sinalem quidam putent dicentes peccata carnis dimittenda esse. Sint et mores vestri sine avaritia. id est largiendi tenacitate. Monet ut non sint tenaces in habitis et sint contenti presentibus. per hoc monet ut non sint cupidi non habitorum. avarus est qui tenax est in largiendo. cupidus est in accipiendo. Hic ideo dicit quia isti for

oblivisci. Per hanc enim placuerunt quidam angelis hospitio receptis. Mementote vinctorum tamquam simul vincti, et laborantium tamquam et ipsi in corpore commorantes. Honorabile connubium in omnibus, et thorus immaculatus. Fornicatores enim et adulteros iudicabit deus. Sint mores sine avaricia: contenti presentibus. Ipse enim dixit: Non te deseram neque derelinquam. Ita ut confidenter dicamus. Dominus mihi adiutor est: non timebo quid faciat mihi homo. Mementote prepositorum vestrorum qui vobis locu

tassis post quam perdiderant propria facultate volebant congregare iterum divitias quod prohibet hic. sed ne forte dicerent quid facturi erimus si fortuna necessaria nobis defecerint. premunus subsolationem adhibens testimonium. de libro Iesu Nave. Ipse enim dixit ad Iesum Nave. Non te deseram. quasi necessaria. neque derelinquam. quasi derelinquere ille quasi hoc non est. non est. non sit hoc de patre. sed quod post mortem moysi dominus dixit ad eum. sicut fui cum moyse. ita ero tecum. Confortare et esto robustus. non te deseram. neque derelinquam. Hoc autem dicit omnibus sperantibus in se. sicut Iosue. Hic enim nobis promittitur. si in illo spem nostram ponimus. non tenacibus non cupidis fit ista promissio. sed sperantibus in deo. unde subdit. Ita. scilicet non nobis est ut confidenter dicamus. Dominus mihi adiutor est. supplendo necessaria. et non timebo quid faciat mihi homo. id est si auferat mea. hominis nomine intelligitur adversarius. id est diabolus qui homo appellatur ab officio suo. eo scilicet quod hominem decipiat. Et quia longum est de singulis dicere monet sequi magistros dicens. mementote. imitemini prepositorum vestrorum qui boni erant. scilicet apostoli et eorum successores. Ideo mementote. qui ipsi sunt qui locuti sunt vobis verbum dei quod imitemini. ut eos morte imitemini. si opus est moriendo pro Christo. vel illi conversationem eorum imitamini fidem. id est imitamini eos in conversatione bone vite et in fide perfecta. hic ad patrum ad superiorem sententiam vertitur. Et dominus dixit se. non te deseram. non derelinquam. potest enim illi iudicari quod hec promissio ad Iosue tantum pertinet. ad quod apostolus respondet dicens quod in hoc situ habitabit. sic vivit illi. quasi non est dubitandum de promissione quia Christus qui heri. id est in preterito. adiuvit Iosue. ipse hodie. id est in presenti. adiuvat vos et alios fideles. et adiuvabit in futuro. id est in secula sine fine. Doctrinis

a. Sed ore iii. quia postea cupiens
hereditare benedictionem
reprobatus est non enim invenit pe
nitentie locum quamquam cum
lacrimis inquisisset eam;
Non enim accessistis ad tracta
bilem et accessibilem ignem et
turbinem et caliginem et procellam
et tube sonum et vocem verborum
quam qui audierunt excusave
runt se ne eis fieret verbum;
Non enim portabant quod dice
batur et si bestia tetigerit mon
tem lapidabitur et ita terribile
erat quod videbatur moyses
dixit Exterritus sum et tremebun
dus. Sed accessistis ad syon
montem et civitatem dei vi
ventis ierusalem celestem et multorum
milium angelorum frequentiam et
ecclesiam primitivorum qui con
scripti sunt in celis et iudicem

hæredit... benedictionem
cum lacrimis. non tamen penitentia. lacrime enim ille po
cius fuerunt ex indigna
tione contra fratrem vero dolore
amissi honoris quam ex hu
militate namque penitentia. Non enim dicitur
monitus neque desint grave
bus nimis quas subdidit nec
debere aliquos de ecclesia. parata
enim est gratia: ubi eque hic
ostendit. Non enim acces
sistis ad asperitatem legis
quam describit ut e contra
rio intelligatur suavitas
gratie. Mos enim comparan
tium rem rei est ut alteram
deprimant atque extenu
ent. ut sic alterius eminen
tia clarescat. Sic apostolus
ex comparatione illorum quae fu
erunt. invectiva. nostra maio
ra et meliora declarat
Illorum quidem describens asperita
tem. non acces. ad ignem.
tractabilem. id est palpabi
lem et accessibilem quo scilicet
motu corporis acceditur
sed ad spiritum sanctum qui est ignis
consumens peccata ad
quem non motu corporis
sed spiritu itur et quia non acces
sistis. ad turbinem. tur
bo est vis ventorum cum
grandine et pluvia
hæc ad litteram in datione
legis facta sunt. turbo autem
significabat impetum
viciorum que per legem magna
sunt modo autem
venimus ad serenitatem virtu
tum per gratiam spiritus sancti. Turbo
significat ominationem spiritus

legis si quis scilicet vel illud fecerit ut mon
tem et caliginem caligo est tenebrositas
ignis et fumi. qua significatur quod ob
scura erat lex caligo enim obscuri
tatem legis significat in veritate clara intel
ligentia est. et procellam et procella quae ma
ior est quam turbo. id est tempestas quae quaeque in
pellit. hæc est servitus peccati secundum
operationem quae per legem trahebat ho
mines in aliquo reques est autem ipse cetus
vel procella significat impia im
dietatem legis. et tube sonum quod est sig
num mocionis ad bellum quo sig
nificatur motus delectationis quem per le
gem vel per gratiam extinguitur. Vel sonus
tube significat presentiam et adven
tum domini omnipotentis unde et id apostolus
alias dicit loquens de adventu christi
ad iudicium. In tuba dei descendet
de celo in voce angelorum. hæc ad lit
teram in datione legis facta sunt
ut corda iudeorum prima ad pecca
tum concutientur ne viderent legem
transgredi non bene errorem in evangelio
et vocem verborum. Vox verborum intelligitur
non ipsius dei sed angelorum. per tubam personabant
et clamant. id est per angelum loquebatur deus mo
ysi quam vocem tubarum et angelorum
illi qui audierunt excusaverunt se ne
eis fieret verbum. id est ne eis loque
retur dicentes moysi non loquatur nobis
dominus deus. ne forte moriamur nimio
timore perculsi fuerunt. Non enim
portabant quod dicebatur. id est non poterant
ferre vocem angeli pre timore videntes
totum montem synai fumare. et
lampades quoque et tonitrua et voces tuba
rum audientes et videbant eis longe
stare a monte. et si bestia tetigerit
montem lapidabitur grandine
sicut precepit dominus dicens longe se
faciant filii israel a monte et si
homo vel bestia tetigerit montem lapi
dibus grandinis interficietur. et ita
erat terribile quod videbatur ut nec

haymo.
L.
Crisost
haymo
Aug. in sermone
de verbis apostoli.
haymo.
haymo.
Aug. in psalmo cix.
Remig

audire auderent nec accedere ad montem. Nam et moyses dixit exterritus sum et tremebundus. Multum fuit terribile quod moysen terruit: si moyses territus est quid ergo alii utique multo magis territi sunt. Sciendum quod uoce illa tubarum significatur legis preceptio et comminatio quam populus grauem putauit et intollerabilem quia sola preceptio erat sine gratia adiuuante. Non enim portabant quod dicebatur quia sine gratia insufficientes erant ad obseruanda legis precepta et dicebatur si bestia tetigerit montem lapidabitur. Mons est diuinitas; bestia destitutus ratione quisque est qui in tibi blasphemie proferetur in deum tangit et offendit et angit ergo montem id est bestia qui offendit dominum blasphemia quem precepto lex sine misericordia lapidauit sed sancta ecclesia uult reuiuiscere: misericordia recipit. Moyses territus est quia tanta erat legis asperitas ut et perfecti terrerentur qui non erant in adiutorio gratie magis in imperfectis. grauis est preceptio sine iugum suaue est et leue quia per caritatem diffusam in cordibus per spiritum sanctum. Vide ergo distantiam inter pascha quod agni immolatione celebratum erat. l. die descendit deus in synai in igne sed plebem longe stantem terruit scribens digito suo scribens in lapide non in cordibus. hic uero spiritus sanctus qui est digitus dei uenit in unum congregati erant in unum in igneis linguis non de longinquo immo sedit super singulos eorum. De celo quidem factus est subdito sonus quasi ferretur flatus uehemens sonuit sed nullus expauit. Ibi ignis et fumus. hic autem ignis serenus. Sed accessistis ex superioribus ista pendent. ubi dicitur ad quod accesserunt per comparationem illorum in ponit nomina eorum que ex opposito intelliguntur sicut supra assignatum est sed prius [illegible] ex eis sequitur in prelatis magis suadet tenendam esse gratiam. quasi non accessistis ad tam aspera sed accessistis ad tam aspera sed accessistis ad syon montem id est ad eos qui in alto dominum speculantur quod speculari magnum est premium in primo. ad ciuitatem dei uiui id est cum his suis uitam eternam dante quia in eis deus habitat qui eos uiuificat. id est ad ierusalem celestem id est ad uisionem celestis pacis. et ad frequentiam multorum milium angelorum quorum socii fuimus

omnium deum et spiritum iustorum perfectorum et testamenti noui mediatorem ihesum et sanguinis aspersionem melius loquentem quam abel. Videte ne recusetis loquentem. Si enim illi non effugerunt recusantes eum qui super terram loquebatur, multo magis nos qui de celis loquentem nobis auertimus. Cuius uox mouit terram tunc nunc autem repromittit

estis malorum dicit quia est in celis maior erit beatitudo et ad ecclesiam primitiuorum id est apostolorum quia primi crediderunt quorum fidei alii adiuncti sunt. qui apostoli conscripti sunt in celis a filiis dicitur [illegible] dicebantur patres conscripti quia eorum nomina [illegible] ac si diceret ne dubitetis ad [illegible] peruenire quia dicit ante cessores peruenerunt [illegible] quia conscripti sunt in celis id est eos quorum [illegible] conscripti sunt id est in [illegible] dicens id est ad deum ui. o. i. [illegible] alud primum omnem iudicium ita iudicabitis [illegible] spiritum id est [illegible] et ita perseq. ad deum spiritum iustorum perfectorum id est ad deum qui erit possessio spiritum iustorum perfectorum erit omnia in omnibus et aliorum sed magis perfectorum in prelatis suadet ad perfectionem. uel accessistis ad spiritum id est ad animas iustorum perfectorum quibus socii in fide et opere fiatis uel ad spiritum sanctum perfectum ad spiritum qui facit perfectos iustos per quem in homines hunc subdit dicens et accessistis. ad ihesum nouum testamenti mediatorem id est deum et mediatorem inter deum et homines. per quem posse fieri socii angelorum quod enim incredibile uidebatur quod promittebat deus id est ex hac mortalitate corruptione abiectione infirmitate puluere futuros homines equales angelis dei non solum scripta fecit hominibus ut crederent sed et fidei sue posuit mediatorem. non quemlibet principem. non angelum sed unicum filium. ut quia nos ducturus esset ad illam ineffabilem immortalitatem et ad angelis equalitatem per ipsum filium ostenderet in pubertate patrem. uel erat deo. facere filium suum demonstratorem uie. ideo eum fecit uiam ut per illum ireremus. Missus ergo medicus quem tamen non cognouit eger. ideoque eum occidit. sed aspersus sanguis medici ualuit ad medicamentum egri. Venit ut iustificaret. et occisus est ut sanaret. ideo et accessistis. ad aspersionem sanguinis christi ad sanguinem christi emundationem. quasi hic omnia habetis per ipsum qui dedit testamentum nouum per sanguinem christi melius loquentem quam loquitur sanguis abel quia iste ueniam: ille uindictam. iste salutem: ille

Ambrosius

Augustinus

Augustinus in simone par.

Augustinus inii. sermo dei.

haymo.

Crisostomus.

haymo.

pat spuu .i. aiaz q n sc de
matia. ut corpa ex patib; et
uiuem9. Qui nem ideo debem9
obtempere. q p eu uiuem9
Aug. meatu. Et illi q̃dem alia rõ h
ostendit qr obtempand e dõ. et
.i. q illi qd. s. pats carnis. in te
paucor dierũ. erudiebant
nos 7 h. s. uoluntate suam .i.
i hiis q uolebant. s. inuanis.
h aut. s. pat spũu erudit nos
ad id. q. utile e .i. ad fide
7 bonã uitã erudit dico
siscim9 in recipiendo sctifica
tione eius .i. si recipimus
disciplinã eius q nos sctificat.
l' ita erudit. ad id q; utile e.
.s. in recipiendo .i. ut recipi
am9. sctif. ei9 .i. mundiciã ei9. Omis
Aug. aut hic dicit d potant obice.
ut soluat. q̃ dico stare i disci
plina s; uti. quod ois disci
plina n utiq; illa q a discen
do nom accep. 7 dici. pot scia
s; illa q p peccatis e correctio. dis
ciplina .n. q gre dr phedia e
eruditio p molestias. q̃ p
peccatis .i. correctio sui9 ma
la qs patitur. ut corrigat
q hic intelligit e i discipli
na q a discendo n accep. nom
q scia dici p' idr grece epistem
ois i q̃m disciplina in p'senti
quide n uidet ee gaudii s;
Aug. meroris. s; n e ita. Si qs m co
gitat futura. p'ea aut .i. in alia
uita exercitatis p ea disciplinã.
Reddet ds fructum iusticie
.i. que iusticia met fructum
dico q n erit sic e fruct9 huius
mundi q fiunt tanq̃llitate s;
paccatissimũ .i. i oi q̃ete pos
sidendũ .i. pace q maior n e.
Propt qd. s. ut habeatis
talem fructũ. man .i. affectu

dum ab eo argueris.
Quem enim diligit dñs casti
gat. flagellat autem om
nem filium quem recipit. In
disciplina pseuerate
tanquam filiis se offert
uob ds. Quis enim filius
quem non corripit pat.
Quod si extra disci
plinã estis cuius partici
pes facti sunt omnes ergo adulteri
et non filii estis. Deinde
patres quidem carnis nostre
habuim9 eruditores et
reuerebam9 eos. Non
multo magis obtempe
rabim9 patri spirituum et
uiuem9. Et illi quidem in tem
pore paucorum dierum secundum
uoluntatem suam erudi
ebant nos. Hic autem
ad id quod utile est in recipi
endo sanctificationem eius;

caritatis. q dim olim ꝯplectaba
mini. m remissas .i. pigras ad ele
mosinas 7 genua soluta .i. forti
tudine. q fortit stat. ut genib;
q soluta e. refrigidata caritate.
erigite. sursu add m ut n ocio tor
peatis. n debilitate hesitetis 7
facite pedib; uris .i. fidei ure. rec
tos gressus ut. s. fide ura recte ince Ambr.
dat. ꝯsitendo qd credit 7 si op e paci
endo q fides recte dr pes q totu
portat. Ita rectos facite. ut n qs
.i. n aliquis erret a uia rectitudi
nis .i. ita n aliqs deuiet a ura uia fi
dei. sic ille q carnales obseruantias
recip. q' e errare. 7 n sit claudicans
.i. n claudicat. ut q timore passiois Ambr.
titubat. mag aut sanet. si errauit
aut timuit l' recti gressus sunt
pedib; recta intentio i opib; 7 c.
fa. re. gs. pe. u. i. habet rectam
intentione i opib; ut n claudicans
qs i bois opib; erret a uia recti
tudinis .i. recte intentiois mag
aut sanet a peccatis bona itetioe op
ando 7 sequi onmi pace cu oib; q̃
usq; adeo paciamini ut pacem
q habeatis. e tribulatorib; uris
q e dilectio 7 ꝯcordia 7 sequimini
scimonia .i. pfectione i opib; q
fides sola non sufficit. l' scimonia
.i. castitate mitis 7 corpis. Vn be Ambr.
ati mundo corde. q. i d. u. sine q. s.
pace 7 scimonia. nemo uidebit
dm adeo e necessaria ꝯtendendo enim
oculum extinguimus. Ecce quom
exiuit amatore boni .i. uisionis
Non dixit in igne mittet. l' infatiga
bilib; tortorib; dabit. q tn uera
sunt s; uolens te ee amatore boni
n formidatore mali ait sine. q n.
dm ui. ex eo ipso qd desidas te trec
aliud e time pena aliud e amare
iusticiã. Si timore gehenne n fa
cis malu e qd i te fides. q credis

Omnis autem disciplina in presenti quidem videtur non esse gaudii sed meroris, postea autem fructum pacatissimum exercitatis per eam reddet iusticie. Propter quod remissas manus et soluta genua erigite. et gressus rectos facite pedibus vestris ut non claudicans quis erret magis autem sanetur. Pacem sequimini cum omnibus et sanctimoniam sine qua nemo videbit deum. Contemplantes ne quis desit gratie dei ne qua radix amaritudinis sursum germinans impediat et per illam inquinentur multi. Ne quis fornicator aut prophanus ut esau qui propter unam escam vendidit primitiva sua

sumus dei iudicium gaudeo fidei tue. sed ad hec timeo malicie tue. Sic gratie pax et sanctimonia sine qua non videbit deum. nam nunc videamus deum non habebimus. si attenderis ipsum oculis turbis contuleris. Sunt pacifici ut agnoscamur filii. Simus mundi corde ut videamus deum. beati enim pacifici q. f. d. v. beati mundo corde q. i. d. u. Sequitur. (Ier.) Contemplantes attentiores multa neque non solum vos desit gratia dei. q. non solum deus vobis. ne non de alius sit enim vobis diligenter attendite. i. considerate. (Aug.) neque vestrum desit gratia dei. quia humane puritatis munus sepe repellitur. sed alium in potestis retinere gratiam cavete ne qua radix. s. mala cogitatio amaritudinis. i. mortiferae delectationis ex qua provenit amaritudo. sursum germinans. i. ad consensum. i. operationem veniens. impediat illam gratiam. i. per illam amaritudinem non solum ille qui est sed et exemplo inquinentur multi alii. i. ro grave est. Radix amaritudinis est mala cogitatio que sicut radix amara dulces fructus non profert. sed sui similes. i. amaros. i. fons sulphureus aquas non habiles ad bibendum. ita mala cogitatio non dulces fructus. i. delectationem et opera. i. opus sed amaros generat. quibus impediuntur iter ad celum. de his quam contemplari debeant neque radix amaritudinis sic ostendit pro parentes in quibus aliquis de illis notat subdens. Ne quis et cetera. estote contemplantes. ne quis vestrum sit fornicator ut cum fide teneat carnales observantias. que concubina que est spiritualis fornicatio. Aut prophanus. i. prorsus fidem negligens. i. alienus a deo. prophanus enim dicitur quasi porro. i. longe a phano. i. templo dei. i. penitus irreligiosus. ut esau. vel ad litteram. ne quis sit fornicator aut prophanus ut esau. Erant enim inter iudeos aliqui sectatores esau in fornicatione et in castrimargia. Esau dicitur fornicator quia contra voluntatem patris et matris uxorem alienigenam duxit. prophanus dicitur quia castrimargia. i. ventris fluxus

[illegible] primogenita plenitu[illegible] rupsa unum subdit. quia propter unam escam vendidit primitiva. i. primogenita sua. i. dignitatem primogeniturum. (Aug. mh. q. ...) Primogenita enim appellatur honore dignimus sacerdotii. quia ante sacerdotium aaron omnes primogeniti [illegible] fuerunt sive futuri fuerunt [illegible] magna dignitas. quia et de substantia. i. de hereditate patria maiorem portionem sumebant vestimentisque amantis locupletior splendebat. cuius benedictio dabatur. Esse quam patet a religione fuit esau qui primitiva vendidit benedictionem et [illegible] commemorat. ut de hoc [illegible] ab illis filiu dine. Scitote enim quoniam ut esau qui postea reprobatus est. Scitote enim quoniam et postea cupiens hereditare benedictionem reprobatus est adeo ut isaac confirmaret benedictionem quam fecerat iacob. Ita carendum est istis ne et post mortem debeant recipere benedictionem reprobus et penitentia eis non valeat. Tunc vero infructuosa erit penitentia. i. cuius rei figura non esau profuit. (haymo.) unde subdit. Non enim q. de carite benedictione non enim invenit locum penitentie. i. venie locum benedictionis per penitentiam. non quia non penituit. sed quia non penituit ut debuit dicens. Veniant dies luctus patris mei et occidam fratrem meum ia

[illegible] usq; ad xpm. Cur n̄ e
deo puidente p no. ali. me. s. ut natiuita
tem assumeret. et glosius eos nob e ex
altaret. uel addit. ut n̄ sn̄ nob consu. i. re
liq̄r. in unione distruerent. i. si ill' certu
ess' fide. q̄ tam diu expectauerūt rep̄
missio magis nos tenemr. q̄ statī accepim'.
Ideoq; nos. p fidei consummatione. ad illud q̄d
pat redit ex hortans eos ad pacientiā
plibz modis. et pcipue ipi xpi exemplo.
q̄ in qz alii sustinuerūt ideoq; q̄ ppt hanc
cām. sic ppt alia. et nos hntes tantā
nubē testiū. i. tantā multitudinē
scōru. q̄ sunt testes fidei. q̄ ut nubes exemplo
sui in estu tribulationū. nos refrigerāt
et doctrinis cōpluunt. impositā nobis
in exemplū fidei et opū. Deponentes
p'us omne pondus peccōr. q̄d etiam
et peccm̄ circūstans nos. i. peccm q̄ circū
stans nos. undiq; nob. et si n̄ du insit
Vel deponētes omne po. i. ex eo q̄d fit
ptribulationes. ut. s. iam non tedeat
pati. et peccm cir. n̄. i. renuntiantes
peccatis. q̄ undiq; circumueniunt
p pacientiā succincti curram' sin
dubitatione. ad certamē martyrii
qd̄ ē ppositū nob. Curramus dico. aspici
entes in auctore fidei. i. ipsum. et in ihm
consumatorē nri i futuro. q. d. qz tant' ē dator
fidei currere debem'. et qz is consumat
plena beatitudine. et qz id passus e. ut
subd' q. eterno gaudio. ad q̄d ad passionē
x. s. pposito sustinuit crucē confusio
ne contempta. i. neglecta uerecundia
humana sic et nos eterno gaudio ppo
sito nob post habita confusione debe
mus currere. Vel pposito. s. gaudium
tēpal' regni. potius sustinuit cru. confusi.
contempta qz noluerūt eū turbe rape. ut
facerent regē. q̄d noluit. qz erat uia
humilitatis. Omnia enim bona terre
na contempsit homo f. ut contempnē
da monstraret. et omnia terrena mala sus
tinuit q̄ sustinenda pcipiebat ut
nec in ill' quereret felicitas. Haec enim

et carceres. lapidati sunt
secti sunt. temptati sunt. in
occisione gladii mor
tui sunt. Circuierunt in me
lotis in pellibus caprinis.
Egentes angustiati affli
cti quibus dignus n̄ erat mun
dus. In solitudini
bus errantes et in monti
bus et in speluncis et in
cavernis terre. Et hi omnes te
stimonio fidei probati
n̄ acceperunt repromissi
onē. deo pro nob melius
aliquid providente ne sine
nob consumarentur.
Ideoq; et nos tantā
habentes nubē impo
sitam testiū deponē
tes omne pondus et circum
stans nos peccm̄ p pa
cientiā curram' ppositū
nob certamē aspicientes

de matre. que quamuis
a uiro intacta concepit.
semp q; intacta pmansit
fabro tn̄ desponsata erat.
omnē carnal' nobilitatis
tumorē extinxit. Nat' ē in
ciuitate bethleem q̄ inter oms
iudee ciuitates erat exigua
noluit quemquam de terrena
ciuitatis sublimitate glorī
ri. Pauper factus ē cui sunt om
nia. ne de terrenis diuiciis quisq̄.
extolleret. noluit rex ab
hominib; fi. qz humilitatis
uiā ostendebat miseris. esu
riuit qui oms pascit. sitiuit
qui ē fons sicientiū. fatigat'
ē in itinere. qui uiā nob fecit
in celum. obmutuit. et obsor
duit p quē locutus mutus
ē. et surdus audiuit. uinct'
ē qui infirmitatū uincla
soluit et mortuus ē qui mor
tuum suscitauit. Amore
itaq; ei similia paciamur
tunc enim lex impletur
dum non cupiditate re
rum temporaliū sed caritate illi
q̄ pcepit fiunt q̄ecūq; pcep;
Recogitate enim. q. d. q̄d
ihc sustinuit crucē debet
nos animare. qz in hoc minus
s. quod est dictionē. q. aspici
te ihm. qui sustinuit crucē
recogitate enim ut sequimini
eum. qui sustinuit non dico
in membris sed aduersus semet
ipm. i. in sua pa persona. ta
lem. i. tam uehementē con
dictionē in oibz aduersis et
hoc a peccatoribz quod ual
de indignū ē. Recogitate
dico. ut hanc attendentes
n̄ fatigemini quibuslibet ad
uersis. deficientes aīs uris

Aug. in li. de pastoribus

Aug.

12

Aug.

Ambr.

Ieron.

q[uia] 7 si corpus deficit. a[liu]d est eni[m] defice[re]
e[t] timore t[ri]bulationis fidē negare.
ñdũ eni[m] q[uia] 7 ñ debetis defice[re]. non dũ
eni[m] restitistis usq; ad sanguinē. i. us
q; ad effusionē sanguinis 7 si uita ami
sistis p[er]fectior in hac uita dilectio
nulla ē ea ad quã sci martires p[er]uene
runt. q[ui] cē peccm usq; ad sanguinē cta
uer[un]t. Iõq; iniuria ē p[ro] martire in ecclia
orare cuius debem[us] orõnib; cõmĩdari
palmis aut defunctis orat[ur]. Dico
adũsus peccm. i. infidelitatē. [ue]l alia
quelibet pecca. repugnantes quod
boñ ē 7 nũc io ñ debetis defice[re]. s; ad h[oc]
face[re]. io. [ue]l. i. q[uia] estis uos obliti cõsolatio
nis. x[risti]. 7 sep[tim]i cõsolantis. q[uia] ñ debetis ob
liuisci. q[ue] cõsolatio. i. x[ristu]s cõsolat[ur]. loq[ui]t[ur] nob
tamq[ua]m filiis ei[us]. i. x[risti] q[ui] fit cõsolatio loq[ui]t[ur]
ĩq[ua]m dicens. fili mi. h[ec] sunt u[er]ba x[risti] ĩ p[ro]u[er]
biis salomonis. Noli neglige[re] discipli
nã dñi. i. t[ri]bulationes. q[ui]b; erudiris
a dño. neq; fatigeris usq; ad defectum
dũ ab eo argueris qui purgat pecca
7 ñ debes fatigari dũ argueris q[uonia]m
q[ue]m diligit dñs. ut coronet castigat. i.
castũ fac[it] corripiendo. flagellat aũt. q[uem]li
bet m[odo]. filiũ quē recipit. i. quē receptũ[rus]
ē in h[er]editatē etnã addit. omnē 7 unic[um]
q[ui] siñ oĩ pecco. si g[ua] exceptus es a passione
flagelloru[m] exceptus es a numero filioru[m].
Unic[us] ille de patris sub[stanti]a natus. eq[ua]lis pat[ri]
in forma di. u[er]bũ q[uo] facta s[unt] oĩa. ñ habebat
unde flagellaret[ur] ad hoc aũt carne indut[us]
ē ut siñ flagello ñ eet q[uia] g[ua] flagellat filiũ
unic[um]. siñ pecco relinq[ui]t ad peccm q[uia] pecco
unic[us] siñ pecco ñ tam[en] siñ flagello exemplo
exemplũ nob p[ro]posuit in passionib;
suis ñ g[ua] cõturbari debem[us] ē aliq[ui]s scs g[ua]
uia 7 indigna p[er]petit[ur]. si obliti non fu
erim[us] q[ui]d p[er]tulerit iustus iustoru[m] scs q; scoru[m]
7 attende h[an]c iusticiã 7 imaĩm di iusticia ē
ĩ eo. q[uo]d flagellat oĩa ĩ eo q[uo]d recipit.
Attende 7 q[uo]d ñ attineas q[uia] flagellatur
filius ē. s; oĩs filius flagellat[ur] aũt eni[m] nullus
recipit[ur] 7 q[ui] flagellat omnē filiũ io p[ro]

tes in auctorē fidei
& cõsũmatorē ihm;
Qui proposito sibi gau
dio sustinuit susti
nuit crucē cõfusio
ne contēpta atq;
in dextra di sedis
sedet. Recogitate
it[aque] eũ q[ui] talē susti
nuit a peccatorib;
adũsus semet ipm
cõtradictionē ut ñ fa
tigemini animis
ũris deficientes
ñ dũ n[on] usq; ad san
guinē restitistis ad
ũsus peccm repug
nantes 7 obliti estis
cõsolationis q[ue] uob
tamq[ua]m filijs loq[ui]t[ur]
dicens fili mi noli
neglige[re] disciplinã
dñi neq; fatigeris

seueritate. usq; in finē. in dis
ciplina. pacient[er] ferendo.
debetis q[uia] in h[oc] q[uo]d discipli
nam dat offert se tamq[ua]m filiis
i. patrē se eē ostendit. q[uo]d p[ro]bat
p[er] similitudinē humanã sub
[dens]. Quis n[am] filius ē. q[ue]m ñ corri
pit p[ate]r. i. cui ñ det discipli
nã pat[er]. dat disciplinam
ut ñ auferat ... cedit cõtu
macē. ut reddat h[er]editatē.
Si p[ro]missa patris b[e]n[e] ... noui
sti. ñ timeas flagellari ... ex
h[er]edari. Curre sub manu pa
tris flagellantis. q[uia] dũ flagel
lat erudit ad h[er]editatē. noli
eē iniquo sensu 7 puerili
ut dicas plus amat pater
meus fr[atr]em meũ. cui p[er]mittit
face[re] q[ui]cq[ui]d uult q[ua]m me. q[uia] si me
mouero eē c[ontra]r[i]onē ei[us] flagella
inuenio potius gaude sub flla
gellis. q[uia] t[ibi] seruat[ur] h[er]editas
illis ad t[em]p[u]s parcat. q[uo]s in etnũ
dampnabit. Q[uo]d si extra dis
ciplinã estis. Q[uia] uos filii statis
in disciplina q[uo]d si ext[r]a disciplí
nã. ē discipline. participes
facti s[un]t oms filii dni g[ua] estis ad
ult[er]i. i. adulterini filii 7 ñ le
gitimi. [ue]l adul. i. diaboli.
possessio. ñ filii di. Nota ñ
inte uocari patrē. q[ui] ex adul
t[er]io genit[us] q[uia] ab eo genit[us]
ñ dicit[ur] filius legitimus. Deinde
h[ic] io ostendit q[uia] eē debet in dis
ciplina. q[ui] ex p[re]missis patet
quod in disciplina debetis
p[er]seruare. Deinde. i. ex his q[ue]
sequentib; id potest. intel
ligi. s. q[uo]d h[om]i[n]is q[uo]s patres car
nis n[ost]re ñ aĩe eruditores. 7 re
uerebamur eos. reuereri ē cũ
more honorē ĩpende[re]. Non
ne g[ua] multo mag[is] obtẽpabimus

Aug.

Ieron.

Aug.

Aug. in li. de
pastoribus.

Haimo

Aug.

Ambr.

tis. ꝯ diablo ꝑncipe teneb'
rũ submissi. fide. i. q̃m isrli
te habebant. muri hie. cor.
ꝯpleto alevitis archã dñi
portantib; i eneis tubis
clangentib; circuitũ. vii. di.
i. h mundi obstacla cadunt
ad voces ꝑdicantiũ dñi ihu xpi
eccla novat' i movet' & duc'
tanq̃m iosue circuiet' orbẽ tra
rũ. Iñe. Raab &c; ẽẽt mer n̄ ꝑiit
cũ icredul' ul's fide. i. ꝑ fidẽ hac
q' credidit tra. i io excep explo
ratores eor. un subd. excipi. ex
plo. cũ pace. Id g̃ vos face.
debetis. q' ꝑphas xp̄m audistis
i nunq; debetis. i xp̄i testamta ꝑ
aplos tanq̃m exploratores
a se missos cũ dño excipe. i ita
cũ infidelib; n̄ ꝑibitis. i q̃d q
multa fidei sca dixi i pla cũ de
eu exempla posui i q̃d ad h
dicã? si volo singla ꝑseq. c hid
facta s. q̃ infinita s. deficit. me t.
eple vl' tps vite. enar. de ge
deon q̃ accepto signo vel
leris a dño. vicit madiani
tas cũ ccc viris expugnavitq;
eos nosti. de gẽ barac. de q̃ i lib
iudicũ legit q' abatur canaan
affligarẽ filios isrl. delbora ꝑphi
sa q̃ iudicabat isrl tpr illo ꝑ
cep barac filio abynoen. ut
assumet. x. milia pugnatoꝝ
sec. i iret ꝯ sisaram ꝑncipẽ ex
cit' iabin. q̃ dix se ire si ipã cũ eo
iret. itaq; i ivit ipa cũ eo dñs a
exterruit exercitũ iabin q' cõg
gavat sisara ad torrentẽ cison.
fugiq; sysara ad tentoria iabel
uxoris aber cinei. ubi cũ absco
dit dormisset: iabel clavũ
tabnacli ꝑcussũ cũ malleo. de
fix' i cerebrũ e' usq; ad tram.
et mortuus s e. i ecce barac

Aug.

in pretiũ xpi. Aspici
ebat. enim in remune
ratione. Fide re
liquit egiptum: non veri
tus animositatem regis. In
visibilem enim tanquam vi
dens sustinuit. Fide
celebravit pascha
et sanguinis effusione:
ne qui vastabat primiti
va tangeret eos.
Fide transierunt ma
re rubrum tanquam per
aridam terram quod experti egyptii de
vorati sunt. Fide muri hierico
corruerunt circuitu dierum septem;
Fide raab meretrix non periit cum incredulis:
excipiens exploratores cum pace;
Et quid adhuc dicam? deficiet enim me
tempus enarrantem de gedeon barac san
son iepthae david samuel et prophetis: qui
per fidem vicerunt regna operati sunt iusticiam
adepti sunt repromissiones. Obtura

sequens sysaram veniebat egressaq; iabel
in occursũ ei': dix ei veni et ostendã t
virũ q̃ q̃ris q' cũ ingss; vid sysaram iacẽ
tem mortuũ bivulnũ g' dñs die illo. ia
bin regẽ canaham corã filiis isrl; i de
sansõ. q̃ in legit' i lib iudic. afflix vehemẽt
philisteos. i de iepthe. q' cũ iret ad pugnã
ꝯ hostes novit dño q' si triũphũ de ho
stib; assequeret' rediens q' primo occurreret
offerret i dño occurrit q' ei filia q'
immolavit n̄ laudat' iephe q' filiã oc
cidit s; q' ꝑ fidẽ devicerit hostẽ sup qui
Abrahã n̄ n̄ soliũ n̄ culpat' cũ delictati eri
mine. un i laudat' pietatis nõie q'
filiũ n̄ scelerate. s; obedienter voluit oc
cide. i inito q̃rit' utrũ ꝑ iussu di sit
hndũ q' iepthe filiã s occurrẽtẽ occidit
cũ id se vovisset; do immolatur q' ei rede
unti de ꝑlio victori primit' occurisset; n̄ san
son alit' excusat' q' seipm cũ hostib; rui
na dom' oppssit. n̄ q' spc latuit h'ierat
q' ꝑ illũ miracla faciebat. Sequit'. i de dd
i de samuel. i de aliis ꝑphis. q' ꝑ fi. devin
cer. regna i opati s iusticia. i. equũ iudi
ciũ. i si recusat dare q' singli fecerit: dic tñ
que q̃dã fide opati
sunt. Sapient hystoria
rũ ꝯmemoꝝ vict
ne sermonẽ suũ
ꝑtelet br q̃dam
tangit s in ꝯm oio ta
cuit. n̄ dicens molest'
esset cũ fugi d eisdẽ.
longitudine. ne
fatiget auditorẽ
seqt'. adepti s fide rep
. i. ea q' repmittebant.
ut victoriã: i alia ꝑ
missiones in le sic
s' patib; ut dd. abi he
ralius. Obturaverũt
q' n̄ tm hoies vicerũt.
s; bestias. q' obt. o.
leo ut daniel ꝑ tal e
nim ꝑ singlari po

Ier.

Au.

sunt. sicut in sequenti. ut ait secti s. solus enim daniel signatur ora leonum clausisse sed ysaias sectus est ut in psalmo. vel spiritualiter per singulari ponitur. vult dicere. aliter regis ac tyrannorum. vel ira dei per herodem. vel principes. pro pylato sequitur. extinxerunt impetum ignis sicut tres pueri missi a nabugodonosor in fornace ignis. effugerunt aciem gladii. evitaverunt tum gladio ut iosue dd. et alii multi. convaluerunt de infirmitate ut ezechias vel iob. fortes facti s. in bel. i. prelio. ut iosue et iudas machabeus et alii. castra exterorum. i. inimicorum sepe in fugam. Mulieres. acceperunt mortuos suos uiuentes vel de resurr. resuscitatos per heliam et per heliseum [illegible] sepe [illegible] felicitas monstratur exhibita in novo [illegible] [illegible] ut fide esse in intelligatur alias largitor [illegible] felicitatis [illegible] [illegible] nova [illegible] [illegible] in aspectu inimicorum voluit pati [illegible] [illegible] resurrectione [illegible] [illegible] carnis [illegible] fideles [illegible] felicitate [illegible] usque ad mortem [illegible] [illegible] in carne sua resurrexit [illegible] et discipulorum aspectibus [illegible] [illegible] edificavit et quod expectare debent. [illegible] evidentissima [illegible] [illegible] iacob [illegible] dispensatione [illegible] sustinentia [illegible] iob [illegible] mala [illegible] [illegible] iob [illegible] [illegible] [illegible] potius quam [illegible]. Sequitur. Alii autem. Ecce [illegible] [illegible] fidem [illegible] [illegible] fide passi [illegible] fide passi [illegible] [illegible] opati [illegible] Alii. s. distenti sunt in eculeo. [illegible] [illegible] redemptionem. i. evasionem presentem de manu inimicorum.

uerunt ora leonum, extinxerunt impetum ignis, effugerunt aciem gladii, convaluerunt de infirmitate, fortes facti sunt in bello, Castra verterunt exterorum. Acceperunt mulieres de resurrectione mortuos suos. Alii autem distenti sunt non suscipientes redemptionem, ut meliorem invenirent resurrectionem. Alii vero ludibria et verbera experti, insuper et vincula

inimicorum. ut meliorem resurrectionem [illegible] meliorem illa redemptione. i. liberatione. vel in uite re. tanto meliorem quanto magis patiebantur. [illegible] [illegible] patiebantur [illegible] patiuntur tanto gloriosius [illegible] Alii vero ludibria [illegible] [illegible] [illegible] ieremias [illegible] ezechiel [illegible] secti sunt ut ysaias [illegible] in mortem. s. gladii [illegible] mortui s. Ecce [illegible] patet [illegible] patribus [illegible] [illegible] usque ad mortem exempla patientie. a sanguine abel usque ad sanguinem zacharie. quorum sanguine [illegible] abel [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] fidelium multitudo [illegible] felicitate [illegible] [illegible] largitionis dei bonitate [illegible] [illegible] [illegible] alia antiquorum patientie exempla. [illegible] mundi loca [illegible] melotis [illegible] vestis [illegible] camelorum [illegible] [illegible] helias et alii. [illegible] angustiati [illegible] laboribus [illegible] [illegible] mundus [illegible] amatores mundi [illegible] tribulationibus [illegible] habitare [illegible] Sequitur. [illegible] [illegible] mathathias [illegible] [illegible] helias [illegible] zabel [illegible] [illegible] [illegible] patres [illegible] fide [illegible] fidei [illegible] fides [illegible] [illegible] [illegible] plenam corporis [illegible] beatitudinem [illegible] duas stolas [illegible] singulas [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] in gaudio [illegible] gaudium [illegible] singulas acceperunt [illegible] geminam stolam habebunt usque ad communem resurrectionem ut omnium [illegible] fidelium simul fiat. [illegible] [illegible] non acceperunt statim repromissionem.

[illegible]

[illegible]

[illegible]

di. b. pa. i. dat intelligi q aliam qsit patriam q ipsi signare uolebant in epistola ut cet quis qs illam quereret de qua exierant subdit: et si quidem memi nissent illius patrie de qua exierunt habe bant utique t. re. hec a. pater per hoc qd nolebant reuerti q meli. ap. i. ee. patria et quia hanc petit. id n. con. i. n. erubes cit dr uo. ds eor. s. abraham. ysaac et iacob quod dr ds angelor. Jn istis ho noratur. sic per malos blasphematur: et ideo ds eorum dici uoluit tamquam illorum solorum esset ds. quod ds uniuerse crea ture n frustra utique: tamen eis tribuit ho norem sed quia in eis nouit sinceram et per fectam karitatem. et quia in eis tribus patribus consumatum magnum et mirabile sa cramentum futuri populi sui. plurales. ut: genu erunt in libertate ut abraham: per saram ysaac: per rebeccam iacob. per liam rachel in seruitute. sic ab ysaac per rebeccam genitus est esau. et deinde est seruitii filius. et per ancillas genuerunt. n solum in seruitute ut abra ham. per agar. hysmahelem. s; et in libertate. ut iacob per balam ge nuit dan. et neptali. et per zelfan gat. et aser. ita et in populo dei per spirituale et bonos nascuntur. et boni liberi. sicut per paulum illi quibus dicit imitatores mei estote sicut ego xpi. et mali sin ut per philippum symon natus est. et per carnales seruos nascuntur n so lum mali in dampnabilem seruitu tem que eos imitantur. s; boni in libra te laudabilem. quibus dr. que dicunt facite que autem faciunt. no. fa. h. a. sacm tum quisquis in populo dei prudenter agnoscet. unitatem spiritus in uinculo pacis usque in finem quibusdam cohiendo quibusdam to lerando custodit. Paratam. n. quasi n frustra appetunt celum. l'. ita to n erubescit uocari ds eorum. qr para. ill. ci. i. que erunt sui ci ues. fide et inuisibilium. ob. ab.

Aug. in li. q. gen.

Aug.

Aug.

Juxta fidem defuncti sunt omnes isti. non acceptis rep missionibus s; a longe aspicientes et salutantes eas et confitentes. quia peregrini et hospites sunt super terram. Qui enim hec dicunt significant se patriam inqui rere. et si quidem illius meminis sent de qua exierunt. habebant utique tempus reuertendi. Nunc autem meliorem appe tunt. i. celestem. ideo non confun ditur deus uocari deus eorum; Parauit enim illis ciuitatem. Fide optulit abraham ysaac cum temptaretur. et unigenitum offerebat. qui susceperat repmissio nes. Ad quem dictum est quia in ysaac uocabitur tibi se men. arbitrans quia a mor tuis suscitare potens est deus. unde eum et in parabolam ac

n res; uoluntate. ysaac. ysaac est temp a do. i. est ds ostendit et quod esset ad exemplum aliorum non ut temptaret ds abraham quasi qui fi dem ei ignoraret. s; ut ipsum abraham et mundus fidei eius uirtutem et firmitatem ei ageret. unige. of. q. sce. i. que fecerat ei. rep. ad q. dic. e. qr in ysa. uocab. t. sem. et quasi aliquis quereret quomodo d. m. u. ace. cre de bat. subdit. ar. qr. po. e. ds. et amor sca illius fecit et de nichilo facere non trepidauit ab ham credens q permittebat non trepidauit offerre quod exigebat ei dextra erigit ad sacrificium ut moreretur. et cor erectum e. ad fidem ut nasceretur non fuit religio credenti contraria deuotioni obtem perantis. Promissione. ut. pi pat fide liter tenens quem per hunc oportebat impleri quem ds iubebat occidi n esitauit reddi posse qui imolari. q dari potuit. n sperantur. et fecit questionem q de contrariis et s aduersantibus ubi di prius promittens filium nascetur. et postea docentis. occide in filium tuum s; erat in corde ei fides ymo et illa in deficiens quod credidit dominum qui dedit ut ille desenib nasceretur. posse et de morte reparare. Yn. s. qr tantam habuit fidem. iac. eum in parabo. i. n so lum in re. s; et in signo de. Intellex. ut. x signari et diuitas in morte s; aries he rens cornibus id est iudeos. in cornibus crucis potuit do offerri spinis iudaicis ante coronata. Fide et de futuris. quod n uidebat habita. be. y. ia. et esau. ysaac. ut: fidem fuit q. credidit n solum quod benedictus esset melior s; et q uxam per supplantaret benedictione uideris. Jte. iacob. mo. fide habita. de his que n uidebant. benedixit sin. fi. ioseph. s. effraim. et manasse. qr singulis cancellatis manibus propriam benedictionem dedit. et dextra sua effraim posita leua a sua manas sem. minorem maiori preposuit. et adorauit fastigium. Vel sua fastigium. uir tutis quod est q adorauit sua cacumen

Ambr.

Aug.

uirge ioseph. forte tulerat a filio uirgam quam
ei. id est filius iurabat. et dum eam tenet per
illam iurantis tandem illa reddita. mox ad
Crisost. orauit dominum. Non. ut putabat eum ferre
tantum propter signum patris filii sui. uirga magne
ne rei future presignabat. id est regni christi futu
ri in gentibus. et est sensus. adorauit. dominum. id est erectus
in obnixus. super fas. id est cacumen. uirge eius. uel in summitate
sine. supra adora. fas. uir. e. id est christi potestatis in egypto
dominium et discipline uirga habetur. uel adora. s. f.
u. e. id est super regnum christi. id est pro regno christi futuro in gentibus
quod in illo significabatur orauit. Item.
Aug. Ioseph. mo. fid. habita de futuris memo. de
profec. fi. israel. de egypto ut significabatur fide
liuin redemptio a peccatis. et fide future resur
rectionis. de os. suis man. adiurans filios israel
ut asportarent ea in terram promissionis et reconderent
Crisost. ea in sepulcro patrum suorum. scilicet in spelunca
duplici. in qua sepulti sunt abraham. ysaac et ia
cob et ceteri patres. ubi adam et eua. quare secebit
quia ideo uoluerunt. quia in ea prouiderunt nasciturum christum
ut cum eo resurgerent. Item moyses quoque ex quo na
tus est. occultatus est a pa. suis mensibus tribus et hoc fide. id est per fide
ipsorum parentum qui credebant dominum esse facturum
aliquid magnum per eum. et erat adeo elegantis for
me. unde subdit. Eo quod uidissent eum celi. id est in fan. quia
abortu fuit illi infusa magna gratia uenustatis
non nature sed dono dei. et propterea non ti parentes ei. edic
tum regis. quo masculos ebreorum filios necari
precepat. Item moyses. fcs. grandis. fid. id est per fidem in
fibiluit. nega. se. esse. fi. filie. pha. mag. eli.
af. cum pp. dei. quam habere ioc. carnalem. temporalis. id est mun
Aug. ditorum peccati. Peccatum enim esse putauit se
letari in aula regis dum fratres sui affligerentur
magis ut fidi est spernere iocunditatem. improperium
erti. id est improperium christi. ee. ma. di. thes. egyp. id est ma
estimauit esse ferre improperium christi. quam affluere
diuitiis egyptiorum. In improperium christi dicit
uel illud quod patiebatur pro ipso uel quod figurabat
improperia christi futura. uel quod moyses sustinuit
a fratribus quos liberare uolebat. sicut christus passus
est redimere ueniat. Illi enim dixerunt christo demo
nium habes. et isti moysi uis nos interficere
sicut interfecisti egyptium. quod tamen patienter
sustinuit sicut christus. aspiciebat. enim in eternum paciet

cepit. Fide et de futuris
benedixit ysaac iacob
et esau. Fide iacob mo
riens singulos filiorum
ioseph benedixit et ad
orauit fastigium uirge eius.
Fide ioseph moriens
de profectione filiorum israel
memoratus est. et de ossi
bus suis mandauit. Fide mo
yses natus occultatus
est mensibus tribus a parentibus
suis. eo quod uidissent ele
gantem infantem. et non ti
muerunt regis edictum.
Fide moyses grandis
factus negauit se esse filium fi
lie pharaonis. Magis
eligens affligi cum populo
dei quam temporalis peccati habere
iocunditatem. Maiores
diuitias estimans
thesauro egyptiorum

sustinentium. remu.
uel remuneratorem. ad quam
ibat fide. et moyses. reli.
egyp. edu. fi. israel non uerit
ani. re. est omnino uidetur quia mor
tuo egiptio discessit in
terram madian. sed quod prius
fugit in terram madian non fuit
metus sed fides. quia credebat
se adeo libertandos noluit in
mane non esset causa iac
tantie si in apertum periculum
se precipitaret. et temptaret
Aug. in li. q̃om in genesis. dominum quia diabolice est sci. enim.
quando habet quod faciat non
debet temptare dominum sed cede
ut credimus loco de iudicis. quia
in suis precepit dicens. Si uos
persecuti fuerint in una ciui
tate fugite in aliam. Inuisi
bilem. enim. et ideo non fuit in eius.
quia inuisi. quia non uidebatur. tamquam
uidens. id est ac si uideret. susti
ne eo confidit ex peccatis quia
promissa non uidit non timuit. Item
moyses fide. id est per fidem. cele.
pas. quia eam instituit fuit. hac
utique fide. quia sic credidit
populum saluandum. scilicet illos a pharaone
et nos a diabolo. celebrauit
et. san. quo liniret utrasque po
stes israel limanare domi ne
angelus percutiens qui uastat
per primogenita egyptiorum
tangeret eos sanguine et
ut quia utique factum est in figura
liberandorum per sanguinem christi.
Aug. Item fid. id est per fidem qua credebat
deo promittenti temporalia. transi. ru. t.
pari. est. et ne uideretur factum esse
hoc casu. non fide. uel ne uide
tur fantasia fuisse ad
de egyp. deuorati sunt. et
in baptismo fideles transeuntes
remissis peccatis tamquam egyp

11

tige. dicens, ex inui. vel per inuisibilia
signat inuisibilis mundus qui erat in dei sapientia.
ad cuius similitudinem factus est uisibilis mundus. vel utraque
inuisibilia antequam fierent non erant. quantum ad deum
nota erant que non erant in se. quantum ad ea fieri
que nota non erant. non enim quecumque fecit ignota
nota quod fecit non facta cognouit. Quod in antequam fi
erent erant. in erant in dei scientia. non erant
in natura. Spiritus a deo non audeo dicere alio modo
nouisse ea fecisse quam ille quam ea
nouerat. ut facie a quo quod. non enim inuisibili mundo. non
in. ob. id. aut. ut inuisi. i. ex intelligibi
li mundo qui erat in sapientia dei hoc est dei
dispositio qua disposuit omnia. uisi. ista
fi. i. ita inuisibile exemplar quod erat in
te dei fieret uisibile plu. tam que patres antiqui
per fidem sunt consecuti testimonium
iusticie ostendo ponens aliud exemplum ad
commendationem fidei quod senes per fidem in se
consecuti testimonium iusticie. sicut apparet in hoc.
abel fide. i. per fidem inuisibilium ob.
deo. host. p. i. acceptabiliorem in plus
peccati quam caym uel abel. o. d. h. fide plu.
i. per fidem plurimam quam caym. quia abel per fidem
iustus erat. unde sub dit. per quam fidem. muneri. esse
iustum in uere. conse est. testi. unde in ep. iohannis
ait a sanguine abel iusti et est. consecutus
est dico. deo in phi. testi. m. est. quia earum
i. approbatio quia apparuit esse a celesti
igne consumpsit. in per illam fidem. defunctus
lo. adhuc. i. modo est nobis loquitur. dicit non de est fide
exemplum de eis. non ut mors. ex tunc fama
fidei fuit fidelis est quia mors eam non extinxit
ex fide in pacientia precedentium patrum conso
latur isto. id dicit quod abel adhuc loquitur. quia ali
os suo exemplo ammonet. ut ita sint
intenti eum quos mors sed non eam intenti
est gloriam in memoria fidelis pon. ali
ud exemplum ad commendationem fidei dicens
dei fide. i. fidei intuitu. enoc translatus est
in paradisum unde eiectus est adam. ne ui
deret. non dico ne sentiret. sed non in qui de
longe uideret in aliis. mor. in non inue.
usque hic dicit ne putaretur esse non alicubi prete
mori. id non inueniebatur in aliqua parte quia

Crisost.

Aug.

Ieron.

in adquisitionem animae; Est autem fides sperandarum
substantia rerum argumentum non apparentium. In hac enim
testimonium consecuti sunt senes. Fide intelligimus
aptata esse saecula uerbo dei. ut ex inuisibilibus uisibi
lia fierent. Fide plurimam hostiam abel quam cain
obtulit deo per quam testimonium consecutus est esse iustus.
testimonium perhibente muneribus eius deo. et per illam
defunctus adhuc loquitur. Fide enoch translatus
est ne uideret mortem et non inueniebatur quia transtulit
illum deus. Ante translatio
nem enim testimonium
habebat placuisse
deo. Sine fide autem imposs
ibile est placere deo. Cre
dere enim oportet accedén
tem ad deum quia est, et inqui
rentibus se remunera
tor; Fide noe res
ponso accepto de his
quae adhuc non uideban
tur metuens aptauit
archam in salutem dom
us suae. per quam damnauit

tur. il. deus quod ab omni aspectu potuit eum
abscondere. Ante transl. nec uere per fidem trans
latus est quia per fidem iustus fuit. unde quia per fidem pla
cuit deo in hoc est quod ait. Ante trans. enim habebat.
i. multi testabantur eum. pla. deo. in uere per fi
dem placuit deo. sine. fi. enim. impossibile est. aliquis. pla
deo a deo est fidem necessaria quod sine ea quisque non
placet deo in uere sine fide aliquis non potest placere
quia non potest accedere ad deum. Credere enim opor
tet. accedentem ad deum. quia hic. i. h. s. oportet
credere. quia deus unus est esse ipse deo conuenit. quia
immutabilis est. in quod. re. sit inquirentibus
se quod ei lex. in notandum quod sine hac fide
nemo igitur potuit saluari hoc tamen fide
non sufficit ad salutem. Fide aliud
exemplum ponit de noe ad commendatio
nem fidei dicens noe responso ac
cepto a deo de his quae adhuc non uide
bantur metuens aptauit archam
in salutem domus suae. in hic fidei. per fidem quia credi
dit deo dicenti finis est omnis carnis
in similia signa: uidet diluuium. a deo
enim credebat quod non uidebat quia metuens
fabricauit archam per quam. s. fidem uel archam dampn
nauit. i. dampnabilem ostendit mundum quia dum
uidet eam fabricari non credidit. in ipse noe. iustitie
heres. quod per fidem. i. fuit iustus ex fide sicut pater
suus. non. enim. iustus esset: hoc ei dominus non precepisset.

ide 7c. h ad pates iudeor descendit ostendens
meis 7 in patribus ostr iusticiam ex fide hinisse ori
gine. 7 ponit exemplum de abraham dicens ita fide
.i. p fide. ille. quo. nunc abraham est prius uo
cat abram. obe. exi in locum quem accep. e.
in he. .i. exiit nes. quo iret. A deo credebat deo. et
obediuit dicenti. exi de terra tua 7 regione
7 c. h a iam fecerat. h; ut dictum est in egressu de terra
caldeorum. 7 iam constitutus in mesopota
mia. ut g dns preceptum corporaliter 7 atra sua. s;
ut animum elleret ne uel iret. non enim. non enim
exierat ani. animo sit rede eundi tenebatur desi
deria quod desiderium deo iubente. ac iuuante 7
illo obediente. fit et ante amputandum. 7 deq;
Fide melioris terre. i. uite eterne. demora
t est in terram promissionis. 7 in ea quasi promissa e
rat tanquam in alii terra. unde subdit demoratur dico
in ea. ha. c. y. 7 ia. coh. eid. re. i. sic ysaac 7 ia
cob habitauerunt. i. n. 7 eos tempore cohabitante
rit. Expec. 7c. qui in ita habitauit. i. abraham
qui exp. ci. celeste. ha. fun. quam stabile 7 firma ciui
tatem. c. artifex 7 conditor ds e. Sequitur. Fide.
a. p fide 7 ipsa sara stilis ipsa p. ni uetularia. ac.
ui. i. fecunditate. in concep. se. 7 c. etiam pre tps etatis
s. cur stil. 7 in senio. hac utique fide quam credidit
eum esse. fi. q. rep. Prius quidem risit. 7 in gaudio non
plana fide s; post uerba angeli in fide solidata fuit
riserat 7 abraham. cum ei promissus esset; risus
ille ammirationis fuit 7 gaudii non dubitationis. rep
erat. s. qui fidelem credidit dnm. e. s. abu. 7 c. sare
7 ab uno patre abraham 7 h. s. uto 7 abraham
emor. emortuum dic ad opus concipiendi sare
uterum. quantum ad uirum sine more. 7 in ipso abraham
ad opus generandi. emortuum dic. quantum ad sem
one feminam. Ambo. 7c. senio exerunt; s; illa
sterilis erat. 7 eo ore menstruo. iam destituta ipsa
quia parere non posset. 7 si filios non fuisset. Senior. 7c.
femina. 7 si adhuc fluant illi soluta mulie
ris. de seniore parere non p. sed iuuene p. senior
non gignit. p; h; de adolescentula. sic abraham
post mortem sare. de cethura quanquam iam senis erat
potuit generare. quia iuuenem in uenis et etatem
ad h. g. dic abraham fuisse iam corpore emortuum.
quam non ex omni femina cum adhuc esset pariendi
tempus generare ipsa illa etate. ad hue posset ad lici.

mūdū. 7 iusticie q̄
p fide ē heres institutus.
Fide quo cat
abram obeduit
in loc exire q. ac
ceptus erat in he
ditate. 7 exiit nes
ciens quo iret. Fide
demorat ē in tra p
missionis tāq̄m in
aliena. in casulis
habitando. cū ysaac 7 iacob co
hered; repmissiōis
eid. Expecta
bat enī funda
mta habente
ciuitatē. c artifex 7 conditor ds. Fide 7 ip
ipa sara stlis uirtutē i conceptione semīs ac
cep 7 ip tp etatis. qm fidelē credid ee q repmi
serat. Ppt q et ab uno orti sunt. et hoc
tanq̄m sydera celi in multitudine 7 sic
arena q ē ad orā maris innumerabil

q erat emortuum ē 7 in ad oia.
Ab uno ig. 7 c orti s. q. s. tanq. sy. ce.
in mul. h dic quantum ad bonos qui luce iusticie
7 multitudine apparent. sidib; 7 sic are.
in nu. q e ad ho. i. litus maris h dicit
quantum ad malos. qui instabilitate 7 mino
apparent arene. Mare est gentilitas.
ora maris 7 litus gentilitatis. est propinq
fuit sicut aliqui iudei non tamen gentilitate omnino
fuere. Iuxta fidem. a quo dicta proposita
exempla ad commendationem fidei recte.
utique non omnes isti. preter enoc translatum de qui
s iuxta fid. i. adherente fidei. non accep. p. in
iu rep y terra. omnes isti. d. s. n. acciperant rep
missa. s. illorum sperabant. 7 c. promissa
celestia non terrena non acceperunt h. rep
missiones dico. s; procul erant aspi
cientes eas alo. i. plenas. s. post morte
iaduentum s. 7 salu. eas. i. promissionibus
applaudentes. Licet esset remote. 7 c
ubi translato a nauigantibus qui lon
ge prospiciunt desideratam ciuitatem
qui quamquam ingrediebantur salutem
peruenerunt. ex metaforam g nau
gantium dicens salu. eas. i. gaudentes
7 desiderantes eas ut faciunt naui
ui longe ciuitatibus; 7 c erat
dt. i. fatebantur quod peregrini 7 hospites
sunt licet morantes in terra. peregri
ni s quia aliena patria non habent hos
pites qui de patria non s. ut ostenderetur
tur se non esse de hoc mundo. neq; aliq
se habere in mundo. h confitebantur qui

Spiritui contumeliam facit qui remissionem quam spiritus sanctus facit a se abicit carnalibus observationibus uel quia eum male uiuendo a se abicit. Uel contumeliam facit ille christum qui libere peccat sanguinem pollutum ducit. si ab eo mundatus atque timore et penitencia quia eo indigne participat sanguinem pollutum ducit. si ab eo mundatur ad uomitum redit et penitere negligit. spiritui iniuriam quia eum beneficium gratie non sufficit. suscepit Scimus enim qui dixit. tamen puniet. Scimus enim illum. id est quam uere potens est ille qui dixit michi suauem uindictam iniuriarum mearum et ego reddam. si alienas iudicat iniurias et suas: et iterum scriptura dicit Quia dominus iudicabit. purgando. separando a malis populum suum quanto magis puniet inimicos. Horrendum. quia deus puniet inimicos et non leuiter. et ideo horrendum est incidere in manus. Incidit ille qui non prouidet sed subito deprehenditur dei dico uiuentis. id est qui semper est efficax et potens facere quod uult. Rememoramini. Sic optimi medicorum cum alios secuerint pro incisione doloris augmentum fecerint solatium amicabilibus medicaminibus afferunt remedium illis locis ubi dolor est et perturbatam refouent animam. Sic apostolus facit. postquam animas corum terruit refouet eos per laudem priorum. id est rememorando priora eorum bona ut facilius excitet et adcerta. quasi uos autem non incidatis in manus. Rememoramini pristinos dies. quasi diu est quod edidistis et ideo magis assueti estis. in quibus diebus uos illuminati fide per quam uenerunt tribulationes sustinuistis magnum certamen passionum. passiones enim quia de eos certabant ut pacientiam et fidem extorquerent. Sed iam rudes sustinuerunt. tempore non sumus deficiunt; passiones autem erant eis tam ex propriis doloribus tum ex doloribus aliorum quibus compaciebantur unum subest et in altero quidem. sustinuistis magnum certamen. id est quia in altero quidem. id est in alia parte certaminis scilicet in obprobriis et tribulationibus propriis uos ipsi pacientes facti estis spectaculum omnibus quod grauissimum est. Cui enim est obprobrium sed grauius est spectaculum omnibus. fieri. et non secreto exprobari. In altero autem. id est in alia parte certaminis. id est in dolore compatientis passi estis effecti socii aliter conuersantium quorum exemplo poni deberent cum passionis apostolis et aliis sanctis. id est Et cum passionibus sustinentis et in propriis passionibus et alienis

melia fecerit. Scimus enim qui dixit michi uindictam et ego retribuam. Et iterum quia iudicabit dominus populum suum. Horrendum est incidere in manus dei uiuentis. Rememoramini autem pristinos dies in quibus illuminati magnum certamen sustinuistis passionum. Et in altero quidem obprobriis et tribulationibus spectaculum facti. In altero autem socii taliter conuersantium effecti. Nam et uinctis compassi estis: et rapinam bonorum uestrorum cum gau

cum passionibus aliorum pre caritatis uos passionum ut diceret socii facti estis. Nam et uinctis quia non poterant necessaria querere compassi estis. scilicet ministrando necessaria pro quibus caritatis uobis oblatam gaudium estis. et hoc est quod subditur: et rapinam bonorum uestrorum suscepistis. quasi non solum cum gaudio quia sperati meliora. scilicet eterna. unde subdit uos dico cognoscentes uos habere. quasi ideo suscepistis cum gaudio: quia cognouistis habere meliorem et manentem substantiam. id est uitam eternam. Nolite. quasi quia sic passi estis et ideo confidentes sic meliorem et manentem. nolite itaque amittere per impacienciam confidentiam uestram que non modo in futuro habebit sed etiam iam habet dum sperat magnam remunerationem et ideo non est leuis eius amissio. Ad hoc autem ut non amittatis. hoc unum nobis opus est. scilicet pacientia. Pacientia enim uobis necessaria est. Hoc ostendo quomodo non amittatur est fiducia. scilicet si pacienciam habeatis. Quia pacientia enim: ideo dominus possidebitis. animas uestras. id est ait. pacientia necessaria est. ut per eam uoluntatem facientes reportetis in futuro quod hic seminatis promissionem. id est uitam promissam. Adhuc enim. quasi tenenda est pacientia quia non longa est quia cito non ueniet nisi et hoc est quod ait adhuc enim modicum. id est paruum tempus et aliquantulum. id est non ueniet ut pacientiam uel timor quieturus est quamquam ueniet et retributor non tardabit. quia martiribus statim post mortem gloria datur in quibus nichil purgandum est per quod differatur gloria. Iustus autem hic dicit quod per solam fidem sine paciendi necessitas non negatur salus datur. ad quod confirmandum inducit uerba domini loquentis per prophetam abachuc quod non solum ille qui patitur sed et qui solam fidem habet sed non timorem et passio saluabitur. quia ita dicit dominus per prophetam. Iustus meus. id est apud me est. aliquis ex fide. Ecce gratia ualet fides que sola saluat et quod ex fide uiuat. per contrarium ostendo. quia si subtraxerit se a fide sine uiuit non subdit. quod si se subtraxerit. Uel ita aliter. quasi ueniet dominus et non tardabit. Iustum autem dicit dominus meus. scilicet qui per me est. Iustus non per carnales obseruantias uiuit ex fide non per spem et ideo hic nequiret corona sed suo labore. Quod si. quasi uiuit ex fide est uita quasi aliquis uiuit est anime meum. quasi id est quia si subtraxerit se aliquis a fide non placebit anime mee. id est uoluntati dei. nos autem. quasi ille qui subtrahit se a fide non uiuit nos autem non sumus filii subtractionis in perditionem. id est apostasie. per quam perdit animam que fidem prius aperta uiuant. sed fidei generati etiam. Uel sed sumus filii fidei que ualet in acquisitionem animae. et ideo nec non debemus se subtrahere a fide. Uel non non sumus filii subtractionis in perditionem. id est pa

Crisost.

Crisost.

Ab'

Ambr'

[illegible]

dio suscepistis cognoscentes vos habere meliorem et manentem substantiam. Nolite itaque amittere confidentiam vestram que magnam habet remunerationem. Patientia enim vobis necessaria est ut voluntatem dei facientes reportetis promissionem. Adhuc enim modicum aliquantulum qui venturus est veniet et non tardabit. Iustus autem meus ex fide vivit. quod si subtraxerit se non placebit anime mee. Nos autem non sumus subtractionis filii in perditionem sed fidei in

[illegible]

Aug. [illegible]

Remig.

Ambr.

Ambr.

Ambr̃

adiecte h alia. q corroborant utrũq;
quod dixim'. s. dabo leges meas q
ptinet ad scificationẽ. et n̄e peccõz
et iniq. eoz. ia n recor. apls q ptinet ad
osũmationẽ. et ita pauet contatem
ee. osumat utrũq; q dixit. ubi sic
psiqre. testabor dico. dabo leges meas
non sic patrib; dedi in tabulis lapideis
s; i cordib; i. intellio. et men ti mentib; i.
inuoluntatib; eoz. sr scribam eas
s. pcepta mea fidi dicit scibã. h; sup
q lege ille sr ures hoies s iqr. s.
oplectiõe nullo scificet n ope g.
Ecce in his dr osumat uirtutib;.
de ñ subd de scificatione dicens et
peccoz q̃ sũe et iniquitatũ. eoz. q̃ s
pmnũ fuit. ia. i. p c xp g n recorda
bor ad eternã penã apls. s. n̄s: s; n
ftutio. Ecce hic dr q scificat.
Vl ita disting hec. ead manente
sña. pq̃m dix h: test. q. testabor
ad il. p. di. il. d. do. testabor dico da
do le. m. i cor. il. et i m. e. s. sc. e. sub
intulit: et pec. iniq. e. ia n recor. apl.
et io ia n e necia hostia q apt sub dn.
V a. h oftid q solũ ex hac auctori
tate indi p qd the scificat et osũ
mat. s; et qd oblo ia p xp g n e facie
da p peccõ q facta e remissio. q. ecce
h dr remissio peccoz facta. V a. hoz
remissio e. ia n e facienda oblo p
pecco. i. cessat oblo legal. Habe
tes itaq; finito g di sermone de ponti
fice magno. et q; noua lege et sac
ficio. q uetib; pfulit. sile morat
instro. lq eos hortat ad multa. s; max
ad fidẽ pacientia pace mundicia
et fruitatis caritate. iufert ex dictis
supiorib. q. q una hostia osumat
et q nob e sacerdo s. oz. mel. et q ostn
sa e tanta distantia q illa mino
ta h minora s. itaq; ostd. ha. h. fr.
scoz i sca. xp. i. celum q icebum i sca
scoz: celestia p sanguine xp q̃ initiauit
q iniciauit nob xp q primi ascend

Aug̃ in li. q̃on̄

sp̅c sc̅s. Postq̃m ei̅
dixi hoc aũ testam̃t
q testabor ad illos
post dies illos dicit
dn̄s. dabo leges me
as i cordib; eorum in
mte eorum sr scba eas.
et peccorũ et iniqtatũ
eorum ia n recordabor
ampl'. Ubi aũ horum
remissio: ia oblo p
pecco. habntes itaq;
frs fiduciã i introitu
scorum in sanguine xp
q̃ iniciaũ nob ui
am noua: et uiuẽte p uelam id
ẽ carnẽ suã: et sacerdotẽ magnũ sr
domũ di. Accedam ad eum cu cor
de in plenitudine fidei aspsi
corda a osciã mala. et abluti
corp aq mũda mũda. Tene
am spei nre ofessionẽ indeclina

et p h e celum di de nob. uiã dico noua
q nlli añ illũ iiuit. uiuentẽ. i. ppe
nẽte. p uia q p ea nlli fideliũ clau
ditur. illa uia apint. et p uiã osũant.
puelam. i. pcarnẽ suã. q dr uelam. q
p hã caro celabat et uelabat di itatẽ. Vl ñ
dr uelam. q sub uelamine fidi sumũr
a fidelib; q. p h pmanet uia illa p uia.
q sumit i mat'. fideles carnẽ xp uelatã
oĩ sensui uidet. ut uino e ñ ne caro xp q. sr
ut augeat fidi muni q n ht fide e met
ĉtia ia. i. huan sens. pber ex pmĩc pue
lam. i. carnẽ q uelata sumitur p man
ma illa p uia. et p h q ille sacerdo s se p icp d
lat p nob. mi: scba et p sacerdotẽ. s. xp. pos
bi magn. sr do. i. pp di. hac hntes fidu
ciam accedam. Vl ita: sacerdos. q. hntes
hanc fiduciã. et hanc hntes et hntes sac
m. sr do. di. s. q se p uiuit ad iterpellan
p nob. Acceda ad illũ. scoz. e. cu cor
de. i. cu itellu. in simulto et sib n p ee
sacte. accedam i plenitudine fidi. i. in
plena fide q nleb hoz ia e iuisibile. n
sacdo n hostia. q et debem et possum q
sum aspsi corda. i. spũali aspsione
hm corda mundata a osciã mala. i. a
osciã puitatis. Illu n cũ hnt abluta cor
pora. et abluti eti corp aq munda. i. pc
catũ corpale s. originale q. pcarnis
ocupiscẽtiã trãfert ablutũ e aq baptis
mi. p h ostnr q n
fides sola. s; bona
uita cũ uirtutib; q̃r
n hortat ad ea q ue
munt fidei. subdns.
Teneam. q. et icq
occurrit. teneamus
indeclinabilẽ. i. n
ad terrena declinem.
ofessione spei nre q
e de eternis. teneam
et ofessione spei q e
ca e. q spes n e uacua
n fud. fidr. ut e. i. ue

nr ut pmissis dis q pmisit eo q sperantus· Vnde dis fidelis e i pmissis ita nos simulr fideles ee i pmissis nris teneam dico. Et osideremus inuice. alt. s. altum n ut inuideant· et sibi detur s; i puocone caritatis q raio e· et bonor opm s. ut alt altius exeplo puocet addone· et bn opand et e s. fide· ofessione bam q nt ad nos osideremus inuice. s. pfecti minores eos hortando· et minores pfcos imitando eos osiderem nos inuice dico n deserentes tpr. pfectionis. collectione nram. i. collectos in fide nob e. sic e ouetudinis qbda ut in q ul timore psecutoris ut l'pa psu a peccon b. t' ipsi s ut ita uideant recedt. Culpat g illos scindentes unitate caritati. q sit n posset habitare ea scitati sue q potius suo exeplo debuert osolari alios. un subdit s; potius osolati. eos osolat laborate q parit in labore psistit. q sublevatio laboris e uisio claborantis. ut timie sit et tanto magis quanto mag osolerem uidistis die retributionis. p passione appropinquante. q. q q poes estis fini r ptimore retributionis tanto mag instare neq scutpe uita dst. Voluntarie. q. caritas utiq; tenenda e. et amat cessand uoluntate. nr. peccantib nob. i. nob in uoluntate peccandi manentib n relinqr hostia p peccis. i. n pos; x q e hostia p peccis. n relinqr. dico ia. s. in hi psenti p q ostat. q n i futuro n relinqr. i. dico p acceptam noticiam ueritatis. i. g. q. uenissem ad fidem p q m qda securi sc. q. n q. p iti sint animo q n att. uolentib peccare. s; uoluntarie peccantib q uoluntari e q i aliq ast sion e. uolet q ad tp p b g ligat pseuantes usq; i fine. Vl ita. n n re. hostia p pecc. i. n ite imolabit x q e hostia p peccis. i. n relinqr loc sede hostie sic i ueti lege dat. sepi offerri hostias p pecco. Non n. x item imoland e p pecco q sel fem· et o n e op. s; mag op e manere i fide et uitate q si n facis uid tui dapnatoist expectat n p p enitentia renouatis et io subdit. Terribilis a. S; scied q h q da erunt g'u hor ubor doce penitentia auferentes. q. p penam finalem peccoi p lapsu surge. sd ratio deinceps si l'in illi penit n exclud n p

bilem. fidelis enim est qui repromisit. Et consideremus invicem in provocatione caritatis et bonorum operum. Non deserentes collectionem nostram sicut est consuetudinis quibusdam sed consolantes et tanto magis quanto videritis appropinquantem diem. Voluntarie enim peccantibus nobis post acceptam noticiam veritatis iam non relinquitur pro peccatis hostia. Terribilis autem quedam expectatio iudicii et ignis emulatio que consumptura est adversarios. Irritam quis faciens legem moysi sine ulla miseratione duobus vel tribus testibus moritur. Quanto magis putatis deteriora mereri supplicia qui filium dei conculcaverit et sanguinem testamenti pollutum duxerit in quo sanctificatus est et spiritui gratie contu

pntiatoem q sit p penitent. nlt. ita e. i nune salutis nre s; f exclud baptim. n. ir dicen e ir penia. t' remissio. s; hostia i. x fa. quia uita sufficit uolens ne ult h expectem penitentiam nbl a. q. n relinqt hostia p peccis s; relinqt qda tribil expect iudicii. h penali e et ignis emulo. ostestatio. i. igni i festal q o supra e aduersarios x q p bat p nun. n i q s faciens irritam. i. puaricans. legem moysi duob l' trib testib sn ulla misatoe morit morte qm lex peni quid g illi facient. e q s pib t angli testimoniu et scit p pa oscia. q. mlto g uii punet. un subd. Quanto g mag illi putetis deteriora meri supplicia qui filium di oculcauit. i. uili pendit. ut n sufficere e dat ad salute. s; aliaha et sangne x ofirmatoe noui t. pollutu duxit. i. pretem pgare n ualere. i q tu scificat e. i. remissione accep. ita o eu g uit peccat. Pollutu. ne. sangne x dic q pear nales obsuatias e dit pecca dimitti a q b recebit nos sangs x. ita pollut e et nos polluit si ab eo ut e remissio. nos rebitu nos sangs x ita pollut e. Seqr. et spu g. i. spui scd gram dato. t' q dat gra ctumelia fec

10

umbra ... perfecte. si in di...
gebat ... apud ... ad ...
ostium a peccato lauare quod non ualet.
Sed hoc saltem si esset ...
sic medicamentum ...
et salutis efficax et ualens esset
tam ualitudine repleret sed ipo...
situm uero ... super apponit
manifeste idem est ...
lute. ... sacrificium memora
batur frequenter offerebatur quia una
hostia non ualebat. ideo et offe
rebatur. Si quis ... offerebat
... hostiarum frequentatio
non culparum ... potius ipsis
hostiis per singulos annos oblatis
fit commemoratio peccatorum cotidie
quia ... offerentes ...
peccatum offerentes illa hostia
... commemoratio peccatorum
non ablutio infirmitatis. accusatio
non uirtutis ostensio ... infirmitatis
quod ostendenda ... memoria pec
catorum fieret ... illa deus semper
offerri. Quid ergo nos ... per singulos
dies offerimus? offerimus quidem
... nos cotidie offeramus ad re
cordationem mortis eius facimus.
et una hec hostia est non multe ...
... oblata est. hoc autem sacrificium exemplar
est illius ... semper offerimus non a...
... hodie ... offertur
... ubique plenus ...
... plenus ... corpus
quod offertur ... sacrificium non
multa ... hostiam mun
dantem nos obtulit ipsam nos
offerimus ... oblata ... con
sumi ... agnus ... sa
crificium ... oblata ...
firmitatis ... reperitur ...
hominis ... cotidie peccamus.
In legalibus ergo hostiis erat com
memoratio non ablutio. hoc autem peccatorum
deletio et uirtutis consummatio ...

Umbram enim
habens lex bonorum
futurorum: non ipsam ima
ginem rerum per singulos an
nos eisdem ipsis hostiis
quas offerunt indesinenter:
numquam potest accedentes per
fectos facere. Alioquin
cessasset offerri. ideo quod
nullam haberent ultra con
scientiam peccati cultores
semel mundati. Sed in
ipsis commemoratio peccatorum
per singulos annos fit.
Inpossibile enim sangui
ne taurorum et hyrcorum
auferri peccata. Ideo ingrediens mun
dum dicit. Hostiam et oblationem no
luisti: corpus autem aptasti mihi. holo
caustomata et pro peccato non tibi pla
cuerunt. Tunc dixi ecce venio. In
capite libri scriptum est de me ut fa

... nostre ostensio et celebratur. ii. de causis
scilicet ipsorum infirmitate ut dictum est. et ut ma
ior ... in iis insignitur ... et recolimus
que ... gessit. Inpossibile est ... com
memoramus nos esse in peccato. Inpossibile est
enim sanguine taurorum et hyrcorum auferri peccata. ideo
... quia hostia ... sufficit et uera perfectio non facit. ideo
ad confirmandum. deus ingrediens mundum. id est ho
mo factus per quod uisibilis in mundo apparuit. dicit
his uerbis loquens patri ... hostiam de animalibus
et oblationem de aliis rebus noluisti iam a tempore
passionis. corpus autem quod pro omnibus sacrificium est aptasti
mihi. id est aptum et ydoneum corpus mihi dedisti. quod sine
peccato et passibile et mortale quod ualeat
offerri in redemptione omnium. Ablata ergo sunt
signa: quia exhibita est ueritas: cum tempus fuit
ut illa auferentur et ueritas ueniret et non umquam
in odoribus illis delectatus est deus nisi in fide et desi
derio offerentium. precepit tamen hec offerri potius quam
offerrentur ydolis. imposuit quoque seruitutem ...
... esset ... de quibus ... ad
hec addo dicens holocaustomata que aliis sacri
ficiis digniora uidebantur quia tota comburebantur. et pro
peccato fiebant. quedam ... non pro peccato fiebant. Illa igitur que
ceteris erant digniora non tibi placuerunt. ex quo
ueritas uenit a tempore scilicet passionis in qua est consummatio
omnium hostiarum. Ceperunt illa displicere antequam
ea destrueret. sed illis subditus fuit dum in templo
cum hostiis presentatus fuit. In signis illis ueritas
prenuntiabatur ... signis ... rei ...
... ignorantes quod cessare debebat
re exhibita. unde subdit. Tunc. scilicet quando ui
di omnia illa displicere tibi
et corpus ydoneum ad hoc
mihi datum. dixi ecce ...
... retardatione uenio
ad me offerendum. Ipse offerens
ipse oblatio est et rei sacrificium co
tidianum esse uoluit ecclesie
sacrificium huius ... sacrificii
multiplicia uariaque
signa erant sacrificia prisca.
Permulta illa sacrificia
unum significabant. quia multis
uerbis una res dicitur ...

ambr.
Iero.
Aug.
Ambr.
Ambr.
Iero.
Ambr.
Aug.

fastidio misericordia commendaret. huic summo uo
que sacrificio cuncta sacrificia cesserunt ut in
ipso sacerdote ac sacrificio fieret peccatorum re
missio. id est per hominem christum mihi aptasti. uenio. ad
me offerendum. ut faciam id est impleam. uo. tu. scilicet quam
lex non potuit per me compleatur quia tu es. deus
meus in quem hostium in uenia ad implendam uoluntatem
tuam quia ita scriptum est. id est praefinitum de me. in capite
li. id est in consilio diuinitatis. quod est caput mei. quia sum sub hu
manitate generis. in quo legitur omnia sunt necessaria. uel non est opus
lege. uel scriptum est in capite libri. id est in primo. psalmo. scilicet beatus uir.
quod capitulo saltem dicitur superius dicens quod. sentiat ex
illa scriptura apostolus aperit hic. quasi non solum notat hanc
uoluntatem ueteres hostias non fecisse perfectos sed solam
hostiam christi in abolitionem ueteris testamenti. et institu
tionem noui si diligenter notentur uerba quae superius
propheta dicens. oblationes et holocaustomata pro pecca
to noluisti. et si prius non placita sunt que tamen offeruntur
secundum legem hic dicitur ne uideretur eo displicere quia non secundum
legem offerrentur hic quasi dicens. addit tunc dixi. ecce. ue.
ut. fa. deus uo. tu. et hic dicens. Aufert primum
sacrificium et eo uetus testamentum. quod per moysen dandum est
ut statuat quod stabile sequens. id est nouum sac
rificium et eo nouum testamentum. id est euangelium in qua uoluntate. id est
in sua oblatione secundum uoluntatem dei facta sanctificati sumus
id est facta peccatorum purgatione reconciliati deo. scilicet
per oblationem corporis ihesu christi semel factam et eo hic statuit.
primum eadem quia lex non potuit perficere. et omnis. apostolus
exponit utrumque hic hostie. et ne uideretur sanguis
per pontifices semel in anno oblatus minus pro
fuisse: et sacrificia cotidie facta per sacerdotes
perfectos facere. hoc addit et quidem pontifex per singulos
annos offerens non peruenit ad consummationem
sic et omnis sacerdos semper offert. et tamen pecca non quam
consummatur et hoc est quod ait et omnis quidem sa legis. presto id est
uel spontaneus cotidie ministrans orationes et
munera. in ista et easdem hostias. de animalibus sepe
offerens quia non integre mundat tamen subdit quanquam.
id est nullo tempore quantumcumque fiant possunt auferre pecca. a con
scientia. Nota quod ministrare est famulorum. sedere est
dominorum in illos famulos ostendit apostolus christum uero dominum
quem subsequenter dicit sedere. subdens. hic autem. scilicet christus est hostia
sufficiens pro peccatis omnium offerens unam hostiam que salua
te per pacta obedientia sedet. id est quiescit et reg
nat in sempiternum in dextera dei. id est in potioribus bonis.

Ier.

Aug.

Ambr.

Ambr.

etiam deus uolu
tate tuã. Supi
diceñs. q hostias
oblões et ho
locaustomata
et p peccto nolu
sti ñ placita st
q̃ s legẽ offerunt;
Tunc dixi ecce
uenio: ut faciã
ds uoluntatẽ
tuã. Aufert pmũ
ut sequens statu
at; in qua uoluntᵉ sc̃ificati sum̃: p oblõe
corpis x̃ ihu semel. 7 oĩs q̃ sacerdos p̃sto ẽ
cotidie ministrans. et easdẽ sepe offe
rens hostias q̃ nũq̃m possunt auferre pec
cata. hic autẽ unã offerens p peccis
hostiã in sempitnũ sedet in dextra di.
de cetõ expectans donec ponant̃ inimici
ei scabellũ pedũ e. Una n. oblõe. 9sũ
mauit i sepitnũ sc̃ificatos. Contestat̃ ã nos

non enim semper laborare. uel tamen offerre
eget. bene quod per consummare quasi in eum
exaltari. scilicet dico. de cetero. id est de eo quod
restat. scilicet de gloria bonorum et pena ma
lorum expectans non ita ut aliquid per
uotum suorum in perfectione patiatur inimici
eius scabellum pedum eius. subiciantur et appa
reant subiecti in nimodo perfecte si patiuntur
usque ad communem iudicium ubi inimici
uel scabellum eius erit quod uisum repug
nant ei. et non uideant subiecti christo omnibus
apparebit eis subiectum est ipso subiecti
pendens. Una enim. id est unam tamen obtulit
hostiam quia una oblatione et a peccato sci
ficauit electos et sanctificatos in omnibus
in uirtutibus consummari et in sempiternum. scilicet quam
diu durabit hic seculum contestatur autem. quasi non solo
uerbo hoc firmo. sed in spiritu sancto. testatur nobis
id est uerbo affirmat de sanctificatione
et consummatione. Postquam enim. quasi uere tes
tatur: uia scilicet enim quod promittit et non non ita
fecerit. id est nouum testamentum. Post enim dicit spiritus sanctus in ie
remia hoc est testamentum. no. scilicet quod testabor
ad illos post dies illos. id est praenuntiatos.
dicit dominus. addit. dando. quasi post quam
illud dixit. scilicet quod non ualet ad probationem tamen

Aug. in eod.

Ambr.
Crisost.

[illegible] Ipsa [illegible] sanguinem [illegible] a moy-
ses [illegible] quod [illegible]
[illegible] baptismi. Sic et aqua
et sanguinem accepit quia in baptismo .i. figuram
est passio, et quasi simul fuerunt. Alii vero sic dicunt
valere accipiens inquit cum aqua et lana cocci
nea et ysopo de quibus aspersorium fecit. Sed
mandato ipsum quoque librum legis id est populum aspersit di
cens. hic est sanguis confirmatorius testamenti .i.
fusus ab confirmandum testamentum quod man
davit ad vos deus. Ecce quomodo premisse mo
yses verba quibus et christus dicens quando corpus
et sanguinem suum discipulis tradidit. Et tab
naculum. Sic librum et omnia vasa ministerii .i. que
pertinebant ad ministerium tabernaculi sangui
ne similiter aspersit. Ideo sanguine .i. apostolus secundum legem omnia
pene mundantur in sanguine. Pene dicit quia
quedam vasa sola aqua baptizabantur sed in nobis
sine sanguine christi nichil mundatur intus ex
cepto de aliis. Sine remissio peccati non fit
[illegible] legem sine effusione sanguinis facta
in aliquo sacrificio. Et de termino ideo appo
nitur quia per aquam aspersionis que fiebat
de cinere vitule ruffe fiebat remissio
peccatorum. Aliquis quam non effundebatur sanguis
sed tamen effusus erat in immolatione vitule. In
illis autem sacrificiis quanto magis ea que [illegible]
fuerunt congruenter [illegible] quod deo [illegible]
oblata figure [illegible]
sanguine redempti et mundati sumus
quia in mundo vera dei propitiatio nobis sine san
guine est nulla. Sic ergo moyses sanguinem
predictorum animalium accepit ut aspergeret et munda
ret predicta. Sic enim moyses sed et christus data nova
lege suum sanguinem qui vitulus quod dictus est
propter virtutem crucis et cornibus [illegible] la
uit. Ihesus in similitudine carnis peccati.
et pro hostia pro peccato et egressum est aqua de suo
latere. Ad hoc corpus accepit per aquam .s. baptismum sig
nificans per eius sanguinem nos redemit. Lana
coccinea que ignei coloris est figurat ignem
dilectionis et caritatis et est nobis lana de qua
vestem faciamus .i. quam induamus. Ysopus qui valet
contra tumores pulmonis humilitatem et figurat
quia fervorem dilectionis in humilitate purgat redemp

Aug.

Ieron.

legis a moyse
universo populo acci
piens sanguinem vi
tulorum et hyrcorum
cum aqua et lana cocci
nea et ysopo ipsum
quoque librum et om
nem populum asp
sit dicens hic san
guis testamenti quod
mandavit ad
vos deus. Et tab
naculum et omnia va
sa ministerii sanguine simi
liter aspersit et omnia pene in san
guine mundantur secundum legem
et sine sanguinis effusione
non fit remissio. Necesse
est ergo exemplaria quidem ce
lestium his mundari ipsa
autem celestia melioribus
hostiis quam istis. Non enim in ma
nufactis sanctis Ihesus introiit

tione sanguinem suum fudit eo sanguine
librum .i. evangelium sanctificavit et confirmavit
et populum fidelium abluit dicens. hic est san-
guis est confirmatorius quod mandavit ad vos deus. Asper
sit tabernaculum .i. ecclesiam de qua dicit apostolus. Templum dei
sanctum est quod estis vos. Et aspersit omnia vasa ministerii
offitii .i. ecclesie. Vasa omnes doctores ecclesie quibus
committit ministeria sua. Et sanguine redemit
et redemptos spiritu sapientie et scientie imbuit. Omnia
mundantur per sanguinem et sine eo nullius
fit peccati remissio. Per ipsa predicta dicta figura
[illegible] vasa per quod ef
fusus est sanguis [illegible] qui pro multis
effunderetur [illegible] electi quod sunt
mundantur fuso sanguine in remissionem
peccatorum alia non mutantur. Necesse est quod
moyses sed ita fecit et lex ita precepit ergo necesse est
ex .i. figuras celestium .i. ecclesie que ad celum ducere
.i. secundum de quibus dicitur conversatio in celis mundari
corporali hostia predictis. Ipsa autem celestia
.i. figurata per illa .s. ecclesia que licet sit terre
tamen celestis est necesse est mundari melioribus
hostiis quam istis .i. hostia christi [illegible]
quia christus solus ille hostie [illegible] figurat [illegible]
[illegible] mundari [illegible]
sanctum signa est quia tabernaculo
ministerio pro tabernaculo
sine mundata sunt. Non
enim probat quod christus mandavit
celestia .i. homines suo sanguine
mundatos fecit celestes .i. cele
stium participes non ipse pro
pria sua introivit in celum pro nobis.
intra confirmat quod nos sequimur.
Ibi dixit in celum quidem introivit
Ihesus in manufactis sanctis [illegible]
[illegible]
exemplaria .i. figure [illegible]
[illegible] debuit [illegible]
[illegible] in ipsum celum [illegible]
tificatum. Ad quid ut [illegible]
[illegible] appareat vultui
.i. presentie dei pro nobis [illegible]
[illegible] ubi dei presentia [illegible]

Ambr.
Crisost.
Au.

186

hic e. ip se ītrat ad eam q̄ uidendā. Ecce apte in his ūbra exponit apls. meliores hostias q̄ e una. i. x̄. ī nota q̄ͥ usus loquendi. ī uellet ī approbaret. sep̄tū ēē h. s. ī manu factis scīs exēplarib; uerorum. t. ī manu facta scā exēplaria uerorum q̄ sunt ea ī ī codicib; grecis repit. Neq; ū sepe. P̄baūt q̄ x̄ p hostiā suā celestia mundauit m̄ plus quod meliorib; hostiis. i. q̄d sua hostia fuit dignior et efficatior ōib; aliis q̄ ille hostie sepe ītrare sē in consūmōe. h sel oblata ad patriam reduc. q̄ nunc apparet uultui dī. neq; ūtra ū sepe offerat semet ipm. i. sepe patiat ī cruce. q̄ suffecit ōib; sel oblat. nī ē opus p singlās gnationes itari. q̄ subseqnt ostendo q̄ adm. q̄ oportet ū sepe se offerat q̄ adm pon. legi. ītrat ī scā scōrum p singlos. a. ī san. ali. x̄ ā sel ī celū ī sāgne suo. ī uirtute q̄ re differre sunt ī t uet. ī nouū x̄. p exēplari. i. tēplo q̄d ītrat ē h celū. differt q̄ magnū sacerdos q̄ assistit uultui dī. sep̄ uiuus ad interpellandū p nob. ī ibi sepe offerebat h sel. ī ī sangne alieno. h̄ ipsō ī ē q̄ sacerdos ī hostia. Alioquin. ī. n sepe offert se dico alioqn. i. si oportet eū sepe se offerre. opor. e. fre. pa. ī ī ī ī cipiēdo. ab ori. m. q̄ unq; n̄ fuit op q̄ sufficit ei una oblatio. Si. n. sel oblat. n̄ sufficiebat ōīū ī se cōntinēnū pecca ex haurire oportuisset eū pati sepi ab origine mundi q̄ ne fieret sel passus ē ī osūmatione selorum uī futur.

Nunc aūt ī conueniens p̄dict ostat q̄ apparuit pat. p hostiā suā n̄ sepe. s; sel oblatam ad destitutione pecci. s; ū reatus dimittat. ut uitiū iā n̄ dn̄et ī nob. q̄ nullā alia hostia face potuit. oblatū dico ī osūmatioē selorum. i. ī ultima etate seli ī q̄ sr oīa adīpleta q̄ āñerant ī p̄fecta ī ō n̄ op fuit ut ī cipet pati ab origine mūdi ī q̄ adm. Et q̄ p hoc p̄bat. q̄ n̄ n̄ sel pati debuit q̄ lex n̄ hoc ōib; statuit. q̄ ī natal lex statuit q̄ pī uenieris p̄bat e. x̄. i. q̄ q̄ sta. e. ho. lege n̄ sel mori p. h. a. i. p sel mori restat iudiciū ī q̄ accipiat q̄ meruerit. i. ut iudicent. t ūīta n̄ restat ū sint surgant ī sīm moriant. s ī x̄ eadē nēitate n̄ ūit n̄ oblat ē n̄ sepe. s sel ali. eet miserabili

exemplaria eorum sed in ipsum celum ut appareat nunc uultui dei pro nob. Neque ut sepe offerat semet ipsum quemadmodum pontifex intrat in scā per singlos annos in sanguine alieno. Alioquin oportebat eum frequenter pati ab origine mundi. Nunc autem semel in consummatione seculorum ad destitutionem pecci per hostiam suam apparuit. Et quemadmodum statutum est hominibus semel mori post hoc autem iudicium: sic et x̄ semel oblatus ad multorum exaurienda pecca secundo sine peccato apparebit expectantibus se in salutem.

a omnib; hoib; n̄ ē ītelligend q̄ aliq̄ sui necessitate oblat sit ī sel ītrio sola uoluntate. Verū ū ho sel mortu necītate uiuit n̄ amplius nō morit. s ī x̄ eos uiuit sel oblatus n̄ p aplīus mori ī ūdigens q̄ illa una oblatio suffecit ad exaurienda peccata. n̄ dico oīū s; multorum q̄ n̄ ō sciret dñm. Scō ā aduentu ueniens ad iudiciū. ap. ex se. ī. eorum q̄ n̄ necītate s; uoluntate p peccatis eorum mortuus ē. apparebit dico sin peccato. i. sin silitudine carnis pecci. s; p ocī ī carne glosa. t. ap. si. pec. i. ita q̄ tē n̄ erit hostia p peccato. s; sciciā remunerando t dāpnando. ī si n̄ ī die irē hostia erit in lomni ī aliis tp̄rib;.

In hiis. n. p̄bauit q̄ sel mortuus ē x̄. s; q̄r. ut sel q̄ lex n̄ potuit p̄fectos face. ī ō agni sīn macta erat offerend. q̄ oblat ē x̄ ad exhaurienda pecca pecca ī ita op̄ erat q̄ lex habens ūbra fu. bo. i. extranea silitudine eorum bo. q̄ futura erant. n̄ ipsa imaginē rer. q̄ meli exprimit rē q̄ ūbra. i. n̄ ipsam ueritate. ū ī picta usq; q̄ ponat q̄s colores. ūbra q̄dam ē. subtēcio. n. ē ūbra q̄dā n̄ imago ē ū flores ipsos colorum quis ī positur tē imago est. lex q̄ hns ūbra n̄ imagine n̄ q̄m p face p̄fectos ītantib; bemō pontifices. accedentes p singlos annos ī sca scōrum ē n̄dē ipsis hostiis q̄s lex peep q̄s offerunt ī deficieñ. i. licet ī desinerē offerer. ī sep̄ facent. Aliōqn. i. si p̄fecti fierent cessassent ille hostie offerri. io utiq; q̄ cultores sel. i. p̄fecte una hostia mundati nllam hnt osciā pecci. s; ill sep hnt; Una a hostia x̄ p̄fectos facit

Crisost

Ambrō

Crisost

Crisost

Ambr.

Amb.

tia passionis. x̄ inquinatos scificat. i. a peccō mundat mortuos. i. a pena. non subdit ualens. ad emundationē carnis. q̄ a pena legis libat. Omnis q. aīa hōis q̄ mortuū tetigit īmunda erit. vii. Diebus purificabat a die tcio 7 die. vii. 7 mundus erit. ubi nichil aliud itelligendū uidetur ēē nisi emundatione non etactu mortui hōis.

Aug.

Ut sci. q. a corpali macula lepre ualens. ad emūdatione carnis. i. ui carnis emundata sunt ppter legis pceptū. s; 7 x̄ est pfecto. non subd. Quanto mag. ostit hic q̄nto mag. sangs x̄ q̄ obtulit dō. semetipm īmaculatū. alt sangs n eet macla. obtulit dico. p spm scm. oīa ei dictante. 7 īmaculatū dico p spm s.

Augustinus.

De q° scepc īmunis a peccō fuit. emūdab n carnē tm. s; 7 īnteriore osciā nrā ab opib; mortuis. i. a peccis q̄ q̄ tang ostituendo iquinatur. sic q̄ tangebat mortuū coinq̄nabatur n nisi istic 7 celū. sic 7 ille in teplū. emundab a peccis. dico. ad seruiendū. ōīncepes pticipa dō uiuenti. q. nīto mag. 7 nota. q. n. effic sangs x̄ a peccō. s. mūdat. 7 reseruata libtate. facit seruire deo q̄ dat uite. q̄ est uita. ex se uiuens. nemo g p eī fuire. q̄ mortua opa ht. 7 fac ... x̄ ... legalia ...

Beda

hyrc. ... xpm. ... carnis pecci. 7 taur ... cor nib; uentilat īnīcos de uiuenca a rufa. cui cīnē ad aq̄ asptiois. cor q; emūdatione q̄ mortuū tetigit pfic lex mandari n etacindū ... nū. 7 ea sigu nom. x̄. pfigat. dī. leg. ī leuitico lib. nū. dns dixit moysi loqre filiis isrl. 7 accipiant a te uiuencā rufā sine uitio. q n ht scem tui. 7 n ē poitū sr eā iugū. 7 dabis eā ad eleazar sacdotem 7 eicient eā ex castra. ī locū mūdū. 7 occidint eā ī conspectu ei. 7 accipiet eleazar sanguinē eī. 7 asp ... faciē testimo

Aug. in li. q. ... nu ...

tēp correctionis īpositis. Xpc aūt assistens pontifex futuror bonor p āpli' 7 pfecti' tabnaclm ñ manu fcm. i. ñ h' creatōis;

Neq; p sanguinē hyrcor aut uitulor. s; p ppu sanguinē introiuit semel in scā eťna redēptiōe inuenta. Si eni sangs hyrcor aut taurorū 7 cinis uitule asps inqnatos scificat ad emundatione carnis. q̄nto mag sangs xp̄i q p spm scm semetipsū obtulit imaclatū deo emūdab' osciā nrā ab opib' mortuis ad seruiēdū dō uiuenti.

nii septies. 7 cremabit eā ī ospectu eī 7 pelli. eī 7 carne. 7 sangs cū fimo cōbureb. 7 accipiet sacdos lignū cedrinū 7 ysopū. 7 coccū bis tinctū 7 mittet ī medium obustionis uiuence. 7 ogregab uir mūd q̄n ē uiuence. 7 poni ext castra ī loc mūd. 7 erit filiis isrl. 7 psciētis legitimū ē cūn. ex isto cine fiebat aq̄ asptiois. iūmunda bāt a otactu mortuor; ... Omnis eni aīa hōis q tetigerit mortuū. īmūda erit. vii. dieb; hi pificabit die tcio. 7 vii. 7 mūd erit. si n pificat fuir. n erit mūd. oīs q tetigerit mortuū 7 mortuus fuir. n pificat. tabnaclm dni polluit. 7 exterminabit. Vel erit aīa illa. ex isrl. Sz ait. 7 accipiet ysopū ting 7 aq̄ uir mūd 7 asps g. sr domū 7 sr uasa 7 sr aīas. Vitula rufa caro x̄. e. firma. femine. 7 sex poni e sp ifirmitate carnali. Rufa ē q̄ passione. caro x̄; ē etā bac accipiūr amo ysē. q ē figa legis. q. x̄ legē s uis occide. x̄. q. x̄ ipos sabbm soluebat 7 obseruatōne legu mās pphanabat. Sn uicio ē uiuenca q īmuni a peccō caro x̄. Ad ofirmatione a repetit dicens q̄ n ht se uiuū. Vel ad determinatione. s. q̄ si aliis q̄ fmb' eī hāt uitiū. 7 se tn ht. n ē poitū sr eā iugū. q. n ē subiugata iniqtati. īmo ei subiugatos inuēnēt libauit eor uincla dirup. et pate ponēdi aīa nrm sui dhuit. Non ad aaron s; ad eleazar data dr. q n ad tēp q̄ tc erat. s; ad pfio illi sacdotii dnī passio erat puentura. 7 e ta ē extra castra. Sic 7 dīs extēmtatē eiect ē. 7 eiecta ē ī loc mūd. q dnī nihil ht eam mala. Occisa ē ī ospectu eleazar. 7 occisa ē caro x̄ ī ospectu eor q a x̄ fuit erant ī nouo. t. dni sacdotes. Et sagne asptic ōfacie testimonii septies q x̄ septas fudit sangnē ī remissione peccor.

contra faciem testimoniorum quia non aliter
declaratum est quod fuerat divino testimonio:
premonstratum. ideo septies. quia ipse nus ad mundiciam:
pertinet spiritualem. Extra castra ierusalem: iussa
est cremari. puto quia cremato signum est resurrectio
nis. Si in igne est ut in superna moveatur. in negari
convertitur. quod crematur: in ipsum ubi cremare. de greco
in latinum ductum est graviter assumi premonstratio est deo. ideo
specialiter eleazar cremata dicitur quia illi apparuit
resurrectio christi quibus erat regale sacerdotium.
Pellis est cum carne. in sanguine cum fimo combusta dicitur. quia
non solum immortale corpus christi quod pelle carnibus et
sanguine firmata est. sed in contumelia et abiectio
plebis. quod nomine fimi signatur. conversa est in gloriam quod combus
tionis flamma signatur. In medium combustionis
mittit sacerdos lignum cedrinum ysopum. Lig
num cedrinum est quod infirmis firmiter habitatum ysopo
pus fideles quod est in huius radicibus herere impe
tra. Coccinum est caritas. quia fervore species ignis
colore testatur. Hec tria debent mitti in medium combustionis
id est in resurrectione christi. ut in illo abscondita sit
vita nostra. cinis autem id est reliquie combustionis in infectionis
fama est. que secuta est post passionem. in resurrecti
one christi. hec cinis hominum mundum congregabat. in loco
mundum extra castra reponebat. quia hec fama apud
eos maxime claruit. qui non erant de consortio
iudeorum. id est erant mundi ab hac fece. christi ter
tia celebratione iudayce consuetudinis.
Ex isto cinere fiebat aqua aspersionis. per quam sig
nificatur baptismus quo mundantur homines
a contactu mortuorum quia ab iniquitate hominum mori
bundi vel morticine vite. per baptismum christi
mundantur. Illa aqua tamen per se illos quam ingenti
les mundabant. quia baptismus iudeis et gentibus
prodest ysopo quod fidem significat. illa aqua
aspergebatur. quia fide mundantur corda. et sine
fide nihil prodest baptismus. A viro mundo hoc fi
ebat. quia ut mundi debent esse ministri ecclesie.
qui sponsum domini portant. ideo quia obtulit christus semet
ipsum in mediatorem. id est medium inter deum et homines
datorem novi testamenti quia pontifex nobis est et da
tor nove legis. sed quia non sciremus quod deus
vellet nos operari neque sperare. novi testamenti
datum est dico. ut qui a deo vocati sunt id est ab eterno
electi accipiant repromissionem eterne hereditatis.

Et ideo novi
testamenti medi
ator est: ut morte
intercedente re
demptionem ear
prevaricationum
que erant sub po
re testamento re
promissionem ac
cipiant qui voca
ti sunt eterne heredi
tatis. Ubi enim
testamentum: mors
necesse est intercedat
testatoris. te
stamentum enim in mor
tuis confirmatum
est; Alioquin:
nondum valet dum
vivit qui testatus est.
Unde nec primum quidem
sine sanguine dedicatum
est. lecto enim omni mandato

[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] in redemptionem [illegible]
sed in illarum prevaricationum que erant sub priore testamento.
id est faciebant quas lex non solvebat. cum utique
fuit peccatum in nobis ut salvari non possemus nisi
unigenitus dei pro nobis moreretur. debitoribus mortis
sed et dignos nos fecit celestis utique repromisse he
reditatis. In ita testamentum firmum et firmum. sic sub
sequenter ostenditur. Ecce parentes inter testamenta di
versitas. Inter veteris enim testamenti in quo. in quibus non solum
sacrificia divisa. sed et repromissa. distinctio
est passio christi memorie constat non terrena sed
eterna promittique. In morte enim unigeniti necesse
est magis sperari. Ubi enim. quia christus est dator novi
testamenti morte intercedente. nec quia per firmationem eius
oportuit eum mori. probat consuetudine
humane legis potentiam enim in firmi ex eo quod christus
mortuus est non de promissionibus. ideo hec probat
humana consuetudine qui recte dixi morte in
tercedente. quia ubicumque est testamentum necesse est ut mors
testatoris intercedat id est interveniat ante confirmatio
nem. testamentum enim sequitur confirmatum est mortuis
id est per mortem testatorum. sed in novum testamentum id est promis
sio eterne vite in doctrina evangelica. utique
enim novum testamentum dicitur christi morte confirmatur. sic quoque
testamentum morte testatoris confirmatur. sed et christi
in assertione eorum que testabatur se datum voluit
mori. ne quis de eis dubitaret non aliter potuit
nobis esse vita. morte etiam evangelium in nobis
confirmatum ut quia pro nobis mortuus est precepta
eius diligamus et in auctoritate habeamus et pro
gratia morte nobis impetrata que complere possimus.
Alioquin id est morte confirmatur testamentum.
Alioquin id est si non interveniat mors testatoris
nondum valet testamentum dum id est quamdiu vivit ille
qui testatus est. potest enim mutare similiter. unde sed
quia testamentum morte firmatur. non per quod christus dedi
catum est id est firmatum roboratum sine sanguine. ubi
figura futuri. quia sanguine christi confirmatur et vide
nec sine sanguine veteris testamenti confirmatum est. lecto enim
per amoysen universo populo
omni mandato legis; omne
legis. omne legitur. ut testamentum confir-

Aug. in li. 1 [illegible]
Aug. in li. quest. de sacrificio vel pretio.
Ambrosius
Crisost.

Beda.

illa legalia vitulus immolatur et incensum. Quod pertinet ad ecclesiam. Habebat enim secundum velamen intra quod tabernaculum prius. Vel secundum est, id est post primum tabernaculum, id est secundum quod ex interius erat. Quod interius habebat altare incensi, ante fores sub divo altare holocaustorum. Quod dicitur tabernaculum, quia ad tempus duravit. Quod fuit secundum in figura huius seculi, id est ecclesie presentis, id est in quo cotidie ministrant sacerdotes, accedentes lumen doctrine et pascentes spiritualiter pane Dei, quod significatur mensa et sacra proposicio a sabbato sperato usque ad sabbatum sperandum. In quo erat candelabrum et mensa et propositio panum. Quod dicitur sancta pro veneratione illius temporis et maxime quia significabat presentem ecclesiam in qua sunt candelabra, id est Christi vel fideles luce virtutis et sapientie fulgentes; et mensa sacre scripture et toto studio intendentes, xii. apostoli eorumque vicarii vel candelabrum, id est doctrina sancti spiritus que in ecclesia lucet; panis sunt in mensa, id est ubi sacre scripture positus est a sabbato sperato, id est Christo a die consecrationis usque ad sabbatum plene quietis ubi spes implebitur. Sequitur: Post velamentum autem erat tabernaculum, quod velo interposito dividitur a primo. Tabernaculum secundum significat celum, in quod Christus sacerdos intravit semel in suo sanguine. Vel tabernaculum quod foris erat significavit vetus testamentum vel figuram; interius figuram veritatis, quod novum testamentum. Hanc autem allegoriam non prosequitur sed seriem littere secundum propositum. Sequitur: quod dicitur sancta sanctorum per maiorem venerationem illius temporis, vel quia significat celestem ecclesiam. Habens aureum thuribulum, quod figura est Christi igne caritatis pleni, in quo offeruntur orationes sanctorum. Et archam testamenti, id est que continet testamentum, circumtectam auro ex omni parte, id est circumtectam non extra tantum sed et intus, quia significat Christum in se cognitione et sermone et opere nitida pauitas (?) fuit. In qua archa erat urna aurea, scilicet gomor, habens manna in memoriam antiqui beneficii. Quod significat animam Christi plenam habens sapientiam qua reficiuntur et angeli. Et virga Aaron que fronduerat, per quam significatur sacerdotalis potestas Christi. Et tabule testamenti, in quibus scilicet lex scripta fuit, quibus significatur quod dator legis est. Vel per archam ipsa caro Christi intelligitur, in qua est manna divinitatis; et tabule, id est ipse testamentum, quia ipse auctor est; et virga per sacerdotium Christi; urna autem spiritus in qua est Christus panis qui de celo descendit. Sol. ii. Ille spiritus pane celi pascitur qui in Christo continetur. Superque eam archam erant cherubin glorie, id est gloriose decorata, scilicet ii. angeli gloriosi et decori, obumbrantia alis contectis propitiatorium, id est tabulam que super archam erat. Duo cherubin...

Aug. in li. q. on. exodi.

Ambr.

Post velamentum
autem secundum tabernaculum
quod dicitur sancta sanctorum
aureum habens thuribulum
habens et archam
testamenti circumtectam
ex omni parte au-
ro, in qua urna
aurea habens man-
na, et virga Aa-
ron que frondu-
erat, et tabule
testamenti. Superque
eam cherubin
glorie obumbran-
tia propitiatori-
um. De quibus
non est dicendum
per singula. His
vero ita compositis,
in priori quidem tab-
naculo semper intro-
ibant sacerdotes

bin, id est angelos celi significant, qui caritate conexi sunt et scientia pleni: cherubin enim interpretatur plenitudo scientie. Propitiatorium super archam Christus est, quia ipsum Deus proposuit Pater datum esse ut esset propitiatio pro peccatis nostris. Propitiatio vel intelligi. Magnum enim sacramentum est. Aurum quippe significat sapientiam, archa significat signum secretum Dei. In archa missa sunt posita lex et manna et virga Aaron. In lege precepta sunt, in virga potestas significatur, in manna gratia, quia nisi cum gratia de potestate faciendi precepta non est; quia lex a qua non sufficiente non ex omni parte impletur, desuper sit propitiatorium. Ad hoc enim opus est ut Deus sit propitius, et ideo superponitur quia superexaltat misericordia iudicium. Duo cherubin propitiatorium pennis obumbrant, id est velando honorant, quia mysteria ista sunt, et invicem se attendunt, quia consonant ambo testamenta. Quia cherubin interpretatur plenitudo scientie, que continent ii. testamenta, que obumbrant propitiatorium, quia in eis latet Christus, et invicem eorum sunt propitiatorium, quia misericordia Dei in qua spes est et ecclesia et commendatur. Vel per ii. cherubin qui interpretantur multitudine scientie habent totalem caritatem: significatur sancta angelica. Ideo scilicet ut societate caritatis commendetur. Ideo pennis propitiatorium obumbrant, quia Deo non sibi tribuunt pennas, id est Deum honorant virtutibus quibus prestant, et vultus eorum non sunt nisi in propitiatorium, quia non est eis spes nisi in Dei misericordia. Sequitur: De quibus que videlicet hinc ea que narrata sunt et huiusmodi, alia de quibus scilicet his et huiusmodi non est modo per singula dicendum, quia pauciora sufficiunt ad executionem nostre demonstrationis. His vero, quasi dicit non est dicendum per singula, sed hoc dicendum quod sequitur: huius tabernaculi ita compositis in priori quod tabernaculo, quod minus erat, id est minoris venerationis, et significabit presentem ecclesiam, semper, id est cotidie, introibant sacerdotes consummantes sacrificiorum officia, scilicet intro incensum ponentes et extra sacrificia. Et ecce quod superius dixit: secundum seculare, secularia sacrificia, que nichil ducunt ad perfectionem.

In secundo autem tabernaculo semel in anno solus pontifex non sine sanguine. Sepe quidem sine sanguine introibat, sed cum sanguine non nisi semel. Iste ex parte significat eum, id est Christum, qui semel ingressus est in celum. Quod non more sequitur, quod singulis annis intrabat, significabat non venisse perfectionem. Non sine sanguine dico, quem offert pro sua et populi ignorantia. Christus autem pro populo obtulit, pro se non, non enim habebat. Sed tamen ipse autem ubi a de

Aug. in ... exodi.

Aug.

lictorum. in. i. verba delictorum suorum corporis
delicta vel vitia sunt; ad delendum dicitur sua: quia ea scrip-
ta ad vindictam sed ad delendum. Attende quod ait in priori tab-
naculo semper introibant sacerdotes quia hic cotidie debent
se fideles sacrificare. Alia vero ad celestem patriam non po-
tuerunt pervenire. Pontifex qui semel in anno cum san-
guine intrabat Christus est qui in anno benignitatis semel in celum
intravit per sanguinem suum quem pro peccatis hominum fudit.
Hoc significante. quasi illa predicta fiebant in veteri
testamento hoc significante in isto spiritu sancto quod via sit (?) viam
sanctorum sanctorum videlicet secundum doctrinam Christus venit esse propalatam
id est nondum licere ad celestia intrare quia usque Christus venit
post est in adventum celum adhuc inaccessibile est
mortalibus secundum corporis conditionem aliquo modo vel
secundum animas. sed pacienter expectanda est resur-
rectio. id est quando in corporibus per Christum patebit in celum accessus
vel nondum esse. per viam sanctorum sanctorum. id est Christum vel spiritualem
intelligentiam. Via vero sanctorum Christus est qui duxit in celum
vel spiritualis intelligentia per quam ascenditur in interiora ce-
li. Adhuc quod hic significabat spiritus sanctus. priore taberna-
culo. adhuc habente statum. id est carnalibus observan-
tiis adhuc statum habentibus quia autem hec de sacrificiis
consumandi vel in primo vel secundo tabernaculo vel significatione
dicta sunt; aperit subdens. Quae est parabola. id est mistica
similitudo instantis temporis. id est temporis gratiae. quia nunc est
iuxta quam parabolam munera hostie offeruntur
a sacerdotibus figurativis distinguit inter hostias.
munia; hostie sunt de animalibus; munia de aliis
scilicet de thure de simila de panibus et hec iuxta
parabolam offeruntur. quia in hac aliquid designatur in-
stantis temporis. quae scilicet munia et hostie non possunt facere
servientem deo perfectum. id est plene mundatum
et hoc iuxta conscientiam. id est in conscientia interius ad vivus hominum
exterius. vel iuxta conscientiam. id est teste conscientia sunt inventa. deo di-
co. solummodo in cibis et in potibus discernendis et variis baptismatibus
id est ablutionibus et aliis iustitiis carnis. non spiritus. huius hominibus
dico impositis. quasi monitis ad refrenandas transgres-
siones usque ad tempus correctionis. id est usque ad tempus gratiae quo in melius
corrigendi erant. quia usque hic sub pedagogo
fuerunt nobis non potuit illa perfectum facere. non tamen
eo tempore debeant cessare. Christus autem de efficientia
universe sui sacrificii novit plene hic tractat.
per quem in peccatorum remissionem quem in tribulatione
superveniunt prestari dicit in salutem. quasi hec predicta
legalia non possunt facere perfectum. sed Christus pontifex

sacrificiorum officia
consumantes. In
secunda autem semel in anno solus
pontifex non sine san-
guine quem offert pro
sua et populi ignorantia.
Hoc significante spiritu sancto.
Non dum propalatam
esse sanctorum viam adhuc
priore tabernaculo
habente statum. Quae
parabola est temporis
instantis. iuxta
quam munera et ho-
stie offeruntur
que non possunt iuxta
conscientiam perfectum fa-
cere servientem. so-
lummodo in cibis et in
potibus et variis
baptismatibus
et iusticiis
carnis usque ad

assistens pater. ad interpellandum pro nobis vel fidelibus ad
auxiliandum. dator bonorum. non presentium vel car-
nalium. sed futurorum. id est presentis iustitie et eterne
beatitudinis. que tempore legis futura erant. Christus
intravit in tabernaculum. id est celum nomine tamen per
figuras in tabernaculo designatum significatum
id est celum per amplius. quia prius capit quam illud ter-
renum et perfectius. quia eterna beatitudo. tabernaculum
dico non manufactum. non dico hominum factum operatione
dei. sed hominis sed hoc exponens subdit. id est
non huius creationis sicut illud in heremo. vel huma-
ne. sic fuit illud vetus quod fuit hominis. sed hoc
aliter. a deo factum est. Intravit dico. neque per san-
guinem hircorum et vitulorum. effusum in veteri testamento fie-
bat. sed per proprium sanguinem. intravit in sancta. id est in celeste tab-
naculum. scilicet in sancta sanctorum. Ecce hic exponit
quod dixerat supra tabernaculum non manufactum. scilicet sancta sanctorum. id est
celestia intravit. dico semel vel per sanguinem
dico suum. semel. quia non est opus iterari quod perfectum est.
Vel ita. ut tabernaculum accipiatur Christi caro
quam pro nobis obtulit in qua et diabolum expug-
navit. et est iuxta Christus rex et sacerdos. rex pugna-
vit pro nobis. sacerdos obtulit se pro nobis
quando pro nobis pugnavit. quia victus est. immo ut vic-
tus vinceret; victus est vero ... ecce in quo erat fuit diabo-
lum occidit et in vero rex ... Sacerdos autem quod pro nobis
obtulit. nichil mundum invenit in hominibus quod offe-
rret pro eis se ipsum obtulit. Ecce munda et fe-
lix et viva victima; carnem enim de utero
virginis accepit ut mundam offerret et pro
immundis; vocatur tabernaculum dicentis. Christus pon-
tifex. futurorum bonorum. intravit semel in sancta. neque per sanguinem hir-
corum vel vitulorum sed per proprium sanguinem. dico. per tabernaculum amplius
et perfectius non manufactum. id est non huius creationis. id est per carnem quod plura
bona confert et perficit. quia in suo semine viri
concepta est informata. Assistens pater ad in-
terpellandum. dico quod intravit in sancta per proprium san-
guinem per hoc inventa a nobis vel a Christo nobis.
eterna redemptione. quia redempti sumus eterna qua
redemptio non potuit inveniri in illis
legalibus sacrificiis. Si enim quod Christus per mortem potuit
esse redemptio a minori probat quia per illa
legalia fiebat mundatio corporalis quod
vere per Christum potest esse redemptio. enim. id est quia sanguis
hircorum aut vitulorum et cinis vitule aspersus quod significatur memo-

Aug. br.
Jero

Aug. in ps° c.xlviii

Idem.

Aug. de spiritu et littera.

Idem.

Aug. Crisost. Ambr.

ceb. quia omnes in futuro scient. i. videbunt
me sicut sum quod est perfectio. ii alter. s. alterum non de
ceat sciet. dico. a minore usque ad maiorem
eorum. omnium tunc est sufficiens et consummatio. s. a maio
re usque ad minorem. sic dictum est. a minore
usque ad maiorem quod intelligi debet sicut minores
ut maiores dicantur tempore vel dignitate. i. tempore posteriores
vel intelligentia digniores. maiores quoque
intelliguntur priores quia nos posteriores expecta
verunt in de nario accipiendo. vel scia
et videre. quod s. intelligere valuerit lumen in
corporeum et incommutabile quantum in hac vita per quos
nores esse virtutis potuerit. cum quoque videtur quod per
sonam est revelatum est fuit quod ex parte et quod assump
ta carne. carni apparuit ostendit se ipsum
dilectoribus suis. et tunc omnes scient eum a minore usque
ad maiorem quia in minimus. tunc perfecte sciet eum
perfecte in amore instructus. hec ergo distantia
veteris testamenti et novi. quod illud in lapide scriptum est hic in cor
de. i. in mentes tua. hec visio dei est vel tua. ab illo loco
precedentibus non mutatis. et non docebit. a. ego ero
illi deus et ipsi in populum et istud novum existet quia in no.
tunc non legitur. scriptum s. non docet unusquisque proximum s. et unusquisque
quisque fratrem suum quia quod labebatur in littera et discebatur per tra
ditiones magistrorum. hic spiritus adveniens re
pente docuit apostolos. ut hic quod propheta dicit non do.
u. px. s. et u. f. su. dic. cog. d. quia non quia omnes sciet
a mi. us. ad ma. eorum. sic in evangelio loquitur.
tunc aperuit illis sensum ut intelligerent scripturas. Iohannes
omnia in unumquemque viva faciam eis. quia propitius e. iniquitatibus et pec.
e. vel il. iam non memo. ad penam eternam. Distinguit iniqui
tates dicit. peccata quae faciunt homines contra proximos
peccata quae in se ipsis. vel idem est. i. pro eodem accipitur
hic iniquitas et peccatum. s. distinguit iniquitatibus propitius
ero et memorabor. quia propitius est. dum hic non punit
et in futuro iam memorabitur quando non puniret
Sciendum vero quod in quibusdam libris ubi scribimus
peccatorum invenitur scriptum peccatum et tunc de origi
nali accipitur. quartam autem hanc de Ieremia auctori
tate adduxit apostolus subdens. Dicendo
autem quod propheta dixit. novum. Dicendo autem novum veteravit i. vetus osten
dit prius vel vetera. i. veteris testamenti est prius testamenti et sive vetus ostendit
quod finiendum. unde subdit. Quod autem antiquatur. vetere
imitatur et senescit quod fit in imitatis prope interitum est. Anti
quatio et senectus est prenuntia mortis. vetere

meas in mente eorum
et in corde eorum
superscribam eas;
Et ero ei in
deum: et ipsi erunt
mihi in plebem non
docebit unus
quisque proximum
suum et unusquis
que fratrem suum
dicens cognosce
dominum. quia omnes
scient me a mi
nore usque ad
maiorem eorum quia
propitius ero iniquita
tibus eorum et pec
catorum eorum iam non
memorabor.
Dicendo autem
novum veteravit
prius. Quod autem antiquatur
et senescit

quod hic quoque ostendit de eodem testamento et quod ve
tus novum superemineret. vel illud imitatur unde
ostendit ex ipso tabernaculi schemate quod vet
tus est prope interitum. tabernaculi huius olim quod prius testamentum. iusti
tias et spirituales. s. primum cultus carnales. carna
les et habuit. scilicet non spirituale sed seculare. i. muta
bile et perituritum. quia putabatur ab hominibus sem
per esse habuit secundum seculare quia tabernaculum primum
est. ¶ Tabernaculum. scilicet est prius. ic usque i. quod
ablatum est instantis temporis quia de tabernaculo loquitur di
loquitur se opus tulit. de eo quidam sub compendio viden
da sunt. Sciendum est ergo tabernaculum. xxx. cubi
tos habuisse in longitudine. et x. in lati
tudine. totidemque in altitudine. habe
bat autem velum. ex iiii preciosis coloribus contextum
et iiii deauratis columpnis appensum. quod se
parabat inter. xx. et x. cubitos. i. inter sancta
quae foris sunt erant et sancta sanctorum interius posita ha
bebat. et scilicet exterius. xx. cubitos lon
gitudinis et scilicet interius. i. scilicet sancta. x.
et vocat apostolus illud primum tabernaculum hoc
autem secundum tabernaculum. In primo autem tabernaculo erat
candelabrum aureum. sed apostolus dicit candela
bra pluraliter quia licet unum esset. vii. habebat
brachia. Erat et in medio hastile habens per
quatuor loca ciphos et spheras et lilia. a quo pro
cedebant brachia. iii a dextra parte et iii. a
sinistra. habentia per iii. loca ciphos. spheras.
et lilia. In eodem autem erat mensa quadrata. vel altare.
et habebat. iiii pedes et erat per circuitum tab
naculi quae erat de lignis cethim et aurata
auro purissimo quae habebat labium aureum
per circuitum ac desuper coronam auream. interra
sile altam digitis. iiii. et super illam alteram
coronam aureolam habebat et per singulos
angulos circulos aureos quibus inmittebantur
vectes. ut possit portari. qui erant
de lignis sethim et auro circumdati. et super mensam
erant. xii. panes de propositi quae erant de
simila et singulis sabbatis commutabantur.
Si vero ante sabbatum aliquis esset necessarius non poterat
sumi. vero alius statim loco eius substituerentur et sic pa
nes erat patena aurea et pugillus luci
dissimi thuris. In eodem quoque tabernaculo erat
altare incensi. vel s. adolebatur incensum

Crisost.

Aug. Spiritus

[pro]pe interitum est. [H]abuit quidem et prius iustificationes culture et sanctum seculare; tabernaculum enim factum est primum. In quo erant candelabra et mensa et propositio panum: quod dicitur sancta;

sicut erant calentes quia illuc deferebantur ab altari sacrificiorum quod erat extra tabernaculum in atrio sub divo. Et erat quadratum .v. cubitis latum et totidem longum. Primum tabernaculum dicitur sancta, pueritia vel illud tempus et quod significat presentem ecclesiam que est sancta sed non dicitur sancta sanctorum quia maiori veneratione habebatur. Et quod significat sicut celestem ecclesiam ubi nichil peccati est. In quo erat aureum turibulum et archa testamenti intus et foris auro operta in qua erant .s. urna aurea habens manna et virga aaron que fronduerat et tabule in quibus lex scripta fuit. Et super archam erat propitiatorium scilicet tabula eiusdem longitudinis et latitudinis cuius archa et tabula de auro purissimo que dicebatur propitiatorium sive oraculum quia in angelis deus moysi apparebat loquens quasi propitiatus esset deus filiis israel. Et super propitiatorium erant duo cherubin sive seraphin id est imagines gloriosissime decorata ac sese contuentia versis vultibus in propitiatorium. Archa autem erat de lignis sethim habens cubitos .ii. et dimidium in longitudine unum et dimidium in latitudine totidem in altitudine et in uno quoque angulo aureum anulum. Duo scilicet a dextris et duo a sinistris in quibus assidue erant ad portandum vectes de lignis sethim auro purissimo deaurata. Propitiatorium vero erat tabernaculum sub quo stabant cherubin in quo semper aspiciebant. Ad hoc sanctum sanctorum nisi summo sacerdoti non licebat intrare cum sanguine semel in anno et si forte aliquando exigebat necessitas pro peccato sacerdotis vel universe sinagoge. In priori autem tabernaculo cotidie intrabant sacerdotes ritum sacrificiorum explentes. Hic a toto parabola est in umbra celestium. Primum enim tabernaculum presens ecclesia est que recte dicitur tabernaculum quia in ea militatur deo antequam veniatur ad celum. Tabernaculum enim proprie belligerantium est. In quo est candelabrum aureum id est christus fulgens virtute et sapientia in medio fidelium quia in ipso candelabra aurea sunt quia sapientia lucent. Aliter enim sapientia significatur ipse christus est stipes qui portat tria brachia a dextris et tria a sinistris quia ipse est vitis vera in qua fundati sunt tres ordines palmitum id est fidelium. Illi qui a dextris sunt gratia dextre sunt id est dignitate. Qui vero [illegible] qui sinistri fuerint. Hi tres ordines fidelium significati sunt in tribus viris

quos ezechiel saluandos vidit scilicet noe daniel et iob id est rectores continentes coniugati. Isti tres sunt quos euangelium dicit esse in agro et in lecto et in mola. Propterea legitur enim sic et erit in agro unus assumetur et alter relinquetur. Per illos qui in agro significantur rectores sic per noe; per illos qui in lecto continentes sic per danielem; per eos vero qui in mola coniugati sicut per iob. Primo post hastilium erant quasi calami aurei. Post erant cyphi in spherule aurei et candelabra lilia. Calami sunt scripture qui humidis divini fontis nutriti sunt et concavi ad recipiendum et ad transfundendum liquorem gratie aliis. In ipsis vero sunt cyphi dum aliis propinant quod biberint. Spherule sapientia dei et scientia dei in spherule id est rotundi et perfecti et volubiles contra adversa et prospera quos nichil detineat donec veniant ad lilia eterna iocunditatis. Que non habent tumoris angulum neque elationis [illegible]. Super hoc ponebantur .vii. lucerne id est .vii. dona spiritus sancti que in christo plenissime manserunt et fidelibus secundum voluntatem eius distributa sunt. Mensa ad ostium divina scriptura est que permanet quia in tumultibus proponitur. Que dum eterna gaudia et quomodo ad ipsa perveniatur ostendit cibum vite suggerit. In ea panes mundi erant id est .xii. apostoli et eorum vicarii qui dum omnibus deo offerentur quasi si quis moreretur statim loco eius alius substituendus est. Sed in .vii. etate omnes auferentur. Secundum post velum est ecclesia celestis que velatur quia diu hominibus [illegible]. Turibulum christus igne caritatis plenus interpellans semper pro nobis. Archa christus in quo omnes thesauri sapientie et scientie ex omni parte aurea quia nichil in cogitatione et sermone et opere eius nisi purum. Longitudo perseverantia doctrine que per cubitum [illegible] operationis que palmo cubitum designatur ad perfectionem. Humanus intellectus imperfectus est quod signat dimidium cubitum. Latitudo perfectio caritatis altitudo perfectio spei ad quam nos dimidium id est minus perfecti sumus; Quattuor anuli .iiii. euangeliste per quos christus portatur per .iiii. mundi partes quibus semper adherent vectes aurei id est predicatores sapientia fulgentes semper parati contra hostes. In archa urna habens manna id est anima christi continens plenam sapientiam qua reficiuntur in angeli et [illegible] significat sacerdotale [illegible] tabule quia ipse est dator legis. Propitiatorium christus qui propiciatur nobis. Duo cherubin omnes ordines celi qui eo consistunt quia [illegible] sapientie [illegible] obumbrant quia in se est. In primo autem tabernaculo cotidie intrabant sacerdotes tabernaculi sacrificiorum ritum consummantes quia in presenti ecclesia cotidie debent se offerre fideles carnem suam cum vitiis et concupiscentiis mortificantes. In secundo autem intrabat summus pontifex cum sanguine semel in anno quia christus verus summus semel in anno benignitatis effuso sanguine in remissionem intravit in celum et fecit ianuam paradisi ante clausam fidelibus patulam faciens his decursis in hac vita. Tabernaculum enim ostium quam vetus erat et exposita

Beda.

Ser.

Amb.

[illegible]

Lanfranc.

[illegible]

Remigi.

[illegible]

sicut responsum est moysi. cum consumaret et tabernaculum. Uide inquit omnia facito secundum exemplar quod tibi ostensum est in monte. Nunc autem melius sortitus est ministerium quanto melioris testamenti mediator est: quod in melioribus repromissionibus sancitum est; Nam si illud prius culpa uacasset non utique secundi locus inquireretur; Uituperans enim eos dicit. ecce dies ueniunt dicit

[illegible]

dns: et con
summabo
sup domum
isrl et sup do
mum iuda tes
tamentum novum
non secundum te
stamentum quod de
di patribus
eorum in die qua
apprehendi ma
num illorum ut
educerem illos
de terra egypti
Quoniam ipsi non permanse
runt in testamento
meo: et ego ne
glexi eos dicit dns.
Quia hoc testa
mentum disponam
domui isrl post
dies illos dicit dns
dando leges

Aug[ustinus] de bapt[ismo] parvulorum

Aug[ustinus] ...

Aug[ustinus] de sp[irit]u et litt[er]a

Aug[ustinus] de bapt[ismo] parvulorum

Aug[ustinus]

Ambrosius

Crisostomus

secundum qualitatem ordinationis hoc agitur, quod per multa eum commendavit; et ad hoc aliud dico, in quantum est hic, scilicet quod non sine iure iurando ihesus factus est sacerdos. Alii quidem, id est levitici, qui quamquam iurati, sine iure iurando facti sunt sacerdotes. Hic autem, id est ihesus, factus est sacerdos cum iure iurando factus per eum, scilicet deum patrem, qui dixit ad illum, scilicet christum. Hoc scilicet dixit: tu es sacerdos in eternum. In quo merito dominus iuravit, hoc dixit per prophetam, id est inconcussa veritate firmavit, et non penitebit eum, id est hoc quod dixit non mutabit sententiam. In tantum etc. Ex laude sacerdotii infert commendationem legis dicens: In tantum, id est per hoc quod tantum factus, scilicet quod cum iure iurando factus est sponsor, id est per eum appropinquamus ad deum, certum est quod ihesus factus est sponsor, id est assertor melioris testamenti, quod sit vetus testamentum. Sacerdotium christi preter est levitico, ita et lex eius preter veteri. Melius est quod novum testamentum quam vetus, quia meliora, id est eterna promittit, vetus temporalia. Et alii hic tantum in dignior est ihesus et ideo quia alii quidem, id est levitici, plures facti sunt sacerdotes secundum legem, idcirco quod morte prohibentur permanere in vita. Hic autem, id est ihesus, eo quod maneat in eternum, sempiternum habet sacerdotium, et sicut ille permanet, ita et lex quam attulit in qua est vera remissio et perpetua gratia, quod quia vetus lex non potuit, exclusa est. Quod autem permanet in eternum ostenditur ex pontifice qui unus est, quod non esset nisi esset immortalis, sicut in lege multi erant, quia mortales. Unde, scilicet quia manens sempiternum habet sacerdotium, et salvare in perpetuum potest accedens, vel accedentes. Ostenso quod per sacerdotium christi vetus sacerdotium destruitur et lex commendatur, dicturus ipsius de premium do per excerptum operationem veteris sacrificii, quod salvare potest in perpetuum. Ipse dico accedens ad deum, non per alium pontificem nec per alienas hostias, sed per semetipsum sacerdotem et hostiam. Ihesus ipse accedit ad deum per se vivam hostiam. Vel secundum aliam litteram potest salvare quos accedentes ad deum non per alium sed per se, scilicet quod ipse accedit. Removens ad

Non sine iure iurando. Alii quidem sine iure iurando sacerdotes facti sunt. hic autem cum iure iurando per eum qui dixit ad illum: Iuravit dominus et non penitebit eum. tu es sacerdos in eternum. In tantum melioris testamenti sponsor factus est ihesus. Et alii quidem plures facti sunt sacerdotes secundum legem idcirco quod morte prohibentur permanere. Hic autem eo quod maneat in eternum sempiternum habet sacerdotium. Unde et salvare in perpetuum potest accedens per semetipsum ad deum, semper vivens ad interpellandum pro nobis. Talis enim decebat ut nobis esset pontifex sanctus innocens impollutus segregatus a peccatoribus et excelsior celis factus. Qui non habet necessitatem cotidie quemadmodum sacerdotes prius pro suis delictis hostias offerre deinde pro populo

patrem non permanet. Ideo potest salvare, quia est semper vivens, quod non alii. Ad interpellandum pro nobis representatione sui. Ex ea natura qua pontifex est, id est humana qua celos intravit, interpellat pro nobis. Talis etc. quod dico quod per se accedens ad deum et merito. Est enim sanctus interius positione iniustitie et interius innocens manibus, quantum ad proximum, et impollutus corpore per remotionem malorum. Et non tantum impollutus sed etiam segregatus a peccatoribus, id est ab omni peccato immunis, quia semper sine peccato. Vel segregatus a peccatoribus, id est a prioribus sacerdotibus, quibus dissimilis est, et factus est excelsior celis, id est omni celesti creatura, quia eum omnes angeli adorant. Et decebat ut talis pontifex esset nobis; filiis sanctis alios pontifices habuerunt. Qui cum talis sit non habet cotidie necessitatem, non quod aliquando egeat, sed hoc dicitur ut removeat quod legalibus sacerdotibus convenit. Non habet necessitatem, dico, prius pro suis delictis hostias offerre, deinde pro populo, quemadmodum sacerdotes levitici, qui in istius figura fuerunt, quia non hanc habuit necessitatem sacerdos incommutabilis. Hoc enim etc. Vere non habet necessitatem hanc. Hoc enim, id est offerre, fecit offerendo semetipsum non pro suis sed populi delictis, et hoc semel, quia sufficit omnibus una oblatio, et ideo non est opus iterari. Adeo enim magnum est sacrificium quod licet unum et semel oblatum sit, tamen sufficit ad eternitatem. Lex enim, quasi levitici sacerdotes habent necessitatem cotidie et non christus, et recte, quia illi infirmi. Hic autem semel sufficit, quia filius perfectus et hoc est. Lex enim constituit homines sacerdotes habentes infirmitatem peccandi et moriendi, et ideo pro se offerebant. Sermo autem iurisiurandi qui post legem dictus est per david constituit sacerdotem duraturum in eternum, ipsum filium, gratia et unitate perfectum. Capitulum. Quia pontificia dixisset, de hoc pontificis dignitate breviter complectitur dignitatem eius sicut pertinet dixisse. Capitulum est brevis multorum complexio sic dicta eo quod breviter totam summam capiat quod multa de eo dixit. Hic

facio. capitulum sr ea que dnr. i. digni
laude et conuenies q predicta. talem. Ec
ce hic incip capitulum 7 finit i. ds 7 n ho.
faciens g capitulum ait. talem hmus po
tificem q. n dico secdm sed. 9sedit qr ds
e qui ho gygas gemine s. in q. u. n
minue s. co sed. q. ia diue q. qescit et
regt. f natam diuinitatis. in dext. se.
magnitudis. i. i equalitate sedemus
dtatis. s. di patris q quiescit. 7 iudicat.
7 f huam nata locatus in cel. s. l sr
omnes celos. l sr thronos 7 dnationes.
7 ibi e minist scoy qr sciis ministrat
i uita etna. 7 his q s hic: alia boa inde
ministrat. scoy dico. 7 pro. i. tabna
in. q. n e minist tabulum scoy. s. tab.
neri. q. e 7 ale scoy quib; dat in celo
glam etna. 7 hic g munia. minist g
e scoy. h l in futo. q. tabnaclm. i. ce
leste ecclam. 7 psente fix ds 7 n ho.
7 nota q. ait. i. dex. se. mag. h. n. po
testatis 7 maiestatis diuine idicte e.
h nota q. ait. minist scoy. h mie m
te 7 amoris e q nob ipendit. p h g
duo. 7 potes. 7 misericors ostndr. Vl
ita. cose. in. de. s. se. ma. h n mutat.
ipe dico exsistns. i cel 7 minist scoy.
qr ibi minist glam. p sca scoy sigfi
cata. 7 minist. ui tabnacli. i. u itatis
q tabnaclm ueteris psigbat. s. iusticia
i psenti ecclia. 7 glam i futo. que utq
e uum di tabnaclm. q. um tabnacu
lu. fix ds. ut in etnu pmaneat. ut
le u erat n fixu s; portabile. 7 no
ho. h addid qr 7 uet posuit ds. s; per
ministri hoies. Omis. n. q. x e minist
7 recte. qr ois pontifex 9stituit ad mi
nistnd. 7 h e q. ait. ois. po. 9sti. ad. of.
muna. ut panes. 7 ch. 7 h moi. 7 hosti
as de aialib;. un. s. qr ois 9stituit ad
offenda. necce e 7 hc. s. xpm hre. ali.
q offerat. s. carne ex nob q pus non
hnt. Si g. 7 c. h capitli litta minus
9 nes e. 7 decisa. ioq; caligine ingit
q. dico q. necce e xpm aliqd hre qd

hoc enim fec semel
se offerendo. Lex. n.
hoies 9stituit sacer
dotes infirmitatem
hntes. sermo aut iuris
iurandi q p legem e fi
lium in etnu pfectum. Ca
ptulum aut sr ea q dnr.
Talem hmus pontificem q
9sedit i dextra sedis
magnitudinis i cel
scoy minist. 7 tabna
cli ueri q fixit ds 7 n ho.
Ois enim pontifex ad of
ferenda muna 7 hosti
as 9stituit. un neces
se e 7 hc hre aliqd q.
offat. Si g ect sr t
ra. nec ect sacdos cu
ect q offent secdm
legem muna q exem
plari 7 umbre de
seruiut celestium

offerat. 7 e necce sit eu hre aliqd ad of
ferendu. g illud l erit sr tra. l celeste. sr
tram e. quicqd i carnalib; l p carnalib;
offert. s; n e sr tram. qr si h ect. i. si ect sup
tram q. i hc offerret. i. carnale aliq. qr si hoc
ect. iam n ect. xpc sacdos nedu pontifex
n ect sacdos dico c ecnt multi qui offer
rec. mu. s. le. i. sr tram 7 ita sr flue car
nalia offerret x. s; ne uidet i hc ead dig
ni offre. addit. q desuiut exe. 7 ubre. ce.
i. plene oia iplet. sic dict e moysi. 7 ita fru
stra h sacdotiu assumet i hc q. carnale ali
qd offerret. g celeste e q. offert. Q d. n. ta
cogent p hoib; offerrenet q huana caro
7 qd tam aptu i imolatioi. qua caro mor
tal. 7 qd tam mudu p mundaius uiciis
mortaliu. q sn ulla contagione carnal
9cupiscetie. caro nata i utro. 7 ex utro uir
ginali. 7 qd ta g te offri. 7 suscipi posset.
q caro sacficij nri. Vt qr. iiii. 9sidantur
i moi sacficio. s. cui offerat. a q offerat. q
offat. p quib; offat. ide ipe unus. uer q;
mediator. p sacficiu patri. recociliaris
nos do unu c illo manet cui offebat. unu
i se facet. p qb; offebat. un ipe ect qui
offebat. 7 q. offebat. Vl ita. si g. q. 7 qr ois
sacdos offt. g si ect aliqs sr tram. i. si ect
aliqs trens sacdos. qui poss; mudare huā
nu gen. nec ect aliqs sacdos. s. or. mel. cu
satis ecnt q offerret muni. s. le. i. q offent
legalia. s; qr illi mortales erat. 7 peccores
7 io mundare humanu gen n ualentes ue
nit. ex q sufficeret. Vl ita. Si g. q. 7 qr. xpc co
stituit ad offendu. g l e trenus. l celestis
sacdos. s; tren. n. qr si ect sr. t. i. si tren ect
pontifex ut aaron n ect utiq; sacdos in et
nu s. ordi. mel. nec necce foret. c ect. 7 c. S;
xpc e sacdos in etnu. n aaron. aaron. n.
qr mortuus e n e sacdos. xpc u qr uiuit se
ptuus e sacdos. n tal qles sr u bratile. sac
dotiu gentes. Vl ita. Si g. Ro huc ostndit
cur x se obtulit. Q. necce e xpm aliqd of
ferre. g se ipm. 7 ue necce e ut offerat. qr
7 si ect sr. t. q. p pecco toti mudi digne pss;
offerri. n ect tn sacdos digni offerre. cu. i.

Remigi.

Aug

8

Lanfranc

cellentia potestatis p illius similitudinem oste
Aug. sr. Genesi. ditur melch. et tamen non sunt signa precessur dati
uis sacerdotium a sacerdotio leui non dr signa
Ambr. dr q melch uiuit. Unde dr. et sacerdos manet
secundum ordinem mel. qui scriptum obiisse non ex aliqua ueritate
re sed ex uoluntate pro potestatis. Et ut ita
Quasi hic dignior est melch quam leui. Et ut ita
leui i leuiticus ordo qui a fratribus decimas accepit
decimatus est i decimas dedit melch. et hoc per abra
ham. q p illu eam ut ita dictum sit p sequendum sed
p i sigh loquendi. Non enim ipse in sua persona
leui decimas dedit. Adhuc
et ista benedixit p abraham. Adhuc enim sed qui abraham
decimas dedit erat leui in lumbis patris s. abrahe. quando
melch occurrit i obuiauit ei. s. patri leui i ab
Aug. sr. Genesi. rahe. uo meo decimatus est. Sicut ad peccante
qui in lumbis eius peccauerunt. sic abraham dante decimas
qui in lumbis eius erant peccauerunt decimati sunt. Sed hoc
non sequitur in christo. licet in lumbis ade et abrahe fuit
qui non secundum concupiscentiam carnis inde descendit. Leui g
leui et christus. sed carnem erant in lumbis abrahe. qui decima
tus est. Ideo pariter decimati non sunt. quia secundum aliquem modum non
erant ibi christus quo erant leui ibi. Sed ratione quam appellam
seminalem ibi fuit leui. quia ratione per concubitum ue
turus erat in matrem. sed qua ratione non ibi erat christus caro
quamuis secundum ipsam ibi fuit marie caro. Leui secundum
concupiscentiam carnalem. christus autem secundum substantiam corporalem
in utero erat. Leui et fuit in semine uisibili
corpulentia i inuisibili ratione. utrumque cucurrit ex a
braham. Sed ipso adam usque ad corpus marie
quia in primo non concepto est i extorto est. Christus autem uisi
bilem carnis substantiam de carne uirginis sumpsit. Ratio
uero conceptionis eius non a semine uirili sed longe alit
ac desuper uenit. Sic secundum hoc quod decimatus accepit. in
lumbis abrahe fuit. Ille ergo decimatus in abraham qui
sic fuit in lumbis eius. sicut in lumbis sui patris i ipse abraham
fuit. uel qui sic est natus de patre abraham sicut de suo patre
natus est abraham p legem s. i membris repugnantem legi
mentis. i inuisibilem concupiscentiam. quamuis eam casta
i bona iura nuptiarum non sinant ualere. nisi quantum
ex ea possit genus substituendo prospice. Ille autem non
ibi decimatus est caro cui non feruorem uulnus. sed
materiam medicaminis traxit. Nam est ipsa decima
tio ad prefigurandam medicinam pertinuit illum in a
brahe carne decimabatur quod curabatur non illud

Et ut ita dictum sit p a
braham. et leui qui decimas
accepit decimatus est. Adhuc
enim in lumbis patris erat.
quando obuiauit ei melch.
Si ergo consummatio per sacerdo
tium leuiticum erat. populus e
nim sub ipso legem accepit
quid adhuc necessarium fuit
secundum ordinem melch. ali
um exurgere sacerdotem. et
non secundum ordinem aaron di
ci. Translato enim sac
docio. necesse est ut et
legis translatio fiat.

unum curabatur. Sacerdotium caro habuit hec ipsi
peruersi hominis. sicut habebat uulnus preua
ricationis i medicamentum uulneris. uulnus
preuaricationis in lege membrorum repugnan
te legi mentis. quia per omne in propagatam carnem
seminali ratione quam traxerunt. concedicamentum
autem uulneris in eo quod tamen sine ope corporali in
sola materia corporali per diuinam conceptionis forma
tionisque rationem de uirgine assumptum est. Si ergo
i et c. Perfulit hactenus sacerdotium christi secundum ordinem
melch. leuitico nunc addit sed quod sacerdotium christi
leuiticum destruxit quo destructo necesse i de
struitur lex. que sub illo data est. Quia est sa
cerdos secundum ordinem mel. illud sacerdotium post leui
tico. ergo si potes o iudee hoc solue. si consumma
tio i perfectio erat per sac. leuiticum. quod aaron
de leui fuit. quid adhuc post quam consummaret
necessarium fuit dici a propheta dd. aliud secundum tertium
i sed tibi i sacerdotem qui a peccato liberaret quando non
illi surgere secundum ordinem mel. Et non dixit sit illud mel
esse. i non dici secundum ordinem aaron. in aliquo hoc addidit
ne utrumque teneri putes. Quia si leuiticum sac
dotium consummabat. frustra surgeret alius
secundum ordinem mel. sed surgit alius quod ibi notatur transla
tio et sac. i quod alius surgat subsequente
probat. i p tibi i ip uerum. Et tibi ubi. In quo
et hoc dicit. i ip uerum ibi i apostoli adhuc ma
nifestatum est. i sic constat alium surgere quod illud
non consummabat. Insistit letitie translatio et
quia si leuiticum sacerdotium non consummaret frustra alius surgeret sacerdos. Sed alius surgit
transfertur et sacerdotium. i translato sacerdotio. necesse est ut legis translatio fiat. Quia et si
nimis ab eodem i sub eadem sponsione utrumque data sunt. quod de uno dicitur. necesse est ut de altero in
telligatur. i nimio translato sacerdotio transfertur lex. populus enim accepit legem sub ipso sac
dotio. quia in manu sacerdotis est lex. i per eum impletur lex quod dicitur consummare uel per
legem. Si ergo. de melch. Ostendit quantum melior esset quam abraham. i utrumque distinctum predi
cauit. Hic autem incipit nouum i ueteris testamenti distantiam dare quia illud imperfectum est. hoc autem per
fectum. i ueteritatem prefigurauit. Ostendens quod melius est sacerdotium secundum ordinem mel. leuitico.
Quia quod christus est secundum ordinem mel. ergo respondeo iudee. si consummatio i perfectio est per sac. leui. quod utique
debet esse populus et sub ipso le. ac. quid adhuc necesse fuit dici a propheta. alium surgere
sac. secundum ordinem mel. i non secundum ordinem aaron. Quia non fuit necessarium. Translato et. Quia dico quod populus
sub sacerdotio legem accepit. Si ergo sacerdotium translatum est. necesse i legis. Et per et sacer
dos sit restaurato i lege i preceptis esse. Transeundum ergo est a lege ad euangelium. i hoc quod
ait. translato et. Quia ideo dico legem sub sacerdotio datam. quia sic uoto quod translato
sa. i destructo. necesse est ut i lex sit trans. i non i lex destruatur quia non ei sub eo
hec translatio sacerdotii prefigurata fuit in samuele. qui est non esset de tribu leuitica.

sed de tribu estimum electus est sacerdos a domino
reprobans filiis hely et dicens. Qui
honorauerint me honorabo eum. et qui me
inhonorauerint inhonorabuntur. In quo
enim et cetera. quia non transfertur sacerdotium et sur
git alius quod ideo est dictum quia et per ritum et per tribum.
primum de tribu ostendit. post ea de ritu. quia non
secundum ritum alius surgit. Et enim in quo id est in cuius
figuratione hec dicuntur scilicet tu es sacerdos in eternum
et cetera. de alia tribu est non de tribu leui. de qua
alia nullus presto fuit altari id est accessit ad mi
nisterium altaris. et quod de alia fuit. ma
nifestum est enim quod dominus noster scilicet christus ortus sit ex
iuda. de tribu ad tribum translatum est sacerdo
tium. de sacerdotali ad regalem. ut
eidem sit sacerdotalis et regalis. ut fuit
melchisedech rex et sacerdos. et mirum
re misticum. primum fuit regalis postea fuit
sacerdotalis sic christus rex erat semper. sacerdos
autem factus est. quando carnem suscepit. quando sacrificium
obtulit. in qua tribu nichil de sacerdotibus
moyses locutus est. ut de ea aliquis sacerdos
esset. et amplius quam per tribum adhuc mani
festum est. quod transfertur sacerdotium et surgit
alius. hoc est enim firmior probatio per ritum.
quia si tribus in samuele mutata erat
non ritus. et uere manifestum est. si id est quia
alius sacerdos exurgit. secundum similitudinem
id est ritum mel. Ut enim ille panem et ui
num obtulit abrahe ita hic discipulis
in eisdem speciebus carnem et sanguinem
dedit. exurgit alius dico. qui alius non
est factus sacerdos. secundum legem carnalis mandati.
id est secundum preceptum legis. quia lex solummodo man
dabat et promittebat carnalia. sed secundum
uirtutem uite insolubilis. id est secundum diuinitatem quia
in eo est. per quam dat uitam eternam. sicut sic
placuit ditari. Uel ita non est factus sacer
dos secundum legem carnalis mandati id est secundum carnalem intel
lectum legis. ut faceret secundum carnales obser
uantias. sed secundum uirtutem uite insolubilis. id est secundum spiritua
lem intellectum ipsius legis. que exequitur
uitam hominis eternam. ecce distat inter sacer
dotium et sacerdotium illud carnale hoc
spirituale illud temporale hoc eternum. Con

In quo enim dicitur de tribu est
alia. de qua nullus altari
presto fuit. Manifestum est
enim quod ex iuda ortus est
dominus noster. in qua tribu nichil
de sacerdotibus moyses
locutus est. Et amplius
adhuc manifestum est
si secundum similitudinem
melchisedech exurgit alius sacer
dos. qui non secundum legem
mandati carnalis factus
est. sed secundum uirtutem uite in
solubilis. Contestatur enim
quoniam tu es sacerdos
in eternum secundum ordinem
melchisedech. Reprobatio quidem fit
precedentis mandati propter in
firmitatem eius et inutilita
tem. Nichil enim ad per
fectum adduxit lex. Intro
ductio uero melioris spei per
quam proximamus ad deum. et quantum est.

testatur enim quod secundum ordinem melchisedech sit sacerdos per huius
auctoritas. contestatur enim deus meus christus est alius talis
scriptis quod christus est sacerdos secundum ordinem melchisedech sed fideliter po
nit ipsa uerba dauid dicens. quoniam tu es. quod ita
contestatur. quoniam dicit tu es sacerdos in eternum secundum ordinem melchisedech. Uer
bi dauid secundum uirtutem uite insolubilis. contestatur
enim deus pater uiue uiuendo de filio. quoniam dicit
de eo. tu es sacerdos in eternum secundum ordinem melchisedech. Reprobatio quod ostendit
sacerdotium esse translatum ex tribu et ritu per quod con
stat legem quoque esse translatam. sed quia forte ad transferen Crisost.
dum legem demonstratione sacerdotii translatio suf
ficere non uidebatur. supponit hanc causam quia omnino horum
a translatione sicut causam aliter uix cognoscitur. O
stendit enim quod uetus testamentum destructum est. de ca
laudis dictum. et nouum substitutum. quia scilicet ipse sun
t aliud fuit infirmum. tunc prius subiuncte
hanc aliam perfecte quod ualet ad laudem noui sacerdoti
autem utique sic. Reprobatio quidem fit. id est fit reprobatio legis pre Crisost.
cedentis mandati id est ueteris legis. et bene ait precedentis
quia aliquando debuit sequi. reprobatio fit dico. et hoc non di
co propter malignitatem eius. non propter malitiam sicut here
tici insurgentes in ipsam. sed propter infirmi
tatem eius. quod habuit dum steterit. quia etsi aliquid recte fecit
non plene iustificauit. et inutilitatem quia in lit
tera sola et infirma. sed in diuina preciosa est. nec si tene
tur quia post aduentum christi inutile erit. sicut ea quod olim sic Aug.
bat ut hic predicentur. sicut circumcisio et id est littera po Ide in epla ad
puli per illo prestandum uetus dicitur data sit ad Jeronimum.
significationem futurorum quia per christum oportebat impleri. quibus
aduenientibus remanserunt illa christianis et in lege
da. Admittentiam prouisse perhibent non autem necessario
facienda. quia adhuc expectandus esset uel uenturus
reuelando quod hiis significabat esse uenturum. Sic in
nunc quisquis christianorum sicut ea celebrare uoluerit.
quasi sopitos cineres eruens non erit pius deductor
sed bustorum corporis sed impius sepulture uiolator. Ni
chil enim quia uetus infirma fuit. et nichil enim ad per
fectum adduxit lex. id est neminem iustificatione
perfecit. et si enim aliqui tunc perfecti fuerunt. non tamen ex ea
lege per eam sed per fidem nouum. Introductio uero quod il
la reprobat. Introductio uero fit per predictum pontificem
melioris spei id est melioris legis per quam speratur glo
ria eterna. Ibi enim sperabantur temporalia. hoc celestia per quam
spem proximamus ad deum et quantum est. Hoc per
tinet ad commendationem noui sacerdotis

Ambr.

Aug.

7

Crisost.

[illegible]

Quam sic' anchorā h'm' aĩe tutā ac firmā ⁊ ince dentē usq; ad interiora ue laminis. ubi p̄cursor pro nob introiuit ihc scd' or dinē melchisedech pō tifex fcs in eternū. Hic enī melchisedech rex salem. sacdos dī summi q obuiauit abrahe re gresso a cede regū ⁊ bndi xit ei. cui ⁊ diuisit abrahā decimas. Primū qdē q interptat' rex iusticie. de inde aūt ⁊ rex salē. q ē rex pacis. sine pat' sine mat' sine genealogia. neq; initiū neq; finē uite hns assimulat' aūt filio dei manet sacerdos in ppetuum

[illegible]

que per v. sensus subiciuntur, id est diaboli. Sic .iiii.or reges per v. victos in quibus loth tenebatur et benedixit ei s. fideli dando incrementum fidei et boni operis. Dans ei panem et vinum, id est corpus et sanguinem suum, quo pasti a peccatis mundantur et in fructu confortantur. Cui abraham id est fidelis dat decimas omnium, id est omnem perfectionem vite suam ei attribuit. Item diligenter attende que sequuntur quoniam christo conveniant. Primum quod dicitur est melch. id est rex iusticie. hoc in christo qui iustos facit et regit. Deinde autem rex salem id est rex pacis. Et hoc in christo qui pacificavit que in celo et que in terra sunt. Alius homo est rex iusticie et pacis non christus nullus. Item nota quod recte prius dicitur est rex iusticie post rex pacis, quia christus regit prius suos hic in iusticia post in futuro reget eos in pace eterna. Sine patre id est sine patre secundum carnem, sine matre secundum divinitatem. et sine genealogia, quia filios carnis non habuit nec quia habuisset non sunt quia coeternum patri est secundum divinitatem. christus id est omnino non habent initium neque finem. in his omnibus similitudo est huius illi id est sicut omnes patriarche et prophete figura fuerunt christi. melch. tamen specialius quia non de gente iudeorum vel quadam dicitur processit in typum sacerdotii christi qui dicitur sacerdos secundum ordinem melch. in typo eius quia solus rex et sacerdos fuit, id est ante circumcisionem functus sacerdotio, et non elegit a iudeis sed iudei a gentibus sacerdotium acceperunt, et non fuit unctus oleo visibili ut moyses instituit sed oleo exultacionis id est puritate fidei, nec animalia immolavit sed pane et vino christi sacerdotium dedicavit. Vel sine patre sine matre est christus secundum duas nativitates, id est patrem habet et matrem sed quia in genesi inducitur subito occurrisse abrahe et non ante nec post genealogia eius invenitur, vel nomen. hoc autem exemplo affirmat apostolus quod sacerdotium aaron et principium habuit et finem sed ecclesie sacerdotium imperpetuum et in futurum eternum sit, qui non alius processit ante melch. nec post christum succedet. Vel post christum non solum successit, nec in futuro succedet alius. In omnibus autem assimilatus filio dei manet sacerdos in eternum vel imperpetuum quia scriptura obticet quod aliquis ei successisset. Vel iustior propter eum loquitur de sacerdotio christi. manet sacerdos in eternum non in se sed in christo id est sacerdotium eius in christo et in ecclesia durat in eternum quia non alicui succedit ut leviticum. Intuemini autem. Commendatis quibusdam quibus assimulatur melch. dei

Intuemini autem quantus sit hic cui et decimas dedit de precipuis abraham patriarcha. Et quidem de filiis levi sacerdotium accipientes mandatum habent decimas sumere a populo secundum legem id est a fratribus suis quamquam et ipsi exierint de lumbis abrahe. Huius autem generatio non annumeratur in eis decimas sumpsit abraham et hunc qui habebat repromissiones benedixit. Sine ulla contradictione. Quod minus est a maiore benedicitur. Et hic quidem decimas morientes homines accipiunt. Ibi autem contestatur quia vivit.

filio id est christo adhuc ostendit magnitudinem commendanda dignitate ipsius et excellentia sacerdotii eius, preferens eum ipsi abrahe patri omnium et omnibus leviticis qui tales fuerunt melch. Intuemini autem et ex factis quantus sit hic id est melch. cui abraham patriarcha id est princeps patriarcharum decimas dedit tamquam minor maiori et hoc de precipuis suis. hoc est preter quod supra dixit. dicitur Ecce hic melchisedech prefertur abrahe quem iudei extollunt de quo gloriantur quem christus iudei preponere voluerunt dicentes: numquid tu maior es patre nostro abraham etc. (Ambr.) Et quidem. hic prefertur leviticis quasi hic intuemini quantus sit. Et hic quasi aliquid quidem de filiis levi accipientes sacerdotium id est per hoc quod acceperunt sacerdotium aliorum non audent sumere nisi decimas sumunt decimas sed habent mandatum in lege sine qua auctoritate numquam presumerent sumere decimas, nec ab aliquo summo vel ab alieno sed a populo hebraico id est carnis cognatione coniuncto id est a fratribus suis in quibus melius licet consider sumere decimas non absoluta licentia sed secundum legem id est non aliter quam precipit lex. hic autem secundum nullam legem accepit a patriarcha cum esset alienigena et indignior. Quamquam et in hoc quod sumunt decimas preferunt, quamquam et ipsi exierint de lumbis abrahe, id est pares sunt abrahe in genere. (Crisost.) (Ambr.) Tamen est quippe sacerdotii excellentia ut in similes genere et eiusdem habitus progenitore multo ampliores digniores sint fratribus suis. Unde abraham patriarcha in contrario alienigene decimas non dedisset, nisi excellentior esset in quo et ipsi levitici sacerdotes decimas solvere. Huius autem quasi filii levi a fratribus acceperunt, sed melch. cuius generacio non annumeratur in eis, id est in iudeis, quasi qui erat alienigena absque legis mandato sua auctoritate sumpsit decimas quasi excellentior abraham patriarcha et benedixit hunc. s. abraham tam magnum qui habebat id est cui facte sunt repromissiones quod gentium in suo semine benedicendarum. quasi benedicens eum et in tempore maioris dignitatis. (Crisost.) benedixit dico sine ulla autem contradictione quod minus est benedicitur a maiori. Sine typus christus melior est promissiones habente. quod hic videtur minus quod benedicitur ab aliquo ex communi omnium iudicio id est sine ulla contradictione et sic in acceptione partis decimarum contradictione quod non sit maior qui et filii levi acceperunt a fratribus suis. hic tamen non per contradictionem. Et hic quasi hic et inde intuemini dignitatem melch. id est quod hic quidem id est in sacerdotio levitico homines morientes accipiunt decimas. ibi autem ubi agitur de melch. scriptura contestatur id est contra mortem testatur vel contestatur id est in multis locis testatur s. quia vivit, quia de morte eius nichil dicitur in figura christi. Gerebat enim typum pontificis veri eterni ex (Crisost.)

Crisostomus. qui hoc acceperunt semel. i. rursus renouari. i. rebaptizari. i. non rebaptizentur post penitenciam. Renouari enim est nouum fieri. nouum autem facere lauachri est. Unde renouabitur sicut aquile iuuentus tua. Hoc fit in baptismo cuius uirtus in cruce christi constat. Unde subdit. Rursum crucifigentes filium dei. et ostentui habentes. i. irrisioni. Sibimet ipsis. i. quantum ad se ipsos. Et non enim iterum crucifigendus est christus. sed similes sunt irrisoribus et crucifixoribus. quia una mors christi unum baptisma consecrauit. quod sufficit contra omnia peccata inconsequentia si penitencia de hiis agatur. sicut illa mors sufficit ad omnia peccata tollenda. Et qui non credat baptismum quod illa una mors. et unum ex ea baptisma non sufficiat. et iterum mortem. et ex ea iterum fiat remissio quod impossibile est. Sic enim impossibile est secundo crucifigere christum. ita secundo per baptismum mori peccatis. Facti enim sumus per baptismum conformes similitudini mortis eius et consepulti ei sumus per baptismum. Crisost. Item quia in baptismo sumus conformes morti eius et sepulture. qui putant secundo baptizari secundo quantum ad se christum crucifigunt quod est eum habere ostentui. Ut enim semel mortuus est in carne. ita nos in baptismo semel peccatis mortui. non secundo uel tercio. Baptismus enim nichil aliud est quam mors christi cui qui baptizatur consurgit. Uel ita. rursum crucifigentes refertur ad hoc quod predixit prolapsi sunt. quasi impossibile eos qui est post baptismum grauiter lapsi sunt rebaptizari. propter quod deberent sibi cauere ne prolaberentur. et ideo quia si prolabuntur. i. in peccatis. i. in peccatis iacent. sunt rursum crucifigentes. et ostentui habentes filium dei. Et gentium contempnunt. Sibimet ipsis. i. quantum ad se. In se enim crucifigunt filium dei et contumelie habent. gratiam eius uilipendentes in peccatis iacent. et ostendunt hoc in eo. eum non debeant prima fide relicta in peccata cadere. non enim ulterius posse rebaptizari in remissione peccatorum et ita super contempnunt et ostentui habent dei filium. Terra enim quod impossibile est post lapsum aliquem rebaptizari quia tamen ymbrem bibere potest christi doctrinam quo penitenciam fructificet. et hoc est quod ait. Terra enim et cetera. Sol. et ait. hoc uel melius capitulum ut dicatur impossibile fore eos qui peccauerint per penitenciam renouari post hanc uitam. quasi dico quod fecerint ad perfectionem. si deus dederit nobis spacium penitendi in hac uita. recte hoc dixi. quia in alia impossibile est per penitenciam renouari. et hoc est quod ait. Impossibile enim est. Quod sequitur bona habuerint. et post hoc omnia. prolapsi sunt rursus. s. post hanc uitam. renouari ad. i. per penitenciam. quia licet hoc non ibi. ideo impossibile est eos renouari in alia uita per penitenciam. quia impossibile est rursum crucifigi. Sibimet ipsis. filium dei. et ostentui habentes. i. quia non possent effi- cere. non ualeat sibi iterum crucifixio christi. Sibi enim fieret crucifixio christi. si carnem suam crucifigerent cum uiciis et concupiscentiis. quasi hoc licet non ibi. neque possent habere christum ostentui. i. eum imitantes in nouitate uite. Terra enim. quasi. Uere in alia uita impossibile est renouari. quia hoc non bibit ymbrem. Terra enim. Uel ita continua. dixerat supra ferramur ad perfectionem subdens. et hoc faciemus. nec addit. iniustum est hoc facere. quia terra. i. mentes auditorum. s. perficiens anima bibens a similitudine arida terre ymbrem. i. doctrinam sanctam iure celorum. quam sicientes terre pluunt celi. i. predicatores. Ubi ueritatis ymbrem dico sepe uenientem a deo super se. Sepe uenientem. quia si rara est. non sufficit. si assidua inlesceret et ymbre irrigata generans herbam. s. fidem et bona opera oportunam. i. congruam non solum facientibus sed et illis a quibus colitur. i. predicatoribus illorum qui glorificabuntur in eis qui sunt cultores terre. qui nomine spirituali aratri uitia cum uiciis conscindunt. et falce uerbi dei noxia precidunt. Uel illis a quibus colitur. i. ipsis terris qui se colunt in bonis operibus imitando maiores suos. et illis facere fructum naturalitatis. quia patres suos qui eos in fide genuerunt imitantur. Terra namque bibens ymbrem. et generans ymbrem. accipit benedictionem a deo. hic augmentum uirtutum. et in futuro premium. Aliter non benedictionem percipit a deo nisi generaret letum fructum. et nota quia in his uerbis suggerat apostolus illos quibus loquitur sepe bibisse per legem et prophetas. ymbrem celestis doctrine. et nec sic primum fructum. germina fidei proferre. Proferens autem. quasi. terra bona accipit benedictionem. terra autem proferens in aperto. ut uideantur spinas. i. peccata que pungunt. ac tribulos. i. grauiora peccata que acuci pungunt. i. mentes uicio suo ad mala fecunda. reproba. i. reprobata est a deo. i. maledicto. i. dampnationi proxima. Non dicit uenit in maledictionem. sed proxima est. et adhuc licet ei iterum consummatio. i. finis supersecuturi. erit in combustionem eterni iudicii. et incendii. Confidimus. quasi. duriter uos increpaui et terrui. sed o dilectissimi. confido de uobis. quia talis affectionis estis meliora. quam combustionem. uiciniora saluti. quam sunt spine et tribuli. tamen et si ita loquimur durius terrendo. increpando. non diuinus hoc putando uos esse tales. s. spinis plenos. sed terrendo ne tales sitis terreo uobis ne tota re doleatis. et nota quod ait. confido de uobis. Terra enim de presenti non habet unde laudet de spe futurorum eos attollit. ad quam perpetuitatem allicit et reuocat animos eorum et confortat. antiquitus.

Crisost. Ier. Crisost. Remigius.

qui prolapsi sunt re-

nouari rursus

ad penitentiam

rursum crucifi-

gentes sibimet

ipsis filium dei et

ostentui habentes.

Terra enim super

se sepe uenien-

tem bibens imbrem.

et generans herbam

oportunam illis

a quibus colitur ac-

cipit benedictio-

nem a deo. Pro-

ferens autem spi-

nas ac tribulos

reproba est et ma-

ledicto proxima

cuius consummatio

in combustionem.

Confidimus autem de uobis dilectissimi

meliora et uiciniora saluti tametsi ita loquimur

Non enim iniustus deus ut obli
uiscatur operis uestri et dilecti
onis quam ostendistis in nomine
ipsius, qui ministrastis sanctis
et ministratis. Cupimus
autem unumquemque uestrum eandem
ostentare sollicitudinem
ad expletionem spei usque
in finem, ut non segnes effi
ciamini, uerum imitato
res eorum qui fide et patientia he
reditabunt promissiones.
Abrahe namque promittens
deus, quoniam neminem habuit per
quem iuraret maiorem, iura
uit per semetipsum dicens: Nisi benedicens benedicam te et
multiplicans multiplicabo te. Et sic longanimiter ferens adep
tus est repromissionem. Homines enim per maiorem sui iurant, et omnis con
trouersie eorum finis ad confirmationem est iuramentum. In quo habundan
tius uolens deus ostendere pollicitationis heredibus immobilitatem
consilii sui, interposuit iurandum, ut per duas res immobiles
quibus impossibile est mentiri deum, fortissimum solatium ha
beamus qui confugimus ad tenendam propositam spem.

Ambr.

temporalibus causa salutis eterne. appellatus a deo pontifex iuxta ordinem melchisedech. De quo nobis grandis sermo ininterpretabilis ad dicendum. quoniam imbecilles facti estis ad audiendum. Etenim cum debe[re]tis magistri esse propter tempus rursum indigetis ut vos doceamini que sint elementa exordii sermonum dei. et facti estis quibus lacte opus sit non solido cibo. Omnis enim qui lactis est particeps expers est sermonis iusticie. parvulus enim est. Perfectorum autem est solidus cibus, eorum qui pro consuetudine exercitatos habent sensus ad discretionem boni ac mali. Quapropter intermittentes inchoationis Christi sermonem ad perfectionem feramur, non rursum iacientes funda-

Amb. — Aug. in enchiridion. — Amb. — Or. — haimo — Ieron. — 6 — Ambr. — Aug. sr. Ioh.

sufficiens causa salutis eterne, id est glorie eterne omnibus obtemperantibus sibi. Tantum valet eius passio quod omnibus sufficit ad salutem. Quia salus hominum potest per eum esse, quia ipse est appellatus a deo, quod valet hoc ostendendo, non vincendo, pontifex iuxta ordinem melchisedech. De quo, id est de qua re, scilicet quoniam secundum ordinem melchisedech sit sacerdos et non secundum ordinem aaron, nobis faciendus est sermo grandis, id est profundus et subtilis, et ininterpretabilis, id est non habilis interpretationi, ad dicendum, id est ad exponendum. Sermo enim de incarnato filio difficilis est ad interpretandum. Vel ininterpretabilis quia multa in eo sunt sacratissima exponenda: de summa eius dignitate, et de eternis rebus immutacione, et de sacerdocii eius et testamenti excellentia et novitate, et de legis atque sacrificiorum illius temporis reprobatione, et de aliis misticis de quibus ut dictum est nobis grandis est sermo et ininterpretabilis ad dicendum, id est non habilis ad interpretandum vobis; non ideo hoc dico quin ego possim interpretari, sed quoniam vos facti estis imbecilles, id est debiles sensu, ad audiendum, id est ad intelligendum profunda misteria. Vel ita construitur. Ideo dico grandis quoniam vos imbecilles facti estis ad audiendum, id est ad intelligendum. Etenim. Hic infert hanc increpationem de infirmitate eorum, non alta de Christo laborent intelligere. Quasi diceret: ideo imbecilles facti estis in lege et prophetis. Etenim, id est quia, cum debetis esse magistri aliorum propter tempus, scilicet quia prius vobis annunciatum est de Christo, et quia exercitati estis in lege et prophetis ab antiquo, indigetis rursum, scilicet ut a principio catechizationis vestre, ut vos doceamini, sicut pueri quibus prima elementa litterarum dantur ad legendum, que sint elementa exordii sermonum dei. Exordium sermonum dei est simplex doctrina symboli fidei; elementa eius sunt materia que continet, ut nativitas, passio. Et facti estis, id est ad hoc redacti, quibus opus sit lac, ad similitudinem infantium, id est huiusmodi sermone, non solido cibo, qui confirmet eos, id est doctrina que est de archanis dei. Omnis. Quasi diceret: ideo non est vobis opus solido cibo quia estis participes lactis, id est simplicis doctrine. Omnis enim qui est particeps lactis, quod vos estis, id est qui particeps est lactis, id est qui lacte nutritur, expers est sermonis iusticie, id est qui iustis perfectis convenit, et hoc ideo, scilicet quia parvulus est, et vos in fide tenelli estis. Et est apta comparatio. Ut enim parvulus non discernit cibos utiles a noxiis, sic indocti quod non sit maiorum, ne diu maiorum valent apprehendere rationem. Quasi. Non capit verbum caro factum: In principio erat verbum. Et est: ecce adhuc parvulus et lacte nutriendus, propterea talia non valentibus omnis de hac re sermo qui agitur ut non

solum credantur vere esse, intelligantur sensibiliter. Quoniam dixit ociosum est facilius illos pervertere qui pascentur ex eo quod sunt non spirituales; ista carnalibus non omnino taceantur propter catholicam fidem que omnibus predicanda est, non tamen sic disserantur ut volentes eam perducere ad intelligentiam non capaces facilius fastidium faciant veritatis sermonem quam in sermone percipi veritatem. Perfectorum. Quasi: parvulus est particeps lactis, sed perfectorum sensu et opere est solidus cibus, de quo alibi ait: sapientiam loquimur inter perfectos. Quos autem perfectos hic intelligi velit declarando subdens: scilicet eorum qui habent sensus interiores non omnino naturaliter acutos, sed et exercitatos pro consuetudine, id est qui consueti sunt studio et lectione sanctarum scripturarum; exercitatos dico ad discretionem boni ac mali, vel boni animis bono et mali animi malo. Ecce hic ostendendo quid sit solidus cibus, id est separare bonum a malo, quod perfectorum est qui habent sensus exercitatos. Qui autem invalida et inexercitata mente hoc non possunt, perfecto in fide, quodam lacte nutriantur, ut invisibilia a quibus videntur et intelligibilia que non intelligit credantur; facile ad vanas et sacrilegas fabulas permissione sese seducuntur, ut et bonum et malum non nisi corporalibus ymaginibus cogitent et ipsum deum non nisi corpus aliquod esse existiment, et malum non substantiam cogitare non possint cum sit potius ab immutabili substantia mutabilium substantiarum quedam defectio, quas fecit ex nichilo ipsa immutabilis et summa substantia que est deus. Quod perfecto quisquis non solum credit vere esse, verum etiam in interioribus animi sensibus intelligit per experimentum novit, non est iam metuendum ne seducatur ab eis qui malum putando esse substantiam quam non fecit deus mutabilem substantiam faciunt ipsum deum, sicut manichei vel si qua alie pestes ita deceperunt. Quapropter. Videntur eis increpatis et culpatis eo quod velint semper eadem discere. Nunc blandiens illis sese eis coniungens hortatur eos ad perfectionem. Quapropter, scilicet quia perfectorum est solidus cibus, nos animo intermittentes vel remittentes, id est dimittentes, cum tamen aliquid sumus et sic nondum perfecti, sermonem inchoationis Christi, id est qui de Christo inchoatur esse in nobis, scilicet de initio fidei quo rudes cathezizandi sunt, ut est symbolum fidei et dominica oratio, feramur nos docendo

nos audiendo. Ideo dico. feramur, ne vobis animum
dando, qui vestrum potuit meum repulit. feramur,
dico, ad perfectionem christi. scilicet intelligentiam et opera bona
non rursum iaci(entes), id est feramur ad perfectionem. iacientes
funda(mentum), quasi prius dixit inchoationis sermonem. Hic appel-
lat fundamentum, eo quod ad religionem christianam venien-
tibus proponitur. Istis hic quasi perfectionis est edificatur. Hoc autem
fundamentum dividit in sex, que sunt inchoatio, scilicet peni-
tentia, fides, baptismus, doctrina, et impositio manuum
et resurrectio atque iudicium. Quasi nos dico iaci(entes) fun(damentum)
peni(tentie), id est iacientes penitentiam, quasi lapidem in funda-
mento, que penitentia est ab, id est de operibus mortuis, id est de pec-
catis, vel de hiis que post omnia bona opera peccando fecerunt
irrita. Que mortua vero opera dicuntur peccata, que occidunt
animas. Unde in lege prohibebatur tangere mortuum. Tan-
gere vero mortuum est facere peccatum. Vel que post omnia bona perse-
quens malum mortua erunt. Penitentia autem ab hiis est
fundamentum, sine quo nichil boni edificatur. Quod est autem a
mortuis operibus penitentie non ab hiis que oportet mor-
tificari non vivificari. Et iacientes fundamentum fidei,
que sit ad deum, non scilicet quas partes fidei habent, et non aliam
prius esse fictam. Contra hic fecerunt qui in lege fictam
querunt. Et fundamentum et doc(trine) baptismatum. pluraliter dicit, quia est
baptismus in aqua et penitentia, in sanguine, quia sic
mundatur homo a peccatis per penitentiam vel sanguinis
effusionem sicut per lavacrum baptismi. Unde tamen dicitur esse
baptisma, quia una forma, necessitati potius. Una
ibi est tamen operatio. Hic ergo ideo dicit baptismi in penitenti-
a vel in sanguine quasi sacramentum baptismi celebretur non in
aqua accedente verbo, sed quia vicem baptismi supplet ef-
fusio sanguinis pro nomine christi, et quia fides et penitentia, ibi dum
vacat non articulus necessitatis non contemptus religionis
sacramentum baptismi excludit. Ideo quoque sic intelligendum illud
est: Nisi quis renatus fuerit ex aqua et spiritu sancto, non intrabit etc., id est qui non fu-
erit renatus ea regeneratione qua renascuntur illi qui rena-
scuntur ex aqua et spiritu sancto non salvabitur. Ea vero renasci-
tur diversis modis homines. alii per penitentiam. alii per ef-
fusionem sanguinis. alii per baptismum. Ideo pluraliter dixit bap-
tismatum. fundamentumque inpositionis manuum, quia nisi
quis credat quod per manus impositionem detur spiritus sanctus ad re-
missionem et confirmationem non est fundatus. ac funda-
mentum et resurrectionis mortuorum, quia nisi quis credat quod
resurrectio christi faciat resurrectionem mortuorum, non habet quod
superedificet. et fundamentum iudicii eterni. quia que
quod ibi statuerit in eternum durabit. quasi iudicium

vitium penitentie ab operibus mortuis. Et fidei ad deum, baptismatum doctrine, inpositionis quoque manuum, ac resurrectionis mortuorum, et iudicii eterni. Et hoc faciemus si quidem permiserit deus. Impossibile est enim eos qui semel sunt illuminati, gustaverunt etiam donum celeste, et participes facti sunt spiritus sancti, gustaverunt nichilominus bonum dei verbum virtutesque seculi venturi

qui non credit non habet fundamentum. Hic illi quos super argu-
it apostolus non integre credebant. Sed vero sciebant omnia in bap-
tismate dimitti, et per impositionem manus spiritum sanctum da-
ri, leve superfluere non putabant aliquid querere. Si sciebant
per eum resurrecturos mortuos vel vivificandos vel
iudicandos. Et nota hic. Vel recte dici fundamentum
sine vero eum quia ad doctrinam litterarum inducuntur elementa
oportet prius audire. Sic christianum hic scire integre
et nil dubitare de istis sine quibus vita non aderit integra.
Ideo quecumque aliquis ad fidem convertitur, prius hic penitere, in deum
credere, baptizari in remissionem peccatorum, confirma-
ri per impositionem manuum, ac resurrectionem et diem iudicii
prestolari. Hic ergo omnia pertinent ad initia neophitorum.
hec omnia non precesserint in fundamento, nemo post bona opera
vivit, quia hic omnia illi necessaria sunt dicens. feramur ad perfectionem
iacientes hec omnia sicut lapis iacetur in fundamento. Ia-
cientes dico non rursus, id est non sicut olim, scilicet non ita negligenter
non olim vel sicut post ceciderunt, sic tamen cadant. Vel ita feram-
ur ad perfectionem non rursus, id est non amplius non tamen iacientes
fundamentum pe(nitentie), id est ita ut faciamus non amplius facere non sit opus.
Scire iustus non solum vitam sed et aliud culpat velut
commotis in opere hostibus fundamentum constituere. certa non
mutantur. Et hoc quasi feramur dico ad perfectionem. Et hoc faci-
emus, id est ad perfectionem feramur, si quidem permiserit deus, id est si in hac vi-
ta spacium penitendi dederit. Ne vero quis existimet
secundum vel tertium baptismum post peccatum posse fieri lapsos post
perceptionem sacramentorum posse per baptismum renovari
subdit. Impossibile. Quasi dico feramur ad perfectionem
sed nemo putet post lapsum peccati per baptismum secundo vel tertio
posse renovari. Impossibile est vero non tamen difficile ne
quis in hoc fidet. Impossibile est inquam eos qui semel sunt illuminati per fi-
dem et baptismum et spiritum sanctum, et per ipsam fidem gustaverunt,
id est qui suavem gustum noscendo perceperunt, donum celeste, id est remis-
sionem peccatorum in baptismo, et qui et participes facti sunt spiritus sancti, ha-
bentes gratiam linguarum et talia dona, et gustaverunt bo-
num dei verbum, id est divinitatem christi vel evangelicam doctrinam
nichilominus quam nos vel nichil quam facti sunt participes spiritus
sancti, virtutesque seculi futuri, scilicet gustaverunt, id est que impassibili-
tatem et inmortalitatem futuram spe gustaverunt, et postea
prolapsi sunt, id est graviter peccando lapsi sunt. eos inquam quasi
hec bona habuerunt, ne dum penitentes malos impossibi-
le est rursus fictiva recuperata renovari per bap-
tismum motos scilicet ad penitentiam. Negat hic apostolus
iteratione baptismi sed non excludit penitentiam, et est
sensus. Impossibile est eos motos ad penitentiam

Crisostomus.

Remigius.

Crisostomus.

Crisostomus.

Remigius. Crisostomus.

Remigius

cıones earum cogitacionum s. quo singule tendant an ad bonum an ad malum ut apostolus dicam. non est ulla creatura terrena uel celestis inuisibilis in conspectu eius. id est in presentia diuinitatis. Vel ita ab illo loco: pertingens est sermo diuinus usque ad diuisionem anime ac spiritus. id est ad discrecionem carnalium et spiritualium peccatorum. Anima enim communis est bestiis spiritum intelligimus cum angelis. ideoque per animam intelligimus carnalia peccata. id est que actu fiunt corporis ut luxuria. per spiritum uero spiritualia. id est que animus sentit ut superbia discernat sermo dei inter carnalia peccata et spiritualia. id est discernit quis quid agit et que quo animo.

Aug. contra faustum

Vnde subdit. Compagum quoque etc. Vel ita. ut per animam accipiantur carnales cogitaciones et male per spiritum spirituales cogitaciones que sibi iunguntur et bone et est sensus pertingens usque ad diuisionem anime ac spiritus. id est usque ad discrecionem carnalium et spiritualium cogitacionum. Sequitur. Compagum quoque et est ordo uerborum talis. ipse est discretor. compagum. quod ipse apostolus dicit subdens. s. cogitacionum et cordis. Compages enim dicit cogitaciones cogitacionum. id est coniunctiones que sibi iunguntur. quia alia aliam sequitur. Et medullas dicit subtiles intenciones earum. Si enim cogitacio cogitacioni coniungitur ipse nouit quare sit sed omnino et quare sed scit. nouit quoque quo se uergat intencio earum et non est

Amb

ulla creatura inuisibilis in conspectu dei. hoc non mirum. Sequitur. Omnia autem. Dico quod nulla creatura est ei inuisibilis. sed potius omnia. s. ce-

Ieron

lestia et terrena sunt nuda. id est dico aperta et reuelata et etiam aperta. id est manifesta que ex omni parte plene uisa oculis. id est uisioni eius. s. filii dei. Et quia aliquis diceret quid ad nos de hiis omnibus subdit. Ad quem dei filium nobis est sermo. cui oportet nos reddere racionem. de operibus et cogitacionibus et intencionibus nostris. Habentes ergo id est. hic incipit agere de pontifice Christo. ostendens quomodo sit sufficiens ad omnia et quomodo dignior ueteri sacerdote. quem imitatur et legem. que sub illo est per meliorem legem suam et quomodo necessarius nobis sit ad uitam eternam et salutem. Quod quia talis sermo dei est ergo teneamus confessionem. id est fidem cordis et confessionem oris. ut fides sit et in ore. que fides et confessio est causa. spei nostre. id est future beatitudinis que speramus et iusto tenere debemus. quia idem ipse sermo dei

Amb.

pontifex nobis est. qui obtulit se scilicet quod hoc. et hic est quod ait

Aug

nos dico. habentes pontificem magnum. s. qui est super omnes pontifices. qui penetrauit. id est penitus intrauit. ut sequitur post. sunt non dico sancta sanctorum templi. sed celos. quem scilicet Ihesum filium dei.

haimo

qui. qui est et saluator et filius dei. Non enim. quod dico teneamus et tenere debemus. que est sit pontifex idem misericors. tamen expertus infirmitatem. et hic est quod ait. Tenere debemus. quia non habemus pontificem qui non possit. id est qui non nouit compati. id est condescendere per se hic dicit sicut medicus infirmo infirmitatibus. id est fragilitatibus nostris. hoc dicit ne pro peccatoribus desperent quod ad eius

omnia autem nuda et aperta sunt oculis eius. Ad quem nobis sermo. Habentes ergo pontificem magnum qui penetrauit celos Ihesum filium dei teneamus confessionem spei nostre. Non enim habemus pontificem qui non possit compati infirmitatibus nostris temptatum autem per omnia pro similitudine absque peccato. Adeamus ergo cum fiducia ad thronum gratie eius ut misericordiam consequamur et gratiam inueniamus in auxilio oportuno. Omnis namque pontifex ex hominibus assumptus pro hominibus constituitur in hiis que sunt ad deum ut offerat dona

pertinent altitudinem. et si enim ita sit altus non potest compati. hoc dicit ne ideo quod altus est. uideretur ab iis. temptatum autem. quod non habemus talem qui non possit compati. sed potius temptatum a diabolo et ab omnibus quod teruisus et cetera uerisimile fuit. non potest compati. temptatum dico per omnia genera temptacionum et hoc pro similitudine carnis peccati. id est quod similis aliis fuerat hominibus sed penam. Vel pro similitudine. id est ut exemplum daret. aliis similia sustinendi et tamen absque peccato. non potest liberare. Lex enim quod temptata est scit compati. Lex eo uero quod sine peccato est. potens est liberare. Impossibile est enim scire afflictionem. hominis qui afflictionis experimentum non habet et sensibiliter omnia non sustinuit. Christus uero non scit uero solum per hoc quod deus. sed quia omnia nouit. sed per hoc quod homo et similia sustinuit. Adeamus ergo. quod ergo talem habemus pontificem qui potest compati nobis. ergo adeamus fide intencione et opere cum fiducia. id est fiducialiter licet peccatores simus. quia compaciens est non dico ad tribunal iudicii. sed ad thronum gracie. id est Christum in quo regnat gratia. ut per eum consequamur misericordiam. id est remissionem peccatorum precedentium et ideo liquor inueniamus gratiam oportuno. id est inueniamus gratiam per quam auxiliemur recedamus uel recidamus. in hac uita. Sicut enim est ei auxilium nunc est donorum et post baptismum peccantes per gratiam inueniunt penitenciam possibile. Cum autem thalamus fuerit clausus et intrauerit rex uidere discumbentes et ad sinum patriarche uenerit qui eo sunt fuerint digni. tunc maxime erit desperacionis tempus. Nunc autem dum adhuc agon permanet et palma pendet. non est desperandum. sed cum fiducia. id est sine dubitacione accedendum ut per gratiam inueniamus auxilium oportunum. Est enim auxilium quod non congruit. Omnis namque. Vult apostolus iam ostendere quod multo melius est testamentum nouum quam uetus. hoc autem facit longius a superioribus instruens cum ipse sermonem quendam incarnacionis. Et quia spiritualia non sic introducit. in sermone non corporalia. ideo de hiis uero agere uolens ostendere nouum testamentum esse melius uetere. et pontificem quendam cotidie Christus est sacerdotibus ue-

teris legis. quedam non altiora pertinencia soli Christo. quedam humiliora et illi et aliis sacerdotibus conuenientia. quod per eum possimus consequi gratiam et misericordiam quod autem non ostendit. Omnis namque pontifex sed legis ex hominibus. id est ex numero hominum assumptus ad aliquid dignum per quod ualeret iuuare alios pro hominibus constituitur. ut per eum impetret a domino

uitiam constituitur. dico in his que sunt ad deum offerendis in immolationibus hostiis. precibus que ducunt ad deum. id est ut offerat deo dona. scilicet primicias et huiusmodi. et sacrificia de animalibus pro peccatis diminuendis. qui condoleat. quia ex hominibus sumptus. et talis qui possit consueta bonitate his qui ignorant condolere. id est ex ignorantia peccantibus. et his qui errant. id est scienter peccantibus. et merito condolere debet. quoniam et ipse ut illi circumdatus est infirmitate. peccati non ita christus. non plus potest inuiare quam legalis sacerdos. qui circumdatus est infirmitate. Et propterea. scilicet quia infirmus est ut alii quemadmodum. id est qua necessitate pro populo debet offerre. ita id est eadem necessitate et pro semetipso simul aliis debet offerre et que sit illa necessitas aperit subdens. scilicet pro peccatis suis et aliorum. quia non solum debet offerre ut christus ueniens. sed ut ipse et alii peccatores expientur. hic non conuenit christo. christus enim non pro suis membris obtulit. Nec quisquam. quia propter hoc tantum potest ille pontifex predictus. sic et christus. quia quisquam non sumit sibi honorem non sibi ipsi uitando sit. sed deo qui uocat. sed ille recte fit pontifex qui uocatur a deo. id est qui recte eligitur a deo uocatus. tamquam aaron. qui iudicio uirge in incendio ceterorum electus est et monstratum placere deo. In his uero peccant cupidi qui non uocantur. sed ingerunt se. ita et christus hoc non clarificauit per suas uirtutes semetipsum. ut sibi sumeret. id est sibi attribueret non clarificauit dico ita ut pontifex fieret. sicut ipse ait. Ego non clarifico me ipsum. sed ille clarificauit eum in baptismo et pontificem constituit qui alibi locutus est ad eum. dicens in psalmo. filius meus es tu. quod idem dictum erat ei in baptismo et in transfiguratione et addit. Ego hodie genui te. in consubstantialem. quod id est cum patre in substantia. Clarificatus est et filius a patre cum dixit. hic est filius meus dilectus. in quo mihi bene conplacui. que clarificatio longe ante per prophetam predicta est in psalmo ubi ait. filius meus es tu. ego hodie genui te. per quod uidetur dignus esse christus. in quo psalmo ostenditur rex et sacerdos. Quemadmodum. quod sic illis locutus est pater de generosa christi natiuitate quemadmodum et in alio loco de pontificatu eius dicit pater deus. Tu tam dignus es sacerdos. scilicet docens et orans et offerens. et hoc in eternum. non ad tempus ut aaron. et hoc secundum ordinem. id est secundum dignitatem et ritum ordinis. id est sacerdotii melchisedech. qui non temporalis fuit sed perpetua subuicente

et sacrificia pro peccatis
Qui condolere possit his
qui ignorant et errant. quoniam
et ipse circumdatus est infir
mitate. Et propterea debet
quemadmodum pro populo ita et pro
semet ipso offerre ho
stiam pro peccatis. Nec quisquam
sumit sibi honorem. sed qui uo
catur a deo tamquam aaron. Sic
et christus non semet ipsum cla
rificauit ut pontifex fi
eret. sed qui locutus est ad eum.
filius meus es tu. ego hodi
e genui te. Quemadmodum
et in alio loco dicit. Tu
es sacerdos in eternum secundum
ordinem melchisedech. Qui in diebus car
nis sue preces supplicationesque ad eum qui pos
sit saluum illum a morte facere. cum clamore ua
lido et lacrimis offerens exauditus est pro sua reue
rentia. Et quidem cum esset filius dei. didicit ex his
que passus est obedientiam. Et
consummatus factus est omnibus ob

unitum. et sine initio et sine fine uite eius. in figura christi. qui caret initio et fine. et sicut ille obtulit in pane et uino et semel. sic et christus sub specie panis et uini corpus et sanguinem suum discipulis tradidit. Sacerdos autem christus est non secundum id quod natus est de patre. deus apud deum. coeternus gignenti. sed propter carnem assumptam. propter uictimam quam pro nobis obtulit. id est quam consecrauit. Quod ergo pontifex. Subdit. Ecce. Qui christus in diebus carnis. id est sue mortalitatis obtulit preces supplicationesque ad eum. scilicet deum. qui possit saluum facere illum. quod precabatur a morte. id est eum resuscitare. et quod hoc tempore mortalitatis fecit. quod ergo pro faciet. et multo magis autem has preces et supplicationes obtulit christus imminente passione quando orauit prolixius et totum fecit pro nobis non pro se. quia non timore mortis necessario. sed causa salutis nostre orauit. obtulit preces dico cum clamore ualido. id est cum intentione efficacissima. ut quando prolixius orabat et lacrimis. hoc non in euangelio legitur. credendum tamen esse secundum iusta offerens. exauditus est. id est quia quod consummauit accepit in resurrectione et ascensione. et hoc pro sua reuerentia. id est sicut sua religio meruit. quia apostolus omnibus dominum reuerituros esse. hic ideo dicit ut certi simus nos consecuturos uitam per eum. Preterea patet quia per eum possumus consequi uitam et iam sit ad dexteram patris. Vel preces et supplicationes christi dicit actionem uitam christi. cum omnis actio fidelium est instinctu et ad deum oratio. Secundum quod et ergo christus preces supplicationesque fuerunt pro hominibus sanguinis effusio. clamor fuit ualidus. in quo auditus est pro reuerentia eius passionis. Reuerentia eius est quia sine peccato passus est pro sola caritate. Preterea hoc ergo illum curam de nobis habere asserit et excellentiam caritatis eius ostendens. Et quidem quod. id est quia et cum. id est quamuis esset filius dei. nata diuinitatis unus deus est cum patre. tamen secundum quod homo didicit. id est expertus est. obedientiam ex eis. id est per ea que passus est. Vel didicit. id est uoluntarie suscepit. obedientiam ex his. id est in his que passus est usque ad mortem. quia non solum preces et supplicationes obtulit sed et obediuit patri usque ad mortem. et quia obediuit exauditus est. quod notat subdens. et consummatus est. id est ad perfectionem ductus. quando in dextera dei collocatus est. et ipse qui consummatus per obedientiam passionis factus est.

Aug. in psalmo cviii.

Crisost.

Ambr.

Crisost.

Ambr.

Et enim nobis nunciatum quemadmodum et illis. Sed non profuit illis sermo auditus non admixtus fidei ex his quae audierunt. Ingredimur enim in requiem qui credidimus quemadmodum dixit sicut iuravi in ira mea si introibunt in requiem meam. Et quidem operibus ab institutione mundi perfectis dixit enim quodam loco de die septima et requievit deus die septima ab operibus suis. Et in isto rursum si introibunt in requiem meam. Quoniam ergo superest quosdam introire in illam et hi quibus prioribus annunciatum est non introierunt propter incredulitatem, iterum terminat diem quendam in david dicendo post tantum temporis sicut supradictum est hodie si vocem eius audieritis nolite obdurare corda vestra.

venire in requiem celestem vel quod modo servavimus in baptismo que servatam facit nos intrare in requiem. Etenim. Quasi dico timeamus. Multo quidem non possumus nos excusari quasi de non dicere. Etenim nobis et cetera. Et magis quasi dico timeamus. Nec requies ex nobis deest quasi ad nos pertineat. Nec de pertineat ad nos et cetera. nobis [illegible] nunciatum est de eterna requie per filium. quemadmodum per famulum nunciatum est illis de terrena et de celesti per figuram terre promissionis in ingrediendum credendo sicut illi per dubitationem non credendo. Et [illegible] non et cetera. quasi illis nunciatum est sed non profuit illis sermo promissionis de requie auditus tantum quia non fuit admixtus fidei. quia non fuerunt credi[illegible] ut sermo et fides simul iungerentur. [illegible] credentes dico ex his quae audierunt a beneplacito quae mala credebant non retulerunt.

Ingressi quasi dico de egypto est nulla via per ambulasset. multa indicia divinitatis accepisset in egypto in mari in deserto et tamen consilium fecerunt mandare speculatores qui deberent inspicere natam terram. Illi vero post perspectam veritatem promissam quae dei magnam fructuum nuntiorum [illegible] inexpugnabilium [illegible] perorantes esse dicentes.

Qui auditis obstupuerunt quod eos [illegible] non credentes veram dei promissionem. Et ita non profuit [illegible] ex his quae audierunt a deo per moysen promittente eis terram promissionis. Ingredimur quasi nobis annunciatum de requie [illegible] indicant effectus. Ingredimur et cetera. Vere illis qui non crediderunt non profuit sermo quia nobis qui credidimus prodest. Ingredimur nos qui credidimus in requiem veram. nos qui credidimus ingredimur. quemadmodum ex opposito dixit spiritus sanctus in ipso de incredulis et cetera. qui credidimus [illegible] dixit [illegible] iuravi in ira [illegible] si non introibunt sicut illi in ira mea. Illi enim in palestinam non in veram requiem intraverunt. Nos autem introibimus in veram requiem.

Et quidem qui dixerat nunciatum esse de requie dicit quae scilicet iam legem per perfectionem operum sex dierum per requiem sabbati sub lege quam terra promissionis designabatur. Nunc per gratiam spiritus sanctus dicente in david hodie et cetera. quasi annunciatum est de requie illa quae scilicet in illis requiei designatione dixit.

spiritus sanctus quod in david erat completo illa die requieti significante quae ea [illegible] ad hunc [illegible] erat in quodam scilicet egregio loco scripture de die septima per quam significatur eterna requies in qua requievit deus a nova operatione cessando die septima ab omnibus operibus suis ut iam non nova [illegible] opera sed species vel materia sive de materia [illegible] ad similitudinem [illegible] sacerdotum operatur. Requievit dico operibus perfectis per quae [illegible] requies quae [illegible] inchoando ab institutione mundi et ex quibus mundus cepit institui. Ipse omnia fecit. Nota operibus perfectis quod [illegible] [illegible] per quae omnia facta sunt. Ipse addi significans species est. Requievit deus die septima [illegible] diebus fecit deus omnia [illegible] similitudine ut postea in nichil fieret [illegible] ad similitudinem [illegible]. Et requievit quod significat veram requiem sic in septima est homo [illegible] in mundo ad laborem in vi die in vi hominum passus est septima die in sepulcro quievit sic et nos dum sub operibus vi dierum operamur in exitu nos quiescimus vel ob alterum [illegible] manente ita post legis fit ibi quasi dixit quasi in isto multi [illegible] quia nunciatum est de illa requie dixit quasi spiritus sanctus. Et quidem operibus perfectis quod fecit inchoando ab institutione mundi [illegible] est de illa requie. dixit quasi spiritus sanctus in quodam loco de die septima sic et requievit deus die septima ab omnibus operibus suis non mutavit. Et attende quod agit de prima requie quae significat [illegible] tangit spiritus sanctus de via requie per figuram [illegible] die et in isto rursum loco dicit spiritus sanctus de eadem vera requie per figuram [illegible] requiei terre promissionis quae significat veram requiem quam moyses promiserat sub figura. Et nota quod agit de secunda requie quae significat. Quoniam ergo diligenter

attende predicta in ordine sequentium. Ecce habes scilicet per diem septimam terram promissionis requies celestis significata est, terram promissam hic habes. Et in isto rursum id est sub eadem requiei designatione terminat spiritus sanctus et distinguit diem quendam que pronunciata impleatur id est apostolus gratie [illegible] scilicet in adventu christi dicendo in david. Hodie quia david sicut tempus gratie representat [illegible] patribus dicta in [illegible] post tantum temporis ex quo illa patribus dicta sunt in deserto [illegible] patet non de terra promissionis agi quam iam diu habebant. In hoc patet quia hoc est illa requies de qua david dicit. Hodie quia illa ad quam iosue duxit. Sic et cetera. dico quod terminat diem quendam dicendo hodie sicut iam supradictum est hodie et cetera. si vocem eius audieritis nolite obdurare corda vestra quemadmodum patres in illa exacerbatione fecerunt. Et nota quod diem quendam dicendo et hodie agit de tertia requie significata.

et quia non dat quamvis obscure quod per Christum creden
tibus promissa dari. Ideo terminat diem invitationis
quam suggerit, id est restat pro promissione quosdam scilicet
egregios introire in illam scilicet requiem eternam que
significatur per terram promissionis. Unde videtur inventos
quosdam non terminaret diem. Deus nonne licet
esset sub lege intrare in positam terram. Dicit
dicens hodie. Terram invitat requiem illorum et sim
mandatum et quod aliquis querens. Quod opus erat illis
dicere, non ob eam. Respondit subdens valde
opus erat, id est quia hii quibus prioribus nunciata non intra-
verunt requiem quam terra promissionis designa
bat, ad quam non pervenerunt, et hii pro incredulitate suam
vel alio in hoc ordine post legem locutus est in
terra. quia hii in illo non promissa est et significata requies
celestis. Ergo superest quosdam, id est aliquos intrare, et quam hii est et
qui hii non sufficerent ad inveniendum quod illa futura est, ad
dit aliud scilicet et hii, id est ut ex his duobus conveni
entibus inveniatur hii tamen quod et quia hii est scilicet quam superest
quosdam intrare et quia hii quibus prius nunciatum est non intraverunt propter
incredulitatem. Ideo terminat certam diem quam quia necesse non erat
dicendo in David hodie post tantum temporis ex quo illa di
cta fuit patribus et illis sicut introitum promissionis
intraverunt, unde patet quod hec est alia requies. Sic est
et est quam non intraverunt. **N**am si. Quasi vere hec
est alia requies quam illa ad quam duxit Iosue. Nam
si illa esset non loqueretur David de alia sed locutus
est ergo certum est esse aliam ad quam Christus duxit quam per illam
in palestina significabatur et hec est quam dicit. Nam
si eis requiem. Vel ita continua. Vere superest quosdam
intrare sicut David terminat. Nam si eis, id est filiis Israel
Ihesus quod duxit, id est Iosue, in terram promissionis prestitisset,
id est si ipse perfecisset ut duxit de eis requiem
eternam, nunquam, id est nullo tempore post hac, id est in sequen
ti tempore loqueretur spiritus sanctus David de alia die, id est de
illo tempore gratie quo quod debet dari. Vel nunquam post loqueretur
de alia scilicet requie post terram promissionis dicendo
hac die quod superius dicitur hodie, sed locutus est
de alia. **I**taque relinquitur, id est reservatur a
deo promittente populo dei fideli sabbatismus, id est
plene quietis feriatio et iocundius significa
tum per sabbatum quo requievit dominus et in lege ob
servabatur. Tunc enim perfecte vacabimus gratia
maiore refecti et deo pleni et scientes perfe
cte quia ipse est deus. Ibi vacabimus et videbimus
videbimus et amabimus, amabimus et lau

Nam si eis ihesus prestitisset re
quiem, nunquam de alia loqueretur
post hac die. **I**taque reli
quitur sabbatismus populo dei. **Q**ui
enim ingressus est in requiem eius,
et ipse requievit ab operibus
suis, sicut a suis deus. **F**estine
mus ergo ingredi in illam requi
em, ut ne in id ipsum quis in
cidat incredulitatis exem
plum. **V**ivus est enim dei ser
mo et penetrabilior omni gla
dio ancipiti et pertingens
usque ad divisionem anime ac
spiritus. **C**ompagum quoque et
et medullarum et discre
tor cogitationum et
intentionum cordis. Et non est
ulla creatura invisibilis in con
spectu eius.

dabimus. Ecce quod erit in fine sine fine. Nam quis
alius noster est finis nisi pervenire ad regnum cuius non est finis
et ubi requies perfecta est quam deus promittit, quod et per re
quietem sabbati significata est. **Q**ui enim ingressus est in re-
quiem dei, id est quam deus promittit, et dat servis, ipse requi-
evit ab operibus suis quibus hic laboravit, ita perfecte sicut
deus a suis operibus quievit. Et quia hec est ita requies, **F**esti-
nemus ergo ingredi per fidem et bona opera in illam re
quiem, ut ne quis, id est ut non aliquis nostrum incidat in id ipsum ex-
emplum, id est in eandem incredulitatem in qua patres fu-
erunt que est nobis exemplum, unde periculosum est non caventibus, vel
incidat in id ipsum exemplum, id est in penam talem qualem
illi pro incredulitate meruerunt. Exemplum
autem dicit ut timentes mala illic habeamus ne simili ex
cidamus et ut magis timeat addit. **V**ivus enim
est, quasi debemus festinare in illam requiem et cavere
nobis a pena patrum incredulorum quia sermo dei,
id est filius dei qui a regalibus sedibus venit, est vivus, quem
infideles mortuum putaverunt, sed vere vivus est et vita
viventis, id est qui illos iudicavit nobis iudex
est scilicet filius dei, cui qui obedit mortem non videbit in
eternum et est efficax, id est potens omne quod vult facere
salvando vel dampnando et ideo sit potens est et sapi-
ens, id est qui est penetrabilior, id est perspicacior omni
gladio ancipiti, id est omni ingenio quod circumcapit carnalia
vel spiritualia, id est omni ingenio carnali vel spirituali et
est pertingens, id est ex tota consideratione perveniens
id est pertingit sermo dei cognitione inseparabili
usque ad divisionem, id est separationem et discretio
nem anime, id est sensualitatis, ac spiritus, id est rationalitatis
quia cognoscit dei filius quando dividatur sensualitas
a ratione, et ipsa eadem a se dum plus de terrenis
rebus inferior est vel ab his revocata dignior et sic
et videt quando spiritus a se dividatur dum vel inde in
hiat de divina visione cogitans vel inferius
celestia considerat, vel interius inferius de mundanis
recte agendis providet, vel et quando spiritus, id est ratio a sen-
sualitate secernitur, dum quod in se, id est in ratione inferior est superat quod in illa
est alterius. **C**ompagum quoque, quasi et ipse est pertingens et usque ad discretionem
compagum et medullarum. Compages dicit iuncturas ipsius sensualitatis et rationis, quia videt filius dei scilicet quod
modo invicem se cohereant in aliquo vel quando hec illa, id est ratio et sensualitas in suis divisis conve
niant dum superior differentia sensualitatis consentiendo convenit cum differentiis rationis quod secun
dum ut iam ostensum est. Vel inferior differentia rationis prossa et captiva aliquando consentit inferiori
differentie sensualitatis. Quod ideo ulla non quia interior est dicit quicquid intimum vel subtile est in anima vel
spiritu quod et videt filius dei, universaliter dico non in parte, ipse est discretor cogitationum et intenti-
onum, id est discernit et cognitiones cordis scilicet quam diversi diversa cogitant, discernens et intentionem

Aug. de bapt. parvulorum

Crisost.

Remigius

Amb.

Ieron.

Amb.

ē de domo illa. Omnis namq̄. q. fabricatur dico in uerbo. p se. u. n̄ pot̄ fi. s; ab aliquo. Omnis namq̄ do. f. ab a. Anno a x̄. ue d̄s ē qui q̄ oīa creauit. i. si oīa ꝗ in domū. i. h̄ ē q. aut. domus fit ab aliquo. Q̄ aūt. q. Q̄ aūt in domū i oīa creauit. d̄s ē in illa. u. domus. s. ꝗ rexit moy ses ꝯ factor. ē d̄s quē ꝯstat oīb p̄ferri. ita x̄ qui d̄s ē ieremator p̄ moy se ē. Et moyses ostendit x̄ dignū ampliori gl̄a q̄ moy ses qr x̄ fabricator ē domus. n̄ moy ses. h̄ alia rōne id ostē dit. qr x̄ filius. moy ses famulus ē. q̄ i carnalia carnalib̄ tribuebat. x̄ ū spūalia. q. id ī ap̄l orū gl̄e lege digu ē. et. i. qr moy ses q̄dē fidelis erat in tota domo. n̄ sua s; eius. s. dei patris l x̄. tamq̄ famulus q̄ n̄ adeo diligit domū sicut ille ē ꝯpa. i h̄ n̄ ū g̃in daret. s; in testimonium eorum q̄ di. erant. i. ū testarētur ea q̄ ꝯueniebāt dici carnalib q̄ nō spūalia cape potūt. Xp̄c ū. fidelis ē tamq̄ filius q̄ heres ē in domo ē ipso patre. sua q̄ domus x̄ sumus nos renati. si fiduciā spei. i. spē ē fiducia. s. n̄ dubiā. i glā spei. i. gloriā spē. s. q̄ ē de celesti iocūditate retineamus firmā. i. pdurantē usq; ad finē uite. q̄m hebrei q. ū spat. Quapropter. sic sup̄ ē p angelis et ꝓphis x̄. ꝯmdast, uiuitis sibi intulit nos ꝯprie obseruare q̄ ab illo audiuimus. ita nc̄ ꝯmdato in ipso p̄ moy se. h̄ incip̄ terre ne sit mēdulix. p patrē similitudinē. i. p ne amittam req̄ē. blandit et p oportunitatē temporis .q. nos sumus domus di quapropter. s. qr h̄ in sumus x̄. uidete fr̄s ne forte. i c. huc; ū bonorum ordo di rigit. l ū tal p ē ū bonorum ordo quapropter. s. qr sumus x̄ nolite ob. cor. u. ita h̄ dico sic dic̄ sp̄c scs in dd. hodie. i. in tēpr gr̄e. q. p̄sens erat dd in spū si uocē ei. s. x̄. p se loquentis audieritis q. tūc erit. no. ob. cor. u. Aliqn u. audistis uocē illi p moy sē. i obdurastis corda uestra. p ꝑcone locut ē. q̄ñ obdurastis corda p se nē loq̄r. ñ ollesēat ꝗ corda uestra. q̄ ꝑcones aūt se mittebat. ipe uenire dignat ē. ore suo loqr. q̄ loqbat p ꝓphetarū. si ḡ tūc duri fuistis. nūc estote molles. no. ob. c. u. dico agentes sic patres ūri fecerūt ī exacerbatione. sed dic̄ .i. in die temptationis. sc̄e in deserto .i. sic patres ūri obdurauerūt in die temptationis. h̄ ē una de exacerbationib. q̄ temptatio-

Amb.
Aug.
hylari(us)
Beda
haimo
Aug. in ps. cxv.

Omnis namque domus fabricatur ab aliquo. Qui autem omnia creavit deus est. Et moyses quidem fidelis erat in tota domo eius tamquam famulus in testimonium eorum que dicenda erant. Christus vero tamquam filius in domo sua. Que domus sumus nos si fiduciam et gloriam spei usque ad finem firmam retineamus. Quapropter sicut dicit spiritus sanctus. hodie si vocem eius audieritis nolite obdurare corda vestra. sicut in exacerbatione secundum diem temptacionis in deserto ubi temptaverunt me patres vestri, probaverunt et viderunt opera mea. Quadraginta annis propter quod offensus fui generationi huic et dixi semper errant corde. Ipsi autem non cognoverunt vias meas sicut iuravi in ira mea. no̅ si i̅troibu̅t i̅ re. me. s. ex p̄missionis. apostolus.

facta ē in deserto ubi magis tēptauerūt anchora. i. nos in deserto h̄ mundi cauere ne tēptatis dn̄m ne peccatis sic illi in deserto q̄ dn̄m temptauerūt. Recolitis certe fr̄s q. ille ppls temptauit dn̄m. i accepit disciplinā. i recolitis ut in deserto tamq̄ ab optimo sessore frenis legum, ꝑceptorum n̄ desistente et eūdationis tamquam q̄ ꝑ cursū s; fr̄ ꝑ preuaricatione. hystoria. u. sanis nota ē de eo q. miserūt exploratores uide tr̄a. i cum audierūt ab eis ibi ēē inexpugnabiles gigantes statur uiros obliti uirtutis di uoraceris p̄bare dixerūt. Redeamus in egyptum ad ollas carnium. uñ iratus dn̄s q. n̄ intrarēt in tr̄am p̄missionis q̄ eēt eis req̄es laborum. i sic oēs pierūt p̄t duos. s. caleph i iosue. Et sciendū q. in hac serie. iii. tres req̄es ꝯmemorat. duas figurātes. i t̄ciā figuratā. unā sabbi q̄ req̄euit dn̄s. sc̄dā in palestina. t̄ciā ū eternā q̄ in celo ē de q̄ h̄ dicit. Loquitur ad uestros ūtilitas dicēs s; delib q̄ x̄ loquitur ē eius audistis. nolite eē duri x̄ loquenti sic sp̄c p̄monuit loquēs in dd. ne similia patrib ūris paciamini q̄ p moysen uocē dn̄i audierūt tc. Vos aūt in p̄ x̄. i h̄ ē q. aut. Noli. obdu. cor. u. si. ier. f. di. t. inde. ū. i. in q̄ deserto temptauerunt me sp̄m scm. s. q̄ in dd loq̄bat patres uiri. sed ūr nē uidete ne sc̄d sp̄m patres ūri erūt sc̄d carnē. s; si nō imitati fueritis patres ūri erūt. i p̄bauerunt me. i. p̄babilē inuenerūt .i. qr uiderūt tc. Ut p̄ba. i. curiositatis cā et q̄sierūt an posse uiderunt oculis opera mea magne uirtutis. Quadraginta an. in q̄b me oia posse expti sunt. propter quod. s. qr temptauerunt fuit offensus s; indignatus. i. ualde i implacabiliter iratus s; expertus. i. adhibendo correctionis flagella generationi huic tā male i dixi de illa. semper errant corde. i. ex p̄ deliberacione. qr serio peccāt. Ipsi u. ego sic monebā p p̄phiā. s; licet sic monē tur ipsi n̄ cog. u. me. i. noluerūt cognoscere opa s. n̄ in tibi h̄ d̄s

intra mea si introibunt in requiem meam. Videte fratres ne forte sit in aliquo vestrum cor malum incredulitatis discedendi a deo vivo. Sed adhortamini vos metipsos per singulos dies donec hodie cognominatur. ut non obduretur quis ex vobis fallacia peccati. Participes enim christi effecti sumus. si tamen initium substantie eius usque ad finem firmum retineamus dum dicitur. hodie si vocem eius audieritis nolite obdurare corda vestra quemadmodum in illa exacerbatione. Quidam enim audientes exacerbaverunt. sed non universi qui profecti sunt ab egipto per moysen. Quibus autem infensus est xl annis. Nonne illis qui peccaverunt. Quorum cadavera prostrata sunt in deserto. Quibus autem iuravit non introire in requiem ipsius nisi illis qui increduli fuerunt. Et videmus quia non potuerunt introire in requiem ipsius propter incredulitatem. Timeamus ergo ne forte relicta pollicitatione introeundi in requiem eius existimetur aliquis ex vobis deesse.

Ambr.

Aug.

Remigi.

Remigi.

Et rursum. auctoritatem prophete sue se ex deo esse et in ipso pendere ostendit dicens. Ego ero ei. vel homo ero fidens sed unitate mecum scilicet deum patrem qui non faceret nisi ex deo esset. Et rursum. eandem subiectionem ad deum in humane nature conditione nobis demonstrat dicens. Ecce ego presto sum servire. Et pueri mei scilicet apostoli et alii fideles quos mihi utique capiti meo in unitate nature igitur dedit dominus. id est pater qui ex deo sum. Quia ergo et pueri co. car. et san. et ipse par. similiter eisdem. Probavit quod decuit Christum pati si opus esset. quod autem opus fuerit hic demonstrat [illegible]

Et rursum Ego ero confidens in eum. Et rursum Ecce ego et pueri mei quos mihi dedit dominus. Quia ergo pueri communicaverunt carni et sanguini et ipse similiter participavit eisdem. Ut per mortem destrueret eum qui habebat mortis imperium id est diabolum. et liberaret eos qui timore mortis per totam vitam obnoxii erant servituti.

[illegible]

Jero. · haimo · Ambr. · Crisost. · Aug. super psalmos. · Crisost. · Remigius. · Jero.

genus instrumentum nostrum servitutis fuimus. certa in tua sumus. fecisti nos. redemisti nos. sed nunc per quod servimus, carere non possumus. dominus autem servos suos et emit et redemit. redemit per mortem ne semper captivi essent. sic et in morte sunt. aut timore mortis fideles non essent. vel aliter: medicus ut hominis necessitatem ex cibis quos egro sperat confirmare. sed ille consolans eum primum de cibis illis degustat. ut persuadeat egro primum illos cibos accipere. sic et dominus cum omnes homines mortem timerent, persuadens eis ut fiducialiter ad mortem accederent, et ipse suscepit mortem. ut illa mortis humane necessitate (vel aliter) liberaret. et agitur de timore pene quo iudei sub lege serviebant. quasi evacuata lege per gratiam a legis onere et servili timore liberavit. quia fuit christus homo ut per mortem destrueret diabolum et per eandem mortem legem evacuaret. et ea evacuata liberaret eos. id est iudeos liberos faceret per gratiam, qui timore mortis corporis vel anime per totam vitam obnoxii erant. sed id est timore penarum servi erant legis. qui timore penarum corporis vel anime servabant legem. quasi christus liberavit vel ab inferno vel a iugo legis. Nusquam enim quod participavit eis ut homines sanctificaret et liberaret. et recte hoc etiam apponitur: qui si non esset eos liberans non eis participaret. quod in angelis apparet. quia nusquam apprehendit angelos id est in nulla scriptura legitur apprehendisse angelicam naturam ut angelos redimeret. sed hic legitur quod semen abrahe, id est carnem de abraham ut filios eius salvaret. non dico assumpsit sed apprehendit quod longe fugientem consequitur. magna humane nature dignitas intelligitur: et iniuria et gratia quod hic fecit. id est quasi dicitur nobis habitum fugientem quippe a natura humana id est longe fugientem. Longe enim erat nobis insecutus apprehendit ut angelice nature data est hec dignitas ut deus ei in unam personam iungeretur. et vere magnum et mirabile et stupore plenum est carnem nostram sursum sedere et adorari ab angelis et archangelis. hec ergo semper intuitus in sanctis excessum patior magna de genere humano ymaginans. Unde id est quia semen abrahe apprehendit debuit sic filius per omnia non tamen passibilis et mortalis esse id est in omnibus in quibus similare est fratribus id est quod natus quod educatus quod crevit quod passus est et mortuus quod super patrem sibi sequi dicere est. debuit similari dico ut fieret actu misericors ut misericors quod erat in natura. et fidelis id est nullum fallens pontifex id est mediator et pontifex ad deum seipsum offerens ei in sacrificium ut repropitiaret id est ipse vocatur removeret delicta populi quod bene potest hic facere. In eo enim in quo passus est

Nusquam enim angelos apprehendit, sed semen abrahe apprehendit. Unde debuit per omnia fratribus assimilari, ut misericors fieret et fidelis pontifex ad deum, ut repropitiaret delicta populi. In eo enim in quo passus est ipse et temptatus, potens est et eis qui temptantur auxiliari. Unde fratres sancti vocationis celestis participes, considerate apostolum et pontificem confessionis nostre Ihesum, qui fidelis est ei qui fecit illum, sicut et moyses in omni domo illius. Amplioris enim glorie iste pre moyse dignus habitus est, quanto ampliorem honorem habet domus qui fabricavit illam.

id est in inferiori substantia scilicet incarnatione in qua passus est a pilato et temptatus a diabolo vel expertus. Alia littera: potens est misereri quod temptatus. Augustinus: De incarnatione hoc dicitur (Aug.) quod incarnatione quam suscepit ipsa sentia passus est et novit quod per experimentum quod est ista tribulatio et temptatio pacientium. (Ambr.) non sic deus solum novit passiones nostras. sed et sic homo cognovit per experimentum. propter hoc scilicet quod temptatus est et passus. nostra novit compassione licet quod inpassibilis sit. (Ieron.) sed quod deus et est servus. potens est eis auxiliari quod temptantur id est cum nostra alacritate proferendam manum ad compaciendum temptatis (Amb.) perfecte quod novit id facere. Nota quod aut temptatur, temptat quod deus temptat homo temptat diabolus. temptat deus ut probet diabolus ut decipiat homo ut sciat quod nesciat. Unde id est ex omnibus sermonibus infertur quod potens est et qui pro nobis est passus et qui potest auxiliari. Vel aliter o vos fratres sancti participes nostre id est vocati ad celestia id est ad celestem hereditatem hereditandam est. considerate diligendo et quod preceptum operando christum. aliter non egent apostolum scilicet quem nobis deus misit et pontificem (Amb.) per quem itur ad deum. filius enim est pontifex quod mediator pontificem dico confessionis nostre id est quem nos confitemur vel confessionis id est fidei scilicet in quem credimus. qui fidelis est (Ieron.) et hic incipit comparare christum moysi sicut supra comparavit eum prophetis et angelis. moysi ut non nimis comparet ut sit pre moyse fidelis qui non suam sed patris gloriam quesivit nec eius mandata abscondit. moysi ergo eum conferens ait qui christus fidelis (Amb.) est sed homine ei scilicet deo patri qui fecit eum ex semine david secundum carnem. fidelis est dico sicut et moyses fidelis fuit in omni id est tota domo iudeorum que domus est eius scilicet patris vel christi non moysi. qui moyses nuntius fuit non dominus. vel ita: qui ergo dicitur fidelis est ei qui fecit illum scilicet deo patri non tamen in quadam sed in omni domo iudeorum scilicet generaliter sicut et moyses in omni domo id est in omni domo dico eius scilicet patris vel christi. Amplioris enim quod christus fidelis fuit effectus indicat. quia iste scilicet christus (Crisost.) habitus est dignus glorie non moyses qui et habitus est dignus amplioris glorie pre moyse id est quam moyses. vel habitus est (Amb.) dignus autem quod moyses ipse dico eius pre moyse inveniendo quia plus invenit quam moyses. tanto amplioris glorie dignus est quanto habet amplius honorem domus id est in domo vel de domo scilicet ille qui fabricavit. ut dominus quod dispensat mea ut famulus quod de spirituali domo intelligendum est scilicet non de templo vel tabernaculo sed de populo. et nota quod non dixit moyses quod est servus christus ut non est dominus. Set latenter hoc significavit (Crisost.) Si enim domus erat populus ipse autem erat de populo quod erat de domo. et nobis usitatius est dicere de servo. ille

Amb. Ieron.
Aug.
Aug. in ps. viii.
Ambr.
Ambr.
Aug.
Ieron.

digna · sic q dum credimus intell. s; d'o noscend'e declara
t. distributionib dico scis · n sed meritu homin · s; sed suam
ipsi sps sci voluntate · i · sed placitum sue volte · vn
alibi · h oia opat unus atq; sps id diuides singlis
pro vult. Non · n · dix negligentes dignos ee pe
na q contepnunt gram p aplos · miracla · idona co
firmata · s; dixit ce potente iudicare · illos p pas
sione mortis saluare · qui nec n effugiemus si ne
glexerimus salute etc. e p sermone anglor n obser
uato punim s iudi · q filio subiec ds or. t. q no
fec anglis · q mansio · ul uita futur in orbe oia
in spectat · ad ipm di · s; h · s · n subiecit futuri e ei
de q loqm · i · x. vl sic e q · ait orbe dico fut · sub · ei de
q loqmur · s · x. Vel ita · ds subiec · n anglis s; filio · or.
t. sub · ita h dic futuri · sic alibi dix q e forma futuri ·
de adam · i · x loquens · in specie tpis adae futuri sed aur
ne x · dic sic · orbe futuri orbe dic qnt ad x. Iudeis q
pe erat orb cont ad filiu dei q sep erit · ne de al
io orbe disputare intelligeret. add. de q orbe loq. h
addit ne inter auditoris errare reliquerit. dum ali
querent orb. hic g orbe futuri n anglis s; x · subdit in
subd · q · i pbat auctoritate dd · q futur · q · prima refert
ipote amissis diuinis gsilijs. s. n oia · i futura fr fra
sed illo p sane · q sic q futura sunt. s; primat de x hum
ilitate · ne p ea dubitet de exaltacone · i n tm de hu
militate x · tum · i · ncel gruis humanu ostendens
hoie p se miseru · i abiectu. s; p di gram exaltatum
in subd. Testat e aut · q · n solu ego h dico · s; · i h
id test. e · q s · nos egyi pphar excellentissimus. s. dd.
in q da · s · noto tib n absgdito loco septe sac i pso
· s · viii · dicens. Quid e ho · e despectu legend e qd
memor es ei. aut fili hois · i e. Visitat unus hoie · i
filiu hois qd inuit distinctio ois · n · fili hois ho
s; n ois ho fili hois p intelli. Adam · n · ho fuit · s; n
fili hois. sic hoies dnr q portant ei ymagine q a
portauit ymagine x. fili hoim poci appellant · i
ille uet ho dr. iste nou ho g h loco tnc e filius
aut hois celestis e · i ille lõge seuict e a do. h aut
pses e do · uo illi memor e · tanq in longinq posi
ti hic uisitat · que uultu suo · i · gre sue psentia il
lustrat · despectiue tanq; aut. ho · s · peccor tnc qd
e qnt ad h q · ei · q · longe posita memor es · tpale
pbendo ad salute q saluas hoies e iumta s. aut
fili hois · i · do spual · i celestis. qd e qnt ad h qm
eu · q · in futuru uisitas psentia gre · n solu ho
minis fili indigent uisitari · s; · i di fili · q · i

secundum suam volun
tatem. Non enim an
gelis subiecit deus or
bem terre futurum de quo lo
quimur. Testatus est autem
in quodam loco quis dicens.
Quid est homo quod memor
es eius. aut filius hominis
quoniam visitas eum. Mi
nuisti eum paulo
minus ab angelis gloria
et honore corona
sti eum et constituisti
eum super opera manu
um tuarum. Om
nia subiecisti sub
pedibus eius. In eo enim
quod ei omnia subiecit ni
chil dimisit non sub
iectum ei.

minuisti eu · s · di filiu · i e. Vel ita · in p hoie intel
ligant boni pperue illi q aute x aduentu fue
re · p filiu hois x · i legi tnc e despectiu h tm ho
bon · i tc qd e · qui despec singl peccor. qnt ad
h q · memor es ei · memor e ds hois qn peccta
dimittit · aut fi. h · iam surgit · i · a nubs · ad cuj
ascend e aut. fili ho · i · x · q n ex duob hoib s;
de uigine nat e. fili m · hois qd e qnt ad h qm
uisi · e · s · hoie · p tpm filiu hois qui p medie ute
ruu. h oia uboz ptatibus sup dix · memor es.
n ag de his q fuere an x ad uetu. qz qui uenu
fure · qn patrachis de celo nus. h aut posita ul.
n ag de incarnatione · e ubu caro fcm e · e ine
dic ad istrmos uen · tunc minuisti · q · p filiu hois.
x · uisitas hoie · i eu tn · i · x · minuisti · i e. Vel ita
in p hoie · i filiu hois intellat x ho · e fuit ds me
mor i gceptione donado immunitate pecci · uisi
tauit in resurrone · dado gla immortalitatis · i
legr amnuente h m · ho x qd e · s · qm magu qd · idg
mu · p h · q · memor es ei · faciendo eu immune a
peccto. aut · i · i fili hois · s · id ipe x · q d e ho de hoie
n ds de do qd e · q excellentissimu qd · p h · qm ne
resuscitando minuisti · q · uisitasti · x · hoie · p
h indigent uisitari q · m · e · p passibile nat
co mortat · n · e · dum se exinaniuit · forma serui
accipiendo · & p ipa infirmitate carnis q di
sapia gestare dignata e · i passiois humilitate
ee dr · minu · ab an · qi mortal · i passibil · s;
paulominus · q · i si passibil tm spabat anglis · q
si peccto · s; p ad similitudine triumphatis. coro · eu
· i · undiq; ecedisti gla in resurrone · i ascensione
· i honore · i · i gsensu patris · l gla · i · claritate i
mortalitatis · i honore · q · s flectat oe genu
· i gsti · eu · n stabile · s · o · m · t. Ecce potestas x
ostr. n · n · a dm ope nich excepit · ita n a x po
testate · attende · n · q · n simplr ait · s · o · s; add
ma · t · i · s dignio a · i opa · s · s hoies · i anglos
q p excellentia dnr opa manuum · i n solu gstitu
tus e s oia opa · n dignior s; · i · Oia sub · sub pe · ei · i · potestati
ei · i dorso n adorent illu · i uocant · possi · n · s prior ee · i tm oib n dnari · Iõ ait · sub
· o · s · p · e. Nulla · n · cata erit n subta eiu p mates · n ita dica sps subierut
In eo · n · l aut. Exponit sensu dd · pplie q · ipdictis ub huit · q · dd ait oia subie
cisti. In eo aut · q · septa · subiec ei oia · i · subta ei ostend oia · nich dimisit n
sub · ei · i · nich excep de oib. dum · n · dic oia · n tena excip n celestia. Vel ita q
sed tert · q h · n · q · b'indico orbe tre · futuru subtum x · q · i eo q · septa ei · sub · o · i
dic ei subta ee oia · nich di · n sub · n mutat sua · q · eand sua · alia i litta

[illegible]

Nunc autem necdum videmus omnia subiecta ei. Eum autem qui modico quam angeli minoratus est videmus Ihesum propter passionem mortis gloria et honore coronatum ut gratia dei pro omnibus gustaret mortem. Decebat enim eum propter quem omnia et per quem omnia qui multos filios in gloriam adduxerat auctorem salutis eorum per passionem consummare. Qui enim sanctificat et qui sanctificantur ex uno omnes. Propter quam causam non confunditur fratres eos vocare dicens. Nuntiabo nomen tuum fratribus meis in medio ecclesie laudabo te.

[illegible]

Amb

Aug.

Amb

Beda.

Crisost

Ier

Amb.

Amb

Amb

Amb

[illegible]

Aug.

Amb.

Iero

Remigius

Aug.

Amb.

Iero

Dilexisti iusticiam et odisti iniquitatem: propterea unxit te deus deus tuus oleo exultacionis pre participibus tuis. Et tu in principio domine terram fundasti: et opera manuum tuarum sunt celi. Ipsi peribunt tu autem permanebis: et omnes sicut vestimentum veterascent. Et velut amictum mutabis eos et mutabuntur: tu autem idem ipse es et anni tui non deficient.

[illegible]

corrumpentur sicut vestis, i. sed vestimentum, i. sed corpus
quo anima quasi vestimento [illegible]. et mutabuntur eos ut amictum,
i. sed corpus quod mutabitur in immortalitatem. non tale erit
quale fuit. ita prophetat: celi et mutabuntur. sed corpora et
non tamen sed corpus suum, i. sed animas. tamen quia tunc gloriosiores e-
runt. Tu autem idem ipse es in eis per filium tuum, i. immuta-
bilis ipse eris in eis. per hoc quod filio est dictum: et anni tui non de-
ficient, i. eternitas tua. Ad quem autem. tamen de gloria hu-
manitatis agit qui non solum per promissa ostendit esse maior
angelis, sed etiam per hoc quod pater dixit ei: sede, i. quiesce
et iudica a dextris meis, i. in potioribus meis. vel in sed
divinitatem equalem [illegible] filio concessit offertur a patre. se-
de dico quoadusque inimicos tuos ponam, quod fit cotidie dum aliqui
convertuntur et si paulatim indesinenter [illegible] agitur. scabellum pe-
dum tuorum, i. plene tibi subditos. [illegible] quasi aut scabellum pedum plenam
subiectionem signat. vel pedes per [illegible] humanitas est que
est inferior [illegible] nullo [illegible] do. po. ini. t. sca. p. t. i.
sub humanitate tua [illegible] se [illegible]
vel sede quoad po. i. eternaliter, sic eternaliter: po. ini. t. s. p.
tu. i. subditos potentie divinitatis per pedes enim stabi-
litas eterna significatur. [illegible] vestigiis positus [illegible]
Ad quem autem angelorum dixit hoc aliquando? [illegible]
hoc dixit, quia omnes sunt ex officio administratorum filii missi.
[illegible] in ministerium quecumque placet filio, tamen semper assis-
tunt ei. quia [illegible] missi dico propter eos qui ca. here. sa. i. in
propter homines quibus promittitur hereditas vite eterne, quibus licet
[illegible] ipsi [illegible] serviunt. et nunc ita [illegible]
[illegible] honor nobis exhibetur. [illegible] ad nos sicut ad
amicos [illegible] angelos suos destinet deus. [illegible]
[illegible] angelos et homines [illegible] tamen eos
nobis fecit qui nostre saluti student, propter nos discurrunt,
nobis suo fungunt officio. hoc est opus angelicum angelice [illegible]
[illegible] officium. [illegible] omnia fiant pro salute proximorum ma-
gis autem hoc est opus [illegible] qui angelis nobis superioribus precepit
ad nostram salutem suum exhibere ministerium. Propterea.
[illegible] locutus est de filio dei [illegible] que ad eorum [illegible]
valent hortatur eos quibus scribit ut diligenter audiant et
custodiant ea que per illum annunciata sunt eis et ad hoc re-
ducit omnia premissa, quasi qui est maior est prophetis et angelis.
Propterea opor. n. ha. obs. ea que au. a filio dicta, i. evangelium
quam que de lege, vel de aliis a prophetis vel angelis dicta sunt.
[illegible] leges fuerunt [illegible] legis obsequentur [illegible]
[illegible] manifestum hoc facit
[illegible] oportet subditos ne forte per ef.
i. eternaliter pereamus, fluimus per penas mortales [illegible]
[illegible] peccata addendo, pro effluimus [illegible]

Ad quem autem an-
gelorum dixit aliquando
sede a dextris meis
quoadusque ponam ini-
micos tuos scabellum
pedum tuorum? Nonne
omnes sunt administrato-
rii spiritus in ministeri-
um missi propter eos qui heredi-
tatem capient salutis.
Propterea habundantius
oportet observare
nos ea que audivimus
ne forte pereffluamus.
Si enim qui per angelos di-
ctus est sermo factus est fir-
mus, et omnis prevaricatio
et inobedientia accepit iustam mercedis retribu-
tionem, quomodo nos effugiemus si tantam neglexe-
rimus salutem? Que cum initium accepisset enar-
rari per dominum ab eis qui audierunt in nos con-
firmata est, contestante deo signis et porten-
tis et variis virtutibus et spiritus sancti distributionibus,

[illegible] hic suadet verba que audienda per penam
que erit negligentibus. Si enim, quasi promerentur [illegible] obser-
vantibus verba que probat promissum, sic per verba que dicta sunt ab
angelis que sunt minus digna quam verba [illegible] quod dico ne forte
pereffluamus, quia inquam erit. Si enim qui sermo dei qui per an-
gelos dictus est ad moysen et ad ceteros, factus est firmus, i. vere
est, [illegible] lex per miracula [illegible] et promissis confirmata
est [illegible] salus et omnis prevaricatio, quia est contra vetita
facere, et inobedientia, quia est precepta divina [illegible] accepit iustam
[illegible] i. sed quasi [illegible] mercedis, ut pro qualitate
[illegible] sit quantitas pene. Attende singula verba:
omnis prevaricatio dicit ut ostendat quod pro singulis peccatis sit red-
denda pena, ac si dicat: non solum omnes prevaricatores
puniuntur [illegible] peccatis [illegible] pro omni prevaricatione
et inobedientia iustam recepit penam. Iustam dicit ne pu-
tet [illegible] per unam quasi [illegible] Vel hoc ad pene quan-
titatem refertur [illegible] peccatum erit [illegible] maior vel mi-
nor peccati maior vel minor erit pena [illegible]
[illegible] hoc ad [illegible] pene refertur [illegible] ignem
perpetuum [illegible] Quomodo nos qui sub lege [illegible]
[illegible] effugiemus gehennam si negle-
xerimus [illegible] prevaricati [illegible] inobedientes
salutem [illegible] non tanta erit [illegible] Que cum. ostendit hoc inexcu-
sabiles esse illos qui contempserunt salutem et sermonem
qui est causa salutis quasi non effugiemus si neglexerimus salutem
que salus est accepisset initium [illegible] ab eterno
erat, sed enarrandi [illegible] per dominum angelorum [illegible] alia
[illegible] non longe [illegible] narrationis
ab eis, sic apostolis qui audierunt ab ipso [illegible] confirmata in nos,
et sic [illegible] contestante [illegible] apostolis
[illegible] signis [illegible] non [illegible] depellere
dici posse. et portentis
maioribus [illegible]
et variis virtutibus que
non sunt [illegible]
virtutibus [illegible]
[illegible] illi qui predicant
[illegible] hoc spiritus sancti
[illegible] aliis gratia linguarum
aliis alia dona dabat.
[illegible] signa [illegible]
[illegible] neque tanta signa neque
tam diversa prodigia per quod ostenditur quod non simpliciter est eis credendum, sed per signa et p[er]

Ambrosius
Augustinus
Ieronimus
Ambrosius
Ambrosius
Ieronimus
Crisostomus

duo dr̄, ſ3 uni. n̄ duo principia ſ3 unū. ſplendor aūt ⁊ figu
ſbe ꝑmago ꝓp̄e ad ꝑſonā filij reſertr̄. uelatē diuī. ſeq̄r.
portanſq̄. ſup̄ dictū ē. q̄ ꝑ ipm̄ ſcā oīa. ſ3 ei nūc ſūmā au
ctoritatiſ attribuit. ex eo q̄ ē auctoritate cūcta gubnat. ⁊
continet. ſic̄ n̄. ab eo cūta ſr̄ oīa. ita ꝑ eū īmutabilē ꝯſeruā
r̄. Creatoriſ aūt oīpotētia cā ē. ſubſiſtendi oī creatē. Q̄ uirt̄ ſi
ab eiſ q̄ ꝯdidit regendiſ. aliq̄n ceſſaret. ſil' oīū rer̄ ſp̄ēs ⁊ nā
cecideret. io q̄: dn̄ſ ait. Pat̄ m̄ſ uſq̄: nūc opat̄. ⁊ ego opor. illā. ꝯti
nuationē q̄ndā opiſ ei q̄ ſil' oīa ꝯtinet ait. ā mministrat oſtē
dēs. Ju q̄ ope ⁊ ſapīa ipī ꝑſeuiet de q̄ dr̄. Attingit a fine uſq̄:
ad ſi. for. ⁊ diſ. o. ſu. d̄s q̄ oīp̄s incōmutabili ētītate uirtute
uolūtate ſēp id mouet ꝑ tp̄s cūtā ſp̄uale. mouet ē ꝑ tp̄s
⁊ loc̄ cūtā corpalē. ū eo motu iis q̄ ꝯdidit administret. Cū
q̄ aliquid tale ag̃. n̄ debemſ opinari ei ſubā q̄ d̄s ē tp̄ib' locis
q̄; mutabilē ſiui ꝑ tp̄a ⁊ loca mobilē. ē ſit ip̄e ⁊ minor oī re
q̄ in ip̄o ſr̄ oīa. ⁊ exterior oī re. q̄ ip̄e ē ſr̄ oīa. ⁊ antiquior oīb' q̄ ē
ip̄e añ oīa. ⁊ nouior oīb' q̄ id ip̄e ē p' oīa. ſ. ꝑ oīū initia. io q̄:
ei poteſtatē ꝯmdāſ aplē ait. ⁊ ip̄e filī eē. portanſ. ⁊ ꝯtinēs ⁊
gubnāſ oīa ūbo. ⁊ ſolo iuſſio. uirtutiſ ſue. ⁊ potētie ⁊ bonita
tiſ ſue q̄ n̄ minor apparet gubnādo q̄ creando. oīa n̄. ꝯtinet
bonitate ⁊ maieſtate ſua. Memor ꝑ ſile dictū eē. portanſ oīa.
ūbo uir. ſ3 n̄. dicēdo facilitatē omnīodi uoluit deſignare per
metaphorā illor q̄ ſiu illo labore ūbo l' digito mouēt aliq̄.
l' efficiūt. ita ēē molē cūtē magnitudinē q̄; ſiu labore ꝯtin ⁊
⁊ gubnat. Jtē attend q̄ ē ſ3 dicat aplē ēē oīa ꝯtinē ſr̄ dix pa
trē ꝑ eū oīa feciſſe ū aut. ꝑ quē ſcē tāq̄ facē ip̄e n̄ poſſ; ſi ei
n̄ porrexiſſ; pat' dextā. l' tāq̄ alīq. inſtrumtū ſuit pat' o
pantiſ. ſ3 ſi ab eo gubnant' oīa. ñ nec ab ip̄o facta ſr̄. Nō q̄ ū
tu hereſe ſuſpicarīſ manūē tāq̄ aliq. inſtrumtū exſtitit.
neq̄: ꝑ eū pat' dr̄ feciſſe tāq̄ ip̄e facē n̄ poſſ; ſ3 ſic̄ dr̄ pat' in
dicare ꝑ filiū. q̄ iudicē genuit. ſic ⁊ dr̄ opari ꝑ filiū. q̄ eū
ꝯſtat opificē genuiſſe. Si n̄. cā ei pat' ē. ſed q̄ pat' ē. m̄lto ā
pli' eor. cā ē q̄ ꝑ filiū ſcā declarānt. purgationē ⁊c. Poſtq̄ o
ſtend ei excellentiā q̄ cūcta cāuit ⁊ gubnat humilitatiſ ei be
nignitatē ſ3 ꝯmdat. Cōmonet. n̄. nos crucis mox ⁊ reſurre
ctōis ⁊ aſcēſiōis ū ait. ſedet ⁊c. ſ3 añq. ſ3 dīc iā ad nos ꝑtinet
q̄ſ a peccō ꝑgat. q. d. ē ſplendor glē. ⁊ figura ſube. q̄ ē tal' ⁊ tant'
ſit. ē ⁊ ꝑ humanitatē. faciēs ꝑgō. pec. ⁊. ſcd humanitatē crucis
paſſionē ⁊ mortē ptulit. ꝑ q̄. a peccātis nos ꝑgauit. ſedet. l' q̄.
nāā ⁊ poteſtatē ⁊ benignitatē ꝯmdauī. ꝯmdat eū ꝑ di
gnitatē. q. crucē ſuſtinuit. ū nos a peccātis ꝑgaret. ⁊ ip̄e q̄ i
ta humiliat' ē. ſedet. ⁊. q̄eſcet ⁊ regnat ſublimat' ad dextā
maieſtatis ei. ⁊. ad eq̄litatē patiſ ⁊ locat' n̄ in ꝑadiſo ūn a
dā exerit ſ3 in excelſiſ. ⁊. ſr̄ oīa ⁊ loco ⁊ dignitate. Jn excel
ſiſ. n̄. dicēs n̄ in loco ꝯcludit dm̄. ſ3 oſtend hoīē ꝯ. oīb' alci
orē ⁊ oīb' eminētiorē. ſic̄ ⁊ ꝑ dextā n̄ dm̄ deformauit. ſ3 ſi

multitudinē honoriſ demōſtrauit. ꝯſcns' n̄. uel ſ3 demō
ſtrat aliq' n̄ honoriſ eq̄litatē. Contēplare ſapīā pauli. īmo
n̄ pauli ſapīā. ſ3 ſp̄c ſci uirtute gr̄a. ſ3. n̄. ſuā intellēmā ī nē
ꝑpa ꝑcāuit. ſ3 ſp̄c ſcs inſtrd. Attende q̄ ꝑ q̄les apl'ica ſapīa
eos ſubleuat' q̄d'. ⁊ q̄ſi' eos ad ip̄m apicē pietatiſ adduc̄ ū ne
añq̄. deficēt. ⁊ eos obſcuritas occuparet. Vide q̄n eos ad in
feriora reuocauit. Añq̄. n̄. q̄ ſr̄ humilitatiſ eloq̄r. q̄nq̄: ū al
ciora inſonat. ū ſēp in humilib' remanet. ū in excelſiſ ꝑdu
rat. ſ3 uelutī q̄bdā ꝯdib' nūc ad alta faſtigia ſubleuat. nūc ad
inferiora declinat. Dic̄. n̄. q̄ infātulū q̄ncipiā ad excellentiora
uult paulatī ſenſiq̄: ſubrigē ꝯdati ſ3 ſuē ab inferiorib' ad ſu
ꝑiora ꝯſcendēs. deiñ ē ſurſū ꝑuenit obſcuritatib' ac deſecti
nib' eū fatigari uidēs. ꝑ' alta deponit eū ad inferiora q̄ reſpi
rare atq̄. añū recreare ualeat. ꝑ' n̄. ē refect' ſurſū ad alta al
ta ſubſtollit. ita ēca hebreos b's ſuē aplē q̄ſ paulatī ad noti
ciā di erig̃. nūc alta memorāſ humilia uſq̄: magiſt' ſui ue
ſtigia ꝯſeq̄nſ. nā ⁊ ip̄e ſic faciebat. aliq̄n q̄d in altiora diſci
plos ſuos ſubleuabat. Aliq̄n eos ad inferiora in becillitatiſ cog
gīa reuocabat. neq̄q̄. eos ꝑlurib' tp̄: ī alta ꝑmanē parte ꝑmit
tēs. Jta in hac tota ſerie facit aplē. ꝑ'. n̄. alta ꝯmemorat dicēs.
in filio. ū ꝑ' intellr̄ filī. q̄ ē ſrie ⁊ excellentior uniūſiſ. deiñ ad
humilia deſcend ſub dēs. q̄. ꝯſtit. deiñ ad alta redit dicēs. ꝑ quē
ſr̄. ꝑ' ea ad altiorē oīb' ꝯdū ueni dicēs. q̄ ē ſit ſplendor. deiñ hu
milia loq̄r. ꝑgō. pec. fa. tñ ad alta narrādo redit. Sedet ad
dex. ma. Seq̄r. tanto melior. ſ3 ꝯpat ꝯ. angliſ ⁊ ꝑfert eiſ. in
ꝑſo tñ ait. Paulominꝰ minorat' ē ab angliſ. ſ3 eiſd melior
dr̄. ⁊ ſic illd ſcd humanā nāā. ita ⁊ ſ3 ſcd diuinā dictū eē poſ
ſet intelli. n̄ adderet. effect'. ꝑ q̄. aptē q̄ ſ3 loq̄r de eo ſcd carnē
nāā ſcd ſ3 q̄ patiſ ſube ꝯſubal' agnoſcit. n̄ ē ſcs ſ3 nat'. de eo
q̄ ſermo uſat ſcd humanā nāā ſcd q̄. ⁊ minor ſuit āgl' paſ
ſionē ⁊ maior ac melior ⁊ gr̄e plenitudine. de q̄ ⁊ ip̄i an
gli ad menſurā acceperūt. io ait ⁊ ip̄e ꝯ. tanto melior. ⁊. digni
or. angliſ ē effect'. ⁊. euidentē ſcd hoīē ſcs. q̄nto dif. no. ⁊.
differentiorē honorificētiā q̄. an. ſ. hereditat. ⁊. firmiter habet
q̄n reſurrex ⁊ aſcend. ⁊ q̄ ſ3 poſſ; hr̄e. ⁊ n̄ ꝑ ill' addet ꝑ ill'.
nā dū mortal' ſuit. differens nomē habet. q̄ angli miniſtra
bāt ei. ꝑ q̄. īmortal' mag' differens q̄ honorabilior atq̄. ꝑſtā
rior ill' ꝑ oīa extitit. io q̄ addid. ꝑ ill'. Vel hereditauit. ⁊.

uerbo uirtutis sue purgationem peccorum faciens sedet ad dexteram maiestatis in excelsis tanto melior angelis effectus quanto differentius pre illis nomen hereditauit

Aug. in li. sente. ... ꝑſpi.

Aug.

Aug.

Amb. Jero. Aug.

Cui enim dixit aliquando angelorum: Filius meus es tu, ego hodie genui te? Et rursum: Ego ero illi in patrem, et ipse erit mihi in filium. Et cum iterum introducit primogenitum in orbem terre dicit: Et adorent eum omnes angeli Dei. Et ad angelos quidem dicit: Qui facit angelos suos spiritus et ministros suos flammam ignis. Ad filium autem: Thronus tuus deus in seculum seculi; virga equitatis virga regni

[Left-column gloss:]

hereditavit nomen differentius. id est pre illis, id est nomen valde differens a nomine angelorum. Hoc est nomen quod est super omne nomen, scilicet deus, sive filius dei, quo revera dignius est illo quo illi dicuntur angeli, id est nuncii. Filius enim proprietatem nomen ostendit, non adoptionem, quia non esset proprie filius nisi possessor ex hoc apostolus amplitudinem honoris asserere. Proprie est autem filius de ipso patre genitus; si autem adoptionis gratia esset filius, non solum patri, sed et angelis minor esset. Cui enim quasi diceret: pre angelis nomen hereditavit. Cui enim angelorum umquam, non in maioribus, dixit aliquando, non in psalmo, confirmari sit quodam aliis cadentibus hoc scilicet filius. Ecce nomen ... [illegible]

[illegible]

[Right-column gloss:]

ita ipse pater. Introducit per incarnationem, id est invisibilem carne assumpta fecit apparere in mundo qui antea invisibilis erat in mundo; non autem iterum, quia assumptio carnis dicitur exitus a patre, introductio in hereditatem ... [illegible]

[illegible]

[Right margin notes:] Lucis. — Aug. ... — Aug. ... — Amb. — Amb.

et adorent eum omnes angeli eius.

& ad angelos quidem dicit.

pauli fore epistolam. In qua intendit ostendere eminentiam
Christi et fidei sufficientiam, et moysi et legis insufficientiam et in
utilitatem ostendere. Quod ut commendet talis est modus. Primo proponitur
dicenda excellentia verbi Christi, sic prophetarum et amplius. Conferendo eum prophetis
et preferendo quia in eo locutus est deus non in prophetis, et maior est
eis. Deinde commendat eum alternatim secundum utramque naturam humanam
scilicet et divinam. Post ea comparat eum angelis et prefert. Tandem moysi

Aug. de spu et l[itera] — verus de eius excellentia secundum utramque naturam. Deinde comparat e
ei moysi et prefert. Deinde multis testibus et auctoritatibus si
cut moysi fecit. Deinde multis rationibus et auctoritatibus ...
dei gratiam ubi legi preferendam declarat. Et sacerdotium Christi le
vitico sacerdotio, et testamentum novum veteri, et eius sacrifici
um illi sacrificio, ubi ... imponenda ostendit quia ibi non
erat. Multis illis sacrificiis ... ostendit quia ibi non
bra. Hic tamen tunc post fidei descriptionem cum multis testi
moniis commendatis circa finem de morali subdit instructionem.
Primo ergo comparat eum prophetis dicens: olim deus loquens patribus in prophetis, novissime
no, idest nobis locutus est in filio. Attende singula et confer invicem.
Dicendo olim ostendit quod non est novum quod deus locutus olim per ... non novum
Amb — est deus qui est immutabilis. Et nunc loquens, iungit presens
preterito quia qui ante locutus est et nunc loquitur patribus antiquis qui iam
... cultum dei patres sunt nobis. In prophetis. Non enim ipsi ex
se loquebantur sed deus in eis, non enim ex intellectu proprio loquebantur, non
humano ingenio reperiebant. Verum autem patribus in prophetis ostendit eum
Amb — locutum servis per servos scilicet prophetas per tempora promissionis. Tempus
enim constituit deus promissis suis, et tempus eius quod promisit implendis
promissionibus quia habuerunt prophetas afflatos et repletos verbo
dei usque ad iohannem. Ab illo autem usque in finem tempus est implendi
que promissa sunt. Unde dei filius veniens venit ad homines, assumptus
hominem et per id factus homo mortuus resurrexit, ascendit, sessit
et ad dexteram patris implevit gentibus promissa. Hic totum fuit prophetando
Aug. de ubis apti — prophetando de illo. Prenuntiando fuit eum venturum, ut non subito ve
niens horreretur, sed creditus expectaretur. Loquens dico, multi
fariam, id est multotiens, id est multis locutionibus scilicet abraham, ysaac, et
iacob et ceteris et eius sepe. Multis quibusdam, id est multis qualitatibus
quia tamen per sompnia, ut danieli, tamen aperta voce, ut moysi, tamen in vi
sionem inspiratione, ut david. Unde alibi dictum est: ego visiones
multiplicavi et in manibus prophetarum assimilatus sum. Vel multi
fariam, id est visione, divisio genere locutionis, ut per sompnia vel per
inspirationes vel per apertas voces multisque modis, id est variis diver
sis ministeriis figuris significationis deus ... loquens olim. Novissime,
idest isto tempore vel novo, quia post hanc locutionem non sequitur alia locu
tio in diebus istis, quia adhuc supersunt qui audierunt et viderunt. Locu
tus est loquens de presenti tempore praeterito quia id ipsum loquitur quod olim
idem in eodem — locutus est. Hic attende quod dicendo olim et novissime aliud
quiddam nobis insinuat, scilicet quod in medio temporum perveniret
quod iam proximi eramus ad penam quod omnia ... queque
tamen et apostolos ... et indigniores quod prudenter
astruit dicens: novissime locutus deus nobis filiis illorum patrum ne a

multifariam multisque modis olim deus loquens patribus in prophetis novissime diebus istis locutus est nobis in filio quem constituit heredem universorum per quem fecit et secula. Qui cum sit splendor

lium proferret nobis locutus est et quod ... viderentur alii loqui. Quem locutus est inquam
in filio, id est per filium tamen ... qui maior est prophetis
est enim dominus prophetarum impletor et sanctificator pro
phetarum. Qui et propheta ... est, quia et dominus prophetarum. Sic
et angelus est et dominus angelorum, iam et ipse dictus
est magni consilii angelus. Et moysi dictum est de
eo: suscitabo eis prophetam similem tui. Si
cut ... annuntiavit angelus non dedignatur. Sicut
... prophetavit propheta non dedignatur ex eo quod presensit an
nuntiavit angelus erit ex eo quod ... per
dixit propheta erit ex eo quod verbum dei caro factum
est et angelorum et prophetarum dominus erit. Verum in eu
secundum utramque naturam commendat subdens quem con
stituit. Hic commendat eum secundum humanam naturam
quia in ... est pater secundum divinitatem omnia pos
sidebat. Tunc secundum humanitatem vere dei heres
Amb — constituitur secundum illud: Dabo tibi gentes hereditatem tuam
et hic est quod ait quem deus constituit iam immu
tabilem heredem universorum, id est possessorem omnium creaturarum, non
tantum portio domini est tamen iacob, et pars eius israel, sed
omnes prorsus nationes mundi. Heredis autem
utitur nomine ut duo quedam per hoc astruat et osten
dat scilicet quod vere sit filius et quod donum illi nulla con
tingat amissio. Dicendo ergo heredem notat quod
filius est et quod ... de omni dato patris. Nihil
et quod dixit heredem hujusmodi demonstravit id
eum. Deinde ad superiorem ... altiorem quia omnia
credit subdens per quem et per verbum patris etenim
fecit non solum eterna, id est invisibilia et immutabilia
quae minus nobis sunt nota, sed et secula, id est visibilia et
mutabilia. Attende quod hic duas vesanias
mas ingerit: unam quod revocans nos a vesan
do errore sabellii. Aliam ab arriano impietatis errore, ne pu
tet pater ... non habere vel filius extrinsecus a patre subsistere. Quidam quia
eum extrinsecum esse deliberant quod male visum est arrio. Alii qui non alterum
patrem alterum filium sub persone ... sed eundem aliquando patrem a
liquando filium. Inter ergo ... commovet ... et quod dei filius est et quod non ab eo ali
enus existit. Qui cum sit splendor. Hic secundum divinam naturam commendat eum osten
dens eum coeternum et coequalem patri eidemque cum eo substantie sed alterum in perso
na. Hic autem est religiosissime accipere debemus et si quid absurdum fu
isse occurrerit, ab acie mentis abigere, utque sic quod religioso nobis
est opus intellectu, maxime ubi de deo vel loquimur aliquid vel audimus, quia non
ad loquendum digne de deo lingua sufficit, non ad percipiendum prevalet
intellectus. Quomodo ... de deo intellectus que loqui potest non valemus quo
tamen ... loquimur quod intellecte non sumus ydonei. Ubi ergo quod usque deus est
scimus et dicimus. Quomodo autem usque sit intellectu non sapimus. Quod est ...

quedam uirt. q̄ ōium ē cā bonoꝝ. sciunt q̄m aūt
ꝑ q̄ ista sit penit' ignorant. Sic & q̄da q̄ dici n̄ possunt
q̄ntuli' sunt capiant. ita ut ī ipsis paulum uideant.
in q̄bda talib. q. estimari n̄ ualent ꝓponere exempla.
sic h̄ ē aūt. Qui ē sit splē. i. ē. ut' ꝓpt' n̄ob. q. ꝓpa rep
pire n̄ poterit. inter ꝓpalium similitudine. ad ostendendā
ꝗtate eĩnoꝝ. i. patris & filii coetnitatē. q̄muis ꝓpalia
uñq̄ collatione etnis ꝯpari n̄ possit. In etnitate n̄ sta
bilitas ē. in tpe aūt uarietas. In etnitate oīa stant. in tpe
alia accedūt alia succedūt. Qd n̄ possumus in cātis inueni
re coetnū. ē in ea nich̄ inueniam' etnū. Si inuenīus
patrē etnū in cātā. inuenio coetnū filiū. Si aūt nō in
uenis etnū in cāta suffic̄ ad similitudine ut inueniam' co
etnū. Aliud ē n̄. coetnū. aliud coeuū. Coeuos dicim' eos q̄ ea
dē hn̄t initiū tpm n̄ alt' ab alio tpe pcedit. Ambos tn̄ ce
pisse dicim'. Et si potuim' in cātis inuenire aliq̄ coeua
n̄ tn̄ gn̄ans. & gn̄atū. sic̄ in diuinitate gn̄ati coetnū uni
genitū in cātis. n̄. n̄ ex eo tpe incipit gn̄atū ex q̄ gn̄ans
in cātare ut n̄ pcessit genitor genitū. Nō possit ḡ ꝯpa
ri ꝓpalia etnis uñq̄ collatione. n̄ tn̄ p̄sit ex aliq̄ tenui &
parua similitudine coeua coetnis ꝯpari. Inueniam' ita
q; coeua. nā de scripturis āmonemur ad has similitudines. le
gim' n̄. scriptū de ipa sapia cādor ē lucis etne. Itē specu
lū ē sine macla dī maiestatis. ecce ipa sapia dicta ē cā
dor lucis etne. i. imago patris & speclm. hinc accipiam'
similitudinē ut inueniam' coeua. ex q̄b intelligam' coetna
q. coeua in cātis inueniri potuerit. ut' n̄ob' rer' ꝓpa
liū dix. cādor ē lucis etne. & h̄ aūt. splendor glē. Coetni
n̄. pat' fili. ut coeuū ē splendor igni. ex q̄ ē. Ignis n̄. lucē
fundit. lux ab igne fundit. q̄d n̄. a q̄ existat. si q̄ram'. s. fulg
or ab igne. l' ignis a fulgore. oīs aīa in respōdet. Uoluit
n̄. d's insinuare oī aīe initia intell's & sapie. oīs ḡ aīa re
spondet. nemo dubitat q. splendor de igne existit. n̄ ig
nis de splēdore. Ponam' ḡ ignē ut sit patrē. splendorē uñq̄
filiū. q. iā ploquti sum' nos coeua q̄rere in cātis. p q̄ coe
tna in cātore astruam'. si lucnā accēde cupio. ut' ē ibi ig
nis. si splendor. mox aūt ut accēdo sit' ē igne & splendor ex
istit. da m̄ ignē sine splendore. & cedo t' patrē fuisse sine filio.
dicta ē a nob' ut potuit. trita uos dici. illa tn̄ ineffabilia s.
ꝑ ḡ sēp gn̄ans ē. & sēp ē illo q. de illo natū ē. ḡ fili' dī. &
h̄ dr̄ splendor glē q. ei sēp pat' ē q. lr̄. de q̄ sit. n̄ sed h̄ q.
ꝑ ē pat'. ut ꝑ ea fili. sēp n̄. pat'. sēp fili' de patre ē. sēp ḡ fi
li' nat'. sēp pat' ē. sēp de illo ꝓ imago. ecce n̄ potuisti coet
na inuenire in cātis. inuenisti coeua. ꝗꝝ ꝓporcione in
tellis coetnū filiū etno gigneti q. n̄. ē ꝓpali coeuū h̄ est
etno coetnū. S; attende q̄d. s. in his in igne & splendore
sic coeuitas n̄ tn̄ ē ibi oīmoda eq̄litas. q. splendor qui
fundit' de igne min' lucet q̄ ignis ipse. hinc ḡ ista si
militudinē s; n̄ oīmodā eq̄litatē. Id dicet aliq̄s. tal' ē
oio filius ad patrē. q̄l ad ignē splendor n̄ oio. s; eq̄litas oī
moda ē. h̄ ex aliorꝝ q. ꝓporcione ꝓpaliū. q̄ꝝ alim ē ex
alio. ut si n̄ coeuū tn̄ ꝯsubale. fili' pat' ꝯsubal' ostr'. na
scit' n̄. hō de hoie. & coeuū de eo q̄ n̄ ē hoꝝ alt' alt' coeuū.
q. nat' ab eo de q̄ nat' ē tpe pcedit. s; tn̄ & ille hō. & iste
hō. ille eq̄ & iste eq̄. i. eid' q. substie sunt. diuisa sit tpa. s;
n̄ sunt diuisa n̄. similit' & de d'o pat' d's filius nat' ē. & ceū
sit ei coetnū. ē & eid' n̄. n̄ minor eo q. ē d's de d'o ut hō
ex hoie nat'. eid' q; substie ē. & eq̄ ex eq̄. ecce aliud simili
dinis gen' adductū ē q̄d h̄ inuenit. q̄d laudat'. ecce
eq̄litas substie h̄ laudat'. q̄d aūt dee. eq̄litas tpis. In il
lo aūt gn̄e similitudinis q. dedim' de splendore ignis eq̄
litate n̄ inueneis. s; coeuitatē. q̄d ibi laudat'. Coe
uitas. q̄d dee. eq̄litas n̄. ꝯiūge q̄ laudas. In cātis n̄. dee
aliq̄d q. laudas in cātore. nich̄ dee ꝑ. q. q. inueneis in
cātā a cātore artifice pcessit. In p'mo gn̄e similitudinis
s. ī coeuis inueneis & laudas coeuitatē p coeuitate. tbue
d'o coetnitatē. ut coetnū sit ei a q̄ nat'. de alio aūt simili
dinis gn̄e. tbue d'o eq̄litatē n̄.

glorie et figu ra substanci e eius portans q; omnia.

s. eq̄litatē n̄ q. laudas in hoie
ēde inueo eo ē q̄ fec̄ hoiē. q. de
hoie natū ē. hō ē. & q. de d'o na
tū ē. n̄ id erit. q. ille de q̄ natū
ē. totū ḡ q. laudabile ē in cā
tis q̄b' aliq̄d dee. sit' est in cāto
re q. nich̄ deest. Ibi tn̄ q̄ inuen
ist. i. hō & hō duo hoies s. h̄ ut pat' et fili' un' d's. id apl's
aūt. q̄ fili' ē splendor glē. s. patris. i. ex pat' ē nat' ei coetn'
q. ē lum̄ de lumine patrē reuelans. & eid' ē ē eo glē. i. ēen
cie. q. uni' id ē ē pat'. Pat' n̄. ē glā. & fili' id ē eo. & ceū nou
ficas hō sos ut nos sole. P' splendorē n̄. ꝯprinc'itatē de
clarauit ēentie. & ostend' q. nob' patrē insinuat. & q̄d
aīas nr̄as illuminat. & ē figa l' caract' substie ei. s. patris
. i. plena ostensio ēentie patris. i. ꝯsilis p oīa. & ꝯsubal'
& ꝑ ali' p h̄. n̄. q. dic̄ figa sub. apte ostend' q. fili' ꝑsr
ali' ē q̄ pat'. ut figa ab eo cui' ē figa diuisa ē. s; fili' ē eq̄l'
pat'. q. n̄ par' dissiliis. sic̄ ipe aūt. pat' in me ē. & q̄ uid'
me uidet & patrē. Attende q. h̄ noīa. s. lum̄ & glā q̄nq;
ad diuinā natā referunt. q̄nq; ad psonā. & q̄n ad psonā
referunt. m̄ ad patrē m̄ ad filiū referunt. dicim'. n̄. pat'
ē lum̄. fili' ē lum̄. sili' pat' ē glā. fili' ē glā. & tn̄ duo u
na glā. unū lum̄ n̄ duo. & dr̄ fili' glā. de glā. sic̄ lum̄
de lumine. & p'ncipiū de p'ncipio. & d's de deo. n̄ tn̄

Aug in ps. cvii.

Aug

Idem Aug.

nostro: i. do. ie. x. gtias. p salutacionē de bonis gtias ag. ↄmdat fidē. et carita tē e. q. io ↄmemorat. ut memorata bo nitas moueat eū ad ueniā. dicit g.

Ambrosius

Gr̄as ago dō m. sēp m. fa. t. i orō. mīs. nō in aū grās agat aptr subdēs. audi ens tua. i. ↄmdatōnē fidi. et carita tis tue. q. fidē et caritatē. hēs i do. ihu et i oēs scōs. t̄ in oīb; scīs. qr i x. crēdebat et diligebat. et p opa fidi et caritatis x̄ seruiebat. et scīs. ut cōicō. q. fidē hēs et caritatē in x. et i scīs. ita ut cōicō fidei tue eui. fiat. i. ut fides tua cōicās fidi tue. t̄ q. alijs ex fide tua cōicas euidēs sit. et h. magnitudine. o. bo. i x ihu. ita euidēs sit. ut h uirtto cognoscatur. oīne boū ēē in te. p x. i. bonoz oīū sufficia

Aug. de gra nouī test.

L.

t̄ ita. memor. s. t. et grās ago i orōib; ha bitis de h. ut ē. fi. t. i. opatio fidi q seruis x. et scīs euidēs fiat. i ag. o. bo. q. ē i x.

Gratias ago dō mō
sēp memoriā tui faciēs in orōni
b; mīs. audiens caritatē tuā et fidē
q. hēs in dño ihu x. et in oēs scōs. ut
cōmunicō fidi tue euidēs fiat i ag
nitōne oīs boni q. ē in x ihu. Gau
diū enī magnū hūi et ↄsolatōnē i ca
ritate tua. qr uiscā scōz requieuert
p te fr. Propt q. multā fiduciā hūs
in x ihu ipandi t. q. ad rē ptinet
pp caritatē mag obsecro cū sis tal ut
paul senex. nc aūt et uinct ihu x. obsecro te p mō fi
lio q. genui i uinclis onesimo q t̄ aliqn inutil fuit. nc
aūt et m et t util q. remisi ad te. Tu aū illū ut mea ui
scā suscipe. q. ego uolūam mecū detinē. ut p te m mi
nistraret i uinclis euglij. Sine ↄsilio aūt tuo nichil uo
lui face. ut ne uelt ex necitate bo
nū tuū ēēt. s; uoluntariū. For
sitā enī io discessit ad horā a te. ut
eternū illū recipes. iā nō ut seruū
s; p seruo kmū frēm maxime m.
Quāto aūt mag t̄ et i carne et i dño.

Ambrosius

Ambrosius

Quanto mag. ... q. in carne et i dño ...

seruo ... senex ...

illum fratrem et in carne, quia ex uno adam sumus omnes, et in domino per fidem, id est quia sumus domini. Quanto autem magis, quia autem tibi. frater est in carne per conditionem pro me natiuitatis, et in domino per fidem quae omnem superbiam aufert. unde infra est. Ergo, id est ideo si habes, id est si habere uis me socium suscipe illum sicut me. Si enim non suscipis non es socius. Si quid autem aliquid nocuit tibi aut debet, hoc mihi imputa. hic excusationem omnem concludit. cum enim imputando dicit si uel laesit uel debet aliquid, tunc magis excitat, quia dicit addens. Ego paulus scripsi mea manu, ego reddam tibi, id est hoc uel in isto reddam tibi, ut non dicam tibi quod et tu tibi in tua sunt, et te ipsum debes mihi ad seruiendum, quae uix exigo a te quod debes. Deinde supponit adiutorio eum. Ita o frater ego fruar te in domino, id est gaudebo de te in regno dei. sic facies quod rogo. quod est illud? ecce refice uiscera mea, id est filium uel affectum meum in domino, id est propter dominum. Deinde blanditur ei dicens ego. Confidens in obedientia tua scripsi tibi sciens quod facies super id quod dico. prouocat eum sic blandiendo ut apostolus faciat quod non postulatur ab eo. Solet enim fieri ut quis de se uiderit bonum sentiri, meliorem se probeat. Deinde ut sollicitiorem eum faciat et ad obediendum promptiorem, aduentum se ad illum signat subdens. Simul autem para mihi hospitium, uel hoc post eum monet aduentum, et dico paratum. Nam spero per orationes uestras me donari uobis, hoc dicit ut magis obediant. Solent enim absentes contemni. Salutat te epaphras concaptiuus meus in christo ihesu, id est Marcus, aristarchus, demas, lucas, adiutores mei. Gratia domini nostri ihesu christi cum spiritu uestro amen.

Si ergo habes me socium
suscipe illum sicut me. Si
autem aliquid nocuit tibi aut
debet, hoc mihi imputa. Ego
paulus scripsi mea ma
nu, ego reddam, ut non di
cam tibi quod et teipsum mihi debes.
Ita frater ego te fruar
in domino. refice uiscera mea
in christo. Confidens de obe
dientia tua scripsi tibi, sciens
quoniam et super id quod dico fa
cies. Simul autem et para
mihi hospitium. Nam spero per
orationes uestras dona
ri me uobis. Salutat
te epaphras concaptiuus meus
in christo ihesu, Marcus, aristar
chus, demas, et lucas, adiu
tores mei. Gratia domini nostri
ihesu christi cum spiritu uestro amen.

Ad hebreos.

Multipharia[m], uel multipharie. Paulus doctor egregius gentium apostolus, ministerium suum uolens honorificare iuxta quod in epistola ad romanos ait: quamdiu quidem sum apostolus gentium, honorificabo ministerium meum, temptans si quomodo ad emulandum prouocem carnem meam. Ecclesiis hebreorum hanc epistolam scripsit, agens de commendatione christi, sed utrumque naturali et legis moysi ac imitabilitate astruens, maxime christianis fidem christi absque legalibus sufficere ad iustitiam et salutem. Legalia uero post christi passionem non modo non proficere immo et officere. Cotidianam hebreorum superstitionem

Multi
pha
riam

ostensam a communione excludens quia christo consentientes legales obseruantias tenendas putabant, et hunc errorem quosdam etiam qui de gentilitate uenerant ad christum sua auctoritate induxerant. Ideo apostolus prudens gentium, ne deinceps in hunc errorem hebreorum auctoritate traherentur, iudeos quoque ad emulandum prouocans, quia est honor ministerii sui, id est gentium, dei gratiam commendat per christum. Christum pontificem hostiam fidelibus secundum legem ostendens et prophetarum ad uitium et de moribus instruit. Presentis quoque epistolae eminentiam ostendit dicens deum unigenitum filium nobis misisse et eo nobis locutum. Ieronimus: Auditorum animos exercere, id est fidelium quibus scribit iudeorum, ne quibus uisus malum quod illi acciderant ualde afflicti et quasi cum erant, putarentur ex hoc se iste riores ceteris ac miseriores extitisse. Ideo quoque ut eos consoletur atque erigat, maiorem gratiam prodit in initio epistole sue declarat. quia antiquis quidem per prophetas missis sunt, nobis autem filius. illis serui locuti sunt, nobis autem dominus. Quidam uero inuiti calumpniatores hanc epistolam non esse pauli dicunt, ausi sunt eo quod nomen eius in titulo non habet, et longe splendidiore atque facundiore stilo quam aliae resplendeat. sed aut barnabae aut lucae uel clementis uel tullianu[s] quibus imputatur, nobis est respondendum: Si enim ideo non est dicenda pauli quia nomine eius intitulata non est, ergo nec aliae illorum, immo nullius omnino, cum nullius nomen habeat in titulo. Ideo autem nomen suum huic epistolae sicut ceteris non praeposuit quia hebreis odiosus erat, quibus legis destructor uidebatur, quia ergo non eorum sed gentium apostolus erat, nomen suum odiosum eis tacuit, ne praescripti nominis inuidia sequentis utilitatem excluderet lectionis, sciens quoque eorum superbiam suamque humilitatem ipse demonstrans sui ordinis dignitatem noluit auferre, non dando se apostolum, sed ministerium sui officii tacens superbis ipse humilis non se apostolum nominauit, ne superbi indignarentur. Quod uero haec epistola maiore reluceat facundia quam aliae, sane mirandum non est, cum naturale sit unicuique plus in sua quam in aliena ualere lingua. Ceteras enim epistolas apostolus peregrino, id est greco sermone conposuit. Hanc autem epistolam scripsit hebraica lingua, cuius sensum et ordinem retinens lucas post excessum eius greco sermone conposuit. Non ergo mirum si in hac tanto doctrinae fulgere eloquio, propulsantis quoque calumpniis ad uesaniam uirtutem uestram uerbis ambiguendum est et hanc

Ambrosius
Ieronimus
Ambrosius

Aug. super Genesi

expectantes ut certi et solliciti beatam spem id est gloriam eternam et adventum vel manifestationem magni dei et salvatoris nostri ihesu christi. qui non in infirmitate ut prius sed in gloria et potestate veniet. prius vita dativa(?) sed iustitia que in primo adventu ad eos habitura fuit. quia non solum erudivit sed et dedit id est ad mortem semet ipsum pro nobis, per hoc securi simus de spe. dedit dico ad hoc ut redimeret nos per sanguinem ab omni iniquitate tam originali quam actuali et mundaret in baptismo a culpa et pena. populum sibi acceptabilem et spe cultantem id est sectatorem bonorum operum.

Amb. Ad hoc redemit nos christus ut sanctam vitam sectantes et repleti operibus bonis regni dei heredes esse possimus. Hec loquere nescientibus et exhortare scientes et argue negligentes vel rebelles et hoc est cum omni imperio id est potestative quia tam non aspere hec accipient et pro salute si sciant. vel cum imperio ut nemo te contempnat pro simplicitate.

3 Admone quia sicut hic ipsum spirituale tamen admone illos subditos esse principibus scilicet regibus et ducibus et potestatibus minoribus et obedire dicto illorum non quod ad malum sed tamen moneo paratos esse ad omne opus bonum id est obedire illis in domino et admone neminem blasphemare et si premantur ab illis. quia admone non ad malum tardi sint et ad bonum parati. scientes quod

Amb. Ier. singulis pro solum oporteat quia singulis pares mites non litigiosos esse sed modestos omnem ostendentes ad omnes homines bonos vel malos christianos homines omnibus humiles invicem ... sic et pater perfidi ad fidem spe vocati. Eramus enim quia hic vos debemus. quia et nos aliquando fuimus quod ipsi sunt et ipsi poterunt esse quod nos sumus per eandem gratiam et hoc est quod ait. Eramus enim et nos aliquando insipientes et ipsi philosophi etiam quod dei ut intellectu ... sapientia carebant et eramus increduli errantes per mala et servientes desideriis anime voluptatibus carnis variis agentes vitam nostram in malitia id est in mala nocendi voluntate et invidia de aliorum successibus et simul odientes non tenent odibiles deo vel aliis hominibus invicem odientes alios.

Ieronimus. Cum autem benignitas et humanitas salvatoris nostri dei id est cum benignus deus et humanus salvator noster apparuit mundo per carnem vel nobis per fidem non ex operibus. Vel ita est benignitas et humanitas id est larga misericordia et clementia dei salvatoris nostri apparuit id est illuxit hominibus salvos nos fecit id est in spe fecit salutis non ex operibus iustitie que fecimus nos quia nulla bona fecimus

expectantes beatam spem et adventum
glorie magni dei et salvatoris nostri ihesu christi
qui dedit semet ipsum pro nobis ut nos redi
meret ab omni iniquitate et mundaret sibi
ipsum acceptabilem sectatorem bonorum
operum. Hec loquere et exhortare et ar
gue cum omni imperio. Nemo te contempnat.
Admone illos principibus et potesta
tibus subditos esse dicto obedire. ad omne
opus bonum paratos esse. neminem blasphe
mare non litigiosos esse sed modestos omnem
ostendentes mansuetudinem ad omnes
homines. Eramus enim et nos aliquando insipi
entes et increduli errantes servientes
desideriis et voluptatibus variis in ma
litia et invidia agentes odibiles in
vicem. Cum autem benignitas et humanitas
apparuit salvatoris nostri dei non ex operibus iustitie que fecimus nos sed secundum
suam misericordiam salvos nos fecit per lavacrum regenerationis et renovationis spiritus
sancti quem effudit in nos habunde per ihesum christum salvatorem nostrum ut iustificati
gratia ipsius heredes simus secundum spem vite eterne. Fidelis sermo est. Et de his
volo te confirmare ut curent bonis operibus preesse qui credunt
deo. Hec sunt bona et utilia hominibus. Stultas autem questiones et genealo
gias et contentiones et pugnas legis devita. Sunt enim inutiles et vane. H

sed secundum suam magnam misericordiam salvos fecit quod adhuc increduli sunt. salvos dico per lavacrum regenerationis id est baptismum in quo deposito vetere homine generatur novus et renovationis spiritus sancti qui continue magis ac magis renovamur per spiritum in baptismo datum. quem spiritum scilicet effudit in nos habunde ad remissionem omnium peccatorum et copia virtutum. et hoc per ihesum christum salvatorem nostrum ut iustificati gratia ipsius heredes simus in ipsum vite eterne et hoc secundum spem et simul secundum rem. Fidelis sermo scilicet quod christus salvavit et heredes fecit. Est fidelis id est verax. Et de his predictis volo te confirmare ut curent in bonis preesse aliis ut illi qui credunt deo. Vel ita volo te confirmare scilicet eos qui credunt deo ut tu et vos de his aliis ut illi qui credunt deo. Vel ita volo te de predictis confirmare alios quia hec predicta sunt bona in se et utilia aliis hominibus. Stultas autem quia de his confirma. Stultas autem questiones ut non salus sit tanta scientia est et genealogias id est originum enumerationes et talem contentiones quas de lege faciunt ut de cibis quas alii asserere defendendo alii et pugnas legis ut qui contendant legem de annis mundi et de hominum aliquorum historia vel impossibilia sentire videntur devita. Sunt enim inutiles id est sine fructu et vane id est false et non solum hec devita sed et. Hereticum hominem post primam et secundam correctionem devita. heretici sunt qui pravis legem impugnant per pravum suum sensum

Ad philemone.

verbis legis ut premunire viris sine lege auctoritatem. quia videntur qui vitandi sunt. quia fratrum non corrigi contentiones eorum ad malum devitanda. est. ecce. sciens quia qui huiusmodi est. id est incorrigibilis. subversus est id est perditus. et delinquit. quia sciens peccat. proprio iudicio condempnatus. proprio iudicio se condempnat quia errorem laudat et veritatem vituperat. Cum misero ad te Archemam vel Tichicum quorum unum pro vice ac custodia tua dimisit ad me venias. festina venire ad me Nichopoli. Ibi enim statui hiemare. ideo dicit ut festinet post epistolam datam venire quia multum cum tunc est affectus ut plenius confirmet in ecclesiastica disciplina. Zenam legisperitum. ideo hoc dicit ut quia peritior sit apollo. sed quia legisperitus fuerat in synagoga et apollo qui prefectus erat in scriptura sollicite premitte. ita sollicite ut nichil desit illis. id est ut quod ad viaticum necessaria sunt eis habeant in suis itineribus. ne querant aliena et quod eis querent. unde autem res erit illis. cum ibi sint ut quis eis ad viaticum largiatur. respondet. Discant autem et nostri id est consules ut aliis preesse in ipsis in bonis operibus dando munera. non dico ad quelibet sed ad usus necessarios. illis ideo ut non sint infructuosi et in parabola arboris que non facit fructum bonum excidantur et in ignem mittuntur. ideo nobis illis semper necessarios dari quia digni erant ut qui spiritualia tribuebant non illis deessent carnalia. apollo episcopus fuit corinthiorum qui propter sedicionem concitatam adversum se ab apostolo apostolis discesserat cum Zeno socio suo ad Titum cretensem episcopum. sed corinthiis iam sedatis per epistolas pauli mandat Tito ut priusquam veniat Nichopolim premittat eos ita sollicite ut nichil in viatico illis desit. Salutant te omnes qui mecum sunt. propter compendium simul omnes consalutatores significat. Saluta eos qui nos amant non ficte sed in fide id est fideli affectu. Deinde generaliter omnes salutat dicens. Gratia dei sit cum omnibus vobis A——m——e——n.

hominem post primam correptionem devita. sciens quia subversus est qui eiusmodi est. et delinquit proprio iudicio condempnatus. Cum misero ad te Archemam aut Tichicum, festina ad me venire Nichopoli. Ibi enim statui hiemare. Zenam legisperitum et Apollo sollicite premitte, ut nichil illis desit. Discant autem et nostri bonis operibus preesse ad usus necessarios, ut non sint infructuosi. Salutant te fratres qui mecum sunt omnes. Saluta omnes qui nos amant in fide. Gratia dei cum omnibus vobis amen.

Paulus vinctus Christi Iesu et Timotheus frater. Philemoni dilecto et adiutori nostro. et Apphie sorori karissime. et Archippo commilitoni nostro. et ecclesie que in domo tua est. gratia vobis et pax a deo patre

sensui ministro. ut hic patet exoret militia. et ecclesie que in domo tua est. id est toti familie eius. gratia sit vobis. id est remissio peccatorum. et pax vobis id est reconciliatio ad deum. a deo patre

Paulus vinctus id est hanc epistolam scribit ad philemonem in colossensi que in illa ecclesia fuit ministerio predicationis et dignitate. sed vir laudabilis ipse habet eius familiares litteras mittit pro onesimo servo suo qui eius dampno et fuga. sed ab apostolo audito evangelio baptizatus est. cuius veniam deprecatur apostolus scribens ei a roma de carcere id est in vinculis apostoli implorare veniam onesimo apud philemonem. quod taliter salutat. in quo continet filio devitum agere gratias deo de bonis eorum commendans fidem et caritatem eorum. precatur philemonem obsecrans eum et imparare presumit ut onesimo parcat et gratias deo agat quia talem illum recepit ut non servum estimet sed dilectissimum fratrem. Deinde dicit ut pateat quod hospitium speratum ad usum eius. Sumitur ut salutationem dicens. Paulus vinctus Christi Iesu id est pro Christo Iesu non dicit apostolus quod est dignitatis nomen sed vinctus quod est nomen humilitatis quia non imperat sed orat. Est etiam hic intercessio pro onesimo ideo quia humilitatis facit commemoratione incipiens ab iniuria sua non dignitate sue epistole faceret. Sic etiam peccati cum vinciretur obprobrium est. sic etiam pro Christo custodie vincula sustinere maxima gloria est. eo etiam tempore in custodia erat. ideo ait. Paulus vinctus id est Christi. quasi diceret debes misereri vinctis cum doloris. quia eius filium miseriis crucia... vinctus id est Christi. id est quasi cum debes misereri. scribit hanc epistolam pro hiis dicit presentia ... vel sic magno habetur diligibili. quia sic vinctus dilige et adiutori nostro in ministerio predicationis. et apphie uxori eius cum scribit ut hic virum exoret. karissime sorori in fide non ficta. et archippo filio eius colossensium commilitoni nostro. qui mecum in eadem laborat

Amt

Ad

Aug' sup Genesi

expec. uic certi et solliciti beatam spem .i. gloriam eternam et aduentum .i. manifestationem magni dei et sal. n. i. x. qui non in infirmitate ut prius sed in gloria et potestate ueniet premia daturus. sed uictima qui in primo aduentu ad eos uenit fuit. q. non solum erudiuit. sed et dedit .i. tradidit morti semet ip. pro nob. per hoc securi simus de spe. dedit dico. ad hoc ut redi. nos. per sanguinem ab omni iniquitate. tam originali quam actuali. et mundaret in baptismo a culpa et pena. po. s. ac. speculiarem .i. proprium. sec. bo. o. Ad hoc redemit nos et ut sanam uitam sectantes et repleti operibus bonis regni dei heredes esse possimus. Hec loquere nescientibus. et exhor. scientes. et argue negligentes uel rebelles. et hoc cum omni imperio. [illegible]

Amb

[illegible]

Amb
Ier

[illegible]

Ieronimus

[illegible]

expectantes beatam spem et aduentum glorie magni dei et saluatoris nostri ihesu christi qui dedit semet ipsum pro nobis ut nos redimeret ab omni iniquitate et mundaret sibi populum acceptabilem sectatorem bonorum operum. Hec loquere et exhortare et argue cum omni imperio. nemo te contempnat. Admone illos principibus et potestatibus subditos esse dicto obedire. ad omne opus bonum paratos esse. neminem blasphemare non litigiosos esse sed modestos omnem ostendentes mansuetudinem ad omnes homines. Eramus enim et nos aliquando insipientes et increduli errantes. seruientes desideriis et uoluptatibus uariis. in malitia et inuidia agentes odibiles in[illegible] [illegible] esse. Cum autem benignitas et humanitas apparuit saluatoris nostri dei non ex op[illegible] [illegible] suam misericordiam saluos nos fecit per lauacrum [illegible] [illegible] sancti quem effudit in nos habunde per i[illegible] [illegible] gratia ipsius heredes simus secundum spem uite eterne. [illegible] [illegible] uolo te confirmare ut curent bo[illegible] [illegible] nis operibus preesse qui credunt deo. Hec sunt bona et utilia [illegible] a hominibus. Stultas autem questiones et genealogias et contentiones et pugnas legis deuita. sunt enim inutiles et uane. H[illegible]

[illegible]

AD

uerb' leg' ut p̃uitate uitꝯ sine leg
elonitate ꝯuidet' q̃ uitadi se. qꝛ fru
ti' corrupti exterta eidoes eẽnt ad ui
deanta dico. ẽ. ecce. sciẽs qꝛ q̃ frm ẽ
.i. iocungibil'. subūsus ẽ .i. pdit'. idel
q̃t. qꝛ sciẽnt' peccat. ꝓ iudicio ode
nat'. ꝓ iudicio se odẽpuat. q̃ errore
laudat. uitatẽ uitupat. Cũ mi
sero ad te arthe. t' titũ. q̃ uitũ puide
at eirceũsib' dũ ad me ueũs. festina
sꝑ ueuire ad me nichopoli. Ibi
coi .N. statui hiemare. ĩõ dic ũ se
stiner. ꝑ eplãm datã ueuire
qꝛ multe eũ uide cã affect'. ũ plens
ꝯfirmet' i ecclesiastica disciplina. Ze
nã leg' ꝑitũ. iõ h̃ dic. ũ qꝛ ꝑitior sit
apollo. s; qꝛ h̃ ꝓfessiõis fuat i synagoga. 7 apollo. q̃ ꝓfect' eiat i scripta sol
licite ꝓuitte. ita sollicite. ũ uich de
sit. ẽẽ. i. ũ q̃ ad uitatẽ necca s' eis
habeãt i suis suarriis. ne q̃rat alie
na. 7 q̃ q̃s q̃rẽt. ũ aũ res erit illis
Vũ h̃t ut q̃ eis ad uitatẽ largiat'. res
põder. Discãt aũ 7 nr̃i. i. ꝯiuses ũ
alij ꝑẽẽ. s ip̃s. in bonis opib' dando
minist̃s. ũ dico ad q̃slib; s; ad ũ
cessarios. 7 h̃ iõ. ũ ũ sit infrue

72

ROUEN

4 5 6 7 8 9 10
GRAPHOPLEX Photogravure de Précision
Sur Matières Plastiques

salutatores significat. salutã
tos qui nos amant. non ficte. sed
in fide. i. fideli affectu. Deinde ge
neraliter omnes salutat dicens.
Gratia dei. sit cum omnibus
nobis. A-------M------E------N

[illegible]

Amb

5

Amb
Ier

Ieronim

expectantes beatam spem et adventum glorie magni dei et salvatoris nostri ihesu christi qui dedit semet ipsum pro nobis ut nos redimeret ab omni iniquitate et mundaret sibi populum acceptabilem sectatorem bonorum operum. Hec loquere et exhortare et argue cum omni imperio. Nemo te contempnat. Ammone illos principibus et potestatibus subditos esse dicto obedire ad omne opus bonum paratos esse. neminem blasphemare non litigiosos esse sed modestos omnem ostendentes mansuetudinem ad omnes homines. Eramus enim et nos aliquando insipientes et increduli errantes servientes desideriis et voluptatibus variis in malitia et invidia agentes odibiles invicem. Cum autem benignitas et humanitas apparuit salvatoris nostri dei non ex operibus iustitie que fecimus nos sed secundum suam misericordiam salvos nos fecit per lavacrum regenerationis et renovationis spiritus sancti quem effudit in nos habunde per ihesum christum salvatorem nostrum ut iustificati gratia ipsius heredes simus secundum spem vite eterne. Fidelis sermo est et de his volo te confirmare ut curent bonis operibus preesse qui credunt deo. Hec sunt bona et utilia hominibus. Stultas autem questiones et genealogias et contentiones et pugnas legis devita sunt enim inutiles et vane. H

[illegible]

verbis legis. vel contentiones inter se sine lege an-
ticipantium quibus dicendum quod vitandi sunt, quia steriles
et contentiones et excessum venit ad malum.
Devita dicens est. Ecce. sciens quia qui huiusmodi est.
id est iam incorrigibilis. subversus est id est perditus. et deli-
quit. quia sciens peccat. proprio iudicio condemp-
natus. proprio iudicio se condempnat. qui errorem
laudat et veritatem impugnat. Cum mi-
sero ad te archemam aut tychicum quorum unum prude-
ter cretensibus dimittam ad me venire festina
venire ad me nicopolim. Ibi
enim statui hiemare. ideo dicit ut fe-
stinet. per epistolam datam venire
quia mihi cum tibi est affectus. et ut plenius
informet in ecclesiastica disciplina. Ze-
nam legis peritum. ideo hic dicit ut quia peritior sit
apollo. sed quia hic professionis fuerat in syna-
goga. et apollo qui prefectus erat in scriptura sol-
licite premitte. ita sollicite ut nichil de-
sit illis. id est ut que ad viaticum necessaria sunt eis
habeant in suis itineribus. ne querant alie-
na. et qui eis querent. nostri autem vos estis illis.
Unde hic ait quia eis ad viaticum largiatur. res-
pondet. Discant autem et nostri id est cretenses non
alii preesse. sed ipsi in bonis operibus dando
munera. non dico ad quelibet sed ad usus ne-
cessarios. et hoc ideo ut non sint infructuosi. ut illa
in parabola arboris que non facit fructum bo-
num excidantur et in ignem mittantur. ideo ipsis dicit
scripturis necessarios dari. quia digni erant ut qui
spiritualia ministrabant ut illi deberent carnalia.
Apollo episcopus fuit corinthiorum qui propter sedi-
tionem gentium adversum se apostolo apostolis
discesserant cum zeno socio suo ad
titum cretensem episcopum. sed
corinthiis iam sedatis per epistolas
pauli mandat tito ut ipsisque venire
ad nicopolim premittat eos ita
sollicite ut nichil in viatico illis
desit. Salutant te omnes qui mecum
sunt. per compendium simul omnes
consalutationes significat. Saluta
eos qui nos amant non ficte sed
in fide id est fideli affectu. Deinde ge-
neraliter omnes salutat dicens.
Gratia dei sit cum omnibus
vobis A---M---E---N

hominem post primam correptionem
devita. sciens quia subversus est qui ei-
usmodi est et delinquit proprio iudicio condem-
natus. Cum misero ad te archemam
aut tychicum festina ad me venire
nicopoli. Ibi enim statui hiema-
re. Zenam legisperitum et apollo sol-
licite premitte. ut nichil illis desit.
Discant autem et nostri bonis operibus preesse
ad usus necessarios ut non sint infructu-
osi. Salutant te qui mecum sunt omnes.
Saluta eos qui nos amant in fide.
Gratia dei cum omnibus vobis amen.

M ENEM

Ad philemonem.

Paulus vinctus christi ihesu. hanc epi-
stolam scribit a-
pud se philemo-
ni colossensi
qui illam ecclesiam
sue ministerio pro dictus erat dig-
nitate. sed vir laudabilis ipse
hic cum familiares litteras mit-
tit pro onesimo servo suo. qui cum
dampno eius fugerat. sed ab apostolo au-
dito evangelio baptizatus est. cum
et veniam deprecatur apostolus scribens
ei a roma de carcere. id est in vinculis
apostoli implorare veniam onesimo
apud philemonem. quod taliter
salutat illum et uxorem et filio.
deinde agit gratias deo de bonis eorum
commendans fidem et caritatem eorum. precatur phi-
lemonem obsecrat et ei imparare possit. ut one-
simo parcat. vel gratias deo agat quia talem
illum recepit ut non servum existimet sed dile-
ctissimum fratrem. Deinde dicit ut paret ei ho-
spitium sperans ad ipsum venire. Finitur in
salutatione dicens. Paulus vinctus christi ihesu.
id est pro christo ihesu. non dicit apostolus quod est dignitatis
nomen sed vinctus quod est nomen humilitatis
quia non imperat sed orat. Est enim hic intercessio pro
onesimo. ideo quasi humilitatis se commemo-
rat incipiens ab iniuria sua non digni-
tate sue epistole facere. Sic enim peccati vi-
niculum comprobrium est. sic enim pro christo custodie
vincula sustinere maxima gloria est. eo enim
tempore in custodia erat. ideo ait. Paulus vinctus id est
christi. quasi diceret debes misereri non cum dolo-
ris quia eris sed misericordis filium cruci-
fixum et ihesu. sic id est ego cum debes mise-
reri. scribit hanc epistolam. philemoni. puer-
tum instruenti. vel sic magno hic dilecto diligi-
bili. quasi dicat valde diligi et adiutori nostro in mi-
nisterio predicationis. et apphie uxori eius cari-
scribit. ut hic virum excitet. karissime soror in
fide non ficta. et archippo filio eius colo-
commilitoni nostro. qui mecum in eadem laborat
id est toti familie eius ut et hi orent cum eo alia
vobis id est remissio peccatorum. et pax vobis et
reconciliatio ad deum. a deo patre

Paulus
vinctus
christi ihesu et ti-
motheus frater philemoni
dilecto et adiutori nostro. et
apphie sorori karissime et archi-
po commilitoni nostro et ecclesie
que in domo tua est. gracia
sensuum ministro. ut et hic patrem exuerit
militia. et ecclesie que in domo tua est id est
salutat in hunc modum. gratia sit vobis
vobis et pax a deo patre

Amb.

Aug.

Sunt enim multi inobediē-
tes, uaniloqui, et seductores, maxime qui de
circumcisione sunt, quos oportet
redargui, qui uniuersas
domos subuertunt, docen-
tes que non oportet, turpis lu-
cri gratia. Dixit quidam ex illis
proprius ipsorum propheta: Cretenses
semper mendaces, male be-
stie, uentres pigri. Testimo-
nium hoc uerum est. Quam ob causam
increpa illos dure, ut sa-
ni sint in fide, non intendentes
iudaicis fabulis, et manda-
tis hominum auersantium
se a ueritate. Omnia mun-
da mundis. Coinquinatis
autem et infidelibus nichil mun-
dum, sed inquinate sunt eorum
mens et conscientia. Confitentur
se nosse deum, factis autem ne-
gant, cum sint abhominabiles et incredibiles, et ad omne
opus bonum reprobi. Tu autem loquere que decet sanam doctrinam.

Augustinus

Ambrosius

Ambrosius

Ieronimus

senes ut sobrii sint, pudici, prudentes, sani in fide, dilectione, pacientia. Anus similiter in habitu sco, non criminatrices, non multo vino servientes, bene docentes, ut prudentiam doceant. Adolescentulas ut viros suos ament, filios suos diligant, prudentes, castas, sobrias, domus curam habentes, benignas, subditas suis viris, ut non blasphemetur verbum dei. Iuvenes similiter hortare ut sobrii sint. In omnibus te ipsum prebe exemplum bonorum operum in doctrina, in integritate, in gravitate. Verbum sanum, irreprehensibile, ut is qui ex adverso est vereatur, nichil habens malum dicere de nobis. Servos dominis suis subditos esse in omnibus placentes, non contradicentes, non fraudantes, sed in omnibus fidem bonam ostendentes, ut doctrinam salvatoris dei nostri ornent in omnibus. Apparuit enim gratia dei nostri salvatoris omnibus hominibus erudiens nos ut abnegantes impietatem et secularia desideria, sobrie et iuste et pie vivamus in hoc seculo.

mores pertinet. s. hortare. senes ut sobrii sint, pudici, ne luxurientur. prudentes. prudentes fidei nota. sani in fide. s. ut habeant integram fidem ... ut sint sani in dilectione dei ... sicut sani in pacientia temptationum ... hortare ut anus sint et in habitu sancto ... sermo ... senilem etatem. non criminatrices, i. crimina aliis imponentes, quod solent facere adolescentule. non multo vino servientes ... quia corpus frigescente luxuria vino se pro libidine dederet. bene docentes ... adolescentulas ... ut doceant ipsas adolescentulas prudentiam. s. ut ament viros suos ... distinguere. bene do. ita ut pru. do. hic distinguere. deinde sequitur. Adolesc. hortare ut ... carnali affectu ... diligant ... pudica dilectione ... pudore ... debitum ... reddant ... filios suos diligant ... non carnali sed spirituali amore ... prudentes ... intelligentia. castas corporis continentia. sobrias ... domus suae ... nobilitate ... subditas viris suis ... doctrina et evangelica ut non blasphemetur ... infideles ... timore dei ... blasphe... referri ad senes ... hortare senes ... adolescentulas ... blasphemet ... Iuvenes similiter hortare ... salubri ... gubernet ... magistrum ... in omnibus prebe te ipsum exemplum ... doceat ... ostendat ... fidei erubescat ... qui docet ... dicit pastor ... oves ... pastores ... [illegible]

de vita dei ... adpastores ... male vivendo ... exemplum prebendo. attendentes ... male vivere ... oculos a regula ... declinantes ... ego ... qui male ... [illegible] ... verbum sanum et irreprehensibile ... ex adverso est ... nichil habens malum dicere de nobis. Servos hortare subditos esse dominis suis in omnibus ... placentes. vel ita distingue in omnibus placentes ... in omnibus fidem bonam ostendentes ut doctrinam ... refert ad omnia predicta. s. ad senes et anus et servos ... hortare omnes predictos ... ornent in omnibus ... doctrina salvatoris dei ... Apparuit ... gratia dei ... in forma dei ... apparuit in forma servi ... omnibus hominibus ... nobis nasci ... erudiens nos exemplo vite et doctrina ... ut erudias. erudiens nos dico ad hoc ut nos abnegantes i. fugientes impietatem ... secularia desideria ... que amundi huius principe suggeruntur. sobrie in nobis et iuste ad proximum et pie ad deum vivamus in hoc seculo tam fragili nos dico.

Amb

Amb

Amb

Aug

Beda

Aug. in li. cont.

cepi defendere eug... qui illum nemo mihi adfuit adiutor. ph. g. dic. i prima mini te se sepe q... illum. vel prima i[n]... ne ... illam defensionem appellat ... xpianus defensio e. quia defendo eos in di e iudicii. nemo mihi affuit dicit. sed omnes me dereliquerunt me. non illum imputetur. quia homo e turne. ... quia non erat per alexandro. qui in demencia seruitate oppugnando perca nata ... quia non abrupat amore ... ne succubuerit ... ignoscat. ... eos qui illo ... peccant. Dominus autem asti. mihi 7 confor. me. quam plus ab hominibus relictus fui. confortauit me dicens. ut per me predicatio imple. 7 au. o. g. ... i. de o. le. i. neronis decem manibus li berata e a domino quia non tamen romam adductus ab his qui perem[pturi] uidebantur ... cesarem appel lauit ... romam duobus annis mansit ... ada ... ltas nacionis ... in ecclesia rome. Vel de manu leonis. i. diaboli. qui sicut ... leo rugiens circuit querens quem de uoret. q e ... remouere aplum. vel de mani uult tollere ne alius posset. quia ... insiliant ei aplus dicens. L i. m. ido. ab omni o. ma. 7 sal. m. fa. du. es in regnum suum celeste. ad ... ei est glia i. s. se. am. S alu. ps. 7 aq. aquila erat uir ... quos hospitabantur apli 7 hone. dom. i. familiam. E rast. re. cori. tp. au. reli. mile. ... hos noiat. ... p eos ... F estina an. hy. ue. ... 7 frigora ... S alutant te. eu. 7 ... 7 hy. 7 clau. 7 fr. o. Post salutacionem ... salutat. q. sub scribens h ... D ominus ihc sit e spiritu tuo. 7 ci ne te ... G ra uobiscum ... dilectio ... i ... tua sc ... aelsa dixi. Incipit epistola ad tytum.

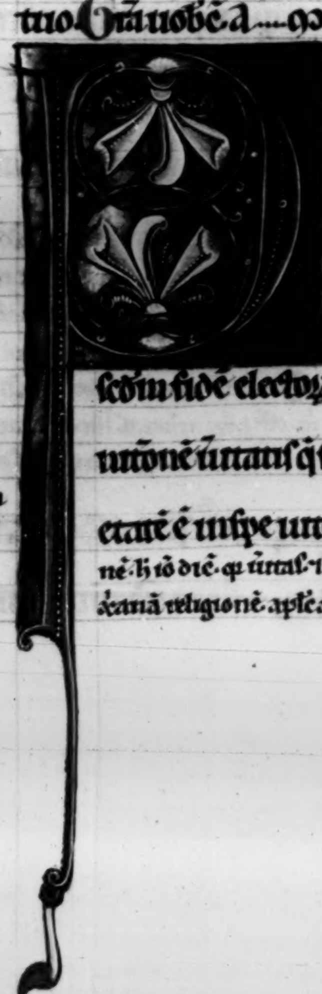
Ant.

Aug.

Aug. & lapid. par.

H

nemo mihi affuit. sed omnes me dere liquerunt. non illis imputetur. Dominus autem mihi astitit. 7 confortauit me. ut per me predicatio impleatur. 7 audiant omnes gentes. et liberatus sum de ore leo nis. Liberauit me dominus ab omni opere malo. 7 saluum faciet in regnum suum celeste. cui est gloria in secula seculorum amen. Saluta priscillam 7 aquilam. 7 ho nesiphori domum. Erastus remansit chorinthi. Trophimum autem reliqui infirmum mileti. Festina ante hyemem uenire. Salutant te eubolus 7 prudens. 7 linus. 7 clau dia. 7 fratres omnes. Dominus ihesus xpistus cum spiritu tuo. Gratia uobiscum. amen. ... e ... ij.

Paulus seruus dei apostolus autem ihesu xpisti secundum fidem electorum dei 7 ag nitionem ueritatis que secundum pi etatem est in spe uite eterne

placitate ... patiens ... ti scribit. de episcopali officio 7 pio se 7 potes tate ... ipse pia ei sua aucto ritate ... Debet ... pontifex ... ma... pietatem ... sit fortis ... 7 ... ut non h... amplius ... elatus supercilium. uitat. 7 luceat ... legal pontificis erat ... specim ignis. Ignis autem duo facit. urit 7 lucet. ita 7 pontifex gladio ... nis. ... eloquio urere debet ... daci ... 7 ... 7 lucere blandis fouendo 7 ... pruriendo. ... de manna dr. q. ... ad ignem. 7 liquescebat ad solem. 7 ... pontifical ab inferiori ... 7 anteriora ... se redies ... ecclesiastice doctor gla dio ... purgere debet. 7 ... gueret peccantes. q. e ex interiori 7 ... ordinata dirige ... ut ad ... scientiam suam ... uideat si forte in se habeat que aliis ammittat. Et ... intencio apostoli instruere titum de episcopali officio. atque monere ... ose ... tit ... heticos ... primo salutat deinde instruit eum de episcopali officio. docens eum quid agere debeat 7 quales episcopos per ciuitates constitue deinde ... diuisos per sexum et etatem ... instruere debeat. Post ea monet eum deuitandis hereticis. Primum autem salutationem dicens. Paulus nomine seruus. ... non tamen peccati ... seruitute. sed dei. quedam nobilitate ... moyses 7 dd seruus ... appella ti 7 maria ancilla. apostolus autem ... q. d. humilitas ... tollit potestatem 7 dignitatem apostolus dicens. secundum fidem electorum dei. 7 tenens 7 predicans fidem ... ... sancti ... agnitionem ueritatis ... magis ... elaborandum est ... ... 7 religio

dulus seruus &c. Scribit hanc epistolam apostolus tito quem creauit episcopum ... monens eum de ... ecclesiastica disciplina. Tito ... relicto ... epo. ex humilitate 7 ex ...

ne. ... qui ... xpianam religionem. apostolus ... in spe ... uite eterne ...

[illegible]

quam promisit qui non mentitur
deus ante tempora secularia
manifestavit autem temporibus
suis verbum suum in predi
catione que credita est michi secundum
preceptum salvatoris nostri
dei. Tito dilecto filio secundum
communem fidem gratia et pax
a deo patre et Christo Ihesu salva
tore nostro. Huius rei gratia
reliqui te crete ut ea que desunt
corrigas et constituas per ci
vitates presbiteros sicut ego
tibi disposui. Si quis sine cri
mine est unius uxoris vir
filios habens fideles non in
accusatione luxurie
aut non subditos. Opor
tet enim episcopum sine crimine
esse sicut dei dispensatorem. Non superbum non ira
cundum non percussorem non turpis lucri cupidum sed ho
spitalem benignum sobrium iustum sanctum continentem
amplectentem eum qui secundum doctrinam est fidelem sermonem
ut potens sit exhortari in doctrina sana et eos qui contradicunt arguere

Ieronimus

Crisostomus

Augustinus

Ieronimus

quia ab infantia sacras litteras nosti, que te possunt instruere ad salutem per fidem que est in Christo Ihesu. Omnis enim scriptura divinitus inspirata utilis est ad docendum, ad arguendum, ad corripiendum, ad erudiendum in iusticia, ut perfectus sit homo dei ad omne opus bonum instructus. Testificor coram deo et Ihesu Christo qui iudicaturus est vivos ac mortuos, et adventum ipsius et regnum eius: predica verbum. Insta oportune, importune, argue, obsecra, increpa in omni patientia et doctrina. Erit enim tempus cum sanam doctrinam non sustinebunt, sed secundum sua desideria coacervabunt sibi magistros prurientes auribus, et a veritate quidem auditum avertent, ad fabulas autem convertentur. Tu vero vigila, in omnibus labora, opus fac evangeliste, ministerium tuum imple. Sobrius esto.

Ambrosius.
haymo
Jeronimus.
Aug. contra Faustinum.
Augustinus.
Amb.

Ego enim iam delibor, et tempus meae
resolutionis instat. Bonum certamen
certavi, cursum consummavi, fidem serva-
vi. In reliquo reposita est mihi coro-
na iustitiae, quam reddet mihi Dominus in il-
la die iustus iudex. Non solum
autem mihi, sed et his qui diligunt adventum
eius. Festina venire ad me cito.
Demas enim me dereliquit, diligens
hoc saeculum, et abiit Thessalonicam,
Crescens in Galatiam, Titus in Dal-
matiam. Lucas est mecum solus. Mar-
cum assume, et adduc tecum. Est enim mihi
utilis in ministerium. Tychicum autem mi-
si Ephesum. Penulam quam reliqui
Troade apud Carpum, veniens affer
tecum, et libros, maxime autem mem-
branas. Alexander aerarius mul-
ta mala mihi ostendit: reddet ei Dominus
secundum opera eius: quem et tu devita.
Valde enim restitit verbis nostris. In prima defensione mea.

Amb.
Berengari?
haymo.
haymo.
Amb.
Ieronimus?

Servum autem domini non oportet litigare, sed mansuetum esse ad omnes, docibilem, patientem, cum modestia corripientem eos qui resistunt veritati, nequando det illis deus penitentiam ad cognoscendam veritatem, et resipiscant a diaboli laqueis a quo captivi tenentur ad ipsius voluntatem. Hoc autem scito quod in novissimis diebus instabunt tempora periculosa: erunt homines seipsos amantes, cupidi, elati, superbi, blasphemi, parentibus non obedientes, ingrati, scelesti, sine affectione, sine pace, criminatores, incontinentes, immites, sine benignitate, proditores, protervi, tumidi, voluptatum amatores magis quam dei, habentes quidem speciem pietatis, virtutem autem eius abnegantes. Et hos devita. Ex his enim sunt qui penetrant domos, et captivas ducunt mulierculas oneratas peccatis, que ducuntur variis desideriis,

Augustinus. Servum autem domini non oportet litigare, id est certaminibus contendere vanis obstrepere, quod dicturus nec quod servi dei obstrepat studio altercandi vel vincendi. Unde ait: servum domini non oportet litigare, sed mansuetum esse, id est tractabilem ad omnes etiam malos ut ad se trahat eos. docibilem, scilicet qui facile doceat vel doceatur si opus est ab aliquo. patientem, quibus adversa. cum modestia, id est cum lenitate corripientem eos qui resistunt veritati, quia non est cessandum a correctione erroris aliorum.

Augustinus. Ecce patet quod [illegible]

[illegible]

Ambrosius. [illegible]

Beda. [illegible]

criminatores, id est crimina aliis imponentes vel detractores, famam scilicet aliorum maculantes. incontinentes, gule et libidinis, non frenando malas cupiditates. immites, id est crudeles, excedendo leges. sine benignitate, id est largitate, dum nesciunt subvenire aliis. proditores, secretorum aliorum [illegible] protervi, [illegible] tumidi, inflato corde [illegible] voluptatum [illegible] amatores magis quam dei, id est carnales [illegible] habentes quidem speciem pietatis [illegible] virtutem autem eius [illegible]

[illegible]

[illegible interlinear and marginal gloss, left column]

semper discentes et numquam ad
scientiam veritatis pervenientes.
Quemadmodum autem Iannes et
Mambres restiterunt Moysi, i
ta et hi resistunt veritati, homines
corrupti mente, reprobi circa fidem,
sed ultra non proficient. Insipientia
enim eorum manifesta erit omnibus,
sicut et illorum fuit. Tu autem assecu
tus es meam doctrinam, institutionem,
propositum, fidem, longanimita
tem, dilectionem, patientiam, persecu
tiones, passiones: qualia mihi facta
sunt Antiochie, Yconie, Listris, qua
les persecutiones sustinui, et
ex omnibus me eripuit Dominus. Et
omnes qui pie volunt vivere in Christo Ihesu
persecutionem patiuntur. Mali autem
homines et seductores proficient
in peius, errantes et in errorem
mittentes. Tu vero permane
in his que didicisti et credita sunt tibi,
sciens a quo didiceris.

[illegible gloss, right column]

Jeronimus.
Ambrosius.
Amb.
haymo.
haymo.
Augustinus.

Augustinus

Ambrosius.
haymo

Aug. ad eu-
[illegible]

Ier.

[illegible]

Dabit enim t' dns in oibus intel-
lectum. Memor esto ihm xpm re-
surrexisse a mortuis ex semi-
ne dd scdm euangelium meum. in quo la-
boro usque ad uincla. quasi male op-
ans. s; uerbum dei non e alligatum. Ideo
oia sustineo ppter electos. ut et ipsi
salutem consequantur. que e in xpo ihu. cum
gla celesti. Fidelis sermo. Nam
si commortui sumus. et conuiuemus.
Si sustinebimus. et conregnabimus.
Si negauerimus. et ille negabit
nos. Si non credimus. ille fidelis ma-
net. Negare seipsum non pot.
Hec commone. testificans cora
do. Noli contendere. ad nichil
utile e. nisi ad subuersionem au-
dientium. Sollicite cura teipsum
probabilem exhibe do operarium inconfusibilem. re-
cte tractantem uerbum ueritatis. Prophana autem et
uaniloquia deuita. Multum enim pficient ad impie-
tatem. et sermo eorum ut cancer serpit. Ex quibus est ymene-
us et philetus. qui a ueritate exciderunt. dicentes resur-
rectionem iam facta.

[illegible]

fectã. Quãuis scđe q̃ aliq̃ religionẽ pro-
tinũt. ꝯcedũt resurrectionẽ animarũ in fide-
dic̃. q. ñ credũt in die iudicii. Volentes ẽ ḋ di-
ḋ. ostẽ q̃ instituerũt alie false religionis se-
cta negare istã resurrectionẽ animarũ ñ po-
tuerũt. õs de illa ꝯsenserũt. Sꝫ corporum resur-
rectionẽ multi negauerũt. sic isti q̃s nõiat
apls. Et subuerterunt fi. q̃rundã. Et nõ mag̃ mirãdi
est. si nõ sup eis desperandũ ẽ. q. firmũ stat
fũ. di. i. illi q̃s deus elegit. et imobiles in fide
fundauit. q. ptr. in ñ cũt. fundamẽtũ dico.
hñs hoc signaculũ. i. hñs hoc insig̃. amicis et
inimicis. Amicis. ut accedãt. inimicis ut
terreat fugiant. Vel hñs hoc sig. i. hoc hñt certa ipsi
fũ. s. quod. Nouit dñs q̃ sũt ei. i. amat et de-
fendit ꝓtectos suos. nec ꝓscia notatur. q̃ q̃s
ꝓsciuit futuros ẽe ꝯformes ymaginis filii
sui. ꝓdestinauit. uocauit. iustificauit. glorifica-
uit. Iste ualidũ ẽ contra cõcus. bonis signatis
puro aq̃rũtur. paradisus ẽ pomorũ fructi-
bus. Ex hoc uiso q̃dã spũali uiuũt. et sup e-
minẽtẽ uiã caritatis ingrediuntur. Q̃dã
ñ adhuc carnales. ꝑ uecti suos istãt
crescẽt. ut in cibo spũaliũ stat ydonei. sed
rũ nutricũ lacte nutriuntur. et q̃ i ꝑturis
moribus ꝯplãri et iudicio manifestata s.
i dei timore uiuũt. et regulã fidei diligent
ĩq̃stã firmit̃ tenẽt. et si ab ea deuiẽt
cito auctoritate catholica corriguntur.
q̃ uiuũt inter nos ꝑ sensu carnali uariis
adhuc fantasmatũ ꝯceptibus fluctuẽt. Sed
et ex eo uiso q̃dã q̃ adhuc neq̃t uiuũt
aũ et inutilibus. Vel ingẽtiũ supsticiõibus
inolẽt. tñ et illic. nouit dñs q̃ sũt e. Ita in
illa efficabili ꝓscia dei. multi q̃ foras ui-
dentur. intus sũt. et multi q̃ intus uidentur foris
sũt. Ex illis ẽ oibus. q̃ ñ ita dicã intrinsec̃. in
occulto intus sũt. i. q̃s nouit dñs. nemo i etnã
dãpnatiõnẽ seducet. q. no. d. q. s. e. nõ
apparuit iudiciũ. s. tñ scitũ ẽ i noticia
dei. nouit. et q̃ ꝑmaneãt ad coronã. et q̃
ad flam̃ nouit tritic̃ et paleã. Vel in altera
parte signacli. poñ de libero arbitrio sic subdens
Et discedat. i. dr. ab iniq̃tate. et si ñ ab in-
q̃s hoibus q̃bus amixti ẽ corpe. oĩs q. nere
nõiat. l. inuocat no. d. nota q. aut. disce-
dat. ie. ipsi duo. s. q. hõ libero arbitrio

subuerterunt quorundã fi-
dem. Sꝫ firmũ fundamẽtũ dei
stat hñs signaculũ hoc.
Nouit dñs q̃ sũt eius. Et disce-
dat ab iniq̃tate oĩs qui
nõiat nomẽ dñi. In ma-
gna autẽ domo nõ solũ sũt
uasa aurea et argẽtea. sꝫ
et lignea et fictilia. et q̃dã q̃-
dẽ in honorẽ. q̃dã autẽ i con-
tumeliã. Si q̃s ẽ emun-
dauit se ab istis. erit uas
i honorẽ sc̃ificatũ et uti-
le dño ad oẽ opus bonũ parat̃.
Iuuenilia autẽ desideria fu-
ge. Sectare uero iusticiã. fidẽ.
caritatẽ. pacẽ. cũ his q̃ inuo-
cãt dñm de corde puro. Stul-
tas autẽ et sine disciplina q̃sti-
ones deuita. Sciens q̃a
generant lites.

discedit ab iniq̃tate. et q. dr ꝑsentiũ inui-
tat. apparet hostibus et amicis. q. ipsi sũt dei. hoc
ẽ signaculũ. Secũdũ: In magna autẽ. q. q̃dã sũt
subuisi. q̃dã signi. ñ mirũ. q. in mag. do.
i. i ecclia. sũt fuit ñ solũ ua. a. et ar. s. bo-
ni dei dispẽsatores recipiẽtes. sꝫ et lig. et fic.
i. mali. q̃ et si ad contumeliã sũt. utilia tñ sũt
honestis ad ꝑgatiõnẽ. Vñ subdit. et q̃dã q̃. sũt
in honorẽ. s. boni q̃ ꝑgãtur ꝑ malos. q̃dã aũt
in contumeliã. i. mali q̃ sũt ꝑgatorii bonorũ.
Aliter. ua. lignea et fictilia ualẽt ñ ꝑ ge-
nerẽ argẽtea et aurea. sꝫ mali ꝑ sũt ad ꝑfectũ bo-
norũ. q. magna ẽ domus ẽ ecclia i q̃ sũt uasa au-
rea et ar. i. boni et fideles. et sc̃i dei. et uerũ i q̃
dispsi. et spũali unitate deuicti i eãd cõione
sacramẽtorũ degẽtes. et uasa lignea et fictilia.
i. illi q̃ ita sũt in domo. ut ñ sũt i cõpage domus
ñ i societate pacifica. tñ adhuc corpe sũt sũt
ẽ bonis. ita aũt tẽps ultime separatiõis. nullo m̃
ꝑ cõmixtionẽ malorũ recedendũ ẽ ab unita-
te ecclie. ut aũt uentilatiõnẽ aree. sꝫ sũt tritic̃.
et zizania. g̃na. et palea. q. ñ cõcessit dñs a-
postolis zizania a tritico sepãre. q̃s ẽ hoc audeat.
Vel ꝑ uasa aurea et ar. intelligũtur boni. et ele-
cti. et ipsi iã sũt. uasa i ho. q. ad honorẽ et glã
patrie celestis subleuãtur. ꝑ uasa lignea et ficti-
lia intelligũtur ficti reprobi. et ipsi iã sũt. ua. i ctu.
q. deligũtur i supplitiũ dãpnatiõis. Vel ꝑ ua-
sa aurea et ar. intelligũtur. oẽs boni. sũt q̃ ad tẽps
boni sũt. sũt ꝑseũantes ꝑ uasa lig. et fic. in-
telligũtur oẽs mali. sũt ad tẽps ma[li] ieo mali sũt
sũt ꝑtinaces. et de utrisq. q̃dã aũt sũt ꝑfu-
sũt i honorẽ. q. de bonis et de [mal] a bono. et ab
mal. q̃dã sũt electi ad glãm. et similiter de utrisq.
q̃dã sũt i contumeliã. q. et de bonis et de mal. q̃dã
sũt reprobi. Si q̃s ẽ. q̃i [illegible] q̃dã sũt i honorẽ
q̃dã in contumeliã. et q. aũt in honorẽ ẽ. si q̃s ẽ ab
istis q̃ sũt i contumeliã emũda se. recedendo
ab iniq̃tate eorũ. ñ ab eis. erit uas i ho. scifi.
fide. et opibus. Vel sci. i. mũdũ. et utile. acq̃rendo alios dño. et ad oẽ o. b. p.
q. ñ ptr. ꝑpli q. ẽ ill ẽ corpe. Iuuenilia aũt. q. aliorũ ꝓphana. et
uaniloq̃a deuita. et tu aũt iuuenilia. d. fu. s. luxuriã. inmũdiciã. et alia hmõi. Secta-
re u̇o iusticiã. i. iudiciis. fidẽ ueã. cari. dei et ꝓxĩ. l. caritatẽ pacẽ. i. q̃etẽ. ẽ his q̃ inuo. d. de. c. p.
i. ẽ fidelibus. Vel ita. ẽ his. q. hec oĩa sectare. ẽ his. i. [illegible] sic hi. q̃ inuo. d. de. c. p. i. ꝑ
ꝯsciã. h̃ sectare. [S]tul[ti]tas aũt q̃ones. i. inutiles. Sci. q̃ sti dẽs sũt. i. ĩq̃s non
ẽ ꝑuenit sciencie. et si ñ stulte sũt deuita. Non oẽs questiones sunt uitande. sed
inutiles et sine disciplina. deuita dico. Sciens quia generant li. ñ edificatiõnẽ.

Aug. [in] ps[almo] Lxxxiii.

Aug. [de] mendic[is] .

Amb.

haymo.

Amb.

Aug.

admoneo te. ut resuscites dei gratiam que est in te per impositionem manuum mearum. Non enim dedit nobis deus spiritum timoris sed virtutis et dilectionis et sobrietatis. Noli itaque erubescere testimonium domini nostri. neque me vinctum eius. sed collabora evangelio secundum virtutem dei qui nos liberavit et vocavit vocatione sua sancta. non secundum opera nostra. sed secundum propositum suum et gratiam que data est nobis in christo ihesu ante tempora secularia. manifestata est autem nunc per illuminationem salvatoris nostri ihesu christi. qui destruxit quidem mortem. illuminavit autem vitam et incorruptionem per evangelium in quo positus sum ego predicator et apostolus et magister gentium. Ob quam causam etiam hec patior. sed non confundor. Scio enim cui credidi et certus sum. quia potens est depositum meum servare in illum diem. Formam habe sanorum verborum que a me audisti in fide et dilectione in christo ihesu. Bonum depositum custodi per spiritum sanctum qui habitat in nobis. Scis hoc

Augustinus.

Idem contra Faustum.

Aug.

De ecclesia.

Amb.

Aug.

Amb.

ut fuerit. admoneo te. ut te gratia dei s. gratiam episcopalem timore quam sopitam adolescens ... [illegible] ... Non enim dedit nobis ... spiritum timoris sed virtutis et dilectionis et sobrietatis ... Noli itaque ... erubescere ... testimonium domini nostri ... [illegible]

... [illegible] ... Bonum depositum. i. officium ... [illegible]

collabora evangelio. quod ut recte facias. ha. for. sa. ... non mutatur sententia. et custo. bo. depositum. nec hic mutatur sens. Seqtr. Scis hoc.

que autem

quod audisti a me omnes qui in asya sunt. ex quibus est phygelus et hermogenes. Det misericordiam dominus honesiphori domui. quia sepe me refrigeravit. et cathenam meam non erubuit. sed cum romam venisset, sollicite me quesivit et invenit. Det illi dominus invenire misericordiam a domino in illo die. et quanta ephesi ministravit michi tu melius nosti. Tu ergo fili mi confortare in gratia que data est in christo ihesu. et que audisti a me per multos testes. hec commenda fidelibus hominibus qui ydonei erunt et alios docere. Labora sicut bonus miles christi ihesu. Nemo militans deo implicat se negotiis secularibus ut ei placeat cui se probavit. Nam et qui certat in agone non coronatur nisi legitime certaverit. Laborantem agricolam oportet primum de fructibus percipere. Intellige que dico.

i. discerne quid quare dicitur. ideo enim dico ut accipias. quia tu infirmus es. ideo ego abstineo. quia michi de acceptione scandalum est. vel sic dico quia potes.

Aug. in psal. lxxii.

Aug. in libro de civitate.

Ieronimus.

Crisost.

Amb.

[illegible]

Precipio tibi coram deo qui vivificat omnia et christo ihesu qui testimonium reddidit sub pontio pilato bonam confessionem, ut serves mandatum sine macula irreprehensibile usque in adventum domini nostri ihesu christi, quem suis temporibus ostendet beatus et solus potens rex regum et dominus dominantium, qui solus habet immortalitatem, et lucem inhabitat inaccessibilem, quem vidit nullus hominum sed nec videre potest. Cui honor et gloria et imperium sempiternum amen.

Divitibus huius seculi precipe non sublime sapere, neque sperare in incerto divitiarum, sed in deo vivo qui prestat nobis omnia habunde ad fruendum. Bene agere, divites fieri in operibus bonis, facile tribuere, communicare, thesaurizare sibi fundamentum bonum in futurum ut apprehendant veram vitam. O timothee, depositum custodi, devitans prophanas vocum novitates.

[illegible]

hereticorum multiplicitate induceret nolebant et esse subditas. alie sunt novitates non sunt vitande ... doctrine religionis congruentes ... quedam novitates sicut ipsum nomen christianum quod dici cepit ... est in antiochia ... post ascensionem domini appellati sunt christiani. sicut legitur in actibus apostolorum. ad diversis et ... impietate et varia nomina novum nomen patris. homo usyon. addiderunt. sed non rem novam tali nomine signaverunt ... vocatur homousyon. quod est unius eiusdem substantie ... si omnis novitas prophana esset non a domino diceretur ... novum testamentum appellare ... novum ... universa ecclesia cantet novum ... et oppositiones falsi nominis scientie dicit: quam scientiam quidam promittentes que fidem ... exciderunt a fide semper manentes circa fidem ... sic a mente ... quam scientiam promittentes in fide ... que scribe parvuli ... custodias gratia sit tecum amen.

Paulus iam a nimio tristis hanc secundam epistolam scribit a roma de carcere timotheo infirmitatibus et adversis iam fatigato ... et laboret ... exhortans eum ad martirium multis modis ... ut perseveret in officio recte predicationis ... proprie ... dicens quod futurum sit temporibus novissimis. et de suo obitu. Hec est intentio apostoli in hac epistola exhortari timotheum ad suum officium diligenter exequendum. et ad palmam martirii. et quedam adhuc addere de episcopali officio. Modus tractandi. Primo salutat. deinde gratias agit de bono ... visum ... desiderium

et oppositiones falsi nominis scientie quam quidam promittentes circa fidem exciderunt. Gratia tecum. Amen.

Paulus apostolus Christi Iesu per voluntatem Dei secundum promissionem vite que est in Christo Iesu timotheo karissimo filio gratia misericordia et pax a Deo patre et Christo Iesu domino nostro. Gratias ago Deo cui servio a progenitoribus meis in conscientia pura quod sine intermissione habeam tui memoriam in orationibus meis nocte ac die desiderans te videre memor lacrimarum tuarum ut gaudio implear recordationem accipiens eius fidei que est in te non ficta que et habitavit primum in avia tua Loyde et matre tua Eunice. certus sum autem quod et in te. Propter quam causam

ostenditur. Postea monet ad predicandum et ad ... martirii suo exemplo ... inde dicit quales futuri sint in novissimis diebus ... de tempore resolutionis sue instantis ... ad salutationem dicens. Paulus apostolus Christi Iesu ... officii ... et princeps ... debitum officium ... apostolus dico per voluntatem dei non meis meritis ... magister es ... predicande gratie magis es obnoxius. apostolus sum dico non solum spe premii imo secundum promissionem vite ... in Christo Iesu per hanc promissionem legitime certo. hanc mihi ... premio. Paulus ... scribit hanc epistolam timotheo karissimo filio ... salutat in hunc modum. Gratia scilicet donatio spiritus sancti ... misericordia scilicet remissio peccatorum. et pax scilicet tranquillitas ... a deo patre et Christo Iesu domino nostro. agit gratias de bono eius ... fidei ... in ipso est. Augustinus. Gratias ago deo meo ... habeam memoriam tui in orationibus meis scilicet oratis vel maiora bona ... ago gratias quod tam bonus factus est ... memor ... sapiens exhortacio ... deo meo dico cui servio ... sermo dico ... a progenitoribus meis ... patribus scilicet abraham ... fide coluerunt ... una fides est utrorumque ... sermo dico in conscientia pura sic sit et tua ego dico nocte ac die de ... confirmatio tua ... sic quod gaudeo de te bono impleretur gaudio de te perfecto ... ut gaudio quod ... desidero videre te ut implear gaudio de tua perfectione ... memor sum lacrimarum tuarum ... flevit ... timotheus a paulo dimissus ... absens teneat ego dico accipiens ... si que in te est ... ficta vel ... in te est ... firma ... fides et habitavit primum in avia tua loyde et in matre tua eunice parentum eius sinceritatem fidei memorat ... certus sum autem quod in te habitat eadem fides ... Propter quam causam ... confidata fide ... ad eam sine timore et erubescentia predicandam exhortatur ... quam causam scilicet quia fidem habes ... tales bonis parentibus

Ambrosius.
Augustinus.
Iero.
Beda.
Augustinus.
Idem in eodem.

[illegible]

Ambrosius.
Aug.
Beda
Ier.
Augustinus.
Iohannes
6
Ambrosius.
Beda.
Aug.
Ier.

faciat malam partem declinando
Manus cito nemini imposueris
neque communicaveris peccatis alie-
nis. Te ipsum castum custodi. No-
li adhuc aquam bibere sed vino
modico utere propter stomachum tuum et
frequentes tuas infirmitates.
Quorundam hominum peccata manife-
sta sunt precedentia ad iudicium quos-
dam autem et subsequuntur. Similiter et
facta bona manifesta sunt et que a-
liter se habent abscondi non possunt.
Quicumque sunt sub iugo servi do-
minos suos omni honore dignos
arbitrentur ne nomen domini et doc-
trina blasphemetur. Qui autem fideles
habent dominos non contempnant quia fratres
sunt sed magis serviant quia fideles
sunt et dilecti qui beneficii participes
sunt. Hec doce et exhortare. Si quis
aliter docet et non acquiescit sanis ser-
monibus domini nostri Iesu Christi et ei que secundum
pietatem doctrine superbus nihil sci-
ens sed languens circa questiones et pugnas verborum

[illegible]

[illegible]

ex quibus oriuntur invidie, contentiones, blasphemie, suspitiones male, conflictationes hominum mente corruptorum, et qui veritate privati sunt, existimantes questum esse pietatem. Est autem questus magnus pietas cum sufficientia. Nichil enim intulimus in hunc mundum, haut dubium quod nec auferre quid possumus. Habentes autem alimenta, et quibus tegamur, his contenti sumus. Nam qui volunt divites fieri, incidunt in temptationem et laqueum diaboli, et desideria multa et inutilia et nociva, que mergunt homines in interitum et perditionem. Radix enim omnium malorum est cupiditas, quam quidam appetentes, erraverunt a fide, et inseruerunt se doloribus multis. Tu autem o homo Dei hec fuge. Sectare vero iustitiam, pietatem, fidem, caritatem, pacientiam, mansuetudinem. Certa bonum certamen fidei, apprehende vitam eternam, in qua vocatus es, et confessus bonam confessionem coram multis testibus.

[illegible]

Ambrosius

Augustinus

Ambrosius

Ambrosius

Jeronimus

Augustinus

Jeronimus

Ambrosius.

Aug. Ieronimus

Beda.

Ambrosius

Ambrosius

Haimo.

Haimo

Amb. Ieronimus

Amb.

[illegible]

filios aut[em] nepotes h[abe]t. dis
cat p[ri]mu[m] domu[m] sua[m] r[e]gere

 · mutua[m] uice[m] redde[re] pa
r[e]ntib[us]. h[oc] eni[m] acceptu[m] e[st] cora[m]
d[e]o. Q[uae] au[tem] u[er]a uidua e[st]. [et] deso
lata sp[er]at i[n] d[e]o. [et] instat obse
c[ra]tionib[us]. [et] orationib[us] nocte [et] die.
Nam q[uae] in deliciis e[st] uiue[n]s
mortua e[st]. Et h[oc] p[rae]cipe. u[t] irre
p[re]hensibiles sint. Si q[ui]s au[tem]
suor[um] [et] maxi[m]e domesticor[um] cura[m]
n[on] h[abe]t. fide[m] negauit. [et] e[st] infide
li deterior. Uidua eligat[ur] non
min[us] lx. anno[rum] q[uae] fuerit unius
uiri uxor. in op[er]ib[us] bonis testi
moniu[m] h[abe]ns. si filios educauit
si hospitio recep[it]. si s[an]c[t]or[um] pe
des lauit. si tribulatione[m] pacie[n]
tib[us] subministrauit. si o[mn]e
op[us] bonu[m] subsecuta e[st]. Adole
scentiores au[tem] uiduas deuita.
Cum eni[m] luxuriate fuerint
in [Christ]o nube[re] uolu[n]t h[abe]ntes dap
natio[n]e[m] q[uia] p[ri]ma[m] fide[m] irrita[m] fecerint.

[illegible]

[illegible]

Simul autem et ociose discunt
circuire domos. non solum ociose
sed et verbose loquentes que
non oportet. Volo ergo iuniores
nubere filios procreare matresfami
lias esse nullam occasionem dare
adversario maledicti gratia. Iam
enim quedam converse sunt retro post satha
nam. Si quis autem fidelis habet viduas
subministret illis et non gravetur ec
clesia ut his que vere vidue sunt suffi
ciat. Qui bene presunt presbyteri duplici ho
nore habeantur digni maxime qui
laborant in verbo et doctrina. Di
cit enim scriptura. Non infrenabis
os bovi trituranti et dignus est opera
rius mercede sua. Adversus presbyterum
accusationem noli recipere nisi
sub duobus aut tribus testibus. Pecca
ntes coram omnibus argue ut et ceteri timo
rem habeant. Testificor coram deo
et christo iesu et electis angelis. ut
hec custodias sine preiudicio nichil

[illegible]

patre. i. dno ihu. q iudicabit. 7 angelis et electis. ad hec ut separet bonos a
mal. ut hec custodias. que precepi. 7 que sequuntur. sine preiudicio. i. post examinationem. nichil

Augustinus.
Idem in eodem.
Amb.
Ier.
Amb.
Remigius.
Ambrosius.
Ier.
Amb.
Ier.
Beda.
Eusebius.
Ier.

apparuit angelis. predicatum est
gentibus. creditum est in mundo
assumptum est in gloria. Spiritus autem
manifeste dicit. quia in novis
simis temporibus discedent quidam
a fide. attendentes spiritibus er
roris. et doctrinis demoniorum
in ypocrisi loquentium menda
cium. et cauteriatam habentium suam
conscientiam. prohibentium nubere.
abstinere a cibis quos deus creavit
ad percipiendum cum gratiarum actione
percipitur. Sanctificatur enim per verbum
dei et orationem. Hec proponens fra
tribus bonus eris minister christi iesu.
enutritus verbis fidei et bone do
ctrine quam assecutus es. ineptas
autem et aniles fabulas devi
ta. Exerce teipsum ad pietatem.
nam corporalis exercitatio ad
modicum utilis est. Pietas autem
ad omnia utilis est. promissionem habens
vite que nunc est.

Ambrosius.
Ieronimus
Ambrosius
Remigius.
Ambrosius
Augustinus sup. Ge.
Idem.
haymo
Beda.
haymo.

[illegible: dense interlinear/marginal gloss, left column]

i. sunt. Fidelis sermo et omni acceptione dignus. In hoc enim laboramus et maledicimur quia speramus in deum vivum qui est salvator omnium hominum maxime fidelium. Precipe hec et doce. Nemo adholescentiam tuam contempnat sed exemplum esto fidelium in verbo in conversatione in caritate in fide in castitate. Dum venio attende lectioni exhortationi doctrine. Noli negligere gratiam que in te est que data est tibi per prophetiam cum impositione manuum presbiterii. Hec meditare in his esto ut profectus tuus manifestus sit omnibus. Attende tibi et doctrine, insta in illis. Hoc enim faciens et te ipsum salvum facies et eos qui te audiunt. Seniorem ne increpaveris sed obsecra ut patrem, iuvenes ut fratres, anus ut matres, iuvenculas ut sorores in omni castitate. Viduas honora que vere vidue sunt. Si qua autem

[illegible: dense gloss, right column]

Augustinus

Ieronimus in eodem

Ieronimus

Ambrosius

contra eas fiat in alloquio iuvenclarum. Recte iuvenis de castitate monetur. Viduas que tamen vere vidue sunt, id est sic aviro ita a mundi amore destitute, honora sumptibus ecclesie sustentando et solatiis fovendo. Si qua autem, quasi veras viduas honora, non tamen omnes veras, sed potius. Si qua vera vidua habet

erit. i. bonis moribus permanere voluerint. Unde alibi dicitur ... Beatior erit si sic permanserit ... vidua ... [illegible]

[illegible]

Amb. [illegible]

Fidelis sermo. Si quis episcopatum desiderat, bonum opus desiderat. Oportet ergo episcopum irreprehensibilem esse, unius uxoris virum, sobrium, prudentem, pudicum, ornatum, hospitalem, doctorem, non vinolentum, non percussorem, sed modestum, non litigiosum, non cupidum, sue domui bene prepositum, filios habentem subditos cum omni castitate. Si quis autem domui sue preesse nescit, quomodo ecclesie dei diligentiam habebit?

[illegible] ... Oportet ... episcopum ... unius uxoris virum ... sobrium ... prudentem ... in omnibus agendis ... [illegible]

Amb. [illegible]

Haimo. [illegible]

Haymo. [illegible]

Non neophitum ne in superbiam elatus in iudicium incidat diaboli. Oportet autem illum et testimonium habere bonum ab his qui foris sunt ut non in opprobrium incidat in laqueum diaboli. Diaconos similiter pudicos non bilingues non multo uino deditos non turpe lucrum sectantes habentes misterium fidei in conscientia pura. Et hi autem probentur primum et sic ministrent nullum crimen habentes. Mulieres similiter pudicas non detrahentes sobrias fideles in omnibus. Diacones sint unius uxoris uiri qui filiis suis bene presint et suis domibus. Qui enim bene ministrauerint gradum sibi bonum adquirent et multam fiduciam in fide que est in Christo Iesu. Hec tibi scribo fili Timothee sperans uenire me cito ad te. Si autem tardauero ut scias quomodo oporteat te in domo Dei conuersari que est ecclesia Dei uiui columpna et firmamentum ueritatis. Et manifeste magnum pietatis sacramentum quod manifestatum est in carne iustificatum est in spiritu.

Non neophitum, id est rudem nouiter renatum non conuersum, sed uirum manifestum testimonium [illegible] conuersatione, iam heri cathecuminus hodie pontifex est, heri in theatro hodie in ecclesia, uespere in circo hodie in altari, dudum histrionum nunc consecrator uirginum. Rationem autem non neophitum supponit: ne elatus in superbiam, precessi dignitate se putans, nouitate potestatis inflatus, quod eo indigeat religio, incidat in iudicium diaboli, id est in eam arrogantiam sicut diabolus. Nescit enim moderamine sacerdos humilitatem et modos personarum [illegible] uel secundum [illegible] non ieiunare, non flere, non se corrigere, non pauperibus erogare. In arrogantiam que est ruina diaboli incidit, qui puncto [illegible] nondum discipuli fuerunt magistri. Oportet autem illum et testimonium habere bonum non solum a fidelibus sed etiam ab his qui foris sunt, id est ab infidelibus. Hec clausula congruit superiori, scilicet irreprehensibilem esse, cum oporteret non solum a domesticis fidei sed etiam ab alienis, scilicet iudeis, gentilibus, hereticis, ut qui religioni detrahunt ei uite detrahere non audeant. Qualis igitur descriptus est oportet episcopum esse ut non incidat in opprobrium, id est in contemptum apud infideles et fideles, et sic incidat in laqueum diaboli, id est in modum in alios diaboli laqueos. Diacones, id est hic describit quales debeant esse diacones. De presbiteris tacet, scilicet nomine episcopi eos comprehendit, id est episcopos pro presbiteris accipere, non de eis [illegible] descendens ad diaconos. De quibus ait: Diacones oportet esse pudicos, non bilingues, id est qui seminant discordias, non multo uino deditos, id est ebriosos, non turpe lucrum sectantes, id est qui [illegible] agit turpe lucrum [illegible] pluris uendere. Turpe est hunc professionis [illegible] studere. Habentes misterium fidei, scilicet ut sciant que de fide aliis est ostendendum, illos dico manentes in conscientia pura. Et hii autem probentur primum, quia non sunt [illegible] hii, sed autem et hii [illegible] episcopos esse probandos, et sic, id est tales, ministrent, scilicet nullum crimen habentes. Mulieres. Loquitur de diaconis, nunc fertur de mulieribus ordinandorum, docens quales debeant esse. Ait igitur: mulieres ordinandorum similiter oportet esse pudicas mente et corpore, non detrahentes, quod sepe faciunt mulieres, sobrias, fideles in omnibus dictis et factis, quia si male sint uiri eius regimen necessarium non sit tollendum. Et nota quod eum semper [illegible] episcopum et diaconum utrumque plebe [illegible] uult esse intacta ideo quod dicitur ait: Sed esto [illegible] ego [illegible] id est mulieres que [illegible]

[illegible] gradum [illegible] uult esse sibi [illegible] ut [illegible] sit ecclesia secundum [illegible] diaconis non [illegible] de mulieribus loquitur, dicit diaconissas debere ordinari, quod contra auctoritatem est. Diacones. Post interpositionem de mulieribus iterum de diaconis dicit: Diacones etiam sint uiri unius uxoris, quia [illegible] quod bene dicitur non est secunda, qui bene presint filiis suis et domibus suis, id est familiis, quia tales bene ministrant in ecclesia, quod utique magnum est. Qui enim bene ministrauerint gradum sibi bonum acquirent, scilicet excellentiorem, scilicet ut episcopi fiant, bonum, scilicet utile et aliis hominibus, et multam fiduciam acquirent in fide, id est per fidem que est in Christo Iesu. Hec tibi scribo fili Timothee sperans uenire ad te, quasi [illegible] cito uenire ad te, tamen hec scribo ad eos qui sunt in ecclesia. Si autem tardauero scribo hec ut scias quomodo oporteat te conuersari [illegible] singulorum in domo Dei, id est caute in ea agendum est, quia domus Dei est que est ecclesia, scilicet illorum conuocatio ad unum Dei cultum. Ideo caute in ea agendum est quia [illegible] ubi ecclesia, dico Dei uiui [illegible] que est columpna ueritatis, scilicet in se bene sustinens ueritatem ne corruat licet tribuletur, et firmamentum, id est fulcimentum [illegible] patet quia per Christum [illegible] sustinet. Et in ecclesia est sacramentum, id est Christus secundum diuinitatem [illegible] sacramentum [illegible] ecclesia, id est misterium. Sacramentum igitur hic appellatur uerbum patris quod in [illegible] diuinitatis nunquam patet est celeste inuisibile [illegible] hoc sacramentum est causa pietatis, id est cultus ueritatis uel religionis [illegible] seruanda est ecclesia. Hoc sacramentum est magnum quia magnitudinis eius non est finis, et manifeste magnum quia apparuit per predicationem et per multa miracula. Quod sacramentum etsi sit inuisibile in se, manifestum est ecclesie; ne igitur sis ei negligens propter quod tamen [illegible] manifestatum dico in carne assumpta. Sacramentum igitur est Christus in carne dicitur manifestatum [illegible] filii Dei qui in secreto erat apud Deum, opere et predicatione declarauit se esse, id est sensibus [illegible] manifestatum est in carne uel operibus [illegible] in carne ostensis clarum quod [illegible] qui erat in carne iustificatum est in spiritu, id est sancti [illegible] ostensus quia de spiritu sancto conceptus est quod [illegible]

Augustinus.
Berengarius.
Ambrosius.
Augustinus.
Beda. Iero.
Amb.
Ambrosius.
Iero.
Amb.

coram salua
tore nr̄o deo
q̄ om̄s hoīes
uult saluos
fieri. ad ag
nitionē ūita
tis puenire.
Unus enī d̄s unꝰ
mediator dī
⁊ hoīm̄. hō
x̄c ihc̄. q̄ dedit
redēptionē
semet ip̄m p
oīb; cui' te
stimoniū cō
firmatū ē suis
t̄pib; in q̄ po
sit' sū ego p̄di
cator ⁊ ap̄ls.
Veritatē dico in x̄o n̄ mētior doctor
gentiū in fide ⁊ ūitate. Volo
ḡ uiros orare iōi loco leuātes
puras man' sine ira ⁊ disceptione.

Aug' in ps'o. c. lxxviii.

Amb

Beda

haymo

Amb

Amb

Amb

Aug' de spu ⁊ litt'a.

[illegible]

Similiter et mulieres in habitu ornato cum verecundia et sobrietate ornantes se non in tortis crinibus aut auro aut margaritis vel veste preciosa, sed quod decet mulieres promittentes pietatem per opera bona. Mulier in silentio discat cum omni subiectione. Docere autem mulieri non permitto neque dominari in virum, sed esse in silentio. Adam enim primus formatus est, deinde Eva. Et Adam non est seductus, mulier autem seducta in prevaricatione fuit. Salvabitur autem per filiorum generationem si permanserit in fide et dilectione et sanctificatione cum sobrietate.

Utriusque vir et mulier ad proximum. dis... Similiter et mulieres volo ... i. ... sine ira et disceptatione ... in habitu ornato s. religione ... ornantes ... mulieres decens ornantes se aliis virtutibus cum verecundia ... non sit arte ... et sobrietate ... non in ornantes se in tortis crinibus i. ... non ornantes se auro aut margaritis vel veste preciosa ... ornata se ... sed quod decet mulieres ... sint ornantes per omnia opera bona ... promittentes mulieres pietatem ... [illegible]

Ieronimus. Augustinus. Ambrosius. Ambrosius. Remigius. Ieronimus. Amb. Aug. Beda.

Amb

haymo

Amb

sup habundauit aut

gr̃a dñi nr̃i cũ fide

et dilectione q̃ ẽ in xp̃o ihu.

Fidelis sermo et oĩ accep

tione dign̄ q̃ xp̃s ih̃s ue

nit in hunc mundũ peccato

res saluos facẽ Quorũ

pmꝰ ego sũ. Sed ideo m̃iam

consecutꝰ sũ. ut in me pri

mo ostenderet xp̃s ih̃s omnẽ

patientiam ad informatio

nẽ eorũ q̃ credituri st̃ illi i

uitã eternã. Regi autẽ

seclor̃ inmortali inuisibili

soli deo honor et gl̃a in

secla seclor̃ amen. Hoc pre

ceptũ cõmendo t̃ fili thi

mothee scd̃m p̃cedentes

in te ꝓphias. ut milites

in illis bonã militiã

hñs fidẽ et bonã cõsciã

quã q̃dã repellẽtes circ

ca fidẽ naufragauert.

haymo Seu

Aug sup Genesi

Amb

haymo

Amb

[illegible] nauis [illegible] bona conscientia [illegible] fidi [illegible] naufragauerunt [illegible] Ex quibus

·s· ypo doctrinis qui fide[m] perdiderunt · est ymeneus et alex·

nota [illegible] ponit · ut ambiguum [illegible] quos tradidi satha[ne]

·i· [illegible] excomunicaui · sic [illegible] excomunica [illegible]

ut tradidi satha[ne] · quia illo ad correptionem hominum

utebatur illa potestas apostolica · Preuaricatores · [illegible]

[illegible] principe suo diabolo · recte dicuntur peccatores [illegible]

auctores [illegible] prudentie · et diabolus · magister

[illegible] mundi [illegible] magistratu sub [illegible]

[illegible]

Ex quibus est ymeneus et alexander quos tradidi sathane ut discant non blasphemare. Obsecro igitur primo omnium fieri obsecrationes orationes postulationes gratiarum actiones pro omnibus hominibus pro regibus et omnibus qui in sublimitate sunt constituti ut quietam et tranquillam vitam agamus in omni pietate et castitate. Hoc enim bonum est et acceptum

[illegible] et acceptum · idest gratum coram deo.

[illegible]

ut remanes ephe si cum irem macedoniam ut denunciares quibusdam ne aliter docerent neque intenderent fabulis et genealogiis interminatis que questiones prestant magis quam edificationem dei que est in fide. Finis autem precepti est caritas de corde puro et conscientia bona et fide non ficta.

[illegible]

in fide. Finis autem ... que in fide est iustificatio iustitie dei.

A quibus quidam aberrantes conversi sunt in vaniloquium, volentes esse legis doctores, non intelligentes neque que loquuntur neque de quibus affirmant. Scimus autem quia bona est lex si quis ea legitime utatur. Scientes hoc quia iusto lex non est posita, sed iniustis et non subditis, impiis et peccatoribus, sceleratis et contaminatis, patricidis et matricidis, homicidis, fornicariis, masculorum concubitoribus, plagiariis, mendacibus, periuris, et si quid aliud sane doctrine adversatur, que est secundum evangelium glorie beati dei, quod creditum est mihi. Gratias ago ei qui me confortavit Christo Iesu domino nostro, quia fidelem me existimavit ponens in ministerio, qui prius fui blasphemus et persecutor et contumeliosus. Sed misericordiam dei consecutus sum quia ignorans feci in incredulitate.

ꝉ non sic .i. sic[illegible]
sunt. A quibus [illegible]
que legalia [illegible] debent. dicens. a quibus s. fide spe
et caritate. quidam aberrantes conversi sunt in vaniloquium de
legalibus putantes ea debere servari ipsi
nescientes misterium legis et gratie .s. quod neque
adhuc servari debet. illi dico. Volentes
esse doctores legis. quod decens est. non intelligentes
neque ea que loquuntur .i. que adfirmant. neque ea
de quibus .i. per que affirmant. ut sunt testimonia
prophetarum ꝉ consilio .s. non intelligentes neque que
lo. ad probandum quod intendunt. nec de. que affir
mant .i. que probare intendunt. si quis .n. de pro
na et falsa opinatione sua reprehendi et con
vinci cepit ad defendendum .i. quod levissi
ma veritate et aptissima falsitate di
xerunt de sacris libris multa verba proferunt
volentes esse legis doctores. et tamen non intelligant
que loquuntur ꝉ de quibus. et ne videretur legem incusare
addit. Scimus autem. quod illi non intelligunt nos
autem intelligimus. nam non hi in aliquo ostendantur.
scimus quia lex bona est. sed eos non quod carnaliter
tamen intelligunt. ut est bona. quia tamen bona
est si quis iustus ꝉ iniustus. autem. utatur ea legi
utatur ea legitime .i. spiritualiter. sicut ipsa do
cet. ut .s. per eam agnoscat morbum et querat
medicum. legitime ergo utitur. qui scit eam ad tempus
per datam. et sub gratia deserit. nam nisi per remis
sionem. non est opus lege. a qua liber fit per gratiam. et me
tum videatur eam inducere. subdit tamen. Scien
tes ergo hoc. quod non illi sciunt. s. quia iusto non est lex po
sita .i. imposita. non super illum sit. non ei do
minetur. nulla enim est potius et est in ipsa quam sub ipsa
quia amore iustitie est. et minime est qui pene ti
more non peccat. at nunc non qui eius amore non
peccat. nec tamen timet peccare. ꝉ non est po
sita .i. data pro iusto. quia non ex ea iustus est. sed ex
fide. et est iustus fit ex fide. quod .n. est necessaria
lex. sed ideo data est ꝉ ut reum puniret. ꝉ pec
care volentem cohiberet. iustus tamen. et si ea non
eget. utitur. ut sic esset in auctoritate a
liis. et ista attestaretur scis. quoniam autem bo
na est lex. sed non iusto est posita. sed sciendum
quia tamen iustus non eget pedagogo. sed iniustus
ut fiat iustus. et lege legitime intendi
multiplex est modus. ut sed aliud iustus. et sed
aliud in iustus recte dicatur. legitime uti

[illegible]
[illegible] fidelis. Gratias ago. [illegible]
in lege. bona non ea dimissa. s. quod fidelis est. et posuit
in ministerio. tum fortis est. quod creditum est michi evangelium
tamen gratias ago ei qui me confortavit .i. qui [illegible] meum robo
ravit. quod prius impossibile putabatur esse. quod de divina pote
state. et gemina nativitate. et resurrectione. et spe
predicabatur. hic corroboravit me a deo. ut hec credam. ut
nec mors nec vita separet me a Christo. confortavit dico. in
Christo .i. d. n. ita ago gratias quia certa prescientia existimavit
.i. providit. me fidelem in tempore quo sub lege fuisse in
fidelem. ita dico. ponens me in ministerio predicandi
evangelii. sed tamen hic non fuerit per legem. non. quia ego sum qui prius
.s. dum eram sub lege. fui blasphemus in deum et persecutor
sanctorum et contumeliosus. comprehensis inferens contume
liam. sed consecutus sum misericordiam dei .i. remissionem per dei misericordiam. ut pro
mittat michi. de eo .s. quia ignorans feci .i. de peccato quod
ignorans commisi. ꝉ ita ut eam noverit. quod misericordiam consecu
tus sum eo facilius. quia ignorans feci. consecutus misericordiam dei quia scienter
et peccat. ut deus et quia ignorans. quod facilius ignoscitur
ego dico de gentibus in incredulitate. dum sub lege eram sub
lege. et ignorantia erat. et ideo incredulitas. hec est .s.
fides. et cognitio veritatis. ecce patet quia non
ex levitate

Aug.
Ador. et Ioh.
Aug.
Amb.
Haymo
Amb.
Ador. Amb.

[illegible]

Fidelis autem deus est qui confirmabit
vos et custodiet a malo. Con
fidimus autem fratres de vobis in domino
quoniam ea que precipimus et facitis et fa
cietis. Dominus autem dirigat corda
vestra in caritate dei et patientia Christi.
Renuntiamus vobis fratres in nomine
domini nostri Ihesu Christi ut subtrahatis vos
ab omni fratre ambulante inordinate
et non secundum traditionem quam acceperunt
a nobis. Ipsi enim scitis quemadmodum
oporteat vos imitari nos quoniam non
inquieti fuimus inter vos neque gratis
panem manducavimus ab ali
quo sed in labore et fatigatione no
cte et die operantes ne quem vestrum
gravaremus. Non quasi non habuerimus po
testatem sed ut nosmetipsos for
mam daremus vobis ad imitandum
nos. Nam et cum essemus apud vos
hoc denuntiabamus vobis quoniam si quis
non vult operari non manducet.
Audivimus enim inter vos quosdam

[illegible]

ambulare inquiete. nichil operantes, sed curiose agentes. His autem qui eiusmodi sunt denuntiamus et obsecramus in domino ihesu christo, ut cum silentio operantes suum panem manducent. Vos autem fratres nolite deficere benefacientes. Quod si quis non obedierit verbo nostro per epistolam hunc notate. Et non commisceamini cum illo ut confundatur. Et nolite quasi inimicum existimare, sed corripite ut fratrem. Ipse autem dominus pacis det vobis pacem sempiternam in omni loco. Dominus sit cum omnibus vobis. Salutatio mea manu pauli, quod est signum in omni epistola. Ita scribo. Gratia domini nostri ihesu christi cum omnibus vobis amen.

Ad tymotheum.

Paulus apostolus christi ihesu secundum imperium dei salvatoris nostri et christi ihesu spei nostre, timotheo dilecto filio in fide. Gratia misericordia et pax a deo patre et christo ihesu domino nostro. Sic rogavi te

Amb.
Jeronimus
Aug.

[illegible]

Aug.

[illegible]

haymo.

[illegible]

haymo.

[illegible]

Aug. de civitate dei ... (?)

[illegible]

ostendens se tamquam sit deus. Non ne retinetis quod cum adhuc essem apud vos, hec dicebam vobis? Et nunc quid detineat scitis, ut reveletur in suo tempore. Nam misterium iam operatur iniquitatis: tantum ut qui tenet nunc teneat, donec de medio fiat. Et tunc revelabitur ille iniquus, quem dominus Ihesus interficiet spiritu oris sui, et destruet illustratione adventus sui eum cuius est

[illegible]

adventus secundum operationem Sathane in omni virtute et signis
et prodigiis mendacibus. et in omni seductione iniquitatis his qui pereunt
eo quod caritatem veritatis non receperunt ut salvi fierent. Ideo mittet
illis Deus operationem erroris ut credant mendacio ut iudicentur omnes
qui non crediderunt veritati sed consenserunt iniquitati. Nos autem debemus gratias agere Deo semper pro vobis
fratres dilecti a Deo quod elegerit nos Deus primitias in salutem in sanctificatione spiritus et fide veritatis
in qua et vocavit vos per evangelium nostrum in adquisitionem gloriae Domini nostri Iesu Christi. Itaque fratres state et tenete
traditiones quas didicistis sive per sermonem sive per epistolam nostram. Ipse autem Dominus noster Iesus Christus et Deus pater
noster qui dilexit nos et dedit consolationem eternam et spem bonam in gratia exhortetur corda vestra et confirmet in omni opere et sermone bono. De cetero
fratres orate pro nobis ut sermo Domini currat et clarificetur sicut et apud vos et ut liberemur ab importunis et malis hominibus. Non enim omnium est fides.

Amb.

Aug.

Aug. ad Paulinam de videndo deo.

Amb. Ieron.

[illegible]

& habundat caritas
uniuscuiusque vestrum in invi
cem, ita ut et nos ipsi in vo
bis gloriemur in ecclesiis dei
pro pacientia vestra et fide in
omnibus persecutionibus vestris et
tribulationibus quas sustine
tis in exemplum iusti iudi
cii dei, ut digni habea
mini in regno dei, pro quo
et patimini. Si tamen iustum est
apud deum retribuere tribu
lationem his qui vos tribu
lant, et vobis qui tribula
mini requiem nobiscum
In reve
latione
domini nostri
Ihesu Christi de celo cum an
gelis virtutis eius in flam
ma ignis dantis vindictam his qui non noverunt deum et qui non o
bediunt euangelio domini nostri Ihesu Christi. Qui penas dabunt in interitu e
ternas a facie domini et a gloria virtutis eius, cum venerit glorificari in sanc
tis suis et admirabilis fieri in omnibus qui crediderunt quia creditum e

Aug.

haimo.

Amb.

Aug.

[illegible]

testimonium nostrum super vos in die illo. In quo etiam oramus semper pro vobis ut dignetur vos vocatione sua deus noster et impleat omnem voluntatem bonitatis et opus fidei in virtute ut clarificetur nomen domini nostri Ihesu Christi in vobis et vos in illo secundum gratiam dei nostri et domini Ihesu Christi. Rogamus autem vos fratres per adventum domini nostri Ihesu Christi et nostre congregationis in ipsum ut non cito moveamini a vestro sensu neque terreamini neque per spiritum neque per sermonem neque per epistolam tamquam per nos missam quasi instet dies domini. Ne quis vos seducat ullo modo. Quoniam nisi venerit discessio primum et revelatus fuerit homo peccati et filius perditionis qui adversatur et extollitur supra omne quod dicitur deus aut quod colitur ita ut in templo dei sedeat.

[illegible]

Aug. in libro
Aug. in libro xx.

Ambr.
Ieron.

Remig.

Aug. sup eo

haimo. [illegible]

Ambr. [illegible]

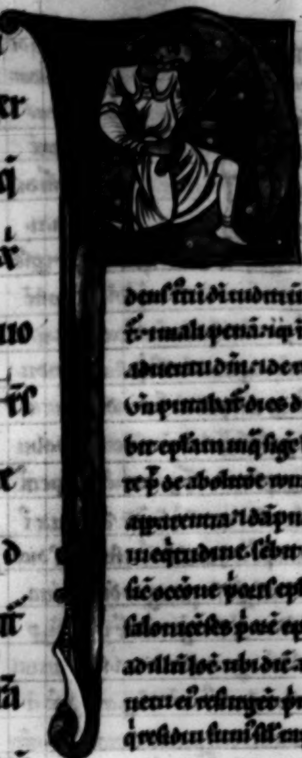
haimo. [illegible]

Quoniam non posuit nos deus in iram sed in adquisitionem salutis per dominum nostrum Iesum Christum qui mortuus est pro nobis ut sive vigilemus sive dormiamus simul cum illo vivamus. Propter quod consolamini invicem et edificate alterutrum sicut et facitis. Rogamus autem vos fratres ut noveritis eos qui laborant inter vos et presunt vobis in domino et monent vos ut habeatis illos habundantius in caritate propter opus illorum. Pacem habete cum eis. Rogamus autem vos fratres corripite inquietos consolamini pusillanimes suscipite infirmos pacientes estote ad omnes. Videte ne quis malum pro malo alicui reddat sed semper quod bonum est sectamini invicem et in omnes. Semper gaudete. Sine intermissione orate. In omnibus gratias agite. Hec est enim voluntas dei in Christo Iesu in omnibus vobis. Spiritum nolite extinguere. Prophetias nolite spernere. Omnia autem probate quod bonum est tenete. Ab omni specie mala abstinete vos.

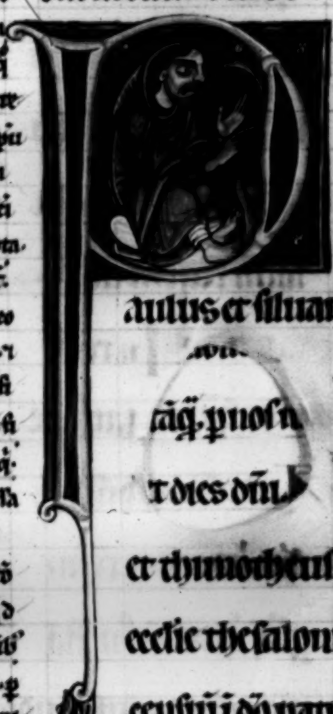
[illegible]

[illegible]

Ipse autem deus pacis sanctificet vos per omnia ut integer spiritus vester et anima et corpus sine querela in adventu domini nostri Iesu Christi servetur. Fidelis deus qui vocavit vos qui et faciet. Fratres orate pro nobis. Salutate fratres omnes in osculo sancto. Adiuro vos per dominum ut legatur epistola haec omnibus sanctis fratribus. Gratia domini nostri Iesu Christi vobiscum. Amen.

Paulus Silvanus ... hanc epistolam [illegible]

Paulus et Silvanus et Timotheus ecclesiae Thessalonicensium in deo patre nostro et domino Iesu Christo. Gratia vobis et pax a deo patre nostro et domino Iesu Christo. Gratias agere debemus deo semper pro vobis fratres ita ut dignum est quoniam supercrescit fides vestra

[illegible]

Amb.

Haimo

Amb.

Aug.

[illegible]

Si enim credimus quod ihesus mortuus est et resurrexit: ita et deus eos qui dormierunt per ihesum adducet cum eo. Hoc enim vobis dicimus in verbo domini quia nos qui vivimus qui residui sumus in adventum domini non preveniemus eos qui dormierunt. Quoniam ipse dominus in iussu et in voce archangeli et in tuba dei descendet de celo: et mortui qui in christo sunt resurgent primi. Deinde nos qui vivimus qui relinquimur simul rapiemur cum illis in nubibus obviam christo in aera et sic semper cum domino erimus.

Aug. in sermone de verbis apostoli.

haimo.

haimo.

[illegible]

Itaque consolamini invicem
in verbis istis. De temporibus
autem et momentis non indigetis
ut scribamus vobis. Ipsi enim
diligenter scitis quia dies
domini sicut fur ita in nocte
veniet. Cum enim dixerint
pax et securitas, tunc repen-
tinus eis superveniet in-
teritus, sicut dolor in utero
habenti, et non effugient. Vos
autem fratres non estis in tene-
bris, ut vos dies illa tam-
quam fur comprehendat.
Omnes enim vos filii lu-
cis estis et filii diei. Non
sumus noctis neque te-
nebrarum. Igitur non
dormiamus sicut ceteri, sed
vigilemus et sobrii simus. Qui enim dormiunt
nocte dormiunt, et qui ebrii sunt nocte ebrii
sunt. Nos autem qui diei sumus sobrii simus. Indu-
ti loricam fidei et caritatis
et galeam spei salutis.

haimo.

ambr.

Ambr(osius)

[illegible]

possumus deo retribuere pro uobis in omni gaudio
quo gaudemus propter uos ante deum nostrum nocte
et die habundantius orantes ut uideamus faciem
uestram et compleamus ea que desunt fidei uestre. Ipse autem
deus et pater noster et dominus ihesus christus dirigat uiam nostram
ad uos. Uos autem dominus multiplicet et habun-
dare faciat caritatem uestram in inuicem et in omnes quem-
admodum et nos in uobis ad confirmanda uestra cor-
da sine querela in sanctitate ante deum et patrem nostrum
in aduentu domini nostri ihesu christi cum omnibus sanctis eius a-
men. De cetero fratres rogamus uos et obsecramus in domino
ihesu ut quemadmodum accepistis a nobis quomodo
uos oporteat ambulare et placere deo sic et ambu-
letis ut habundetis magis. Scitis enim que precep-
ta dederim uobis per dominum ihesum. Hec est enim uoluntas
dei sanctificatio uestra ut abstineatis uos a fornica-
tione ut sciat unusquisque uestrum suum uas pos-
sidere in sanctificatione et honore non in passione desiderii
sicut et gentes que ignorant deum. Et ne quis supergrediatur
neque circumueniat in negotio fratrem suum quoniam uin-
dex est dominus de his omnibus sicut predixi(m)us uobis et testificati
sumus. Non enim uocauit nos deus in inmunditi-
am sed in sanctificationem. Itaque qui hec spernit non

Capitula

Haimo

[illegible]

non hominem solum spernit, sed deum, cuius precepta sunt que loquor per hos [illegible] qui eius [illegible] per agenda. Dedit spiritum suum sanctum in vobis. Neque enim adiutorem spiritualis qui in corpore subdito peccatis non habitat. Vel de spiritu sancto in vobis a [illegible] ut maior esset vobis auctoritas arguendi [illegible] et [illegible] agi non esset [illegible]. De caritate autem, que debet predictis sunt opus, non scribere vobis, sed de caritate fraternitatis qua fratres diligantis non habemus necesse scribere vobis. Ideo non sunt necesse scribere, quia ipsi enim vos didicistis a deo, a precepto ipsius dicentis: mandatum novum do vobis ut diligatis invicem. Vel didicistis a deo per inspirationem vel per effectum, quia [illegible] est vobis. Ideo [illegible] non sunt necesse, quia vos facitis opus dilectionis in omnes fratres qui sunt in universa Macedonia. Rogamus autem. Quia facitis opus dilectionis, sed tamen rogamus vos fratres ut magis habundetis in caritate, et operam detis ut quieti sitis a curiositate. Et nota quod ait: operam detis, quia difficile est dimittere consuetudinem. Sed cogite vos ut vestrum negotium agatis, dimissis alienis, quod vobis utile est in emendatione vite vestre. Et operemini manibus vestris, quod adiuvat vos quietos esse. Illud [illegible] ex ocio veniunt. Et facietis ita sicut precepimus vobis. Ideo operemini manibus ut honeste ambuletis ad eos qui foris sunt, et nullius aliquid desideretis. Quod ideo opus est agendum non [illegible], quia inhonestum est [illegible] lux ad infideles, et non desiderabitis res alienas, ne dum rogetis vel tollatis aliquid. Nolumus autem. Post exhortationem de [illegible] et correctionem a curiositate, mortuos resurrecturos confirmat, et per Christi resurrectionem. Ista auctoritate quod non solum sed predicta nolumus vos scire, sed et nolumus ignorare vos, fratres, de dormientibus, id est mortuis qui resurrecturi sunt. Unde et mortuos recte appellat dormientes, quia qui dormientes [illegible] iterum de sompno mortis surgent. Ut non contristemini inconsolabiliter de morte amicorum, sicut et ceteri, id est infideles qui spem non habent resurrectionis et incorruptionis eterne. Admonet nos apostolus ut de mortuis nimium nostris non contristemur quod sicut ceteri spem non habent. Non ait tantum ut non contristemini, sed addidit: sicut et ceteri qui spem non habent resurrectionis. Necesse est enim ut contristemini, sed ut non contristantes consoletur te spes. Nam ideo et dormientes eos appellat scripture consuetudo utilissima, ut cum dormientes audimus, vigilaturos minime desperemus. Est ergo de mortuis eis quos diligimus quedam contristatio quasi naturalis. Quippe horret natura mortem, non mors homini accederet nisi ex culpa precedenti. Hinc ergo necesse est ut contristemur cum nos morientes deserunt quos amamus, quia etsi nos [illegible] eos non mansuros relinquere nos mansuros, sed aliquantulum precedere secuturos. Tamen mors ipsa qua

hominem spernit, sed deum, qui etiam dedit spiritum suum sanctum in vobis. De caritate autem fraternitatis non necesse habemus scribere vobis; ipsi enim vos didicistis a deo ut diligatis invicem. Etenim facitis illud in omnes fratres in universa Macedonia. Rogamus autem vos fratres ut habundetis magis, et operam detis ut quieti sitis, et ut vestrum negotium agatis, et operemini manibus vestris, sicut precepimus vobis, et ut honeste ambuletis ad eos qui foris sunt, et nullius aliquid desideretis. Nolumus autem vos ignorare fratres de dormientibus, ut non contristemini sicut et ceteri qui spem non habent.

natura refugit. [illegible] occupat dilectum contristat in nobis ipsum dilectionis affectum. Contristamur ergo in illorum mortibus necessitate amittendi, sed cum spe recipiendi in angustiis. Hinc consolamur, inde contristamur affectus. Hinc fides recreat, inde dolet humana conditio. Hinc sanat divina promissio. Moritur autem per quod in dominis fiebat mortuum, quoniam illo uberius vivebant; non mortuum fiebat quem ipse suscitavit, sed moritur quod hoc peccato contraxit. Si enim peccare non potuisset, sine dubio mors secuta non fuisset. Secutum est ergo ut mors corporis, quia peccasset mors anime. Mors anime peccasset deserendo deum, et mors corporis secuta est deserente anima. Hanc deserit deum volens, hec coacta est deserere corpus nolens. Ac si illi diceretur: recessisti ab eo quem diligere debuisti, recede ab eo quem dilexisti. Quia enim ultra mortem promissus nemo, [illegible] mo non per dies. Dum te cogeret inducere [illegible] ut illa esset mortis amaritudo, illa esset martyrum fortitudo. Ideo non aut tamen ut non contristemini sicut et ceteri qui spem non habent. Pompa funeris, agmina exequiarum, sumptuosa diligentia sepulture, monumentorum opulenta constructio, vivorum sunt qualiacumque solatia, non adiutoria mortuorum. Orationibus vero sancte ecclesie et sacrificio salutari et elemosinis que pro eorum spiritibus erogantur non est dubitandum mortuos adiuvari, ut cum eis misericordius agatur a domino quam eorum peccata meruerunt. Hoc enim a patribus traditum observat universa ecclesia, ut pro eis qui in communione corporis et sanguinis defuncti sunt, cum ad ipsum sacrificium loco suo commemorantur, oretur, ac pro illis quoque id offerri commemoretur. Cum vero eorum commendandorum causa opera misericordie celebrantur, quis dubitet eis suffragari pro quibus orationes deo non inaniter eriguntur? Non est ambigendum ista prodesse defunctis, sed talibus qui ita vixerint ante mortem ut possint eis hec utilia esse post mortem. Nam qui sine fide operante per dilectionem eiusque sacramentis de corporibus exierunt, frustra illis a suis huiusmodi pietatis impenduntur officia, cuius dum hic essent pignore caruerunt, non sibi thesaurizantes sed iram. Non ergo mortuis nova merita comparantur cum pro eis boni operantur aliquid, sed eorum precedentibus consequentia ista redduntur. [illegible] Non ista sine [illegible] quisque vivit, nisi que meruit in vita sua non poterit habere post vitam. Plorantur itaque pia corda carorum de suorum mortibus contristata dolore sanabili, et consolabiles lacrimas fundant condicione mortali, quas cito reprimat fidei gaudium quo creduntur fideles quando moriuntur aliquantulum a nobis abire et ad meliora transire. Sic et pro muneribus cura sepeliendi et sepulchra construendi, quia et in scripturis sanctis inter bona opera deputata sunt, nec solum in corporibus patriarcharum et aliorum sanctorum, sed et in ipsius domini corpore laudati sunt qui ista fecerunt. Impleant ergo homines erga suos officia postremi muneris et sui humani levamina meroris. Verum illa que adiuvant spiritus defunctorum, scilicet oblationes, erogationes, multo [illegible] pro eis observantius, instantius, habundantius [illegible]. Solatur autem deus, sed donare credentibus ut nec ista ex

Aug[ustinus] in libro de baptismo par[vulorum].

Ambr.

possumus deo retribuere pro vobis in omni gaudio quo gaudemus propter vos ante deum nostrum nocte et die habundantius orantes ut videamus faciem vestram et compleamus ea que desunt fidei vestre. Ipse autem deus et pater noster et dominus Ihesus Christus dirigat viam nostram ad vos. Vos autem dominus multiplicet et habundare faciat caritatem vestram in invicem et in omnes quemadmodum et nos in vobis ad confirmanda vestra corda sine querela in sanctitate ante deum et patrem nostrum in adventu domini nostri Ihesu Christi cum omnibus sanctis eius amen.

Capitula

De cetero fratres rogamus vos et obsecramus in domino Ihesu ut quemadmodum accepistis a nobis quomodo vos oporteat ambulare et placere deo sic et ambuletis ut habundetis magis. Scitis enim que precepta dederim vobis per dominum Ihesum. Hec est enim voluntas dei sanctificatio vestra ut abstineatis vos a fornicatione ut sciat unusquisque vestrum suum vas possidere in sanctificatione et honore non in passione desiderii sicut et gentes que ignorant deum. Et ne quis supergrediatur neque circumveniat in negotio fratrem suum quoniam vindex est dominus de his omnibus sicut prediximus vobis et testificati sumus. Non enim vocavit nos deus in immunditiam sed in sanctificationem. Itaque qui hec spernit non

haimo

hominem sed deum qui etiam dedit spiritum sanctum in vobis. De caritate autem fraternitatis non necesse habemus scribere vobis. Ipsi enim vos a deo didicistis ut diligatis invicem. Etenim facitis illud in omnes fratres in universa Macedonia. Rogamus autem vos fratres ut habundetis magis et operam detis ut quieti sitis et ut vestrum negotium agatis et operemini manibus vestris sicut precepimus vobis et ut honeste ambuletis ad eos qui foris sunt et nullius aliquid desideretis. Nolumus autem vos ignorare fratres de dormientibus ut non contristemini sicut et ceteri qui spem non habent.

Aug. in libro de baptismo par.

ita ut desiderantes uos cupide
uolebamus tradere uobis non solum eu-
angelium dei sed etiam animas nostras quoniam karissimi
nobis facti estis. Memores enim estis
fratres laboris nostri et fatigationis. no-
cte et die operantes ne quem uestrum
grauaremus predicauimus euangelium dei
uobis. Vos enim testes estis et deus quam
sancte et iuste et sine querela uobis qui credidistis
fuimus. sicut scitis qualiter unumquemque uestrum
tamquam pater filios suos deprecantes uos
et consolantes testificati sumus ut am-
bularetis digne deo qui uocauit uos
in suum regnum et gloriam. Ideo et nos gratias
agimus deo sine intermissione quoniam cum ac-
cepissetis a nobis uerbum auditus dei accepistis illud non ut uerbum
hominum sed sicut est uere uerbum dei qui operatur in uobis qui credidistis. Vos
enim imitatores facti estis fratres ecclesiarum dei que sunt in iudea in christo
iesu quia eadem passi estis et uos a contribulibus uestris sicut et ipsi a iu-
deis qui et dominum occiderunt iesum et prophetas et nos persecuti sunt et
deo non placent et omnibus hominibus aduersantur. Prohibentes nos loqui
gentibus ut salue fiant ut impleant peccata sua semper. Peruenit enim
ira dei super illos usque in finem. Nos
autem fratres desolati a uobis

humiliatio et dilectio quia non propter mercede fuit. hoc
autem ad innuendam caritatem suam ergo eos se di-
xisse significat dicens. ita nos in motu laboris nostri
desiderantes ut uestra sed uos id est uestram salutem. cupi-
de uolebamus tradere uobis non solum euangelium dei sed et animas nostras per asser-
tionem euangelii et hoc ideo. quoniam karissimi nobis facti estis fidem
dei recipiendo et bona uos nobis applicando. uere
dico quia facti sumus paruuli in medio uestrum. Me-
mores enim estis fratres laboris nostri et fatigationis. et addit
quia est labor sine fatigatione. unde dixi fatiga-
tionis et laboris quia predicauimus uobis euangelium dei operantes ma-
nibus nostris nocte et die ne quem uestrum grauaremus accipien-
do aliquid ab eo. et hoc faciebat ut pseudo repelleret
a predicatione. Vos autem testes estis quia ita a uobis conuersationem
nostram ...

aug.

amb.

ad tempus hore aspectu non corde habun
dantius festinavimus faciem vestram vide
re cum multo desiderio. quoniam voluimus ve
nire ad vos. ego quidem paulus et semel
et iterum. sed impedivit nos sathanas.
Que est enim nostra spes. aut gaudium
aut corona glorie. Nonne vos ante
dominum nostrum ihesum christum estis in adventu eius.
Vos enim estis gloria nostra et gaudium. Prop
ter quod non sustinentes amplius placuit no
bis remanere athenis solis. et misimus ti
motheum fratrem nostrum et ministrum dei in
evangelio christi. ad confirmandos vos et exhor
tandos pro fide vestra. ut nemo moveatur
in tribulationibus istis. Ipsi enim scitis quod in hoc
positi sumus. Nam et cum apud vos essemus predi
cebamus vobis passuros nos tribulationes
sicut et factum est et scitis. Propterea et ego amplius
non sustinens misi ad cognoscendam fidem vestram ne forte temptaverit vos is
qui temptat. et inanis fiat labor noster. Nunc autem veniente thimotheo ad
nos a vobis. et annunciante nobis fidem et caritatem vestram. et quia memoriam nostri
habetis bonam. semper desiderantes nos videre sicut nos quoque vos. ideo consola
ti sumus fratres in vobis in omni necessitate et tribulatione nostra per fidem vestram quoniam nunc
vivimus si vos statis in domino. Quam enim gratiarum actionem

autem ab atheniis. et eventu apostoli in
hac epistola pravos et incorreptos corrigere et
bonos ad perseverantiam. aliorum que correcti
one cohortari. Modus tractandi: de more suo
salutacionem premittit. quam premissa de bo
nis eorum gratias agit commemorans non solum fidem
et opera sed et gestionis modum et malorum su
stinentiam. et non ad perseverandum magis eos provo
cet. de suis quoque laboribus et evangelii veritate
et prudentia inter eos conversatione et quanto affe
ctu eos desideret videre inserit. deinde
vos non a luxuria et ocio et ociositate revo
cat obsecrans. et mortuos resurrecturos confir
mat. et cetera fine moralem instructio. pre
mittit autem salutacionem dicens.

Paulus et silvanus et timotheus. hi eo
adiutores fuerunt apostoli in [illegible]
profectu illorum pariter gaudebant. et ideo nomini
illorum prescribitur salutacio. sed sensus et verba epistole
soli apostoli sunt. hic [illegible] scribitur ecclesie thessalonicensium congrega
te in deo patre et domino iesu christo. quia que est ecclesia in unitate
fidei congregata est deo patre operante et christo filio.
tandem alia salutatio ibi nostra. gratia vobis et pa
x. et exposita ne exponas. ne actum agas.

Ambr

G Gratias etc. post salutacionem primum confirmat
bonos referens gratias deo de profectu illorum a
quo sunt omnia bona hominum. Gratias agimus deo pro vobis quia
bona sunt que in vobis sunt et a deo sunt. nos dico
facientes memoriam in orationibus et non profectus ibo
no orationibus dico habitis sine intermissione. et cetera
horarum. non tantum agat gratias ostendit sed sub dens
nos dico Memores operis id est confessionis fidei
vestre. [illegible] opus fidei est confessio. et laboris.

m

vestri quem habuerunt pro se et pro proximis. et caritatis. ha
bite in deum et proximum. et sustinentie. habite contra
mala. que sustinenda est spei. quia eam facit spes
glorie. [illegible] tanta mala possent sustinere nisi
spes eos confirmaret. que spes non frustratur. quia
est domini nostri iesu christi. que bene probat [illegible] ipse. spei di
co exercitentis. ante deum et patrem. quia ita eam estis
ac si tamen videntis eum. ita eos aiat. ante
deum exercitat. quia ei bene placere non ad aspectum
hominum et deo adiutione. Scientes. quod de
hic agimus gratias deo quia scimus quod dilexit et e
legit vos sola gratia. et hoc est quod ait. agimus gratias
deo. scientes o fratres dilecti a deo electionem vestram
id est quod dilecti et electi estis a deo. quia prophete sci

et timothe(us) eccl(esi)e thessalonice(nsium)
in deo patre et d(omi)no ih(es)u x(rist)o
gr(ati)a vob(is) et pax. Gr(ati)as agim(us) deo
semp(er) p(ro) o(mn)ib(us) vob(is) memoria(m) v(est)ri fa
cientes in orationib(us) n(ost)ris sine inter
missione. Memores op(er)is fidei
v(est)re et laboris et caritatis et sustine(n)
tie spei d(omi)ni n(ost)ri ih(es)u x(rist)i. an(te) deu(m) et
patre(m) n(ost)r(u)m scie(n)tes f(rat)r(e)s dilecti a
deo electione(m) v(est)ram. q(ui)a eva(n)geliu(m) n(ost)r(u)m
no(n) fuit ad vos in sermone tan
tu(m) s(ed) et in virtute et in sp(irit)u s(an)c(t)o et in plenitu
dine multa. sic(ut) scitis quales fuim(us)
in vob(is) p(ro)pter vos. et vos imitatores n(ost)ri
facti estis et d(omi)ni excipie(n)tes v(er)bu(m) in
tribulatione multa cu(m) gaudio sp(iritu)s
s(an)c(t)i. ita ut facti sitis forma o(mn)ib(us)
credentib(us) in macedonia et in acha
ia. A vobis eni(m) diffamat(us) e(st) ser
mo d(omi)ni n(on) solu(m) in macedonia et in achaia. s(ed) in
o(mn)i loco fides v(est)ra q(ue) e(st) ad deu(m) p(ro)fecta e(st). ita ut n(on)
sit nob(is) necesse q(ui)cq(uam) loq(ui). Ipsi eni(m)
de nob(is) an(nun)ciant. qualem intro
itum h(ab)uim(us) ad vos. et quom(odo)

nostrum. quia evangelium nostrum non fuit ad [illegible]
in sermone tantum id est in ostensione
verbi. sed in virtute miraculorum. quia vidistis
apostolos miracula docentes [illegible]
et in spiritu sancto. quia per me recepistis [illegible]
spiritu sancti. et non parum sed impletum nostrum [illegible]
dine. et in multo videntis [illegible]
estis videntes et gaudentes [illegible]
participes illos facere dignati [illegible]
sionis ab illis. Sicut scitis. [illegible]
vos scitis id est estis a deo electi [illegible]
scitis ideo visibile. Sicut scitis quales id est [illegible]
fuimus in vobis id est inter vos [illegible]
vestram salutem. [illegible] nos passi [illegible]
in exemplum vobis. patere [illegible]
et elegisti vos. quia nos passi sumus [illegible]
plum vobis. et vos facti estis imitatores [illegible]
sustinuit crucem. [illegible]
nobis sunt tolerate [illegible]
enim dicitur apostolorum. ipsi domini [illegible]
audistis passus est. et apostoli [illegible]
secuntur passi sunt gaudentes [illegible]
biti sunt pro nomine domini contumelias pati [illegible]
dico. excipientes verbum dei [illegible]
id est multa. [illegible]
bum excipientes dico cum gaudio spiritus sancti [illegible]
id est facientes in vobis spiritus sancti. imitatores [illegible]
estis. ita non sitis facti forma id est exempli
fessionis et doctrine omnibus credentibus [illegible]
in macedonia et in achaia. quia exemplo [illegible]
nunt confirmari. [illegible] forma facti estis [illegible]
vobis. [illegible] diffamatus est id est divulgatus sermo [illegible]
id est ab exemplo pacientie vestre [illegible]
verbum dei apertius predicatur. divulgatus [illegible]
quia non solum in macedonia et in achaia [illegible]
in omni loco adiacenti vobis. [illegible]
sermo. sed fides vestra id est profectus fidei [illegible]
est id est profecit [illegible]
est ad deum [illegible]
maturitas [illegible]
est inter profectus [illegible]
et non necesse sit nobis quicquam loqui de nobis [illegible]
alios tractandos. Ipsi enim de nobis [illegible]
ad confirmationem fidei vestre annunciant [illegible]
habuimus ad vos id est quam afflicti fuimus [illegible]
ad nos. et vestrum quomodo id est [illegible]

gentili estis

quetis estis ad deum a simulachris servire deo vivo et vero. et expectare filium eius de celis quem suscitavit ex mortuis Ihesum qui eripuit nos ab ira ventura.

Nam ipsi scitis fratres introitum nostrum ad vos quia inanis non fuit. sed ante passi et contumeliis affecti sicut scitis in Philippis fiduciam habuimus in deo nostro loqui ad vos evangelium dei in multa sollicitudine.

Exhortacio enim nostra non de errore neque de inmunditia neque in dolo. sed sicut probati sumus a deo ut crederetur nobis evangelium ita loquimur. Non quasi hominibus placentes, sed deo qui probat corda nostra. Neque enim aliquando fuimus in sermone adulationis sicut scitis neque in occasione avaricie. deus testis est. nec querentes ab hominibus gloriam neque a vobis neque ab aliis cum possemus oneri esse vobis ut Christi apostoli.

Sed facti sumus parvuli in medio vestrum. tamquam si nutrix foveat filios suos.

Ad. de gratia novi testamenti.

capitulum 2

Aug.

Amb.

Ambrosius.

subdite estote uiris sic
oportet in dño. Viri di
ligite uxores uras: 7 no
lite amari ee ad illas. Fi
lii obedite parentib9 uris p
oīa. hc eni placitū ē in
dño. Patres nolite ad in
dignatōnē puocare fili
os uros: ut ñ pusillo aio fi
ant. Serui obedite p oīa
dñis carnalib9 ñ ad oclm
seruiētes q̄si hōib9 placētes
s; in siplicitate cordis timētes
dm. Qdcūq; facitis ex a
nimo opamini sic dño 7
ñ hōib9. Sciētes q. a dño
accepistis retributionē eīne
hereditatis. dño xp̄o seruite
Qi eni iniuriā fac recipiet
id q. inique gessit: 7 ñ ē pso
narū acceptio ap dm. Do
mini q. iustū ē 7 equū seruis
pstate sciētes qr 7 uos dñm
habetis in celo. Orōni instate

Ad uiros

ad filios.

ad seruos.

Aug.
De innocē
tia dō placeat

Ad dños.

Aug.

7 filii parentib9. 7 serui dñis. h; 7 sulendo ñ uiri mu
lierib9. pates filiis. dñi seruis. h ē eni pax domestica. 7
cohabitantiū ordinata. ad hc concordia 7 clam [illegible] q. s.
q̄ excellūt rōne. excellāt dnatōe. hanc concordiā docet dicēs.
Mulieres sub uiri es. sic opo. 7 tā pfecte sic ds mādauit. 7
in dño. ut q̄ dñm uos. Viri dili. ux. u. 7 no. ee ama.
7 ad ad illas. p h rigore dñi. emollit. ut potestate q̄ p̄ua
le q̄ dnatu uxoris ñ nimis seuire uiat. 7 uos filii obe. p
oīa. h. n. placitū ē. 7 placet dō. sic p oīa obediatis. ita tñ si
in dño obediatis. 7 uos. Patres no. puo. fi. u. ad indig. q̄ uos.
f. ad iracūdiā. alia l. ut ñ pusillo aio. ut pusillanimes fiāt. s.
ñ potētes dicitū pati. modestos pcip pates ē filiis. ne ecarta
ti ab illi delīq̄t i illos. 7 dñū offendāt. [illegible] ingstidata res ē
ita ut aliq̄n ñ s parcat. q̄ traseūt. 7 uos serui obe. p oīa. s;
ñ q̄ dñm. dñis. ñ dico spūalib9 tñ. s; 7 car. q̄ sēd carnē dnā
t. uos dico. ñ ad oclm ser. q̄si ho. ñ dō placētes. 7. placē uolē
tes. s; seruite. 7 in simplici. cordis. 7. sū interiōe. ut q̄les estis i
corde. tales exī sitis. uos dico. timētes dñm. q̄ ñ potestis
falle. 7 ideo q̄cq; fa. opamini ñ q̄si timētes penā ex dō. s; ex aio. 7.
ex uolūtate. sic dño seruiētis. 7 ñ hōib9. ea. n. ds innocētiā
pbat. q̄ ho ñ metu pene sit innocēs. s; amore iusticie. nā q̄ ti
more ñ peccat. q̄uā [illegible] uis ñ nocēat alii. s; sibi plurimū nocet.
si sciata innocētia. [illegible] si sciata caritas. ñ ē caritas. s; duppli
catū peccat. 7 nq̄ ē iniquitas. 7 sic lato opamini dico. Scientes
q. p hac humiliate recipietis a dño retr. hedi. ee. i p̄c alios
dños. dño. 7 dñantiū s. xp̄o seruite. 7 in his q̄ iubet. q̄ n. q. ita ē
seruiendū ut dixi. ñ p uendicatione dño. dimittendū. q. q̄ facit
iniuriā. siū dñs sit. siū seru. reci. id q. iniq; ges. nh id. q. ñ
ē accep. pso. ap d. ulli parcet p maioritate sua. 7 uos dñi
pstate seruis. q. iustū ē. p seruitio. 7 equū p n. ut s. hōies re
putetis sciētes. q̄m 7 uos dñm ha. i celo. q̄ ñ ipotētē. uo
talia exigete. q̄lia uultis a uob exigi. ita faciūt uiri in
bonū. n. ex fide uiuētes. 7 adhuc ab illa ciuitate pegrinan
tes q̄ ipant seruiūt eis. q̄b iudīr ipare. q. ñ cupiditate i
pādi dñandi. s; offō sulēdi. 7 bñficiētia puidendi. Orōni q.
sigillatī diuisos monui cōtr aūt oēs uos moneo. instate orōni uigi. i ea. q. 7 nocte instātes
gslare. 7. ñ pig. mea orone fca de sitis. uos dico manētes i actōe g. de pitis instate orōni
Orantes sil. p nob. ut d. a. n. ho. ser. 7. os meū faciat apitū. q. ad h datū ē. ut mde pdicar
os aū apitū ē. q̄n nil a i magna dic. 7 ad q̄d uelit s apl os. ostend subdēs. s. ad loq̄ndū m.
7. ad exponendū illd q. ē secrētū de xp̄o. 7. natiuitatē passionē. 7c. Pp q. ops. q. ē secrēta
no. uic. ñ. dico apie [illegible] ad loqnd mysteriū. ita loq̄nd. ut manifeste apie illd q. ab
ē infidelib9. ita. ostant. 7 disiete. ut opotet me loq. q̄ apte sū. uos ē ipi i sapia di q̄ [illegible]
q pficite. itq. ad eos. illumināndos. q̄ sr̄ foris. 7. extr̄ eccliā. cautē q̄ sulando ē [illegible]
li tēnt. ne fiat eis occ blasphemādi. 7 ne iciātr ad psequēd. sapienter ab illis dico ñ [illegible]
tps. 7. aliq̄b [illegible] opportunitatē pdicādi eis. 7 habito tpe. ser. ur. sē sit. q. [illegible]
p ig̃m pdicāda ñ in lege. 7 sit qdīt sal sapia. ut sciatis q̄m. o. u. u. res. q. alr [illegible]
alius pfonius. alr. tali respōdend ē. Oīa aū q̄ circa me sr. 7 b. [illegible] q̄ r [illegible]

te uigilantes in ea. i
g̃rarū actione. Orā
tes simul 7 p nob ut ds ap
iat nob hostiū sermonis
ad loq̄nd mysteriū xp̄i p
p q. 7 uinct sū ut manife
ste illd ita ut oportet
loq. In sapia ambula
ad eos q̄ foris st̄ tps rede
mētes. sermo ur̄ semp i g̃ra
sale cōditꝰ sit. ut sciatis q̄
ñ oporteat uos uni
cuiq; respondere. Que cir
ca me st̄ oīa nota uob
faciet. Tythicus kmus fr̄
fidelis minister. 7 conseru9
in dño. quē misi ad uos
ad h ipm ut cognoscat

[illegible gloss]

que circa uos sunt & consolentur corda uestra cum onesimo karissimo & fideli fratre qui est ex uobis. Omnia que hic aguntur nota facient uobis. Salutat uos aristarcus concaptiuus meus & marcus consobrinus barnabe de quo accepistis mandata. Si uenerit ad uos excipite illum. & ihesus qui dicitur iustus qui sunt ex circumcisione. hii soli sunt adiutores mei in regno dei qui mihi fuerunt solatio. Salutat uos epafras qui est ex uobis seruus christi ihesu. semper sollicitus pro uobis in orationibus ut stetis perfecti & pleni in omni uoluntate dei. Testimonium enim illi perhibeo quod habet multum laborem pro uobis & pro his qui sunt laodicie & qui sunt ierapoli. Salutat uos lucas medicus karissimus & demas. Salutate fratres qui sunt laodicie & nympham & que in domo eius est ecclesiam. & cum lecta fuerit apud uos hec epistola facite ut in laodicensium ecclesia legatur. & eam que laodicensium est uos legatis. & dicite archippo. Vide ministerium quod accepisti in domino ut illud impleas. Salutatio mea manu pauli. Memores estote uinculorum meorum. Gratia domini nostri ihesu christi uobiscum amen.

Paulus siluanus &c. Hanc epistolam scribit apostolus thessalonicensibus. Thessalonica metropolis est macedonie ... [illegible gloss]

Paulus et siluanus

[illegible gloss]

Aug.

Hic incipit moralis exhortatio.

vita vestra. apparuerit. id est revelabitur nobis. ut eum cum patre deum videamus. tunc et vos nobis et aliis apparebitis similes cum ipso in gloria. Attende etiam in hiis verbis apostoli explicari illa duo que in evangelio dominus ait. tempus amatorum mundi dicens semper esse paratum. tempus vero suum et suorum nondum esse paratum. tempus. id est. nitor glorie nondum venit. quia nondum venit estas. id est adventus. in quo virescent arbores fructuose a stilibus. sed gloria amatorum mundi semper est parata. Iohannes apostolus ait. vita. id est. ab eo. hoc est tempus nostrum nondum advenit. sed tempus eterna amantium semper est paratum. unde addit. Cum autem christus apparuerit. ac si diceret. hoc est tempus vestrum. Cum ergo nobis insultant amatores seculi. dicamus quod christus dixit. qui pro nobis mori dignatus est hoc dicens. tempus vestrum semper est paratum. tempus meum nondum advenit. Mortificate. Post rationes de plenitudine christi ostensas generalis exhortatio. ad omnes de moribus subditur. id est moneo ne ad priorem consuetudinem redeatis. qui apparebitis cum christo in gloria. et in hiis sitis. ergo mortificate. id est partes veteris hominis. scilicet peccata. omnia peccata sicut membra, quia vitia corporis singula sunt membra. vel membra vitiorum. id est membrorum concupiscentias. que sunt super terram. id est terrenis et carnalibus dominantur. scilicet fornicationem. etc. describit delicta que membra appellat. ut post acceptam veritatis rationem bone vite opera daretis. Solutum. non obest scire rationem tantum. et non ea factis exequi. quia qui scit voluntatem domini sui et non facit. vapulabit multis. Fornicatio est omnis concubitus preter legitimum coniugium. immunditiam. que est contra naturam. libidinem. scilicet ardorem. per quem subit turpitudines. diversitatem. concupiscentiam malam. id est de aliena uxore. vel de alia re. et avaritiam. que si non corpus. animam tamen contaminat. que est ydolorum servitus. id est tam fugienda. sicut ydolatria. cui simile et par vitium est. quia rebus pro deo serviunt. sub uno nomine duo pessima. et ipsa vitia prohibet ydolatriam et avariciam. Recte idolatrie comparat avaritiam. que non est dispar malitia. quia radix est omnium malorum. et pene uno explentur opere quia sicut ydolatria deo nititur auferre gloriam. ne solus non divinitatis habeatur. ita avarus in divitias se extendit. ut solus usurpet quod deus omnibus fecit. unde ergo deo inimica sunt quia negant deo quod sunt eius. Propter que. malorum memoratorum. enim tenet. que. propter que. scilicet predicta mala venit ira dei in filios diffidentie. incredulitatis. quod ergo erit de hiis quos ignorantia non excusat. quasi gravius punientur. In quibus vitiis et vos vel alii aliquando ambulastis. nunc tempus est. si in redditis ad eadem. ambulastis dico. cum viveretis. id est cum vitam esse putaretis. in illis. hec memorat. ut se evasisse gaudeant. et de cetero sibi caveant. unde subdit. Nunc autem. quasi. olim ambulastis in illis. nunc autem cum christum recepistis

apparuerit vita vestra. tunc et vos apparebitis cum ipso in gloria. Mortificate ergo membra vestra que sunt super terram. fornicationem. immunditiam. libidinem. concupiscentiam malam. et avaritiam. que est ydolorum servitus. Propter que venit ira dei in filios diffidentie. In quibus et vos ambulastis aliquando. cum viveretis in illis. Nunc autem deponite et vos omnia. iram. indignationem. maliciam. blasphemiam. turpem sermonem de ore vestro. Nolite mentiri invicem. expoliantes vos veterem hominem cum actibus suis. et induentes novum eum qui renovatur in agnitione dei secundum ymaginem eius

et vos ut omnes alii fideles deponite non solum [...] et grandia vitia. sed et omnia. alia. scilicet iram. que est [...] animi motus. post maiora prohibet minora. ne [...] hec non esse periculosa. addit. indignationem. de alio subsequen[...] to. maliciam effectum ire. scilicet et indignationis [...] que est quando quis molitur dampnum alicui. blasphemiam [...] vel deum. turpem sermonem. vel turpiloquium. deponite de ore vestro [...] corde sit conceptum quod prosingula. Nolite mentiri in[vicem] scilicet alii aliis. sunt qui non habent consuetudinem [...] tamen aliquando inebriantur. sic sunt qui non habent consuetudinem [men]tiendi. et tamen aliquando mentiuntur. sic et in aliis sunt [...] quod aliquando mentiri. et precipue mentiri assidue [...] lite mentiri. vos dico. expoliantes vos vet[erem] id est habitum peccatorum. cum actibus suis. vel non actus [...] tibi non adsunt. hominem veterem. nichil est aliud quam vita vetus [que] est in peccatis. in qua secundum adam vivitur. et induentes [...] interiorem. qui non caret actibus. novum hominem. id est rationalem [...] quia novus homo renovatur. imago dei. id est magis et magis [...] crescit cognitione dei. nulla renovatio sit. secundum ymag[inem] id est imaginem eius. id est rationem que est imago dei qui creavit [...] novum hominem. in agnitionem suam. satis ostendit [...] creatus ad imaginem dei. quia non corporeis lineamentis [...] ma quadam intelligibili. sicut. sic. vero per lapsum perdi[dit] in agnitione dei renovatur. secundum imaginem eius qui creavit eum. ita in ipsa agnitione creatus est. Augustinus. [...] tas esset. unde rursus in eadem agnitione renovatur [...] supra. renovamini spiritu mentis vestre. sed ergo spiritu me[ntis] renovamini. ipse est novus homo qui renovatur in agnitione dei nulli dubium est. non secundum corpus. non secundum quamlibet partem animi sed rationalem mentem. ubi est agnitio dei. hominem esse imaginem dei. vel factum ad imaginem dei. Ista autem renovatio [et refor]matio quia mentis dicitur fit. secundum deum. vel secundum ymaginem dei dicitur secundum deum sicut in epistola ad ephesios legitur. ut [...] creatum fit putetur. sed ymaginem dei. ideo ut non [...] telligatur fit. hec renovatio. ut est ymago dei. [...] non quia alia sit imago secundum quam fit. alia que renovatur [...] sicut dicimus aliquem fidelem qui de corpore abscedit [...] secundum corpus non secundum spiritum. quia corpore vel incorpore [...] anima vel in anima sic aliquis dicitur pulcher. vel fortis [...] non secundum animam. Vel nota. quod alia est ista ymago que [...] in agnitione dei. ~~alia est illa imago que renov[atur] [...]tione dei~~. alia est illa imago ad quam factus est primus [...] liter. unde super ad corinthios. vir est imago et gloria [dei. mu]lier autem gloria viri. Illa imago. scilicet est. ut quemadmodum [...] deo omnia. ita ex uno homine omnes homines essent [...] ergo quod de agnitione dicit esse alii. et femina est [...] vel ita secundum unam. quasi diceret. ut expolietis veterem hominem [...]

qui creavit eum. Ubi non est
masculus et femina. gentilis et iu-
deus circumcisio et preputium. barba-
rus et scita. servus et liber. sed omnia
in omnibus Christus. Induite vos ergo
sicut electi dei sancti et dilecti viscera
misericordie. benignitatem. humilitatem.
modestiam. patientiam. supportantes
invicem et donantes vobismet
ipsis. si quis adversus aliquem habet que-
relam. sicut et dominus donavit vob-
is ita et vos. Super omnia autem hec ca-
ritatem habete quod est vinculum per-
fectionis. Et pax Christi exultet
in cordibus vestris. in qua et vocati e-
stis in uno corpore. et grati estote.
Verbum Christi habitet in vobis ha-
bundanter in omni sapientia docentes
et commonentes vosmet ipsos in
psalmis et hymnis et canticis spiritua-
libus in gratia cantantes in cordibus vestris
domino. Omne quodcumque facitis in verbo
aut in opere omnia in nomine domini Ihesu
Christi gratias agentes deo et patri per ipsum. Mulieres

[illegible]

Ambr.

[illegible]

Aug.

[illegible]

Ambr.

[illegible]

delens quod adversum nos erat cyrographum decreti quod erat contrarium nobis. Et ipsum tulit de medio affigens illud cruci. Et expolians principatus et potestates traduxit confidenter palam triumphans illos in semet ipso. Nemo ergo vos iudicet in cibo aut in potu aut in parte diei festi aut neomenie aut sabbatorum que sunt umbra futurorum corpus autem Christi. Nemo vos seducat volens in humilitate et religione angelorum que non vidit ambulans frustra inflatus sensu carnis sue.

[illegible]

non erubescendo esse. non tenendo dominum. id est non tenens Christum caput. et ideo plenum omni sapientia. caput. quod dicit quod legis ... ex quo capite. id est de cuius plenitudine accipiendo totum corpus. id est ecclesia. per nexus caritatis et per coniunctiones fidei et spei ... fide coniuncti sunt et fideles subministratum est. constructum. distinguere et reddere singula singulis constructum in ... per coniunctiones. scilicet qui id credit et eadem operantur. et ... in subserviendo. per nexus id est per caritatem ... non coheret non invicem serviunt non in ... esse ... in augmentum ... id est ... vel in augmentum dei. dicit ... hominibus ab errore redeuntibus. sic ... deservientibus quia ... per errorem deservierunt ... copias divitiarum ei negando se ei ... [illegible]

et non tenens caput ex quo totum corpus per nexus et coniunctiones subministratum et constructum crescit in augmentum dei.

Si ergo mortui estis cum Christo ab elementis huius mundi, quid adhuc tamquam viventes in mundo decernitis? Ne tetigeritis neque gustaveritis neque contrectaveritis, que sunt omnia in interitu ipso usu, secundum precepta et doctrinas hominum.

Que sunt rationem quidem habentia sapientie in superstitione et humilitate et ad non parcendum corpori, non in honore aliquo ad saturitatem carnis.

Igitur si consurrexistis cum Christo, que sursum sunt querite, ubi Christus est in dextera dei sedens. Que sursum sunt sapite, non que super terram. Mortui enim estis, et vita vestra abscondita est cum Christo in deo.

Cum autem Christus

in usu ... et cultu ... qui sunt precepta et doctrine hominum. non dei exhibita veritate. Que sunt quidem habentia rationem. id est speciem sapientie. quia prendunt superstitionem et humilitatem. Vel sic ordo. in superstitione ... speciem sapientie ... in religione ... et qui sunt in humilitate. qui humiles se ostendunt ... illa observantes. et qui sunt non ad parcendum corpori ... non in honore aliquo ... ad saturitatem carnis ... [illegible]

super terram ... quia mortui estis ... Mortui enim estis ... vita vestra abscondita est ... [illegible]

que vita est in deo patre. cum quo Christus idem est. Cum autem Christus qui est

7 ıō tibri cato ſcīm. g. ē x̄. iuſ. hr̄ theſauros ſapie. et
ſcīe. ıīn ſubd. In q̄ ſū. o. the. ſa. ı ſcīe abſc̄. hec duo ın
t ſe ıta diſtınḡr. ut ſapīa de diuinis. ſcīa de hūanıs.
accipıat̄. attam̄ ın x̄ agnoſco. Et ſapīa ın eo ḡ. tibrā
ē apd̄ dīn. ı ſcīa ın eo ḡ. hō nob̄ ē ē. Oīa. n. q̄ p nob̄ tibrū
cato ſcīm ıpalr̄ ſecıt. ı ptulıt. ad ſcīa ptınēt. ḡ. aūt
tibrū ē. ſıu ıp̄ı ı loco patr̄ coetnıı. ı ubıq ̄ totū. ad ſa
pıentıā reſerẽ. ſcīa ḡ ıīa x̄ ē. ſapīa q̄ ıīa ıd x̄ ē. Vn
ſternū gre. ı ueritatis. Aliter totū. ſed alıā lr̄. q̄ ē. ut ɔſo
latıonē accıpıat̄. eoꝝ. c. eū. ſıc. ınſtru. ı caꝛı. ı oīſ dıuı
plenı. uel. ad agnı. m. dı ın x̄. In q̄ ı ē. Vult aplc̄. aīos
eoꝝ fortıe ınearıtate. ut pıntı fıerẽt p epſłam. agnı
cıonē accıpe ſacramtı dı. ın x̄ ad ıntes hāt ēe ſapıe
ı ſcīe dıuınas ſı agnoſcant x̄. ın dıtatıs ſıue plenıtu
dıne ad ıntand. ı ē ordo. ad h tendo. ut corda ıpoꝝ ɔ. ac.
q. erıt ē ſu. ın carı. dı ı ꝑxımı. ı ē ſuerıt ıſtructı. ad ag
nıtıonē. ın. d. ın x̄. ı. magnıtıonē x̄. ın q̄ ē oīe ın
ſtıū. Omē. n. ınſtıū ſacramtı dı ın x̄ ē. ut q̄ eū cog
noſcıt. oīū notıcıā hr̄e ıdeat̄. ıīn addıt. ıp̄ı dıco
p h tendentes. ı uoſ oīū. ple. ı. Vırtute. n. ſapıe et
ſcīe ſit. ſı x̄ agnoſcat. q̄ oīū potecıar̄ ıtutıs. ın eo ē
ex ıpo. n. hīt oīſ qr̄. ı cap oīū dr̄. ıt p ıpm oīſ ſub
ſıſtē ıdeant̄. ıīn recte ſubdıt. ın q̄. ſū. o. the. ſa. ı ſcı. ab
ſcī. n. ıō ſcīe tocı cıtatē ſuꝑne l' t'rene ın eo ē. q̄ ē cap
ı ıncıtū oīū celeſtıū l' t'reſtıū. ut q̄ hc̄ nouıt. nıch ıl
t q̄rat. ut ſapīa. ıt ıtutē. q̄ agnouıt eū ıq̄ ꝑfecta ıır
t ē. ꝑfecta q̄ ſapīa. Et q̄d alıbı q̄rıt. h ꝑfecte ınueıt
n̄ ā q̄d ſapıētı ſalomone. q̄d prudentı danıele. q̄b;
ıō dē ꝑ eū ſapīā dedıt. ut ın danıele. ı ſalomone.
oſtendeᵗ ſe ınfıde lıb̄ ſe ancıoꝛē ēē. ſapıe tocı. q̄d ı
fıdeles ñ putant. q̄ ıō legr̄ ın euglııs. ꝛ ꝑphıs. aſtro
logıā. geometrā. ı alıa h'm. q̄ ıō deſpecta ſīt a nrıs
q̄ nıch ad ſalutē ptınēt. ſ; mag ınıt̄ ı errore.
ı a dō auocant̄. ut dū hıſ ſtudēt. dıſputacıoñ ıocına
cıoıb̄. cıtıı aīe ſue ñ agant. Q ut x̄pm nouıt. the
ſaurē ſapıe. ı ſcīe ıueıt. q̄ ıd nouıt q̄ utıle ē. h ec
aūt. Coīndata ſıt ınıuſtıı dıgnıtate. monet eoſ ne
maloꝝ collo q̄ıſ ı aſtucıa ınıq̄tatıſ ſenſuſ eoꝝ recedeᵗ
a x̄. q̄ı. uolo ut ſıtıſ ınſtructı. h aūt dıco. ut ñ ſolū ad
ea tendatıſ q̄ non ıd habetıs. ſ; ut nemo. q̄ın tam ſapıeſ
uos decıpıat ı ſublımıtate. l' ſubtılıtate. ut ıdeᵗ.
q̄ ſublımıtaſ l' ſubtılıtaſ ñ ē ın ſermonū. ı. ut ın ıībuſ
qa ſapıētes mūdı. atte q̄dā ınıuſtıs dıſputacıo
nū recte geſtıuē aīaſ ſımplıcıū. ut tōne mūdana
rū ter abſtrahat eoſ a ſpe q̄ ē ın x̄. Nam etſı. q. ne
decıpıat dıco. ıtelle. ıudeo. n. ſpū. q̄ apd̄ uos gerıt. ı
h ē q. aıt. ı ā ıſı. a uob̄ corpe abſens ſū. ſ; ın uob̄ ē ſū

uem mıſtıı
dı patrıs ı x̄
ıhu. ın q̄ ſūt
oīnſ theſau
rı ſapıe ı ſcı
entıe abſcondı
tı. Hoc autē
dıco ut nemo
uos decıpıat
ı ſublımıta
te ſermonū.
Nā ı ſı corpe
abſēs ſū. ſ;
ſpū uobıſcū
ſū gaudens
ı uıdēs ordı
nē urm̄ ı fır
mamtū eıº q̄ ın x̄ ē fıdeı urē. ſıc ḡ accı
pıſtıſ x̄. ıhm dnm̄ nrm̄. ın ıpo ābula
te radıcatı ı ſupedıfıcatı ı ıpo. ı ɔfır
matı fıde. ſıc ı dıdıcıſtıſ habūdātes
ın ıllo ın grārū actıone. Vıdete ne
q̄ſ uoſ ſeducat ꝑ phıā. ı ınanē falla
cıā ſcdm̄ tdıtıonē hoīū ſcdm̄ elemta mundı

ſpū. Sıc ı ſpc helıſeı fuıt cū gıezı ınulā. cıaıa
naamā ſırū. ut accıpet ſub noīe eıº q̄ ıp̄ ñ uolebat
q̄nto magıſ aplc̄ ea q̄ dıx̄. potat ın ſpū ıude. q̄
. n. grā fuıt ı aplıs. q̄ ı ꝑphıs. ıō aıt. ſpū uoſ. ſ. ſcı
datū ē ın ſpū ıude remota. q̄ ſ cauear̄ ıllı. q̄
actº magıſtrı ñ latēt. uob̄ ē ſū dıco gaudēs ı uıdēs
. ı. q̄ uıdo. ordınē urm̄. ı. q̄ ın uı q̄ſq ̄ ın uı ſcd̄
nē ſuū uıuıt. ı uıdēs fırmamtū. ı. ſtabılıtatē
dı urē q̄ ın x̄ ē. ñ ın lege. l' ꝑmıores eoſ faıt
q̄ gaude ſe dıc̄. ın dıſpoſıtıone ɔuſatoıſ eoꝝ. ı fıdı ſtabılı
tate. ut ſcıentes ıīn placeat̄ dō meo fıerıt fır
ı q̄ ın q̄d bn̄ ſtatıſ. ſıc ḡ fıdı fūdamto accepıſtıs
. n. fuıt acceptıo. Accepıſtıſ ın q̄. ıhm x̄. d. n. ın ā
late ı. ꝑfıcıte. ñ ext̄ eū. ſ; ın ıpo. ābulate dıco ordı
nes ıudıcatı ı actā uıta. ut arboꝛ ad fructıfıcā
ı ıō maıoꝛes q̄ ınq̄te platıōe eſtıſ ſuꝑ alıoſ
h ın ıpo. ı. ın tēplū dı. ıīnſ. alıı locat̄. ı ābl'āte
q. ē. ın fıde. ābl'āte dıco. ſıc ı ıdıdıcıſtıſ. ı. ñ alıt̄
pıſtıſ. ı dıdıcıſtıſ cogıtatıonē. ı theus ın grār uol
eo habūdātes donıs ın ıllo q̄ ſoluſ dat
hac ābl'ātıe. Vıdete. n. q. u. d. ꝑ phıā. t'rrenā
ſeducı q̄ cupıūt prudētes ıudıcarı ın mūdo
ſıgt ſubdēs. ı ꝑ ınanē fallatıā. t'rena. n. phıa
ıtıs ı ſubtılıtate ınınutıar̄ ɔponıt. ı decıp
ſıl'ıb' eāuſ. ı ɔuıtıcıīſ reb' nıch tā ıīn eſtımāt
pıcıt. ı ıntellr̄ ınelıuſ. q̄ t'rrena phıa ē. ſed tōcıaı
hoīnū agentıū. ſed elta. ın ıñ ſed x̄. ın alıq̄
ē a dō ordınata. ſ; ab hoīb' ıōıta. tdıdıt. n. phıſı
nes uocat dīn ñ pſe ſı creatā. hoīē ñ poſſe
uırgıne. l' mortuū reuıuē ɔſıdātes elta. ı. haſt
atıtas ınſıbıles ın q̄b' ex ɔmıxtıoē ſenıūſ
ḡuant q. mouıt ñ etīn ıuıt. ıō monet cauē
onē ıſtā. l' ınanē. ı fallacē phıā. ñ a dō ordınatā
ab ıne elınatıı
cınatoīſ hūane
potecıā dı ın
ſuā cobaıtan
credēs ſıcē l' poſſe
carnal' ıō ſuadē
oīo cauenda ē
dı cult' ē ıō dı
x̄ ı reı hıc ın q̄
dıuınıtaſ ē
hıc q̄ patr̄. ſ. dıa
ele. ıllos
q̄ prudentı

exponunt dicentes, Iuno est aer, Neptunus est mare, et eorum dicunt, secundum philosophiam et inanem fallaciam. Addidit, secundum elementa mundi, quia ad mo- nitus non quales essent adoratores solis et lunae. Sed qui doctores intemperatores signorum contendunt esse, vel fallaciam appel- lat, quae de lege dicit, per se praedicatores. Et illa dicit inanis quia in hac falsitate nulla est utilitas, quae solet esse aliquando in falsis. Philosophiam dicit ea quibus haec probare volunt, quae asserunt esse sensus. Videte, ne quis vos decipiat. Tenendo ad legis ob- servantias per philosophiam, id est per rationes conquisitas ad probandum, vel inanem fallaciam quod de lege dicunt, et per inanem fallaciam, scilicet per illud quod probant, ne vos decipiat. Dico agentes secundum traditionem hominum, id est legalia, quae exhibita sunt in veritate. Lex non est traditio Dei, sed hominum. Et agentes secundum elementa mundi, id est secundum litteralem sensum, qui est de mundanis est, et non secundum Christum, id est secundum veritatem spiritualis intelligentiae. Et non secundum Christum, quia in ipso Christo habitat plenitudo divinitatis, id est omnis inhabitandi modus, et personaliter sit ei unita, quod non est in aliqua creatura. Deus quidem ubique praesens est, et ubique totus praesens, non tamen ubique habitans, sed in templo suo tantum, et in capite habitans ab aliis apostolis et ab aliis membris. Sed de solo capite nostro dicitur: quia in ipso habitat plenitudo divinitatis corporaliter. Non ideo dicitur quia corpore sit Deus, sed verbo translato usus est, quia in templo manufacto olim non corporaliter, sed umbratiliter habitavit, id est in praefigurantibus signis. Deus enim ille ob- servantiae umbrae fuerunt futurorum. Hoc ergo quia divinitas cor- poraliter, sed per umbram comparationem legalium dixit. Corpora- liter, id est complete, quia in illo impletio omnia, non quod adumbrata sit corporis impletio umbrae legis, id est significationum illarum. Ipse sit veritas. Sic ergo ipse figura translatione, non proprie dicitur sit umbrae vanitate. Plenitudinem divinitatis habitare in Christo cor- poraliter translato verbo usus est, quia non dicit carnales obser- vantias necessarias, dicit Christum non esse corporis umbrae, non dominum ad omnia sufficientem. Vel etiam ideo dicit corporaliter, quia in Christo corpore quod sump- sit de virgine tamquam in templo habitat Deus, quae ergo virtus est virtutis umbra certa, quod est repletum sit eius, quia in capite nostro habitat omnis plenitudo divinitatis. Ita quod omnis repletus est, sed non ita habitat in ceteris sanctis. Ut in nostro corpore est sensus singulis membris, sed non quantum in capite. Ibi quinquepertitus est, et auditus et olfactus et gustus et tactus, in ceteris autem solus est tactus. Ita in Christo habitat omnis plenitudo divinitatis, quia ille caput in quo sunt omnes sensus, in sanctis vero quasi tactus solus est, quibus datur est spiritus ad mensuram. Praeterea aliud est quod inter sit pla- ne inter illud caput et cetera membra, nisi excellentia vel quod singula- rem quamdam susceptionem hominis factus est homo ille una persona cum verbo. De nullo enim sanctorum dici potuit vel potest vel poterit: Verbum caro factum est. Nullis sanctorum quibus praesentia gratiae unigeniti nomen accepit, ut quod est ipsum verbum ante saecula, hoc simul est assumpto homine dicitur, et est summa omnis intelligentiae talis: in ipso habitat plenitudo divinitatis, scilicet veraciter et solide. Sequitur: Et estis, quia in eo habi-

non secundum Christum.

Quia in ipso inha- bitat omnis plenitudo divinita- tis corporaliter. Et estis in illo repleti, qui est caput omnis principa- tus et potestatis. In quo et circumcisi estis circumci- sione non manufacta in expoliatione cor- poris carnis, sed in cir- cumcisione Christi, consepul- ti ei in baptismo. In quo et resurrexistis per fidem operationis Dei qui suscitavit illum a mortuis. Et vos cum mortui essetis in delictis et praeputio carnis vestrae, convivificavit cum illo, donans vobis omnia delicta.

tat plenitudo divinitatis, et in illo qui impletus est, vos estis repleti donis spiritus sancti, quod non sit ipsa etiam incredentibus. Et spiritus sanctus habitat, quod estis concedi non potuit, quia indignum erat invisibilem et incorporeum habitare in substantia visibili et sensibili. Audiant ergo et erubescant cultores daemonum et credant in Christo, non sint maiores eorum quos nec colunt. Ideo autem in illo repleti estis, quia creditis in Christo omnem plenitudinem habitare, quod negantes non sunt Christi, qui Christus est caput non tantum hominum, sed etiam omnis principatus et potestatis angelicae. Et vos ergo replet ipse, qui supra nos cives replet. Hinc quoque monuit ne per philosophiam a Christo recederent, nec monet ne a pseudo- apostolis seducti caerimonias legis recipiant, quia estis reple- ti in illo, in quo non solum donis repleti estis, sed etiam estis circumci- si, id est purificati ab errore. In quo circumcisi, dico, circumcisione non manufacta, scilicet opere humano, vos dico manentes in expo- liatione corporis carnis, id est expoliati a corpore, scilicet quod erat carnis, id est car- ni subditum carnis servientes desideriis. Sed in suo factum est spiritus, id est spirituale, spiritui serviendo, id est in spiritu estis servientes, non in car- ne, a terrenis ad caelestia, ab humanis ad divina, ab erro- re ad veritatem conversi. Vel ita: estis circumcisi circumcisione non facta manu, sicut fiebat legalis circumcisio, scilicet non facta in expoliatione carnis. Alia littera: carnis quae ibi, scilicet in carnali circumcisione, melius fit, non quod carnis auferret, in eodem sensu per legem littera vitiata, sic non manufacta in expoliatione cor- poris, id est corporis, quod est caro. Non enim duas res intelligi voluit, quasi aliud sit caro, aliud corpus carnis. Sed quia corpus multarum rerum no- men est, quare nulla caro est, quod non est corpus caro est. Non igitur tali circumcisione circumcisi estis, sed melius, circumcisione Christi, id est circumcisione spiritua- li, in omnia vitia amputata sunt, quae solius Christi sunt. Consepulti. Fit hoc in Christo, consepulti estis, quia estis consepulti ei in baptismo, id est ad similitudinem sepulturae eius baptizati, scilicet vitam non videant quae fuimus, scilicet ve- tus peccatores, sed novum factum, sicut Christus in sepulcro positus non vide- batur. In quo et Christo resurrexistis in novitate vitae ambulan- do, et hoc non per alium, sed per fidem operationis Dei, id est qua Deus operatur in eis. Vel per fidem e- [illegible], id est per fidem Dei, de quo creditur quod exemplo Christi suscitabit illos. Et in fidelibus vos, id est gentiles, tamen certitudine spei convivificavit, id est secundum corpus iam tamen vivificavit cum illo Christo, id est ad similitudinem eius convivificavit dico, cum, id est quamvis per ceteris mortui, in delictis, id est non sentientes mala vitia. Dicit delicta quae relinquitur legem naturae, et mortui in praeputio carnis vestrae, id est in ori- ginali peccato, quod significat praeputium. Vel praeputium vo- [illegible] id est regnan- cat delicta carnalia. Et potuit [illegible] praeputium [illegible] cum peccato quod significat id est delicta car- [illegible] nalia a quibus expoliandi sumus. Mortuos convivificavit, dico, condo- nans vobis gratis omnia delicta, et originalia et super addi- ta, quod signum est, quia et poenam tollit. Et non solum vobis gentibus donavit delicta, sed et nobis Iudaeis praevaricationem quae fuit ex lege dimisit. Et hoc est ipse, dico delens chirographum decreti, scilicet le- gem, id est memoriam transgressionis quae erat ex decreto, id est

Aug.

Aug.

quia super fidem humanitatis eius fundata est. Et bene ipse est caput et principium, id est rectorum fundamentum, quia ipse est primogenitus ex mortuis, primus mortuorum ad immortalitatem resurgens. Sicut enim natus est ante omnia de deo, ut omnia crearet, sic etiam de virgine natus homo primus resurrexit, ut quos creaverat restauraret. Ut semper sit primus et princeps tantum sensibus. Vel per hoc sit ipse in omnibus tam prioribus quam sequentibus tenens primatum, id est dominium, quia potest alios suscitare. Et bene primatum habet, non solum quia primogenitus est, sed etiam quia complacuit trinitati omnem plenitudinem habitare, id est ipse et per ipsum omnia, id est placuit trinitati quod in ipso omnis plenitudo scientie et virtutum non tantum esset, sed habitaret, et reconciliaret deo omnia, id est mundos in gratia. Attende quod plenitudo recte dicitur in ipso esse et manere, quia omnia sunt per se, ut nichil exceptum sit, quia preter eum non possit prestari [illegible]. Sicut pater habet vitam in semetipso, sic dedit et filio vitam habere in semetipso. Sicut enim pater suscitat mortuos et vivificat, sic et filius quos vult vivificat; et sic ostenditur perfecte deus esse. Omnia dico concordantia in ipsum, que est terminus [illegible], id est [illegible]. Vel reconciliari in ipso: oblato deo placuit per ipsum reconciliare omnia. Et ipse est pacificans, id est pacificavit, non gentes, non per aliam hostiam, sed per sanguinem crucis eius, id est per mortem crucis que est [illegible] mors. Pacificans dico sive que in celis sive que in terris sunt, id est celestia et terrestria, quia pateret homini introitus in celum. Vel que in celis sunt, id est sanctos qui iam sunt in celo, et que in terris, id est sanctos qui adhuc in ista vita sunt, et non specialiter loquitur. Et vos, o colosenses, pacificavit et reconciliavit deo, cum essetis aliquando alienati a deo, id est nichil est deo habentes, et inimici [illegible] sensu, quia putabatis bene agere. Vel secundum aliam litteram potest legi, quod idem valet: cum essetis alieni et inimici sensus, id est consilii eius, quia non recepistis que per Moysen mandavit deus. Devoti ydolis sensus. Vos dico degentes actu in operibus malis. Nunc autem, qui tales aliquando eratis, nunc autem, id est in hoc tempore gratie, non malo [illegible], reconciliavit vos remissione peccatorum in corpore carnis, id est fragilitatis eius, id est in corpore suo passibili et mortali, et hoc per mortem eius. Reconciliavit dico exhibere vos, id est ad hoc ut tandem exhibeat, id est representet vos sanctos virtutibus et immaculatos a peccatis et [illegible] adeo quod irreprehensibiles, quia tunc nichil mali erit in vobis. Irreprehensibiles dico coram ipso, qui omnia videt. Vel representet coram ipso, quia tunc ei presentes eritis videntes eum sicuti est, facie ad faciem. De quo dubitandum non est, si enim mortalis et mortuus potuit reconciliare, iam immortalis potest omnia facere. Si tamen et cetera. Hic monet ut in fide Christi ipse viveret spe. [illegible] et cetera [illegible] dixerat de Christo, ut ponant spem in eo solo, in quo omnia bona sunt, non alicui elementorum vel angelorum se subiciendos putent. Hic enim solus colendus est, et ad hunc non estimandum est quisquam, quia exhibebit vos dico tamen hac conditione: si permanetis in fide fundati, id est firmi, non fluctuantes, et stabiles, ut per vos non [illegible] et immobiles, alio impellente, a spe evangelii [illegible] estis stabiles in spe premii et ab ea immobiles [illegible] minus in evangelio, si hoc feceritis exhibebit [illegible] aliter non. Non prodest eis Christus. Quod evangelium tenere debentis, quia audistis, id est intellexistis, et per eius est verum, quod dicitur [illegible] non agnoscere, quia per [illegible] et cetera. Quod evangelium predicatum est et manet in universa creatura que sub celo est, id est in universis hominibus, qui sunt nova creatura, quia Christi sunt [illegible]. Vel ita predicatum in universa creatura, nova scilicet non in veteri, tamen nova creatura, non est sub celo, adhuc peregrina, sed tandem perveniet ad gloriam. Cuius evangelii predicator ego Paulus factus sum minister, et ita potestis scire quia verum est quod nunc ephesi positus in carcere pro evangelio, qui nunc gaudeo in passionibus, quia multi credentes proficiunt, que sustineo pro vobis confirmandis in veritate evangelii, et adimpleo ea que desunt passionum Christi, que desunt passionibus Christi, scilicet ut sue passiones [illegible] esse Christi, quia nostre passiones que sunt membrorum Christi [illegible] una persona est caput et corpus, id est salvator cum salvandis. Sic igitur in membris Christus est, quicquid patitur [illegible], quod non sunt in membris Christi, desunt passionibus Christi, ideo adimpleo, desunt in futuro implens tamen super fundamentum [illegible] ex passionibus tamen [illegible] erunt. Immo [illegible] passio Christi quam passus est in capite nostro, et patitur in membris [illegible] communem hanc, quam rem publicam nostram, quisque per modulo suo exsolvit quod debet, et pro possessione virium [illegible] quam canonem passionum inferimus. Paritoria plenaria passionum omnium non erit nisi cum seculum finitum erit. Vel ea passionum Christi, id est que Christus sustinuit, vel que nunc sustinet [illegible], que adhuc desunt impleo, id est patior [illegible] tamen [illegible] in carne mea, vel desunt in carne mea [illegible] sed in carne mea [illegible] pacior pro corpore eius, scilicet pro ecclesia, quia de alio corpore dico, non de illo, quod est ecclesia. Cuius corporis ego factus sum minister, ut ei ministrem spiritualia. Minister dico secundum dispensationem dei, que data est mihi in vos, id est fortius sum minister, ut ei dominum dispensare actu per [illegible] apostolatus in credenti a deo in vobis. Vel ita: cuius evangelii ego factus sum minister secundum dispensationem dei, id est secundum gratiam apostolatus mihi a deo dispensatione legitur [illegible] satis, que data est mihi in vos, [illegible] et cetera, quia a vobis discipulis predicatum est vobis, quia [illegible] si a me ipso, contra ministrum evangelii [illegible] gratias a deo per Christum scienti se esse dicere. Ad quod autem ostendis [illegible]

primogenitus ex mortuis, ut sit in omnibus ipse primatum tenens. Quia in ipso complacuit omnem plenitudinem divinitatis habitare, et per eum reconciliari omnia in ipsum pacificans per sanguinem crucis eius, sive que in terris sive que in celis sunt. Et vos cum essetis aliquando alienati et inimici sensu in operibus malis, nunc autem reconciliavit in corpore carnis eius per mortem, exhibere vos sanctos et immaculatos et irreprehensibiles coram ipso, si tamen permanetis in fide fundati et stabiles et immobiles a spe evangelii quod audistis, quod predicatum est in universa creatura que sub celo est. Cuius factus ego Paulus minister, qui nunc gaudeo in passionibus pro vobis, et adimpleo ea que desunt passionum Christi in carne mea pro corpore eius, quod est ecclesia. Cuius factus sum ego minister secundum dispensationem dei, que data est mihi in vos

ut impleam verbum dei,
misterium quod absconditum
fuit a seculis et generationibus;
nunc autem manifestatum est
sanctis eius quibus voluit deus no
tas facere divitias glorie sa
cramenti huius in gentibus quod est
Christus in vobis spes glorie. Quem
nos annuntiamus corri
pientes omnem hominem et
docentes in omni sapientia ut
exhibeamus omnem hominem
perfectum in Christo Iesu. In quo
et laboro certando secundum
operationem eius quam operatur in
me in virtute. Volo enim
vos scire qualem sollicitu
dinem habeam pro vobis et pro his
qui sunt Laodicie et quicumque non
viderunt faciem meam in car
ne, ut consolentur corda ip
sorum instructi in caritate
et in omnes divitias plenitu
dinis intellectus in agnitionem

misterium a deo ceptum per idoneum servum imple
am quod ignotum a seculis fuit, scilicet misterium nativitatis
ex deo et nativitatis ex Maria et salvationis gentium
nunc vero cum opus Christi in subditis ut impleam, quod datum est in dei
spe sancto. Ad hoc ut impleam, implere ostendam verbum
id est dispositionem et ordinationem dei, id est quod deus preordina
vit de nobis gentibus. Vel scilicet per Christi incarnationem salva
re hominem ne viderent salus non esse promissa gentibus. Quod
verbum est misterium id est occultum quia si erat notum, in prin
cipio erat verbum, intellectum erat lectum verbum caro factum
est nec quod ad sacramentum incarnationis pertinet. Unde abs
condisti hec a sapientibus et revelasti ea parvulis.
Augustinus in platonicorum libris ex greca lingua in latinam
conversos inveni, ubi legi non quod his verbis sed hoc quod omnino
multis multiplicibus suaderi rationibus quod in principio
erat verbum et verbum erat apud deum, sed quod verbum caro factum est non
legi. Indagavi quippe in libris varie dictum quod si
tus sit in forma patris, sed quod se exinanivit non habe
nt libri isti. Illud verbum dicitur misterium id est oc
cultum quod verbum a deo fuit occultum quod absconditum fu
it a seculis id est a principio seculorum et absconditum fuit generatio
nibus omnibus nec eundem patri tamen non enim per spiritum sanctum
revelatum. Nunc autem id est in tempore gratie manifestum est non
omnibus sed sanctis eius humilitate parvulis non his omnibus
plene innotuit, sed his tamen quibus voluit deus ex so
la gratia notas facere divitias glorie sacramenti huius id est copiosam gloriam
vel dignum sacramentum in quo sunt multa scilicet fides, remissi
o, iustitia, dona spiritus sancti, futura beatitudo. Non dico divi
tias sacramenti dico existentis in gentibus quod sacramentum
est Christus in vobis gentibus, id est illud sacramentum est Christi incarnatio
per quam salvantur gentes. Ita est in vobis ut sit spes glorie id est
non speratis gloriam sine lege. Quem id est qualem Christum in nos
apostoli annuntiamus scilicet quod sine lege salvat gentes, nos dico
corripientes id est arguentes non solum vos sed omnem ho
minem qui deviat a veritate quam novit et docentes omnem
hominem scilicet eos qui ignorant veritatem. Vel contradicentes corripi
mus iniquitatem et obedientes docemus. Docentes dico
in omni sapientia non scientia carnali vel philosophorum sed docemus in omni sapi
entia. Sapientia est in disciplina divina scilicet est Christum agnoscere.
Quod apostolus magna est diligentia agere testatur ut eru
diens omnem hominem in hac sapientia consummatum exhi
beat eum deo in ministerium subditis, ut exhibeamus id est offeramus
deo in sacrificium omnem hominem tam iudeum quam gentilem perfectum
non in lege sed in Christo Iesu id est in munditia mistica Christi in quo
et in quo re scilicet ut omnes sint perfecti in Christo et laboro cer
tando contra rebelles secundum operationem eius quam operatur in me in vir
tute miraculorum id est certo quod perfidos admirantibus me

signis virtutum per que vita infidelium convincitur. Vel in quo
verbo Christi et dicit laborem tamen credat quod discat labori meo adiun
git deus miracula ad confirmationem. Volo enim quod ideo hec
de me refero vobis quia volo vos scire qualem sollicitudinem habeam pro vobis
ut ea intellecta communis in Christo perfecti sitis. Vnde autem pro vobis
et non minus pro his qui non vidit sollicitus erat quoniam pro his
quibus presens predicavit non minori affectu diligebat e
os qui non viderunt quam ceteros apud quos erat. Non solum pro vobis
sed et pro his qui sunt Laodicie quia ibi a pseudo apostolis preventi
erant et pro his ad iacentibus vobis quicumque non viderunt faciem meam in car
ne sed famam audierunt, et ad hoc intendo ut ipsi vobiscum conso
lentur corda ipsorum id est consolentur corda sua ipsi dico instructi
in caritate, quam deus ad nos habuit quia pro nobis filium tradidit.
Hec si quis attendit potest se in hac miseria consolari quia
in propter calorem superbia per humilitatem ad patriam pos
se redire. Unde et viciorum namque omnium causa superbia est. Ad hanc e
vincendam atque auferendam tanta medicina celitus venit
ad elatum hominem per superbiam deus humilis descendit per nimiam
claritatem gratie manifestam quam commendans in ipso homine quem in
ter participibus suis caritate suscepit, neque enim ipse ita
verbo dei coniectus in ipsa coniectione unus filius dei et idem ipse unus
filius hominis fieret precedentibus sue voluntatis meritis. Sed
unum enim illum esse oportebat. Essent autem plures si hoc fi
eri posset non per dei proprium donum sed per hominis liberum arbitrium. Hec igitur
precipue ad humilitatem nobis commendatur. Sequitur et instru
cti in agnitione dei, instructi dico per tendendo in
omnes divitias plenitudinis intellectus id est in omnes copias intellectus plenitudinis
ut perfecte de divinis et humanis intellectum habeant, ut
de anima et superius spiritibus aliis et ad cognitionem dei ne
mo ascendit. Ideo dicit divitias ut de omnibus habeant intellectum
et addit plenitudinis ut de omnibus plene intellectum habeant
dico instructi in agnitione dei non dico quantum ad opera
sed in agnitione misterii dei ut sciatis scilicet quod est secretum et a
paucis cognitum de essentia dei. Dei dico patris Christi Iesu
ut sciatis scilicet quod alia persona est pater a filio quamvis unus
non sit in substantia et illo ad quam cognitionem si tenditis ad
Christum tamen recurrite quia ipse est in quo sunt omnes thesauri id est omnes co
pie sapientie de divinis et scientie de humanis sed absconditi
vero ne inveniuntur sine Christo estis et eius non invenistis
quia non omnibus patent non his qui petunt et pulsant et aliis non
tantum, ita per legem illi consolantur corda sua dico
instructi in caritate in omni dei. Alia littera plenitudinis intellectus ad
quod ad cognoscendum misterium dei quod est Christus. Alia littera id est verbum
caro factum per quod humiliatum superbi redimuntur et lego
verbum caro factum est in verbo intelligo verum dei filium, in
carne agnosco verum hominis filium utrumque simul in unam
personam dei et hominis ineffabili gratie largitate coniunctum

do · i pat̃ dñi nr̃i ihu x̃ sẽp p uob orantes · audientes fidẽ urã i x̃ ihu i dilectionẽ q̃ habetis in scõs õs · pp spẽ q̃ repo sita ẽ uob in cel · q̃ audistis i ubo ũitatis euũn gł̃ij q̃ puenit ad uos · sic̃ i uniuso mũdo ẽ · i fructificat · i cescit · sic̃ i uob ex ea q̃ die audistis · i cognouistis grãm dĩ · i ũitate sic̃ didicistis ab epafra carissimo i conseruo nr̃o q̃ ẽ fidel p uob minist̃ x̃ ihu q̃ i manifestauĩ nob dilectionẽ urã i spũ. Ideo i nos ex q̃ die audiuim̃ ñ cessam̃ p uob orãtes i postulãtes ũ ĩplea mini agnitõe uolũtatis ei i oĩ sapia i ĩtellũ spũali. ũ ãbuletis digne dõ · p oĩa placẽtes i oĩ ope bono fructificãtes i cescentes i scĩa dĩ · i oĩ ũtute cõfortati scd̃ potẽciã claritatis ei · i oĩ paciã i lõganimitate c̃ gaudio grãs agẽtes dõ pat̃ · q̃ dignos uos fec̃ i pte sortis scõr

p quẽ uob oĩa bona pstãt · nos dico · sẽp orantes p uob ... audiẽtes ... ostendit ... grãs agit ... audientes fidẽ urãm ... in x̃po ihu ...

ac dim ... ut faciatis ... digne dõ ... ãbuletis p oĩa ... placẽtes dõ ... cresdentes in scĩa dĩ ... fidi sue spẽ ... õi q orant ... nos dico cõfortati ... scd̃ potẽciã ... claritas ... in oĩ pacia ... gaudio grãs ... nos dico grãs agẽtes dõ pat̃ ...

ũ plogẽ cprenda ẽ ... dignat ẽ ad uocare ... sione uidor · dico quod nos fecit dignos · et hoc · non in lege ...

in lumine, id est per eum qui est lumen de lumine. Cuius gratia illuminati, quod lex non potuit unquam prestare. Vel dignos nos fecit ponendo nos in lumine, id est in clara cognitione, a qua quisque de meritis cadit in tenebras. Quia ita dignos nos fecit, quia in baptismo eripuit nos. Filii, id est nos de potestate tenebrarum, id est ignorantie et peccatorum, demonum, que nunc dominabantur nobis. Diabolus et angeli eius captivatam tenebant predestinatos ad dei gloriam. A redemptione autem Christi foras missi, qui dominari infidelibus solebant intrinsecus, fideles oppugnant extrinsecus, sed non expugnant. Et transtulit nos de mundo in regnum filii, id est in eternum regnum filii, de quo ipse dicit: Regnum meum non est de hoc mundo. Iohannes: non est hinc, sed non est hic, quia peregrinatur in hoc mundo; sed non est de mundo regno suo, sicut suis dicit: De mundo non estis, sed ego elegi vos de mundo. Erant de mundo quando ad mundi principem pertinebant. Vel ita: eripuit nos de potestate tenebrarum, id est de inferno, in quo tenebamur a diabolo tamquam ex proprio, quia ex delicto Ade. Et transtulit nos in regnum filii, quia attollens nos de imo tartari induxit in celum, et vero filio suo. Iam enim credentes, qui fixa mente devoti sunt, exeuntes de seculo, duce dextera patris ad gloriosum inducti in celum. Filii dico dilectionis sue, quem scilicet diligit. Ita et nos per eum diliget, sine eo odiosi erimus. Attende diligenter quod dicit: caritatis sue filii. Si caritas qua pater diligit filium et filius diligit patrem ineffabiliter communionem demonstrat amborum, quid convenientius quam ut ille proprie dicatur caritas, qui spiritus est communis ambobus? Hoc enim sanius in illa trinitate solus spiritus sanctus caritas, profecto et filius non solus patris, sed etiam spiritus sancti filius invenitur. Hic autem dixit filius suus, quod si diceretur verissime diceretur. Sed autem filii caritatis sue filius quia et spiritus sancti. Sin non est in illa trinitate caritas dei nisi spiritus sanctus, quod cum sit absurdissimum, restat ut non solus ibi sit caritas spiritus sanctus, sed proprie illa de quibus satis disserui, proprie sic vocetur. Quod ergo dictum est filii caritatis sue, nichil aliud intelligatur quam filii sui dilecti, quam filii substantie sue. Karitas enim patris ei natura atque substantia est, ut sepe diximus. Non filius caritatis eius nullus est alius quam qui de substantia eius est genitus. In quo habemus, id est qui transtulit nos in regnum filii per quem redemit nos, et hoc est quod ait: in quo filio nos iudei habemus redemptionem, alter non venimus in celum. Redemptio est destructa potestate diaboli, facultas libertatis que nobis est data, fuso eius sanguine qui nullum habuit peccatum, ut quos diabolus illos tenebat obnoxios peccati reos, quos reddere mortis obstrinxerat, hos per eum innocens dimitteret, quem nullius peccati reum iniusto pena mortis affecit. Hac iusticia victus et hoc vinculo victus est fortis. Ideo non est opus alius hostie, quia per eum habemus remissionem peccatorum, si peccamus non est opus alius, id est [illegible]. Hic per eum fit, quia ipse est qui est imago dei patris, id est plene similis patri et de patre. Imago enim patris est quia de ipso est, et nichil distat ab ipso. Non ita homo est imago dei. Homo enim est imago dei imitando deum, sed non qualis imago est filius. Aliter enim est imago dei in filio, aliter in homine; sicut aliter est imago regis in nummo, aliter in filio. Nos sumus nummi in quibus

in lumine. Qui eripuit nos de potestate tenebrarum et transtulit in regnum filii dilectionis sue, in quo habemus redemptionem in remissionem peccatorum. Qui est imago dei invisibilis, primogenitus omnis creature; quia in ipso condita sunt universa in celis et in terra, visibilia et invisibilia, sive throni, sive dominationes, sive principatus, sive potestates. Omnia per ipsum et in ipso creata sunt; et ipse est ante omnes, et omnia in ipso constant. Et ipse est caput corporis ecclesie, qui est principium

imago dei est Christus et est filius qui hoc est quod pater. Nulla imago dei colenda [illegible]. Imago dei invisibilis, id est in se per se invisibilis, non corporea creatura. Unde ipse est primogenitus omnis creature, id est ipse solus et ante omnem creaturam est genitus, alia sunt creata. Ante quam omnia ipse est genitus. Hic ostenditur coeternus patri, qui ante genitus est ante omnem creaturam, quia in ipso, id est per ipsum, universa condita sunt. Ecce hic ostenditur cooperator patris, et ita in illo filio est in nobis pater. Universa dico que sunt in celis et in terra, visibilia, ut sol et luna, et invisibilia, ut angeli, et ait: sive throni, sive dominationes, sive principatus, sive potestates. Que hec altissima per eum facta sunt. Omnia prius per ipsum creata sunt, quia et elementa et omnia in ipso sunt, id est ipso auctore vivunt. Vel ita: omnia per ipsum creata sunt et ita per ipsum, quia ante erat; itaque in ipso vel ita per ipsum omnia creata sunt, et omnia in ipso sunt, id est eum non excedunt, quia immensus est. Nec extra substantiam eius esse non possunt, et ipse non in eternitate et potentia, sed in dignitate est ante omnes. Nullus est ei equalis in secula, quia homo est, et sicut omnia creavit ita in ipso constant omnia, qui in omnibus secundum divinitatem infusus omnia sustinet et regit, ne tabescant. Ipse secundum hominis naturam est caput corporis sui, scilicet ecclesie, que unita est Christo gratia et natura, ut capiti. Unde dicitur caput corporis, id est ecclesie, quia ita se habet ad ecclesiam sicut caput ad corpus; preminet enim ecclesie et regit eam, et in ipso sunt omnes spirituales sensus ecclesie, ut in capite omnes sensus corporis. Sicut enim anima totum corpus nostrum animat et vivificat, sed in capite omnibus sensibus viget, ideo quia capiti cuncta subiecta sunt ad operandum; illud autem superpositum locatum est ad consulendum, quia ipsius anime que consulit corpori quandam personam gerit caput, ibi enim omnes sensus apparent. Sic in universo populo omnium sanctorum tamquam uni corpori caput est homo Christus, quos omnes ab Abel usque ad ultimum iustum sapientia dei illuminat, qua plenus fuit in Christo. Aliter enim ceteri homines sapientes sunt, aliter homo Christus, qui ipsius sapientie per quam fiunt sapientes, quoque homines non solum beneficium habet, sed in persona gerit [illegible] ipsius. Igitur plenum, et ideo omnium qui de plenitudine eius acceperunt caput est, ex quo apparet quod sapientia dei, id est verbum, non sic assumpsit illum hominem ut ceteros, sed multo excellentius multoque sublimius, quomodo ipsum solum assumi oportuit, in quo sapientia hominibus appareret sicut eis visibiliter decebat ostendi. Decentius enim sapientibus recte dici potest quod habeant in se verbum dei, per quod facta sunt omnia, sed de nullo eorum recte dici potest: verbum caro factum est. Homo quem excellentius assumpsit, qui personam sapientie dei gerit, ut caput in quo sunt omnes sensus personam anime que totum corpus vivificat. Sed est ecclesia ab Abel cepit, quorum homo Christus caput est, eorum qui iusti fuerunt. Unde quia ipse est, qui est principium ecclesie secundum divinitatem, id est fundamentum ecclesie, quia omnes iustos qui ab Abel usque ad ultimum iustum generantur, virtute divinitatis tue sue dono illuminavit. Secundum humanitatem etiam potest dici principium ecclesie.

Aug. in libro de agone christiano.

quecumque iusta quecumque sancta quecumque amabilia quecumque bone fame si qua virtus si qua laus discipline hec cogitate. que et didicistis et accepistis et audistis et vidistis in me. Hec agite et deus pacis erit vobiscum. Gavisus sum autem in domino vehementer quoniam tandem aliquando refloruistis pro me sentire sicut et sentiebatis. occupati autem eratis. Non quasi propter penuriam dico. Ego enim didici in quibus sum sufficiens esse. Scio et humiliari scio et habundare. Ubique et in omnibus institutus sum et saciari et esurire et habundare et penuriam pati. Omnia possum in eo qui me confortat. Verumtamen bene fecistis communicantes tribulationi mee. Scitis autem et vos philippenses quod in principio evangelii quando profectus sum a macedonia nulla mihi ecclesia communicavit in ratione dati et accepti nisi vos soli. quia et thessalonicam semel et bis in usum mihi misistis. Non quia quero datum

138

passer. Non quia quero datum sed fructum donationis habundantem in ratione vestra. ... habeo autem omnia et habundo. Non quia quero datum sed tamen habeo omnia que misistis et habundo ... Repletus sum acceptis ab epafrodito ... hostiam acceptam placentem deo ... Deus autem meus impleat omne desiderium ... [illegible]

sed requiro fructum habundantem in ratione vestra. Habeo autem omnia et habundo. Repletus sum acceptis ab epafrodito que misistis odorem suavitatis hostiam acceptam placentem deo. Deus autem meus impleat omne desiderium vestrum secundum divitias suas in gloria in Christo Jesu. Deo autem et patri nostro gloria in secula seculorum amen. Salutate omnes sanctos in Christo Jesu. Salutant vos qui mecum sunt fratres. Salutant vos omnes sancti maxime autem qui de cesaris domo sunt. Gratia domini nostri Jesu Christi cum spiritu vestro amen.

[illegible]

Paulus apostolus hanc epistolam scribit colosensibus.

Colosenses autem sunt asiani quibus non ipse apostolus predicavit ... [illegible]

Paulus apostolus Christi Jesu per voluntatem dei et timotheus frater. His qui sunt colosis sanctis et fidelibus fratribus in Christo Jesu gratia vobis et pax a deo patre nostro et domino Jesu Christo. Gratias agimus

[illegible]

Aug'

facere. si humiliter sapientis. et de vobis senseritis. Aug. q. in pace catholica manet. et si quid aliter sap. q. oporter deus humili revelabit. si autem illud superbe defend. et pertinaciter astruunt a pace ecclesie deus abicit. quia superbis resistit deus humilibus dat gratiam. Verumtamen. q. in ipsa scientia nostra aliter sapimus. sed tamen necesse est. ut vel de illo idem sapiamus credendo ad quod pervenimus fide. et scientia et opere compleamus. unde subdit. Ut in eadem regula. i. doctrine unitate dirigendi permaneamus. et sic revelabit deus quod aliter sapimus. Vel ita ab illo loco. et si quid. q. ita sentite ut dixi. et si quid aliter sapitis. i. si quid melius ad cultum dei excogitaveritis. et hoc donum dei esse sciatis. quia hoc revelavit deus vobis. sed neque presumptio vos corrumpat. subdit. Verumtamen. q. et si aliter sapitis verum. teneamus id ad quod pervenimus. ut scilicet id sapiamus. et in eadem regula fidei et doctrine unitate permaneamus. hec est nexus regulam discipline sapere sed quod esse sit et modestum et evangelica unitate. et humilis. scilicet sit de eadem regula vivendi. Estote imitatores mei o fratres in fide et dilectione. ut sic ego credo. opere doceo. ita et vos faciatis. et si me presentem non habetis. observate. i. diligenter inspicite. et imitamini eos qui ita ambulant sicut habetis formam nostram. i. imaginem vite nostre. qui ita credunt. vivunt. et docent. sicut ego. i. non falsos imitamini. Vult illos esse sollicitos ne pravorum hominum subtilitate capiantur. et notent quemque qualiter conversetur. et doceat. ut his iungantur in quibus sensum magistri sui agnoverint. Multi enim et cetera. q. bene dico. ut eos observetis qui ita ambulant. quia multi enim sunt qui aliter ambulant. non sentientes nobiscum de legis abolitione. sed legem cum evangelio tenendam esse predicantes. quos sepe. dum presens eram apud vos. dicebam vobis esse inimicos crucis Christi. nunc autem id dico et flens. tum pro illorum perditione. tum pro simplicium subversione. Illos inimicos crucis dicit. quia qui carnales observantias inducunt crucem superfluam asserunt. quorum finis est eternus interitus. i. in fine eorum erit eis eterna pena. quorum deus est et ipse venter eorum quia quicquid faciunt. pro ventre faciunt. q. ipsi in ventre colentes. hoc enim ab homine colitur quod pre ceteris diligitur. Unde quia deus maior est in omnibus rebus et melior plus omnibus diligendus est et colatur. Illi autem deum ventrem faciunt. qui ita laborant de edendis. quasi in esca eis sit salus. Vel venter deus sit. et gloria illa littera est impudentis ipsorum. i. ubi gloriantur in pudendis circumcisis qui tales sapiunt terrena. hoc est terrena sapere scilicet in talibus gloriari. qui autem spiritualia sapit in fide et spe et caritate gloriatur. Vel ita. quorum deus venter est. i. escas que ut sic faciunt deum. dum eas sanctificare homines dicunt. et gloria eorum est in confusione ipsorum. i. in talibus unde confundi et erubescere possunt. dum per talia se sanctificari credunt. Vel

Verumtamen ad quod pervenimus ut idem sapiamus et in eadem permaneamus regula. Imitatores mei estote fratres et observate eos qui ita ambulant sicut habetis formam nostram. Multi enim ambulant quos sepe dicebam vobis nunc autem et flens dico inimicos crucis Christi. quorum finis interitus. quorum deus venter est. et gloria in confusione ipsorum qui terrena sapiunt. Nostra autem conversatio in celis est. Unde etiam salvatorem expectamus dominum nostrum Ihesum Christum qui reformabit corpus humilitatis nostre configuratum corpori claritatis sue secundum operationem qua possit etiam subicere sibi omnia. Itaque fratres mei karissimi et desideratissimi mei gaudium et corona mea sic state in domino karissimi. Euchodiam rogo et Sinthicen deprecor id ipsum sapere in domino. Etiam rogo et te germane compar adiuva illas que mecum laboraverunt in evangelio

gloria eorum temporalis est in confusione ipsorum. i. perducet eos ad confusionem eternam qui terrena sapiunt. quia interius nichil quod videri intellexerint. legalia non spiritualiter sed carnaliter intelligentes. Nostra autem conversatio. q. illi prave ambulant sed nostra conversatio et si adhuc simus in terra. est in celis. ubi spes nostra. i. in intuendo et intelligendo simus similes angelis. propter quod preter commoda que iam habemus. et deum expectamus. sicut q. subdit. Unde et. i. de celis etiam salvatorem ... quamquam corpore non expectamus venturum qui est venire reformabit. q. hoc de eo expectamus quod sicut iam reformavit animam ita reformabit corpus humilitatis. i. ad techonem quod per mortem in pulverem redigitur. et humilis reformabit dico. ita quod erit configuratum corpori claritatis sue. i. assimilabitur corpori ipsius in claritate quam habuit ... in resurrectione. q. utique faciet per. secundum operationem et potentiam operandi qua potest. non solum corpus reformare. sed etiam subicere sibi omnia. i. hoc potest facere secundum potentiam operandi qua sibi subicere omnia. et qua reformabit corpus nostrum. Itaque fratres mei karissimi. et desideratissimi. i. quos videre nimium desidero. Vel desideratissimi. i. qui me videre valde desideratis. qui estis gaudium meum. scilicet de quorum fide et opere gaudeo. et corona in futuro. i. per quos in presenti letificor. et in futuro coronabor. Ubi scripsi vos in agone victoribus digne erit corona magistri. sic state in domino. sic me et mei similes state ... Vel sic estis vos ... Euchodiam rogo. et cetera. q. omnes moneo. sed specialiter Euchodiam ... quia plus de ea timeo sapere id ipsum. q. dico ... quia illud quod dico est in domino. i. secundum deum. habuit etiam spiritualiter mulieres rogare. quia hee religiose predicantes suscipere solebant. et o germane compar nomine qui est compar. i. coadiutor meus in evangelio predicando. et te rogo adiuva confortando illas per ... ne deficiant que mecum laboraverunt ... ministrando necessaria. et cum Clemente et coadiutoribus meis laboraverunt ... studio et eis necessaria. quorum nomina ...

cū clemēte

id est premia eterne vite venient sicut scripta in libro vite, id est in predestinatione dei, quia et discreta sunt nomina, diversas mansiones habebunt in eterna domo pro diversitate meritorum. Unde: in domo patris mei mansiones multe sunt. Liber vite est predestinatio dei in qua omnes salvandi prescripti sunt. Et est sensus: Nolite o philippenses contristari vel querere quod eos in epistola mea sigillatim non nominavi, quia si ita non estis scripti in libro vite continemini.

Gaudete in domino semper. Letari in fide et in operibus eorum apostolus alacriores fieri optat eos in hoc studio proficientes gaudere in domino semper, et ideo iterum dicit ut se in eis ita affectione gaudere ostendat, quia nomina eorum sunt in libro vite, et ut id esse nobis certissime credatur. Gaudete non ad horam sed semper, non in hoc seculo sed in domino, id est omne bonum in quo gaudendum est statuite in domino non extra. Sicut enim homo non potest duobus dominis servire, sic nemo potest in seculo gaudere et in domino. Amici enim huius mundi inimici dei reputabuntur. Contraria sunt, si hec duo genera differentia gaudiorum, sicut que omnino contraria non simul in eodem possunt esse. Vincat ergo gaudium in domino donec finiatur gaudium in seculo. Illud semper augeatur, hoc semper minuatur donec finiatur, quod est seculi gaudium. Breviter dico: Seculi leticia est impunita nequitia, scilicet luxuriari, in spectaculis nugari, ebrietate ingurgitari, turpitudine fedari, nichil pati. Ecce gaudium seculi. Hoc non facere, non castigari fame vel belli timore vel morbo vel aliqua adversitate, sed omnia cum habundantia, in pace carnis, in securitate mentis male agere: ecce gaudium seculi. Quoniam magne ergo misericordie est nequitiam impunitam non relinquere, ne gaudium sit in seculo, ne cogatur in extremis gehennam dampnare, in flagello dignatur castigare. Bonum est nobis ut subveniat castigando. Gaudete ergo in domino, non in seculo, id est in veritate non in iniquitate, in spe eternitatis non in flore vanitatis. Et hoc adeo nobis est necessarium, quia mundi eo gaudium in domino non nisi quedam alia sequuntur, ideo hec subiungit, quia hec est modestia. Vel ita: modestia, id est in domino sit omne gaudium vestrum, ita modestia sit vestra, id est per vos sit nota omnibus hominibus, ut per vos alii discant hoc. Vel ita: Gaudete dico. Modestia morum, id est rationabilis conversatio sit nota omnibus hominibus, scilicet fidelibus et infidelibus: fidelibus ut imitentur, infidelibus ne possint reprehendere et aliqui convertantur exemplo eorum. Vel et alios acquiri. Unde: Sic luceat lux vestra coram hominibus, ut videant opera vestra, non docetur quam imitentur bona illorum. Ideo debetis facere, quia modicum quia dominus prope est, id est paratus dare quecumque opus est in spiritualibus vel temporalibus. Ideo nichil, id est de nulla re, solliciti sitis, id est timidi, id est seposita mundi sollicitudine promissa dei potius habere. Sed in omni oratione et obse-

cum clemente et ceteris adiutoribus meis quorum nomina sunt in libro vite. Gaudete in domino semper iterum dico gaudete. Modestia vestra nota sit omnibus hominibus. Dominus prope est. Nichil solliciti sitis, sed in omni oratione et obsecratione cum gratiarum actione petitiones vestre innotescant apud deum. Et pax dei que exsuperat omnem sensum custodiat corda vestra et intelligentias vestras in Christo Iesu. De cetero fratres quecumque sunt vera quecumque pudica sancta.

cratione, id est in prece que communiter fit pro quibuslibet bonis, et deprecatione de quibuslibet rebus vel simpliciter. Vel cum adiunctione petitiones vestre de rebus necessariis quas multis impetrare facte est gratiarum actione. Quasi: non ut impetretis; gratias debetis esse de preteritis et illa magis. Petitiones innotescant apud deum, id est ita sint vehementes, non tepide, ut ad deum perveniant et compleantur. Distingue: Oratio et obsecratio communiter fiunt ab aliquibus pro se vel aliis et de quibuslibet rebus. Petitio est de rebus nominatis necessariis. Vel ita: Petitiones vestre innotescant apud deum pro vigilantia, non apud homines pro iactantia. Non enim sic est accipiendum tamquam deo innotescant que eas et ante noverat, sed nobis innotescant apud deum, hoc notum sit assiduitate orationis et vigilantia. Vel innotescant angelis qui sunt apud deum, ut quodam modo eas offerant deo et de hiis consulant, et quod deo iubente implendum esse cognoverint, hoc nobis vel evidenter vel latenter reportent. Unde angelus loquens homini ait: Cum orares, orationem tuam obtuli deo. Ad omnia quippe scienda sufficit deo sua perfectio. Habet tamen nuntios, id est angelos, non qui ei que nesciat annuntient. Non enim sunt ulla que nesciat, sed bonum eorum est de operibus suis eius consulere veritatem. Et hoc est quod dicuntur nunciare, non ut ipse ab eis discat, sed ut ab illo ipsi per verbum eius sine corporali sono nuntient et quod voluerit ab eo missi ad quos voluerit, totum ab illo per illud verbum eius audientes, id est in eius veritate invenientes quid sit faciendum, quid quibus et quando nunciandum sit. Ideo ergo dicitur angelus orationes nostras offerre deo, cum deus etiam noverit quid velimus vel quo indigeamus, quia omnia antequam fiant sicut ipsa que sunt novit. Sed quia necesse habet rationalis creatura obtemperans deo temporales causas ad eternam veritatem referre, sive petendo quod erga se fiat sive consulendo quid faciat, magis contestatur quia non sibi ipsa sit bonum quo beata fiat, sed illud incommutabile est cuius participatione et sapiens efficitur. Et pax dei, quasi: vos moneo ut petatis, id est dominum suum quibus variari labor intervenit, et oro ut prosperitas efficiatur. Et hoc est quod ait: Et pax dei que exsuperat omnem sensum, id est intellectum, scilicet utique nostrum, non eorum qui semper vident faciem patris, id est angelorum. Vel si non ipsos excepisse intelligitur angelos, ita dictum esse accipiendum, quia pacem dei qua ipse deus pacatus est sicut eam deus novit, non nos sic possumus nosse nec ulli angeli. Superat ergo omnem intellectum preter suum. Et est sensus: pax dei que exsuperat omnem sensum, id est deus qui est summa pax, que nec cogitari potest, et ideo extra eum nullo opus est, custodiat corda vestra et intelligentias vestras in Christo Iesu, id est voluntates et intellectus vestros, ita ut extra ipsum nichil intelligatis vel appetatis. Nota quod premisit de assiduitate et vigilantia orationis, et postea subdit de custodia pacis, quia adhibita assiduitate orationis tunc demum pax custodit corda in Christo. Hoc ideo dicit quia qui est deo habet pacem, non timet mundi adversa.

De cetero. Hactenus contra persecutores et contra pseudo predicatores monuit; in conclusione autem que ad perfectionem sunt exponit, quasi: huc usque monui ad tolerantiam et ad cautelam. De cetero autem, o fratres, moneo vos ad hec cogitanda, id est in memoria versate, hec que ad perfectionem pertinent, scilicet quecumque sunt vera, quecumque pudica, id est quecumque ad veram sunt fidem, tum quia in eis est veritas, tum

Aug.

Aug.

Aug.

Amb.

[illegible]

haimo

Aug

Propter quem omnia
detrimentum feci et arbi
tror ut stercora ut Christum lu
crifaciam. Et inveniar
in illo non habens meam iusti
ciam que ex lege est, sed illam
que ex fide est Christi Iesu, que
ex Deo est iusticia in fide
ad cognoscendum illum
et virtutem resurrecti
onis et societatem pas
sionum illius configuratus ei
morti, si quomodo occur
ram ad resurrectionem que
est ex mortuis. Non quod iam
acceperim aut iam perfectus
sim. Sequor autem si comprehen
dam in quo et comprehensus sum
a Christo Iesu.

[illegible]

Fratres. etc. Illud quod dixerat eundum in apprehendere et quod illud sit quod non comprehenderit, sed sequitur ut comprehendat, determinat et qui inmunitatis illis quod dicat est autem non accepi vel iam perfectus sim, ait: Fratres, quod recte dico sequor ut comprehendam, quia ego qui melius me novi quam vos et alii non arbitror me comprehendisse. Et quod alii putent de me, ego non arbitror me quod unum scilicet iusticia quod habeo, unum autem non habeo. Sed unum, una in deo ipso. Unde: Unam petii a domino. Quasi diceret: Quid ergo agis apostole? Nondum comprehendisti, nondum perfectus es. Quid ergo agis? Quid in unitatem proposuisti? Inquit, quod quidem retro sunt. Vel ita non arbitror me, quasi sed distingue: non comprehendi, unum autem de me vobis assero, quod ego obliviscens ea quidem quae retro sunt ad ea vero quae priora sunt me extendens et persequor etc. Vel ita ab illo loco. Fratres, quasi non comprehendi, nunc quia ostendo non arbitror me comprehendisse, sed persequor. Non utique tamen duo, sed unum scilicet summum bonum quod vere est unum, in quo sunt omnia bona. Hoc est illud unum de quo Philippus ait: Domine ostende nobis patrem et sufficit nobis. Persequor dico, quasi sic: Sed unum obliviscens quidem, id est dans oblivioni quae retro sunt, id est terrena quae reliqui, ad ea vero quae sunt priora, id est ad celestia quae tenemus priora sunt extendens me tota intentione et desiderio non habitu rei. Extendebat enim se ad celestia secundum intentionem non secundum perventionem, non secundum apprehensionem. Sic et nos non relabamur amore unde transivimus, non remaneamus in illis, in quibus iam venimus, sed currendo tendamus. Viatores enim sumus, non respiciamus retro, sed in anteriora extendamus intentione et desiderio. Vita enim christiani boni sanctum desiderium est. Quod autem desideras nondum vides, sed desiderando capax efficieris, ut cum venerit quod videas impleberis. Sicut enim si velles implere aliquem sinum et nosti quam magnum quod dabitur extendens sinum vel sacci vel utris vel alicuius rei et extendendo facis capaciorem, sic deus differendo rem extendit desiderium, desiderando extendit animum, extendendo facit capacem. Desideremus ergo quia implendi sumus. Hec est vita nostra ut desiderando exerceamur, tantum autem nos exercet sanctum desiderium, quantum desideria non amputabimus ab amore seculi. Ideo dicit: obliviscens quae retro sunt, id est cuncta temporalia et extendens me ad ea quae sunt priora, appetens eterna. Extensio enim illa est appetitio eternorum. Vel ita: obliviscens quae retro sunt, id est iusticia tamen predicta priora scilicet acta, non quia mala sint, sed comparata sunt ad virtutem collocandus, scilicet ad potiora extensus est, ut semper proficiat in melius. Vel ita subaudi: ad ea quae sunt priora me extendens, id est ad futuram vitam, a qua si cessaret preter preterita. Vel ita: obliviscens quae retro sunt, id est priora mala, ad ea quae sunt priora me extendens, id est ad promissa bona. Preterita enim mala fugi oportet ponere ut mea quae nobis promittuntur teneamus. Non nec ex preterita vita non ex presenti delectari debemus. Revocandus est animus a recordandis quae quadam delectatione preteritis malis etc. quaedam concupiscentia fruendi, ne redeamus corde in Egyptum. Unde ergo preterita mala obliviscens, si te delectaverit aliqua vanitas, non iam te delectet.

Fratres ego me non arbitror comprehendisse. Unum autem quae quidem retro sunt obliviscens, ad ea vero quae sunt priora extendens me ipsum ad destinatum persequor ad bravium superne vocationis dei in Christo Iesu. Quicumque ergo perfecti sumus hoc sentiamus, et si quid aliter sapitis et hoc vobis deus revelabit.

Persequor dico eo usque donec veniam ad destinatum premium, scilicet bravium, id est ad premium quod est in destinatum et promissum a deo, vel ad quod proposuit me currere. Bravium dico superne vocationis dei in Christo Iesu, id est eterne vite ad quam in superius dandam vocat me deus per filium suum Christum, non digna est res et incerta. Quicumque ergo, quasi ego ita curro et ita de me sentio, scilicet quod adhuc imperfectus sum, ergo et vos o Philippenses hoc sentite, sed se eis coniungat dicens: Quicumque ergo sumus perfecti, et sortes et imitatores comparatione aliorum, hoc sentiamus, quod imperfecti sumus comparatione future. Et nota quod ait: quicumque perfecti etc., quasi diceret: non loquor imperfectis quibus adhuc non valeo loqui sapientiam, qui adhuc lacte potantur non solido cibo pascuntur, sed illis dico qui iam videntur esse perfecti, qui manducare solidum cibum, qui intelligunt equalitatem ubi est pater. Sed non sic vident adhuc quomodo videndus est facie ad faciem. Certa enim fides utcumque inchoat cognitionem, cognitio vero imperfecta non perficietur nisi post hanc vitam cum videbimus facie ad faciem. Sic ergo sapiamus ut noverimus tutiorem esse affectum veri querendi quam incognita pro cognitis presumendi. Sic ergo queramus tamquam inventuri et sic inveniamus tamquam quesituri. Decendentis nulla infidelitate dubitemus, de intelligendis nulla temeritate affirmemus. In illis auctoritas tenenda est, in his veritas exquirenda. Et sciendum quod iusticia quae iustis ex fide vivunt nunc vera iusticia est, quamvis non in toto in aliquibus iustis, pro huius vite capacitate perfecta dicitur, tamen est parva ad illam magnam quam capit equalitas angelorum, quam qui nondum habebat et propter illam quae iam inerat perfectum, propter istam quae adhuc deerat imperfectum se esse dicebat. Minor ista iusticia facit meritum, maior illa premium, ideo qui istam non sequitur illam non assequitur. Unde ait: Quicumque perfecti scilicet in perfecte currimus, hoc sentiamus, quod non perfecti sumus, ut illuc perficiamur, quo perfecte adhuc currimus. Non enim cum venerit quod perfectum est destruatur quod ex parte est, id est tamen non ex parte sit, sed ex toto, quia fidei et spei res ipsa quae videtur succedet. Caritas vero quae in his maior est non auferetur, sed augebitur, implebitur, in quadam plenitudine illud preceptum caritatis implebitur. Diliges dominum deum tuum ex toto corde tuo et ex tota anima tua etc. Quia hec est aliquid carnalis concupiscentie, non omnino ex tota anima diligitur deus. Caro tamen non dicitur concupiscere, nisi quia carnaliter anima concupiscit. Tunc non erit iustus sine omni peccato, quia nulla lex erit in membris repugnans legi mentis, sed prorsus toto corde, tota anima, tota mente diliget deum, quod est summum preceptum. Cur ergo non preciperet homini ista perfectio, quamvis eam in hac vita nemo habeat? Non enim recte curritur, si quo currendum est nesciatur. Quomodo autem sciretur, si nullis preceptis ostenderetur? Sequitur: Et si quid, quasi ita sentite sicut dixi, et si hoc feceritis, hoc vobis dabit deus, quod si quid in aliter sapitis quam sapiendum sit, id futuro, quia modo per speculum videtis, et hoc revelabit vobis deus, quia clare faciet cognoscere et se et alia omnia quae obscure modo videtis. Vel ita: quasi ita sentite ut dixi, et si quid aliter sentitis, id est imperfecte de deo et de aliis, et hoc quod modo aliter sapitis et de deo et de omnibus et in hanc imperfectam cognitionem vobis deus per spiritum sanctum revelabit. Vel ita: quasi ita sentite ut dixi, et si quid aliter sapitis quam sapiendum sit, ut parvuli sensu, id est si perfectam cognitionem de Christo vos habere putatis sicut forte sapit vobis quod aliquid magnum sitis, et hoc id est male vos sapere propter vitam futuram vobis revelabit deus, scilicet et de aliis erroribus propter bona vita vos liberabit ut tamen eternum bravium dabit. Sed in quo iam

Aug.

Aug.

[illegible]

Amb.

Amb.

Sed et si immolor supra sacrificium et obsequium fidei vestre gaudeo et congratulor omnibus vobis. Idipsum autem et vos gaudete et congratulamini mihi. Spero autem in domino iesu christo timotheum cito mittere ad vos, ut et ego bono animo sim, cognitis que circa vos sunt. Neminem enim habeo tam unanimem, qui sincera affectione pro vobis sollicitus sit. Omnes enim que sua sunt querunt, non que sunt christi iesu. Experimentum autem eius cognoscite, quia sicut patri filius mecum servivit in evangelio. Hunc igitur spero me mittere ad vos mox ut video que circa me sunt. Confido autem in domino quoniam et ipse veniam ad vos cito. Necessarium autem existimavi epafroditum fratrem et cooperatorem et commilitonem meum, vestrum autem apostolum et ministrum necessitatis mee mittere ad vos. Quoniam quidem omnes vos desiderabat et mestus erat propterea quod audieratis illum infirmatum. Nam et infirmatus est usque ad mortem, sed deus misertus est eius. Non solum autem eius verum etiam et mei, ne tristiciam super tristiciam haberem. Festinantius ergo misi illum, ut viso eo iterum gaudeatis et ego sine tristicia sim. Excipite itaque illum cum omni gaudio in domino, et eiusmodi cum honore habetote, quoniam propter opus christi usque ad mortem accessit tradens animam suam ut impleret id quod

[illegible]

[illegible]

deerat erga meum obsequium. De cetero fratres mei gaudete in domino. Eadem vobis scribere mihi quidem non pigrum, vobis autem necessarium. Videte canes, videte malos operarios, videte concisionem. Nos enim sumus circumcisio, qui spiritu deo servimus, et gloriamur in christo iesu, et non in carne fiduciam habentes, quamquam ego habeam confidentiam et in carne. Si quis autem alius videtur confidere in carne, ego magis: circumcisus octava die, ex genere israel, de tribu beniamin, hebreus ex hebreis, secundum legem phariseus, secundum emulationem persequens ecclesiam dei, secundum iusticiam autem que in lege est conversatus sine querela. Sed que mihi fuerunt lucra, hec arbitratus sum propter christum detrimenta. Verumtamen existimo omnia detrimentum esse propter eminentem scientiam iesu christi domini mei.

[illegible]

Aug' in libro retractationum

aug'

et hoie. Os ergo ipsum fca fe. Unde factu in similitudine hominu fcs e. Videm g Xpm ihu. id in hoie. in fac tore uere. in siclm ineb. uerem hois. id aum hoine Ds X eqlis e patri. tam e quam ille. tal e qual ille. h e q ille. n h e q ille. q ille pat. is fili. s h e q ille. q il le ds. ille. ille oipse. ille. ille immutabil. ille. Fo in natura erat eqlis do. q nata erat. sic e nat. sep nat. sic e sep nat. ita sep eqlis. i nq ineqle ge nuit. I eqlitate ia nato addidit. si gignedo. ea dedit. q eqle n ipare genuit. ho g i nito sepita tur p dic. s. ineqle pat filiu. ipatre maiore filio. illo pp forma di. s pp forma servi. pp q. n tin patre s i sco. i spu sco minor fcs e. in nq minoratus e pau [illegible]

et habitu inventus ut homo. Humiliavit semetipsum factus obediens patri usque ad mortem, mortem autem crucis. Propter quod et Deus exaltavit illum et donavit illi nomen quod est super omne nomen, ut in nomine Ihesu omne genu flectatur celestium terrestrium et infernorum.

[illegible]

[illegible]

Et omnis lingua confiteatur quia dominus Ihesus Christus in gloria est dei patris. Itaque karissimi mei sicut semper obedistis non in presentia mei tantum sed multo magis nunc in absentia mea cum metu et tremore vestram salutem operamini. Deus est enim qui operatur in vobis et velle et perficere pro bona voluntate. Omnia autem facite sine murmurationibus et hesitationibus ut sitis sine querela et simplices sicut filii dei sine reprehensione in medio nationis prave et perverse inter quos lucetis sicut luminaria in mundo verbum vite continentes ad gloriam meam in die Christi quia non in vacuum cucurri neque in vacuum laboravi.

neque in vanum laboravi.

[illegible]

Aug.

haimo.

Amb.

Aug. sup epla Iohis.

omni fiducia sicut semper et nunc
magnificabitur Christus in corpore
meo sive per vitam sive per mor
tem. Mihi enim vivere Christus est et
mori lucrum. Quod si vivere
in carne hic mihi fructus operis est.
et quid eligam ignoro. Coar
tor autem e duobus desiderium habens
dissolvi et esse cum Christo multo mag
melius, permanere autem in carne
necessarium est propter vos. Et hoc confi
dens scio quia manebo et per
manebo omnibus vobis ad profe
ctum vestrum et gaudium fidei,
ut gratulatio vestra habundet
in Christo Iesu in me per meum adven
tum iterum ad vos. Tantum dig
ne evangelio Christi conversamini
ut sive cum venero et videro vos si
ve absens audiam de vobis
quia statis in uno spiritu unanimes collaboran
tes fidei evangelii. et in nullo terreamini ab adversa
riis quae est illis causa perditionis. vobis autem salutis.
Et hoc a deo

[illegible]

quod vobis donatum pro Christo est non solum ut in eum credatis sed ut etiam pro illo patiamini idem certamen habentes quale et vidistis in me et nunc audistis de me.

Si qua ergo consolatio in Christo, si quod solatium caritatis, si qua societas spiritus, si qua viscera miserationis, implete gaudium meum ut idem sapiatis eandem caritatem habentes unanimes idipsum sentientes. Nichil per contentionem neque per inanem gloriam sed in humilitate superiores sibi invicem arbitrantes, non que sua sunt singuli considerantes sed ea que aliorum.

Hoc enim sentite in vobis quod et in Christo Ihesu. Qui cum in forma Dei esset non rapinam arbitratus est esse se equalem Deo sed semet ipsum exinanivit formam servi accipiens in similitudinem hominum factus

[illegible]

Aug.

Aug.

Aug.

omni fiducia sicut semper et nunc
magnificabitur christus in corpore
meo sive per vitam sive per mor-
tem. Michi enim vivere christus est et
mori lucrum. Quod si vivere
in carne hic mihi fructus operis est.
et quid eligam ignoro. Coar-
tor autem e duobus desiderium habens
dissolvi et esse cum christo multo magis
melius. permanere autem in carne
necessarium est propter vos. Et hoc confi-
dens scio quia manebo et per-
manebo omnibus vobis ad profe-
ctum vestrum et gaudium fidei,
ut gratulatio vestra habundet
in christo ihesu in me per meum adven-
tum iterum ad vos. Tantum dig-
ne evangelio christi conversamini
ut sive cum venero et videro vos si-
ve absens audiam de vobis
quia statis in uno spiritu unanimes conlaboran-
tes fidei evangelii. et in nullo terreamini ab adversa-
riis quae est illis causa perditionis. vobis autem salutis.
Et hoc a deo

Amb.

Aug. sup. epla Iohis.

est in uobis ... quia uobis donatum est ... pro christo ...

est nobis donatum pro christo non solum ut in eum cre datis sed ut et pro illo pa ciamini. idem certamen ha bentes quale et uidistis in me et nunc audistis de me. Si qua ergo consolatio in christo si qua solatium caritatis si qua societas spiritus si qua uiscera miserationis implete gau dium meum ut idem sapiatis eandem caritatem habentes u nanimes id ipsum sentie[ntes] nihil per contentionem ne[que per ina]nem gloriam sed in humili tate superiores sibi inuicem ar bitrantes non que sua sunt singuli considerantes sed ea que aliorum. Hoc enim sentite in uobis quod et in christo Ihesu. Qui cum in forma dei esset non rapinam arbitratus est esse se equalem deo. sed semet ipsum exinaniuit formam serui accipiens in similitudinem hominum factus

aug.

aug.

aug.

omni fiducia sicut semper et nunc
magnificabitur christus in corpore
meo sive per vitam sive per mor
tem. Michi enim vivere christus est et
mori lucrum. Quod si vivere
in carne hic michi fructus operis est.
et quid eligam ignoro. Coar
tor autem e duobus desiderium habens
dissolvi et esse cum christo multo mag
is melius. permanere autem in carne
necessarium est propter vos. Et hoc confi
dens scio quia manebo et per
manebo omnibus vobis ad profe
ctum vestrum et gaudium fidei.
ut gratulatio vestra habundet
in christo ihesu in me per meum adven
tum iterum ad vos. Tantum dig
ne evangelio christi conversamini
ut sive cum venero et videro vos si
ve absens audiam de vobis
quia statis in uno spiritu unanimes collaboran
tes fidei evangelii. et in nullo terreamini ab adversa
riis que est illis causa perditionis. vobis autem salutis.
Et hoc a deo

Amb.

Aug. sup. ep̄la Iohis.

[illegible]

que nobis donatum pro xpo
est, non solum ut in eum cre-
datis, sed ut et pro illo pa-
tiamini. Idem certamen haben-
tes quale et vidistis in me
et nunc audistis de me.
Si qua ergo consolatio in xpo, si quod
solatium caritatis, si qua
societas spiritus, si qua viscera
miserationis, implete gau-
dium meum ut idem sapiatis,
eandem caritatem habentes, u-
nanimes idipsum sentien-
tes. Nichil per contentionem ne-
que per inanem gloriam, sed in humili-
tate superiores sibi invicem ar-
bitrantes, non que sua sunt singuli
considerantes, sed ea que aliorum.
Hoc enim sentite in vobis quod
in xpo ihesu. Qui cum in forma dei
esset non rapinam arbitratus est
esse se equalem deo, sed semet
ipsum exinanivit formam servi accipiens
in similitudinem hominum factus

[illegible]

[illegible]

Amb.

Aug.

oīb; scīs ī xp̄o ih̄u q̄ s̄t philip
pis c̄ ep̄is ⁊ diaconib; grā uo
bis ⁊ pax a dō patre nr̄o ⁊ dn̄o x̄
ih̄u. Grās ago dō mō ī oī me
moria ur̄i sēp ī cunctis orōib;
m̄is p oīb; uob c̄ gaudio dep̄
catōē faciēs sup coīcatōe ur̄a
ī euglō x̄ a pⁱma die usq; nūc.
Confidēs h ipm̄ q̄ q̄ cep̄ ī uob
op bonū pficiet usq; ī diē ih̄u x̄
Sic ē m̄ iustū h sentire p oīb; uob
eo q̄ hām uos ī corde ⁊ ī uīclis
m̄is ⁊ ī defēsiōe ⁊ cōfirmatōe e
uglii socios gaudii m̄i oēs uos
ēē. Testis eni m̄ ē dš q̄mō cupi
ā uos oēs ī uiscerib; x̄ ih̄u. ⁊ h oro
ut caritas ur̄a mag ac magis
habūdet ī sciā ⁊ ī oī sēsu ut p
betis pociora ut sitis sinceres ⁊
sine offensa ī diē x̄. Repleti fru
ctu iusticie p ih̄m x̄ ī glām ⁊ lau
dē dī. Scire aūt uolo uos frs q̄
q̄ cā me s̄t

[illegible]

magis ad profectum uenerunt euangelii. Ita ut uincula mea manifesta fierent in Christo in omni pretorio et in ceteris omnibus. Et plures e fratribus in domino confidentes uinculis meis habundantius auderent sine timore uerbum dei loqui. Quidam quidem et propter inuidiam et contentionem. quidam autem et propter bonam uoluntatem Christum predicant. Quidam ex caritate scientes quoniam in defensionem euangelii positus sum. Quidam autem ex contentione Christum annunciant non sincere existimantes pressuram se suscitare uinculis meis. Quid enim? Dum omni modo siue per occasionem siue per ueritatem Christus annuncietur. Et in hoc gaudeo sed et gaudebo. Scio enim quia hoc michi proueniet in salutem per uestram orationem et subministrationem spiritus Ihesu Christi secundum expectationem et spem meam quia in nullo confundar. sed in

ad uictoriam pertingere. magis uenerunt ad profectum. quoniam ad detrimentum ut mali intendebant. ad profectum uenerunt dico. ita ut uincula mea. manifesta fierent in Christo. id est utilitas meorum uinculorum appareret in Christo. quod propter uincula plus animarum lucri. manifesta fierent in Christo. id est manifestum fieret quod uincula propter essent in Christo. id est propter Christum. id est quod propter eum tenerer. non propter aliquod crimine. quia namque patienter quelibet mala sustineo patet non esse sceleris falsitatis. quod in me ita indicta procellat. sed quoniam diuine ueritatis intuitu. quod sustinendi fortitudo magnificat. manifesta fierent dico. in omni pretorio. ubi maiores conueniunt. et in ceteris omnibus locis. Cum enim apostolus rome uinctus teneretur esset in carcere in domo imperatoris. et doceret euangelium. et infirmos curaret. multaque miracula patraret. et multi per eum crederent. intantum ut domum persecutoris. ecclesiam faceret redemptoris. ut manifestum factum est in pretorio. in omni loco. id est imperatori. omnibusque consulibus. et principibus. cum tantis mo[?]ribus propter Christum talia sustinere. ita proficiunt euangelio. ea que sustineo. et plures e fratribus. non tamen omnes. sed in domino confidentes. id est in Christo. id est confidentia uinculorum meorum. habundantius quam ante auderent. contra impugnantes loqui uerbum dei sine timore. quia meo exemplo audent confidenter predicare. ita dicentes. si uinctus loquitur. cur non poterimus nos. Constantia enim eius multos animauit ut non timerent euangelizare. alii autem quidam diuisi a pluribus quia mali sunt. predicant. quod Christum. et hi faciunt propter inuidiam et contentionem. id est quia inuident uiri apostolatus glorie. et contendunt hereticis. Quidam autem ab his diuisi. quia sunt boni predicant Christum. et hi propter bonam uoluntatem. scilicet ut alios saluarent. id est pro dilectione dei et proximi. et extreme bone uoluntatis. Quidam. non diuisi ab his quia non boni sunt hi. predicant Christum. et hi ex caritate. prestata ad apostolum. ut uices eius uincti supplerent. scientes quoniam positus sum in carcere. in defensionem. id est pro defensione euangelii. uel positus. id est firmus et stabilis sum in defensione euangelii. Quidam autem ab his diuisi sunt quia mali sunt. annunciant Christum ex contentione. id est ex priuato odio quia aliquem uice contenderent. et confutati sunt. in me inuiderent [?] adde. non sincere. id est non puro animo. sed existimantes se suscitare pressuram. id est existimantes hoc. ut si quis de predicatione eos accusaret. in me auctorem eius iudicium [?]. et sic Christum annunciabant. non presentes sed [?] excitare apostolo. qui auctor. quia multos aggregauit suo collegio. Ecce. iiii species doctorum. distinxit duas bonorum. et duas malorum. quod omnes annunciant Christum. sed non eodem animo. [?] non simpliciter [?] animo Christum annunciabant. boni in puro animo et fide sincera. omnes tamen euangelio proficiebant [?] malos tollendos dicit. Subdens. Quid enim. quasi non solum ego. et alii doctores laborant ad profectum euangelii. sed et mali. qui non bono animo predicant. sed ad profectum. non tollendi.

Quid enim. refert quantum [?] quod Christus predicetur dum omni modo siue per occasionem. id est non malo. siue per ueritatem. id est uero animo non bonum facientium. Christus. id est ueritas. Christus. non falsitas annuncietur. Veritatem quippe annunciabant quidam non sua ueritate. id est non uero animo. id est temporis et cupiditatibus consulentes. regnum celorum annunciabant homines in lingua ueritatem. sed non in pectore caritatem. qui fuerunt utiles eis quos instituerunt docuisse. Vnde Augustinus. Quod dicunt facite. que autem faciunt nolite facere. Ex occasione enim euangelizant. querentes ab hominibus commoda sua. uel pecuniarum uel honorum uel laudis humane. quia libenter uolentes accipere munera. non tamen salutem eorum querentes. cum annuntiant. quam commodum suum. Sed non audit salutem ab illo qui non habet salutem. sed illum eadem [?] quod illi annunciant quod annuntiat. habebit deceptionem cum annuntiat. habebit lucrum. qui annuntiat euangelium scilicet recta. sed non recte. non enim recte quod annuntiat rectum est. sed qui annuntiat non est rectus. Item. qui aliud querit in ecclesia quam deum. si deum quereret. castus esset. Sed si a deo preter deum aliquid querit. non caste deum querit. Tres inuenimus personas in domini uerba in euangelio diligenter inuestigando. pastoris. mercenarii. furis. Pastor ueritate ueritatem annuntiat. mercenarius in occasione ueritatem annunciat. aliud querens. tamen ille Christum annuntiat et ille. Fur. et latro. ueritatem negat. et tollit. Diligendus est pastor. tolerandus est mercenarius. cauendus est latro. Ideo apostolus non prohibet mercenarios. sed permittit. quia et ipsi utiles ad aliquid. Et in hoc gaudeo. ut quod Christus annuncietur per occasionem non solum per ueritatem. id est de hoc nunc gaudeo quia ueritas Christi predicatur. quocumque sit predicantium intentio. Non solum nunc. sed et postea gaudebo. scilicet in futuro. Vel ita. superius dixit tribulationes suas esse ad profectum euangelii. hic dicit esse ad gaudium. Quasi non solum aliis sunt proficue etiam de malis meis. sed et michi in gaudium. Vnde ergo ait. et in hoc gaudeo. scilicet quod tribulationes sustineo pro Christo. sed et gaudebo. Ideo gaudeo de malis meis. uel de profectu euangelii. quia michi in salutem. Vnde ergo ait. Scio enim quia hoc scilicet pati pro Christo. uel euangelium ex mea predicatione profectum. proueniet michi in futuro in salutem eternam. quamuis illi putant ad mortem. proueniet dico. non solum meo merito. sed et per uestram orationem. id est adiuuante me uestra oratione. et per subministrationem spiritus Ihesu Christi. id est per spiritum sanctum qui subtra me quasi ruituro. quasi columpna fulcit. id est auxilium prebente et subministratione spiritus sancti. proueniet michi dico in salutem. que scilicet certa erit secundum expectationem et spem meam. id est certa tanta. quantam salutem expecto. et in spem

et hic firmiter spero. quia in nullo statu. scilicet prosperis uel aduersis confundar. non aliquo modo cedam a predicatione. In nullo se dicit confundi. quia et spes promissionis magna est. et res tam honesta. non confundar dico. sed in

Aug.

Amb.

haimo.

confortamini in domino, et in
potentia virtutis eius.
Induite vos armaturam
dei, ut possitis stare adversus
insidias diaboli. Quoniam non est
nobis colluctatio adversus
carnem et sanguinem, sed ad
versus principes et pote
states, adversus mundi re
ctores tenebrarum harum,
contra spiritualia nequitie in celesti
bus. Propterea accipite
armaturam dei, ut possitis re
sistere in die malo, et in omnibus
perfecti stare. State ergo
succincti lumbos vestros in
veritate, et induti loricam i
ustitie, et calciati pedes
in preparatione evangelii pacis.
In omnibus sumentes scutum fi
dei, in quo possitis omnia tela ne
quissimi ignea extinguere,
et galeam salutis assumite,
et gladium spiritus, quod est verbum dei.

Amb.

Amb.

hostes

Aug.

Per omnem orationem et obsecrationem orantes omni tempore in spiritu et in ipso vigilantes in omni instantia et obsecratione pro omnibus sanctis, et pro me ut detur mihi sermo in apertione oris mei cum fiducia notum facere misterium evangelii, pro quo legatione fungor in cathena, ita ut in ipso audeam prout oportet me loqui. Ut autem et vos sciatis que circa me sunt, quid agam, omnia nota vobis faciet Tychicus karissimus frater et fidelis minister in domino, quem misi ad vos in hoc ipsum ut cognoscatis que circa nos sunt, et consoletur corda vestra. Pax fratribus et caritas cum fide a deo patre et domino Ihesu Christo. Gratia vobis cum omnibus qui diligunt dominum nostrum Ihesum Christum in incorruptione. Amen.

Paulus et Thimotheus servi Ihesu Christi

[illegible]

in timore Christi. Mulieres uiris suis subdite sint sicut domino. quoniam uir caput est mulieris. sicut Christus caput est ecclesie. ipse saluator corporis eius. Sed ut ecclesia subiecta est Christo. ita et mulieres uiris suis in omnibus. Uiri diligite uxores uestras sicut et Christus dilexit ecclesiam. et se ipsum tradidit pro ea. ut illam sanctificaret. mundans lauacro aque in uerbo uite. ut exhiberet ipse sibi gloriosam ecclesiam. non habentem maculam aut rugam. aut aliquid huiusmodi. sed ut sit sancta et immaculata. Ita et uiri debent diligere uxores suas ut corpora sua. Qui suam uxorem diligit. se ipsum diligit. Nemo enim umquam carnem suam odio habuit. sed nutrit et fouet eam sicut et Christus ecclesiam. quia membra sumus corporis eius de carne eius et de ossibus eius. Propter hoc relinquet homo patrem et matrem suam. et adherebit uxori sue et erunt duo in carne una.

[illegible]

ut psignaret sacramenta quibus formaretur ecclesia. relinquet et patrem. quod non in eius dignitate apparuit. hominibus. in qua est apud patrem. in scientia quod hec verba primi hominis fuisse scripta genesis testatur. Christus in euuglio dicit esse verba declaratur dicens. Non legistis quia qui fecit ab initio masculum et feminam fecit eos. et dixit. propter hoc relinquet homo et cetera. Veritas per extasim soporis quem posuit in adam in quam aug[ustinus] fieret curie mentis ingressus in sanctuarium dei intelliget novissima. hoc enim diuini tamquam prophetare potuisse ... ostenderet quod in his uerbis querentis non intellegeretur nostris aliquid aures ... sed ut exponit. sacramentum hoc magnum est. ... unitas viri et uxoris sed naturalis sexus copulatione carnale ... Ego dico in Christo et in ecclesia ... una caro ... sponsus et sponsa ... ex duobus quibus una quedam persona ... ex capite et corpore ex sponso et sponsa ... sic sponso alligatur ... sacramentum ... genesi de unione coniugii ad litteram ... diligat uxorem suam ... ad litteram sepe sit ... carnali ... Moyses ad litteram de unione coniugii dixit ... signum coniunctionis Christi et ecclesie ... sacramentum hoc magnum est in Christo et in ecclesia ... coniugalis copula signi ... spiritualis unitatis Christi et ecclesie. Verumtamen ... non solum ad litteram dicit ... Verumtamen et vos singuli ... unusquisque ... uxorem suam sicut se ipsum ... secundum moralitatem hystorie. uxor autem non solum diligat sed et timeat virum ... subdita sit ... Filii obedite. ... parentibus vestris carnalibus in domino ... hoc enim iustum est quod preceptum legis ... Honora patrem et matrem ... honorare patrem est ei reverentiam exhibere ... mandata ... primum mandatum in promissione ... preceptum ... decalogi ... dilectionem dei ... mandata ...

sacramentum hoc magnum est. ego autem dico in Christo et in ecclesia. Verumtamen et vos singuli unusquisque uxorem suam sicut se ipsum diligat. uxor autem timeat virum suum. Filii obedite parentibus vestris in domino. hoc enim iustum est. Honora patrem tuum et matrem tuam. quod est mandatum primum in promissione. ut bene sit tibi. et sis longevus super terram. Et vos patres nolite ad iracundiam provocare filios vestros. sed educate illos in disciplina et correptione domini. Servi obedite dominis carnalibus cum timore et tremore in simplicitate cordis vestri sicut Christo. Non ad oculum servientes quasi hominibus placentes. sed ut servi Christi facientes voluntatem dei ex animo cum bona voluntate servientes sicut domino et non hominibus. scientes quoniam unusquisque quodcumque fecerit bonum hoc recipiet a domino sive servus sive liber. Et vos domini eadem facite illis remittentes minas. scientes quia et illorum et vester dominus est in celis. et personarum acceptio non est apud deum. De cetero fratres

... ad hominem pertinentia in prima tabula ... ad proximum in secunda tabula septem erant ... hoc primum est quod ... precipuum hominis ... mandatum ... promissio ... ut bene sit tibi ... et sis longevus ... in terra viventium ... Et vos patres ... nemo agnoscit ... educate illos ... in disciplina et correptione ... domini ... Servi obedite dominis ... non solum spiritualibus ... carnalibus ... servitutis ... timore ... reverentia ... filii ... Non ad oculum servientes ... placentes ... servi Christi ... facientes voluntatem dei ex animo ... sicut domino et non hominibus ... scientes ... sive servus sive liber. Et vos domini eadem facite illis. scilicet servis ... in bona voluntate. remittentes minas ... non solum verba ... et illorum et vester dominus ... et personarum acceptio non est apud deum ...

Amb. De cetero ... admonuit ... nos ... De cetero ...

Amb.

donavit vobis. et quia deus donavit. Estote ergo imitatores dei. imitatores vobis donando. et hoc eritis sicut filii karissimi. et non solum condonetis. sed et ambulate. operum exhibitione in dilectione. ponentes etiam animas pro fratribus si opus est. et hoc ita facere sicut christus dilexit nos et tradidit semetipsum deo oblationem. dum iniurias et sputa et colaphos et huiusmodi. et hostiam dum occisus est meruit. et illa hostia non signata sicut legis sacrificia. sed vere est deo in odorem suavitatis. verbo legis alludit. quia hec de quibus dicebatur in lege. non hoc propter se ille hostie dicebantur offerri in odorem suavitatis. sed quia illum signabant qui vere offerret in odorem suavitatis. quia perfecta est occisus quod exequebatur. et usque ad mortem conservavit. Sicut christus mors domino fuit suavis odor. quia mortem eius libenter accepit. non quia peccaverint qui illum crucifixerint. sed non ita est. quia immite instinctu occiderint. quia pater et ipse sua voluntate oblatus est. sicut et iudas. quod dicit non peccavit tradendo christum. non tamen se tradere, non enim tradere iudas. tradidit iudas christum. tradidit se christus. sed ille agebat negotium sue venditionis. iste nostre redemptionis. ideo ille impie deliquit. hic misericordiam egit. Fornicatio autem. que est libidinis actio. et omnis immunditia. scilicet incontinentia pertinens ad libidinem. quecumque non fiat. aut avaritia id est immoderata cupiditas habendi. nec nominetur in vobis. id est non etiam suspitio sit de vobis propter habitus. sicut decet sanctos. aut turpitudo. id est in osculis et amplexibus. aut stultiloquium. id est blanda verba. aut scurrilitas. que a stultis curialitas dicitur. id est iocularitas que risum solet movere. que ad rem. id est ad utilitatem non pertinet. quia animus magno labore agitur. sed magis nominetur in vobis actio gratiarum. non debent illa nominari. Hoc enim scitote in vestris rationibus et estote intelligentes quia scriptura dicit. quod omnis fornicator aut immundus aut avarus. non habet hereditatem in regno christi et dei. id est in regno celorum quod est patris et filii. sed attendendum quod dicens aut avarus adiunxit. quod est ydolorum servitus. equiparans avaritiam ydolatrie. quia illum avarus fugere cui deus nimium est. et ideo avaritia equa est ydolatrie. quia sicut ydolatria dei honorificentiam usurpat et nos negat(?) ita avarus res dei quas inutilis(?) servire indigentibus usurpat [illegible] vel avarus hic accipitur adulter. qui res alienas usurpat. id est alienam uxorem. Nemo. quod dico quia tales non habebunt regnum dei. et hoc quod doceo. nemo vos seducat. promittens impunitatem et [illegible] ira dei. vel predicans [illegible]. seducat dico inanibus verbis. [illegible] nes et inania verba a fructu eterna. ad supplicia propter hec enim inania verba et fornicationem et talia predicta vitia venit ira dei in filios diffidentie. id est diaboli. de quibus [illegible] diffidunt de vita eterna. Nolite ergo effici participes eorum. id est socios eorum imitando opera illorum. quia si fueritis socii operum eritis et pene. non debetis esse. Eratis enim aliquando tenebre. id est per ignorantiam peccantes et filii diaboli. [illegible]

Estote ergo imitatores dei sicut
filii karissimi. et ambulate in dilectione
sicut et christus dilexit nos. et tradidit
semetipsum pro nobis oblationem et
hostiam deo in odorem suavitatis.
Fornicatio autem et omnis immunditia
aut avaritia nec nominetur in vobis
sicut decet sanctos. aut turpitudo aut
stultiloquium aut scurrilitas que ad
rem non pertinet. sed magis gratiarum actio.
Hoc enim scitote intelligentes quod omnis
fornicator aut immundus aut avarus
quod est ydolorum servitus non habet he-
reditatem in regno christi et dei. Nemo vos
seducat inanibus verbis. propter hec enim venit
ira dei in filios diffidentie. Noli-
te ergo effici participes eorum. Era-
tis enim aliquando tenebre. nunc autem
lux in domino. ut filii lucis am-
bulate. Fructus enim lucis est in
omni bonitate et iustitia et veritate.
Probantes quid sit beneplacitum deo.
et nolite communicare operibus infructu-
osis tenebrarum. magis autem redarguite

peris tenebrarum. ideo non immerito. et si tunc hec mala in vobis erant. nunc autem estis lux. id est ex discretione bona operantes. et illuminati per fidem et baptismum. et filii dei per adoptionem. que est lux vera. et hoc in domino. non in vobis tenebre quando fuistis in vobis. nunc autem lux estis in domino qui illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum. ideo addidit in domino et ait. fuistis tenebre. sed cum ait. nunc autem lux. et quia lux estis in domino ideo ambulate bonorum operum gressu. ut filii lucis. id est imitatores ut filii dei. scilicet sancti et immaculati. hic enim fructus est lucis. id est hec sunt opera lucis. scilicet manere in omni bonitate. ut boni in vobis sitis. et iustitia. ut proximis quod iustum est faciatis. et veritate. ut vera loquamini. vel bonitatem per partes exponit. iustitia enim et veritas sunt partes bonitatis. et est sensus in omni bonitate. id est iusti et unde ut. scilicet veritatis et vera loquamini. Probantes. quod ambulate dico. probantes. id est ratione discernentes. quid sit beneplacitum deo. et nolite. quia opera nostra circumspecta ut beneplaceant. et nolite quasi ut filii lucis ambulate. et nolite communicare operibus infructuosis. scilicet malorum hominum. id est animis corde semper disiungamini. ab operis cautis corpore complectimini. tolerate paleam in area. tolerati in horreo non habebitis. veniet ventilator qui dividet bonos a malis. erit quoque corporalis separatio. quam debet spiritualis precedere. ideo ait. nolite communicare operibus infructuosis. id est malorum. non est bonus si particeps malorum. magis autem et redarguite. non sitis negligentes in corrigendis aliis adeo. [illegible] lenti animo non alibi ait apostolus [illegible] lenitatis teneat dilectio [illegible] quo duo [illegible] eundo et redarguat [illegible] non te maculat malus [illegible] et redarguite [illegible] complexe apostolus dicens.

Amb.

Haimo

Que in [illegible]

Que autem in occulto fi-
unt ab ipsis, turpe est et dicere.
Omnia autem que arguuntur a
lumine manifestantur.
Omne enim quod manifestatur
lumen est. Propter quod dicit: Surge
qui dormis, et exurge a
mortuis, et illuminabit
te Christus. Videte itaque fratres
quomodo caute ambuletis non
quasi insipientes, sed ut sapien-
(i. quod est lumen)
tes: Redimentes tempus quoniam
dies mali sunt. Propterea
nolite fieri imprudentes,
sed intelligentes que sit volun-
tas domini. Et nolite inebriari
vino, in quo est luxuria, sed
impleamini spiritu sancto loquen-
tes vobismet ipsis in
psalmis, et hymnis, et
canticis spiritualibus, cantantes
et psallentes in cordibus vestris
domino. Gratias agentes sem-
per pro omnibus in nomine domini nostri ihesu christi deo et patri. Subiecti invicem

Ambr.

haimo

Hoc ergo dico et testificor in domino ut iam non ambuletis sicut et gentes ambulant in vanitate sensus sui tenebris obscuratum habentes intellectum alienati a vita dei per ignorantiam que est in illis propter cecitatem cordis ipsorum qui desperantes semetipsos tradiderunt impudicitie in operationem immunditie omnis in avaritia. Vos autem non ita didicistis christum. si tamen illum audistis et in ipso edocti estis sicut est veritas in ihesu deponere vos secundum pristinam conversationem veterem hominem qui corrumpitur secundum desideria erroris. Renovamini autem spiritu mentis vestre et induite novum hominem qui secundum deum creatus est in iustitia et sanctitate veritatis. Propter quod deponentes mendacium loquimini veritatem unusquisque cum proximo suo quoniam sumus invicem membra. Irascimini et nolite peccare.

Aug. in ps. lxi.

Aug. in libro sententiarum prosperi.

Aug. de passione domini.

Sol non occidat su-
p iracūdiā urā. No-
lite locū dare diabolo.
Qui furabat' iā n̄ furet'
magis aūt laboret o-
pando manib' suis
q. bonū ē. ut habeat unde
tribuat necessitatē pati-
enti. Omnis sermo ma-
lus ex ore uro nō proce-
dat. s; si quis bonus ē ad e-
dificatōnē fidei ut det
gratiam audientib'. Et no-
lite cōtristare spm̄ scm̄
dei in quo signati estis
in die redēptionis. Omnis
amaritudo et ira et in-
dignatio et clamor et
blasphemia tollatur
a uob. cū oī malitia.
Estote aūt inuicē benig-
ni misericordes donantes
inuicē sicut et deus in xp̄o dona-
uit nob.

quia membra debetis esse unius corporis. Sicut vocati estis, ad hoc scilicet in una spe est vocatio vestra, id est ad unitatem rei sperate, que est effectus vocationis. Unus dominus, quasi debetis servare unitatem que in vobis est. Unus dominus non tres, propter quod diversis voluntatibus vos oporteat discordare. Una fides, de deo recolere, que fides dicitur in quo creditur, vel quod creditur. Sicut fides dicitur accipi pro eo quod creditur, hec est sensus: una est fides, id est id iubemini credere et eodem modo operari quod unum idem est quod credere a cunctis fidelibus. Unum fides catholica dicitur, id est universalis. Accipitur fides qua creditur, aliud quod creditur. Aliud fides qua creditur. Illa quippe in rebus sunt que vel esse vel fuisse vel futura esse creduntur; hec autem in animo credentis est et cui tantum conspicua est quantum sit; et aliis in ipsa sit simili. Una est ergo fides

Aug. in libro de trinitate xiii.

in genere, sed genere: quia similis in omnibus que eadem in eo volentium dicitur voluntas una. Et duorum simillimorum facies una dicitur. Et unum baptisma, scilicet quale a quocumque detur, non potest iterari et in vobis est. Unus deus, id est creator omnium et pater, procreando et gubernando. Et ideo nemo potest alteri se preferre, quia unus deus est, sicut omnes creatura, id est procedens creatura, que est dignitas vos univerit. Et per omnia diffusus, quia ubique est, et ideo tamen deest ubique, possit evitari. Et in omnibus nobis est per gratiam, qui unitatem servamus. Et nota non singulariter de aliquo persona, sed communiter de omnibus, id est de trinitate hec accipi iuxta illam que precessit expositionem. Vel potest hec legi ita ut fiat distinctio personarum. Quasi, et est: quia unus est deus et pater, est sit trium personarum pater et filius et spiritus sanctus. Et hic est quasi pater est sicut omnium, quia nulli debet quod est; et omnes creaturas excellit. Et filius est per omnia, per quem reparationem omnia opera nostra sunt, et per ipsum omnia facta. Et spiritus sanctus est in omnibus nobis fidelibus per gratiam, et in omnibus est unius per essentiam. Unum opus domini trinitas. Unicuique autem nostrum servare unitatem quod omnes dicimus unum corpus et ne diversitas tollat subiectionem, subdit diversa esse dona in hominibus, quod non est contrarium predicte unitati, quod est diversa dona sunt in hominibus non officere unitatem, sed facere quod unum corpus esse debemus. Unicuique autem nostrum diversa data est gratia, id est gratuitum donum secundum mensuram donationis Christi, id est secundum quod dator Christus mensuravit: alii sic, alii illud. Christus cui ad mensuram non dedit deus, quia gratia plenus est. Ad mensuram dat hominibus. Mensura est quedam divisio donorum: aliud enim habet ille, aliud iste, et quod habet iste non habet ille.

Aug. ser. x.

Propter quod, scilicet ad probandum quod Christus homo dat diversa dona, dicit spiritus sanctus in psalmo: Ascendens, quasi non Christus sed homine dat, ita propheta dicit quod Christus ascendens in altum loco et dignitate captivam duxit captivitatem, id est eos quos diabolus captivaverat a paradiso, et postea in inferno secum tenebat. Non captivos fecit Christus dominus ad celum reducentur. Ipsos itaque homines appellavit captivitatem, qui captivi tenebantur sub diabolo sicut iusticia est, dicitur inclusum qui inclusi erant eandem captivitatem a Christo captivatam dicit, ut sit captivitas felix. Possunt et homines ad bonum capi, unde Petro dictum est: ex hoc iam eris homines capiens. Captivati igitur dicuntur qui capti et capti, quia subiugati sub leve iugum missi, liberati a peccato, servi facti iusticie. Et dedit bonalibus dona, id est spiritum sanctum. Notissimum est dominum Christum post resurrectionem ascendisse in celum, dedisse spiritum sanctum, quo

Aug. in psalmo lxvii.

spe vocationis vestre.

Unus dominus, una fides

unum baptisma. Unus deus et pater omnium, qui

super omnes et per omnia et in

omnibus nobis. Unicuique

autem nostrum data est

gratia secundum mensuram do

nationis Christi. Propter

quod dicit: Ascendens in

altum captivam duxit

captivitatem, dedit

dona hominibus. Quod autem

ascendit, quid est nisi quia et

descendit in inferiores

partes terre? Qui des

cendit ipse est et qui ascen

dit super omnes celos ut

impleret omnia.

impleti credentes loquebantur omnibus linguis. In psalmo tamen ita legitur: Accepisti dona in hominibus. Sic enim codices habent et maxime greci, et ex hebreo sic interpretati habemus. Dona autem dixit apostolus sicut propheta non dona. Sed propheta dixerat: Accepisti in hominibus. Paulus apostolica auctoritate maluit dicere: Dedit hominibus. Et ex utroque verbo unus propheticus, alter apostolicus, quia utriusque est divini sermonis auctoritas, sensus plenissimus redderetur. Utrumque enim verum est: et quia dedit hominibus et quia accepit in hominibus. Dedit hominibus tamquam caput membris suis; accepit in hominibus idem ipse utique in membris suis. Ipse quidem Christus et dedit de celo et accepit in terra. Dedit quia deus est cum patre, sed quia dat accepit, quia ipse in membris suis ecclesia in qua accepit. Hic est in hominibus accepit. Item memorandum quod ait dona: non donum, cum in concordat propheta. Procul dubio spiritus sanctus donum dei est, de quo dicitur ad Samaritanam: Si scires donum dei et cetera. Sed ideo pluraliter dona, ambo ideo quia per donum quod est spiritus sanctus multa dona que sunt quibusque propria dividuntur. Non enim singuli que habent omnia, sed hic illa alia, quamvis spiritum donum a quo unicuique propria dividuntur et ideo habent, id est spiritum sanctum, unum alibi. Omnia hec operatur unus atque idem spiritus dividens singulis prout vult. Non una autem in omnibus sed omnia agit omnia. Quod autem, prosequens superiorem probationem, scilicet quod Christus, sed hominem, dat, quia propheta dicit quod ascendens dedit, dixit propheta: Ascendens, sed quod dedit ascendere, id est quod ascendisse dicitur, non quia ipsum descendisse respectu cuius dixit ascendit. Descendit dico in inferiores partes terre, id est ad inferos. Et probatio premissa est, qua dicit captivitatem quam in carcere et inferna tenebantur apud inferos, qui sine salvatore venire non potuit, quia in peccato fuit. Et est ordo probationis talis: propheta dicit quod ascendens dedit, et ascendere dixit respectu descensionis. Et constat quod descendens dedit, et constat quod sed humanitati Christi descendit et ascendit, quia et humanitate dedit, sed humanitati quia utique est non ascendit loco non descendit. Sicut secundum animam ad inferos descendit, secundum corpus et animam ad celos ascendit. Ergo secundum humanitatem dedit. Cave quomodo intelligas, quia secundum humanitatem dedisse, ne sit contrarium predicte auctoritati ubi dicitur quod, secundum quod deus dat, tamen significat dona Christi secundum humanitatem, id est homo ipse Christus dat, non tamen ex eo quod homo, sed quia deus. Qui descendit, quasi et qui ita invenitur verba prophete, secundum quod descendit est et quod ascendit, id est idem est quod descendit ad inferos et qui ascendit super omnes celos, et ita ab illo loco. Quod autem quod Christus ascendens, quod est secundum humanitatem dedit dona, sed quod est quod humanitas ascendit, id est Christus humanitas ascendere potuit, non quia deitas prius descendit impartibiliter, quia

aere non humane non veniret descendit quod divinitas non localiter, sed per exinanitionem quod dicatur humanitas ascendit et deitas descendit, ne ideo videntur duo, subdit quod descendit, id est quasi ... id est homo ipse Christus est, id est una et eadem persona est. Unde et dominus: Nemo ascendit in celum nisi qui descendit de celo

Et ipse dedit quosdam quidem apostolos, quosdam autem prophetas, alios vero evangelistas, alios autem pastores et doctores ad consummationem sanctorum in opus ministerii in edificationem corporis Christi, donec occurramus omnes in unitatem fidei et agnitionis filii Dei in virum perfectum in mensuram etatis plenitudinis Christi, ut iam non simus parvuli fluctuantes et circumferamur omni vento doctrine in nequicia hominum in astucia ad circumventionem erroris. Veritatem autem facientes in caritate crescamus in illo per omnia qui est caput Christus, ex quo totum corpus compactum et conexum per omnem iuncturam subministrationis secundum operationem in mensuram uniuscuiusque membri augmentum corporis facit in edificationem sui in caritate.

et est ascendens dico: ut adimpleret omnia, que de se in lege et prophetis erant predicta vel in misterio. Dona sunt hec quibus implevit. Et ipse dedit quosdam quidem apostolos vicarios predicationis sue. Quosdam autem prophetas, qui de futuris predicarent vel potius interpretes: in novo testamento prophete dicuntur explanatores scripturarum. Cum fuerint quidam in primordio fidei futura predicantes, sicut Agabus et iiii filie Philippi. Alios vero evangelistas, ut fuerunt Marcus et Lucas, et vii diaconi sub apostolis evangeliste ... Alios autem pastores et doctores, ut episcopos qui verbo et exemplo docere debent ... [illegible]

Aug' in enchiridion

haimo

Amb'

[illegible]

Am̄b'.

Aug' de u(er)b' ap(osto)li.

Aug' de gr(ati)a novi testam(en)ti.

[illegible]

corroborari per spiritum eius in interiorem hominem habitare christum per fidem

quorum voluit mori est

in cordibus vestris. In caritate radicati et fundati ut possitis comprehendere cum omnibus sanctis que sit latitudo et longitudo et sublimitas et profundum. Scire etiam supereminentem scientie caritatem christi ut impleamini in omnem plenitudinem dei.

[illegible]

ex parte nec intueri. caritatem Christi. qua nos dilexit. que nimirum superat. supereminentem. scientie humane. id est que supereminet et excedit scientiam humanam. quia plene sciri non potest quanta nos caritate dilexerit. vel ita. scire etiam scientie Christi quam habent cum scientia Christi esse supereminentem aliis caritati. Caritas ergo scientie. id est quam habent est plena scientia supereminet aliis caritati. quia quanto melius intelligitur deus. tanto plus diligitur. ideo oro vos scire ista ut per has scientias impleamini. bono tendo in omnem plenitudinem dei. ut hic virtutum per ea beatitudinis habeatis plenitudinem. hanc plenitudinem dei quidam in heresibus sic intellexerunt. ut putarent nos hic vel in futuro quod deus est dicentes. si aliquid minus quam deus habebimus minores erimus quam impleti sumus in omnem plenitudinem dei. sed quia implebimur profecto erimus equales ei. detestandus est error iste. non enim sic implebimur ut simus. ut ipsi pleni deo sed ut perfecte sint pleni deo. vel ita oro. ut possitis comprehendere que sit latitudo et longitudo et sublimitas et profundum dei. id est immensum et inestimabilem cognoscere deum omnia excedentem maiestate virtutis sue est autem omne superius quod sic in spatio tanta est longitudo quanta latitudo et tanta altitudo quantum profundum. ita et in deo omnia equalia sunt immensitate infinitatis. immo non vero proprie sensus quod sit latitudo et cetera. id est quod sit immensitas dei omnia excedens et implens. non in eis clausa sed omnia intra se habens. non solus ineffabilis et infinitus habitat. scire. et cetera. per immensitatem patris volo eos scire caritatem Christi esse super scientiam hominum. ubi est possibile scire etiam Christi esse supra scientiam humanam. nemo enim potest caritatis eius magnitudinem colligere. scilicet quod deus factus est homo quod vita pro impiis. dominus pro servis. creator pro creatura moreretur. et cetera. hinc autem ideo volo vos scire ista ut impleamini. id est omnem plenitudinem dei. id est in confessione et gratiarum actione. sic patri et filio honorem exhibeatis. ut sit plena divinitatis professio in vobis. quia tunc veraciter dicetur christiano est patrem et filium sic cognoscere. aliter non est integra professio divinitatis. quia fides non in solo patre integra est. nec in solo filio perfecta.

Ei autem. quasi hec oro vobis. ei autem sit gloria. qui potest facere ut hec impleantur. ei autem qui potens omnia facere. id est complere in vobis. superhabundanter quam petimus aut intelligimus. id est plus quam nos petere sciamus aut possimus. ideo dicit petimus aut intelligimus. quia plus intelligimus quam petamus. potens est hec in vobis dico secundum virtutem que operatur in nobis. id est ita potens est hec in vobis. sicut tanta fecit in nobis apostolis. ei inquam ipsi. id est soli non homini. qui nichil ex se potest. sit gloria. plus quam fecit in ecclesia in Christo Iesu. id est plus gloriosus appareat. non solum in presenti. sed in omnes generationes seculi seculorum. Vel ita lege litteram. Ei autem qui potens omnia ista pro vobis facere. id est complere potens est dico secundum virtutem quam operatur in nobis. bona operatur dico superhabundanter quam petimus aut intelligimus. potens est enim deus hec facere sed virtutem quam operatur in nobis quia sunt quedam quae nemo petere vel intelligere. Non enim deus homo fieret. et pro hominibus

Ei autem qui potens est omnia facere superhabundanter quam petimus aut intelligimus secundum virtutem que operatur in nobis. ipsi gloria in ecclesia in Christo Iesu in omnes generationes seculi seculorum amen. Obsecro itaque vos ego vinctus in domino ut digne ambuletis vocatione qua vocati estis. cum omni humilitate et mansuetudine cum patientia supportantes invicem in caritate. Solliciti servare unitatem spiritus in vinculo pacis. Unum corpus et unus spiritus sicut vocati estis in una

moreretur. et hiis similia. ei inquam ipsi sit gloria in ecclesia in Christo Iesu. et cetera. Hec non mutatis sit gloria dico in omnes generationes seculi. id est in secula omnia seculi continentis amen. Obsecro. Hactenus ostendit omnia que sunt dei tribuenda. hic de moribus admonet usque ad finem. et primum communiter omnes. post per singulos ordines. quia enim deus potens omnia facere. vel ut ei sit a vobis gloria. itaque obsecro vos ego paulus vinctus. cum compatiendo est. vinctus dico in domino. id est propter dominum. ut ambuletis de bono in melius proficiendo digne vocatione qua vocati estis. id est ita ambuletis. ut conveniat vestre vocationi vita ambulationis vestre. ita scilicet cum omni humilitate. scilicet humiliatione interiori et exteriori et cum mansuetudine. ut tractabiles sitis. et cum patientia adversorum. supportantes invicem. si a fratre oritur molestia. vel alter alterius honera portantes. ibi non sicte. non per tremore carnium. sed vera. ipsa est enim actio recta. terminus quae oculos semper habet ad dominum. talis actio non frangitur negotio. non frigida est ocio. non turbulenta est. non marcida. non audax. nec fugax. non preceps. non tacens. ita ergo ambulate. in caritate. Solliciti. id est studiosi. cum magna cura servare. ut faciatis unitatem spiritus. id est unitatem ecclesiasticam. quam facit spiritus sanctus. scilicet ut unum corpus sitis. operante spiritu sancto. vos dico degentes in vinculo pacis. id est pacem servantes que dicitur vinculum. quia pax ista est nutrimentum spiritualis unitatis. Hec autem pax est si bona vita invicem diligamus. si peccamus quod sine dampno tenet. aut est spes salutis corrigendorum et radicari non profertur. usque ad messem ultimam tolerandum sit. vel proficientis opera. quod tamen fieri non licet. ne infirmi scandalizentur. necessario facere dispensando. Unum quia debetis servare unitatem spiritus. ita ut sitis unum corpus subveniendo proximo. et unus spiritus est deo. idem volendo. vel unus spiritus est fratribus. est quibus vel velle vel nolle debetis. vel ita debetis unitatem spiritus servare. quia unum corpus esse debetis membrorum adunatione et potestis quia unus spiritus sanctus habitat in vobis. quo unum corpus efficimini. unum corpus enim efficimini per societatem quam facit spiritus sanctus in filii patre et filio. Ecclesia itaque accepit hoc donum. ut in spiritu sancto fiat remissio peccatorum. quia remissionem et unitatem faciat. spiritus enim ad spiritum sanctum intelligitur pertinere. Ipse enim spiritus adoptionis filiorum. ipse est patris et filii amor et connexio. ad ipsum ergo pertinet societas. qua efficimur unum corpus unici filii dei. sicut enim unum corpus hominis multis constat membris. et vegetat omnia membra. una anima faciens in oculo. ut videat. in aure. ut audiat. et sic in ceteris. ita spiritus sanctus membra corporis Christi quod est ecclesia continet et vegetat. et sicut humani corporis membrum preter suum formam quod quidem cognoscit tenet. sed nequaquam spiritum sequitur. quod preter unitatem vivat. sic quicumque a predicte pacis unitate divisus est. sacramentum quod tamquam formam retinet. sed spiritu preter unitatem non vivit. sicut frustum quod foris de forma constat. non vivit spiritu vegetetur. Propter hanc societatem illi quos primum venit linguis omnium gentium locuti. quia per linguas consocietas humani generis constat. et sic per linguas gentium figurabatur ista societas membrorum Christi futura in omnibus gentibus. ut quando in te ille apparebat accepisse spiritum sanctum qui loquebatur linguis omnium gentium. ita nunc ille se agnoscat spiritum sanctum accepisse qui in unitate ecclesie consistit que loquitur linguis omnium. sicut et cetera.

Haimo. Augustinus ad ...

Augustinus de blasphemia spiritus sancti. Ad remissio peccatorum spiritus ad spiritum sanctum pertinet.

[illegible gloss]

hamo

amb'

ies'

hamo

hamo

In quo et vos coedifica
mini in habitaculum Dei in
Spiritu Sancto. Huius rei gratia ego
Paulus vinctus Christi Iesu pro
vobis gentibus, si tamen audistis
dispensationem gratiae Dei quae da
ta est mihi in vobis, quoniam secundum re
velationem notum mihi factum est
sacramentum, sicut supra scrip
si in brevi, prout potestis legen
tes intellegere prudentiam me
am in mysterio Christi. Quod aliis ge
nerationibus non est agnitum fili
is hominum, sicut nunc revelatum est sanctis apostolis eius et pro
phetis in Spiritu, esse gentes coheredes et concorporales et compar
ticipes promissionis in Christo Iesu per evangelium, cuius factus sum
ego minister secundum donum gratiae Dei quae data est mihi secundum opera
tionem virtutis eius. Michi omnium sanctorum minimo da
ta est gratia haec in gentibus evangelizare investigabiles di
vitias Christi, et illuminare omnes quae sit dispensatio sa
cramenti absconditi a saeculis in Deo qui omnia creavit,
ut innotescat principibus et potestatibus in caelestibus per
ecclesiam multiformis sapientia Dei

[illegible gloss]

secundum prefinitionem seculorum quam fecit in Christo Iesu domino nostro. In quo habemus fiduciam et accessum in confidentia per fidem eius. Propter quod peto ne deficiatis in tribulationibus meis pro vobis que est gloria vestra. Huius rei gratia flecto genua mea ad patrem domini nostri Iesu Christi. ex quo omnis paternitas in celis et in terra nominatur. ut det vobis secundum divitias glorie sue virtutem

innotescat per ecclesiam que dona dei recipit. id est per apostolos in ecclesia predicantes. principatibus et potestatibus. id est diversis ordinibus angelorum qui sunt in celestibus. id est in celo. non in nos erunt. Hinc namque usque ad angelicas dignitates supremi minus notum misterium non ad plenum intellexisse. donec completa est passio Christi et apostolorum predicatio per gentes dilatata. Unde in ysaia angeli admirantes dixerunt. Quis est iste qui venit de edom et cetera. et in psalmo Quis est iste rex glorie. Non solum ergo patriarchis et prophetis sed et potestatibus in celestibus multiformis sapientia per ecclesiam est revelata. que recte dicta est multiformis. id est greco multivaria. scilicet non solum varia sed multa varietate distincta. Videamus quomodo sit multiformis. Infans est Christus sed concipitur. nascitur infans in presepio sed ab angelis laudatur in celo. herodes persequitur sed magi adorant. ignorant pharisei sed stella demonstrat. baptizatur a servo sed vox patris tonantis auditur. timet pati sed sponte ad passionem venit. vult transferri calicem sed petrum qui ea hora timebat accusat. Quod hac varietate distinctus est multiformis dicitur dei sapientia. que multiplex multas species et formas habuit. quam principes et potestates per ecclesiam agnoverunt. Vel ita. que sit dispensatio sacramenti dei. non mutatur dico sacramenti absconditi a seculis. id est non in seculis sed in deo qui omnia creavit. Hic notandum quod deus in se ipso absconditas quasdam rerum causas quas rebus conditis non inseruit. easque implet non illo opere providentie quo naturas substituit ut sint. sed eo quo illas administrat ut voluerit. quas ut voluit condidit. Ibi est gratia per quam salvi fiunt peccatores. Sed et natura per vitium depravata non per se sed per dei gratiam homo restituitur. Propterea misterium gratie huius absconditum dixit. non in mundo in quo sunt abscondite rationales cause omnium rerum que naturaliter fiunt. sicut absconditus erat levi in lumbis abrahe quando decimatus est. sed in deo in quo sunt abscondite cause earum que per gratiam fiunt. sive earum que ad hoc sic mutabiliter non naturaliter fiunt. Ut quod de osse viri dormientis mulier facta est. et in loco coste non costa sed caro suppleta est. Non habuit hoc prima rerum conditio ut femina ex eo sic fieret. sed tantum hoc habuit quod sic fieri posset. ne contra causas quas voluntate instituit mutabili voluntate aliquid faceret. Ideo absconditum erat in deo quod fieret. sicut cause omnium que ad ipsius Christi adventum pertinebant in rerum natura preter usitatum nature cursum mutabiliter facta sunt in deo sunt. que angelis ministrantibus facta esse creduntur. Unde subditur. Ut innotescat. quod dico absconditum a seculis. in deo manens. sapientia dei. in nobis principatibus et potestatibus. id est a principio seculorum scilicet. Non sane indiget deus nuntiis per inferiorum scientiam. scilicet ut hec inferiora ab eis discat. que stabiliter et incommutabiliter novit omnia. Habet autem

nuntios propter nos. propter ipsos. quia eis bonum est deo assistere ut eum de inferioribus consulant. iussisque eius obediant. Non latuit eos misterium regni celorum. quod oportuno tempore revelatum est pro nostra salute. quod ex hac peregrinatione liberati eorum cetui coniungamur. sicut ergo fuit hoc absconditum a seculis in deo. ut tamen in nobis principatibus et potestatibus innotescat sapientia dei. quia ibi primitus ecclesia fuit. quo post resurrectionem et ista in ecclesia congreganda est. ut simus equales angelis dei. Illis ergo a seculis innotuit quia omnis creatura non ante secula est sed a seculis. ab ipsa enim creatura sunt secula. et ipsa a seculis. quia cepit esse cum ipsis. Filius non ante secula per quem facta sunt secula. Unde in persona sapientie. Ante secula fundavit me. Addit. per ecclesiam multiformis et est ordo verborum. data est mihi gratia. scilicet illuminare omnes per ecclesiam. id est in ecclesia de hac re que sit dispensatio sacramenti absconditi a seculis in deo. quod omnia creavit. absconditi dico ita tamen ut sapientia dei in nobis principatibus et potestatibus innotescat. que sapientia est multiformis. non multivariata. sed secundum prefinitionem seculorum que et si multiformis est. simplex est. secundum ea que aguntur in seculo que deus prefinivit. id est preordinavit est multiformis. et variantur multiformiter. et ne videantur sibi contrarie in predictis sententiis sacre pagine doctores. ita potest determinari quod dictum est. ut illi qui maioris dignitatis sunt. ipsorum ministerio illa nunciata sunt. cognita fuerunt ex parte non pro familiaritatibus. inferioris autem ut quia minoris dignitatis sunt incognita essent. quam prefinitionem fecit deus pater. id est preordinavit complendam in Christo. vel fecit. id est complevit in Christo Iesu domino nostro. id est per Christum. In quo Christo est per eum impleverit ... fiducia ... confidentia et accessum in templo ad patrem. et hoc ... habitum per fidem eius. Propter quod. id est quia habetis accessum et talia bona que supra dicta sunt. peto ne deficiatis a fide. et a bona operatione. in tribulationibus meis. id est per tribulationes meas. sed que sunt pro vobis probandis. que est gloria vestra. si vos statis in eis et non deficitis. Huius rei. quod vos peto ut non deficiatis. ideo supplico deo patri ut gratia cooperetur vobis. et hoc est quod ait. Huius rei gratia. scilicet ne deficiatis a fide. flecto et cetera. attende quod dicit peto ne deficiatis ostendens eos habere proprie voluntatis arbitrium. sed ne illud sufficere putent. addit. huius rei gratia flecto genua mea. id est humilio sensum mentis mee. vel exteriora corporis genua flecto ad patrem domini nostri Iesu Christi. In greco habetur tantum ad patrem. quod autem in latinis codicibus additum est domini nostri Iesu Christi. bene convenit quia orabat ut Christo eos obtineret. cuius proprie et naturaliter pater est. nobis adoptive. Sequitur. ex quo. deo patre. omnis paternitas in celis et in terra nominatur. id est ex cuius dispositione sunt nobis patres et in celis angeli nobis providentes et in terra prelati. et nota quod non ait est paternitas. sed nominatur. quia nec homo nec angelus vere est pater ut deus qui est pater omnium creatione et fidelium recreatione quos adoptavit in filios. Sicut enim deus qui solus vere est et solus vere bonus est essentie et bonitatis sue nomen ceteris impertit ut ipsa que sunt esse et bona dicantur. ita ipse qui solus pater omnium creatione rerum et fidelium regeneratione paternitatis nomen ceteris dedit. vel nominatur. id est nominabilis est ab illo. enim qui est pater omnium angeli in celo et homines in terra acceperunt ut patres alios vocarent. et nota quod ipse ... dei unigenitus pro nimia adoptionis beneficio patrem se esse significat dicens. Filii ... filioli

haimo

haimo

haimo

[illegible]

Deus autem qui dives est
in misericordia propter nimiam ca
ritatem qua dilexit nos et
cum essemus mortui peccatis
convivificavit nos Christo
cuius gratia estis salvati et
conresuscitavit et consede
re fecit in celestibus in Christo Ihesu
ut ostenderet in seculis su
pervenientibus habundan
tes divitias gratie sue
in bonitate super nos
in Christo Ihesu. Gratia enim
salvati estis per fidem et
hoc non ex vobis dei enim
donum est non ex operibus ut
ne quis glorietur. Ipsius enim
sumus factura creati in Christo
Ihesu in operibus bonis que
preparavit deus ut in illis ambu
lemus. Propter quod memores estote quod aliquando
vos gentes in carne qui dicebamini preputium
ab ea que dicitur circumcisio in carne manu facta quia
eratis illo tempore sine Christo alienati a conversatione Israel et hospites testa

preteritis non accepisses. Gratia precessit virtutem tuam
non gratia ex virtute sed virtutem ex gratia [illegible]
[illegible]

[illegible]

[illegible]

testamentorum promissionis spem non habentes et sine Deo in hoc mundo. Nunc autem in Christo Iesu vos qui aliquando eratis longe facti estis prope in sanguine Christi.

Ipse enim est pax nostra qui fecit utraque unum, et medium parietem maceriae solvens, inimicitias in carne sua, legem mandatorum decretis evacuans, ut duos condat in semetipso in uno novo homine, faciens pacem, et reconciliet ambos in uno corpore Deo per crucem, interficiens inimicitias in semetipso. Et veniens evangelizavit pacem vobis qui longe fuistis, et pacem his qui prope. Quoniam per ipsum habemus accessum ambo in uno spiritu ad patrem. Ergo iam non estis hospites et advenae, sed estis cives sanctorum et domestici Dei, superaedificati super fundamentum apostolorum et prophetarum, ipso summo angulari lapide Christo Iesu. In quo omnis aedificatio constructa crescit in templum sanctum in Domino

[illegible]

haimo. — haimo. — aug. — aug. — ambr. — aug. — aug. In libro sententiarum prosperi. — haimo. — aug. in pso. lxxxvi. — ambr. — aug.

[illegible]

aug.

amb.

aug.

in laudem glorie ipsius. Propterea et ego audiens fidem vestram que est in christo ihesu et dilectionem in omnes sanctos non cesso gratias agens pro vobis memoriam vestri faciens in orationibus meis. ut deus domini nostri ihesu christi pater glorie det vobis spiritum sapientie et revelationis in agnitione eius. illuminatos oculos cordis vestri ut sciatis que sit spes vocationis eius. et que divitie glorie hereditatis eius in sanctis. et que sit supereminens magnitudo virtutis eius in nos qui credimus secundum operationem potentie virtutis eius quam operatus est in christo. Suscitans illum a mortuis et constituens ad dexteram suam in celestibus supra omnem principatum et potestatem et virtutem et dominationem.

[illegible]

esse dicatur et super omnem creaturam habens nomen dei per naturam non per adoptionem. [illegible]

123

Et omne nomen quod no
minatur. non solum in
hoc seculo sed in futuro. Et
omnia subiecit sub pedi
bus eius. et ipsum dedit cap
ut super omnem ecclesiam quae est
corpus ipsius et plenitudo
eius qui omnia in omnibus adim
pletur. Et vos cum essetis mortui
delictis et peccatis vestris
in quibus aliquando ambula
stis secundum seculum mundi
huius secundum principem pote
statis aeris huius spiritus qui
nunc operatur in filios dif
fidentiae. in quibus et nos
omnes aliquando conversati
sumus in desideriis car
nis nostrae. et cogitationum
et eramus natura filii
irae sicut et ceteri

gratias agit deo. exponens prius beneficia humano generi prestita per ipsum apostolis specialiter indulta. deinde ephesiis ipsis ostendens a quo et ad quid vocati sunt. deinde christi dignitatem et ipsam (?) rationem ostendit. postea ad patientiam et caritatem eos invitat. unitatem fidei et ecclesie commendans. et dona gratie enumerans. inde ad eternam exhortans contra principes tenebrarum militie christiane armaturam describit. Primo ergo salutans. et se noto nomine significans ait. Paulus apostolus christi ihesu. non ministris hominis. sed per voluntatem dei. ut et vos per eum habeatis quod bonum est vobis. paulus inquam scribit vel mandat. vel ego paulus scribo sive mando omnibus qui sunt ephesi sanctis ex electione [illegible] et fidelibus fide recta que est in christo ihesu. Recte illa duo posuit. quia nec predestinatio ac [illegible] bona vita sine fide est in christo ihesu. quia nec sancti sunt si fideles sunt in christo. Vel distinguit inter sanctos et fideles. ut sanctos intelligas maiores et perfectiores. fideles minus perfectos scribit ergo sanctis id est perfectis et non solum eis sed et fidelibus qui si non sancti sunt vel in fide sancti sunt. ergo sancti sunt et fideles hoc est in christo ihesu. hoc est opere christi non viribus suis. in scribendo autem alia salutat dicens. gratia. remissio peccatorum [illegible] et pax id est tranquillitas animi. et reconciliatio ad deum sit vobis a deo patre nostro. per quem omnia condita sunt et restaurata et domino ihesu christo. filio quo nulla bona dantur nobis. Benedictus. premissa salutatione. Incipit agere gratiarum actione innuens omnia esse a deo. quia aliter benedicitur deus ab homine. aliter homo a deo. in quo benedictionis verbum est. sed pro congruentia persone varie debet intelligi. sic enim facere dicitur deus et homo. sed deus virtute solo impassibiliter facit. homo non sine labore. ita deus benedicitur ab homine cum laudibus dignis extollitur. homo autem a deo cum deus erigit sive dona impertit. non virtutes eius sed misericordia sua. ait ergo. deus sit benedictus corde. ore. opere. et a me. et a vobis. et ab omnibus. deus dico qui est et pater. generatione domini nostri ihesu christi. pro quo nobis beneficit. qui benedixit. per actionem gratiarum enumerat beneficia que a deo per christum toti humano generi sunt data. et distinguit duas dei preordinationes. et earum effectus. quarum alia est de presenti ad iustitiam. alia de futuro ad coronam. non dicit duas quin una sit dei predestinatio. que est ipse deus. sed quia de duobus est. ipsa dei preordinatio. scilicet de iustitia in presenti. et de gloria in futuro. Vel sic. ante mundi constitutionem est. nullis quecumque [illegible] preordinavit. quasi in tempore gratie aliquos a peccatis seperet. et iustos et immaculatos faceret. preordinavit et quasi illos iustos ad eternam beatitudinem perduceret. harum preordinationum alteram hic impleri quasi iustos facere. alteram in futuro implebit. quasi erit omnium perfectio. atque consummatione omnium incipit ostendens primo effectum eius. et intendens postremo per futurum per te et eternitudine future est ait. Qui deus benedixit. id est benediceret nos. nostris viribus maledictos. id est in futuro exaltabitur. dando immortalitatem. tunc subdit. in omni benedictione spirituali. id est exaltabitur omnimoda exaltatione et perfecta que tota erit spiritualis. et in corporibus que tunc habebunt naturam spiritualem. quia erunt agilia et habilia cibo non egentia. que spiritu naturalia sunt. benedictione dico habita in celestibus.

ambr.

haimo

ambr.

omnibus qui sunt ephesi et fidelibus qui sunt in christo ihesu. gratia vobis et pax a deo patre nostro et domino ihesu christo. Benedictus deus et pater domini nostri ihesu christi qui benedixit nos in omni benedictione spirituali in celestibus in christo ihesu. sicut elegit nos in ipso ante mundi constitutionem ut essemus sancti et immaculati in conspectu eius in caritate. Qui predestinavit nos in adoptionem filiorum per ihesum christum in ipsum secundum propositum voluntatis sue in laudem glorie gratie sue in qua gratificavit nos in dilecto filio suo.

id est in celo. et hic fiet. in christo ihesu. id est operante christo. Sicut elegit. Posuit effectum secunde preordinationis. scilicet que erit de futuro. hic ponit primam preordinationem que est de presenti tamquam effectum eius quod benediceret nos in futuro. quasi diceret. et si videretur mirum [illegible] ita tamen congruit. sicut et prima preordinatio gratuita est. quia iustitia que precedit futuram vitam ex gratia sunt. et dona dei sunt. Coronat enim in nobis deus dona sua non que tenore (?) sunt merita. et hoc est quod ait. Ita gratis hic faciet. sicut gratis nos elegit predestinando. et hoc in ipso. id est per ipsum christum. elegit dico ante mundi constitutionem. id est antequam essemus. ne quis putet animas cum deo fuisse eternas. et ante aliquid meruisse. Iuxta errorem illorum qui ante hec visibilia dicunt fuisse quidam animas sanctas. non ante fuisse electas. sed apostolus ostendit hoc falsum esse dicens. elegit nos ante constitutionem. Quomodo autem elegit eos qui nondum erant nisi predestinando. elegit eos predestinans nos. et sic non elegit eo quod sancti essemus. tantum non ideo quia sancti fuimus. sed potius elegit nos ad hoc ut in ipso gratie essemus sancti per bona opera. Non quia ergo futuri eramus elegit sed ut essemus sancti. ideo quippe tales futuri eramus quia elegit ipse predestinans. ut tales per gratiam eius essemus. Sic pelagianorum [illegible] resultans ait. presciebat deus qui essent futuri sancti et immaculati per liberum voluntatis arbitrium. ideo eos in sua prescientia quales futuros esse prescivit elegit. elegit in christo antequam essent predestinans filios quos futuros sanctos prescivit. non fecit. non se facturum sed ipsos facturos esse providit. quem refutat apostolus dicens. ut essemus sancti. in virtutibus. et immaculati a crimine. et hoc in conspectu eius. non hominum. id est interius ubi ipse conspicit. non exterius ubi homines videntur. Vel in conspectu eius. id est cum eum conspiciamus. et hoc non fecit ipse viribus nostris sed in caritate sua. amore enim dei hoc fecit. Vel ita dico ut essemus sancti et immaculati et hoc in caritate. id est per caritatem nostram qua diligimus deum. potest enim hic intelligi vel de caritate dei qua diligit homines vel de caritate hominum qua diligunt deum. Qui predestinavit. post illam predestinationem que pertinet ad iustitiam et sanctitatem vite presentis ponit hic aliam predestinationem pertinentem ad vitam eternam et effectum superioris notandum. quasi elegit nos ut hic essemus sancti et utique quia predestinavit. id est gratia sua preelegit. id est voluit gratuita in adoptionem filiorum. id est ad bona que filii habituri sunt. filii autem sunt et heredes in eternum. et hoc est quod subdit per ihesum. quasi qui ipsius filii sunt. hic non est per naturam eorum sed per ihesum christum. predestinavit nos dico futuros in ipsum. id est eadem habituros esse christum. predestinavit dico non nostro placito sed secundum propositum sue. id est secundum bonam voluntatem suam longe antequam impleret in nobis predestinatio habita vel omnibus pro [illegible] suam et ostensam. predestinavit nos dico et sic efficiet. in laudem glorie gratie sue. quasi que gloria gratie est eterna adoptio in qua gratificavit nos. id est gratos nos sibi fecit. Sed hic notatur effectus prime

[illegible]

In quo habemus redemptionem per sanguinem eius remissionem peccatorum secundum divitias gratie eius que superabundavit in nobis. In omni sapientia et prudentia ut notum faceret nobis sacramentum voluntatis sue secundum bonum placitum eius quod proposuit in eo in dispensatione plenitudinis temporum instaurare omnia in Christo que in celis et que in terra sunt in ipso. In quo nos sorte vocati sumus predestinati secundum propositum eius qui omnia operatur secundum consilium voluntatis sue. ut simus in laudem glorie eius nos qui ante speravimus in Christo. In quo et vos cum audissetis verbum veritatis evangelium salutis vestre. In quo et credentes signati estis spiritu sancto promissionis qui est pignus hereditatis nostre in redemptionem adquisitionis.

[illegible]

[illegible]

metendum. Unde subdit. Tempore enim suo, id est co-
nvenienti, metemus non deficientes. Notandum autem tempus suo
quo non utique deus statim facit quod quis ad salutem orat, non
denegat sed differt. Sed tempore suo, id est congruo prestat. Et
metemus indeficienter. Ergo dum tempus habemus, in hac
vita, tempus seminandi, operemur bonum. Tempus seminandi
est presens vita quam currimus. In hac licet nobis quod vo-
lumus seminare. Cum autem transierit tempus operandi, auf-
feretur. Unde operamini dum dies est; veniet nox quan-
do nemo poterit operari. Operemur dico bonum ad omnes, ut sit
perfecta dilectio, maxime autem ad domesticos fidei, id est ad eos qui sunt
de familia nostra per fidem, id est ad christianos. Omnibus enim pari
dilectione vita eterna optanda est, etsi non omnibus possunt
exhiberi eadem dilectionis officia, que fratribus maxime sunt exhi-
benda, quia faciliores et propensiores in bono esse fratres
esse debemus, quia simul vivimus in nobis. Si enim in cunctos
liberius frena laxamus, maxime in domesticos, id est in
christianos, qui habent eundem patrem cum eis, quem magistri appellatio-
ne censentur. Omnibus ergo impendenda est misericordia, in quo preponen-
di sunt iusti, qui sunt ex fide. Vel aliter: omnibus, id est inimicis nostris
qui seclusi sunt, et persequentes ecclesiam benefaciendum est. Testis
est deus, qui dicit: Benefacite his qui oderunt vos. Diligite ini-
micos vestros. Ubi manifeste ostendit misericordie viscera pec-
catoribus non esse claudenda, nec etiam si adversum nos hosti-
lem animum gerant, et ipsi quia homines sunt. Et hoc exemplo dei pa-
tris ostenditur, lactantur qui solem suum oriri facit super bonos
et malos, et pluit super iustos et iniustos. Sed Sunt tamen
qui estimant elemosinas non esse tamen prebendas peccatoribus, peccatoribus autem nichil dari oportere, ne contra deum conveniam.
Si eis volumus subvenire, quod tunc ipse puniat, ad-
hibent contra testimonia sancte scripture. Dicit enim scriptura:
da misericordi et ne suscipias peccatorem, et impiis et peccatori-
bus redde vindictam. Benefac humili, et ne dederis impio.
Et altissimus hodio habet peccatores, et impiis reddet
vindictam. Hec verba quidam non intelligentes accipienda
sunt detestabili crudelitate induuntur. Unde
nos oportet caritati vitare explanare quomodo
intelligenda sint. Illa ergo ob hoc dicta sunt, ne cuiquam pec-
catori ideo benefacias, quia peccator est, sed quia homo est; non ut sis ad
iudicandum remissius, sed ad subveniendum inhumanius.
Ita utrique preceptum tenebris, odias et in nullo quod deus o-
dit, id est quod malum est, et corripe et persequere, non personas.
Quod homo fecit, et conserva quod homo est. Peccato quippe fecit homo.
Hominem non deus. Item suscipias peccatorem, non velis sal-
vum esse in eo quod malus est, sed quia homo non nulli homini clau-
datur misericordia, nulli peccato relaxetur impunitas, persequ-
endum ergo in malis propria iniquitatem, miserearis in eisdem

Tempore enim suo
metemus non defici-
entes. Ergo dum
tempus habemus operemur bo-
num ad omnes, maxime autem
ad domesticos fidei.
Videte qualibus litteris
scripsi vobis manu me-
a. Quicumque enim volunt
placere in carne, hi
cogunt vos circumcidi tan-
tum ut crucis persecutio-
nem Christi non patiantur.
Neque enim qui circumcidun-
tur legem custodiunt,
sed volunt vos circumci-
di ut in carne vestra
glorientur. Michi autem
absit gloriari nisi in cru-
ce domini nostri Ihesu Christi.

communem conditionem. Videte, id est. Postquam ad mo-
ralia opera exhortatus est eos, redit ad illud unde
prius agebat, ne scilicet legales observantie tenean-
tur. Ne quis autem sub nomine eius fallat incautos ca-
vet, finem epistole manu sua a notitione complo-
ad hoc enim loco manu sua usque ad finem scripsit, quod
non firmius predicta teneatis. Videte qualibus scripsi vo-
bis, ut sciatis hanc epistolam a me missam, et per hoc ma-
gis obediatis. Quicumque enim, quasi opus sunt ut sciatis,
quia pseudo instant, id est hoc est. Quicumque enim volunt placere in carne, iu-
deis infidelibus in carne, id est in carnalibus obser-
vantiis, hi cogunt vos circumcidi, in prelatione non bona du-
centes, ideo per hoc tamen faciunt, ut non patiantur ab infideli-
bus iudeis persecutionem Christi crucis, id est quam pro cruce Christi inferunt
istis enim pseudo, quia sic Christum predicabant, non in lege servan-
dam docentes, crucem predicabant, ut a fidelibus qui Christi
acceperant legem et iudeis placerent. Vel forte ideo hoc di-
cit, quia romani imperatores, scilicet Gaius Cesar et Octavi-
anus et Augustus leges promulgaverant, ut iudei ubique
essent, proprio ritu viverent, et patriis ceremoniis de-
servirent. Quicumque ergo circumcisus erat, licet maxime cre-
deret, quia iudeus habebatur in gentibus, quia circumcisi
se non esse iudeum imperatori proferebat, persecutionibus in
gentilium, quibus iudeorum fiebat obnoxius. Has ergo perse-
cutiones, quas Galathas deceptas declina-
re cupientes circumcisionem pro defensione discipulis
persuadebant, nam non iudei persequi eos poterant, non
gentiles quos iudeos videbant, et proselitos circumcide, et ipsos
legalia observare. Neque enim qui circumciduntur, quasi ideo
tantum faciunt ut vitent persecutionem, non enim pro amo-
re legis hoc faciunt. Neque enim quod circumcisi, id est Iudei, circumciduntur
custodiunt legem, scilicet non occide, non mechaberis,
et alia hec tamen ad bonos mores pertinentia, que ca-
ritate et spe eternorum bonorum quam per fidem acceperunt
non impleri non possunt, ut iam dictum est. Sed volunt vos circumcidi
in carne vestra, id est de carnali circumcisione in qua dolore
nos glorientur apud iudeos eo quod tam multos proselitos
faciunt. Michi autem absit, quasi illi in carne glo-
rientur, ego autem absit gloriari nisi in cruce domini nostri Ihesu Christi. Ecce mundi
philosophi erubuerunt, ibi apostolus thesaurum reperit, quod illis visum est stultitia, apostolo facta
est sapientia et gloria. Noli ergo erubescere de cruce Christi, recole frontem tuam, ne lingua expa-
vescas alienam. De qua cruce ne erubesceremus, eam in ipsa fronte, id est in pudoris domi-
cilio locavimus. Ideo enim crux in fronte credentium non sedes est verecundie sig-
num, ut de nomine eius fides non erubescat, et magis de gloria quam in hominum diligatur. Signi-
ficat circumcisio in latenti carne, signum nostrum crux in libera fronte, ubi est re-
culcatio, hic revelatio est, ideo illud sub velamine, hoc est in facie. Crucem autem tam in
ea gloriemur, dominus suo gestavit humero per virga regni nobis commendavit, quod est grande

per quem m

ludibrium impiis. quia de mistium psis. sed ego ob
pbrium .i. deformitatem crucis non erubescam sed ut
nec eius deformitas .i. crux te format. non defor
mis ille esse noluisset. tu formam quam pdidisti non
recepisses pendebat quia in cruce deformis
sed deformitas illa pulcritudo nostra erat. In hac
quia deformitate gloriemur. cuius signum in fronte por
tamus. de hac deformitate non erubescamus. sed
gaudeamus cum apostolo. qui dicit se gloriari in cruce. po
terat dicere in sapientia. in potestate. in maiestate
.i. in divinitate. sed non est magnum in sapientia dei vel maie
state vel potestate dei gloriari. sed in cruce. unde i
pi insultant et irrident philosophi. Xpi quis dixit est
glorius in cruce Xpi. quod .i. prope est. Ecce quod. p
quem .s. Xpm crucifixum. michi mundus crucifixus est. ut me
non teneat. et ego mundo. ut eum non teneam. quia nec
ego in mundo aliquid cupio. nec ipse sciam aliquid
in me cognoscit sicut dominus ait. Venit .i. princeps
mundi huius in me non habet quicquam .i. est sensus. p crucem
Xpi mundi concupiscentie non habent dominium in me. nec
mundus iam se in ingerit. et ego quod eum sum fortis. sed
nota quod non sic ea ut dixit utrumque. s. et si mundum cru
cifixum. et se mundo. per linea .i. contingit. ut homo mun
dum iam non teneat. sed tamen mundus eum suis occu
pacionibus astringit. et mortuus est homo mundo. et mun
dus eum quasi mortuum conspicit. dum alio intentum i suis
actibus impie contendit. Sed non paulus mundum non cupit.
nec mundus eum. et in duobus mortuis neuter neutrum
videt. quia non paulus mundi gloriam querebat. nec a mun
di gloria ipse querebatur. ideo et se mundo et mundum se cru
cifixum esse gloriatur. In Xpo .i. quod ideo solum in cruce
glorior. quia in Xpo ihu neque circumcisio aliquid ualet. neque p. quod eq
ua fit deo preputium et circumcisio. sed noua creatura .i. regenera
tio et noua uita. nouam autem creaturam dicit. nouam
uitam p fidem Xpi. Ego in cruce glorior. Et quicumque
fuerint secuti hanc regulam .i. rectitudinem gaudii. pax
.i. tranquillitas sentiens. et misericordia .i. peccatorum remissio
erit a deo. super illos. gentiles. et super israel .i.
iudeos non utrique carnales. sed qui sit dei .i. spirituales
duas .i. partes has signauit. super quas manet
pax et misericordia dei .s. gentilium fidelium et iudeorum cre
dentium. De cetero .i. a modo vel de cetero. ita ut sint
due dictiones .i. de alio preter fidem .s. de legali
bus. nemo sit michi molestus. ut tamen cogatur scribere de eo
dem. non multis p tribulentas contenciones rediuiis
fieri debere. quia circa satis erat exposita. Vel sic
in greco legitur. de cetero nemo laborem michi exhi

p quem michi mundus crucifixus est. et ego mun
do. In Xpo enim ihu
neque circumcisio aliquid
ualet. neque preputium
sed noua creatura. Et
quicumque hanc regulam
secuti fuerint. pax
super illos. et misericordia su
per israel dei. De cetero
nemo molestus sit
michi. Ego enim stigmata
domini ihu in corpore
meo porto. Gratia
domini nostri ihu Xpi cum
spiritu uestro fratres amen.

beat. vel prestet .s. ut necessitatem habeam cursum i uo
bis laborandi. laborem .i. prestat magistro. quia alii
sentiunt quod docuit. dico ut nemo sit molestus michi. cum
utrumque non est facienda molestia. Ego .i. porto in cor
pore meo. p fidelibus stigmata .d. ie .i. signa militie Xpi. quia
in me comprobant eum militem esse .s. passiones tribulationes
et est. quod non ipsi faciunt. q. quod uos non audiuistis. Stigma
ta quia appellantur. quod notas penarum de persecutionibus quas
paciebatur. Stigma .i. dicitur punctum vel nota aliqua fer
ro facta. et est sensus. ideo non debetis michi molestia. quia ego
habeo alios conflictus. et certamina quae ex persecutionibus quas pa
cior mereor diuinitatis. Gratia .i. est conclusio epistole. quae subie
ctio quam et in multis aliis epistolis ueniens. quae ut predicta re
neamus. gratia .i. dissensio non legis seruitus. non rixa. non mur
gium. sed gratia .d. n. i. Xpi. o fratres. sit cum spiritu uestro .i. cum ratione men
tis uestre semper uigilans. Amen. pro hoc uerbum hebreum ue
ra esse que locutus est ostendit.

Paulus apostolus hanc
epistolam
scribit a
pud ephe
sios. Ephe
sii autem sunt
asiani.
hii pro pau
lum non fundati sed confirmati fuerant in fi
de eos .i. non fundauit apostolus in fide sed confir
mauit. uisitans per eis passus apud eos. quia post
confirmationem firmiter steterunt in fide. in
bonis operibus. hanc scribit apostolus a roma de
carcere p tichicum diaconum epistolam. est ubi
non est eos accusat. et sciens eos esse bonos. non
arguit de culpa sed ne relabantur. timi
dus erat. quia .i. stat eadem p. quod nullus adeo
perfectus est. quam esse non possit. eos ad ulteriora
hortatur. et ne recedant a fide p suis tribula
tionibus teneant quae suas ordinationes .i.
persecutiones. ne p se ero erigat eos in summo
re. ostendit de quo statu ad quam digni uo
cati sunt docens. Omnia beneficia eis vel apostolis
Xpi. vel toti humano generi data p solam dei gratiam collata
fore. Est igitur intencio apostoli in hac epistola ephesios in bonis
habitis confirmare. et ad ulteriora prouocare. Vetat ad
humilitatem actionemque gratiarum informare. Modus tracta
di talis est. de more suo salutacionem premittit. deinde

Paulus apostolus Xpi
ihesu p uo
luntatem
dei sanctis

Jer.
de caritate.
Aug. super Iohannem.

quod in enumeratione fructuum spiritus caput virtutum posuit, id est caritatem. Quasi alia non sint fructus spiritus, debuit tenere primatum. Non carnales sunt qui virtutes esse non reputabuntur esse virtutes, id est lex quae nascitur vniversa bona de virtute ex ipso capite exorta religata. Scilicet gaudium, pax, et cetera; quae sine ea non possunt esse. Non enim bene gaudet qui non diligit bonum; non vere pacem habet cum aliquo qui eum non diligit; non est longanimis perseveranter expectando qui fervet diligendo; non est benignus qui non diligat cui opitulatur; non est bonus qui non diligendo; non est fidelis salubriter qui ea fide quae per dilectionem operatur; non est mansuetus cui dilectio non moderetur; non continet se qui [illegible] non diligat honestatem. Concludit caritatem sic sepe commendat, quae sola sit percipienda, quae non potest haberi sine ceteris quibus homo efficitur bonus. Adversus huiusmodi, quasi quod per singula dicam, lex quae ministris non est posita, sed non est adversus huiusmodi, sed contra mala. Qui autem, quasi contra malos posita est lex; bonis autem imposita est crux, quia ita agit. Qui autem sunt Christi, quos necesse est sequi spiritum, crucifixerunt, id est maceraverunt, carnem suam cum vitiis operum pugnantes et concupiscentiis desideriorum. Congruit et nostre devotioni ut qui domini crucifixi passionem celebramus, temperamento voluptatum carnalium crucem nobis faciamus. In hac quod crux semper in hac vita debet, per se ipsum crucifigamus, ut sit fixus clavis, id est preceptis timoris, ut Christo inherere gloriae fiunt clavis. Si vivimus spiritu, quasi comminetur superius dixit ad istos quibus scribit contra [illegible], et sic eis comminatur per hoc ostendens se non dicere eis quasi ipse non velit servare, quasi illi qui sic [illegible] agunt ut dixi, et nos qui sumus Christi ambulemus spiritu sancto duce in actione libertatis nostre, si, id est quia spiritu vivimus, id est quia spiritu sancto ad hanc vitam gratie venimus, quomodo in spiritu sancto ambulemus docet subdens, id est Non efficiamur, id est sectatores glorie. Inanis est gloria velle vincere ubi premium non est; nos dico invicem provocantes alios ad contentionem vel iram et alia illicita, et invicem invidentes; si non audemus provocare, hec mala facit inanis gloria. Unde sciendum quod cum de omnibus vitiis antiquus hostis virus humano cordi infundat, in zelo invidie tota viscera serpens commovet et in hac inpunita malitia quasi pestem movet. Telis iste modo ut hic permanens virgultum sine fine est alia secula sinuans [illegible] qui ille eum vivendum successu meliore per [illegible] tanto imitans incendi ut livoris ignibus inardescit. Hic [illegible] minax aspectus, pallor in facie, in labiis tremor, est stridor in dentibus, verba rabida et effrenata convitia, et manus ad violentiam parata, et si gladio interim vacua, odio tamen furiate mentis est armata. Fratres et si preoccupatus fuerit, et cetera. Habebat toti ecclesie Galathie, immo universe ecclesie locutus est improbando legem et commendando gratiam, nunc ad prelatos loquitur, specialiter docens quomodo se habere debeant subditis lenitate qui sunt facti [illegible] sunt superiores, et hos alloquitur quasi superiores essent, ne inflati de bone vite conscientia eos qui peccant contemnant et superbe putent intuendo. Quod ut non faciant, quasi dixi, sed et si aliquis fuerit preoccupatus, id est imprudenter lapsus, ut negari vitari non valuit, quod est homo, scilicet instruite preoccupatum dico non in multis, sed in aliquo delicto, quasi non usu cotidiano peccandi sed [illegible] fuerit. Vos qui spirituales estis, non ideo despicientes, sed instruite huiusmodi, non per singula peccata diffluentem, sed aliquando labentem, in spiritu lenitatis, id est rationabiliter. Si lenitas non sit alter sectetis, non paciatur se argui, sed defendere se incipiat, ne ipsis videatur ideo lenitatem instruite qui sunt estis superiores. Attende quod pro eo dicatur delictum et quod sit preoccupatio, quod dicitur preoccupatus, id est alium de cetero habens nullus preoccupatio in delicto fore indulgendum. Delictum vero est declinare a bono, peccatum est facere malum, ut sic in laudabili vita aliud est declinare a malo, aliud facere bonum, admonemur dicente scriptura: Declina a malo et fac bonum. Et in damnabili aliud sit declinare a bono, aliud facere malum, et illud delictum, hoc peccatum sit. Peccatum quasi est perpetratio mali, delictum desertio boni, quod et ipsum nomen ostendit, quod quid aliud sonat delictum nisi derelictum, id est quod derelinquitur quod deliquit non bonum. Vel potest tamen illud esse delictum quod ignoranter sit, peccatum quod a sciente committitur, indifferenter tamen plerumque ponitur et peccatum nomine delicti et delictum nomine peccati appellatur. Preoccupatio autem est duplex, vel quod ad horam non videt quod agendum sit, vel quia videt vincitur, id est scilicet malum est latens infirmitas, vel appellatur infirmitas. Considerans, quasi ita facite ut dixi, tu quisque considerans teipsum, quia tu fragilis es, ne tu tempteris, id est ne dyabolo permittente in simile cadas. Iheronimus: et ad mansuetudinem inclinat, quasi propositi periculi cogitatio ita eos qui decet voluntatem in correctione, ut studeat erranti [illegible] quia ne videas se quisque instruere, et quod prius exaggerat irridet quod peccantem arrogantiae superbe tamquam insanabilem detestatur. In spiritu vero mansuetudinis. Considerans teipsum ne et tu tempteris. Alter, quasi dico lenitate instruite, id est portate onera alter, portet alterius infirmitatis onera, id est subvenite vobis invicem orationibus et aliis huiusmodi, quasi sit sarcina vestra, et sic adimplebitis legem Christi, id est caritatem ex caritate, quasi Christus peccata nostra tulit quia in preceptis ut nos invicem diligamus. Nam, id est quasi ita facite ut dixi, nam si quis alterius fecerit seipsum seducit. Ideo est quasi dicit: Ita si quis [illegible] in intentione sua superbe iudicat se esse aliquid magis quam rationem peccantis, est tamen nichil sit ex se, vel nichil sit, quia spiritualis qui totum dat gratie, ipse se seducit, id est divitias animae non eum seducunt laudatores eius, sed ipse potius, quia est ipse sibi presentior sit quam illi, mavult se in illis quiescere quam in seipso. Ideo dicit Opus autem, quasi non ita putet aliquis, sed potius unusquisque se probet, id est [illegible]

Adversus huiusmodi non est lex. Qui autem sunt Christi carnem suam crucifixerunt cum vitiis et concupiscentiis. Si spiritu vivimus, spiritu et ambulemus. Non efficiamur inanis glorie cupidi, invicem provocantes, invicem invidentes. Fratres, et si preoccupatus fuerit homo in aliquo delicto, vos qui spirituales estis huiusmodi instruite in spiritu lenitatis, considerans teipsum ne et tu tempteris. Alter alterius onera portate, et sic adimplebitis legem Christi. Nam si quis existimat se esse aliquid cum nichil sit, ipse se seducit. Opus autem suum probet unusquisque

Cipanus.

quisque. et sic in semetipso tantum gloriam habebit et non in altero. Unusquisque enim onus suum portabit. Communicet autem his qui cathecizatur verbo ei qui se cathecizat in omnibus bonis. Nolite errare deus non irridetur. Que enim seminaverit homo hec et metet. Quoniam qui seminat in carne de carne et metet corruptionem. Qui autem seminat in spiritu de spiritu et metet vitam eternam. Bonum autem facientes non deficiamus.

ingenii inspiciatur. opus suum, non peccata alterius, ut phariseus qui dicebat: non sum sicut ceteri hominum, qui vere se fallacem sensus esse. probet opus suum dico. et sic, id est si actus suos considerat, sciens si quid boni habet se a deo accepisse, et si quid mali est a se fore, habebit gloriam in se, id est gloriabitur in deo quem habet in se portans conscientiam suam. et non in altero. Sic enim fiet ut deus qui est in eo sit gloria eius et in eo habitat. vel in semetipso, id est in conscientia sua ipsa habebit gloriam, id est gloriabitur et gaudebit, et non in altero, id est in alterius laude, scilicet cum alter eum laudat. quia si conscientiam habet boni operis, non debet de hoc apud alium gloriari et laudem suam fundere foras, sed in semetipso debet gloriari. Vel ita: et sic, id est si actus suos considerat, sciens neminem debere gloriari, se in suo habet conscientia, id est se ipsum habebit gloriam et non in altero, id est in illius malitia unde gloriabitur comparatione illi. quia se non proponit siquidem inveniat ut ille sit iniquior, quia ille iniquior est. alterum se preponit qui plura sua mala scit quam alterius, quorum cognitio sic gloria est gaudet, quia dum cognoscit morbum suum, quem sanari desiderat. Unusquisque. quasi dico unusquisque probet suum quia debet, nam de suo iudicabitur. Unusquisque enim onus suum portabit, id est peccatum portabit in pena. quasi hoc dicit contrarium videtur precedentibus ubi ait: alter alterius onera portate. quasi non est, quia nomine honeris diversis modis accipitur, quia multa enim sunt verba que diversis locis congruenter posita varie intelliguntur. sicut hic, ubi enim nomine honeris sub diversis significationibus accepit, procul dubio putabitur eum in eloquendo esse contrarium, et hoc tamen inveniet potius verbis que cum Paulo audiret. Alter alterius honera portate, hic dicit unusquisque honus suum portabit. sunt alia scilicet honera participande infirmitatis de quibus supra agitur, alia reddende deo rationis de actibus nostris, de quibus hic agitur. Illa est fratribus sustentanda communicantibus, hec propria abunoquoque portantur. Sunt honera peccatorum. Alia quibus quisque propria portat nec portat ea alio, ut pietas malorum; alia que est aliis et pro aliis portantur. Inter ipsos diversos homines hic dicit quod et eos qui putant homines alienis inquinari peccatis dicit. Unusquisque honus suum portabit. alieno quod peccato nullus inquinatur nisi consentiendo vel imitando fecerit suum. Inter quod negligentes qui nullum curant corrigere securi, quia alienis non contaminarentur peccatis. dicit invicem portate honera infirmitatis, invicem portantes dum levitate vestra alterius substineret, id est dum ei qui lesus fuit petit indulgentiam. vel similiter pro honore vel pro bono opere suscepit, et honus, id est in bonam partem et in malam accipitur. Unusquisque honus suum portabit, id est offeret deo in die iudicii manipulos operum. Venientes autem venient cum exultatione portantes manipulos suos. Et hic accipitur de bonis tantum vel de bonis et malis, ita quod dicit: Unusquisque bonus vel malus portabit, id est mercedem operum suorum referet. Communicet autem. supra de spirituali

id est prelatis dixit qualiter debeant se habere erga subditos, et ad subditos loquitur, docens quomodo se debeant habere erga magistros, quod prelati ita se habeant ut dixi. Communicet autem qui cathecizatur, id est instruitur, et si solo verbo non exemplo, ei qui se cathecizat in omnibus bonis, quod ille dicit non in malis si ita agit, ut lex scripta dicit. Non verbo, id est qui verbum audiens e contrario se doctori exhibeat recipiendo et operi implendo quod ille dicit. et ne quis dicat non debeo agere ut eum video in illo subditus. Nolite errare, quia error est hoc dicere. et si enim vos excusatis apud homines, deus tamen non irridetur, id est non potest falli. certum est enim deo ut illustrari sit non posse, sed ab eo quisque capiet quod meretur. et tunc non fallitur quia reddet singulis pro meritis. Que enim seminaverit, vel aliter potest dici ut moneat subditos largiri temporalia prelatis a quibus receperint spiritualia. Discipulos igitur ad magistrorum refrigeria hortatur dicens: Communicet autem qui cathecizatur, id est instruitur verbo, ei qui se cathecizat in omnibus bonis, id est omnia bona sua faciat ei communia. Unde seminantes spiritualia preceptum est ut predicatori verbi dei verbi dei prebeat necessaria ille cui predicatur. quod boni appellatione vocabulo significavit sicut et dominus in evangelio cum discipulis loquens ait: cum mali sitis nostis bona data dare filiis vestris. providens autem quosdam obtendere paupertatem et preceptum velle eludere, addit: Nolite errare. deus non irridetur, quia nemo se vane excuset, quia deus non potest falli. scit enim corda nostra, non ignorat facultates. excusatio enim filiis hominis potest placere, deo non potest fallere et iudicium non. Que enim seminaverit homo presentis vite labore, hec et metet, id est horum mercedem recipiet in iudicio. Quoniam qui seminat in carne sua de carne, id est qui seminat carnalia vitia in futuro, et qui omnia que facit et si que bona videantur ideo facit ut carnali ei bene sit, et qui de lege carnaliter sentit, de carne et metet, convenientem messem, scilicet corruptionem, nichil enim melius convenit carni quam corruptio. Qui autem seminat in spiritu, id est qui dat spiritui assensum ex fide et caritate serviendo iusticie et legem spiritualiter intelligendo, de spiritu et metet convenientem messem, scilicet vitam eternam. Et nota quod homo constat ex spiritu et carne, ideo seminat in spiritu et in carne. Porro homo comparationem ad conparationem spiritus, scilicet caro est, studio et observando quod est dicit qui seminat in carne ad sua, et non dicit in spiritu non ad deum suo quia semen carnale ex homine est, semen non spirituale ex spiritu dei est. concessis vero hiis in fine perveniet, ideoque in seminando perseverantia opus est. Unde addit: Bonum autem, quasi ita se habeant prelati erga subditos et subditi erga prelatos ut dixi intra. autem scilicet prelati et subditi non deficiamus bonum facientes, quia non debet deficere operando qui non deficiet in metendo. Si homo non imposuit finem operi, non deus imponit remunerationi. quantum seminaverimus in operibus, tantum metemus in fructibus, et quantum ad actiones in operibus se dilataverit, tantum se ad premium tramites retributionis, quia sic recipiet quisque quomodo facit. et qui fortis erit ad seminandum, fortis erit ad

[illegible]

Ego confido in vobis in domino quod nichil aliud sapietis. Qui autem conturbat vos portabit iudicium quicumque est ille. Ego autem fratres si circumcisionem adhuc predico quid adhuc persecutionem patior. Ergo evacuatum est scandalum crucis. Utinam et abscidantur qui vos conturbant. Vos enim in libertatem vocati estis fratres. Tantum ne libertatem in occasionem detis carnis sed per caritatem spiritus servite invicem. Omnis enim lex in uno sermone impletur. Diliges proximum tuum sicut te ipsum. Quod si invicem mordetis et comeditis videte ne ab invicem consumamini. Dico autem in Christo.

Aug.

Ier.

Amb.

[illegible]

[illegible]

Spiritu ambulate et desideria carnis non perficietis. Caro enim concupiscit adversus spiritum, spiritus autem adversus carnem. Hec enim sibi invicem adversantur ut non quecumque vultis illa faciatis. Quod si spiritu ducimini non estis sub lege. Manifesta autem sunt opera carnis, que sunt fornicatio, immunditia, impudicitia, luxuria, ydolorum servitus, veneficia, inimicitie, contentiones, emulationes, ire, rixe, dissensiones, secte, invidie, homicidia, ebrietates, comessationes et his similia, que predico vobis sicut predixi, quoniam qui talia agunt regnum dei non consequentur. Fructus autem spiritus est caritas, gaudium, pax, longanimitas, patientia, bonitas, benignitas, mansuetudo, fides, modestia, continentia, castitas.

Aug. in libro de civitate dei.

Ambros.

Ambros.

Nos aūt frēs secūdū ysaac pmissionis filii sumus. Sed quomodo tunc is q̄ secundū carnē nat' fuit psequebat' eū q̄ secundū spūm ita et nunc. Sed qđ dicit scriptura? Eiice ancillā et filiū eius. Non enim heres erit filius ancille cū filio libere. Itaque frēs nō sumus ancille filius, sed libere: qua libertate xpc nos liberavit. State ergo et nolite iterū iugo servitutis contineri. Ecce ego Paulus dico vobis quoniam si

[illegible]

circumcidamini x̄ no bis nichil proderit. Testificor autem rursum omni homini circumcidenti se quoniam debitor est universe legis faciende. Evacuati estis a x̄ qui in lege iustificamini a gratia excidistis. Nos enim spiritu ex fide spem iusticie expectamus. Nam in x̄ ihu neque est circumcisio aliquid valet neque preputium sed fides que per caritatem operatur. Currebatis bene quis vos impedivit veritati non obedire. nemini consenseritis. persuasio hec non est ex eo qui vocavit vos. Modicum fermenti totam massam corrumpit.

[illegible]

Aug. de spiritu et littera. Aug.

Jeronim.

Amb.

Aug.

Amb.

Aug.

Jer.

donec vos esse mutatos. mir' ē .i. q. a bono decidistis
Testimonium .i. q. nec vi fuistis. s; sicut angelum .i. sicut
xpm me recepistis. Testi. .i. perhi. de u. q. si po. fi.
ad utilitatem ecclie. eru. o. u. q. ut oia cari' e vob.
i dedissetis m. s. ad utilitatem mee pdicationis. i ideo
plus de vob dolendum ē. i nota q. att. si potuissetis. fi. i nec
illud si potuissetis q. aplē att. i no p. fi q. nec n fit. sic i
vob. utinam posse me occide. i dns ad loth. n psu qc
qd facere donec in illo intres. i ypse se dix. q. sū dubio po
tentia p potentia. s; n potuit p iusticia. Ergo. q. i e h fit.
ē h credibile q. ego fcs s. i. u. d. u. q. p h videor ini
micus. q. verum dico. s; n fallem. puniter amice. q. n.
nemo se argui uult cū. ideo vob inimicus videor
sic ū reprehendēs. Emulant. q. ego n sū vob inimi
ē. s; illi emulant. i. diligunt vos n bn. i n utilr. Emu
lant. q. n bn. q n tm cupiunt vos ee meliores. qm
ipos vult facere peiores. i vere sunt ī hac emulatione pversa
[illegible]

Testimonium enim
phibeo de vob. qa si fi
potuiss. oculos uros eru
isse. i dedissetis m. Er
go inimic' vob fcs su
m dicens vob. emulan
t vos n bn. s; exclude
vos volt ut illos emule
mini. Bonu aut emula
mini in bono sep. i no
tm cu psens su apud
vos. Filioli mei qs itm
parturio donec formet x
in vob. Vellem au apd
vos ee m. i mutare vo
ce mea qm confundor in
vob. Dicite m q sub
lege vultis ee. Lege no
legistis. Scriptu e eni.
qm abraha .ij. filios
hut. unu de ancilla i u
nu de libra. S; q de an
cilla. scd carne nat e.
Sa au de libra p repmis

Vellem ee apd. u. i m. u. m. interruptionem ver
ba vob dicam. q nolo scribe. ne pmanent apd
vos. Ideo vellem mutare. qm conf. in u. i. apd vos eru
besco p vob. Sciens aplē maiore vi hre sermo
nem q ad psentes fit ex viva voce apistolā voce hnt
cōphensā ī psentiā cupit mutare. Scripta .n. dia sig
ficat lecta. s; multo plus pdē si d el... m...
voce. coagulā sicut nū hīt vox viva. vox de su
cubilis sui ore resonās q ea pnuntiante pferē i di
stinguit q in hois corde gnata ē. Est itaq; sen
sus. q. .i. u. vellem mutare voce psens de vob
pferre. ut vos solero sermoi ip corripe. q epla
n p. voce obiurgantis exprimere n valet nimis
resonare clamore. i dolore pectoris apicibus ex
plicare. Ideo hēi oppe strucis qs solent ipe delec
eplis doctores. i ī sua cā tacitū ē. scdm doctrinā
n ē iterum dicā. n psunt in qs.
n paciar vos puire. iterum apetino ex carita
te loqr vob. Dicite m. i e. Vl aliē p legi sub
[illegible]

[illegible]

sionē q̄ sūt p al
legoriā dicta.
Hec enī sūt duo
testamīta. Unū
q̄d in mōte sy
na in servitutē
gn̄ans q̄ ē agar
Syna enī mōs
ē in arabia. q̄
coniūct̄ ē ei q̄
nūc ē ierlm. et
servit cū filiis
suis. Illa aūt q̄
sursū ē ierlm.
libā ē. q̄ ē. mat̄
nr̄a. Scriptū ē
enī. Letare ste
rilis q̄ n̄ paris. e
rūpe et clama
q̄ n̄ parturis. q̄a
multi filii deserte
mag̃ q̄. ei que
habet virum

[illegible]

Ierom. spiritus quo clamamus. Clamor iste non est clamor oris sed magne vocis emissio, id est sancte intentionis magnitudo. Nos quoque clamamus, sed ille clamare dicitur, quia efficit ut clamemus. ... nos clamare faciente. Nota spiritum esse et filii, et nota hic trinitatem ... a filio procedat spiritus sanctus ... soli filii pater est, et pater soli filii est pater. Spiritus autem sanctus non unius eorum est spiritus, sed amborum ...

Aug. super Iohem. ... spiritus patris vestri qui loquitur in vobis, et apostolus ait: misit deus spiritum filii sui ... testimonia quibus evidenter ostenditur ... spiritum quidem in trinitate dici spiritum sanctum ... non ob aliud existimo ipsum proprie vocari spiritum sanctum ... pater et filius ... spiritus est deus ... singuli hoc proprie vocari eum oportuit qui non est unius eorum ... apparet amborum ... de filio procedat spiritus sanctus ... a patre procedit ... ...

Aug. ... apostolis insufflavit dicens: accipite spiritum sanctum ... illa insufflatione ... procedat spiritus sanctus de ipso ... sanguinis paciente ... ego enim sensi virtutem de me exisse ... nomine appellari spiritum sanctum ex eo clarum est ... angelis ... super me ... sedere ... de illo ... a patre et filio procedat spiritus sanctus ... de quo ... mea doctrina non est mea ... dicit ... spiritus sanctus ... de patre procedit ... Itaque ...

Itaque iam non est servus sed filius. Quod si filius et heres per deum. Sed tunc quidem ignorantes deum his qui natura non sunt dii serviebatis. Nunc autem cum cognoveritis deum, immo cogniti sitis a deo, quomodo convertimini iterum ad infirma et egena elementa, quibus denuo servire vultis? Dies observatis et

[illegible]

... velut si quis purpuram et diadema regale ... inveniat ... adorare ... Cum ... ita ... trinitatem ... filium dei in tempore hominem ... adorare ... Nunc autem, quasi olim serviebatis falsis diis et ignorabatis verum deum, sed nunc est aperta veritas, et cognovistis vel servis dei ... olim ... immo cogniti, id est quasi dico cognovistis deum ... non est a vobis, sed potius quia in gratia dei ... immo cogniti estis a deo, id est suos ... cognitores ... hic ... apparuit tibi in videm... ... vidisti me, vidi ... apparuit ... cognitum ... vos servi dei ... nos ... cognoscit ... cognoscens ... deus ... cognoscat ... deus ... facultate ... cognoscendi ... dicuntur ... legem ... infirma et egena ... lex ... infirma ... egena ... quibus denuo servire vultis ... Dies observatis ... sabbata ...

menses. et tempora et an-
nos. Timeo autem
ne forte sine causa la-
boraverim in uo-
bis. Estote sicut e-
go. quia et ego sicut
uos. Obsecro
uos fratres. nichil
me lesistis. Scitis
autem quia per infirmi-
tatem carnis eu-
angelizaui uobis iam
pridem. et temptacio-
nem uestram in carne
mea non spreuistis.
neque respuistis.

Sed sicut angelum dei
accepistis me. sicut
christum ihesum. Ubi
est ergo beatitudo uestra

Amb.
Aug.
Ide.

Aug.

Ieron.

spiritu quo unimur. Clamantem [illegible] clamorem scripturis non magne vocis emissio sed sed [illegible] magnitudo. Nos quoque clamamus sed ille clamare dictus est qui efficit ut clamemus [illegible] spiritum filii [illegible] nos clamare faciente [illegible] spiritum esse filii [illegible] a filio procedat spiritus sanctus [illegible]

Aug. sup. Iohem.

[illegible]

Aug.

[illegible]

Itaque iam non est servus sed filius. Quod si filius et heres per deum. Sed tunc quidem ignorantes deum his qui natura non sunt dii serviebatis. Nunc autem cum cognoveritis deum immo cogniti sitis a deo, quomodo convertimini iterum ad infirma et egena elementa. Quibus denuo servire vultis. Dies observatis et

[illegible]

[illegible]

menses et tempora et an nos. Timeo autem ne forte sine causa la boraverim in vo bis. Estote sicut e go quia et ego sic vos. Obsecro vos fratres. Nihil me lesistis. Scitis autem quia per infirmi tatem carnis eu angelizavi vobis iam pridem et temptacio nem vestram in carne mea non sprevistis. neque respuistis.

[illegible]

Sed sicut angelum dei accepistis me sicut Christum Ihesum. Ubi est ergo beatitudo vestra

[illegible]

Amb.
Aug.
Ier.

Aug.

femina. i. xp̄s nich hoĩ aliquis dignior ẽ in
fide x̄. uɫ nemo iudicat. q. p h sit dignior
Omnes enim q. ñe nich hoĩ ẽ p q. aliquis dignior
sit in x̄. q omnes uos gentiles unũ estis. s. ñ differẽ
tes in aliquo unũ dico in x̄ ihu. i. in fide x̄. Si autem
q. uos estis in x̄. s; si uos x̄ estis. g estis semẽ
abrahe. i. ita p fidẽ. sic fuit abrahã. 7 si semẽ
abrahe estis. qd g plus iudeis ẽ. in nich. dico q.
estis semẽ abrahe. uɫ estis heredes regni. 7 h secd
pmissionẽ. i. secd fidẽ x̄ repmissi. ñ secd carna
les obseruãtias. Nota q. .. sup semẽ abra
he dicb ẽ x̄ ñ legib. q. pmissiones abra
he dicte sũt 7 semini ei. h autẽ semẽ abrahe
dicti sũt filii x̄. i. omnes credẽtes. Cum q̃tiens x̄.
nominat. semẽ abrahe corpaliter sciendũ ẽ. q. ex eius
stirpe gnũt. Quotiens autẽ nos q credimus in eũ
dicimur semẽ abrahe. tẽ spualiter semẽ fidi acci
pe debemus. Dico autem. q. lex debz cessare. pbat
pmũ humane 9suetudinis similitudine. de
in tpĩs legis auctoritate. q. in ẽs gentiles 7 nos
iudei. sumus x̄. 7 semẽ abrahe 7 heredes. s; oli nos
iudei sub lege eramus dũ paruuli fuimus. sic heres
suus. 7 a patre substitutus. dũ paruulus ẽ sub tuto
rib 7 actorib ẽ. ñ differens a seruo. Et cetera. q̃r
lex ñ ẽ tenẽda. 7 h ẽ q. ait. Dico autẽ. q. ñ solũ p
dictis rõnis ostendit. lex ñ eẽ tenẽda. s; 7 in hac si
militudine. q. dico. i. uobis ppono. Quanto t. h
par. ẽ. etate 7 sciẽtia nich di a ser. q cogit 7 null
lã ht potestatẽ rerũ suarũ. cũ. i. qũuis sit fu
turus dñs. o. rerũ suarũ. s; poti sub tutorib ẽ. q
eũ 9t hostes defendãt. 7 actorib. q p eo causas agãt
7 mores ei informẽt. 7 h usq; ad tps pfinita pa
. i. determinatũ. in q libtas sui 7 suorũ ẽ dat. pq. n.
adult ẽ libtatẽ sui 7 suorũ ht. alioqn iure ex
hedat. Cũ ẽ n. q patris uis ordinauerit. usq;
ad q̃ etatẽ subdit eẽ debeat. 7 in q adult emãci
pet statuerit. ita ñ quãdiu paruulus ẽ. libta
te sua uti ñ ualeat. ñ dñari. q. hs. s; filius ppe
seru ẽ in cognitione ẽtiorũ 7 actorũ. h exẽplo p
bat eos q sub lege fuerũt. paruulos fuisse ẽca
uitiũ. ñ libtatẽ hũisse cã pecci. Cũ hac illã cõpa
tionẽ adaptans subd. Ita 7 nos. iudei c ẽẽmus
par. cognitione di 7 uirib resistendi pecco.
eramus seruientes. tũ ĩ tũ tui s tũ blãdici
is capti. sub ele. i. sub lege. q p elẽta intelligit. q̃a
tpã ẽ. pma institucio ad fidẽ 7 iusticiã. sic ab
elẽtis pmũ usũ discendi assumunt paruuli.

femina. Omnes enim
uos estis unum in x̄.
ihũ Si autem uos x̄
g abrahe semẽ estis
sedm̃ pmissionem
heredes. Dico autẽ.
Quanto tẽpe heres
heres paruulus ẽ ni
chil differt a seruo
cũ sit dñs omniũ. s; sub
tutoribus 7 actoribus ẽ.
usq; ad pfinitũ tẽ
pus a patre. Ita et
nos cũ eẽmus paruuli
sub elemẽtis mũdi e
ramus seruientes. At
ubi uenit plenitudo
tẽpis misit ds filiũ
suũ factũ ex mulie
re factũ sub lege ut

elẽtis dico mũdi. Bene lex dr elẽta mũdi. quia
lex ñ celestia 7 eterna s; terrena pmittebat. uɫ
quia strictã uitã ẽ mũd. Uɫ in elemtis significãtur neo
menie. i. lunares dies 7 sabbatũ. q iudei obser
uabãt. Si itaq; iudei sub elẽtis erant qd differũt
a paganis. pagani ñ sub elẽtis seruiunt s; ipsis
elẽtis. colebãt n. astra. lunã. solẽ. aquã. terrã. 7 hmõi.
Iudei ũ sub elẽtis do seruiebãt. q h tp mãdari
debat. ñ obseruantes neomenias. sabbata. 7 hmõi
In elẽtis g neomenias. i. lunares dies signat. et
sabbatũ. q obseruabãt iudei. ñ q. in elẽtis speraret
ut pagani. s; nihil dm ueniabant. dũ paruu
li erãt. 7 ad tps plenitudinis ñ puenãt. Sic
g paruulus sub pedagogo ẽ. 7 actore tutore
antequam sit adultus. ita iudeis adhuc paruulis
lex fuit pedagogus. q timore 9pescens 7 pcepis
di seruire coegit. fuit 7 tutor 7 actor iudeis q
ds heredes instituit dũ paruuli erãt cognitione
di. 7 uirib resistendi peccis. q tpe erãt. 7 q sẽr
ui legalib. s. penis a malis terrẽs. 7 pmissionibus
tẽpaliũ ad bona incitans. ñ sui dñabant. s; in
cia. ñ suorũ. i. hereditatis eterne. ẽ eẽnt hoĩ dm
a do instituti. his g fuit lex tutoris loco. dũ
9t malignorũ spũum impugnatores 7 gentiliũ
psuasiones q ad ydolatriã traherẽt. illos defende
bat ãmonẽdo. increpãdo. aliqñ puniẽdo.
7 sic etiã bona illa 9seruauit. qñ ex illis x̄ ue
tos ex inferno libauit. fuit eis 7 actor q eã
eorũ ap dm bñ egit. dũ p sacficia 7 expiatões
dm eis placauit. 7 h usq; ad pfinitũ tps. i. usq;
ad aduentũ x̄. in q 9stituit ds ñ pfecti 7 libi ñ
erãt. 7 hereditatẽ optinerẽt. alioqn exheredarent.
de q tpr subd. At ubi. q ẽ eẽmus paruuli sub
elẽtis mũdi seruiebamus. At ũ. ñ fatali necessita
te. s; sola di uoluntate. uenit ple. t. i. pq. tps pa
deus adimpletũ ẽ. plenitudo. n. tpis ẽ. ẽ 9ple
tũ ẽ tps q. pfinitũ erat a do patre. qñ mit
teret filiũ. uɫ ple. t. dr tps gre. io q in eo plene
dant dona spc. s. 7 q pdicta fuerãt de x̄ imple

tur. ñ in q. tps illd uenit. ut sit ds fi. s. i. uisibilẽ fcẽ hoĩb. Attende q. ait. ñ
ue. p. t. m. d. f. s. cui sĩlẽ ẽ illd. q. iohs euglista ait. 7 nemo misit in illũ man
q ñd uenat hora ei. h ẽ q nolebat. uɫ ñ. n. dñs sub fato nat ẽ. h ñ de te eden
dũ ẽ. ne dũ de illo p quẽ fcã ẽ. ñ ẽ. n. hora ei. uɫ uita. ñ uoluntas ei. n g hoĩẽ
q cogeret mori. s; q dignaret occidi. tẽp. n. expectabat q moreret. q tps cepe
claruit q nasceret. io misti dicit. q̃re ñ an ueni x̄. qb respõdend ẽ. q ñd uenat
ple. t. mõdãte illo p quẽ fcã sũt tpã. sciebat. n. qñ uenire debet. uɫ 7 patri 7
certa. face. dñ tñ longa series pcorũ pmittẽda erat. uɫ. n. aliquis paruus n

erat. diu fuerat pro dicendo. semper tenendo. quanto maior tri
dex veniebat. tanto post convenit series longior procedere debebat
donec veniret plenitudo temporis. misit deus filium suum factum ex muliere factum sub lege. Cum dicit autem misit
deus filium suum. satis ostendit eo ipso missum filium. quod factus est ex muliere
quod est. natiuitas filii. ex virgine maria. et ex assumptio for
me servi. Non aliud est nasci filio quam accipere formam servi in
virginis utero. Hoc autem fecit pater. fecit filius. filius quod non pater natus est de virgi
ne maria. sed natiuitatem filii de maria. et pater et filius operatus est. si
militer non est passus pater. sed filius passionem tamen filii. et pater et filius operatus
est. videlicet et pater filium tradidit. filius se ipsum. Hec passio uni facta est. sed ab
utroque facta est. sicut ergo natiuitatem. ita passionem etc. non pater fecit sibi filio
non filius sibi patre. Judas autem quod fecit non peccavit. Veniamus ad resurrectio
nem. non surrexit pater. sed filius. resurrectionem tamen filii operatus est pater et filius.
ecce quod est missum esse filium. Sed querit utrum quod missus est filius. ego inquit a
patre exivi et veni in hunc mundum. hoc est mitti. de illo tamen evangelista di
cit. in mundo erat. et mundus per ipsum factus est. et mundus eum non cognovit. deinde contulit. In propria
venit. Illuc autem missus est quo venit. et si in hunc mundum missus est. qui exivi
a patre et veni in hunc mundum. et in hoc mundo erat. illuc ergo missus est. ubi
erat. Unde in illa prophetia dicitur. Celum et terram ego impleo. Quod si de patre
dictum accipiatur. non potuit esse sine verbo suo. sine sapientia sua. quod pertin
git a fine usque ad finem fortiter. et disponit omnia suaviter. sed neque sine
spiritu suo. usquam esse potuit. Itaque si ubique est deus. ubique et est spiritus eius. Illuc
ergo et spiritus sanctus missus est. ubi erat. Querendum est ergo diligenter. quomodo intelligatur
ista missio sive filii. sive spiritus sancti. quod quia in epistola ad romanos pertrac
tatum est. iuxta humane capacitatis valitudinem. hoc pertingimus ad
alia festinantes. Sed tamen sobrie. de dei filio quod digna sit opinemur. ideo
missum intelligere debemus. quia ex illo incomprehensibili inenarrabili
que secreto maiestatis profunde deus se comprehendendo intimis nostris di
vinum. non solum esse se exinanivit. sed et ut habitaret in nobis sicut scrip
tum est. Inhabitabo in illis. Solent autem obtrudere minorem esse
patre filium. qui missus est. constat autem non minorem esse qui missus est. Con
sidera etiam quod christus dominus in ysaia a spiritu sancto dicit se esse missum. Si aliquid ergo spiritu
minor est filius. quia a spiritu sancto missus est. Legis etiam sepius quia filius a patre
et spiritu eius dicatur se esse missum. Vides ergo quia simplicitas sermonis non
iniuria sit missionis. Consider ergo dicitur. filium suum factum ex muliere. forte hoc movet
quia dicit ex muliere. non autem ex virgine. sed non moveat. utrumque enim de scrip
tura dicitur. et ex virgine. et ex muliere. Ex virgine ut. Ecce virgo concipiet
et pariet filium etc. Ex muliere autem ut hic. quia non est contrarium. communiter enim pro fe
mina posuit. more locutionis hebreorum. Usus etiam hebraice locutio
nis mulierem dicit non virginitate corruptam. sed feminas. sicut in ge
nesi legitur de eva. quum ipsa facta est. formavit eam in mulierem. non ad
huc passa erat concubitum viri. Sic. enim te ostendat quia ante factum
est constream natum. factum etiam non constrictum. non hominem. Deus autem semper
faciens est. sive nesciat ut sit. sed sit. ut aliquid alienum sit. sicut dicitur. domine refu
gium factus es nobis. quum factus est. qui nunquam est factus. Virgo autem christus homo factus est. ut esset
ut quod creatura semper erat. creatura esset. manens etiam deus factus est homo. ut si
erat quod non erat. ut ut perderet quod erat. factum ergo dicit per susceptionem cre
ature. et addidit. factum sub lege. quia saluatori debebat si sub lege. ut
circumcisus appareret. quia filius abrahe cui promissus erat signum huius eius
etiam abraham se habiturum filium. in quo benedicentur omnes gentes. quia iam completa est circumcisio. ideo iam signum cessavit. Credendo
dum. factum ergo sub lege dixit. quia circumcisus est. et hostia legalis pro illo obla
ta est. nec mirum si illa legis opera sustinuit. ex quibus liberaret eos. quem
et mortem sustinuit. ut ex illa alios libe
raret. factus est ergo sub lege. id est sub honore legis. sicut ab aliis penis. non ut ab ea ex
piaretur. sed ut ab ea liberaret. sicut ab aliis penis mori sub eo. ut eos qui sub
lege. positi erant. redimeret a diabolo. a peccato. a preceptis. Innota quod duo
apposuit. scilicet factum ex muliere factum sub lege. sed mutato ordine. illa alia duo respondit.
ad id enim quod dixit. factum sub lege. illud retulit. ut eos qui sub lege erant. ad illud autem quod dixit
factum ex muliere. hoc aliud refert. ut adoptionem filiorum. quia ideo factus est de muliere. ut adop
tionem reciperemus. bona que per gratiam datur. per quam sumus filii. vel reciperemus ad filios. id est participes
eternitatis gloriae. sicut et participat naturam nostram. ita ad suam videndam nos adop
tavit. hic etiam adoptionem recipimus quia ille unicus dei filius non dedignatus
participationem nostram. non factus ex muliere. ut non solum unigenitus esset. non factus non
sit. sed et primogenitus in multis fratribus fieret. adoptionem autem dicit ut distin
ete intelligamus unicum dei filium. nos
etiam beneficio et dignatione filii dei
sumus. Ille autem non est filius quia hoc est quod pater.

ut redimeret eos qui sub lege erant. ut adoptionem filiorum dei reciperemus.

Quoniam autem estis filii dei. misit deus spiritum filii sui in corda vestra clamantem abba pater.

unice etiam filium dicit hic. quem genuit
de substantia sua. non autem nos de substantia sua
genuit. creatura enim sumus quem non
genuit. sed fecit. et ideo ut fratres esse sed
modo ut enim faceret adoptavit. Iste itaque modus quo nos deus est iam eternum
ab ipso non nati. sed conditi et instituti
ti verbo suo et gratia sua genuit. ut
filii eius essemus. adoptio vocatur. Unde
dedit eis potestatem filios dei fieri. et
recte dixit accipiemus. sed recipiemus.
ut significaret hoc nos amisisse. in adam. ex quo mortales sumus. Quoniam
autem. quia non solum nos iudei qui credimus filii sumus. sed et vos gentiles estis
filii dei. quod probat effectus. Quoniam misit deus pater spiritum filii sui. quem et mittit filius
in corda et vestra iudeorum scilicet et gentium. quod ipse probat nos esse filios. Ut etiam p
baretur adoptari esse a deo in filios. spiritum suum dedit nobis. quod signum pa
tris nobis ostendat in filios. ut qui nos hoc non audemus dicere infirmitate
et indignitate nostra suggerat. ut audeamus dicere nostra sed ab eo. clamantem quia spiritum
dico clamantem. id est qui facit nos clamare. quia non presumimus. ut spiritus docet
quod abba quod est pater. Abba hebraice est id ipsum significans quod et pater. et hanc
consuetudinem in pluribus locis servat. scriptura. ut hebraice verbum cum in
terpretatione sua ponatur. duo namque sunt verba quod posuit ut prius clarius in
terpretaretur primum. non aliud est abba quam pater. elegant autem intelligitur. non frustra duo
rum linguarum verba posuisse. id significantia propter universum populum. quod de iu
deis et de gentibus in unitatem fidei vocatus est. ut hebreum verbum ad iude
os. grecum ad gentes pertineat. utriusque autem verbi significatio eadem est ad eadem fidei

ctione persone. deus per illos significabatur. Et nota quod non ait data, sed ordinata, quia ordinabiliter data. scilicet inter tempus naturalis legis de qua convicti sunt quod implere non poterant, et tempus gratie. Augustinus. Gratiam quiescendi erit de lege. Quomodo ergo utique consilio dei factum est, ut post hominis casum illico lex non daretur vel dei filius mitteretur? Ut hominis superbia per vires suas experiretur suum liberum arbitrium sufficientiam arrogaret, et legem superflue datam, et dei filium frustra venisse iudicaret. Sic enim non post lex scripta ei daretur per quam quod posset probaret, et Christi adventum superfluum iudicaret. Unde ergo decipiendi vel confirmandi occasionem haberet, relinquitur eum deus primo in libertate arbitrii in lege naturali, ut sic vires sue nature cognosceret. Ubi cum deficeret, inde quod liberum arbitrium non sufficeret ad iustitiam, sed sic se humiliaret ad poscendam gratiam. Sed superbe legem scriptam legi non ad iustitiam sufficere presumptas clamabat: non deest qui impleat, sed deest qui iubeat. Unde Gregorius. Ideo ipsa convictus. Augustinus. Filium misit, legem dedit, que peccati morbum detexit non consumpsit. Que data invaluit morbus, et aucta est infirmitas non legis sed vitio, et diabolica instantia. Unde convicta utriusque legis insufficientia, et ista infirmitate clamaret ad medicum, et quereret gratie auxilium. Ita factum est, cum multiplicatis infirmitatibus per ea acclamaverunt ad medicum, qui veniens infirma servi sanavit vulnera hominis languidi. Hic est samaritanus ille qui ad vulneratum qui iacebat in latrones appropinquavit atque vulnera eius alligavit, quem sacerdos et levita inviserunt (?) pertransierunt, id est lex vetus et sacerdotium, quia lex ad perfectum neminem duxit. Hic est eliseus ille qui misit baculum ad suscitandum filium sunamitis, per quem cum ille non surgeret, tandem venit ipse eliseus et contraxit se atque coaptavit puero mortuo, et suscitavit mortuum. Hic est angelus ille in cuius descensu movebatur aqua et sanabatur unus. Hic est omnipotens sermo qui a regalibus sedibus venit, dum medium silentium tenerent omnia. Primum silentium fuit ante legem. Secundum sub lege. Tertium erit in gloria. Primum ignorantia languoris. Secundum desperatio curationis. Tertium adeptio sanitatis. Ante legem namque homo morbum non cognoscebat suum, ideoque silebat, nec remedium querebat. Ut autem lex subintravit, et ostendit languoris vulnera sua, mox ruptum est silentium, et cepit eger poscere remedium, sed per opera legis, unde non est salus sanari volentis, quod querebat invenire nequibat. Tandem desperans homo venire per legem iustificari, quod per diversos clamores fatigatus et desperans rursus loqui cessavit, et subsecutum est silentium secundum. Tunc ergo omnipotens sermo patris a regalibus sedibus formam servi induit, in mundum venit. Samaritanus ad vulneratum appropinquavit. Angelus magni consilii in piscinam descendit. Heliseus ad suscitandum mortuum accessit, id est summi regis filius de consessu patris ad tollendam mortem passionis, de equalitate maiestatis ad patibulum crucis, de sede regali ad officinam peccati, de lumine celi ad tenebras mundi vel infernum venit, et veniens locutus est pacem. Deus gratia proposuit, unde promisit veniam, et ita rupto silentio cepit eger per fidem ac vera confessione quod magnis clamoribus flagitat remedium, et accelerare ad medicum, per quem vulnera sanarentur, morbus curaretur, recepta non sanitate, et donata veste immortalitatis felicitate, unde nihil ultra restabat preterquam ut esset tertium beatum silentium. Ordinabiliter ergo et sapienti consilio lex data est per angelos in quibus deus loquebatur. Vel ergo nec eam reduxit sed ordine angelorum facta. Lex dico posita in manu mediatoris, id est in potestate Christi,

ut staret dum vellet, vel cessaret cum vellet. Ergo qui eam fecit, qui eam destruxit, id est Christus Iesus, qui est simul deus et homo, inter deum et homines mediator, deum eos qui a deo recesserunt per se reconciliat. Mediator autem non est unius deus. Recesseramus a maiestate dei, et per eo tuo offendamus eum. Constitutus est nobis mediator, qui solveret sanguine suo peccata nostra, quibus a deo separabamur, et inter positus redderet nos et reconciliaret ei, a quo antea peccatis nostris delictis tenebamur. Ipse est caput nostrum. Ipse est deus equalis patri, sed deus non cum homo non recrearet eum, deus non faceret, homo non reficeret. Mediator autem quia lex ergo huius mediatoris tantum iudeorum est. Sed tamen ipse mediator non est unius populi tantum, id est iudeorum qui legem habuerunt, sed et gentilium, id est non solum iudeos sed et gentiles reconciliat deo, etiam non quantum legem non habentes mediatorie. Deus autem, quia mediator non est unius, sed tamen est unus, id est sufficiens ad omnes reconciliandos deo, quia ipse est deus et alius non adiungitur ei. Vel ita. Lex posita est in manu mediatoris, id est in potestate Christi, qui est arbiter duorum populorum, scilicet iudaici et gentilis. Mediator autem, quia lex ergo huius mediatoris unius populi est, sed ipse non est mediator unius, id est non est arbiter unius populi, sed duorum est inter se, quia duos populos discordes pacificavit in se lapide angulari. Hinc iudeorum doctorum et famulatum electorum in virtus legis auferens per quam discordabant, et sic fecit se pacifici. Ipse enim est pax nostra, qui fecit utraque unum, duos populos condens in se. Sed secundum istos Christus non est arbiter duorum qui inducti in lege de duobus fecerit unum populum et unius populi, ut sit mediator. Deus autem unus est. Christus est mediator non pater vel spiritus sanctus, sed tamen unus deus cum pleris. Hic ideo dicit ne predicando Christum esse deum quod sed quia homo mediator est unus deus omnium videtur predicare, quia ipse homo iuxta quod deus est, et patre unus deus est.

in manu me-

diatoris. Mediator autem non est unius. Deus autem unus est.

pater et filius unus est deus. Deus enim nomen est potestatis, quod in patre et filio individua manet ut doceret. Vel aliter dici potest. Lex posita in manu mediatoris. Mediator autem non est unius, quia inter aliquos vel aliquorum medius est. Mediator autem esse non potest inter deum et deum, quia unus est deus, sed inter deum et hominem, quia inter duo extrema. Sed mediator est inquantum homo. Nam inquantum deus non mediator sed equalis est patri. Hic ideo quod pater et patre unus est deus. Deus enim super nos est, et nos infra illum, et multa inter iacent spacia, maxime iniquitatis huius peccati longe nos distinguit atque abiecit. In hac tanta distantia non esset nobis via qua veniremus ad deum. Accedit homo ad deum et sit una persona ut non sit secundus deus quia parte dei deus et parte hominis homo, sed totus deus et totus homo. Et quia mediator est inter duo extrema, videtur vel Christus non esse deus vel quod duo dii essent. Ad quod respondet, et sic mediator non est unius, sed duarum extremitatum, est unus deus cum deo patre per divinam naturam, cum mediat per humanam. Nisi filius dei in illa equalitate patris maneret, et non se exinaniret formam servi accipiens, non esset mediator dei et hominum, quia ipsa trinitas unus deus est cum tribus, scilicet in patre et filio et spiritu sancto, divinitatis eternitate et equalitate. Si ergo secundum nos Christus obiceret unam tamen humanam naturam ostenderet dei inter nos illam. Unde enim mediator erit simul non haberet, quod non tale dedit inter deum et homines, qui ita sit mediator ut deus sit propter divinitatis et homo propter humanitatis naturam, quoniam humana reconciliantur divinis. Non ostenderet nam ipse veniens per in se ipsa humana divinis sociavit, per utrisque nature

Lex ergo adversus promis-
sa dei? Absit. Si enim
data esset lex que posset vi-
vificare, vere ex lege esset
iusticia. Sed conclusit
scriptura omnia sub peccato, ut
promissio ex fide ihesu christi
daretur credentibus. Prius autem
quam veniret fides sub le-
ge custodiebamur conclusi
in eam fidem que revelanda e-
rat. Itaque lex pedago-
gus noster erat in christo ihesu, ut
ex fide iustificemur. At ubi
venit fides, iam non sumus sub
pedagogo. Omnes enim
filii dei estis per fidem que est in
christo ihesu. Quicumque enim bapti-
zati estis in christo christum indu-
istis. Non est iudeus neque
grecus. Non est servus neque
liber. Non est masculus neque

coniunctionem. inimica eadem que persona. deinde omnes fideles pater reconciliavit deo. deus sa-
nati sunt ab impietate superbie. quecumque humilitatem christi
credendo dilexerunt et diligendo imitati sunt. Lex
ergo. quasi. quandoquidem lex posita est propter transgressionem. ergo lex
adversus promissa dei. non per eam impleatur aliter quam promissum est.
Absit. non est inimica promissionis sed confirmat eam.
Si enim lex posset prestare vitam in qua repromissio spo-
ponderat. exhibere vere per legem promissio putaretur ex-
clusa. Si enim etc. quasi. vere non est contra promissa. que ex le-
ge non est vita et eterna beatitudo. que si vim esset vita et
iusticia quasi ita dicit. Si enim data esset lex que posset vivificare id est
vitam conferre. vere non solum opinione ex lege esset iusticia.
sed non est ex ea iusticia que potius condempnat et sub peccato
concludit et hoc est quod dicit. Sed conclusit omnia scriptura. id est lex ipsa
omnia sub peccato. lex dicitur scriptura quia manens est in scripta
littera quia non dat spiritum vivificantem sed tantum est scripta. et hec
conclusit omnia scriptura sub peccato. id est iudeos conclusit omnino sub peccati dominio.
vicit enim concupiscentia in ipsis mandati transgressione
in factis suis. vel conclusit omnia scriptura sub peccato. id est ostendit omnes homines clausos
esse sub peccato. non est enim lex data ut peccatum auferret sed
ut sub peccato omnia clausa ostenderet. data est lex ut egri
de morbo convincerentur. qui se sanos videbant ut peccata de-
monstrarentur. non ut auferrentur. data est ut inveni-
retur se ipso non ut morbus sanaretur. sed ut prevaricatione
morbo crescente medicus quereretur. Et quasi negat egritudi-
nem suam superfluum iudicat salvatorem. quasi et innuit
non creatorem laudemus. propter invitum quia nobis vestibulum
est salvatorem quantum. et nota quia idem dicit hic quod in epistola
ad romanos. Conclusit deus omnia in incredulitate
ut omnium misereatur. notus enim peccatis per legem conclu-
si sunt. ut se excusare non possint. sed querant misericordiam. et qui
quos querere. reficiantur superiore questione. Cur ergo data est
lex respondet. ut promissio daretur ex fide ihesu christi. quasi ideo
deus sic disposuit. ut homines nota sua et legis infir-
mitate accelerarent ad gratiam et credendo promissa conse-
querentur. Lex ergo data est ut gratia quereretur gratia data est ut
lex impleretur. non enim suo vitio non implebatur lex. sed
vitio carnis prudentie. quod vitium per legem demon-
strandum et per gratiam fuit sanandum. Prius autem etc. Deinde
dens specialiter agit. ostendens quam utilitatem eis ex-
hibuit lex. quasi lex conclusit omnia sub peccato. sed tamen utilis
fuit. quia priusquam veniret fides. quam spontanea quam vel-
lem [?] advocati custodiebamur. non liberi sed ser-
vi sub lege. id est sub onere legis. vel custos sub lege. quasi. inviti
custodiebamur dico conclusi. quasi. incongruum est servi-
re coacti. conclusio eorum erat timor. unius dei. et cogni-
tio prevaricationis. et quasi prevaricatores ipsi legis

inventi sunt. non ad pueritie sed ad utilitatem valuit
eis quia credendo inveniuntur. cognitio enim maioris egritudinis
et desiderari medicum vehementius fecit. et diligi ardentius.
custodiebamur dico. ut sic assueti duceremur in eam. id est
tam bonam fidem. quam tempore christi revelanda erat. ut nulla apta fuit.
quia prius obscura erat. quia occulta fuit fides in antiquis.
quia fides donum dei est. sicut et gratia. In qua enim nemo prius erat fi-
des quam gratia inveniret. nemo putet glorietur se fidem
ex proprio sensu genuisse. propter quam credere possit deo. sed ag-
noscat per gratiam a deo unicuique revelatam. revelandam id est re-
velationem fidei. ... hanc perceptam utilitatem lex
tamen habuit. Ad quod ergo utili ... tatis per hanc. nichil.
Itaque. quasi. et quia lex custo- ... diebat ad fidem. Itaque
lex fuit pedagogus noster. nos quasi pueros ab illicitis compescens
et ad recta dirigens timore penarum. pedagogus enim
parvulis assignatur. ut lascivientes refrenentur etas.
et prima in initia teneantur corda dum tenera studiis
erudiantur infantia. et metu pene collecta preparantur ad
maiora. et hoc ipsum nomen pedagogi sonat compositum
ab eo quod pueros agat id est ducat. lex ergo lascivienti
populo ad instar pedagogi apposita est. ut custodi-
ret eos. et future fidei prepararet. ecce honor legis. quia cu-
stodivit ut pedagogus. sed hoc non est magnum. quia puerorum est
non adultorum. pedagogus noster fuit dico. et hoc in christo id est in
institutione christi. quia ideo instruit. ut sic venientes ad fi-
dem quasi pueri ad perfectionem ex ipsa fide non ex lege
iustificemur. vel fuit pedagogus noster in christo. id est in eius preceptis
christi. ut sic ex fide iusti. At ubi. quasi. quamdiu fuimus
rudes lex erat nobis pedagogus. At ubi fides. id est postquam
revelata est fides que prius occulta fuerat in antiquis. iam
id est mox non sumus sub pedagogo. id est sub coactione
que non est necessaria liberis. vel iam id est in hac vita hoc bonum
habemus. quod non sumus sub pena. et maius in futuro habebimus.
Omnes enim. quasi. ideo nos iudei tempore fidei pedagogum dese-
ruimus. quia omnes vos gentiles qui non habuistis legem estis
filii dei. Ad quod ergo vestro exemplo deseruimus. nos accepi-
tis. quasi non debetis hoc facere. filii dei estis vos dico cu-
ius per fidem in christo ihesu. id est unum idem est deo. non utrique natura
sed caritas copula. Quicumque enim. quasi. vere per fidem estis
in christo. Nam quicumque. id est cuiuscumque conditionis vel sexus
baptizati estis in christo id est in institutione christi. ad similitudi-
nem mortis eius. christum induistis. id est conformes ei facti estis
quod est nobis honor magnus et protectio. quod autem christum sit indu-
tum alibi apostolus aperte dicens. Induimini vos dominum
nostrum ihesum christum. Induunt autem homines christum aliquando usque ad percep-
tionem sacramenti. aliquando et usque ad vite sanctificationem. et illud primum bonis et malis est commu-
ne. hoc alterum vero proprium bonorum est. in quo christus id est in fide est christus. Non est iudeus neque grecus non liber non servus non masculus neque.

Aug.

Ier.

Aug.

Xp̄c nos redemit de maledicto legis factus pro nobis maledictum quia scriptum est. Maledictus omnis qui pendet in ligno ut in gentibus abrahe benedictio fieret in xp̄o ihesu ut pollicitationem spiritus accipiamus per fidem.

ideo ait. quod scriptum est iustus ex fide vivit. non apud deum id est habebit premium ne ista morte puniatur. Ali-
us placeret quia alii ex fide vivunt et hinc exierunt. magis tamen habebunt presentissimum
premium. non quod ex fide vivunt quasi presentia que videntur et cupiunt fruuntur. que fides eos ad
invisibilia promittit. Et lex non est ex fide. id est nihil mandat credendum sed faciendum. Alia non
mittantur. Christus autem qui ex lege est maledicto non inicia sed et redemit nos iudeos
de manibus illis sub quibus eramus. Cur ergo o vos galathe ad id redditis? factus est qui et re-
demit nos de maledicto legis. ipse dico factus id est reputatus pro nobis non solum maledi-
ctus sed et maledictum. quod verbo secundum usum loquendi plus significat
sic dicitur maledictus nequissimus id est valde peccator. dominus vero reus
occiditur. id est dominum mei contumeliam dicit. ceco illuminato in
discipulis illius sis. nos discipuli eius sumus moysi. Quia scriptum
est. quod reputatus est ideo maledictum. quia suspensus est in cru-
ce. quia scriptum est in deuteronomio. Maledictus omnis qui pendet in ligno.
pro sensu iudeorum sceleribus. non enim est ideo maledictus quia crucifixus est
sed quia in talem incidit reatum ut merito crucifigi, quod non
est. non licet sit reputatus. tamen non fuit maledictus maledi-
ctione culpe. sed sit maledictione pene. Maledictio enim ge-
mina est scilicet culpe et pene. tamen maledictum duobus modis
dicitur id est active et passive id est secundum culpam et secundum penam. Ostensio
quia sit hic locus accipi possit de maledicto culpe. de mal-
pene prosequitur. factus est qui et redemit nos a reatu pre-
varicationis. quia ipse hic factus pro nobis tamen utitur maledictum
id est mortalis mortalitas enim ex peccato est. ideoque et ipsa ma-
ledicto dicitur. et ex ea aliquid maledictum. ne horreas autem
quod dicit christum esse maledictum confirmat auctoritate pro-
phete moysi subdens. quia scriptum est quod ille factus est maledictum.
quia scriptum est. Maledictus enim id est ille mortuus et ille satisque miser.
omnis qui pendet in ligno. Ad litteram hoc dixit moyses de reis mortis non
mortis hoc sufficeret si suspenderetur. ut hec pena cetris ab
iectior ignominiosior esset. ideo in deuteronomio
dictum est ut qui suspensus fuit in vespera deponatur et
ostendit quare. quia maledictus omnis qui pendet in ligno. quasi dicat satis sit ei ad penam
quod suspensus moritur reus. itaque ille est usque ad vesperam. at
vero deponatur et sepeliatur ne si diutius ibi sit maius sit ob
probrium et macula sit genti eius. ab hoc ergo maledicto pene
ostenditur christum non fuisse immunem. hac auctoritate quia scriptum
est. Maledictus omnis qui pendet in ligno. Maledictus enim id est mortuus. factus
ergo ait apostolus. factus est pro nobis maledictum. sic non timuit de
eo dicere pro omnibus mortuus est. hoc enim est maledictus est quia mortuus
est. quia mors ipsa ex maledicto est et maledictum est omne
peccatum. sive ipsum supplicium quod vocatur peccatum. quia ex
peccato fit. Suscepit autem christus sine reatu supplicium nostrum. ut
inde solveret reatum nostrum et finiret supplicium nostrum. Unde
alibi apostolus ait. Misit deus filium suum in similitudi-
nem carnis peccati. ut de peccato dampnaret peccatum in car-
ne. quasi enim dicatur similitudinem carnis peccati. hoc et appellat
peccatum. et dicitur ut de peccato. id est quia enim de peccato mors est. il-

la autem caro quamvis ex virgine tamen mortalis fu-
it ex ipso quasi mortalis erat. similitudinem habebat
carnis peccati. Cur ergo timeret moyses dicere male-
dictum quod paulus non timuit dicere peccatum. Hanc prophe-
tiam dicere debuit et predicare. non inique maledictus ap-
pellatus est qui pendet in ligno contumelia iudeorum
pertinida est. ex parte quippe mortali pependit in lig-
no. Mortalitas autem ex maledictione peccati primi
hominis est. Si ergo mors dicitur maledicta est ne exhor-
reret. Itemque si dicitur peccatum maledictum est nemo mi-
raretur. Quid autem pependit in ligno non caro mortalis.
cuius mortalitas ex peccato nectis homines erat. In eius
peccati et mortis figura etiam moyses exaltavit ser-
pentem in heremo super lignum. In illa enim figura mors
domini pendebat in ligno. non in eo et maior iniuria
est quasi addidit deo ut diceret. Maledictus a deo omnis qui pendet in ligno.
In hebraicis enim codicibus in deuteronomio habe-
tur non. Maledictus est a deo. In antiquis tamen hebreorum
codicibus non habetur nomen dei. et putatur post passionem
domini ab aliquibus appositum esse. ut nos quia in maledictum
a deo credimus christum infamaret. Sed non est hoc in contu-
melia domini. quod ideo dicitur maledictus a deo. quia odit deus
peccatum et mortem nostram. et addelendum eam misit filium
suum. Quid ergo mirum si maledictum a deo dicitur quod infelix
quod deus odit. id est quod reprobat et delet. addidit prudentius
omnis et christus ne fictam heretici negarent. eius veram esse mor-
tem. Prudenter enim moyses hereticos futuros et veram domini
mortem negaturos. non volentes ab hoc maledicto
christum seiungere. ut a mortis veritate seiungerent.
Sed qui longe futuros hereticos de longe clamat moyses sine causa tamen infamari. o
heretici quibus displicet veritas mortis christi. Maledictus enim omnis qui pendet in ligno. non ille aut
ille sed omnis. hic dominum et dei filius semper vivus in iusticia sua. Mortuus autem propter delicta nostra
in carne suscepta ex pena nostra sic et semper est benedictus in sua iusticia. Male-
dictus autem in morte suscepta ex pena nostra. Cum enim ex homine et pro homine morti
suscepit ex illo et pro illo et maledictum quod morte comitatur suscipere non dedig-
natus. ideoque additum est omnis. nec christus ad veram mortem non pertinere diceretur. si a maledicto
penitus separetur. Insipiens quidem honorificentia christum a maledicto quasi non
a contumelia est separat. tamen ille mortuum negat dicens pependisse in ligno
spiritum quendam falsae carnis. et non veram mortem meruit solvisse. Sed quasi propheta ille mortem
non clamat eum ait. Maledictus omnis id est ille mortuus pena enim peccati. vel ex benedictione
venit vel ex maledictione. Si ex benedictione venit optare debes semper esse in pena
peccati. Si autem optas inde liberari. crede propter dictum sic maledictam ex maledictione venisse
quod dixi. Si tetigeris morte moriemini. Sequitur. Ut in gentibus. quasi ita nos iudeos
redemit a maledicto legis. ut et in gentibus. quasi ita nos iudeos redemit a ma-
ledicto legis. ut et in gentibus qui non sub maledictione legis erant. fieret benedictio
abrahe promissa. et hoc in christo ihesu id est per christum fieret dico. ita ut tandem nos utique
scilicet iudei et gentes. accipiamus pollicitationem spiritus id est beatitudinem eternam quam spiritus sanctus in animis

fcs ē p hoīē dico

datur promittitur. accepturus dico per fidem non per opera legis. Fratres secundum hominem dico. Ostendit hereditatem, iustitiam non ex lege sed ex fide esse exemplo suo et abrahe et scripture auctoritate, nec per humanam consuetudinem id demonstrat. quasi probavi per rationes et auctoritates quod per fidem non per legem datur spiritus et iustitia et beatitudo. modo ostendens dico et probo illud id secundum hominem, id est secundum humanam consuetudinem. inquam quamvis sepe non sit firmitatis, tamen testamentum hominis, id est ab homine factum suis heredibus, firmum est, quod nemo spernit ut dicat non valere, non bene factum esse, aut superordinat, non aliter de rebus illis disponat, sed est in auctoritate omnium, maxime cum sit confirmatum testibus et morte testatoris. similiter testamentum, id est promissionem dei, lex non facit irritam, quod subsequenter dicit apostolus, quasi si solum subdicet (?), facile esset intelligentia in aptatione similitudinis. sed ex eo aliquantulum obscurat quod ante dicit illud inserens: promittitur enim testamentum factum esse a deo, id est promissio facta abrahe, quod ideo facit ut ex dantis et accipientis dignitate videatur inmutabilis sponsio. Et hoc est quod ait: Abrahe. quasi sicut testamentum hominis firmum est, similiter promissiones dei firme sunt et quasi dixerit: fuerunt ne ante legem alique promissiones facte? Responsio: fuerunt utique, quia abrahe, quasi non fallax deus, dicte sunt promissiones a deo pluraliter dicit promissiones, quia frequenter id est eterna beatitudo promissa est. et semini eius, abrahe, id est christo, nunquam ad eum fieret promissio, sed ad eum pertinebat, quia per eum promittebatur danda benedictio et quasi semen illud christus sit non alius. notat ex verbis scripture genesis quod est in semine tuo benedicentur omnes gentes. Non dicit scriptura in seminibus quasi in multis, id est sic faceret si de multis vellet intelligi, sed dicit in semine tuo quasi in uno, sic quasi de uno vult intelligi et illud unum est christus. unde subdit: qui est christus. dicit hoc apostolus, non quod inveniatur alicubi quod deus non benedixerit. hanc autem quam hic promisit deus abrahe. Hoc autem dico, confirmatum a deo per iuramentum. dico et affirmo quod lex non facit irritum, id est falsum, quod faceret si per eam daretur benedictio. promissio enim illa non dixit quod per legem esset sed per semen. quod si per legem benedictio est, frustra promisit semen et frustra ipsum semen venit. non igitur per eam benedictio est quia data est post multum temporis a promissione facta abrahe. Si igitur data esset benedictio, homines illius temporis scilicet abraham et ysaac et iacob non habuissent eam, et hoc est quod addit: que lex facta est, id est data post quadringentos et triginta annos facta promissione abrahe. Si igitur lex iustificat, non est iustificatus abraham qui iustus ante legem fuit. quod quia dicere non possent, cogerentur fateri non legis operibus iustificari hominem sed fide. simul et nos cogit intelligere omnes antiquos qui iustificati sunt ex ipsa fide iustificatos esse. Lex non facit irritum, id est non

Fratres secundum hominem dico. tamen hominis confirmatum testamentum nemo spernit aut superordinat. Abrahe dicte sunt promissiones et semini eius. Non dicit et seminibus quasi in multis, sed quasi in uno: et semini tuo, qui est christus. Hoc autem dico testamentum confirmatum a deo, que post quadringentos et triginta annos facta est lex, non irritum facit ad evacuandam promissionem. Nam si ex lege hereditas, iam non ex promissione. Abrahe autem per repromissionem donavit deus. Quid igitur lex? Propter transgressiones posita est, donec veniret semen cui repromiserat, ordinata per angelos

infirmat lex promissionem, sed quasi firmam et ratam fieri sinit (?). ad evacuandam, quasi lex non facit irritum quod tam valeret ad evacuandam promissionem, quia esset falsa promissio et deus mendax. Nam si. quasi vere evacuaretur, nam si ex lege, id est ex operibus legis datur hereditas, id est eterna beatitudo, tamen non ex promissione, id est ex eo quod promissio dixit. ita promissio excluditur et frustratur abraham. deinde destruxit consequentes dum subdit: Abrahe autem. quasi non est ex lege, non est ex promissione, sed est ex promissione quod in parte ostendit quia deus donavit abrahe, de quo non est dubium quin hereditatem consecutus sit qui sine lege fuit. donavit dico per repromissionem, id est per fidem cui sepe promissa. Quid igitur lex? Fratres (?), sed quoniam satis necessaria sit, si fides iustificat, et priores sancti ante domini per eam iustificati sunt, quid opus erat legem dari? quasi sic intulit interrogationis et dicens: Quid igitur? Quidam hic exponentes capitulum ita distinguendo putaverunt non interrogationem esse: quid igitur, ac deinde responsionem: lex propter transgressiones, et est quasi quod non abhorret a vero. sed melior est ista videtur distinctio, ut interrogatio sit: quid igitur lex? et inferatur responsio. Propter transgressiones, id est quasi quoniam quidem lex non est ad iustitiam sed ad beatitudinem. quid igitur lex, id est a deo data est lex, que est eius utilitas? deinde ne frustra videatur data est, data sit explanat dicens: lex posita est in medio, scilicet inter promissionem et semen, cui facta est promissio, id est inter abraham et christum, propter transgressiones cohibendas, id est ut saltem timore cessarent homines transgredi, ut quique id facerent voluntate. data est igitur ut populum dei erudiret sub timore dei ut digni fierent excipere promissionem que est christus. posita est propter transgressiones, id est ut homo superbe de suis viribus fidens acciperet precepta in quibus deficiens et sese prevaricantem liberatorem salvatorem que requireret. data igitur est lex, non superborum curax quasi faceret transgredi humiliaret ut medicum optaret. quod, sine tamen se habebat et voluntatem sine tamen arrogabat ut liberum arbitrium sibi putaret sufficere ad iustitiam dicentes: non deest qui impleat, sed deest qui iubeat. Data est igitur lex ad domandam illorum superbiam, eorumque prodendam infirmitatem. Data est etiam duris in flagellum, data est etiam insignium firmorum in sarcina suis ministrantium. Locus habes (?) aut causas legis date breviter distinctas quas in epistola ad romanos plenius explicavit ut dixit: lex subintravit ut habundaret delictum. posita est dico ut staret donec veniret semen, id est christus, in quo lex iam non est tenenda. cui semini promiserat deus, id est de quo promiserat ut per eum benedicerentur omnes gentes, quia que facta est lex dicit lex dico ordinata per angelos, id est per minores sanctos et alios ministros dei. Vel per angelos, scilicet ordinata, id est ministerio angelorum hominibus data, in quibus angelis erant utique pater et filius et spiritus sanctus, et aliquando pater, aliquando filius, aliquando spiritus sanctus, aliquando sine ulla distin

Amb.

Aug.

Amb.

Aug.

ideo ait. q̃ fecerit ea. i. ii. ñ apud dm̃. i. habebit p̃mium ne ista morte puniatur. Alr̃
uẽ placebit ẽ q̃ aut ex fide uiuunt. ẽ hinc exierunt. mag̃ te hebit p̃sentissimũ
p̃miũ. ñ g̃ ex fide uiuunt. q̃se p̃sentia q̃ uidit. Et eius. Tenuet. q̃ fides dĩ ad
inuisibilia p̃tinet. Et lex ñ ẽ ex fide. i. nil mãdat credendũ. s; faciendũ. Alia ñ
mittam. Xp̃c aũt. q. ex lege ẽ maledictio. ñ iusticia. s; x̃. redemit nos. iudeos
de malis. i. sub q̃ eramus. cur g̃ o uos galathe ad id tenditis. factus ẽ. q. x̃. re
demit nos. de maledicto legis. ip̃ dico. factus. i. reputatus. p nob. ñ solũ maledi
ctus. s; maledictũ. q̃ ubo. secundũ usũ loquendi plus sonat
sit dictũ. maledictũ. uel. i. ualde peccãs. dñ ñ tenus
occidit. i. dñ mei contumeliã dr̃. ecce illuminato in
discipulos illi. sis. nos discipuli eramus moysi. Ea sept̃
ẽ. q. reputatus ẽ. id maledictũ. q. suspensus ẽ in cru
ce. q. script̃ ẽ in deutronomio. Maledictus. o. q. p. in l.
p̃sius iudi. Sectis. ñ. n. ẽ. id maledictus. q. crucifixus ẽ
s; q. in tale meruit reatũ ñ nimũ crucifigi. q. nõ
x̃; nõ licet sit reputatus. tñ ñ fuit maledictus. maledi
ctiõe culpe. t si maledictiõe pene. Maledictio. n. ge
mina ẽ. s. culpe. t pene. un̄ maledictũ duobus modis
dr̃. i. actiue t passiue. i. sed culpã. t sed penã. Ostensio
g̃ qsr̃ h loc accipi possit de maledicto culpe. de mal.
pene p̃sequitur. factus. i. ẽ. q. x̃. redemit nos. a reatu pre
uaricationis. q̃ ip̃ h factus p nob. rei ũitate. maledictũ
. i. mortalis. mortalitas. n. ex peccõ ẽ. ideoq; t ipsa ma
ledictio dr̃. t ex ea aliquod maledictũ. ne horreas aũt
q. dic̃ xp̃m. ẽẽ maledictũ. cõfirmat auctoritate p
phẽ moysi. subdẽs. q. t ẽ. q. iue factus ẽ maledictũ.
q. scriptũ ẽ. Maledictus. n. i. iue morti. t iue satisq; miser.
. o. q. p. i. l. Ad litterã h dixit moyses de reis mortis. ũ mo
rtis h sufficeret. si suspenderetur. t q. h pena ceteris ab
iectior. t ignominiosior erat. id in deutronomio
dictũ ẽ. ut q̃ suspensus fuit. in uespa deponatur. t
ostendũ que q. ma. o. q. p. i. l. q. d. satis sit ei ad penã
q. suspensus moritur reus. t q. illic ẽ. usq; ad uespã. aut
ut deponatur t sepeliatur. ne si diutius ibi sit maius sit. ob
p̃briũ. t macula sit g̃nũ ei. ab h g̃ maledicto pene.
ostendit x̃. ñ fuisse immunẽ. hac auctoritate q. sept̃
ẽ. Maledictus oĩs. q. p. i. l. Maledictus. n. i. mortuus. factus
g̃ ait ap̃ls. factus ẽ p nob maledictũ. sic ñ timuit de
eo dicere. p oĩb mortuus ẽ. h. n. ẽ. maledictus ẽ q. mortuus
ẽ. q. mors ip̃a ex maledicto ẽ. t maledictũ ẽ oĩne
peccatũ. sine ip̃m supplitiũ. q. uocat peccatũ. q. ex
peccõ fit. Suscepit aũt x̃. sine reatu supplitiũ nr̃m. ut
sic solueret reatũ nr̃m. t finiret supplitiũ nr̃m t.
Vn alibi ap̃ls ait. Misit d̃s filiũ suũ in similitudi
nẽ carnis pecci. ũ de peccõ dãpnaret peccm̃ i car
ne. q. n. diceret similitudinẽ carnis pecci. h t appellat
peccatũ ẽ dic̃. ũ de peccõ. t ẽ. q. n. de peccõ mors ẽ. i.

Xp̃c nos redemit
de maledicto legis
factus p nob maledi
ctũ. q. scriptum ẽ.
Maledictus oĩs qui
pendet in ligno
ut in gentib; abra
he bñdictio fieret
in x̃ ihu. ut pol
licitacionẽ sp̃c
accipiamus p fidẽ.

la aũt caro. quamuis ex uirgine tñ mortalis fu
it. ex ip̃o q. mortalis erat. similitudinẽ habebat
carnis pecci. Cur g̃ timet moyses dicere male
dictũ. q. paulus ñ timuit dicere peccatũ. Illanc ip̃a
h. t dicere debuit. t p̃dicare. ñ in h q. maledictus ap
pellatus ẽ. q̃ pẽdet in ligno contumelia in deum
puta̅da ẽ. ex parte q̃ppe mortali pepẽdit in lig
no. Mortalitas aũt ex maledictiõe pecci p̃mi
hoĩs ẽ. Si g̃ mors dicitur maledicta ẽ ne ex hor
rescit. Item si dicitur peccatũ. maledictũ ẽ. nemo mi
ratur. Qd aũt pependit in ligno ñ caro mortalis.
cui mortalitas ex peccõ ueteris hoĩs erat. In ea
pecci t mortis signa. qd moyses exaltauit ser
pentẽ in heremo sup lignũ. In illa. n. signa mors
dñi pẽdebat in ligno. ñ in eo t maior iniuria
ẽ. q. addidit d̃o ut diceret. Maledictus d̃o oĩs q. p. i. l.
In hebreis. n. codicib; in deutronomio habe
t nõ. Maledictus ẽ a d̃o. In antiquis tñ hebreis
codicib; ñ habetur nomen dĩ. t puto p passionẽ
dñi ab aliq̃ appositũ ẽẽ. ũ nos q̃ in maledictũ
a d̃o credimus xp̃m. infamaret. s; ñ ẽ h contu
melia dñi. q̃ id dr̃ maledictus d̃o. q. odit d̃s
peccatũ. t mortẽ nr̃ã. ẽ ad delendũ eã misit filiũ
ũ suũ. Qd g̃ mirũ si maledictus d̃o dr̃. q̃ misit
q. d̃s odit. i. q. reprobat t delet. addidit p̃inde
oĩs t x̃. ne sicut heretici negẽt. eũ ũã ẽẽ mor
tẽ. p̃inde. n. moyses hereticos futuros. t ũã dñi
mortẽ negaturos. nõ uolentes ab h maledicto
xp̃m seiunge. ũ a mortis ũitate seiungit.
Vn̄ qd loge futuros hereticos. de longe clamat moyses sñ cã ẽgi insanum. o
heretici cui displicet ũitas mortis x̃. Maledictus. n. o. q. p. i. l. ñ ille aut
ille. s; oĩs hõ. t dĩ filius. semp uiui in iusticia sua. Mortuus aũt p delicta nr̃a
in carne suscepta. ex pena nr̃a sic t semp ẽ bñdictus in sua iusticia. Male
dictus aũt in morte suscepta ex pena nr̃a. Cũ. n. ex hoĩe. t p hoĩe morti
suscep. ex illo t p illo t maledictũ q. mortẽ comitatur suscipe ñ dedig
natus. ideoq; additũ ẽ oĩs. nec x̃. ad ũã mortẽ ñ ptinere diceret. si a maledicto
pene separaret. Insipiens q̃dẽ honorificẽtia xp̃m a maledicto q. mor
ti continctũ ẽ separat. t ita ũe mortuũ negat dicẽs pepẽdisse in ligno
sp̃e q̃dã false carnis. t ñ ũã mortẽ in cruce soluisse. ẽ q. p̃phia ũe morti
ñ clamat eũ ait. Maledictus oĩs. i. ũe mortuus. pena. n. pecci. t ex bñdictiõe
uenit. t ex maledictiõe. Si ex bñdictiõe uenit. optare debes semp ẽẽ in pena
pecci. Si aũt optas in liberari. crede p die sue iniciã ex maledictiõe uenisse
q̃ d̃r. Si tetigerit morte mouemini. Sequitur. Ut in gentib;. q. ita nos iudeos
redemit a maledicto legis. ũ t in gentib;. q. ita nos iudeos redemit a ma
ledicto legis. ũ t in gentib; q̃ ñ sub maledictiõe legis erant. fieret bñdictio
abrahe p̃missa. t h in x̃ ihu. i. p xp̃m fieret dico. ita ñ tãdẽ. nos iudei
. scilicet t gẽtes. accipiamus. pol. sp̃c. i. bñdictionẽ eternã. q̃ in sp̃c fes man̄

Ambr̃.

Amb̃.

Factus eius honorẽ dico.

dat, p[ro]mittit. acceptam[us] dico p[er] fidē, nō p[er] op[er]a legis. Fr[atr]es. s[e]c[un]d[u]m h[omine]m d[ico]. ostend[i]t h[oc] uicusq[ue] iusticiā n[on] ex lege s[ed] ex fide ēē exēplo sup[er]i[us] abrahe. [et] sc[r]iptur[e] auctoritate. nu[n]c p[er] humanā [con]suetudinē id demonstrat. q[ui]a p[ro]bauit p[er] r[ati]ones [et] auctoritates q[uo]d p[er] fidē nō p[er] legē dat[ur] sp[iritu]s [et] iusticia [et] b[ea]titudo. tn̄ ostēdo dico [et] p[ro]bo illud id s[e]c[un]d[u]m hoiē. i. s[e]c[un]d[u]m humanā [con]suetudinē. i[n] q[ua] [con]p[ro]bauim[us] sepe n[on] sic firmitas. Tn̄ testamentū hoīs. i. ab hoīe f[a]c[tu]m. sicut h[er]edib[us] firmū ē. q[uia] nemo sp[er]nit ut dicat n[on] ual[er]e. n[on] b[e]n[e] f[a]c[tu]m ēē. aut sup[er]ordinat. n[on] al[ite]r de reb[us] ill[is] disponat. s[ed] ē in auctoritate o[mn]i[u]m. max[ime] c[um] sit [con]fir[matum]. testib[us] [et] morte testatoris. Sic testa[mentum]. i. p[ro]missionē di. lex n[on] f[acit]. i. q[uo]d subseq[ue]nt[er] dic[it] ap[osto]l[u]s. q[uo]d si solū subd[er]et. facil[ius] ēēt intellectu in apta c[om]p[ar]ati[on]e similitudinis. s[ed] ex eo aliq[ua]ntulū obsc[ur]at[ur]. q[uia] aug[ustinus] illud inserit. p[ro]mittit cui testamentū f[a]c[tu]m ē a dō. i. p[ro]missio f[acta]. abrahe. q[uo]d ido fac[it] n[on] ex dantis [et] accipie[n]tis dignitate uideat[ur] inmutabil[is] sp[on]sio. [et] h[oc] ē q[uo]d ait. Abrahe. q[uasi] sic testamentū hoīs firmū ē. sic p[ro]missiones di firme s[un]t. [et] q[uasi] q[ui]s diceret. fuerit ne aū legē aliq[ue] p[ro]missiones f[act]e. R[espondet]. fuerunt utiq[ue]. q[uia] abrahe q[uo]d n[on] fallit d[eu]s. dicte s[un]t p[ro]miss[iones]. a dō plal[ite]r dicit p[ro]missiones. q[uia] frequent[er] id. i. et[er]na b[ea]titudo p[ro]missa ē. [et] semini ei[us]. abrahe. i. x[risto]. n[on] q[uod] ad eū fieret p[ro]missio. s[ed] ad eū p[er]tinebat. q[uia] p[er] eū p[ro]mittebat[ur] danda b[e]n[e]dictio. [et] q[uia] semī illud x[ristu]s sit n[on] ali[us]. notat ex ill[is] sc[r]ipture genesis q[ue] ē in semine tuo. b. o. g. Non dic[it] sc[r]iptura in seminib[us] q[ua]si in multis. i. sic faceret. si de multis uellet intelligi. s[ed] dic[it] i[n] se[mine] t[uo]. q[ua]si in uno. sic q[uo]d de uno uult intelligi. [et] illud unū ē x[ristu]s. in subd[it]. q[uo]d ē x[ristu]s. dic[it] n[on] ap[osto]l[u]s. nō p[ro]inuenit ali[us] q[ui] o[mn]es g[ente]s b[e]n[e]dixerit. h[oc] aūt q[uod]. s[ed] p[ro]misit d[eu]s abrahe. Hoc aū[tem] d[ico]. t[estamentum] c[onfirmatum] a dō. p[ro]mittenda dico [et] affirmo. q[uo]d lex n[on] fa[cit] ir[ritum]. i. falsū q[uo]d faceret si p[er] eā daret[ur] b[e]n[e]dictio p[ro]missio. n[on]. illa n[on] dix[it] q[uod] p[er] legē ēēt. s[ed] p[er] semē. q[uo]d si p[er] legē b[e]n[e]dictio ē. frustra p[ro]misit semē. [et] frustra tempus semi[nis] ueni[re]. n[on] igit[ur] p[er] eā b[e]n[e]dictio ē. q[ui]a data ē p[ost] multū t[em]p[u]s. a p[ro]missione f[ac]tā abrahe. Si g[ra]t[ia] de ea ēēt b[e]n[e]dictio. hoīes illi[us] t[em]p[or]is. s[cilicet] abrahā. ysaac [et] iacob. n[on] h[ab]uissent eā. [et] h[oc] ē q[uo]d addit. q[ue] lex f[ac]ta ē. i. data p[ost] cccc. [et] xxx. ānos. f[ac]ta p[ost] p[ro]missione abrahe. Si g[ra]t[ia] lex iustificat. n[on] ē iustificat[us] abrahā q[ui] multū aū[te] legē fuit. q[uo]d q[uia] dic[er]e n[on] posset. cogit[ur] fat[er]i. n[on] legis op[er]ib[us] iustificari hoīē. s[ed] fide. simul [et] nos cog[itur] intellig[er]e o[mn]es antiq[uo]s q[ui] iustificati s[un]t. ex ip[s]a fide iustificatos ēē. Ut lex n[on] fac[it] irritū. i. non

Fr[atr]es s[e]c[un]d[u]m hominē di[co]. t[ame]n hoīs [con]firmat[um] testamentū nemo sp[er]nit aut sup[er]ordinat. Abrahe dicte s[un]t p[ro]missiones [et] semini ei[us]. Nō dic[it] in seminib[us] q[ua]si i[n] multis. s[ed] q[ua]si in uno. [et] semini tuo q[ui] ē x[ristu]s. Hoc aū[tem] dico testamentū [con]firmat[um] a dō q[uae] p[ost] cccc. [et] xxx. ānos f[ac]ta ē lex. n[on] irritū fac[it] ad euacuādā p[ro]missionē. Nā si ex lege h[er]editas. iā n[on] ex p[ro]missione. Abrahe aū[tem] p[er] rep[ro]missionē donauit deus. Q[ui]d g[ra]t[ia] lex? P[ro]pt[er] t[ra]nsgressiones posita ē. donec ueniret semē cui rep[ro]miserat ordinata p[er] angelos

infirmat lex p[ro]missionē. s[ed] q[uasi] firmā [et] q[ua]si firma sit. ad euacuandā. q[uo]d lex n[on] fac[it] irritū q[uo]d iā ualeret ad eua[cuandam] p[ro][missionem]. q[uia] ēēt falsa p[ro]missio. [et] d[eu]s m[en]dax. Nam si. q[uo]d. u[e]l euacuaret. nā si ex le[ge]. i. ex op[er]ib[us] legis dat[ur] h[er]editas. i. et[er]na b[ea]titudo. t[u]n[c] iā nō ex p[ro]missione. i. ex eo q[uo]d p[ro]missio dix[it]. [et] ita p[ro]missio excluditur. [et] frustrat[ur] abrahā. dein[de] destruxit [con]seque[n]s d[eu]m fallere. Abrahe aū[tem]. q[uasi] n[on] ē ex lege. n[on] ē ex p[ro]missione. s[ed] ē ex p[ro]missione q[uo]d i[n] parte ostendo. q[uia] d[eu]s. do[nauit] abrahe. de q[uo] n[on] ē dubiu[m] q[uo]d an[te] legē h[ab]uit. [con]stat q[uo]d siu[e] lege fuit. donauit dico p[er] rep[ro]missionē. i. p[er] fidē q[ua] s[cilicet] sepe p[ro]misi[t]. Q[ui]d g[ra]t[ia] lex? Fr[atr]es s[e]c[un]d[u]m q[ua]s fuit necc[ess]aria. si n[on] fides iustificat. [et] p[ri]ores s[an]c[t]i ab[s]q[ue] dū p[er] eā iustificati s[un]t. q[ui]d op[us] erat legē dari. q[uo]d sic [con]uenit interrogat[i]s [et] dicens. Q[ui]d g[ra]t[ia]? ali[qui] ē expone[n]t h[oc] capitulu[m] ita distinguen[te]s putant n[on] interrogat[i]o[nem] ēēt. q[ui]d g[ra]t[ia] ac deinde responsio. lex p[ro]pt[er] t[ra]nsgr[essiones]. [et] ē q[uo]d q[ui]d n[on] abhorret a uero. s[ed] melior m[ihi] ista uidet[ur] distinctio. [ut] interrogatio sit. q[ui]d g[ra]t[ia] lex. [et] inferat[ur] responsio. P[ro]pt[er] t[ra]nsgr[essiones]. [et] ē. q[uasi] q[uam]uis q[uo]d lex n[on] s[it] ad iusticiā. s[ed] ad b[ea]titudinē. q[ui]d g[ra]t[ia] lex. i. ē a dō data ē lex q[uae] ē ei[us] utilitas. de[inde] ne frustra uideat[ur] data. & data sit explanat dicens. Lex posita ē. in medio. s[cilicet] int[er] p[ro]missionē [et] semē. cui f[ac]ta ē p[ro]missio. i. int[er] abrahā [et] x[ristu]m. p[ro]pt[er] t[ra]nsgr[essiones] cohibendā. i. [ut] saltē timore cessarent hoīes t[ra]nsgredi. ut q[ui]cunq[ue] id facerent uoluntate. data ē g[ra]t[ia]. [ut] p[o]p[u]l[u]m di erudiret sub timore di. [ut] digni fierent excipe p[ro]missionē q[uae] ē x[ristu]s. posita ē p[ro]pt[er] t[ra]nsg[ressiones]. i. [ut] ho[mo] sup[er]be de suis uirib[us] fidens acciperet p[re]cepta in q[ui]b[us] deficiens [et] se p[re]uaricantē h[ab]ens. liberatorē saluatorē q[ue] req[ui]reret. data g[ra]t[ia] ē lex. [ut] sup[er]bo[rum] ē lex q[ua]si faceret t[ra]nsgredi h[ab]umiliaret. [ut] medic[um] optaret. q[uia] s[ed] t[ame]n ē b[e]n[e]b[at]. [et] uoluntati sine tn̄ arrogabat. [ut] lib[er]u[m] arbitriu[m] s[ibi] putarent suffic[er]e ad iusticiā dicentes. nō de[est] q[ui] impleat. s[ed] de[est] q[ui] iubeat. Data ē g[ra]t[ia] lex ad domādā illo[rum] sup[er]biā. eo[rum]q[ue] p[ro]dendā infirmitatē. Data ē [et] duris in flagellū. data ē [et] insignū sui[s] ut scrutina fun[t]s anc[ill]a. Lex habes. s[cilicet] c[aus]as legis date. b[re]uit[er] distinctas q[ua]s in ep[isto]la ad romanos plenius explicauit. [ut] dic[it]. lex subintrauit. [ut] habū[n]daret delictū. posita ē dico. ut staret. donec ueniret semē. i. x[ristu]s. [et] nō. lex iā n[on] ē tenēda. cui semi[ni] p[ro]miserat d[eu]s. i. de q[uo] p[ro]miserat. [ut] p[er] eū b[e]n[e]dicerent[ur] o[mn]es g[ente]s. q[uo]d [con]que[n]s fac[it]. q[ui] legē redime[re]. lex di[ui]co. ordinata p[er] angelos. i. p[er] minores s[an]c[t]os [et] alios mi Amb[rosius].

nistros di. Vel p[er] an[gelos]. s. o[rdinata]. i. ministerio angelo[rum] hoīb[us] data in q[ui]b[us] angelis erat utiq[ue] Aug[ustinus].

p[er]s[on]a [et] filii [et] sp[iritu]s s[an]c[t]i. [et] aliq[ua]n[do] pat[ris]. aliq[ua]n[do] filii. aliq[ua]n[do] sp[iritu]s s[an]c[t]i. aliq[ua]n[do] sine ulla distin

Amb[rosius].

Aug[ustinus].

Amb[rosius].

Aug[ustinus].

secundum illud osee. ero mors tua o mors. id est. hec est virga moysi que versa in serpentem devoravit serpentes magorum. Hic est summus sacerdos in lege in cuius morte qui sanguinem proximi fuderit ignoranter. et ob id metuentes ad civitatem refugii se contulerint absolvebantur et securi fiebant a metu. In morte Christi data pro uno superbo salus nostra penitentia est. quod insinuabat ineffabile nomen domini scriptum in lamina aurea summi pontificis. quod erat tetragrammaton id est quattuor litterarum que sunt. ioth. he. vau. heth. id est principium passionis vite iste ac si dicat. Iste cuius iste sacerdos legalis personam gerit. est nobis per passionem auctor et reparator vite per adam amisse. Unde qui ascendit super occasum dominus nomen illi. Occasum id est mortis Christi. ascendit. id est triumphavit diabolum et mortem dampnando. Sed oculis stultorum videtur condempnatus tamen in eorum sensu crucifixus ut homo. in quo nulla spes salutis sit. In illis ergo vivit Christus. in istis est mortuus. Ita. a. o. quibus Christus id est passio Christi proscripta est ita sunt nobis nota. quasi ante vos sint facta. Et in vio. est crux et in ... vestris erat crucifixio ut sciretis quid Christus fecit et quid contulit. Vel ita ut fascinati non estis ante o. q. i. in presencia vestra vobis videntibus ille tamen qui est Christus Ihesus et pro nobis crucifixus est proscriptus est. id est ex hereditatus vel in vobis in aliis non debens pati ut regnum hereditatem suam amitteret ne dum in vobis. sed in vobis. Et proscriptus est. id est hereditatem suam amisit in vobis. id est vos ipsos quos amiserat. Et crux pondus pronunciationis indiget cum dolore quod additur. et hic maxime movere conscientiam considerantes quanto precio emit possessionem quam in eis amittebat. Vel ita ut fascinati. e. a. o. quibus Christus. id est proscriptus est. id est dum per legem Christum deseritis Christus est a vobis proscriptus. sicut a pilato. id est ita peccatis sicut peccavit pilatus proscribendo eum et dum in insicientem Christus traditus crucifixus est in vobis. id est a crucifixoribus parem conditionem non differtis. Hoc solum volo. Postquam galathas increpando commonuit. commonitis eis per increpationem probat quod lex non est observanda quia non ex ea. sed ex fide veniunt omnia necessaria. scilicet spiritus iusticia benedictio. quasi quamvis sitis fascinati et stulti. tamen hoc volo a vobis discere. quia hoc adeo evidens est ut et stulti docere queant. Et hoc solum volo a vobis scire quia si michi aliud esset hoc solum ad probandum quod intendo sufficeret. quod illud constat quia ac. spiritum sanctum inhabitantem. Et est hoc sensus. quasi spiritum accepistis. an ex operibus legis. non labore est quod numquam habuistis accepisti eum. an ex auditu fidei. id est ex fide quam ex auditu facilitate venit ex fide utique non ex operibus legis ab apostolis. cum predicata est eis fides. in qua predicatione adventum et presentiam spiritus sancti senserant. Sic in illo tempore innovitate in vocationis ad fidem. et sensibilibus miraculis presentia spiritus sancti apparebat. sicut in actibus apostolorum legitur. Hoc autem factum erat apud galathas antequam isti ad eos pervertendos venissent. Hic ergo sensus est. Si in illis operibus legis esset salus vestra non daret vobis spiritum sanctum. non ...

nobis crucifixus? Hoc solum a vobis volo discere. Ex operibus legis spiritum accepistis an ex auditu fidei? Sic stulti estis, ut cum spiritu ceperitis, nunc carne consummamini? Tanta passi estis sine causa? si tamen sine causa. Qui ergo tribuit vobis spiritum, et operatur virtutes in vobis, ex operibus legis an ex auditu fidei? Sic scriptum est.

sis sed fuit datus vobis antequam opera legis viderentis. Sed sciendum quod nunc de operibus magis tractat quam sunt in sacramentis que non sunt necessaria. Non iam gratia fidei est. Distincta sunt opera legis in parte in sacramentis partim in moribus. accipiuntur ad sacramenta pertinet circumcisio sabbatum neomenie sacrificia et huiusmodi. In moribus observantie. Ad mores. autem. non occides non mechaberis et huiusmodi. In observantiis autem si non intelligantur servitus est sola quia erat in populo iudeorum. Et est usque adhuc suam observantes illa et intelligant non in me obs. sed et presertim si tempori congruant. sicut a moyse et prophetis observata sunt et consignata illi qui adhuc talis servitutis erant. sub timore cohibetur. Nunc vero tam pie intret anima quod sacramentum non intellectum. intellectum vero pium gaudium parit. et celebratur. vide si opus est tempori. Sed non opus non est et suavi ter tantum spiritualiter legitur et tractatur. Omne autem. sacramentum est intelligendum. Vel ad contemplationem veritatis. Vel ad bonos mores refertur. Contemplatio veritatis in solius dei dilectione et cognitione fundata est. boni mores in dilectione dei et proximi in quibus duobus tota lex pendet et prophete. Sic stulti. Iterum hoc increpat eos quod et quia spiritus est ex fide. quasi vos stulti. estis. et sic. id est adeo ut cepistis initium spiritui sancto. id est cum initium habuistis a spiritu sancto. sed nunc cum perfectiores estis consummamini. id est queritis consummari. carne. id est per carnales observantias. a quibus non initium iusticie potuit haberi. et ita ordinem confunditis. Ordo. enim. est a carnalibus ad spiritualia surgere. non a spiritualibus ad carnalia cadere sicut nobis accidit quod quia bonum est non est exiguum est hoc annunciatur. Tanta autem et cetera. quasi vos queritis consummari carnalibus observantiis. sed non consummamini immo habita perditis et ideo tanta passi estis sine causa. id est sine utilitate. Vel ideo hoc dicit quia multa iam pro fide pertulerant. et in ipsis passionibus caritate nutriebantur sine causa ergo tanta passi erant quia a caritate que in eis tanta sustinuerant ad legem labi volebant. Sed tamen ipse dico vos passos sine causa non tamen affirmo. quia in vobis id est in vestra potestate si vultis non erit sine causa. immo prodest. sine enim. causa factum dicitur quod prorsus inutile quod nec nocet nec prodest. Hoc autem potest pertinere spiritum hoc dicit ne desperent. Qui ergo et cetera. redit ad illam quam ceperat demonstrationem. ostendens quod sicut illi per opera legis que numquam habuerunt non acceperunt spiritum. sed per fidem ita et ipse non per opera illa sed per fidem habet potestatem dandi spiritum et operandi miracula. quasi quia vos non ex operibus legis que numquam habuistis accepistis spiritum sed ex fide ergo quod tribuit

Aug.

Aug.

Aug.

Aug.

Aug.

Credidit abraham deo et reputatum est illi ad iusticiam. Cognoscite ergo quia qui ex fide sunt hii sunt filii abrahe. Providens autem scriptura quia ex fide iustificat gentes deus, prenunciavit abrahe quia benedicentur in te omnes gentes. Igitur qui ex fide sunt benedicentur cum fideli abraham. Quicumque enim ex operibus legis sunt sub maledicto sunt. Scriptum est enim: Maledictus omnis qui non permanserit in omnibus que scripta sunt in libro legis ut faciat ea. Quoniam autem in lege nemo iustificatur apud deum manifestum est, quia iustus ex fide vivit. Lex autem non est ex fide, sed qui fecerit ea vivet in illis.

nobis spiritum. s. ministrio non auctoritate. et operatur virtutes .i. miracula. in vobis .i. inter vos. s. ego. facit hoc. ex operibus legis an ex auditu fidei? non utique ex operibus sed ex fide. et hoc in quibus ibi nativi non prosunt: cum vos ea que iustificant. quod autem in non profuit per exemplum vestri manifestatur. per vos enim potestis videre quod ego qui [illegible] opera legis [illegible] sed per fidem accepi potestatem dandi potestatem ministrio non auctoritate et operandi miracula. de eo quod sub lege stare possit dubitari. sed per similitudinem istorum liquet de illis. adhibet exemplum patris abraham. cui ante circumcisionem fides reputata est ad iusticiam subdens. Sicut et cetera. et ostendit quod iusticiam esse ex fide. quasi ita spiritus est ex fide. sicut et iusticia. nam scriptum est in genesi. Abraham credidit deo et ipsum credens reputatum est ei ad iusticiam .i. sufficiens causa iusticie fuit abrahe. et est alius et vocat hic iusticiam peccatorum remissionem. et bone vite observantiam. Cognoscite. quasi quod iusti sint ex fide. Cognoscite ergo quia si sunt ex fide .i. quorum est ex fide .i. qui ex fide credunt se iustificari et salvari: hii sunt filii abrahe imitatione .i. tamquam providens autem ostendit scriptura. ex fide esse spiritum et iusticiam sed ostendit ex eadem fide esse benedictionem. quasi non solum iusticia ex fide est sed et benedictio quia scriptura in dictis dei loquentis abrahe dicens abraham omnes gentes in semine tuo benedicentur eterna benedictione in te .i. in tue fidei conformitate et imitatione fidei eius qui iustificatus est et ante circumcisionem [illegible] gentes benedicentur. Vel in te .i. in tuo semine .s. christo. vel ad alium sensum [illegible] illa dicit moyses sic sensisse addens. Providens et cetera. quasi scriptura dicit. providens .i. ostendens longe ante quod futurum erat quia deus iustificat gentes ex fide non ex operibus legis. Prenunciavit abrahe .i. ostendit prenunciatum esse abrahe quod ex fide est benedictio dicens quia in te .i. tue fidei imitatione benedicentur in eterna benedictione omnes gentes [illegible] Igitur hoc dicit quod qui ex fide sunt benedicentur cum fideli abraham .i. sicut abraham per fidem benedictus est. Quicumque enim quasi recte dico quod illi qui ex fide sunt benedicentur. ex operibus vero non benedicentur sed maledicti sunt

quod ita dicit. Quicumque et cetera. quasi sicut illi qui per eam putant se iustificari sub ruina transgressionis sunt. ut necesse erat habere. non illud quod dictum est abrahe. s. in te benedicentur omnes gentes. non est aliter intelligendum quam supra expositum est. non tamen sic intelligi debet ut dicatur sic in te vidi vestre benedicentur omnes gentes .i. in tuorum similitudine operum. ex operibus vero legis non est benedictio sed maledictio. quod intelligendum est non de operibus que ad mores pertinent sed que in observationibus erant sicut sabbatum et huiusmodi. vel lex scripta in tabulis lapideis in quibus erant tria mandata pertinentia ad dilectionem dei et septem ad dilectionem proximi. Quicumque ergo non sunt omnes qui legis auctoritate probant subdendos. Scriptum est. quasi illi qui ex operibus legis sunt maledicti sunt. unde quod sic videretur non omnino scriptum est. Maledictus est omnis qui non permanserit. non solum cognoverit in quibusdam tantum sed in omnibus preceptis que sunt scripta in libro legis. permanserit dico ita ut faciat ea .i. non in verbo sed opere impleat quod nullus preter christum implevit. Quid temptatis nos imponere iugum quod neque nos neque patres nostri portare potuimus? Iste est sensus quasi dicat deus per moysen multa precepit que nullus implere potuit. sed homini data sunt in homine ad eius domandam superbiam qui dicebat non deest qui impleat: sed deest qui iubeat. et ideo maledicti erant omnes qui sub lege erant quia in omnibus erant rei transgressionis. a quo illi absoluti erant qui in gratia confidebant spiritualiter autem legem implentes in quo vivunt desiderandum esse salvatorem qui finem ponat huic et liberet. non solum ab aliis peccatis sed et a maledicto legis. Et galathe consentiunt a gratia ad maledictionem quasi stulte faciunt. Quoniam autem quasi ex lege est maledictio quia autem non sit ex ea iusticia ostenditur per auctoritatem abacuc: et hoc est quod dicit. Quoniam autem nemo in lege .i. per opera legis apud deum et si apud homines qui falluntur manifestum est ex verbo abacuc. Iustus iustificatur apud deum qui eum gratis colit. s. non cupiditate adipiscendi aliquid ab eo sed ab ipso preter ipsum vel timore amittendi. Ipso enim sola vita nostra beatitudo est perfecta. Manifestum est dico quia ait abacuc. Iustus est ex fide aliquis et per hoc vivit vita eterna. Lex autem quasi ex fide est iusticia et vita. sed lex non est ex fide. ut per fidem impleatur sed timore. possunt enim tamen quod opera legis ex fide fierent ut per eius sperarent vitam eternam de quibus fides est. quod utique non faciebant sed ex timore pene illa servabant unde subdit sed qui fecerit ea vivet in illis. sed ait qui fecerit ea vivet in ea. et promisit. lex non est ex fide. ut intelligas legem illis loco premii operibus que illis observationibus fiebat posita. Quasi autem vivebant in hiis operibus timebant enim si ea non fecissent lapidationem vel crucem vel aliquid huiusmodi pati.

Ambr. Iere.

Aug. in sermone de natiuitate iohannis.

Aug.

Nos natura iudei et non ex gentibus peccatores scientes autem quod non iustificatur homo ex operibus legis nisi per fidem ihesu christi. Et nos in christo ihesu credimus ut iustificemur ex fide christi et non ex operibus legis. Propter quod ex operibus legis non iustificabitur omnis caro. Quod si querentes iustificari in christo inventi sumus et ipsi peccatores. Numquid christus peccati minister est. Absit. Si enim que destruxi hec iterum redifico prevaricatorem me constituo.

[Aug.] in epistola in qua ipso in eo quod scripsit se vidisse petrum non recte ambulantem ad veritatem evangelii, eique in faciem restitisse quod illa simulatione gentes iudaizare cogebat. verum non scripserit. an nescio quomodo dispensatoria falsitate utendum sit. [Ier.] Absit. ut eum iudaicum fecisse dicamus. omnino non tenendum est in doctrina religionis ullo modo esse mentiendum. et a scriptoribus sanctarum scripturarum credendum est omnino abesse mendacium. [Aug. adsentiunt, ier. mendatium] ne dispensatores christi spiritu veritatis hec per veritatis dispensatione mentiri. fidelis que dispensatorem paulus nobis exhibet. procul dubio in scribendo fidem quia veritatis dispensator erat non falsitatis. ideo verum scripsit dicens se vidisse petrum non recte ambulantem ad veritatem evangelii, eique in faciem restitisse quod cogeret gentes iudaizare. [Aug. adsentiunt] Petri namque et barnabe simulatio iure reprehensa est et correcta ne et tunc noceret et ne posset ad imitandum valere.

[Ier. adversus] cui ieronimus ita respondet. Scribis in epistola quod paulus etiam tunc apostolus christi susceperit ea que in lege perceperunt celebranda non docet non esse perniciosa his qui ea vellent sicut a parentibus per legem acceperant custodire. sed tamen si constituerent in eis spem salutis eque. Summa sunt tue credentes quod de gentibus a legis onere liberos esse sed credentes de iudeis hec facere si sacrificant. incidunt. [Ambr.] Si per evangelium hec facerent quod iudaizat. in sacrificiis. recte. hesim. labium cherinti et ebionis qui propter hoc sunt anathematizati quod evangelio miscuerunt cultus legis. quid dum noluerint iudei esse et christiani neutrum sunt. et si tales susceperimus ut in ecclesia dei faciant que fecerunt in sinagoga sathane non illi christiani fient. sed nos iudeos faciet. dicis legis cerimonias his qui ex iudeis sunt non esse pestiferas. [Ambr.] Ergo eque pernicio. quod sunt utique cerimonie iudeorum omnibus mortifere fidelibus. finis enim legis christus est. Item lex et prophete usque ad iohannem. Item ieremias. consummabo testamentum novum super domum israel. non dicit ipso gentium sed iudeis. ut non in vetustate littere vivant. sed in novitate spiritus. non sunt ille cerimonie res indifferentes inter bonum et malum sed observande sunt. si salutem afferent. Si igitur salutem non afferent non sunt observande. easque tu dicis observare bonum. ego assero malum. non tamen qui ex gentibus sed et qui ex iudaico populo crediderunt. Nos natura etc. commendata auctoritate sua iam rationibus incipit agere quod carnales observantie post christum non sunt observande. ostendens iusticiam non ex lege sed ex gratia fidei esse. primo exemplo sui et apostolorum et abrahe qui ex fide iustificati sunt. deinde scripturarum attestatione tandem humana consuetudine. [Crisost.] de improbatione namque legis incipit sed plene agit. quasi dicat. gentes non debent iudaizare. et vere. quia nos qui vivimus in lege scimus eam non iustificare et ideo ea dimissa ad christum confugimus quod ita dicit. Nos scilicet ego et alii apostoli sumus natura iudei. id est non proseliti sed iudei genere sumus. et non sumus peccatores ex gentibus quasi peccatores quod sumus sed non ut gentes ydolatre et immunde. attende quod sicut inter est inter irridentes et irrisores et inter scribentes et scriptores et huiusmodi. ita scriptura appellare consuevit peccatores valde iniquos et quibus peccatorum sarcinis onerosos quod nomen gentibus imposuerunt iudei ex vetusta superbia tamquam ipsi iam essent et essent et ipsi peccatores. hoc nomen non est usitatum in scripturis de illis qui est tre et laudabiliter vivant. non sunt sine peccato. Scientes autem quod sumus natura iudei et non peccatores ex gentibus. sed tamen sumus. Scientes quod homo et

iudeus quantumcumque in lege sit. non iustificatur ex operibus legis. id est per opera legalia que sunt de sacrificiis et de aliis figuratis ullo denique. non iustificatur. nisi per fidem ihesu christi. id est quia credunt in ipsum. et quod hec est gratia. Et nos iudei sicut et gentes credimus in christo ihesu ut iustificemur ex fide christi. Non ideo dicit ex fide quod opera bona frustrentur. cum deus reddet unicuique secundum opera sua. sed quia opera sunt ex gratia non ex operibus gratia. quia fides per dilectionem operans nichil operaretur. nisi ipsa dilectio dei diffunderetur in nobis per spiritum sanctum. nisi ipsa fides esset in nobis. nisi eam deus daret. Ex fide igitur nos dicit iustificari. quia ipsa prima est ex qua impetrantur cetera. ex fide iustificemur dico. et non ex operibus legis. aliquid enim. sine autem fide. si iure est fide stante. Propter quod scilicet quia iudeus non est iustus ex lege patet quod ex operibus legis non iustificabitur omnis caro. id est gentilis. quia si ex illis non iustificatur iudeus multo minus caro id est peccator ex gentibus. Quod si. quasi. nos credimus in christum. ut per fidem iustificemur. quod id est sed si et nos ipsi inventi sumus peccatores. ideo quia sumus iustificari querentes in christo. id est si dicitis et si verum est nos peccasse eo quod legem dimisimus. et in christo iusticiam quesivimus. ergo quod si per eum. scilicet christus peccati minister est. Sed Numquid christus peccati minister est sicut quis hic dicat scilicet Absit. ut christus peccavit qui legem destruxit et deseri precepit. Si id est. quasi. christus vere non peccavit hic precipiendo. quia non ego peccavi deserendo et destruendo quia si iterum hic redi. quia destruxi. scilicet superbiam gloriantem de operibus legis. prevaricatorem me esse constituo. Videtur forte ex his verbis sibi posse obici. quia si fidem christi quam ante obpugnabat nunc edificat prevaricatorem se constituat. sed illam non destruxit. quia destrui non potest. hanc autem superbiam vere destruxit et destruebat. ideo si redificaret prevaricator fieret. Ille enim prevaricator est qui destruxit et falsa que destruxit ea rursus edificat. Ille non est qui renatum se conaretur destruere ipse enim non esse et destrui posse cognosceret. tamen eam non ipsa edificet. Vel ita. Quod si quasi dicit quod de operibus legis non est iusticia et vere quod quia et nos ipsi qui in lege maiores inventi non opinione habiti sed vere probati sumus esse peccatores in ea. dum ei subest seruiendo in qua non apparet. quia

Ego enim p legem legi mortuus sum ut deo vivã. xpo 9fixus sum cruci. Vivo autem iam non ego. vivit vero in me xpc. Quod autem nunc vivo in carne i fide vivo filii di qui dilexit me et tradidit semetipsum pro me. Non abicio gratiam di. Si enim p legem iusticia, gratis xpc mortuus est. O insensati galathe quis vos fascinavit veritati non credere? Ante oculos quorum xpc proscriptus est et in

Aug. ad paulinum epm.

Aug.

Berengarius idem.

Ambr.

Aug. sup epta Iohis.

Aug. in li. sententiarum

similem dicit ueritatis quam in sapientia edificauit et constituit in .vii. columpnis, quo numero vel uniuersitas predicatorum, quia solet poni uniuerso vel septenaria operatio spiritus sancti insinuatur. Cum hec in me uidissent et cognouissent, dederunt dextras, id est consenserunt in societatem et paruerunt diuine uoluntati consentientes ut ego preessem in predicatione gentium, sicut petrus in circumcisione, et sic alii apostoli obedierunt petro, ita barnabas paulo. Non ergo inuenti sunt dissentire in aliquo ab illo, ut esset ille se perfectum accepisse euangelium dicere et illi negarent et aliquid uellent tanquam imperfecto addere. Sequitur: Ut nos. Quia dederunt nobis dextras, addunt utique ut nos iremus in gentes, ipsi autem in circumcisionem; sed addiderunt ut pauperum qui erant in ierusalem, qui rerum suarum uenditarum pretia ad pedes apostolorum posuerunt, memores essemus ad opus illorum faciendo collectas, extra preter hoc quod nobis egebant. Quod, id est quod ipsi monuerunt nos hoc facere, quod etiam sine admonitione illorum ego sum sollicitus, id est studiosus facere hoc ipsum, non minus diligenter quam ab eis precepitur. Cum ipse cum uenisset petrus antiochiam, licet hic in actibus apostolorum non legatur, in faciem ei restitit paulus, unde subdit: Cum autem uenisset. [illegible]

Ambr.

Jero.

Ambr.

[illegible] restiti dico eundo in faciem ei [illegible] coram omnibus quibus nocebat [illegible] reprehensione [illegible] ecclesie ierosolimitane [illegible] emulatores legis erant [illegible]

Ambr.

[illegible] Cum autem uenissent a iudea, subtrahebat se petrus [illegible] gentilium [illegible] segregabat se [illegible] timens eos qui ex circumcisione erant [illegible]

Crisost.

[illegible]

Crisost.

Sed cum uidissem, ego solus, quod non recte ambularent [illegible]

iii. iacobus et cephas et iohannes, qui uidebantur columpne esse, dextras dederunt mihi et barnabe societatis, ut nos in gentes, ipsi autem in circumcisionem; tantum ut pauperum memores essemus, quod etiam sollicitus fui hoc ipsum facere. Cum autem uenisset cephas antiochiam, in faciem ei restiti, quia reprehensibilis erat. Prius enim quam uenirent quidam a iacobo, cum gentibus edebat. Cum autem uenissent, subtrahebat et segregabat se, timens eos qui ex circumcisione erant. Et simulationi eius consenserunt ceteri iudei, ita ut et barnabas duceretur ab eis in illam simulationem. Sed cum uidissem quod non recte ambularent ad ueritatem euangelii, dixi cephe coram omnibus: Si tu cum iudeus sis gentiliter uiuis et non iudaice, quomodo gentes cogis iudaizare?

quia bona intentione id agebat [illegible] reprehensio [illegible] non esse iudaizandum [illegible] legalia [illegible] dispensatione [illegible] Aug. in eo loco [illegible]

intentionem. Sed ad iu. eum, quia prius phiberat in [illegible] ut gentes iudaizarent. Dixi cephe coram omnibus, quia preposita scandalis dictum est coram omnibus illi obiurganda est sanatur. Non enim utile erat errorem qui palam nocet in secreto emendare. Huic etiam accedit quod firmitas et caritas petri, cui ter a domino dictum est: pasce oues meas, obiurgationem talem posterioris pro salute gregis libentissime sustinebat, ualebatque hoc ad magnum humilitatis exemplum, ut in eo quod prius esset disceant ceteri mites esse et humiles. Ipse enim petrus qui a paulo fiebat, utiliter libertate caritatis sancte ac benigne pietate humilitatis accepit. Atque ita exemplum posteris prebuit, tanto sanctius quanto ad imitandum difficilius, quod non dedignarentur maiores sic ut [illegible] recte tramitem reliquissent, et a posterioribus corrigi. Laus itaque fuit libertatis in paulo et sancte humilitatis in petro. Fuerunt Dixi ergo: Si tu, opere cum sis iudeus natione et gente, gentiliter uiuis, id est gentium non iudeorum ritu uiuis, quia sciebat illam discretionem ciborum nichil conferre [illegible] Quod ergo debent facere qui non fuerunt [illegible] lathe non utique debent recipere [illegible] cogebat [illegible] exemplo [illegible] galathe per auctoritatem [illegible] reprehensio [illegible] Sed de hac autem reprehensione [illegible] sentire uidentur. Jero. et Aug. [illegible] de legalium obseruatione. Jero. [illegible] petrum non obseruasse [illegible]

porphirius petrum a paulo reprehensum. nob obiē uolens. illi ma
clam erroris. 7 huic procacitatis inurere. 7 in coe ficti dogmatis
accusare mendacium. dum int se ecclesiar principes dissidere. g. utrq;
fac̄ nō intelligens q̄ sensu petrus reprehensibilis fuisse. t ei paulus
restitisse in facie dicatur. nā utrq; recte sentit legē nō ēē tenen
dā. 7 ig. in oī gente qui ecq; timet dm accept ē illi. 7 operat iu
sticiā. s; utrq; cauta simulatiōe dispensat. ille subiectiōne. iste re
prehensiōne. ut et iudeis supbia. 7 gentib desperatio tolleret. 7 ig
t paulo. t eis q̄ b am edens. se ab eis p ea separabat. petrus n re
prehensibilis erat. nec ei paulus procacit resistebat. paulus n. i pet.
h n potuit reprehēde q. ip fec. n arguere simulatiōnē. cui ip
re erat. g; fuit h reprehensio n uia. s; dispensatoria. n petrus
peccauit. n paulus procacit arguit. petrus aūt sic in actib apłor
legit. auctor fuit h decreti. legē p euglm n ēē seruādā. q p
uisionē linthei. n erat diuisi gnis alia ad cornelium mittit. 7 cū
gentib comedit. q 7 in qone solutū de hac re. Cū n. paulus 7 barna
bas iā gentis multis gentib uenissent antiochiā. q dā de iudea
descendentes dicebāt. sn lege moysi nemo pt saluari. et utrq;
s. paulus 7 barnabas. 7 illi iudei q h dicebāt ascenderet ierlm
ad apłos. petrus aut. dedit ds spm scm sic 7 nob. 7 nich discer
nit int nos 7 illos fide purificans corda illor. Nc g temptatis
dm impone iugum. q neq; nos neq; patres nri portare potui
mus. s; p grām credimus saluari sic 7 illi. Secū utq; bn sensit de a
bolitiōe legis. s; simulauit p timore iudeor. ne occōne gentium
a fide recederent. 7 sic pderet gregē suum. Simulauit aūt paulus p si
mili metu. n in circūcisiōe timothei. 7 ip q coma ex uoto nutri
uit n nazarei in chenchreis caput in lege totundit. p uilla 7 in ie
rlm consilio iacobi 7 pbiteror purificat se c legē templum intrauit 7
hostiā obtulit. Cōē quom iudis iudēs fcs ē. 7 h g officioso m
datio. s; honesta dispensatiōe. 7 petrum se gentib segregasse. 7 pau
lum ei restitisse. ego immo alii aūt me exposuerunt. n 7 apłor pru
dentia demonstraret. 7 blasphemantis porphirii imprudentia
cohiceret. Aug. n dic credentes de gentib hoīe legis liberatos
ēē. de iudeis n credentes legi subditos ēē. n peccare. si circūcide
7 sacrificarent. cū spem salutis n in eis n constituant. n peccat pe
trus si iudaizat. s; q gens cog iudaizare suo exemplo inq soluis.
paulus eū reprehendit. n doctor gentium. n sit reprehensio uia. nec
dispensatoria. Alioqn mentit ē paulus. Si n. fec h petrus q fu
ēē debuit. mentitus ē paulus q eū uidit n recte ābulante ad ui
tate euglii. Qsqs n fac. g. face debet. recte utiq; fac. 7 io. fal
sum de illo dic. q dic eū n recte fecisse. q nouit eū face debu
isse. Si aūt uer scripsit paulus. uer ē g petrus n recte ābula
bat ad ueritatē euglii. Ego qd illud petr sic egisse credo. n gens co
geret iudaizare. h. n. ego scripsisse paulum que uerum ēē. non
credo. 7 io n recte agebat h petrus. q erat cont ueritatē euglii ut
putarent q credebant in x. se sn illis legalib saluos ēē n posse. h
eni contendebant antiochie q ex circūcisione crediderant. Ipm n pau
lum credo n ita egisse. cū timotheum circūcidit. t chencris uotum psolu.
t ierosolimis a iacobo admonit. legalia illa suscep. n putare ui
nit. tāq p ea illa legalia salutē dari. s; ne illa q iustis fierior ds si ille
uit. tāq ydolatriā gentium dāpnare credet. h ē n. q illi iacob ait.
Uides frater qt milia sc in iudea q crediderunt in x. 7 hij ōs emula
tores legis sunt. audierunt n. de te q discess. nē cionē doceat a moyse
eor. q p gns sc iudeor. dicēs n debe circūcide filios suos. neq; scdm consue
tudinē ingredi. Qd g. Utiq; oportet conuenit multitudinē. audier
n. n. te supuenisse. hoc g fac qd t dimus. Sunt nob uiri iiii. uotum
hntes sup se. hs assumptis. scifica te cū ipis. 7 scient oms falsa ēē q
de te audierunt. Ho. n. ut opinor obscurum ē 7 iacobum h io monu
isse. n scirent falsa q de illo audierant. hij. q cū iudeis credidissent
tam emulatores legis erant. q sic ea uolebant obseruari tanq sn hs i
euglio salus credentib ēē n posset. hij senserunt paulum o chemens
sinum grie pdicatorē. 7 inimicum eor maxime aduersum. ab emulis
n. noue legis q n intellebant q aio audens fidelib illa n obseruari
debent. s; ppt quōndā auctoritatē diuinā. 7 sacramentor illor pro
phicā sctitatē. n ppt adipiscendā salutē. dicebat paulus enim grie pdica
tor dāpnare legē moysi n sacrilegā. 7 ido mādare scriptā. 7 io h falsē
criminatōis inuidiā diluere uolens ipe iudaizauit. ostendens n eā
ēē sacrilegā iudeis. n ē ydolatria gentib n ēē necessariā saluti. porro apli
ierosolimis decūiant. ne quisqm et iudeos iudaizare pphiber. quamuis
7 ipos xana doctrina n cogeret. Itaq; si p h apłor decretum petrus hunt
illā in antiochia simulacionē q gens cogeret iudaizare. n mirum si
paulus constringebat eū libe debe asserere. q ē cetis apłis se ierosoli
mis decreuisse meminat. Si aūt h aūt illud consilium ierosolimita
n petrus fec. n sic mirū ē q uolebat eū paulus n timide h subtege.
s; fidenter asserere. q eū partim iā sentire nouat. t qz ē eo consulat
euglm. t q in cornelii uocatiōe 7 diuinitus eū de hac re admoni
tum acceperat. sine qz anq illi uenissent antiochiā q s timuerat
cū gentib eū quiesci uidat. n; eni negamus in hac sūa fuisse petrum
tunc 7 paulus fuit. Nō g ite eū qd uera re uim ēēt docebat. s; ei simula
cionē q gens cogebat iudaizare arguebat. qz sic illa oia simulatione
gebant. q. uim ēēt q dicebāt q dā. s. credentes sn lege n posse sal
uari meum sūe n consensionē. s; simulatiōnē timore petrus inciderat
ut de illo paulus ite scriberet. q eū uidisset n recte ābulante ad ui
tate euglii. eiq; iustissime dicet q gens iudaizare cogebat. q paulus
utiq; n faciebat. ob h illa uetā iacerē n op ēēt obseruās. ut dāp
nāda n ēē monstrare pdicās tm instanter n eis. s; grā fidi saluos
fieri fideles. ne ea uelut necia quisquā susciper. p passionē 7 resur
rectiōnē naq; dñi tāquā reuelata fide amiserat. tanq uitā sui officii
corruptum sic defuncta corpa deducenda erant. qdam ad sepulturam n
simulāte s; religiose n erat deserenda continuo. t inimicor detrectoib
tanq canum morsib pricienda io nc quisqs xanor quamuis sit ex iudis
ea celebrare uoluerit. q sopitos cineres eruens. n erit pius deductor t
baiulus corpis. s; impius sepulture uiolator. Nā processu tpis obseruatō
nes ille ab hoib xanis sunt deserende. Sum ipm apłm paulum intrugās

Aug. de bapt° paruulor

Ambr. Remigius

Iero. Crisost

Ambr.

Aug. sup epłam Iohis.

Deinde ueni in partes syrie et cilicie. Eram autem ignotus facie ecclesiis iudee que erant in christo. Tantum autem auditum habebant quoniam qui persequebatur nos aliquando nunc euangelizat fidem quam aliquando expugnabat. Et in me clarificabant deum. Deinde post annos xiiii. iterum ascendi ierosolimam cum barnaba assumpto et tito. Ascendi autem secundum reuelationem et contuli cum eis euangelium quod predico in gentibus. Seorsum autem his qui uidebantur aliquid esse ne forte in uacuum currerem aut cucurrissem. Sed neque titus qui mecum erat cum esset gentilis compulsus est circumcidi. Sed propter subintroductos falsos fratres qui subintroierunt explorare libertatem nostram quam habemus in christo ihesu ut nos in seruitutem redigerent.

non ad assertionem predicationis sue conferebat. ut illatenus uoluit cedere. ut ueritas predica
tionis monstraretur. et nota quod in hiis omnibus et se conuince
bat. et legem non tenendam comprobabat. unde subdit. ut ueritas
id est quod ideo in nullo cessimus ut ita ueritas euangelii permaneat apud uos. ideo non
sed non cessit circumcidendo titum. ne occasionem daret eis qui
sine circumcisione illa dicebant. credentes saluos esse non
posse. et ad deceptionem gentium. sed et paulum sentire
iactabant. Alibi uero non obfuit circumcisio timothei
non pro scandalo iudeorum. ne iudeis sic uideretur detesta
ri circumcisionem. sicut ydolatria detestanda est. cum illam sibi deus
preceperit. hanc sathanas persuasit. ideo ergo non fecit in tito
quod in timotheo. ut ostenderet illa sacramenta non tamquam
necessaria appeti. nec tamquam sacrilega debere dampnari. et
secundum aliam litteram. quidam enim latini codices non habent. Neque.
secundum quam ita legitur. quod titus non est compulsus circumcidi. sed alibi
ad horam cessimus subiectioni eorum. ut in timothei circumcisione.
Reddit autem causam quare compulsus est facere quod nolebat. scilicet pro
scandalo iudeorum preueniens calumpniam falsorum fratrum
qui parati erant commouere seditionem. si illum filium iudee
incircumcisum ordinaret episcopum. et hoc est quod ait. cessimus dico
propter falsos fratres. subiectioni. in loco non ego et timotheo et aliis
cum quibus sub. ex. l. n. quoniam h. i. x. ie. u. re. n. inser. le
gis quod est facere necesse. propter illum quod nos exercitare mole
bantur. uel cessimus subiectioni circumcidendo timotheum. ad
horam cessimus. ita ut ueritas euangelii permaneat apud uos. quod hoc est quod neque
circumcisio aliquid confert. neque preputium. sed fides. sed non erat apud
iudeos qui credentes circumcidebant filios suos. hanc
de diligenter. quam illam litteram ambrosius improbat quod dicit. nec ad
horam cessisse ita dicens. titum superius dixit non esse compulsum
circumcidi et subiectioni subdens. sed propter subintroductos falsos fratres id est. quibus nec
quod tamen sonat non quod ad horam cessit propter illos. Si autem propter
illos falsos fratres non cessit. sic legitur in quibusdam codicibus
non uoluntate non cessit. nam cessisse se significauit si illi
non essent. sed propter illos subintroductos falsos fratres non ces
sit. Si ergo circumcidendus non fuit quem falsi fratres dicunt. et quod beneficio
non fecit quod faciendus non erat. Si ergo hoc est beneficium prestitum
tum apostolo quod horum causa non cessit et cedere non debet. et in
exploratores dicti sunt. si hoc illum facere nolebant quod
facturus erat. sed propter istos non fecit. sin autem non erat facturus
sine dubio propter istos fecit. littera hoc indicat que cessit. et
littera scimus esse clamat. quoniam ad horam negauerit
se cessisse. et propter iudeos probet timotheum circumcidisse
ille non possit dicere se nec ad horam cessisse. quoniam numquam
inuenitur cessisse. non ad horam. cessit quod numquam cessit
quasi aliquando cessit. quoniam non ad horam. Cur ergo dicit se ces
sisse propter falsos fratres. si per se facturus erat. Aut cessit
sit propter falsos fratres non cessit. aut non cessit propter falsos

Neque ad horam cessi
mus subiectioni. ut ue
ritas euangelii permaneat
apud uos. **A**b his autem
qui uidebantur esse aliquid
quales aliquando fuerint ni
chil mea interest. **D**eus perso
nam hominis non accipit. **M**i
chi enim qui uidebantur esse
aliquid nichil contulerunt.
Sed contra cum uidissent quod cre
ditum est michi euangelium prepu
cii. sicut et petro circumcisionis.
Qui enim operatus est petro
in circumcisionis in apostola
tum operatus est et michi inter
gentes. **E**t cum cognouis
sent gratiam que data est

fratres cessit. nam ex his duobus restat unum. cessit ergo
non sponte propter illos faciendo. quod per se non faceret. humili
ans se legi circumciso timotheo. non dolus. et scandalum iu
deorum cessaret. qui parati erant commouere tumultum et sedi
tionem. si illum filium iudee incircumcisum susciperet. et episcopum
ordinaret. de filiis autem grecorum non erat scandalum. quia epistola
apostolorum iam data erat. non dicebant eos non oportere circumcidi. sed
iudei credentes circumcidebant filios suos. nec epistola apostolorum
hoc uetabat. non de his aliquid significauerat. unde non titus est com
pulsus circumcidi qui de gentilibus erat. sed timotheus filius iu
dee propter exploratores circumcisus est. ita ut ueritas euangelii
maneat. scilicet quod in christo neque preputium neque circumcisio aliquid
ualet. sed fides que per dilectionem operatur. Sequitur. **A**b his autem
quasi de collatione euangelii refero ad commendationem meam.
sed quales. id est quam idiote fuerint ad meam comparationem. aliquid
scilicet diu in lege exstiterunt antiquitus. apostoli essent illi qui uidebantur
esse aliquid. id est alicuius auctoritatis qui cum domino ambulauerunt
et miracula eius uiderunt. uidebantur dico ab his
scilicet falsis fratribus qui quod uidentur esse aliquid carnalibus hominibus
uidentur esse aliquid. nam ipsi non sunt aliquid. et si uere sunt. sunt dei
bonitate. christus in illis est aliquid. non ipsi per se. nam si ipsi per se essent
aliquid. semper fuissent aliquid. quales aliquando fuerint. quod ipsi et
peccatores et idiote fuerunt. nichil mea interest. referre. id est
nichil michi prodest. nichil statum meum. quod preterita non prosunt. nec ob
sunt. Innuit tamen se preualuisse dicendo. quales aliquando fu
erint indicat se in legalibus preualuisse eis. sed nichil tamen sibi
profuisse. uel galathis non sunt curanda legalia. **D**eus
autem id est quod michi interest est. quod deus non accipit personam hominis. magnam uel paruam. id est sine personarum accep
tione. omnes ad salutem uocat non reputans eis eorum delicta. **M**ichi autem uere. quasi ideo ad preterita
non recurro quod ea que nunc sunt sufficiunt michi ad commendationem. ab eis qui uidebantur esse aliquid. scilicet petro et
aliis qui fuerunt cum domino nichil contulerunt. id est addiderunt michi unde patet quod non illis inferior sum quia a
domino doctus perfectus sum. ut nichil esset quod in collatione mee perfectioni adderent. Quia uero illis impi
us tribuit sensum deus et michi gratia. ut deus non accipit personam hominis que si ita esset ego pau
lus a multis ... non fuisse. sed sicut dictum est. id est. Vel ita iunge. et legitur autem
michi quod qui uidebantur esse aliquid nichil contulerunt. **S**ed econtra per eorum opinionem insidiam
cum uidissent quod euangelium preputii a domino creditum est michi. ut fideliter principaliter sicut et pe
tro euangelium circumcisionis. Christus dedit paulo ut ministraret gentibus. quod et petro dedit ut
ministraret iudeis. ita tamen dispensatio distributa est
illis ut et petrus gentibus predicaret. si causa fecisset. et paulus
iudeis. **Q**ui enim. quasi pro his uidero que qui operatus est in pe
tro. id est dedit quod neque hoc erigendo eum in apostolatum circumcisionis.
id est iudeorum operatus est et michi. id est ad honorem meum. inter gentes
cum uidissent magna. **E**t cum cognouissent gratiam que data est michi. id est gratiam scilicet quod
miracula faciam. confirmauit gratias conuenientium. cephas. id est petrus
et iacobus et iohannes. qui erant honoratiores in apostolis.
quia semper uiciniores cum domino fuerunt. qui uidebantur esse. id est
sustentacio totius ecclesie. quia et ipsa columpna et firma

Aug. in libro contra mendacium.

Aug.

Remigius

Crisost.

Ieron.

Ambr.

Crisost.

[illegible]

suadeo an deo? Aut quero hominibus placere? Si adhuc hominibus placerem, Christi servus non essem. Notum enim vobis facio fratres evangelium quod evangelizatum est a me, quia non est secundum hominem. Neque enim ab homine accepi illud neque didici, sed per revelationem Jesu Christi. Audistis enim conversationem meam aliquando in Judaismo, quoniam supra modum persequebar ecclesiam Dei et expugnabam illam, et proficiebam in Judaismo supra multos coetaneos meos in genere meo, habundantius emulator existens paternarum mearum traditionum. Cum autem placuit ei qui me segregavit ex utero matris mee

[illegible]

Haymo. Crisost. Aug. Aug. Secundum meos. Aug.

reuelaret filium suum, id est ut ostenderet quante potentie et bonitatis esset filius suus. Vel reuelaret filium suum in me, id est in mea intelligentia. Vocauit me de mala uita in bonam, non pro meritum meum, sed per gratiam suam. Et ad hoc utique uocauit ut euangelizarem illum, id est filium in gentibus. Ipse utique qui me fecit ad hoc me ducere potuit. Augustinus. Antequam aliquis nascatur, scit deus quid futurus sit et qualis. Unde de ieremia legitur: Priusquam te formarem in utero noui te. Deus ergo presciens futuros antequam sint, eum uult nasci facit ut sint, et iam natos quos uult per gratiam uocat ut iusti sint. Sic paulum uocauit per gratiam ut annuntiaret christum, ut ergo totum ostenderet esse a deo, scilicet quod est et quod iustus est. Attende sequentia in uno sensu. Continuo non acquieui, id est quando uocauit me et reuelauit filium suum, continuo predicaui, instructus a deo, et ideo non aliud tenendum quam predico, nec hominibus credendum, sed deo qui me uocauit. Et hoc est quod ait continuo non, id est. Vel iustitie parentum intelligi aliud. Sequitur: Mundus ... synagoga ... uel maioribus et sectatoris fuerunt pharisei, de quorum numero segregatus est. Cum autem placuit ei qui me segregauit de numero phariseorum, qui erant sectatores synagoge, ut reuelaret filium in me, uocauit me per gratiam suam ad hoc ut euangelizarem illum in gentibus, hoc non imitatus, et ego continuo non adquieui. Non ait non continuo acquieui, quia non tunc sed postea adquieuit, sed ait continuo non adquieui carni et sanguini, id est iudeis, sed potius respui uicia uel prauas carnem et sanguinem ac eius principes gentis, scilicet iudeos, quibus non consensit in legis obseruatione et christianorum persecutione. Neque ueni ierosolimam ad antecessores meos apostolos, id est qui ante me crediderunt, ut ita constaret quod non ab eis didici euangelium. Et ad eos non ueni, qui non erat opus electo a deo, sed abii predicare in arabiam, ubi nullus apostolorum predicauerat. Et iterum reuersus sum damascum, ubi ipse adhuc rudis predicauerat. Deinde post annos tres ueni ierosolimam uidere petrum, non discere aliquid ab eo, sed uidere eum propter affectum apostolatus, et ut petrus sciret me fore socium apostolatus. Et mansi apud eum diebus xv, ut receptus ab eo in uia christi, apostolis et apostolatus, per hoc ostendit se nullo modo dissentire ab aliis apostolis, ut susurrabant sui emuli. Alium autem apostolorum neminem uidi, et ita constat quod non ab aliis didici. Neminem dico uidi nisi iacobum fratrem domini. Hic est iacobus minor qui dictus est frater domini, non quia hic iacobus filius fuit ioseph, qui pater ihesu dictus est, sed non est hic, tantum est ioseph uirgo credatur fuisse. Alia ergo causa querenda est quare frater domini dictus sit, sicut simon et iudas et ioseph. Unde in euangelio dicitur: Ecce pater tuus et mater tua et fratres tui et cetera. Ut ergo liqueat quare fratres dicantur, sciendum quod maria

uocauit per gratiam suam ut reuelaret filium suum in me ut euangelizarem eum in gentibus continuo non acquieui carni et sanguini. neque ueni ierosolimam ad antecessores meos apostolos. sed abii in arabiam et iterum reuersus sum damascum. Deinde post annos tres ueni ierosolimam uidere petrum. et mansi apud eum diebus xv. Alium autem apostolorum neminem uidi nisi iacobum fratrem domini. Que autem scribo uobis. ecce coram deo quia non mentior.

mater domini ioachim et anne filia fuit, que nupsit ioseph, et ita ioseph fuit putatiuus pater christi. Mortuo autem ioachim, cleophas frater ioseph eandem annam accepit uxorem et genuit ex ea filiam quam uocauit mariam, que nupsit alpheo, qui genuit ex ea filios, scilicet iacobum, ioseph, simonem et iudam. Mortuo autem cleopha, quidam salome eandem duxit annam et generauit ex ea filiam nomine mariam, que nupsit zebedeo, et habuit ex ea filios, scilicet iacobum qui dictus est maior et iohannem euangelistam. Tres uiros ergo habuit anna et tres filias. Hic uidendum est quare iacobus alphei et minor dictus est et frater domini. Minor dictus est ad differentiam iacobi zebedei, qui maior dictus est non secundum etatem, sed quia prius secutus est dominum. Itaque iacobus alphei minor dictus est quia posterior. Et adhesit fratre. Frater domini dictus est, ut quibusdam placet, quia filius fuit matertere christi. Vel propter similitudinem sanctitatis. Vel potius quia nepos fuit patrui christi, id est cleophe. Hebrei enim germana consanguinitate ex parte patrum coniunctos fratres uocant. Unde ieronimus: Fratres domini dicit intelligi hic iacobum et fratres eius his uerbis. Quidam sequentes deliramenta apocriforum suspicantur fratres domini fore statuentes esse filios ioseph de quadam muliercula escha. Sed nos fratres saluatoris hic intelligere debemus, scilicet filios alphei et matertere eius marie, iacobi minoris et ioseph et iude. Quatuor enim modis in diuinis scripturis fratres dicuntur, scilicet natura, gente, cognatione, affectu. Natura ut iacob et esau. Gente ut omnes iudei fratres dicuntur inter se. Unde in deuteronomio: Si fratrem tuum emeris qui est hebreus, id est iudeus. Constitues et super te principem quem dominus elegerit, eum qui sit de tuis fratribus. Porro cognatione fratres uocantur qui sunt de una familia, id est ex una radice frondes diffunduntur. Sicut abraham in genesi fratrem appellat loth dicens: Ne sit rixa inter me et te, quia fratres sumus. Et iacob et laban fratres dicuntur. Affectu fratres dicuntur, scilicet omnes christiani fratres dicuntur. Ut ibi: Ecce quam bonum et quam iocundum habitare fratres in unum. Et dominus ait: Vade et dic fratribus meis. Porro in communi omnes homines fratres dicuntur, quia ab uno patre nati sunt. Illos ergo fratres christi appellatos intelligimus cognationis priuilegio. Iacobus frater domini uel ex filiis ioseph uel de alia uxore uel ex cognatione matris eius marie debet intelligi. Sequitur: Que autem nunc scribo uobis de me, ecce omnibus pateat quia non mentior. Hoc dico coram deo, id est teste deo. Iurat apostolus ut credatur quod dicit quasi persecutionis necessitate compulsus iurat, quia nisi hoc faceret non crederent ei, quibus non expedit ut non credant, immo expedit ut credant. Et ideo quia plus est hoc quam est est, non non, sed hoc quod amplius est a malo est, et si non a malo iurantis, a malo est non credentis. Ideoque non ait: Si quis amplius fecerit malum est, sed quod amplius est a malo est.

Aug. super epistolam Iacobi.

Ieronimus.

Idem Ier.

Aug.

Ambr.

cōmunicet. ut consilia vobis et gratiam x̄ et caritatem dei. Ut et possideatis gratiam salutis. q̄ x̄. donat communicatione sancti spiritus. Hi et dilectos a deo et salvatos gratia x̄ invicem. Trinitatis et complemento ē et unitas potestatis et ē divine. tota trinitas sit vobiscum. dans gratiam de commissis et caritatem et tē in perfectione consummationis sit hominis in salutem. am.

Incipit epistola ad Galathas.

Paulus apostolus et cetera. Hanc epistolam scribit apostolus Galathis. Galathe autem sunt greci. Galli etiam in quandam grecie provinciam olim venientes grecis se miscuerunt. Unde illa provincia prius gallogrecia, deinde appellata est galathia. Cum enim greci acuti ingenii essent, illi tamen galathe stulti et ad intelligendum tardiores erant sicut et indociles galli. Hi veritatem fidei et doctrine ab apostolo acceperant. Sed postea inundaverant a pseudo apostolis temptati, qui eis persuadentibus ut legem euangelio adderent asserebant. Et quod fide sine carnalibus observantiis non sufficit ad salutem. Et petrum et iacobum et alios qui cum domino fuerant legis observantias cum euangelio miscuisse. Ipsum quoque paulum aliud in iudea facere aliud in gentibus predicare. His autem istum galathas subverterent a domino et eis assentientes in legis observantias conversi sunt. Ideo hos apostolus revocat ad veritatem fidei christiane et doctrine euangelice scribens eis ab epheso de gratia de qua romanis scripsit. Legem scilicet venientibus. Sed romanis tamquam sapientibus altiori sensu et profundioribus usus est argumentis. Istis non vult innui sapientibus usus est modo atto sermone quibus et dicit. O insensati galathe ut sic eos revocaret. Est ergo intentio apostoli in hac

Paulus apostolus non ab hominibus neque per hominem, sed per Ihesum Christum et Deum patrem qui suscitavit eum a mortuis, et qui mecum sunt omnes fratres ecclesiis Galathie. Gratia vobis et pax a Deo patre et domino nostro Ihesu Christo qui dedit semetipsum pro peccatis nostris ut eriperet nos

epistola galathas visitans per seipsum apostolorum convenientes ad fidei religionem et euangelii veritatem reducere. Quod ostendit talis salutatione premittit non esse destructores et de operibus legis glorian tes de sua dignitate et x̄ gratia habitur tamquam commendans personam suam quam pseudo deprimebant. Per salutationem deleniens eos reducantur. Per personam suam laci commendat. Deinde legem moysi nisi sintus confirmabat docendo ei non esse tenendam. Per x̄ qui non solum non perficit ad iustitiam sed et officit. Tamen commendat euangelium et fidem x̄ que sufficit ad salutem. Premittens autem salutationem per commendat personam suam dicens. Paulus apostolus non electus vel missus ab hominibus scilicet ab anania, ut quidam dicebant. Et ab aliis ut quidam ab apostolis electi et missi fuerunt et iactantes se ipso apostoli. Neque constitutus per hominem purum. Sed per Ihesum x̄ et deum patrem id est a deo patre constitutus est per filium qui est salvator et rex. Ut ergo constitui est deo aqua per filium electus est et missus non dicit in destructione legis. Imponebatur enim illi quod contra deum predicaret eo quod legem a deo datam destrueret. Vel ita. neque constitutus per hominem x̄ id est per x̄ ex parte hominem id est mortalem. Sed per eum iam Ihesum id est ex omni parte immortalem iam suscitatum quod non homo paulatim homines. Sed totum sicut eum per spiritum docuit. Ut per hoc sit maior per quod videbatur minor. Ceteri enim apostoli videbantur esse maiores quia priores. Iste minimus quia novissimus. Sed iam apparet dignior quia priores constituti sunt per x̄ adhuc ex parte hominem id est mortalem. Novissimus vero paulus per x̄ iam totum deum id est ex omni parte immortalem immortalem et deum patrem qui hoc fecit per filium. Atque ut aperte est dixit neque per hominem subdit qui suscitavit eum a mortuis. Ita dignius constituit me per immortalem x̄ quam alios per mortalem. Per immortalitatem iam non homo dicitur x̄ deus. Per substantiam vero humane nature in qua ascendit in celum et mediator dei et hominum homo ihesus x̄ dicitur. Paulus inquam et omnes fratres qui mecum sunt dolentes de vestra seductione testes veritatis mee quibus oportet vos credere. Non pauci sed omnes. Hoc ideo dicit quia facile noscunt se errasse quia a multis reprehenduntur. Hi ergo omnes mecum mandant ecclesiis Galathie hoc scilicet. Gratia sit vobis id est remissio peccatorum et pax vestra id est reconciliatio ad deum et non aliunde. Ut a deo patre id est deo nostro et cetera. Quia non est minor patre quod iniuriose extitit legi. Dum spiritum sine lege ad salutem non sufficere asseruit. Sicut non legem sine eo sed ab ipso sine lege gratia est et pax a quo secure querenda est. Qui ipse est qui dedit id est sponte obtulit. Quia non est alius qui possit aperire librum. Ut leo de tribu iuda semetipsum. Quia non erat alia digna hostia offerre pro peccatis nostris deplendis. Ergo est verum salvatoris. Quid ergo locus habet lex. Nullum peccatum. Dedit autem ad hoc ut eriperet. Quia in quandam nos peccatis

Aug. in li. numer.
Aug. de spi. et litt.
haimo
ii. co. X

ṅ reretnos q̄ uei eramꝰ sub lege de sc̄lo. i. de cō
formitate mūdi h̄ qͥ nos allicē. i. maloꝝ q̄ in
mūdo ꝯmittunt̄. c̄ ī sunt̄ insipiā. spurcicia.
⁊ infirmitas. a qͥb⁹ nos eripͫ ille q̄ ē sapiā. sc̄i
tas. ⁊ fortitudo. sc̄lo dico: p̄senti. tanto pl⁹ capit
nos ē cetna n̄ uideant̄. neq̄. g. s. ad uecheiā
tēpi. Attende g. p̄sens sc̄lm dr̄ neq̄. n̄ io q̄d
mūd⁹ iste ē at adō. mal⁹ sit. s; q̄ in eo fiunt ma
la. ex h̄ sensu dr̄: dies mali sū. dies iacob pes
simi. mūd⁹ in maligno posit⁹. tp̄a p̄iclosa.
sāl⁹ q̄: q̄ sū plena latronib⁹. ⁊ gladi⁹. q̄ cruor
effūdit̄. ⁊ calix q̄ ueneñ tēp̄at̄. mala dr̄r:
q̄ n̄ solū tp̄a. s; ⁊ loca. ⁊ instrumēta maloꝝ
tāxerē infamiā q̄ uicis fuūt. Ita ⁊ sc̄lm dr̄
neq̄. a q̄ x̄. nos eripͫ. et ut sit firmi q̄d de x̄
dic̄. subd̄. s̄ uolū. q. q̄ x̄. ded' se. ⁊ eripͫ nos.
n̄ ē p̄ meritis nr̄is fc̄m. s; sc̄d' uo. d. pa. i. sc̄d'
bniuolētiā di q̄ cauit nos. ⁊ beniuol⁹ est
cui. s. x̄. ⁊ dō pat. uni in ēnitia ē glā. de hac
rdēptiōe in sc̄la sc̄loꝝ. i. sēp. q. h̄ testant̄ p̄sen
tes. ⁊ futuri testabunt̄ amē. h̄ ꝯfirmatōis nota
ē. Attende q. ī hac salutaciōe p̄libauit apl̄s.
⁊ ꝯmēdatiōne sui ⁊ q̄c q̄d possit gr̄a di. ⁊ q. lex
nich ꝯfert. Seq̄r. Miror. ⁊c. h̄ de leuitate e
os rep̄hendit q. ab eugl̄o indiscrete t̄nsiert̄ ad
legē. ⁊ q̄ galatha t̄nslaciō dr̄ ꝯgruit ex ip̄o no
mine h̄ rep̄hensiōis occāō uē sumit. q. ē h̄ p̄di
cta bona ex x̄ sunt. miror q̄ bn̄ p⁹ instructi
fuistis. q̄d sic. i. tā ueheninēr. ⁊ tā cito. i. tā b̄ui
tp̄e. q. insensati. a p̄sēdo t̄nsferimini. i. uel
x̄ p̄m. in legē fertimini. tn̄ miror. q̄a mīr
ē delectacia ꝯfugē ad exicia. ē paulati p̄fici
endū sit. a q̄ aūt ⁊ in q̄d t̄nsferunt̄ ostend' subdēs.
ab eo. s. dō. i. a fide ei⁹ qui uos ad uos uocauit
p̄ p̄dicatōnē in grā di. i. in bona g̃tuita. q̄ x̄.
dat. t̄nsferimini in aliud eugl̄m. i. ī legē q̄ pu
tat̄ eugl̄m. ⁊ ē q̄d meā p̄dicatōnē sc̄d' q. p̄so
cā seruari docēt. tn̄ sc̄d' t̄ntatē spūal' intellen
cie. n̄ ē alia tn̄ subdit. q̄d tn̄ eugl̄m. i. lex n̄
ē aliud s̄ spūalē intelligentiā. nec uob aliud in
dēt. n̄ sunt. i. ēent aliq̄ q̄ uos ꝯturbēt. i. q̄ ꝯtur
bēt puꝝ fontē ur̄i sensus. hi erāt p̄so apl̄i
q̄ dicebāt aliud eugl̄m ēē legē moysi. q̄. x̄. e
uāgl̄m. ⁊ h̄ ad inuidiā apl̄i. et illi tales uo
lunt ꝯuīte. i. ad h̄ tendūt. n̄ ꝯuītāt eugl̄m x̄.
pertīt⁹ in legē. i. spūalia ꝯuīte uolūt in carna
lia. Sed licet. q. ipi ad h̄ tendūt. s; licet nos a

de p̄senti sc̄lo. neq̄. sc̄d' uoluntatē di ⁊ pat̄s nr̄i cui ē glā in sc̄la sc̄loꝝ am̄. Miror q̄d sic tā cito t̄nsferimini ab eo q̄ uos uocauit in grām x̄. in aliud eugl̄m. q̄d nō ē aliud. n̄ sūt aliq̄ q̄ uos ꝯturbant. ⁊ uolunt auertē x̄pi eugl̄m. Sed licet nos aut angl̄s de celo eugl̄izet uob p̄t q̄ q̄d eugl̄izaui m⁹ uob anathema sit. Sic̄ p̄dixi uob. ⁊ nūc itm̄ p̄dico. si q̄s uos eugl̄izauīt p̄t id q. accepistis anathema sit. Modo enī hōib;

psi. nō dico de illis tn̄. aut angl̄s malus l̄
bon⁹ ueniēs de celo. ut credibilior sit. eugli
zet uob. i. annūciet uob aliq̄d q. p̄ut̄ bon
q. sit n̄ dico plus. s; p̄t q. illd' ē. q. eugl̄izaui
uob. fide tn̄. ut sui honestū. sine ꝯmod. a
nathema sit. nota q. n̄ io ait. nos l̄ angl̄s
q̄ boni p̄. minsti. q. h̄ ꝯtingerat nūq̄. s. ad ō
certē ē de ūitate eugl̄ii sui. q. si ⁊ angl̄s aliud
ūciaret. n̄ crederet. s; anathematizaret. At
tende ⁊ q. n̄ ait plusq̄. accepistis. s; p̄t q. ac
cepistis. ⁊ cā si diceret illd' q̄ ipi p̄ut̄ dicaret. q̄ cu
piebat uenire ad q̄sdā q̄b⁹ sc̄bebat. sic ad
thesalonicēses ut suppleret q̄ illoꝝ fidi de
erāt. s; q̄ supplet q. minꝰ erat add'. n̄ q. me
ut, tollit. Q̄a aūt p̄t gredit̄ fidi regulam n̄ in
cedit in uia. s; recedit a uia. Seq̄r. Sic̄ ⁊c̄.
a maiori infert. q. ꝯmq̄. nos l̄ angl̄m excō
municare. mag̃ p̄so excōicādi sit. ⁊ h̄ ē. Sic̄
nū p̄dixi de nob. l̄ de anglo. ⁊ nūc nc̄ dico de
istis. s. p̄so apl̄is. s. q. si q̄s illoꝝ ⁊c̄. Vl' tn̄. ⁊ sic̄
olim p̄sens uob. p̄dixi ⁊ nc̄. absens. itm̄ di
co q. si q̄s ꝯnalit̄ q̄cq; sit. eugl̄izauit. n. p̄. h̄.
q. ac. anc. anathema sit. q̄r h̄: q̄ aliud euā
g̃lizauit. de p̄uato uult p̄ire n̄ de medio
m̄otu. ⁊ h̄ fortē hō carnali nebula ip̄editꝰ
⁊ ā fonte cōi ad p̄uā suā falsitatē reduc⁹ posset
facē n̄ q̄d ⁊ angl̄s. nc̄ si angl̄s de ip̄o fuiens i
p̄adiso n̄ ēēt audit⁹. n̄ p̄petraret in ī morte. me
dia aq̄ pōnta erat oib⁹ p̄cept̄ di. a q̄ q̄dā in pub
blica erat. ⁊ sūi fraude. sūi labe. sūi ceno fluē
bat. s; ueñ angl̄s de celo lapsus serpēs fcs.
q̄ insidiose ueneñ tā sparge cupiebat. ⁊ cum
sit ueneñ de ip̄o. loquit⁹ ē de suo. bn̄ ⁊ c
iuis sic̄ dix: ⁊ illi appetentes q. n̄ erāt aut se
nt q. accepāt. h̄ inde ud' ē. quoōm dicat̄ ana
thema. h̄ ūbū p maledicto ponit̄. ⁊ uulgo
dr̄ deuotacio. nā deuotare se ꝯsueq̄. nemo se
te dic̄. n̄ maledicens. tn̄ illd' ē. ⁊ anathema
tizauit eū ⁊ ciuitates ei. ⁊ uocatū ē nōm
loci illi⁹ anathema. hinc dictū ē ut anathe
ma. detestabile aliq. l̄ abhōiabile uideat̄.
ut. s. nich. tn̄ inde in suos usus auferret.
s; totū in penā luendā uocaret. h̄ enim a
nathematizare. q. uulgo dr̄ deuotare. Vn
go aūt h̄ ūbi ē in g̃ca ling̃. ab his reb⁹ q̄ uote

⁊ p̄ soluto. i. p̄missa. ⁊ ī modo rē sursū ponebant̄ in teplo. ⁊ ē dictū apothoy anathane. i. sursū ponē.

odo. s. q. io dico n̄ sit anathema aliud euā

Aug. in li. … [illegible]

Ieronimo

Crisost.

Crisost.

Aug. de bapt. paruulorum

Remigius

Crisost.

Crisost.

nes susurrationes. detractiones inflationes. seditiones sint inter vos. ne iterum cum venero humiliet me deus apud vos et lugeam multos ex his qui ante peccaverunt et non egerunt penitentiam super immunditia et fornicatione et impudicitia quam gesserunt.

Ecce tertio hoc venio ad vos in ore duorum vel trium testium stabit omne verbum. Predixi enim et predico ut presens vobis et nunc absens his qui ante peccaverunt et ceteris omnibus quoniam si venero iterum non parcam. An experimentum queritis eius qui in me loquitur Christus qui in vobis non infirmatur sed potens est in vobis.

Nam et si crucifixus est ex infirmitate sed vivit ex virtute dei. Nam et nos infirmi sumus in illo sed vivemus cum eo ex virtute dei in vobis. Vosmet ipsos temptate si estis in fide. ipsi vos probate. an non cognoscitis vosmet ipsos quia Christus Iesus in vobis est nisi forte reprobi estis.

[Gloss, left column:]
[illegible] appellari dicuntur. sic agit in eo [illegible] ecclesia illa qui per penitentiam appellantur. [illegible] in penitentia bonorum [illegible] fidelium [illegible] dicens. dimitte nobis debita nostra. id est non ea nobis dimitti petimus que dimissa non dubitamus in baptismo. sed illa que humane fragilitati [illegible] quamvis parva tamen crebra surrepserunt. que si contra nos fuerint in nos congregata [illegible] sic unum aliquod grande peccatum. Quid enim interest ad naufragium an uno grandi fluctu navis operiatur et obruatur. an paulatim subrepens aqua in sentinam impleat navem. [illegible] ieiuniis elemosinis et orationes invigilant [illegible] dimitte nobis [illegible]. Ecce tertio. id est quia timeo ne tales vos inveniam [illegible] ecce tertio hoc apparatu venio ad vos [illegible] in ore duorum vel trium testium stabit omne verbum [illegible] accusatorum [illegible] testibus [illegible] quod queritur ad iudicandum aliquem [illegible] assertione testium culpam invenero non parcam. sic predixi his cum presens fui [illegible] predico ut [illegible] his predixi [illegible] predico. quoniam si iterum venero [illegible] his qui ante epistolam peccaverunt id est omnibus qui post peccaverunt. Quidam codices non habent his. sed subintelligitur. [illegible] dicit se non parcere. quia post tot correctiones si non se emendant non debet eis parci [illegible] ut presens his predixi. ita et nunc absens predico [illegible] potius [illegible] subdit. An queritis experimentum [illegible] qui loquitur Christus in me [illegible] omnia [illegible] experiri [illegible] ut non dicam ego possum sed Christus in me qui in me loquitur. Moris est divine scripture pro se deo tribuere que in nobis facit sic apostolo ipsam locutionem illi tribuit. cuius munere loquebatur id est Christus de quo subdit. qui in vobis id est inter vos non infirmatur sed potens est in vobis [illegible] potens apparuit [illegible] cum dona dedit [illegible] experti non dubitetis ab eo puniri posse [illegible] videtis in nomine eius mortuos suscitatos demones fugatos. surdis auditum. mutis affatum. claudis gressum cecis visum esse redditum [illegible]

[Marginal notes, left:] [illegible] in eo [illegible]. Crisostomus. [illegible]. Ambrosius [illegible]

[Gloss, right column:]
[illegible] si crucifixus est ex infirmitate vite [illegible] humane [illegible] vivit ex virtute dei [illegible] que adds est illa est virtus divinitatis [illegible] illa susceptio que deus homo [illegible] Nam et nos [illegible] infirmi sumus [illegible] in illo [illegible] vivemus cum eo ex virtute dei [illegible] potestatem [illegible] in vobis iudicandis [illegible] virtute [illegible] cum eo [illegible] ex virtute dei [illegible] ingesserunt vestris. Hunc sensum concordat alia littera que est erga vos. ubi habetur in vobis [illegible] infirmi sumus in illo [illegible] nulla passionis [illegible] temptatione eius [illegible] infirmitas illa est vita erga vos. credentes [illegible] infirmabantur [illegible] credentes [illegible] fideles [illegible] vita est erga credentes quia virtute dei resurgunt [illegible] vivant [illegible]. Vosmet ipsos. id est quia ego non parcam et potentiam dei potestatem habeo [illegible] temptate [illegible] vosmet ipsos [illegible] si estis in fide. ipsi probate vos [illegible] bonis [illegible] credentibus [illegible] An non. id est [illegible] probate dicens [illegible] in vobis [illegible]

[Marginal notes, right:] Remig[illegible] Ambr[illegible]

e in uob p fidem et bona opa. e unq;
n forte repbi estis ab eo q. prius hitu
stis. Spo aut. q. qr cognoscetis x. e
in uob. n repbi estis. s; q'cqd de uo
bis sit. Spo aut ex uita quam int uos
egi. cognoscetis. qr nos non sumus
repbi. nec a fide nec a pte. (potestate) Oramus
autem. q. no sum repbi a fide l apo
testate s; tn oramus dm. sm q nichil
hoi lz. ut nich mali faciatis corr
pso uolit. t orat de uob. t n oramus
ut pareamus pbati. i. potentes in
uob exercendo potestate in ulcioi
bus s; poci oram. ut uos faciatis
q bonum e. Nos aut sim. i. pareamus
ut repbi. q. sn potestate n hntes
qd uindicam. h orat aplc. n his bn
agentib in eis corripienda n inue
niat. t sic repbi apparat. pbati
.n. uidnr du iudicat potentes. (occasione) Si
g n sint qs iudicet cessante auc
toritate. q. repbi uidnr. Attende
q att. oramus ut nich mali faciatis
s; bonu. Intelligenda e n. h gra di.
qua sola hoies libant a malo. t sn
qua nlln prsus. siue cogitando
siue uolendo. t amado siue agen
do faciunt bonu. n solu n mostran
te ipa qd faciend sit sciat. s; tm t in
pstante ipa faciat e dilectioe qd sci
unt. hanc quippe inspiracone bone
uoluntatis t opis poscebat aplc co
rinthijs cu dicebat oramus ne qd ma
li faciatis t c. Qs h audiat. t n fatet
at ad nro do nob ee. ut declinem a ma
lo t faciam bon. Illo n. att aplc mo
nem. docem. s; oram. qr sciebat h
oia n ualere q plantando t irrigado faci
ebat in apto n p illa exaudiret ora
te q dat incremtu inocculto. Qda n
dnt nos n debe petere a sepitna ma
iestate. n dec nob ambulare in uia re
cta t ip sectare in mandatis t placere il
li in oi ope bono t h sim. qr inquiunt
h totu in potestate nra e constitutu.
t ita bndictioes nras. qs sr uos faci
unt fris nim euacuat. exinaniut. eh

Spero autem quod cognoscetis quia
nos non sumus reprobi. Oramus
autem deum ut nichil mali facia
tis. Non ut nos probati pareamus,
sed ut vos quod bonum est facia
tis, nos autem ut reprobi simus. Non
enim possumus aliquid adversus ve
ritatem, sed pro veritate. Gaudemus
enim quoniam nos infirmi sumus,
vos autem potentes estis. Hoc et
oramus vestram consummationem.
Ideo hec absens scribo, ut non presens
durius agam secundum potestatem quam
dominus dedit michi in edificationem et non
in destructionem. De cetero autem
fratres gaudete, perfecti estote,
exhortamini, idem sapite, pa
cem habete, et deus pacis et dile
ctionis erit vobiscum. Salutate
invicem in osculo sancto. Salutant
vos omnes sancti. Gratia domini nostri
Ihesu Christi et caritas dei et communi
catio sancti spiritus sit cum omnibus vobis
amen.

dnt. t subsceptione nra q e aut. consensio n. t assi
pulatio e aut. Qd dicis o noue heretice. dicis qr no
peccare in potestate sic hnus. n lz sn adiutorio
diuine gre ipse possim. Hanc mags libim ar.
ad h nob suffice. Quare g dix aplc oram. potat dix
monem. docem. t iubem. q. si dixer. certu dixer.
qr uolutas nra ag aliqd. Illo n. uolutas nra
nich ag. s; sola n suffic. malu tn dix oram.
n sp a gra cui dante. si intellerer illi qn n faci
ut aliqd mali. n solu sua uolutate se uitare
malu. s; adiutorio di impleri. qr ulsu e. b q'n p
cip te. Agnoscere uolutatis arbitru qn orat q
pcepit. agnoscent gre bnficiu. mag. n i sepius
hr. Non n. q. hmis potestate. s; necesse uite
dnari posse sicut dd. n. n. q. n uidem mir. nri
illa potestate. n. n. p. a. ddit. m. h dic qr n e eis
data potestas qo inciam. s. n arguat bn uiuent
s; p ueritate uindicam. s. n iudicet in legis transgre.
Gaudem. n. q. n possum q ueritate. t h effect
indicat. gau. n. q. n su. ifi. i. n exerc potesta
te e nich puniend hntis uos aut po. e. s. n timen
tes iudicium. qr bn agentes t uincentes uicia a no
b repellitis uindicta. t n solu gaudem. s; t ora
m h. s. uiutu csu. i. n i oib pfecti sitis. qr h uo
lo t oro. Ideo ab. sc. uob. h n psens n aga. i uo
b durius. q. uolo q. utiq; posse si mala facietis.
s potestate ligandi t soluendi qua dns d. m. e. t n
in de. n. i. n uos edificem n destruam. n aplc
destruit. sicuq; arguit. n. n. destruunt q ar
guunt n corrigant. s; correcti edificant. De cetero
. q. de malefactis hucusq; correxi uos. de ce. a. f.
gau. i. h agite tm gaudiu sit. t n gaudeatis.
estote pfe. i fide. t uos maiores. exhor. ad id mi
nores. t uos minores. id sapite c maiorib. t
uniuersi. s. maior t minor. sil pace hete. ne sit
por discordia int uos. t si h feceritis. ds dile. t pa.
. i. x. q att. Pace mea do uo. pa. r. n. hnte. co ada
tu uo. do. uo. n di. in. erit uobiscum. i. adiuuans
uos. n pax sit int uos. Salutate uos ipos
inuice in os. sco. n doloso. t sic debetis face. q a
m optat os sci. t ego ipe. t h e q. sub d. Salutant
uos. o. sci. desiderantes t ipi mec dicentes. Gra. d.
n. i. x. i. x gris condonans pecca. pg. iustificans t sal
uans. t caritas di. i. ds pat caritate dans uob. e
dilectio misit x. e gra saluat. t comu. sci. spc.
. i. sps scs q e coius pat t filio. ab eoz q; unio sit c oib uo. tam correctis n p se neces
q. incorrectis. n corrigant. ut coicatio. s. s. sit c o. n. i. sps scs ita sit uobiscum. ut

Aug. in l. sen-
tentiarum

Pen mod.

Crisost

Ambr

Libentius igitur gloriabor in infirmitatibus meis ut inhabitet in me virtus Christi. Propter quod placeo mihi in infirmitatibus meis, in contumeliis, in necessitatibus, in persecutionibus, in angustiis pro Christo. Cum enim infirmor tunc potens sum. Factus sum insipiens, vos me coegistis. Ego enim a vobis debui commendari. Nichil enim minus feci ab his qui sunt supra modum apostoli, tametsi nichil sum. Signa tamen apostoli facta sunt super vos in omni patientia, in signis et prodigiis et virtutibus. Quid est enim quod minus habuistis pre ceteris ecclesiis, nisi quod ego ipse non gravavi vos? Donate mihi hanc iniuriam. Ecce ego tertio paratus sum hoc venire ad vos, et non ero gravis vobis. Non enim quero que vestra sunt, sed vos.

Crisost. Crisost. — cum quem volebat sanare. Nam et aeger petit uvam a medico, quam si non dat non exaudit ad voluntatem, ut exaudiat ad sanitatem. Ita et Dominus non exaudivit Paulum ad voluntatem. Non est magnum a Deo exaudiri ad voluntatem, sed ad utilitatem. Aliquando Deus iratus dat quod petimus, cum non ea quae Deus laudat, et puniuntur ab illo petentes secundum petitionem. Illa enim perpetuo Deo contradicunt. Quod autem pe-

Ieronimus — tunt, aut talia est ut petere in tempore illi prosit, tunc non sic prosunt dedit. Si scit obesse non dedit. Quid enim ob sit vel prosit medicus novit, non aegrotus. Libentius igitur, quasi: ex quo virtus in infirmitate perficitur, igitur non invitus sed libenter gloriabor in infirmitatibus meis, ad hoc datis non in tribulatione, id est non gloriam de commissis meis. Propter quod, scilicet quia datae

Augustinus — ad hoc sunt infirmitates non solum gloriabor in his ad alios, sed et placeo mihi, id est interius delector in infirmitatibus, in quibus delectetur exponit, scilicet in contumeliis, in laboribus, in necessitatibus, id est penuriis victualium, in persecutionibus quae fiunt de loco ad locum, in angustiis, id est in anxietatibus animi illatis pro Christo, et inde mihi placeo. Cum enim infirmor exterius, tunc sum potens, id est fortior efficior. Verum est enim quod tunc virtus Christi est potentior

Ambrosius — putatur. Tunc prodit perfidia cum se vicisse gratulatur. Illa autem [illegible] cum illi insultatur, et sic virtus est per[illegible] in his autem omnibus commendationibus. Factus sum insipiens, id est videor factus insipiens, sed non mea culpa, quia vos me coegistis, qui debuistis quod psi commendare me. Unde subdit: Ego enim de a vobis commendari, quia vos non fecistis, et ideo coactus in laudem meam prorupi, et ideo debui. Nichil enim minus feci vobis ab his, scilicet Petro et Iacobo et aliis, id est ad comparationem horum. Vel ab his terrenis qui sunt apostoli supra modum meum, id est digniores quam ego, sicut quibusdam videtur, sed non est minor illis, non in praedicatione, non in signis faciendis, non dignitate, sed

Augustinus — tempore minor est. Si autem de tempore ex prolatione putatur, quia id est quia ante cepit Iohannes praedicare quam Christus, et non Christus Iohannem, sed Iohannes Christum baptizavit, non ergo sic iudicat Deus. Tamen et si, quasi dicat: Nichil minus feci vobis, quia tamen et si nichil sum, id est nichil esse videor quibusdam, tamen signa apostoli vel apostolatus mei facta sunt super vos, id est a Deo quod est super vos. Vel facta sunt super vos, id est plus quam digni sitis, ac si diceret: licet quibusdam nichil videar, tamen ea feci Deo auctore, quae me apostolum designant. Hec sunt autem signa apostolatus mei, scilicet quod ego sum in omni patientia adversorum. Patientiam primam

Augustinus — memorat, quae ad mores pertinet, quia dum illos portavit qui impatientes erant, ut ad habitam potestatem signorum, quae medicina curaret vulnera

certius illorum. Unde subdit: et signis, quae ostendi signa apostoli in signis et prodigiis, id est in minoribus et maioribus miraculis et virtutibus, id est in ea sanitate et aliis. Vel sic ita distingue, ut intelligas quod virtus est genus signorum et prodigiorum, id est nomine virtutum omne miraculum accipias. Signum autem quod est tale aliquid significat, ut est prodigium genus prodigium est quod in futuro significat aliquid. Vel signum

Ambrosius — et prodigium sunt in his quae contra naturam sunt. Virtutes in his quae non contra naturam sunt, ut per impositionem manus et orationem a morbo homines liberare. Quid enim, quasi dicat: non minus feci vobis, quia vos non minus habetis per me quam aliae ecclesiae per illos, scilicet apostolos qui praedicaverunt vobis, quasi ita dicit: Quid enim est quod minus habuistis pre ceteris, id est quid minus habuistis per me quam ceterae ecclesiae per illos, nisi quod ego ipse non gravavi vos accipiendo victum. Quod si putatis iniuriam, ut imperiti, Donate

Ambrosius — mihi hanc iniuriam, quae non est hec iniuria sed bonum opus, unde laude dignum sum. Si igitur pro bono opere vos offendi, ignoscite mihi, et qui stultus boni accusator est, ut illos impios ostenderet, veniam a beneficio postulat, et facti de quo laude dignus est. Ecce quod

Ieronimus — non gravavi vos neque gravabo, nam primo veni, et secundo me venturum promisi, et paratus fui. Ecce tertio hoc, id est paratus sum venire ad vos, non tertio venire, sed tertio venire paratus fuit. Paratus sum dico et veniam, quia et tunc non ero gravis vobis accipiendo victum. Hoc dicit ne videatur callide tunc non accepisse ut nunc habundantius acciperet. Ideo quam obtrectatores ostendit se in

Ieronimus — ea manere voluntate. Non enim, quasi dicat: non ero gravis vobis. Non enim quero quae vestra sunt, scilicet divitias in auro et argento et cetera, sed quero salvare vos, quasi aliter non fieret nisi a sumptibus abstineret. Ostendit se ideo accipere nolle a beneficiis, ut eos lucraretur, ut intelligeres quod pecuniae praeponit eos, tamen cognosceret affectum illi erga se esse. Non enim quaerebat apostolus datum, sed fructum, neque vendi-

tor evangelii putaretur. Est enim venditor qui dum suum, nam prorsus vendit dat enim spiritualia, quaerit autem carnalia, scilicet mali pretium, id est homines

Ieronimus — ipsos. Sic est et Ioseph frumentum vendens in Egypto non argentum quaerebat, sed ipsos emptores servos regios faciebat, et sic frumenta quae non vendidit vendidit. Venditionem igitur istam intellige gratuitam, et aliquis emit gratis. Unde dictum est: Sicientes venite

Hec enim debent filii

ad aquas. et emite uobis sine argento. Sed enim si non argentum das, te ipsum das. et ita emis. Nec enim q. ideo non quero uestra. quia sicut carnales filii non thesaurizant parentibus carnalibus. ita nec debent filii spirituales thesaurizare. i. diuitias congregare. et si necessaria sibi parentibus spiritualibus. Uos autem thesaurizatis pseudo apostolis. sed potius parentes spirituales debent filiis spiritualibus thesaurizare diuitias uite eterne. et etiam temporalia impendere. sicut carnales patres filiis carnalibus fecerunt. Carnales utique patres filiis congregant. nam et spirituales dignum est ut a filiis suis accipiant ad sustendandam uitam. Hic autem minime probat se uolle accipere ut cessent carnales patres ad spiritualem. et dicit non solum se pro salute eorum uelle impendere sua. sed et in mori parati sub. Ego autem libenter non tantum impendam uobis spiritualia sed et temporalia ad usus uestros impendam. sicut supra dixit. alias ecclesias expoliaui accipiens ad ministerium uestrum et post omnia me ipsum impendam si opus est. uerum sub dit. et ego ipse superimpendar pro animabus uestris. perfecta caritas est hec. ut quis paratus sit pro fratribus etiam mori. sed numquid mox ut nascitur iam prorsus perfecta est. Immo ut perficiatur nascitur. est nata roborata perficitur et ad perfectionem uenit. dicit cupio dissolui et esse. licet. q. dico quod libenter superimpendar. licet plus uos diligens minus diligar a uobis quam pseudo. sed esto. q. forte concedetis quod. Ego non grauaui uos. per me ipsum dixi non grauaui. sed obicietis quod cum essem astutus dolo uos cepi. i. decepi. i. per alios extorsi. uestra que per me nil uel parum emungere potui. Sed numquid per aliquem eorum quos misi ad uos. decepi uel circumueni uos. hic dicit quia forte suspicarentur. ideo eum concepisse. quia parua offerebant non maiora consequerentur. et ideo illos misisse ut intimarent eis maiora dare. sed numquid per aliquem eorum circumuenit illos. ut fecit eorum ut diceret eis. sicut multis pacauit hic apostolus. qui parua respuit digna dare. quod qui propterea apostoli astutia mitteret. ideo apostolus non tacens qui ex aduerso proponi possit. sed pro omnia purgat. quod nichil pro circumuentione egit apud eos. sed ex simplicitate. Rogaui titum. quod non feci hoc dolose. sed simi

Nec enim debent filii parentibus thesaurizare. sed parentes filiis. Ego autem libentissime impendam et superimpendar ipse pro animabus uestris. licet plus uos diligens. minus diligar. Sed esto. Ego uos non grauaui. sed cum essem astutus dolo uos cepi. Sed numquid per aliquem eorum quos misi ad uos circumueni uos. Rogaui titum. et misi cum illo fratrem. Numquid titus uos circumuenit. Nonne eodem spiritu ambulauimus. Nonne eisdem uestigiis. Olim putatis quod excusemus nos apud uos. coram deo in christo loquimur. Omnia autem karissimi propter uestram edificationem. Timeo enim ne forte cum uenero non quales uolo inueniam uos. et ego inueniar a uobis qualem non uultis. ne forte contentiones emulationes animositates dissensio nes

pliciter. rogaui titum ut ueniret ad uos. et misi cum illo fratrem barnabam uel lucam. et Numquid titus uos circumuenit. Nonne eodem spiritu sancto uel eadem uoluntate ego et ipse titus ambulauimus. Nonne eisdem uestigiis. i. eisdem operationibus que ducunt uestigia. quia per eas apparet uoluntas. an bona sit an mala. Unde a fructibus eorum cognoscetis eos. Olim. q. iam diu fortassis putatis quod excusemus nos apud uos. i. cum quod excusatoris. quod ut dicam quod non grauaui uos. sed loquimur hec coram deo. i. teste deo. hec dico. quod scit quod non circumueni uos. et non superbe hec dico. sed in christo amplificando minus. Omnia autem. q. non tantum hec quod dico. omnia autem que dixi. et de reuelatione et de tribulatione propter uestram edificationem dixi. ut pseudo repellatis. omnia propter uos feci. Timeo. q. ne forte cum uenero ad uos. i. uos tales quales non uolo. i. incorrectos. ideo prouideo uos ut tales inueniam quales uolo. et timeo. ne ego inueniar a uobis qualem me non uultis. i. contristantem puniens. sed timeo ne forte sint inter uos contentiones de uerbis prolatis. ut de baptismis. emulationes. i. inuidie illis qui maiora habent. animositates. in repetitione rerum. ultione. dissensiones. i. odia in corda. susurrationes. cum latenter seminant discordias. detractiones. de eo contra quem ei quod odit. inflationes. ut inflabantur illi qui maiora dona habebant. seditiones. i. tumultus ad pugnam. ne iterum quod ideo timeo ne tales uos inueniam. ne iterum humiliet me deus. i. affligat apud uos. cum uenero ad uos. itaque et lugeam multos ex his qui post baptismum ante epistolam primam peccauerunt. et non egerunt penitentiam. non solum de predictis. sed et super inmunditia. i. luxuria que naturalis et fornicatione que fit cum mulieribus coniugatis. et impudicitia que fit cum liberis. a mulierum ro. quas gesserunt. q. assidue fecerunt. Nota quod ait non egerunt penitentiam. ad penitentiam agendam non sufficit mores in melius commutare. et a factis malis recedere. nisi et de his que facta sunt satisfaciat deo per penitentie dolorem. per humilitatis gemitum. per contriti cordis sacrificium cooperantibus elemosinis. Inuenitur autem quod agunt homines penitentiam ante baptismum de peccatis suis prioribus ita tamen ut et baptizentur sicut petrus ait in actibus apostolorum. agite penitentiam et baptizetur unusquisque uestrum. i. de uero. agunt et homines penitentiam. si post baptismum ita peccauerint. ut excommu

Aug.
Remigius
Crisost.
Aug. in li. pso.

Ambr.

omnium. unum per oculos, quibus ipse littere videntur. Alterum per spiritum hominis, quo proximus et absentia cogitantur. Tertium per contuitum mentis, quo ipsa dilectio intellecta conspicitur. In his tribus generibus illud primum est omnibus manifestum. Quo videtur celum terra et omnia que in eis conspicua. Hoc illud alterum quo absentia

Ambr.

corporalia cogitantur insinuare difficile est. Celum enim et terram et que in eis videre possumus, etiam tenebris constituti cogitamus, et aliquando nichil videntes oculis corporis, animo tamen corporales imagines intuemur, vel veras sicut ipsa corpora vidimus et memoria retinemus, vel fictas sicut cogitatio formare potuit. Aliter enim cogitamus quos novimus, aliter quos non novimus. Tertium vero illud quo dilectio intellecta conspicitur, eas res continet que non habent imagi

Remigi.

nes sui similes que non sunt quod ipse. Dilectio enim non aliter videtur presens in specie qua est, et aliter absens in aliqua imagine sui simili. Sed quantum intuere certum potest ab alio magis, ab alio minus, ipsa cernitur. Homo vero vel arbor et alia corpora presentia videntur in suis formis, et absentia cogitantur imaginibus animo impressis. Hec sunt tria genera visionum. Primum appellatur corporale, quod corporis sensibus exhibetur. Secundum spirituale, quia quicquid corporis non est et tamen aliquid est, iam re

Crisost.

cte spiritus dicitur. Tertium vero intellectuale ab intellectu. Tria ergo ista genera visionum, scilicet corporale, spirituale, intellectuale, sigillatim consideranda sunt. Secundum primam visionem vidit Baltasar manum scribentem in pariete per corporis sensum. Imago rei corporalis facta spiritui eius impressa est atque ipso viso facto et preterito illa in

Crisost.

cogitatione permansit. Videbatur illud in spiritu et non intelligebatur. Tunc intellectum erat cum corporaliter fieret et appareret, iam tamen signum esse intellectebatur, id ex mentis officio erat. Sed et ipsam inquisitionem qua requirebat quid illud significaret utique mens agebat, quo non comperto Daniel accessit et spiritu prophetico mente illustrata quid illo signo portenderetur aperuit. Magis dicendus propheta per hoc genus visionis quod mentis est, quam ille qui signum solum corporaliter videbat et facti eius imaginem in spiritu cogitando cernebat. Secundum visionem secundam vidit Petrus in extasi discum plenum variis animalibus et audivit

Ambr.

vocem: macta et manduca. Reddito autem corporis sensibus id ipsum quod visum in spiritu memoria tenuit in eodem spiritu cogitando cernebat quoniam omnia non corporalia sed corporalium imagines erant, sive cum primum in extasi visa sunt sive cum postea cogitarentur. Cum vero disceptabat et requirebat quid illa significarent mentis erat actio conantis sed deerat effectus donec mens divinitus adiuta intellexit quid illud significaret. Hac visione que dicitur intellectualis ea cernuntur que nec sunt corpora nec ullas gerunt formas similes corporum velut ipsa mens et omnis anime affectio bona. Quo enim alio nisi ipso in

Aug. in li. [de] sp[iritu].

tellectu homo intelligendo conspicitur? illo. Ita et caritas gaudium pax fides ... quibus appropinquatur deo, et ipse deus ex quo omnia per quem omnia in quo omnia. Habent hec tres visiones ordinem suum. Preeminentior enim est visio secunda quam prima et tertia quam secunda. Hac enim mens subvecta rapitur in illam quasi regionem intelligibilium vel sui omni imagine corporis videtur per speciem ... nullis opinionum falsarum nebulis fuscata. Ibi virtutes anime non sunt operose ac laboriose. Non enim opere temperantie libido frenatur, nec opere fortitudinis adversa tolerantur, nec opere iustitie iniqua pu

Aug.

niuntur, nec opere prudentie mala vitantur. Una ibi et tota virtus est amare quod videas et summa felicitas habere quod amas. Ibi beata vita in fonte suo bibitur. In aliquid aspergitur huic humane vite ut

in temptationibus huius seculi temperanter fortiter iuste prudenterque vivatur. Propter illam civitatis visionem ubi est secura quies et ubi videtur deus non per corporalem visionem ut in Sina Moyses, vel per spiritualem ut vidit Ysaias et Iohannes in apocalipsi, sed per speciem non in enigmate omnis labor suscipitur. Huius visionis petivit Moyses videre dominum id est in substantia qua deus est, quem in visis signis videbat et facie ad faciem ei loquebatur cum quo, ubi id est in illa specie qua deus est longe ineffabilius ... secretius videtur et archana dicitur id est revelatur. Ubi id est in qua claritate speciei nemo vivens in istis sensibus deum videt. Hoc est tertium celum scilicet visio qua videtur deus facie ad faciem. Iste est paradisus sicut dicitur paradisorum. Nam et presens ecclesia paradisus dicitur et paradisus dicitur est ille in quo Adam corporaliter vixit. Ad illud tertium celum raptum se dicit apostolus sed an in corpore an anima separata nescire se dicit, quasi diceret non humano sensu vidi ... in corpore anima exstitere videtur, non sit contra illud quod dominus dicit Moysi: non videbit me homo et vivet. Tunc enim apostolus non vivit homo id est secundum usum sensuum corporis, sed ablatus est ei omnis sensus hominis, necesse est abstrahi ab hac vita ... qui in illius ineffabilitatem visionis lucem assumitur et non sit incredibile quibusdam sanctis nondum ita defunctis ut sepelienda cadavera remanerent et istam excellentiam revelationis fuisse concessam. Cur ergo non credamus quod tanto apostolo doctori gentium raptum usque ad istam excellentissimam visionem voluit deus demonstrare vitam in qua post hanc vivendum est in eternum. Et non dicatur iste paradisus ... regio ... bene est ... id est ipsa dei substantia ubi utique deus ac spiritus sanctus ineffabiliter videtur. Unde subdit: Et scio etc.

Et scio huiusmodi hominem sive in corpore sive extra corpus nescio, deus scit, quoniam raptus est in paradisum et audivit archana verba que non licet homini loqui.

Vel ita, ut per tres celos intelligantur tres ordines angelorum. Sed Dionisius qui novem ordines angelorum constituit, ternos in singulis ordinibus ponens. In primo ponit angelos archangelos virtutes. In secundo principatus potestates dominationes. In tertio thronos cherubim seraphim. Qui tertius ordo vicinius deum contemplatur, ad quorum similitudinem deum vidisse dicitur apostolus. Et hoc tertium celum. Ad quod raptum se dicit apostolus, ut scilicet sicut illi deum videret. Vel primum celum est cognitio celestium corporum, secundum cognitio celestium spirituum, tertium cognitio divinitatis ad quam raptus est apostolus. Et notandum quod supra tertium celum exposuimus in secunda sententia, sed primum et secundum aliter ... sententia ab illa ... tertium celum dixerit. Subdit: Nota quod bis raptum dicit. Sive in corpore etc. scilicet de corpore exierit anima nescio deus scit. Sed hoc scio quoniam raptus est in paradisum, id est in eam tranquillitatem qua fruuntur illi qui sunt in celesti Iherusalem, et sic potuit videre quod numquam corporis sensibus impeditus videre possit. Tunc enim facta est ab huius vite

sensibus quedam uehementissima uisionis auditio. ut audiuit archana uerba. id est post intimatione de secretis dei essentia. que uerba que non licet homini loqui. id est uerbis explicare. dixi ergo quod possit homo dici retinuit apud se quod non possit dici. quod ex audiat ad quod possimus attingere. redeat quod non possimus. Si dicerem illi rogant te explica magnitudinem ipsius. time forte sed respondet nobis. non est ualde magnum quod uideo si a me potest explicari. deinde ne de se gloriose effari uideretur non suis sed rei magnitudinem in se commendans ait. Pro huiusmodi. scilicet uisione. uel homine gloriabor. id est commendabo me. pro me autem filio abrahe. et huiusmodi nichil gloriabor. nisi forte in infirmitatibus meis. id est de tribulationibus quas patior. nam quod dico gloriabor recte. Nam et si uoluero gloriari. de reuelatione. uel infirmitate. non ero insipiens. et si uideatur mihi non. id est ueritatem enim dicam. pro tamen intelligentia quod in sequentibus ostendit tamen ait. omnia autem propter uestram edificationem. Parco autem. quod possem et de pluribus aliis gloriari. sed parco. id est parce refero uix pauca dicens. ne quis infirmorum estimet me esse supra id quod uidet in me. me esse. aut audit ab aliis aliquis ex ore. id est de me. et non infirmitas uideatur in me. uel ab aliis qui uiderunt audiatur. si autem magna referrem. ipsa putaretur forte infirmi me non esse infirmum. sed hominem immortalem. uel angelum. uel sanctum. Ideo ergo parce de se loquitur. ne quis existimet eum supra id quod uidet uel auditur. scilicet pro magnis illis non esse mortalis homo uel fragilis uideatur. uel pro obtrectatoribus sed dicit pro quibus non magnifice gloriatur. ne dicatur eum ex elatione non ex ueritate id facere. uel sic. Parco autem. id est parce glorior. ne quis detractor existimet me tendere elationis tumore. supra id aliquid quod in. id est m. a. a. e. m. id est ultra id quod lumen ueritatis tendit. uel admittit. Et ne. et cetera. parco multum gloriari. ne aliter putetur. uel sic. stimulus carnis mee. id est stimulus pungens carnem a deo. datus est mihi. id est ad meam utilitatem. ideo scilicet ne magnitudo et cetera extollat me. in superbiam. certa etiam incerta tamen in malefacto ualet. superbia non sola in recte factis cauenda est. Cum enim quisque bene profecerit superbia temptatur. non perdat totum profectum. Ideo itaque uitium si quod capitale uitium appositum est apostolus dicit. mordax epitema quo tumor caueretur. Quis ergo de se securus est. Quorum securus agnus egredietur non aries sic predicari meruit. Et quis est ille stimulus qui datus est. angelus sathane. id est angelus maligni missus

Pro huiusmodi gloriabor; pro me autem nichil gloriabor nisi in infirmitatibus meis. Nam et si uoluero gloriari non ero insipiens. ueritatem enim dicam. Parco autem ne quis me existimet supra id quod uidet in me aut audit aliquid ex me. Et ne magnitudo reuelationum extollat me. datus est mihi stimulus carnis mee angelus sathane. qui me colaphizet. Propter quod ter dominum rogaui ut discederet a me. Et dixit mihi. sufficit tibi gratia mea. Nam uirtus in infirmitate perficitur.

a deo. et a sathana. sed propter aliud missus est a deo. et propter aliud missus a sathana. missus uero. deus enim ad conseruationem humilitatis immisit. diabolus autem uero. ut ad defectum traheret. deus enim ad hoc ut non pareret non ei uirtutem in infirmitate perficere dans colaphizantem angelum. diabolus enim non hoc agebat ne magnitudine reuelationum paulus extolleretur. sed ut eum perficeret. Sed a deo tradit eum inse colaphizandum angelo sathane qui per eum tradebat ministros ipsi sathane. hoc ergo remedium datum est apostolo a deo. ut temptationibus pressus non extollatur. uel sic aliud. ut me colaphizet. quia datus est mihi angelus sathane ut qui m. e. id est ut reprimat omnem motum superbie inmittendo tribulationes et dolores. nam dolore quendam corporis tradit uehementer agitatus. dolores autem corporum plerumque inmittuntur ab angelis sathane sed hoc non posset nisi permissus. sicut nobis probatum est permissus est ad eum probandum sathanas ut percuteret eum. tamen et ipse inmittendo enim puniebatur. sed sanctus probabatur. sic ergo angelus ille sathane permissus est. uel qui libenter uenit colaphizare apostolum. sed apostolus exaltabatur. Vel ita. datus est angelus sathane ut me co. temptando per libidinem ut quidam autumant. temptatio autem cui non consentitur non est peccatum. sed materia exercende uirtutis. hoc autem intellige dictum de temptatione que fit ab hoste non a carne que peccatum est ueniale. et si ei non consentiatur. Propter quod. scilicet quia grauiter colaphizabar. ego humane timens. ter. id est multociens rogaui dominum. qui solus potest facere. ut stimulus discederet a me. Sed grauis erat medicina infirmo. nec rogaui medicum ut auferret quod apposuerat quod molestum erat. non cum medicus apponit uulneribus aliquod forte epitema molestum et ardens quo cruciandus est ille cuius uulnera curabantur. rogabat medicum ille et illo medicamento cruciari cepit ut auferret. medicus autem consolatur et monet patientiam. quia nouit esse utile quod apposuit. sic et apostolus ait. ter dominum. non dixi sed. id est rogaui medicum ut auferret molestum epitema quod apposuerat. sed audi uocem medici. et dominus medici inprudentis. Dixit mihi per inspirationem. uel per angelum. O paule. sufficit tibi gratia mea. scilicet quam dedi tibi in omnibus. scilicet quia feci te de infideli fidelem. de persecutore apostolum. ipsis omnibus laborantem. et sathana uidente uires quos stimulos dolandi tibi addidi. et non nolui sed orare non discedat stimulus. Nam. id est quia uirtus in infirmitate perficitur. id est perfectio uirtutis est. quia hic infirmitate contrariam que legitime certet. qui certando acquirit uictoriam. sic fit uirtutis consummatio. Nota quod exaudiuit diabolus petentem iob temptandum. non exaudiuit apostolus petentem stimulum remouendum. Exaudiuit eum quem disposuerat dampnare. non exaudiuit

Aug. — haymo. — haymo. — Aug. in li. q[uestionum]. — Ambr.

que ad laudem eius proficiat inprudentem se non dicit. deinde ostendens quomodo sint ministri christi plus quam illi subdens. In laboribus. quasi ego dico ministri christi ostensus sum. illa probatione quibus plus quam illi. immo ipsi quam alii apostoli laboravi. Non ideo dicit, quod illi pseudo aliquos haberent labores, sed videntur apostoli, iste magis laboravit occasione autem invenienta et nos magis quibus plus laboravi ne in se viderent minorem gratiam. deinde labores per partes ostendens subdens. in carceribus ostensus sum minister christi. habundantius quam illi. in plagis. id est in verberibus que fuerunt supra modum humane virtutis vel aliorum. in mortibus. id est periculis mortis. frequenter. fui. frequenter enim in periculis sustinui quam alii. deinde exponit plagas subdens. A iudeis quinquies. id est quinquies vicibus accepi quadragenas percussiones una minus, ne in invisibiles viderentur. Quinquies ergo flagellatus a iudeis secundum legem moysi accipiens plagas .xxx. ix. sicut scriptum est in deuteronomio quod non plures .xl. verbera. hic summati referre. Ter virgis cesus sum. hec a gentibus passus est. ut in actibus audis. semel lapidatus sum. in civitate licaonia. Ter naufragium feci. id est periclitatus. Nocte et die fui in profundo maris. id est in alto mari. fui deserens tempestate. In itineribus sepe ostensus sum minister christi. in periculis fluminum. in periculis latronum. quos diabolus in civitate eum occidere non posset, ei excitabat in via. et tamen nichil ferret, quam latrones cuperent. in periculis ex genere meo. id est iudeis. periculis. ideo quia legem eorum deserta ad evangelium me converti. in periculis ex gentibus propter verbum dei predicationem. Item probat se ministrum christi. in periculis in civitate. scilicet in commotionibus contra me. Item in periculis in solitudine, que erant vel a serpentibus vel penuria ciborum. Item in periculis in mari. que non erant ex mari, sed in mari. ut hic divisum sit a superiori. Supra vero notavit pericula que ex mari fuerunt. Item probatus sum minister christi. in periculis in falsis fratribus. id est qui abiecientes se quasi sint fratres in illa que docent paulum legalia tenere, sed non facile aliis apparet. Unde alibi apostolus ait: Ego si circumcisionem adhuc predico etc. Item probat se ministrum christi. In labore manuum. et erumpna morborum et huiusmodi. in vigiliis multis quas sustinuit pro operibus vel pro aliis. Item probat se ministrum christi. In fame et siti, in ieiuniis multis, in frigore et nuditate. Cum apostolus se commemorat laborasse in fame et siti, non est quod dei dicentis promissio. Primum querite regnum dei et hec omnia adicientur. Videretur enim promissio domini titubasse cum apostolus dicat se laborasse in fame et siti. in frigore et nuditate, sed novit ille medicus cui semel

In laborib[us] plurimis, in carceri
b[us] habundanti[us], in plagis sup[ra]
mod[um], in mortib[us] frequent[er]. A iu
deis quinquies quadragenas una
minus accepi. Ter virgis cesus
sum, semel lapidatus sum, ter nau
fragium feci. Nocte et die in p[ro]
fundum maris fui. In itinerib[us]
sepe, periculis fluminum, periculis latro
num, periculis ex genere, periculis ex genti
b[us], periculis in civitate, periculis in
solitudine, periculis in mari, pe
riculis in falsis fratrib[us]. In labore et
erumpna, in vigiliis multis.
In fame et siti, in ieiuniis mul
tis. In frigore et nuditate, pret[er] illa que extrin
secus sunt. Instantia mea cotidiana, solli
citudo omnium ecclesiarum. Quis infirmatur, et
ego non infirmor? Quis scandalizatur, et e
go non uror? Si gloriari oportet, que infirmi
tatis mee sunt gloriabor. Deus et pater domini nostri
ihesu christi scit, qui est benedictus in secula, quia non menti
or. Damasci prepositus gentis arethe regis

nos totos commisimus. et ad quem promissionem in te presentis et future habemus. Sed sicut ad curationem quid apponat et quid detrahat, sic nobis expedire iudicat ad nos consolandos et exercendos in hac vita. preter illa que extrinsecus sunt. id est in corpore, que a persecutoribus paciebar et aliis cunctis. augetur me maior instantia mea, que nec una hora remittitur. que est illa. scilicet sollicitudo omnium ecclesiarum. que ex caritate provenit. quanto enim maior caritas est, tanto sunt maiores plage de peccatis alienis. Unde qui apponit scientiam apponit dolorem. Si ergo habundet in te caritas magis dolebis de peccatis. et unde quanta sit sollicitudo apostoli, quam paterna, quam materna, quam tanta est non dicat. Quis de omnibus fidelibus infirmatur vel in fide vel in aliqua virtute et ego non infirmor, compatiendo de illo sicut de me doleo. et Quis scandalizatur aliqua molestia tribulationis et ego non uror igne caritatis, quasi ei compatior. Omnis enim qui scandalizari patiuntur frixorium sunt habitaculi caritatis. id est ossium que ferunt carnes. id est perfectorum, qui portant infirmos carnales. Unde et ossa mea sicut in frixorio confrixa sunt. et nota quod ait uror. Verum quod omnis tribulationes sed bonos non ad consumptionem sed ad conversationem tribulatio veniat, tamquam emplastrum mordax urit te, sed sanat te. maxime autem iste est qui hic dicitur uror excepto inimicis propter gratiam quod de caritate venit et est hic sunt. Si oportet gloriari. sicut utique oportet propter vos. ego gloriabor non de potentia vel genere ut pseudo faciunt. de his que sunt infirmitatis mee. id est in his in quibus apparent mee abiectio et non tanta est ostendat quod dixi vel dicturus est. ut tamen confirmat subdens. Deus qui novit omnia et pater domini nostri ihesu christi. cuius scilicet servus sum et nos eius. Caute benedictus. quod est benedictus. id est laudatur per nos fideles in secula. quia non mentior in superdictis vel in his que dicturus

sum. scilicet quia non mentior. Damasci. quod est illud: ecce prepositus etc. Ecce unum infirmitatis commendat, quod hic accidit in damasci. scilicet quod prepositus gentis arethe regis. quod sub aretha rege

custodiebat ciuitatem damascenorum ut me comprehenderet. Et per fenestram in sporta demissus sum per murum, et sic effugi manus eius. Si gloriari oportet, non expedit quidem. Veniam autem ad uisiones et reuelationes domini. Scio hominem in christo ante annos quattuordecim siue in corpore nescio siue extra corpus deus scit, raptum huiusmodi usque ad tertium celum.

illi gentium prepositus. custodiebat. admonitione iudeorum ciuitatem damascenorum ut me comprehenderet. ne apostolus predicaret. et per fenestram in sporta demissus sum a fratribus per murum. Sed quidam indigne ferunt esse dictum. quod non diuino auxilio liberatus est. sed aiunt non est necesse suffragium dei. quod deficit humanum. Non debet aliquis expectare diuinum auxilium. dum habet quid faciat. ne uideatur temptare deum. Ideo et apostolus a discipulis per fenestram in sporta demissus est. ut effugeret. unde subdit et sic effugi manus eius. supra positum. Videtur non fecisse sicut bonus pastor. sed ut mercenarius cui non est cura de ouibus quas lupo ueniente deserit. Sed numquid non fuit cura ei de ouibus qui fugiens fuit. plane. eas enim pastori in celo sedenti orationibus commendabat. et utilitati earum se fugiendo seruabat. quod et ab ipso summo pastore dictum audierat. Si uos persecuti fuerint in una ciuitate fugite in aliam. Eos autem credat sed dominum ita si uoluisse ut necio ministerio sui quamuis nequiuerint deserere congreges. quos suo sanguine comparauit. non ipse christus sed fecit. quando portantibus parentibus in egiptum paruulus fuit. quod necdum ecclesias congregauerat. quas ab eo fuisse desertas dicamus. Faciant ergo serui christi ministri uerbi. quod preceptum uel permissum sit sicut ipse christus in egiptum fugit. fugiant omnino de ciuitate in ciuitatem. cum eorum quisque specialiter a persecutoribus queritur. ut ab aliis qui non ita requiruntur non deseratur ecclesia. sed prebeant cibaria conseruis quos aliter uiuere non posse nouerunt. Cum autem omnium idest episcoporum et clericorum et laicorum est commune periculum. hi qui aliis indigent non deserantur ab aliis quibus indigent. aut ergo ad loca munita omnes transeant. aut qui habent necessitatem remanendi non relinquantur ab eis. per quos illorum ecclesiastica est supplenda necessitas. ut uel pariter uiuant. uel pariter sufferant. quod eos paterfamilias uoluerit pati. Sed si propter predicta gloriari oportet propter pseudo. ueniam narrando non ad ea que infirmitatis sunt. sed ad uisiones dico. Si oportet gloriari. quasi diceret quod non expedit respectu ipsius gloriationis. sed propter utilitatem et pseudo depressionem. Non enim uiliter dixerim de laboribus et infirmitatibus meis. Veniam narrando ad uisiones et reuelationes. idest secreta que uidi et plene intellexi. non ut pharao qui uidit et non intellexit. que uisiones sunt domini. idest de domino. uel quas dominus aperuit et que sunt ille uisiones aperit de se. quasi de alio loquens. Scio hominem. Consuetudo erat eorum qui sacras nobis litteras ministrauerunt. quando ab aliquo eorum narrabatur historia et ad scriptum ueniret. tamquam de alio loqueretur. Sicut enim matheus fecit in se. et moyses. Iohannes enim de se ipsis loquuntur sic tamquam de aliis. Inusitate autem hoc fecit apostolus non historia non rerum gestarum susceptum explicanda narratione. sed in epistola sic inseruit secundum ordinem narrationis sue. tamquam rerum gestarum scriptor. non tamquam sui ipsius predicator. meditatur enim de cetero inuitam. quando et res ipsa dicit et dicendi iactantia quedam uitatur. Sed quippe narrabat quod ad laudem eius pertinebat. de se quasi de alio dixit. Scio hominem. manentem in christo. idest conformem christo. quod aliter non uidetur. raptum huiusmodi usque ad tertium celum. Sed autem accidit homini illi ante annos quattuordecim. quattuordecim enim anni iam erant transacti ante epistolam quando uidit uisionem. usque ad illud quod narrauit. unde per uirtutis maior erat. et ex eo quod tamdiu tacuit constat non superbe sed ex necessitate dicere. Scio inquam huiusmodi hominem raptum. sed nescio qualiter sit raptus scilicet siue anima remanente in corpore. siue extra corpus eadem assumpta. sed deus scit. quod hec fieri potuit. Sed ignorauit apostolus utrum quando raptus est in corpore fuit anima an omnino de corpore exierit. ut corpus mortuum iaceret. donec peracta illa demonstratione membris mortuis anima redderetur. et non mortuus omnino reuiuisceret. et quod ipsa a corpore alienato non omnino mortuum corpus relinqueret. aut sic modo quedam uiuentis corporis ut anima fuerit. sed mens eius ad uidenda uel audienda ineffabilia illius uisionis arrepta sit. Sed incertum erat. ideo forsitan dixit. siue in corpore siue extra corpus nescio deus scit. Sed nescio. sed certissime scio. huiusmodi hominem raptum. idest contra naturam eleuatum usque ad tertium celum. scilicet empireum. quod statim factum sanctis angelis fuit repletum. et dicitur empireum. idest igneum a splendore. non a calore. Intelligitur ut ultra omnia sidera mundi fuisse raptus. ubi magnificentie immutabile est quod narrat. Primum celum aereum non est. unde dicitur aues celi. Secundum firmamentum. unde in genesi. Fiat firmamentum. et uocauit firmamentum celum. Tertium non spirituale. ubi angeli et sancte anime fruuntur dei contemplatione ad quod est dicere se raptum significat quod deus ostendit ei uitam. in qua uidendus est in eternum. Vel tres celi intelliguntur tria genera uisionum. et est. Scio huiusmodi hominem raptum. idest contra naturam eleuatum usque ad tertium celum. idest ad cognitionem diuinitatis. Item primum celum est corporalis uisio. et quedam corporaliter uidentur diuinitus que alii uidere nequeunt. ut heliseus uidit igneos choros. quibus raptus est helias. et balthasar uidit manum scribentem in pariete. mane techel phares. Secundum celum est imaginaria. uel spiritualis uisio. quando aliquis in extasi uel in sompno uidet non corpora. sed imagines rerum. diuina reuelatione ut petrus uidit discum. Tertium celum est intellectualis uisio. quando non corpora non imagines corporum uidentur. sed in incorporeis substantiis intuitu mentis mira dei potentia figitur. Ad hanc raptus est apostolus. ut ipsum deum uideret non in aliqua figura. uidere et hec uisio. duabus aliis multo excellentior est. quod per hanc non per corpus uidetur. non imaginabiliter sed proprie. Sed ea uisione uidetur quod deus alias superat. Occurrunt enim tria genera uisi

Ambr. Ambr. Ambr. Aug. Aug.

Aug. in li. contra ... numeri. Ambr. Ier. xvi. Aug. sup. ioh. Ioh. moise

i. alia de redemptione

si predicat uobis aliud euangelium. i. aliam redemptione
predicatione que esse non potest. quod euangelium non recepi
stis per nos. recte pateremini. q. si aliud intul. uo
bis per eos sed per nos. tunc recte pateremini. Galathis
anathema dicit si aliud receperint. Corinthiis
autem rectum esse dicit recipere. si aliud predicatum fu
erit sed aliud hic dicit. q. sit potius. i. maius eo quod ab
apostolis traditum fuit. galathis autem dicit. ut non re
ciperent aliud. q. non meq. maius esse. sed contrarium. Exi
stimo enim. comparatio agit de ipsis apostolis. non de illis pre
dicatoribus locutus quibus paulus inferior uidebatur.
quasi non sciat esse tunc. q. si aliud predicaret recte pa
teremini. sed quia hic non est. non recte eos pateremini. unde
hic non est. Existimo. q. me nichil minus fecisse. a magnis
a magnis apostolis. i. quam magni apostoli. uera ostendit q.
non minus illis pseudo feci. est nec minus fecit magni
magni apostoli. ioagnum ap ipsos uidetur petrus et
alii qui cum domino fuerunt. Vel pseudo apostolis dicit hoc
quibus se non minus eis fecisse ostendit. Ecclesia. n. cori
thiorum uariis erroribus fluctuabat. Aliqui. n. fa
uebant apostolis qui cum domino fuerunt in carne. paulum
deferentes quia cum domino non fuit de quo agitur. Alii fa
uebant pseudo apostolis. a quibus oppositis illi eadem au
diebant. que ab apostolo contra quos loquitur. q. non alia predicat
uobis quam ego. et quare preferendi q. et si eadem melius tamen pau
lo predicarent remouet. q. non aliud predicant non me
lius. Existimo. n. me non minus fecisse aliis uobis medico.
et remotum a magnis apostolis. unde non minus ipsis feci. uel
cius apostolis. Nam et si sum imperitus sermone. quia non or
no uerba. uel quia impedite lingue sim. sed tamen non sum
imperitus scientia. quia scio quicquid magni. sed autem quod autem
imperitus sermone. non ad apostolos pertinet. quia non e
rant eloquentes. sed ad ipsos qui componebant uerba
quos preferebant corinthii cum accuratio sermonis
est in religione nec sermonis necessaria sit.
non sonum uocis. sed imperitus sermone. non est tunc apud deum
sed qui non habet scientiam dei. maxime qui pertinet ad salu
tem. In omnibus autem. predictis manifestatus sum uobis. quia
experti estis que per me fiunt. ideo horum omnium predicatorum
uos testes esse potestis. et debetis. uel non potest esse quod
sed scientes me preponitis illis. Aut numquid. q. non mi
nus illis feci. autem si minus feci. numquid peccatum feci. i. numquid
peccaui in hoc quoniam gratis. i. sine sumptu. euangelizaui
uel predicaui. uobis euangelium dei. q. non. et est sensus. mi
nus illis non feci uobis. sed plus. quia feci gratis. unde non traslei
minum et alios non preponitis. ob hoc non sit peccatum sed gle
gratis. predicaui uobis. ego dico me ipsum humilians

euangelium quod non recepistis recte pateremini. Existi
mo enim nichil me minus
fecisse a magnis
apostolis. Nam et si imperitus sum
sermone. sed non scientia. In

hoc est quod subdit et cum essem apud uos et egerem.

omnibus autem manifestatus sum
uobis. Aut numquid peccatum feci
me ipsum humilians ut
uos exaltemini. quoniam gratis
euangelium dei euangelizaui
uobis. Alias ecclesias expoliaui accipiens sti
pendium ad ministerium uestrum. et cum essem apud uos
et egerem. nulli onerosus fui. Nam quod mihi deerat sup
pleuerunt fratres qui uenerunt a macedonia. et in omnibus
sine onere me seruaui uobis. et seruabo. Est ueritas Christi
in me quoniam hec gloria non infrin
getur in me. in regionibus achaie.
Quare? Quia non diligo uos?
Deus scit. Quod autem facio et fa
ciam. ut amputem occasionem eorum
qui uolunt occasionem. ut in quo
gloriantur inueniantur sicut et nos.

operando manibus meis. ita uos exaltemi
ni. a morte ad uitam. remotis a predicando
pseudo apostolis. et quia non putatis uos emisse licen
tiam peccandi. his. n. duabus excausis stipen
debitos non accepi. et quia aliquis quereret. unde igitur ui
uebas. respondet. Alias ecclesias expo. non
parua ueris se expendisse significat. cum. n. dicit
expoliaui multa accepta significat. et ideo ex
poliaui dico. accipiens stipendium ab aliis.
ad ministerium uestrum. i. ut uobis possem predicare
et non accepi. et ab aliquo uestrum. sed et cum egerem nulli
fui onerosus. aliquid accipiendo non fui onerosus.
et si egerem. et potius abstinui. Nam quod mihi dee
rat. per spolia ecclesiarum supplerunt fratres qui ue. a ma.
ab his bene correctis fuit accipiendum. ne bene
seminantes amitterent fructum. quia si non acci
peret illi forte in scandalum proficerent. et ut manifesta
ret dicit. in omnibus. s. uerbis. et ceteris. non solum in stipen
diis seruaui me. s. uobis sine onere. quia non iacta
ui me de gratia. quod uos non aliquid hominum feci. et de
cetero seruabo maxime abstinendo a stipendio
debito. et ut me seruabo quia ueritas Christi est in me.
i. ueritas Christi in me
loquitur. sed quoniam hec
gloria. s. quod gratis predico q. aliennis
abstineo gloria
liuere uiri. non in
fringetur in me in
me in omnibus terra.
Quare? putan
tis hoc fieri. Quia non diligo uos. s. putatis me
facere odio. q. dicunt pseudo. Deus scit. q. ego
diligo uos. et q. non per odio facio. et deo credat
iurando firmat. dans testem deum sue dile
ctionis. quam habebat erga eos. quia non ideo nole
bat accipere. quia non illos diligebat. sed ideo magis
quia eos amabat. unde subdit. Quod autem et c. q. non
per odio uestri illud facio. sed ideo facio. ut amputem
occasionem ipsorum. i. qui diligo uos. et hic est q. att. quod
autem facio nunc. et faciam. semper in meo exemplo ad
putem occasionem ipsorum. quia per me uolunt habere occa
sionem sumendi uestra. Intentio. n. pseudo apostolorum
et studium erat in pecuniis accipiendis.
ideoque apostolus accipere renuit. ne illi esset forma
si non acciperet. non diu predicaret. unde subdit. ut in quo. q. non
accepi ut amputem ipsorum occasionem. ut tales inueniantur sicut et nos. i. similes nobis. in quo. i. in eo

Nam eiusmodi pseudo apostoli operarii sunt subdoli, transfigurantes se in apostolos Christi. Et non mirum. Ipse enim sathanas transfigurat se in angelum lucis. Non est ergo magnum si ministri eius transfigurentur velut ministri iusticie, quorum finis erit secundum opera ipsorum. Iterum dico ne quis me putet insipientem esse. Alioquin velut insipientem accipite me, ut et ego modicum quid glorier. Quod loquor, non loquor secundum deum, sed quasi in insipientia, in hac substantia glorie. Quoniam multi gloriantur secundum carnem, et ego gloriabor. Libenter enim suffertis insipientes, cum sitis ipsi sapientes. Sustinetis enim si quis vos in servitutem redigit, si quis devorat, si quis accipit, si quis extollitur, si quis in faciem vos cedit. Secundum ignobilitatem dico, quasi nos infirmi fuerimus in hac parte. In quo quis audet, in insipientia dico, audeo et ego. Hebrei sunt, et ego. Semen habrahe sunt, et ego. Ministri Christi sunt, et ego. Ut minus sapiens dico, plus ego

euglīū q̄ nō recepistis

recte pateremini. Existi

mo enim nichil me minus

fecisse in uobis a magnis

apostolis. Nam et si imperitus sum

sermone, sed non scientia. In

omnibus autem manifestatus sum

uobis. Aut numquid peccatum feci

me ipsum humilians ut

uos exaltemini, quoniam gratis

euangelium dei euangelizaui

uobis? Alias ecclesias expoliaui accipiens stipendium

ad ministerium uestrum. Et cum essem apud uos

et egerem, nulli onerosus

... pleuerunt fratres qui uen...

... sum omnino me seruaui ...

... in me quoniam haec gloria ...

... getur in me in regionibus ...

Quare? Quia non diligo

deus scit. Quod autem facio

ciam, ut amputem occasionem eorum

qui uolunt occasionem, ut in quo

gloriantur inueniantur sicut et nos.

[illegible]

Nam eiusmodi pseudo apostoli op
arii sunt subdoli transfigurantes
se in apostolos Christi. Et non mirum. Ipse enim
sathanas transfigurat se in angelum
lucis. Non est ergo magnum si ministri
eius transfigurentur velut ministri iu
sticie quorum finis erit secundum opera ipsorum.
Iterum dico ne quis me putet insipi
entem esse. Alioquin velut insipien
tem accipite me ut et ego modicum
quid glorier. Quod loquor non loquor secundum
Deum sed quasi in insipientia in hac substa
ntia glorie. Quoniam multi gloriantur secundum carnem
et ego gloriabor. Libenter enim suffer
tis insipientes cum sitis ipsi sapi
entes. Sustinetis enim si quis vos
in servitutem redigit, si quis devo
rat, si quis accipit, si quis extollitur,
si quis in faciem vos cedit. Secundum igno
bilitatem dico quasi nos infirmi
fuerimus in hac parte. In quo quis audet
in insipientia dico audeo et ego. Hebrei sunt et ego.
Semen Abrahe sunt et ego. Ministri Christi sunt et ego.
Ut minus sapiens dico plus ego

[illegible]

Aug. ad Ier.

Aug. ... [illegible]

Ambr.

Ambr.

.i. aliā de recto ēp̄o.

si p̄dicat uob alid̄ euglīm. i. aliā rē de ēp̄o ue p̄dicaduē q̄ eē ū pot. qd̄ euglīm ū recepi stis p nos. recte pateremini. q. si alid̄ min⁹ uob̄ sit p eos q̄ p nos. rē recte pateremini. Galathis anathema dic si alid̄ recepint. Corinthiis aūt rectū eē dic recipe. si alid̄ p̄dicatū sit certū ... [illegible]

euglīū q. nō recepistis
recte pateremini. Existi
mo enim nich me min⁹
fecisse a magnis
aplis. Nā et si impit⁹ sū
sermone. s; nō sciā. In

.i. hoc est qd̄ subd̄ .i. cū essem apd̄ uos egerem.

oīb⁹ aūt manifestat⁹ sū
uob. Aut nūq̄d peccāt fe
ci me ipm̄ humilians ut
uos exaltemini. q̄m g̃
tis euglīū dī euglizaui
uob. Alias ecclias expoliaui accipiens sti
pendiū ad ministeriū urm̄. Et cū eēm ap uos
et egerem. nulli onerosus fui. Nā q. mī deerat sup
pleuerūt frs q̄ uenerūt a macedonia: et in oīb
sine onere me seruaui uob. et seruabo. Ē ueritas xp̄i
in me q̄m hec glā nō infrin
get̄ in me. in regiōib achaie.
Quare. Q̄a nō diligo uos.
ds scit. Qd aūt facio. et fa
ciā. ut āputē occōnē eoy
q̄ uolūt occōnē. ut in quo
gliant̃ inueniant̃ sic̄ et nos.

operando manib⁹ meis. ita nos exaltemini. a morte ad uitā. remouens a p̄dicatore pseudo aplis ... [illegible] ... Alias ecclias expoliaui. ... [illegible]

.i. uitas xp̄i in me loq̄tr. ... [illegible]

Quare. ... Q̄a nō diligo uos. i. putatis me facere odio. ... [illegible] ... ut apputem occōnē pseudo aplis ... [illegible]

.i. occō accipiēdi. ... [illegible] ... accepi ū āputē pseudo occōnē. ū tales inueniāt̃ sicut nos. ... [illegible]

[illegible]

Nam eiusmodi pseudo apostoli operarii sunt subdoli transfigurantes se in apostolos Christi. Et non mirum. Ipse enim sathanas transfigurat se in angelum lucis. Non est ergo magnum si ministri eius transfigurentur velut ministri iusticie, quorum finis erit secundum opera ipsorum. Iterum dico ne quis me putet insipientem esse. Alioquin velut insipientem accipite me ut et ego modicum quid glorier. Quod loquor non loquor secundum deum sed quasi in insipientia in hac substantia glorie. Quoniam multi gloriantur secundum carnem et ego gloriabor. Libenter enim suffertis insipientes cum sitis ipsi sapientes. Sustinetis enim si quis vos in servitutem redigit, si quis devorat, si quis accipit, si quis extollitur, si quis in faciem vos cedit. Secundum ignobilitatem dico quasi nos infirmi fuerimus in hac parte. In quo quis audet in insipientia dico audeo et ego. Hebrei sunt et ego. Semen Abrahe sunt et ego. Ministri Christi sunt et ego. Ut minus sapiens dico plus ego.

[illegible]

Nam et si amplius aliquid
gloriatus fuero de potestate nostra
quam dedit dominus in edificationem et
non in destructionem vestram non erube-
scam. Ut autem non existimer tamquam
terrere vos per epistolas; quoniam quidem epistole
inquiunt graves sunt et fortes presentia autem
corporis infirma et sermo contempti-
bilis. Hoc cogitet qui eiusmodi est quia quales
sumus verbo per epistolas absentes ta-
les et presentes in facto. Non enim au-
demus inserere aut comparare nos qui-
busdam qui se ipsos commendant; sed ipsi in
nobis nosmet ipsos metientes et com-
parantes nosmet ipsos nobis.
Nos autem non in immensum gloriabimur,
sed secundum mensuram regule qua mensus est nobis deus men-
suram pertingendi usque ad vos. Non enim quasi
non pertingentes ad vos superextendimus nos.
Usque ad vos enim pervenimus in evangelio Christi.
Non in immensum gloriantes in alienis laboribus;
spem autem habentes crescentis fidei vestre in vobis
magnificari secundum regulam
nostram in habundancia

[illegible]

Origenes.

Ieron.

Augustinus

Augustinus

Ambrosius

Augustinus in libro contra ...

Ieron.

Ambrosius

Or.

Remigius

Augustinus

locis simo in illa loca que sunt ultra vos. non in similitudinem istorum pseudo, id est non in preparatis gloriari in aliqua aliena regula, non ut illi qui ultra eos sunt de alieno regimine sunt. Deinde exponit quod dixerat in aliena regula, scilicet in his que preparata sunt ab aliis predicatoribus. Sed qui his predicabat quibus non erat annunciatum, ut gloriam suo labore quereret. Qui autem, quasi ego gloriabor in predictis et in aliis, sed hoc totum in gloriando est a deo est. vel Qui gloriatur iuxta admonitionem Ieremie glorietur in domino, id est domino attribuat confidentiam et gloriam suam, et gratia est quia non probatus ille qui vult a deo potestatem quia gloriam suam querere. Vel quasi ideo in domino gloriandum quia ille non est probatus a deo vel ab hominibus qui commendat se ipsum, id est qui extra dominum gloriatur, scilicet tribuat quod dei est. Vel ita. Qui autem, quasi ego non gloriabor in aliena regula, sed qui autem gloriatur qui id est potestatem vult exercere glo. id est potestatem exerceat in ministerio a deo data quia debet. Non enim qui seipsum commendat, id est qui predicat non missus, qui non est idoneus, sed presumptor et reprobus, sed quem deus commendat, id est idoneum et dignum esse ostendit miraculis et virtutibus. Utinam, quasi gloriosor de regimine quod videtur insipientia, sed utinam sine indignatione sustineretis modicum quid, quia plus possum gloriari, insipientie mee, id est gloriosus de regimine quod videtur vobis videtur insipientia. Vel insipientiam hic dicit gloriationem secundum carnem quia facit ne in eo videatur inferior illis, quia ipse non erat, sed predicare Corinthiis, quasi gloriosor de regimine. Sed utinam, scilicet in, quasi si in gloriosus secundum carnem quod videtur insipientia. Et dictum est: non te laudent labia tua, sed proximi tui. Hec autem gloriatio ad laudem eius videtur pertinere. Sed nunc, quasi opto ut sustineatis, sed in precepto supportate me, ut sic, quasi in si figuret vos pacienter ferre. Emulor autem, id est diligo vos dei emulatione, id est ad honorem dei non meum, non zelo sponsam dei mei sed dei. Amice autem sponsi sui sponsus zelat sponsam, amicus non sponsam sed sponso. Et nota quod emulatio dupliciter accipitur. Simulatio autem est per aliquem statum motus animi vel in bonum vel in malum. Hic autem amoris est non livoris, quasi diligo vos dei emulatione, id est que ad honorem dei est, vel quia deus spiritu suo inspirat. Per hoc ostendit ea que diceret amore eorum se dicturum, non ad laudem eius pertinentia, sed ad horum profectum. Despondi autem, quasi vere diligo vos, quia ego qui sum amicus sponsi despondi vos anulo fidei non multis, sed uni, non adultero, sed viro legitimo, id est Christo sponso. Vos dico existentes virginem ca-

& in illa que ultra vos sunt evangelizare, non in aliena regula in his que preparata sunt gloriari. Qui autem gloriatur in domino glorietur. Non enim qui seipsum commendat ille probatus est, sed quem deus commendat. Utinam sustineretis modicum quid insipientie mee, sed et supportate me. Emulor enim vos dei emulatione. Despondi enim vos uni viro virginem castam exhibere Christo. Timeo autem ne sicut serpens Evam seduxit astucia sua, ita corrumpantur sensus vestri, ut excidant a simplicitate que est in Christo Iesu. Nam si is qui venit alium Christum predicat quem non predicavimus, aut alium spiritum accipitis quem non accepistis, aut aliud

Christo. Hinc de quibus apostolus ad singularem descendit, volens intelligi totam ecclesiam virginem castam et in omnibus membris virginitatem tenens, vel si non virginitatem corporis servare. Virginitas carnis corpus est intactum, que virginitas paucorum. Virginitas cordis fides est incorrupta, que virginitas est omnium fidelium. Unde in apocalypsi: Hii qui cum mulieribus non sunt coinquinati, virgines enim sunt. Mulieribus erroris significantur, quia error per mulierem cepit. Ideo autem singulariter dicit virginem quia omnes sunt una virgo per unitatem integre fidei, solide spei, sincere caritatis. Virgo sunt quia a pravitate erroris et ab opere malo integritatem; castam quia non habent estum male voluntatis. Despondi vos dico exhibere, id est ut exhibeam vos deo in die iudicii. Timeo autem, quasi tales vos desponsavi ut exhibeam vos, sed timeo ne sicut serpens, id est diabolus per serpentem seduxit Evam a paradiso eam eiciens, seduxerit dico astucia sua, scilicet promittendo falsa, ita per filios deceptores corrumpantur sensus vestri, id est intellectus vestri, et excidant a simplicitate que est in Christo Iesu, id est a paradiso simplicis fidei Christi, que nil alienum recipit. Isti Corinthii filii sunt Eve, pseudo filii serpentis, id est diaboli, qui per eos insidiatur. Lux fidei filiis est paradisus, quia quorum fides corrumpitur a paradiso eiciuntur, quia sponsum mandatum violant. Quia quamdiu edificatur in hominibus ab eis pellitur veritatem et immittitur diabolus, vita excluditur Christi. Sic quod dixit quasi fide vestra pericolo de veneno serpentis, in aliquibus mandatorum multi integri remanent. Ideoque sicut patribus nostris adversus leonem operatur pacientia, sic nobis adversus draconem vigilantia. Tunc autem cogebat, nunc docet. Tunc ingerebat violentias, nunc insidias. Videbatur tunc fremens, nunc lubricus oberrans difficile videtur. Ideo timet apostolus ne sicut per serpentem seducta est Eva, ita per hereticos corrumpatur ecclesia virginitate fidei quam gestat in corde. Quo gratia anima virginitatem vitam servat, quia ea fecundata in amplexu sponsi tui. Serpentem quoque aures vestras spiritus, ut scriptum est. Adhuc autem mussitat serpens, non tacet quod gestum est in paradiso illo, hoc geritur in ecclesia. Nemo quoque vos seducat ab isto paradiso ecclesie, sufficiat quod illic lapsi sumus; vel experti corrigamur. Nam si is, quasi timeo ne per illos pseudo corrumpantur sensus vestri, sed non deberetis eos pati, quia non aliud predicant quam ego. Vel ideo eum quasi ego.

Cum vero estimatis nos inferiores illis, et hoc est quod ait. Nam si is qui venit non missus, scilicet vel qui venit, id est videretur quia per questum temporalem facit, predicat alium Christum quem nos predicavimus, id est si predicat alium Christum excellentiorem quam ego, quod esse non potest, aut si per eos accepistis alium, id est meliorem spiritum quem non accepistis per nos, quia utique non est, sed potius per nos non per illos spiritum accepistis. aut

Marginal sources: Ambr. — Ambr. — Aug. ad Ier. — Aug. — Aug. — Ambr — Ambr. — Ier. — Ier. — Aug.

et preparandos faciant paratam esse quam veniemus. hanc

nerunt hanc repromissam .i. sepe promissam
benedictionem .i. elemosinam. que recte dicitur
benedictio. quia causa est eterne benedictionis. paratam
dico. sic utique quasi benedictionem .s. ut sit opus
caritatis .i. magnum. non quasi avariciam. ut
doleatis pro dato .i. parvum sit quod datur. Hoc autem quasi
illi preveniant. ego autem curam largitatis hoc
dico .i. prescribo quia. Qui parce seminat .i. dat
parce et metet retributionem .i. non par
ce seminat ille qui parum habens parum largitur si
animus promptus sit dare si plus haberet. Nota quod
non ait dat sed seminat. quia dare elemosi
nam non est amittere sed seminare. s. ad tempus ca
rere ut plus habeas in futuro. Et qui seminat
in benedictionibus .i. plus pensat animi quam census de
benedictionibus dei et metet largam .i. retributio
nem. Unusquisque .s. det tamen prout destina
vit .i. preordinavit in corde suo .i. in
consilio rationis. quia si invitus daret non prodesset
ei. quia qui invitus dat propter presentem pudorem non
habet mercedem. Unusquisque det sicut proposuit in cor
de suo se velle dare. non det ex tristicia aut
ex necessitate. id est coactus sed sponte.
Hylarem enim da .i. qui ex voluntate bona
dat diligit deus .i. approbat et remunerat. non tristem
et murmurantem. Qui enim dat ut careat tedio
interpellantis. non ut reficiat viscera indigen
tis. et rem et meritum perdit. Quicquid boni facis cum
hylaritate fac. et tunc bene facis. si autem cum tristicia
facis fit de te. non tu facis. Potens est autem .s. enim
deus. quasi ego ita moneo. sed deus potens est. Vel ita
continua. Ego moneo vos ita. nolite diffidere. quia
deus potens est facere habundare in vobis et in cor
dibus vestris omnem gratiam. s. non solum hanc sed et hanc
et alias .i. omnia dona spiritus sancti. Ita ut vos semper
habentes .i. habere reputantes omnem sufficientiam
in omnibus .i. in omni statu vestro. habundetis in omne opus bonum
.i. in datione elemosinarum sicut monetis. Quasi
solam sufficientiam exigit. potius in omni ope ha
bundare. Licet etiam exiguum sit quod pauper habens
tribuit. habundat tamen. quia recto iudicio fit
opus quia de quanto. et quo animo detur aliquis querit.
Sed ne hoc bonum .s. largitio elemosinarum re
spondet. et utique sicut scriptum est in psalmo. iustus
dispersit non tantum omnia conferens sed pluribus dividendo.
Dedit quibus pauperibus non divitibus qui possent
reddere. Et iusticia eius .i. merces iusticie eius ma-

Avg. contra Faustinum.

Ambr.

Avg. ad Sere.

Ier.

ut preveniant ad vos et preparent repromissam benedictionem hanc paratam esse sic quasi benedictionem non quasi avariciam. Hoc autem dico: qui parce seminat parce et metet. Et qui seminat in benedictionibus de benedictionibus et metet. Unusquisque prout destinavit in corde suo non ex tristicia aut ex necessitate. Hylarem enim datorem diligit deus. Potens est autem deus omnem gratiam habundare facere in vobis ut in omnibus semper omnem sufficientiam habentes habundetis in omne opus bonum sicut scriptum est: Dispersit dedit pauperibus iusticia eius manet in seculum seculi. [vel in eternum] Qui autem administrat semen seminanti et panem ad manducandum prestabit et multiplicabit semen vestrum et augebit incrementa frugum iusticie vestre ut in omnibus locupletati habundetis in omnem simplicitatem que operatur per nos gratiarum actionem deo. Quoniam ministerium huius officii non solum supplet ea que desunt sanctis sed et habundat per multos in gratiarum actione in domino per probationem ministerii huius glo-

in seculum seculi. vel in eternum .i. sine fine. Iustus
est qui bona mundi sine eternum perimi. contra
reputatur. Et nota quod hoc exemplo ad lar
giendum sanctis invitat. sed et hoc quia pauper
vel largitur in eos magna est. quanto magis
ei qui ministrat sanctis. largitores et possunt
dici. et qui mali sunt. Qui autem. quasi non solum in vi
ta datur. sed et qui administrat seminanti .s. de
semine vestro elemosina fiat. vel panem .i. ne
cessaria vite. prestabit ad manducandum
non ad superfluitatem. et vobis prestabit. qui
multiplicabit semen vestrum. ut ampliores ele
mosinas faciatis. Non hoc timore ne
mo timeat dare. Et augebit incremen
ta .i. facultatem et voluntatem dandi ele
mosinas. incrementa dico frugum iusticie
vestre .i. ex quibus procedit iusticia. Vera iu
sticia est sanctitas et bona vita. unde proveniunt
fruges .i. eterna remuneratio. In
crementa sunt elemosine et voluntas dan
di. per quas et virtutes. et in futuro gloria au
gebitur. Ut in omnibus. quasi ideo augebit
vos et voluntatem dandi vobis. ut vos
locupletati secundum veram reputationem
in omnibus .i. in omni statu vestro habundetis
in simplicitatem .i. largitionem simplici
animo factam. simplicitatem dico omnem .i.
perfectam. que largitio operatur per nos actio
nem gratiarum deo. Non facienda .i. ipsa largi
tio est causa quare aguntur gratie deo. et largitores
nos sumus ministri. Quoniam et cetera. quasi ideo
aguntur gratie deo de dono largitionis. quia
multa vobis bona sunt. Et hoc est quod ait. Quoniam mi
nisterium. vel in hoc officio vestro. non solum supplet
ea que desunt sanctis. sed et habundat in actione gratiarum que
fit per multos. quia multi magis gratias deo.
et hoc in domino. i. in operatione domini. qui eos mo
vit ad agendas gratias. dico quod per multos
aguntur gratie deo. et hoc per probationem ministe
rii .i. quia laudant hanc ministrationem vestram
per multos dico glorificantes deum. non solum
de vestra largitate. sed et in accepta occa
sione vestri. in obedientia confessi
onis vestre .i. de fide et confessione. et de bo
no vestro. obedientia dico habita in e
vangelio Christi. quia obeditis evangelio. et in simp
licitate vestra. glorificantes deum per simplici

ficantes deum in obedientia confes
sionis vestre in evangelio christi, et simplicita
te communicationis in illos et in omnes
et ipsorum obsecratione pro vobis desideran
tium vos propter eminentem gratiam dei in vo
bis. Gratias deo super inenarrabili dono
eius. Ipse autem ego paulus obsecro vos
per mansuetudinem et modestiam christi qui
in facie quidem humilis sum inter vos, absens
autem confido in vobis. Rogo autem ne presens
audeam per eam confidentiam qua existimor
audere in quosdam qui arbitrantur tamquam
secundum carnem ambulemus. In carne enim
ambulantes non secundum carnem militamus.
Nam arma militie nostre non carnalia
sed potentia deo ad destructionem mu
nitionum consilia destruentes et omnem alti
tudinem extollentem se adversus scientiam
dei et in captivitatem redigentes omnem
intellectum in obsequium christi et in promptu haben
tes ulcisci omnem inobedientiam cum imple
ta fuerit vestra obedientia. Itaque que secundum
faciem sunt videte. Si quis confidit se christi esse hoc
cogitet iterum apud se quia sicut ipse christi est ita et nos.

Aug. in li. …

haymo.

haymo.

Aug. in li. …

Ambr.

Aug. [illegible]

Aug. [illegible]

Ambr. [illegible]

Aug. ad iere. [illegible]

Aug. contra faustum. [illegible]

vivi. sicut dominus dicit. quoniam
inhabitabo in illis et in-
ambulabo et ero illorum
deus et ipsi erunt mihi populus.
Propter quod exite de me-
dio eorum et separamini di-
cit dominus et immundum ne
tetigeritis. vestra inopia sit
supplementum. ut fiat e-
qualitas sicut scriptum est. qui
multum non habundavit
et qui modicum non minoravit.
Gratias autem deo qui dedit ean-
dem sollicitudinem pro vo-
bis in corde titi. Quoniam ex-
hortationem quidem suscepit
sed cum sollicitior esset sua
voluntate profectus est
ad vos. Misimus etiam cum
illo fratrem cuius laus est
in evangelio per omnes ecclesias
non solum autem sed et ordina-
tus ab ecclesiis comes pe-
regrinationis nostre in hac

[illegible]

Ieron. Orig. Ambr. Ambr. Aug.

gratia que ministratur a nobis ad domini gloriam et destinatam voluntatem nostram. Devitantes hoc ne quis nos vituperet in hac plenitudine que ministratur a nobis. Providemus enim bona non solum coram deo sed etiam coram hominibus. Misimus autem cum illis et fratrem nostrum quem probavimus in multis sepe sollicitum esse nunc autem multo sollicitiorem confidentia multa in vos. Sive pro tito qui est socius meus et adiutor in vobis. sive fratres nostri apostoli ecclesiarum gloria christi. Ostensionem ergo que est caritatis vestre et nostre glorie pro vobis in illos ostendite in faciem ecclesiarum. Nam de ministerio quod fit in sanctos ex habundanti est mihi scribere vobis. Scio enim promptum animum vestrum pro quo de vobis glorior apud macedones quoniam achaia parata est ab anno preterito: et vestra emulatio provocavit plurimos. Misimus autem fratres ut ne quod gloriamur de vobis evacuetur in hac parte. ut quemadmodum dixi parati sitis. nec cum venerint mecum macedones et invenerint vos imparatos erubescamus nos. ut non dicam vos in hac substantia. Necessarium ergo existimavi rogare fratres

a nobis destinatam id est ad complendam predicationem gentium cui destinatus sum et volo. Devitantes. quasi hos predictos misimus devitantes scilicet ne quis in hac plenitudine largicionis elemosinarum vituperet nos dicens nos fraudare. Vel ne quis in hac plenitudine scilicet doctrine imitacionem vituperet nos tamquam negligentes circa curam sanctorum ut dicatur unde predicatur sed non est memor sanctorum sicut alii apostoli [illegible] preceptum est. vituperaret quia apostolus si negligenter ageret circa sanctos. ideo scilicet premonet ut sollicitudo eius et prudentia appareat quia plenitudo largicionis vel doctrine ministratur a nobis id est nostro ministerio fit: scilicet ad domini gloriam id est ut deus glorificetur. Providemus enim quasi vere dico devitamus. providemus scilicet ut opera nostra bona sint non solum coram deo scilicet ut deo placeant sed etiam coram hominibus ut et hominibus bona videantur. Sic coram deo providet apostolus bona dum facit circa ministerium sanctorum quod deus iubet; coram hominibus providet bona dum bonos mittit. ad hoc opus exhortandi qui probitate sua eos provocent addendo et ne scandalum faciant ne bona doctrina apostoli per imprudentes ministros in vituperationem cadat. Et nota quod recte apostolus ait se providere bona coram deo et hominibus. Propter nos scilicet conscientia nostra sufficit nobis. propter vos autem fama nostra non pollui sed polleri debet in vobis. Due res sunt conscientia et fama. conscientia tibi. fama proximo. Qui conscientie fidens famam negligit crudelis est. Misimus autem cum illis et fratrem nostrum. apollo. quem probavimus in multis sepe sollicitum esse de salute vestra. nunc autem cum audivit correctos vos multo sollicitior est pro confidentia multa habita in vos vel in vobis. Sive pro tito quod de vobis et mihi [illegible] apollo qui [illegible] rogatur ab apostolo et aliis fratribus ire ad eos noluit. [illegible] cum audivit eos correctos. Sive pro tito scilicet ut socius meus in vobis id est in nostra conversione adiutor. Sive quia confidentia [illegible] in [illegible] est quibus libentius ibant. Sive et pro illis aliis scilicet fratres quia sunt fratres nostri et apostoli ecclesiarum a quibus mittuntur vel secundum aliam litteram eodem sensu manente. Sive fratres nostri apostoli ecclesiarum id est quia ipsi sunt apostoli ecclesiarum scilicet gloria christi id est ad gloriam christi quia mittuntur non hominum sed christi gratia. Ostensionem ergo id est quasi cum tales misimus ad vos ergo ostensionem que est caritatis vestre et nostre glorie habete pro illis et caritatem vestram quam ostenditis et veram et ostendite in illos. quasi misimus ad

vos. [illegible] eos recipiendo ut bona que de vobis audierunt probent. ostendite dico et in facie ecclesiarum. ut scilicet ecclesie agnoscant vera esse bona que de vobis audierunt. vel in facie ecclesiarum scilicet ut alii a vobis accipiant exemplum. Nam id est quasi de receptione eorum moneo. nam de ministerio quod fit in sanctos ex habundanti id est superfluum est mihi scribere vobis. Scio enim promptum animum vestrum pro quo de vobis glorior apud macedones dicens quoniam et achaia cuius metropolis est corinthus emulatione macedonum ducta parata est ab anno preterito. vestra emulatio id est amor [illegible] provocavit plurimos ad elemosinas dandas quia emulatione corinthiorum alie ecclesie dum audiunt eos prius erroribus implicatos post ea bone voluntatis fuisse effectos incitate sunt ad bonum opus. quasi non quis dicit est ergo premittis illos? Misimus autem fratres non ut vos hortentur sed ut parati sitis quemadmodum dixi scilicet vos esse paratos parati sitis dico ne scilicet gloriam de vobis meam evacuem in hac parte scilicet promptitudinis. Non parati esse debetis. ne cum venerint mecum macedones et invenerint vos imparatos erubescamus nos qui de vobis gloriam. ut non dicam vos erubescere quasi magis esset id est esse debet. si vos non sunt invenient qui [illegible] de his. ut per erubescerent et ipsi amplius confunderentur. in hac substantia id est in hac datione elemosinarum qua pauperes sustentantur. [illegible] scilicet fiat. Necessarium existimavi [illegible] ut [illegible] apollo. ut me preveniant ad vos ut preparent paratam esse quam ne

Aug. sup. Ioh.

Remigius

Crisost.

Aug. in lib. de ... [illegible]

Aug. in ser. ... [illegible]

Ambr.

[illegible]

Adiuuantes autem i. exhor
tamur ne in uacuum gratiam
dei recipiatis. Ait enim.
Tempore accepto exaudi
ui te. et in die salutis.
adiuui te. Ecce nunc tempus
acceptabile. ecce nunc di
es salutis. Nemini dan
tes ullam offensionem. ut
non uituperetur ministerium
uestrum. Sed in omnibus exhibe
amus nosmetipsos sicut dei
ministros in multa paciencia. in
tribulationibus in necessitatibus. in
angustiis. in plagis. in car
ceribus. in seditionibus. in labori
bus. in uigiliis. in ieiuniis
in castitate. in scientia. in lon
ganimitate. in suauita
te. in spiritu sancto. in caritate non ficta. in uer
bo ueritatis. in uirtute dei. Per arma
iusticie a dextris et a sinistris. Per gloriam
et ignobilitatem. Per infamiam et
[illegible]

[illegible]

[illegible]

bonam famam. Ut seductores et veraces. Sicut qui ignoti et cogniti. Quasi morientes et ecce vivimus. Ut castigati et non mortificati. Quasi tristes semper autem gaudentes. Sicut egentes multos autem locupletantes. Tanquam nichil habentes et omnia possidentes. Os nostrum patet ad vos o corinthii cor nostrum dilatatum est. Non angustiamini in nobis angustiamini autem in visceribus vestris. Eandem autem habentes remunerationem tanquam filiis dico dilatamini et vos. Nolite iugum ducere cum infidelibus. Que enim participatio iusticie cum iniquitate. Aut que societas luci ad tenebras. Que autem conventio Christi ad Belial. Aut que pars fideli cum infideli. Qui autem consensus templo dei cum ydolis. Vos enim estis templum dei

[illegible]

Aug. sup. Joh.

Ambr.

Ambr.

Crisost.

Augustinus.

Amb. Iero.

paupertatem abiecimus pannos mendicitatis ut indueremur stola immortalitatis. Omnes ergo divites facti sunt in paupertate Christi. Et ne crederetis. Nemo ergo se contempnat pauper in cella. Dives in conscientia securior dormit in terra quam est auro dives in purpura. Non ergo expavescas est tua indignitate ad illum accedere qui indutus est nostra paupertate. Ut se paupertate nos ditaret. Et consilium in hoc consilium, id est in consideratione huius tanti beneficii dei, do vobis consilium ut pauperibus elemosinas detis. Hoc enim est utile vobis plus est enim utile facienti quam illi cui fit. Vobis dico qui cepistis a primo anno, id est a preterito anno, non solum facere sed et velle quod plus est quam facere. Nunc vero et facto perficite ut non solum velitis sed in opere perficiatis. Vel ita non secundum alios dicat eos cepisse facere et secundum alios velle quod vobis dico qui cepistis a primo anno non solum velle sed quosdam et facere secundum alios. Quidam enim voluerunt, quidam ceperunt. Nunc vero utrique perficiant opere. Et hoc est quod subdit: Nunc vero et facto perficite ut quemadmodum promptus est animus voluntatis, id est sicut prompta est discretio voluntatis eorum qui ex discretione volunt, ita sit et promptus animus perficiendi. Hoc dicit ut voluntas eorum in opere appareat. Si vero est perficiendi dico ex eo, id est secundum id quod habetis, sive plus sive minus. Si enim voluntas est prompta dando secundum id quod habet ut necessaria retineat tamen accepta est, non tamen accepta est dando secundum id quod non habet, id est ultra vires. Ideo ex eo quod habetis vos dare moneo. Non enim volo ut aliis sit remissio, id est refrigerium, id est ut alii de vestris ociose vivant, vobis autem sit tribulatio, id est paupertas. Non hoc ideo dicit ut melius esset, sed infirmis timet. Quos sic dare monet ut egestatem non patiantur. Sed potius volo ut vestra habundantia terrenorum suppleat inopiam illorum qui omnia mundi deseruerunt. Suppleat dico in presenti tempore quod breve est. Et hoc ex equalitate. Hoc ideo dicit ut continentes quos habet dividat et secundum quod non plus exigit quam secundum tenere debet. Sic et Zacheus dimidium bonorum suorum dedit pauperibus. Vel ex vestra equalitate suppleat vestra habundantia illorum inopiam. Non utique hoc dico secundum parcitatem sed ut sustentent de vestris rebus. Nunc in eo [illegible] equalitas ut qui acceperunt spiritualia tribuant carnalia. Ipsa est pax vestra ut opera vestre

Ambrosius.

Aug.

Amb. Iero.

Amb.

Amb.

inopia divites essetis. Et consilium in hoc do. Hoc enim vobis utile est qui non solum facere sed et velle cepistis ab anno priore. Nunc vero et facto perficite ut quemadmodum promptus est animus voluntatis ita sit et perficiendi ex eo quod habetis. Si enim voluntas prompta est secundum id quod habet accepta est non secundum quod non habet. Non enim volo ut aliis remissio vobis autem tribulatio sed ex equalitate in presenti tempore vestra habundantia illorum inopiam suppleat ut et illorum habundantia .b. nos existimantes hoc quoniam si unus pro omnibus mortuus est ergo omnes mortui sunt. Et pro omnibus mortuus est ut et qui vivunt iam non sibi vivant sed ei qui pro ipsis mortuus est et resurrexit. Itaque nos ex hoc neminem novimus secundum carnem. Et si novimus secundum carnem Christum sed nunc iam non novimus.

comparatio terrenis gaudeat operis predicationis spiritualibus. Ita fiat pax dando et accipiendo. Unde apostolus: Si spiritualia vobis seminavimus magnum est si carnalia vestra metamus. Ut et illorum, quia vestra habundantia terrenorum suppleat inopiam illorum, ut et ipsorum habundantia [illegible] vestre inopie. Et descendens nobis urget nos ut omnia pro vobis faciamus. Nos dico existimantes hoc quoniam si unus, tamen iustus, id est sine peccato, id est Christus, mortuus est pro omnibus ergo omnes alii sunt in peccato. Ergo omnes mortui sunt in peccatis. Et est sensus: hoc certissime estimamus quia si Christus carne pro omnibus mortuus est, tunc constat omnes mortuos fuisse in anima pro quibus mortuus est Christus ut eos a morte liberaret. Est gratia ne immunes sint omnes [illegible] apostoli ut eos allicerent ne contrario se laudarent. Per gratiam enim et dominium apostolorum agnoscere gratiam et beneficium Christi. Vel ita: si unus, scilicet solus sufficiens sine omnibus legalibus, mortuus pro omnibus est ergo omnes mortui sunt. Necessitatem per eum nec alio egentes sed lex. Vel ita: Si unus pro omnibus, id est sic Christum ad se pro omni mundo est et ideo non omnibus profuit, ergo omnes homines mortui sunt, id est mori debent pro honore illius. Et est: ideo pro omnibus mortuus est Christus ut et illi qui vivunt virtutibus per remissionem peccatorum iam non vivant sibi, id est non sibi vitam virtutum attribuant, sed ei qui pro ipsis mortuus est ut moreretur peccato et resurrexit ut in novitate vite ambulemus. Vel ita: ut de vita corporis agatur quia ideo mortuus est ut et qui vivunt in corpore iam non sibi vivant, id est non sue serviant voluntati, sed ei, id est voluntati eius, scilicet Christi, qui pro ipsis mortuus est et resurrexit, id est non spe terrenorum sed spe resurrectionis vivant. Itaque, id est quia ita est, itaque nos ex hoc, id est amodo certi sumus de gloria eterna, quia neminem novimus, id est laudamus, nec [illegible] secundum carnem, id est sua que terrena non que Christi sunt spiritualia, et eterna. Nunc hoc debemus facere aliquis quia et si cognovimus Christum secundum carnem, id est mortalem, prius quod putavimus eum tantum esse hominem, sed nunc iam non novimus eum mortalem. Vel et si Christus fuit mortalis prius quod eum putavimus esse tantum hominem, deum eum esse credimus, tamen iam est immortalis. Et ita securi sumus de premio. Et est sensus: sic debemus vivere esse fuit infirmus et moriatur quod pro nobis non dedignatus est. Hoc passibilis fieri et mori.

Aug.

Amb.

Aug.

Ambro.

Aug.

Ambro.

Aug.

si quis

tam post resurrectionem. iam non est infirmus. id est mortalis. sed appa
ret. quod non esse putabatur. Unde ipse ait. Cum exaltaveritis
filium hominis tunc cognoscetis quia ego sum. Hoc memorat
ideo ut ostendat quod devotione observanda est Christus. id est intel
ligentes quantum pro nobis fecerit. ut pro eis illi serviant. ut
et quod illi reddant. quia deo non homini solum pro eis passo. et quia
Christus iam non est secundum carnem. Ergo si qua creatura in
Christo est nova. id est si quis in Christo renatus est novus. vetera tran
sierunt et ecce facta sunt omnia nova. id est illi iam spe transierunt mor
talitas. et transibit re. et dabitur nova immortalitas
vel vita. Itaque quia quasi Christus resurrexit. itaque nos ex hoc. id est
amodo certi sumus de eadem resurrectione. quia neminem
fidelium novimus esse viventem. non dico in re. sed in spe
secundum carnem. id est secundum carnis corruptionem. carnem quippe hoc
loco non ipsam corporis substantiam. quia et Christus post resurrectionem habuit
et nos post resurrectionem veram habituri sumus. sed corruptio
nem mortalitatem que carnis nunc utitur. Suo quippe
peccato morte vitam veram fecerunt. ita certa spe meditantur
tamquam iam assint. presentesque teneantur. quod in Christo resurgente
iam impleta est. quod utique vita non erit secundum carnem. non
quia vera carnis substantia resurgamus. sed non in eadem contra
ria corruptionis. quod hoc nomine carnis significatur. quia ergo vita
resurgentium. quod presentem meditabatur. amodo nemo ne
no secundum carnem. id est tam certa spe tenemus futuri nostre incorrup
tionis immortalitatis. ut iam in ipsa noticia
gaudeamus spe. quia in re. Sicut vita quod erit sine corru
ptione. sicut et Christi vita iam non est secundum carnem. Unde subdit.
Et si cognovimus secundum carnem. id est secundum carnis mortalitatem ante re
surrectionem sed tamen nunc iam non. propter resurrectionem. non novimus eum.
sed est. id est secundum carnalem corruptionis qualitatem. Quia Christus re
surgens a mortuis iam non moritur. Unde et ideo quia in evangelio
ipse ait. ad patrem vado. et iam non videbitis me. id est
non ita ut nunc videtis me. secundum quod in sum. non videbi
tis humilem sed excelsum. non mortalem sed sempiternum. non
iudicandum sed iudicaturum. Hoc ait. si ego abiero
paraclitus non veniet ad vos. hoc est non poteritis capere
spiritum sanctum. quod diu secundum carnem me nosse persistitis.
Talis omnis sunt in Christo spe. et si non re. Si qua ergo creatura no
va in Christo est. sic hic est. id est si quis per spiritum innovatus est per fidem Christi
vetera transierunt. et ecce facta sunt omnia nova. id est qui innovatus fide.
transiit mortalitas spe. et adest novitas resurrectionis.
vel ita. Itaque quia quia solus Christus sufficit ad iustitiam. transierunt
sunt omnibus legalibus. Itaque nos ex hoc tempore. gratie. neminem novimus. id est
approbamus viventem secundum carnem. id est qui secundum carnales ob
servantias vivat. quia et si cognovimus Christum secundum carnem. id est quamvis secundum
infidelem eram intellexi Christum in lege per missum esse secundum
carnem. scilicet ut legalia observaret. et servari prece

Si qua ergo in Christo
nova creatura vetera
transierunt. et ecce facta
sunt omnia nova. Omnia
autem ex deo qui reconci
liavit nos sibi per Christum. et
dedit nobis minis
terium reconciliationis.
Quoniam quidem deus erat in
Christo mundum reconci
lians sibi. non reputans
ipsis delicta ipsorum
et posuit in nobis ver
bum reconciliationis.
Pro Christo ergo legatione
fungimur tamquam deo
exhortante per nos
obsecramus pro Christo
reconciliamini deo.
Eum qui non noverat
peccatum pro nobis pec
catum fecit deus. ut
ut nos efficeremur
iustitia dei in ipso.

ciperet. sed tamen nunc iam. scilicet post passionem. propter quod veritas ve
nit. non ita esse novimus. sed ut ipsa cessent. et manife
stentur umbrae. et que umbra cessare debent. Si qua ergo est in Christo
nova scilicet est. vetera transierunt. et scilicet carnales observantie. et cor
ruptio carnis. id est vetera. et omnia ad veterem hominem
pertinentia. ut gentibus ydolatria. Iudeis servitus
legis. Et ecce facta sunt omnia nova. id est nova venerunt. scilicet novus
et omnia novi hominis. ut virtus omnia dei successerunt. Omnia
autem. quod dixi in Christo. id est per Christum novam creaturam fieri. vete
ra transiere. sed tamen omnia sunt ex deo patre. quia pater reconci
liavit nos sibi per Christum. id est per incarnationem verbi. et Crisost.
dedit ministerium reconciliationis. apostolis mediatoris Christi. quod
non pseudo. deus per Christum reconciliavit. quia utique per
Christum sic potuit. Quoniam quidem deus pater quod nichil nisi per scilicet erat
in Christo. quod potuit Christus reconciliare. quia pater erat in eo. Sicut
ipse ait. Pater in me est et ego in patre. Per hoc autem in Crisost.
telligitur pater esse in filio. et filius in patre. quia una est eorum
substantia. ubi est unitas. nulla diversitas est. et non alter
in altero est. quia imago et similitudo eorum una est. Erat
in Christo. dico mundum. id est electos de mundo. sibi reconcilians
qualiter hoc in reconcilians. non reputans illis. id est non puniens
eternaliter in illis delicta ipsorum. tam originalia quam ac
tualia. et posuit. quasi hoc in dedit nobis ministerium
reconciliationis. quia posuit in nobis verbum reconciliationis. id est predica
tionem fidei per quam reconciliantur deo. et quia posuit in nobis Ieron.
verbum. Ergo fungimur legatione
dei pro Christo. id est vice Christi. quia
sumus legati dei. vel pro Christo. id est pro honore Christi. et non obsecra
mus vos. tamquam deo. vel iam exhortante nos pro vos, quia
ut in nobis loquitur. Quid obsecramus. scilicet reconciliamini
deo. vel pro Christo. id est pro amore Christi. vel ego obsecro vos pro Christo.
id est vice Christi. et debetis vel potestis hoc facere. quia deus. id est pater
fecit pro nobis eum qui non noverat peccatum per experientiam. et sua per
fectam eum. vel. id est Christum fecit peccatum. id est eum qui non peccaverat Ambr.
erat fecit peccatum. id est hostiam pro peccato. Sicut hoc loco a veteri
lege. Sicut et in veteri testamento peccata dicuntur sacrificia pro peccatis.
vel peccatum dicitur similitudo carnis peccati. Unde dicitur alibi. de
peccato dampnavit peccatum. id est de similitudine carnis peccati
quia misit deus filium suum in similitudine. per. et tamen dicitur mortuus est
peccato. id est similitudine carnis peccati. quia moriendo car
nis mortalitate exutus est. vel secundum sensum. fecit eum peccatum. id est
mortale. vel ita et maledictum. accipit pro morte. quod de
maledicto dei venit. ut in dictum misistis. quod male
dictus omnis qui pendet in ligno. Quod est maledictum est. id est tam
est intra ibus. Quod est quod dicitur quia ipse Christus est et erat in Ambr.
ira. mortuus est in morte. non ficta. vel fecit eum peccatum.
id est peccatorem putari in pena. Illi utique fecit ut nos

Amb

Aug

[illegible]

ram uos contristauit. Nunc gaudeo, non

sed quia contristati estis ad penitentiam

quia contristati estis ad penitentiam. Contrista-

ti estis secundum deum ut in nullo detrimentum

paciamini ex nobis. Que enim secundum

penitentiam

deum tristicia est, penitentiam in salutem stabi-

lem operatur. Seculi autem tristicia mortem opera-

tur. Ecce enim hoc ipsum secundum deum contristari

uos quantam in uobis operatur sollicitudi-

nem, sed defensionem, sed indignationem, sed ti-

morem, sed desiderium, sed emulationem, sed uin-

dictam. In omnibus exhibuistis uos inco-

taminatos esse negotio. Igitur etsi scri-

psi uobis, non propter eum qui fecit iniuriam, nec propter

eum qui passus est, sed ad manifestandam

sollicitudinem nostram quam pro uobis habemus

ad uos coram deo. Ideo consolati sumus. In

consolatione autem nostra habundantius magis

gauisi sumus super gaudio titi, quia refe-

ctus est spiritus eius ab omnibus uobis. Et si quid apud illum

de uobis gloriatus sum, non sum confusus. Sed sicut de

uobis omnia in ueritate locuti sumus, ita et gloriatio nostra que fuit ad titum ueritas fa-

cta est. Et uiscera eius habundantius in uobis sunt, reminiscentis omnium uestrum obedi-

Aug

Amb

Amb

Amb

Amb

Iero

haimo.

Crisost.

[illegible]

[illegible]

96

quam in aliis. et tamen dico reminiscen
tis obedientiam omnium vestrum. Ostendit ti
tum laudasse eos quod solliciti erant obe
dire ei. Jeronimus autem apostolum videtur sic di
co reminiscentis obedientiam, scilicet quomodo
id est quam accurate excepistis eum cum timore
cordis et tremoris [illegible] et sic in illo e
gistis. Gaudeo quod confido de vobis et hic
in omnibus rebus non solum in bona voluntate
sed et in operibus bonis. Notam autem. Hic non lau
dat eos incidenter de elemosinis faci
endis in sanctos qui erant iherosolimis, admo
net per exemplum macedonum aggreditur. hic vi
de correctis agitur. Hic initio fit de collecti
quam ab aliis non querit. quibus dare sua [illegible]
quod non habent [illegible] in macedonia. tamen in ea
magna data est. vel quod notum facio vobis
et hic est [illegible]. Notam autem facimus vobis fratres gratiam dei
id est gratuitum donum dei. Donum autem dei vocat id est
elemosinam dare. que gratia data est in ecclesiis
ecclesiis macedonie. que est illa. scilicet quod ha
bundantia gaudii ipsorum fuit in multo experimento tribulationis
quia non solum voluerunt pati sed et experti sunt et
in gaudio fuerunt. id est pauperes erant et habun
danter dederunt. non subaudis: et altissima
paupertas etc. ab quod ipsorum fuit in multo experimento tribulationis quia per
tribulationem pauli et similiter ibi facta non fuit scanda
lizati, sed devote id est gaudio acceperunt
verbum, ut probaverunt se horum passionibus de
monstraverunt et paupertas eorum id est magna
na et nobilissima benignitate virtutis
habuit id est simplicitatem eorum id est maior facta est dum
venderent divitias dare et hic simplici animo
non ut hominibus placeant. Tenues siquidem erant in
sua facultatum, sed divites fuerunt in dan
do quia propria conscientia operati sunt et tamen reddo illis
testimonium quod nemine cogente voluntarii fuerunt in
dando secundum virtutem rerum suarum et supra virtutem vel
in pace egerunt. ipsi dico cum exhortatione multa ob
secrantes nos cum timeremus eis non assentire vel eos spoliare
tenuis hanc gratiam et communionem ministerii id est ministra
tionis quod ministerium fit in sanctos id est obsecrabant
nos ut liceret eis sua dare. non quasi propria sed
quasi communia de quibus ministraverunt aliis.
et non dederunt sua sicut in ea intentione quam speravi
mus id est putavimus sed per culpis redimendis
sed primum dederunt semet ipsos deo ut ei obedirent.

entiam quomodo cum timore et tremo
re excepistis eum. Gaudeo quod in omni
bus confido in vobis. Notam autem vobis faci
mus fratres gratiam dei que data est in ecclesiis ma
cedonie, quod in multo experimento tribulationis
habundantia gaudii ipsorum fuit, et al
tissima paupertas eorum habundavit
in divitias simplicitatis eorum, quia secundum
virtutem testimonium illis reddo, et supra
virtutem voluntarii fuerunt cum mul
ta exhortatione obsecrantes nos gratiam
et communionem ministerii quod fit in sanctos,
et non sicut speravimus, sed semet ipsos dede
runt primum domino. Deinde nobis per voluntatem
dei, ita ut rogaremus titum ut quemadmodum
modo cepit ita et perficiat in vobis et gratiam
istam. Sed sicut in omnibus habundatis in fi
de et sermone et sciencia et omni solli
citudine insuper et caritate vestra in nos,
ut et in hac gratia habundetis. Non quasi imperans
dico, sed per aliorum sollicitudinem vestram
et vestre caritatis ingenium bonum comprobans.
Scitis enim gratiam domini nostri ihesu christi quoniam propter
nos egenus factus est cum esset dives ut vos illi

quod tradantes errores pristinos ac mon
strum deo se voverunt. Deinde scribit suadentes
et optulerunt. aliter non liceat accipiendum ab eis
quod munera excecant oculos vel auctoritatis — Amb.
inclinant. Quod non dant ut non arguantur. fructum — Ieron.
dandi non habent. Isti non in eo animo dederunt ut redi
mentes vitia non arguerentur, sed primum de se deo et — Amb.
tamen dando vitia. deinde dederunt se nobis obe
dientia scilicet ut nobis obedirent. per voluntatem
dei qui vult homines subdi vicariis suis.
et ita instruerunt nobis ut exemplo eorum provo
cati rogaremus titum ut quemadmodum cepit in
vobis benefacere, per quod videt vos correctos, ita
et perficiat in vobis non in alia sed et in gratia ista e
lemosinarum in sanctos ut scilicet gratia ista vobis non
desit. Hic dicit ut incitet eos ad dandum perficiat — Aug.
in vobis gratiam istam dico. vel quoque vobis. Sed ut
habundetis et in hac gratia largitionis elemo — Amb.
sinarum. Sicut habundatis in omnibus aliis scilicet in
fide et sermone id est gratia loquendi et sciencia scriptura
rum et in omni sollicitudine quia in omnibus solliciti
estis. insuper et caritate vestra spirituali habita in
nos non quasi quod rogavimus titum ut perficeret hanc gratiam
sed non hoc dico quasi imperans, ne sitis transgressores.
Vel ita legitur quod non solum rogavimus titum ut perficeret — Amb.
in vobis gratiam istam sed et ego ipse dico non quasi impe
rans habundantiam hic quod si habetis in omnibus scilicet in fide etc. quia
non imitantur. Sed per aliorum quasi [illegible] dico scilicet po
cius hic dico comprobans id est comprobare volens bonum in
genium vestre caritatis id est suadere volens bonum
ingenium vestre caritatis id est suadere volens in lar
gitionis id est ex discretione animi non per terrorem commodo — Amb.
faciatis. et hic volo comprobare et suadere vobis non in
propria. sed et per sollicitudinem aliorum scilicet mace — Aug.
donum quibus fideles sunt. Vel pauperum de quibus sol
liciti esse debetis. Scitis enim quod pauperibus — Beda.
dare debetis vere quia et christus de illis fuit solli
citus. Scitis enim gratiam id est caritatem domini nostri ihesu — Ieron.
christi cuius exemplo hortatur illos. hanc magnam gratiam
christi scitis. quoniam cum esset dives deus in sua maie
state per quem et omnia facta sunt. factus est propter vos
egenus in mundo. Nota quod non ait pauper fa
ctus est cum dives fuisset, sed cum dives esset pau
pertatem assumpsit et divitias non amisit. intus
dives, foris pauper. latens deus in divitiis suis,
apparens homo in paupertate. ut inopia illius — Aug.
vos essetis divites in spiritualibus. per illum enim — Amb.

Scientes ergo timorem domini hominibus suademus, deo autem manifesti sumus. Spero autem in conscientiis vestris manifestos nos esse. Non iterum commendamus nos vobis, sed occasionem damus vobis gloriandi pro nobis, ut habeatis ad eos qui in facie gloriantur et non in corde. Sive enim mente excedimus deo, sive sobrii sumus vobis. Caritas enim Christi urget. [a. c.] ego recipiam vos, et ero vobis in patrem, et vos eritis mihi in filios et filias, dicit dominus omnipotens. Has ergo habentes promissiones karissimi

commendandi sunt sicut in ecclesia, non omnibus prosunt. i. quare non omnibus. non pro omnibus ... quod quisque gessit in corpore. quia hic tantum ... dum in corpore viveret comparavit ut ei possint ista prodesse. Cum ergo sacrificia vel altaris vel quarumcumque elemosinarum pro baptizatis defunctis omnibus offeruntur, pro valde bonis gratiarum actiones sunt, pro non valde malis propitiationes sunt, pro valde malis, etsi nulla sunt adiumenta mortuorum, qualescumque vivorum consolationes sunt. Quibus autem prosunt, vel ad hoc prosunt ut sit plena remissio, vel certe ut tolerabilior fiat ipsa damnatio. Omnes ergo astabimus ante tribunal Christi, ut referat unusquisque ea quae gessit per corpus, vel quisque in pueri quae si non per se per alios gesserunt, dum pro eis vel confiditur vel renunciatur, quando baptizati vel non baptizati sunt. Sed quod iudicentur non secundum quae gesturi erant si diu viverent. dicit enim per quod gessit in corpore, non ut gesturi erant si diu viverent. Frustra ergo ... pro hoc corpus puniuntur, quia in hoc corpore comparare neglexit. i. quoniam ante tribunal stabimus. Scientes ergo timorem domini. i. quam caste timendus est dominus, hominibus suademus, ut timeant, vel credant, et provideant sibi, quia quandam proculdubio dies domini indubitanter veniet. In hoc autem sumus deo manifesti. i. approbati quod non sumus pseudo. hoc enim predicabat apostolus quod deus inspiceret. Spero autem, quod deo sumus approbati. spero autem quia vitium in me est, unde non remanet, nos esse manifestos. i. approbatos, in conscientiis vestris, et si non ore confiteamini. In hiis autem. Non iterum commendamus nos vobis. i. non arrogantia hoc dicimus, sicut non prius est dicendum, non sumus sic ... id est, sed talia dicendo damus vobis occasionem. i. materiam gloriandi quia pseudo qui pro elatione gloriantur invicem dicentes se ab illis doctos qui cum domino fuerunt. gloriandi dico pro nobis, quia ego Paulus apostolus sum sicut hi a quibus se didicisse iactitant. quod vobis necesse est, ad hoc ut scilicet habeatis quod possitis dicere ad eos reprimendos, qui gloriantur in facie. i. in exterioribus ut in circumcisione et aliis legalibus, non in corde. i. in spiritualibus. vel gloriantur in facie. i. in conspectu hominum, ut hypocrite faciunt, non in cordibus suis, ut superbiam reprimant per cordis humilitatem. Sive enim, quod de nobis utrumque potestis gloriari, quia quicquid agimus vel honore dei vel utilitatis vestre ... tunc. ergo ait. Sive enim mente excedimus. i. si nos commendamus, unde putamini insensati, deo est. i. ad honorem dei est, quod nos sic exaltamus, vel deo dimittendum est, non ab homine iudicandum. Si enim superbe putamur loqui, quod est quasi insania dum se laudat, tamen deo dimittendum est, deo vel superbia vel insania. sive sobrii sumus. i. non alta dicentes de nobis, vobis est. i. ad utilitatem vestram, quia si non iactantes, sed ad gloriam audientium utiliter locuti sumus Corinthiis proficere. Vel ita. Sive enim mente excessimus vel mente dicitur quod mente levatur ad intelligenda celestia. Excessus verbum est grecum; latine autem uno verbo exponitur si dicatur excessus in excessu autem mentis domino nuntiamus vel pavore vel intentione ad superna ita ut quodammodo a memoria labatur inferiora. In hoc mentis excessu fuerunt omnes sancti quibus archana dei mundum istum excedentia revelata sunt. de hoc mentis excessu loquitur hic Paulus, seipsum insinuans, quasi potestis de nobis gloriari. Sive enim mente. i. in visione contemplationis excedimus omnia corporalia, deo est quod solus cognoscit excessum nostrum. Ille enim videt quod videmus in excessu mentis, non vobis est, quia non potestis capere, ideo soli deo se dicit excessisse. Excedens enim mente apostolus omnem humanam singularitatem omne seculi corporalitatem omnia quecumque nascendo et occidendo vanescunt, tunc secretiora habitabat corde, in quadam ineffabili contemplatione. et audivit ineffabilia verba, que non licet homini loqui, et si semper manere vellet, ne ultra levaretur quod sublimia unde non potest. Quod autem sequitur descendit, in non ingratus ei a quo accepit altiora, propter infirmos non contempsit inferiora, sed eis se contemperavit. unde subditur. sive sobrii sumus, quod descendendo vobis est, quia sic loquimur ut capere possitis. Isti sunt angeli de quibus dicitur ait in evangelio. Videbitis celum apertum, et angelos ascendentes et descendentes super filium hominis. hos eosdem angelos vidit Iacob in scalis ascendentes et descendentes. Caritas enim, quasi pro vobis est totum. caritas enim Christi. i. amor quem erga nos Christus exhibuit, displicere enim malum non cogere est. ideo enim propter hec quod hic dicebant apostolum suum dimiserunt, sed inter eos habitabant quos increpabant, unum templum cum eis intrabant, eadem sacramenta celebrabant. hoc est ergo exire, quod non parcere sed redarguere, corripere, monere. hoc est separari quod eos stare. hoc est immundum non tangere, voluntate non consentire. hoc omnia apostoli fecerunt. Spiritualiter ergo non corporaliter recedere debemus a malis, quia mali malum insepa ... bonorum ... i. dum corporaliter separamus nos a bonis propter malos, quia fugimus inquinationem malorum non remanentes. i. quod sit illud quod fugimus fugiendo inquinationem malorum. Spiritualiter ergo quisque recedat a malis, talis non imputat deus peccata sua, qui non fecit aliena, non quia non approbavit, non negligentiam, quia non tacuit, non superbiam, quia in unitate permansit. Si autem corporaliter recedens superbus est et scismaticus. et ego, quasi ita facite ut dixi, et ego recipiam vos, autem electos, et ero vobis in patrem, in presenti damus vobis, et vos eritis mihi. scilicet ad gloriam. et honorem meum in futuro. i. in filios et filias. hoc ponit ut inde biliores includat, et hoc dicit dominus omnipotens. i. Christus, quia potest omnia quae pater. Has ergo. quia ea quae deus hoc precipit bene promittit. Igitur nos habentes has promissiones o karissimi. s. quod deus habitat in nobis.

Margin notes: August. — Aug. — Amb. — Amb. Ieron. — haimo — Aug. super Ioh. — haimo — Amb. — Amb. — haimo — .C. — Amb. — Aug. — Ier.

mundemus nos ab omni inquinamento carnis et spiritus, perficientes sanctificationem in timore Dei. Capite nos. Neminem lesimus, neminem corrupimus, neminem circumvenimus. Non ad condempnationem vestram vobis dico. Predixi enim quod in cordibus nostris estis ad commoriendum et ad convivendum. Multa michi fiducia est apud vos, multa michi gloriatio pro vobis. Repletus sum consolatione, superhabundo gaudio in omni tribulatione nostra. Nam et cum venissemus Macedoniam, nullam requiem habuit caro nostra, sed omnem tribulationem passi sumus: foris pugne, intus timores. Sed qui consolatur humiles, consolatus est nos Deus in adventu Titi. Non solum autem in adventu eius, sed et in ea consolatione qua consolatus est me in vobis, referens nobis vestrum desiderium, vestrum fletum, vestram emulationem pro me, ita ut magis gauderem. Quoniam etsi contristavi vos in epistola, non me penitet; etsi me peniteret, videns quod epistola illa, etsi ad ho

incipiet nos. mundemus. i. ab omni inquinamento carnis ut est luxuria, et spiritus, ut est ira. Inquinamentum carnis [illegible] ideoque dicit ab omni quia nisi sit [illegible] carnalia ut omnia fugiamus. nos dico perficientes bona operatione sanctificationem in baptismo ceptam. et hoc in timore dei. ut dominum veneremur qui solus facit. Vel ita lege: [illegible] alia quae non habet. mundemus nos ab omni i. c. hoc distingue. i. nos dico perficientes sanctificationem spiritus i. [illegible] si sumus in timore dei. i. si timorem dei sequimur. [illegible] forma exempli necessaria est. Capite nos. i. habete nos exemplum non illos pseudo. Vel ita lege: mundemus nos ab omni i. carnalium observantiarum [illegible] spiritus sancti quod est spiritus. et hoc in timore dei. Capite i. in exemplum quia nos neminem lesimus [illegible] ut pseudo faciunt. neminem corrupimus [illegible] falsitatis [illegible] neminem circumvenimus fraudulenta [illegible] ablatione. ut pseudo faciunt qui vestra blande auferunt. pseudo enim [illegible] corripientes sensum illorum [illegible] serpentine astutie hoc autem. Non dico ad condempnationem ut abiciam vos qui in hiis peccastis. sed ut corrigatis vos moneo. diligo enim vos. sicut predixi. et hoc est quod subdit. Predixi enim quod vos estis mecum [illegible] sed circa [illegible] dilectionem. estis dico ad commoriendum et ad convivendum. i. ita diligo vos quod vestra mors [illegible] mea [illegible] Vel ita diligo vos ad commoriendum et ad convivendum i. ut mecum patiamini et mecum coronemini. [illegible] moneo vos. quia Multa fiducia est michi apud vos. i. dum considero quod in vobis fit. quia per primam epistolam correcti estis. ideo pro eis glorior. unde subdit. Multa est michi pro vobis gloriatio. ad alios videre ne sit vana. est michi consolatio. Unde subdit. Repletus sum consolatione. audita correctione vestra per quam correctos [illegible] alios ad correctionem. et superhabundo gaudio in omni tribulatione. i. gaudium meum superat omnem tribulationem quam passus erat maior propter peccata vestra. dum enim videt perfici eos pro quibus patitur gaudet. Nam et cum [illegible] commemorat hoc quod passus est [illegible] ut eos provocet ad caritatem [illegible] in tribulatione quam tunc magna est. [illegible] venisset [illegible] carnem [illegible] in [illegible]

quiescere [illegible] dico. sed omnem tribulationem [illegible] sed omnia passi sumus. [illegible] quia ibi phitonem fugaverat de ancilla. [illegible] foris i. [illegible] sunt pugne i. tribulationes. intus i. in animo sunt timores ne [illegible] deficerent. Vel foris i. a perfidis qui sunt extra ecclesiam [illegible] ab apertis inimicis sunt pugne i. tribulationes. de hiis [illegible] de fidelibus qui sunt intus i. in ecclesia sunt timores ne moverentur. Vel de hiis qui sunt intus i. in ecclesia corpore non mente. nomine non numine. i. de falsis fratribus sunt timores. quia difficilius tolerantur quam aperte mali. Nulla enim pestis efficacior quam familiaris inimicus [illegible] domesticus [illegible] quod [illegible] passi sumus. Sed deus qui consolatur humiles spiritu [illegible] humiles. i. afflictos consolatus est nos in adventu Titi quia coadiutorem recepi. Non solum autem in adventu eius quia [illegible] desiderat adventum consolatus est nos deus. sed et in ea consolatione qua [illegible] consolatus est me in vobis. i. in vestra emendatione. i. quia vidit vestram consolationem in vobis. et ego consolatus sum. consolatus est Titus in vobis. hoc dico referens [illegible] de emendatione. vestrum fletum de commissis. vestram emulationem i. indignationem contra pseudo habitam pro me i. pro mea defensione. referens hec dico. ita ut magis gauderem de hiis quae retulit quam dolerem de tribulatione nostra. Quoniam etsi contristavi vos [illegible] gaudeo. quia non penitet me dixisse vos in prima epistola corripuisse. et hoc est quod ait: Quoniam etsi contristavi nos ipsa epistola non tamen me penitet quia correcti estis. et si prius penituit dum [illegible] erat sic hoc dicit ne videatur inhumanus qui de tristicia aliorum gaudet. Vi-dens quod epistola i. quia non me penitet. sed potius nunc gaudeo videns quod epistola illa contristavit vos. i. quia vidi quod epistola illa contristavit vos. [illegible] dolui et me penituit contristasse dico. etsi i. quamvis ad horam i. parvo

Aug. in enchir.

Amb.

Iere.

haimo

Amb.

Amb.

Iere.

Amb.

Amb.

Iere.

haymo.

Crisostom.

[illegible]

foris est noster homo corrumpitur, tamen is qui intus est renovatur de die in diem. Id enim quod in presenti est momentaneum et leve tribulationis nostre supra modum in sublimitate eternum glorie pondus operatur in nobis, non contemplantibus nobis que videntur, sed que non videntur. Que enim videntur temporalia sunt, que autem non videntur eterna sunt. Scimus enim quoniam si terrestris domus nostra huius habitationis dissolvatur, quod edificationem habemus ex Deo, domum non manufactam, eternam in celis. Nam et in hoc ingemiscimus habitationem nostram que de celo est superindui cupientes, si tamen vestiti non nudi inveniamur. Nam et qui sumus in tabernaculo isto ingemiscimus gravati eo quod nolumus expoliari, sed supervestiri, ut absorbeatur quod mortale est a vita.

[illegible]

Amb. Ier.

Aug.

Ori.

haymo

Ieronimus (?) & Amb.

Amb.

Amb.

Iero.

haymo

Amb.

Ier.

haymo

Amb.

Amb.

qui ḡ oīa mala aīe ex corpe putāt accidisse. merito re fit. Attende q̄ ingemiscē se dic̄. ī gravari sub sarcina corruptibil corruptibil corp. is. tm̄ att. nolumꝰ expoliari. Ecce uox nature. gfessio pene. q̄ue ē corpꝰ ī onosū atq; corruptibile. gemit sub illo. tm̄ ñ libent deserit. Ill. .n. tim̄ ī tōne eius dissolui. ī eē ē .x. sensu aūt carnis refug̃ ī recusat. H̄ ht̄ hūani affect. h̄ ipa aīa nescio quomō hāt in uoluntate. q̃m dilig̃do unā odit mortē. ī q̃m carnē suā ñ odit. nec q̃ tūc accid̄e q. odit. ī si possit ñ uult expoliari. s; sup uestiri. sic att aplē. uolui expo. s. sui. q. sub ītena tunica gemo. ad celeste festi no illā uolo accipe. istā uolo ponē. q̄d aplē dicit fieri muta cāto illi celesti uestimto. ī ū ueniat imortalitas. sup hos pannos mortalitatis ī corruptibil. ut h̄ sit inferi illd supi. h̄ ī illd extra. ñ ō sic inq̃ dico ñ sic. nolo inq; expoliari. s; sup uestiri. ñ ūt ita ñ sub incorruptiōe maneat corruptō. s, ū absor. q. mor. ē a uita. ū uuls. sit mortalitas. ñ infra. ñ sup. ñ int̄ ñ extr. absorta ē mors in uictoria.

Nam ī q. q. de illo gemimꝰ. s. q̄ a beatitudie remoti sumꝰ. ī ñ init sic de eo gemimꝰ. nā de h̄ ī gemimꝰ. q. uim ē. s. q. h̄ corpe exuimꝰ. ī h̄ ē q. att. nā q̄ sumꝰ in tab. itto. ī. in hac habitacōe quā nūs ḡuati sumꝰ eo. ī. sarcina carnis in ingemiscimꝰ eo. ī. eo q. nolumꝰ. ex. ē. s; su. in mor. s; h̄ si poss; ita ut q. mor. ē. ab. a. u. ut uls̄ possit mori. Qui aūt. q. ingemimꝰ desidio celesti de aū ē q. efficit nos in h̄ ipm. ī. d's h̄ efficit in nob. Ut ita gē. uolumꝰ expoliari corpe. s; tū d's effi cit. h̄ ut imortalitatē cupiam q. ita att. q̄ d. effi. n. ī h̄ ipm. s. ut uelimꝰ imortalitatē d's ē. Et ita ab illo loco nāq. q. dico nos sup indui. si inueniam uestiti ī tentib. q. tenuq; oram ut psēuantes in fide. uestiti inueniam spū s. nā ī q sū. in ta. itto. ḡuati passiōib. inge. o rā do eo. ī. eo q. no. ex. po. spū s. ī. gemēdo h̄ orā mꝰ ne spoliemr spū. s. ī iō q̄ gla induem. Un̄ sub dit. s; uolumꝰ sup uest. gla imortalitatis. ita ut q. mortale ē. ab. a. u. Tunc. n. sup indui p nulla gla potuīꝰ glā imortalitatis. si exuti corpe. ñ dispoliati a spū. s. sumꝰ. q̄ aū. q. nolumꝰ expo. s; sup ue. q̄ aū ef. n. in h̄. ip. ī. q̄ h̄āc uoluntatē in nob pfie. d's ē. q̄ dedit nob pigni spē. ī. dedit nob spm. s. pigni h̄ rei. inplende. q̄ pig-

Qui autē efficit nos in hoc ipsum deus ē qui dedit nob pignus spē. Audentes igr semp scientes qm dū sumꝰ in corpe. peregrinam a dño. Per fidē eni ambulam' et ñ p spēm. Audem' aūt et bonā uoluntatē. hūiꝰ mag peregrinari a corpe. et psentes ēē ad dñm. Et iō contendim' siue psentes. siue absentes placere illi. Omnes enim manifestari nos oportet ante tribunal xi. ut referat unusqsq; ppa corporis prout gessit. siue bonum siue malū.

nore de imortalitate certi sumꝰ. q. ē habe bimꝰ. cū h̄ hoste illo inefabili ac sēpiterna pace fruem. Audentes. q. d's fac̄ nos uel le imortalitatē. fac̄ ī nos de ea certos p spm seīa. q. ī. iō sēp sumꝰ audentes. ī. gsueta audacia audentes. ī scientes h̄. q. uniq; cō firmat audaciā nrā. q. scim. q̃m dū su. ī h̄oc corpe. mortali. peg̃nam a dño. ī. remoti sumꝰ a dño spē. cū in uite ipm h̄emꝰ p fidē. Ex ē ab h̄ sēpiti sit. ī xpo uiuentē ī moueri ā. ī sumꝰ. quare h̄ dicat nos peg̃nari a dño. s̄ enī. uq; ē. quomō ḡ peg̃nam a dño. Sū dubio uq; ē. in eo s. oīa. iā dīr h̄ peg̃nari ab eo. q. ī si uq; d's ē. ñ ū h̄ uidr sic inocel. peg̃nam ḡ ñ fide s; spē. ī in sub h̄. Per fidē. q. ū nimi h̄ unū ambulam. ī. ad dñm tendimꝰ. ī ū p spē. ī. ñ psentiā. ū q peg̃nam. ī p fidē ambulat. ū d' ē in pata. s; tā ē i uita. q. aū ñ credid. ñ ī pata ē. ō in uita. Sic ḡ ambulem. ī aq. uiuia sumꝰ. q. ipē uir pate fes ē uia. Rex pate. ē ē. ibi ueritas. h̄ aū uia ē. q̄ uir. ad xpm. q. uir. p xpm ipē. q. att. Ego sū uia. ue. ui. Et illuminatio p fidē. ē illuminacō p spē. ū p fidē ī in illuminacō ñ p spē. hoi. q. uitā mortalē adhuc agētū ñ p. gtinge. ut diuiō atq; desertso. ō inubilo fantasiac̄ corpaliū serenissimā ī gmutabil ūitatis lucē potiar. ī uite penitꝰ a gsuetudie uite h̄ alienata gstant ī ū decli nabili illic ret. Audem aūt. q. sumꝰ audētes ī scientes. audentes aū in uite. audem ope. ī. ab actu ū q̄ seiēmꝰ. ū dir fit. ī bonā uolū tatē h̄ūs. q̄ nitā ū sumāi mad ūl nos dico cupientes mag peg̃nari. ī. remoti a corpe. ī psentes ēē ad dñm q̃m h̄ morari. ī qa nolumꝰ ill h̄ere. ī ō oib̄ ūis gtēdimꝰ placē illi siue absentes. illi ut nē ē. siū pse. ut qui ita bimꝰ et ī elaboram. ut h̄ ī illuc placeam illi. Omīs. q. gtēdimꝰ placē. ī sic exped. Omīs. n. ūē. Ut ita gē. Nentes illi erimꝰ ūie. q. oportet nos oēs bonos ī malos manifestari ante tribunal x. ī. aū iudice xpm. ad q̄d. ut unus qsq; s. bonꝰ ī mal. referat a sedi. mes soz ppa corpis p ut gessit. s. pl̄ bonꝰ ī mal. su. bon. siū malū. ī. referet ea q̄ gessit p corpꝰ. ī. p tps corpis. q. nill s̄ ū ē ū dū in corpe ē. q̄ ue sensū gfirmat. alta rē statō q̄ ita h̄ē. ut referat unusqsq; sed ea q̄ p corpꝰ gessit. p corpꝰ q̄ ppe dix. nō q. oia gant motu corpis. s; p corpꝰ. ī. p tps q̄ q̄sq; ūix in corpe. s. h̄. n. ō tu tū gpat. q̄ possit p h̄āc uitā ēspta releuari ī gruari. nā ī ista q̄ p desiderꝰ

Aug͂. sup Genesī.
Amb.
Amb.
Jere
Augustinꝰ.
Amb.
Amb.
Jere
Amb.
haimo
Amb.
haimo.

manifestatione veritatis commendantes nosmetipsos ad omnem conscientiam hominum coram Deo. Quod si etiam opertum est evangelium nostrum, in his qui pereunt est opertum, in quibus deus huius seculi excecavit mentes infidelium, ut non fulgeat illuminatio evangelii glorie Christi, qui est imago Dei invisibilis. Non enim nosmetipsos predicamus, sed Ihesum Christum dominum nostrum. Nos autem servos vestros per Ihesum. Quoniam deus qui dixit de tenebris lucem splendescere, ipse illuxit in cordibus nostris ad illuminationem scientie claritatis Dei in facie Christi Ihesu. Habemus autem thesaurum istum in vasis fictilibus, ut sublimitas sit virtutis Dei et non ex nobis. In omnibus tribulationem patimur, sed non angustiamur. Aporiamur, sed non destituimur.

in nobis videtur veritas. Nos dico commendantes, id est commendabiles facientes nosmetipsos, non commendaticiis epistolis sicut pseudo, sed manifestatione veritatis. Adeo nos commendabiles facimus ut veritatis nostre laus consistat, non solum usque ad occultum, sed etiam usque ad omnem conscientiam hominum, ubi conscientia inter manifesta, coram Deo, id est in beneplacito Dei. Vel sic dico coram Deo, id est teste Deo, cui nichil occultum est. Testimonium Dei implorat ut ipsi credatur quod auctore predicat. Unde apostolus impleat quod dominus ait: Sic luceat lux vestra coram hominibus, et etiam: Attendite ne iustitiam vestram faciatis coram hominibus ut videamini ab eis. Voluit utique nos bona facere in conspectu hominum, sed ad laudem Dei, non nostram. Audi Paulum utrumque dicentem et facientem. Ait enim: commendantes nos, id est ut ostendat se implere illud: Luceat lux vestra coram hominibus; et ad hoc coram Deo, ut ostendat se implere et illud: non ut videamini ab hominibus; non enim hoc facit ut videatur ab hominibus. Quod si, quasi dicat: nos predicare in manifestatione veritatis. Quod si, id est sed si in aliquo opertum est evangelium nostrum, id est quod a nobis predicatur, opertum est in his qui pereunt, id est culpa eorum est qui perire meruerunt. Verum est enim quia increduli non videbant splendorem veritatis, merito perfidie obcecati. In his qui pereunt dico, in quibus pereuntibus deus huius seculi, id est deus qui non solum bonos regit sed et malos, primo perpetrat, excecavit animo mentes infidelium, scilicet qui Christo non credebant. Quos excecavit dimittens eos quod voluerunt, id est sinendo eos facere quod volunt, id est non eis dat quod non facit malitia sed iustitia. Vel talis potest esse ordo verborum: in quibus pereuntibus deus, vero infidelium, excecavit mentes infidelium huius seculi. Vel ita: in quibus deus huius seculi, id est diabolus, qui est princeps mundi, qui secularibus principatur, vel deus seculi, id est superbia vel ingluvies ventris, excecavit mentes infidelium, id est causa est quare excecentur. Adeo excecavit ut non illuminatio evangelii, id est doctrina evangelii illuminans, non fulgeat, id est non appareat eis, que tamen lux est evangelii, dico glorie Christi, id est unde paret gloria divinitatis Christi, non solum infirmitatis humanitatis. Qui Christus est imago Dei patris, quia de illo est, cui in equalitate est, secundum illud: Qui videt me videt et patrem. Sciendum est quod imago et equalitas et similitudo distinguenda sunt, quia ubi imago continuo similitudo est, non continuo equalitas; ubi equalitas continuo et similitudo, non continuo imago; ubi similitudo non continuo imago, non continuo equalitas. Ubi igitur in speculo est imago et similitudo, non tamen equalitas, quia multa desunt imagini que insunt illi rei de qua expressa est. Potest et aliquid esse imago in quo sit equalitas, ut in parentibus et filiis invenitur imago et similitudo et equalitas, excepto tempore quo precedunt parentes, quia de parente similitudo filii exprimitur, ut recte imago dicatur, et potest esse tanta ut recte dicatur equalitas. Potest et aliquid esse similitudo et equalitas quamvis non sit imago, ut in duobus ovis paribus est. Filius vero dicitur imago patris, ut in nichil horum desit, ut non solum imago eius sit, quia de illo est, et similitudo, quia imago est, sed etiam equalitas tanta, ut nec temporis intervallum impedimento sit, quia non generatur deus filius in tempore. Non enim, id est quasi: unde dico glorie Christi. Non enim, id est vel ita continua: commendamus nos in manifestatione veritatis, id est certa talia facimus, et hoc per Christum. Non enim predicamus nosmetipsos, sed Ihesum Christum dominum nostrum, id est predicatio nostra non tendit ad gloriam nostram vel ad lucrum nostrum, sed ad gloriam Christi, quem predicamus salvatorem et dominum; nam illum predicamus esse dominum. Nos autem dominus esse servos, scilicet ministros vestros, et hoc per Ihesum, quem nos habemus Christum. Hoc autem facimus quoniam deus ipse illuminavit nos, id est se, qui est lumen, nobis infundendo, qui dixit, id est precepto solo fecit, lucem splendescere de tenebris, quod fuit in separatione electorum. Ceperunt tenebre ex quo confusa moles celi et terre cepit esse, antequam lux facta esset que illuminaret; que sine luce fuerunt tenebrosa, postea sunt accedente luce quasi in melius reddita. In quo perficiens hominis affectio significatur. Unde apostolus loquens ad fideles ait: Fuistis aliquando tenebre, nunc autem lux in domino. Ille hoc fecit qui, cum tenebre essent super abyssum, dixit: Fiat lux. Et facta est lux. Hec lux significat lucem que in nobis est et per nos aliis datur, ex qua etiam per ... tenebre semper inde fuerunt, sicut quidam legunt calumpniantes ... legem scriptam sensisse, qui potius ostendit ea cepisse cum dixit: In principio fecit deus celum et terram. Terra autem erat invisibilis et incomposita, et tenebre erant super faciem abyssi. Illuxit dico ad illuminationem scientie claritatis vel glorie Dei, id est ut illuminet nos scientia, qua sciamus deum esse lucem, qua tenebre vite illuminantur; scientia vero glorie Dei est qua scimus ipsum lumen esse, quo tenebre vite illuminantur. Vel ita: ad illuminationem scientie claritatis Dei, id est ut illuminemus alios per scientiam de claritate, id est de essentia Dei, et hoc dedit nobis in facie Christi Ihesu, id est per Ihesum Christum, qui est facies patris, sibi quo cognoscitur. Habemus autem. Hactenus egit de altitudine scientie sue, hic agit de fragilitate carnis, quod refert ad gloriam suam, et sic videtur: quod deus illuxit nobis ad illuminationem scientie, sed tamen thesaurum, id est scientiam istam qua alios docemus, huiusmodi habemus in vasis fictilibus, id est in corporibus fragilibus. Thesaurus dicitur scientia Dei, quia fidelibus erogatur, perfidis absconditur. Et ideo ita ut sublimitas sit virtutis Dei et non ex nobis, ut tota altitudo Dei esse videatur et non nostra. In omnibus, id est quasi vasa fictilia, et vere, quia patimur tribulationem, ideo qui nullis modis tribulandi ... abesse, sed de thesauro bono conscii non angustiamur in animo. Deinde aperte quasdam tribulationes

Ambrosius

Augustinus

Amb.

Aug. de libro questionum

Aug.

enciat dicens. Aporiamur, id est pauperes sumus adeo ut necessaria desint. Aporos enim grece latine dicitur pauper. Sed non destituimur a thesauro nostro, vel non destituimur omnino adeo quod deus patiatur nos. Et Patimur persecutiones de loco ad locum, sed non derelinquimur a deo cuius thesaurum custodimus. Humiliamur, id est affligimur, sed non confundimur, id est non erubescimus. Deicimur in mortis periculum, sed non perimus, id est a bono non cessamus. Quod per singula: Semper sumus circumferentes, id est aliis predicantes et ostendentes in corpore nostro, non solum in animo, mortificationem ihesu christi, id est quam sustinemus pro ihesu, vel quam pro nobis ille sustinuit. Et hoc ideo facimus, ut sicut mors christi in nobis apparet, ita et vita ihesu, id est gloria, manifestetur in iumentis (?) non tantum in animabus, sed et in corporibus nostris. Semper enim quia mortificationem ihesu circumferimus, tune quod nos qui vivimus in tribulationibus, vel quod licet vivamus naturali vita, semper tamen in mortem, id est in pericula mortis, et hec sustinemus propter ihesum, id est pro amore ihesu, ut vita ihesu immortalis et impassibilis manifestetur, vel licet nunc mortalis non videtur impossibile quod speramus et est sensibilis, ut tenemus morti pro christo propter promissam resurrectionem. Ergo mors quasi dicat: quia hec patimur, ergo mors operatur in nobis, vita autem in vobis, id est mors domini efficit in nobis ut nos ad voluptatem vite cedamus, vel ita quod per mortem vitam christi consequimur. Ergo mors non est vincit sed operatur magis quam in nobis, sed vita quam delectamur in iumentis operatur in vobis. Mortem etiam vel vitam non legatur passive, operatur quasi operatur, id est propter spem vite ihesu operatur mors, id est a predictis passionibus efficitur in nobis, id est premimur efficimur in nobis, sed per hec vita efficitur in vobis, id est fides plantatur in vobis per quam vivitis. Habentes, id est quia semper mors operatur in nobis, et patet quod nos habemus eundem spiritum sanctum quem prophete habuerunt, qui spiritus est causa fidei, qui spiritus gratie facit ut habeamus fidem, et per fidem impetremus orando, ut possimus facere que iubemur. Cum autem dicit eundem spiritum fidei, ostendit quod in diversis temporibus unus spiritus eadem est fides. Causa enim fidei que nos salvavit antiquos, que salvat et nos, id est mediatoris dei et hominis. Tempora quoque variata sunt, sed non fides, quod illi venturum christum passurum, resurrecturum et ascensurum crediderunt, nos autem credimus ipsum venisse, passum esse, resurrexisse, in celum ascendisse. Quod autem antiquos et nos fides salvaverit, ostendit subdens: sicut scriptum est, quasi habemus eundem spiritum quem illi habentes autem spiritum eundem fidei quem illi habuerunt, vel dico quem habuerunt, sicut scriptum est de illis patribus, in quorum persona dicit david.

Persecutionem patimur, sed non derelinquimur. Deicimur, sed non perimus. Semper mortificationem ihesu in corpore nostro circumferentes, ut et vita ihesu in corporibus nostris manifestetur. Semper enim nos qui vivimus in mortem tradimur propter ihesum, ut et vita ihesu manifestetur in carne nostra mortali. Ergo mors operatur in nobis, vita autem in vobis. Habentes autem eundem spiritum fidei sicut scriptum est: Credidi propter quod locutus sum, et nos credimus propter quod et loquimur, scientes quoniam qui suscitavit ihesum, et nos cum ihesu suscitabit et constituet vobiscum. Omnia enim propter vos, ut gratia habundans per multos gratiarum actione habundet in gloriam dei. Propter quod non deficimus. Sed licet his qui

Credidi perfecte, propter quod locutus sum. Aliter non perfecte credit, vel non enim perfecte credit qui quod credit loqui noluit. Ideo autem est quasi, quod licet non autem credidi et locutus sum, sed propter hoc dicit se locutum esse quod credidit. Et tradunt sancti quod quidam alii causa extitit credendi et locutum esse, ne fides sua confessione careret. Similiter habentes magis et nos, ut illi credimus futuram vitam, propter quod et loquimur, id est confitemur, non timentes mala, quia scimus. Scientes quoniam qui suscitavit dominum ihesum a morte, et nos suscitabit, ut simus in eadem gloria cum ihesu. Hoc dicit propter quosdam qui negabant resurrectionem, quos et in prima epistola arguit. Et in eadem gloria constituet nos, id est confirmabit vobiscum, scilicet non morientes nos, nos vobis dominetur; constituet dico vobiscum, qui estis eiusdem fidei participes in una domo paterna. Vel quasi constituet, non dico nos vobis eminentiores, sed pares. Nobis sumus si nolueritis. Et hoc de vobis assero, hec enim, id est quia omnia ista facimus propter vos instruendos nostro exemplo, et omnia ad vos spectant, ut gratia dei habundans, dei habundans in vobis, ut per vos in aliis, ut per vos multos habundet per multas gratiarum actiones, id est in actione gratiarum multis, vos et illi gratias deo agentibus, et hoc in gloriam dei, id est ad ostendendum deum in gloria sua, quod animam suo nullum vult esse alienum. Ideo apostolus omnia sustinet et omnibus fidelibus predicat, ut non paucos ad cenam perducat. Dei enim contumelia est si veniant pauci. Contumelia enim ei est qui cenam facit opulentam ac multos invitavit, sed paucos habet. Propter quod, quia omnia facimus ad instructionem vestram, propter quod, scilicet ut nos inveniamus, non dico propter vitam christi tantum, non deficimus in tribulationibus. Sed licet hoc verum est, id est corpus noster, qui foris est, scilicet expositus malis, corrumpatur, tamen is qui intus est, id est anima, renovatur spe futuri, cum non accedit humanus furor, id est imago dei renovatur, vel reficitur, imagine dei de die in diem, id est assidue. Vel renovatur de die in diem, id est assidue purior antiquis efficitur per ignem tribulationis. Et nota quod licet dicat is qui foris, is qui intus, non tamen duo sunt homines, sed unus, quem totum deus fecit, cuius quod unum est, videlicet exterior est, interiorem partem hominis per spiritum vivificans exteriorem in corpore atque ista mortali vita vult vivificari, sed ad imaginem suam non fecit. Non videlicet unum est, vel non quod fecit hominem ad imaginem suam, sed hoc quod licet corpus corporale, id est vitam, sed hoc quod habet rationale vivificatur quo cognoscat deum et omnibus irrationalibus preponatur. Hoc quoque corpus, sed quod quid in eo communione nobis est pecoribus exterior homo est. Et ecce ille homo, scilicet sed interiorem et exteriorem sine peccato innocentiam per peccatum et pene addictus est. Renovatur autem nunc sed interiorem hominem, in resurrectione vero et exterior percipiet celestis habitudinis dignitatem. Ut

glosa facta erat facies eius. Vnde subdit. propter gloriam
vul. eius. i. fulgorem vultus eius. qui signabat eterne
clare visionis. ad quam illi accedere non poterant. que
gloria evacuatur. quia in tantum Moyse stant constituti.
et non sunt in ministerio legis. ii. t. Vel intuitus est propter di
ei. ut per faciem Moysi intellectum spiritualem intellexit le
gis. per gloriam faciei. intelligunt legales observan
tie que erunt figure invisibilium. quasi ita sunt lex mo
ysi in gloria. ut non filii israel. i. iudei. non possunt intendere in faciem eius.
i. capere spiritualem intelligentiam legis. Christum in lege
non intelligebant. scilicet propter gloriam vul. eius. i. legales commu
nitas quas propter Christum significando fiebant. sed illi adhuc car
nales iudei Christum non intelligebant. quod significabat ve
lamen positum super faciem Moysi. que gloria Moysi e
vacuatur. quia finem habuit figure revelata per Christum. veri
tate. Sic sic gloria Moysi evacuatur per legem spiritus. et homi
nes accepta remissione peccatorum. fieri tam aspiciunt
possunt gloriam dei. sicut petrus iacobus videre in monte.
Gloria ergo Moysi evacuatur. quia figura est non veritas. gloria
Moysi est quasi stelle in tempore. que sunt glose sunt. Gloria Christi
quasi sol qui oriens stellas obscurat. gloria vultus Moy
si figura erat veritatis que evacuatur. quia veniente im
peratore imagines tolluntur de medio ubi spe
ctatur imago. non imperator presens non est. ubi autem est. i
mago removetur. fulget presentia imperatoris.
Sequitur. Quomodo. i. e. quod ministerio veteris legis. fu
it Moysi in gloria. et sic est. quomodo ministerium spiritus. i. no
vi testamenti. in quo datur spiritus. sed ista est. et non in gloria.
certa. quod non potest negari. Nam si quod est in gloria
certa erit. quia dat vitam spiritus quae vita datur. quod a
minori probat. Gratia ministerium damp. i. veteris testamenti. est in gloria
Moysi. veteris testamenti dicitur ministerium dampna
tionis. quia homines prevaricatores constituit. non
vivificans eos per gratiam. Vel quia mortem temporalem infe
rebat peccantibus. et sic est. mul. ma. mi. ... i. no
vi testamenti. per quod datur spiritus. per quem est vita. ha. in gloria. i.
dat habundantem gloriam ministris. et observatori
bus eius. Vel donum magis est in gloria. i. in laude. quam veteris testamenti.
quia magis gloria dei in salute est. quam in morte. Quamvis
enim iustus dampnet quod agebat sub lege. tamen ad
laudem eius magis pertinet. si indulget ut possit res
surgere. quod in novo testamento per gratiam prestat. Nam non
quod hic habundat in gloria. quia adeo quod ad eius comparati
onem illa veteris non est dicenda gloria. et hoc est quod ait. Nam
quod clarum. i. Moyses in hac parte predicta. i. in faci
e non est glorificatum vel clarificatum propter excel. glo. que est de
novo testamento. ut pueri videre gloriam dei. i. comparatione huius

tendere in faciem Moy
si. filii israel. propter gloriam
vultus eius que evacua
tur. Quomodo non magis mi
nistratio spiritus erit in gloria?
Nam si ministerio dampna
tionis in gloria est. multo ma
gis habundat ministerium
iusticie in gloria. Nam nec glori
ficatum est quod claruit in hac
parte propter excellentem gloriam.
Si enim quod evacuatur per gloriam
est. multo magis quod manet
in gloria est. Habentes igitur ta
lem spem. multa fiducia u
timur. et non sicut Moyses po
nebat velamen super faciem
suam. ut non intenderent filii israel
in faciem eius quod evacuatur. sed
obtusi sunt sensus eorum. Usque
in hodiernum diem enim id
ipsum velamen in lectione
veteris testamenti manet non reve
latum quoniam in Christo evacu-

excellentis glorie. quia nichil profuit gloria vultus
Moysi. sic obfuit. et sic culpa illorum non sua. sed
autem gloria multo maior est que habundat in gloria.
ut per eam perfecti homines abstersa caligine pos
sint videre gloriam dei. Vel ita lege. quod cla. non g.
i. non glorificatum. in hac parte. i. respectu huius vite presentis
quia propter excel. gl. que est huius. Illa enim tanta erat gloria
quanta debuit credi servo. hec non tanta quanta est
genitoris Christi. quia Christus in gloria est dei patris. ut tamen in
terris viderent gloriam Moysi. et Christi quantum viderent imagi
nem veritatis. Si enim quod ministerio scilicet in novo
testamento est gloria. quia est manens. Si enim quod eva. i. veteris testamenti.
per gloriam est. i. fuit ministratum et receptum per gloriam
Moysi. sicut quod non comendaretur. multo magis quod ma.
i. novum testamentum. quod dicitur manens. quia novo testamento non suc
cedit aliud est in gloria. certa nobis. et quia nos mini
stri novi testamenti. certi sumus de tanta gloria. Igitur ha.
ta. spem. scilicet videndi gloriam dei. utimur. mul. fi.
exercemus nos in bonis operibus non eruberet nos fi
ducia. tamen enim videbimus quantum credimus. et quia ap
ta est gloria non celamus sensum nostrum. sicut Moyses quod po
nebat per figuras legales. sic fa. su. i. clarum et
spiritualem intellectum. sed nos aperte diximus. ideo ponebat
ut filii israel non in fa. e. i. in spiritualem intelligentiam
legis. quia non poterant pati eam propter peccatum quod velamen
per gratiam evacuatur. i. removetur nostris exposi
tionibus. scilicet sensus eorum ob. sunt. i. visus eorum hebes est.
non potest penetrare quamdiu non credunt. Obtusio enim hec
infidelitatis est obtectum. ideo conversis ad fidem acu
itur acies mentis. ut videant divini luminis
splendorem. Usque in ho. die. quia sensus inde
eorum sunt obtusi. et tunc. quia non solum tunc. sed et usque in
hodiernum diem. i. et hodie quando veritas claret. ma.
id ipsum ve. quia non aliter nunc intelligunt quam ante adventum
Christi. manet dico in lectione. ve. t. i. dum le
guntur eis veteris testamenti. et veritatem manet quod non est eis
revelatum. et velamen. i. non hic sed enim quod sit ve
latum. quod velamen evac. in Christo. i. in fide Christi. tamen
non in Christi passione velum templi scissum est. ut
significaret per Christi passionem revelari sacramenta
legis et prophetie. Velamen enim dicit adoptionem
prophetie ut non intelligeretur. Sed usque. quasi huiusmodi quod sunt in
Christo evacuatur velamen. scilicet sunt cor. eorum. quod negarunt
Christum. velamen est positum. quod pondus. i. in cordi
bus eorum est cecitas deprimens rationem eorum. cum. i.
quamvis legitur. i. exponitur eis Moyses. i.
veteris testamenti. et ita duo obstant eis et non intelligant

s. quod velamen est, i. obscuritas in lectione, in cecitas super corda. Vel usque in hodiernum diem, i. usque hodie. Cum autem, quod velamen est in lectione vel in corde eorum, sed cum aliquis eorum conversus fuerit credendo ad dominum, s. ad Christum, velamen auferetur dato spiritu sancto ... [illegible]

[illegible]

...ad usque in hodiernum diem cum legitur moyses velamen est positum super cor eorum. Cum autem conversus fuerit ad dominum auferetur velamen. Dominus autem spiritus est. Ubi autem spiritus domini, ibi libertas. Nos autem omnes revelata facie speculantes gloriam domini in eandem imaginem transformamur a claritate in claritatem tamquam a domini spiritu. Ideo habentes hanc ministrationem iuxta quod misericordiam consecuti sumus non deficiamus, sed abdicamus occulta dedecoris. Non ambulantes in astucia neque adulterantes verbum dei, sed

imago dei, i. gloria est. Transformamur in eandem, i. de forma in formam mutamur, vel transformamur de obscura forma in lucidam formam ... [illegible]

[illegible]

Ambrosius
Ieronimus
Berengarius
Amb.
Aug. Sosensu cu... glustare
Ambrosius
Capitulum 4
Aug. in libro ...
Amb.

Augustinus. Amb. Amb. Ier. Beda. Haymo. Haymo. Amb. Aug. Haymo.

qui uelut odor procedens a patre notus fieret et inuisibilis est. Sic aliquis res que non uidetur per odorem cognoscitur in quo loco sit intelligitur. Odorem notitie sue, id est miracula uel doctrine uerba quibus ad notitiam eius uenitur. Miracula per nos miracula operantes et uerba predicantes et hoc in omni loco, scilicet ubique predicamus, id est in toto mundo, ut predixi per nos.

Quia Christi bonus odor sumus Deo in his qui salui fiunt et in his qui pereunt. Quia nos sumus bonus odor Christi, commendamus Deo ... Odor Christi dicitur apostoli, quia ... blasphemant. Sicut de malis dicitur: Nomen Dei per uos blasphematur inter gentes. Et nota quod siue qui salui siue ... apostolus ... bonus odor Deo ... suauissimus odor ... predicatio ... fama apostolorum. Iste bonus odor significatur ... unguentorum ... unguenti domus impleta est odore, id est mundus impletus est bona fama et doctrina Christi et apostolorum. Odor iste uegetat diligentes, necat inuidentes ...

manifestat per nos in omni loco. Quia Christi bonus odor sumus Deo in his qui salui fiunt et in his qui pereunt. Aliis quidem odor mortis in mortem, aliis autem odor uite in uitam. Et ad hec quis tam idoneus? Non enim sumus sicut plurimi adulterantes uerbum Dei, sed ex sinceritate, sed sicut ex Deo coram Deo in Christo loquimur. Incipimus iterum nosmet ipsos commendare? Aut numquid egemus sicut quidam commendaticiis epistolis ad uos aut ex uobis? Epistola nostra uos estis, scripta in cordibus nostris, que scitur et legitur ab omnibus hominibus, manifestati quoniam epistola estis Christi ministrata a nobis, et scripta non atramento, sed spiritu Dei uiui.

hec operantur. Et ad hec agenda quis, scilicet illorum pseudo apostolorum est tam idoneus sicut nos? ... Non enim sumus adulterantes uerbum Dei, id est falsa admiscentes ... sicut plurimi fuerunt, scilicet pseudo apostoli ... Caupones uinum aqua miscent ... ex sinceritate, id est sincera intentione ... sicut didicimus ex Deo, quod nos docuit ... coram Deo ... in Christo ... legalia predicantes. Incipimus iterum ... Sciebat apostolus eos ... commendationem ... in prima epistola ... gloriam ... incipimus ... nosmet ipsos ... commendaticiis epistolis ... Epistola nostra uos estis ... scripta in cordibus nostris ... spiritu Dei uiui ...

Littera occidens praevaricatorem, ista est lex fidei in iusticiis dilectionis. Ibi ergo lex extrinsecus posita est, qua iniusti terrerentur; hic intrinsecus posita est, qua iusti [illegible]. Ibi in tabulis lapideis digito dei operatum est, ut significaretur duritia cordium illius populi; hic vero digito dei in cordibus hominum operatum est, ut voluntas prompta et intelligentia capax significetur. Vel non sic dico, id est epistola scripta est vero in tabulis lapideis, id est non in duris cordibus habentibus notas, non sentientibus, ut vetus lex lapidea, quae non figurat nisi durissimam voluntatem et ad iussionem dei inflexibilem; sed in tabulis cordis, id est in cordibus latis ex caritate, carnalibus, id est mollibus, quae habent affectum implendi et sensum humanum, quae intelliguntur non lapideis, quae sine sensu sunt. Fiduciam autem. Dixit se non egere epistolis commendaticiis; ne dicatur quod se non commendat, sed Christum, quia epistola Christi vita est. Fiduciam talem, id est dicendi talia, habemus, id est tenemus, non ad nos, sed ad deum. Ideo dicit, ut ostendat veraciter non habuisse fiduciam ad deum, qui minor fuit eorum ministratio. Et hanc fiduciam habemus per Christum, per quem nobis haec potestas data est. Fiduciam habemus dico, et non tradico nos habere fiduciam, quia sumus sufficientes cogitare saltem aliquid bonum, quasi sit ex nobis, id est ex nostra parte, nos defendentes quasi ex nobis procedat; sed sufficientia nostra ex deo est. Attendant hic et verba ista perpendant, qui putant ex nobis esse fidei coeptum et ex deo esse fidei supplementum. Commendans enim istam gratiam quae non datur secundum aliqua merita, sed efficit omnia bona merita, inquit: Non quod sufficientes simus cogitare aliquid et cetera. Attendant et videant: si non sumus idonei cogitare quasi credere, et nullus quippe credit aliquid nisi prius cogitaverit esse credendum, quamvis ipsum credere nihil aliud est quam cum assensione cogitare. Si ergo cogitare bonum non est ex nobis, non credere; sed sufficientia quod credere incipimus ex deo est. Ecce praefert donum apostolice dignitatis. Qui et idoneos. Hic iterum commendatio est. Commendat enim se per dignitatem officii, scilicet evangelii, praeferens se non solum pseudo apostolis, qui carnales observantias praedicabant, sed et ipsi Moysi ministro legis, quia sufficientia nostra ex deo est, qui et fecit nos ministros novi testamenti. Pseudo sunt ministri veteris. Ministros dico, id est perfecta scientia vitam, quales non sunt pseudo novi testamenti. Dico non existentes in littera, id est in docere, sed in spiritu adiuvante, quod nos sumus, id est ministratio vitae data est. Littera enim quae ideo nos fecit deus ministros novi testamenti per spiritum, non per litteram, quia littera sine spiritu occidit, dum facit scientem peccare, et addit praevaricationem, et magis incitat praeceptum quam ad vitam ducat. Spiritus autem vivificat, faciens intelligere spiritualiter et implere quae littera praecipit. Addit ne dicatur littera quae occidit, cum velit e contrario spiritum

non in tabulis la-
pideis, sed in tabu-
lis cordis carna-
libus. Fiduciam au-
tem talem habemus per Christum
ad deum, non quod suffi-
cientes simus cogi-
tare aliquid a nobis
quasi ex nobis, sed suffi-
cientia nostra ex deo
est. Qui et idoneos fe-
cit nos ministros
novi testamenti, non
littera sed spiritu. Littera
enim occidit, spiritus autem
vivificat. Quod si
ministratio mor-
tis litteris deforma-
ta in lapidibus fu-
it in gloria, ita ut
non possent in

vivificantem insinuans, quod est decalogus in illis duabus tabulis scriptus, quia lex subintravit ut habundaret delictum. Sed tamen praecepta ista, vitam facientia et salubria, in non quis ea fecerit vivam habere non possit. Ideo ergo dicitur littera occidens, eo quod lex mala sit, sed quia prohibens peccatum non iustificat hominem, sed auget concupiscentiam et peccatum praevaricatione cumulat, nisi liberet gratia per legem fidei. Apparet ergo littera vetustatem, si desit novitas spiritus, reos facere potius homines cognitione peccati quam liberare a peccato. Unde qui apponit scientiam, apponit dolorem. Non quia ipsa lex malum est, sed quia mandatum bonum habet tantum in littera demonstrantem, non in spiritu adiuvantem; quod mandatum si fit timore poenae, non amore iustitiae, serviliter fit, non liberaliter, et ideo non fit, neque fructus est bonus, qui de caritatis radice non surgit. Si autem adsit fides operans per dilectionem, fit delectatio boni, quae non littera sed spiritus donum est. Littera vero sine adiuvante spiritu occidit, et non est adversus vivificantis spiritus, sed ipsum in te conscripte facit diligi, quae foris scripta lex faciebat timeri. Vel cum sponsa est intelligere quid differat inter litteram et spiritum, quae duo alio sunt dicenda: lex ergo non reprehenditur, lex est donum; littera vero occidit, et est sicut nec reprehenditur scientia, et est donum; scientia inflat, caritas non edificat. Lex ergo bona est, sed est gratia ut cum caritate scientia prodest; sine ea occidit. Ita lex sine gratia occidit, et fit virtus peccati, non tamen sic mala est, quomodo ultima. Sed quaedam noxia quemvis non sint mala, sic et lex. Licet sine gratia non iustificet, non tamen mala est, quia est iubet quod sine gratia impleri non potest; indicat homini quam infirmus est, ut demonstrata infirmitate quaerat gratiam. Lex ergo ducit ad fidem, fides impetrat spiritum largiorem, qui diffundit caritatem, quae implet legem. Sine spiritu non est voluntas hominis libera, et cupiditatibus vincatur. Liberum vero arbitrium et ad bonum et ad malum faciendum confitendum est nos habere; sed in malo faciendo libera quidem est voluntas. Ad bonum autem non est libera, nisi liberata fuerit ab illo qui dixit: Si filius vos liberaverit, vere liberi eritis. Quod si. Qui fecit nos deus ministros evangelii, ita ministerio erit nobis in gloria aeterna, quia probat per minus, id est per ministerium veteris testamenti, quod non fuerit in gloria, quod id est quia ministratio mortis, id est veteris legis, quae morte corporali puniebat peccantes, et quae praevaricatoribus intulit mortem, quibus dei gratia non adiuvit ad mandatum implendum, deformata, id est expresse formata, quia inhonesta, sed litteram praecipiebat. Vel deformata, id est plene scripta, si quis spiritualiter caperet in illa, id est in tabulis lapideis ad litteram. Vel in cordibus duris ad capiendum vel amandum, fuit in gloria, Moysi ministro illius, ita ut non filii Israel non possent intueri aciem visus sui in faciem Moysi, quia indignum erat; ideo vero maculati peccato vultum Moysi descendentis de monte et lege accepta in tabulis intueri non poterant, quia

Ambrosius
Augustinus super genesim
Ambrosius. Idem
Ambrosius
Augustinus
Ambrosius
Beda.

Amb. Aug.

Beda. Ieron.

Amb

Aug. in epistola ad romanos.

Ieron. in eodem.

Amb

Amb

Ier.

[illegible]

sunt in illo etiam est. Ideo
et per ipsum amen deo ad glo
riam nostram. Qui autem confirmat nos
vobiscum in Christo, et qui unxit nos deus,
qui et signavit nos, et dedit pignus
spiritus in cordibus nostris. Ego autem
testem deum invoco in animam meam,
quod parcens vobis non veni ultra
corinthum. Non quia dominamur fidei
vestrae, sed adiutores sumus gau
dii vestri. Nam fide statis. Sta
tui autem hoc ipsum apud me, ne i
terum in tristitia venirem ad vos.
Si enim ego contristo vos, et quis est
qui me laetificet, nisi qui contristatur ex
me? Et hoc ipsum scripsi vobis, ut
non cum venero tristitiam super tristi
tiam habeam, de quibus oportue
rat me gaudere, confidens in vo
bis omnibus, quia meum gaudium omnium
vestrum est. Nam ex multa tribulatio
ne et angustia cordis scripsi
vobis per multas lacrimas, non ut contristemini, sed ut
sciatis quam caritatem habeam abundantius in vobis.

[illegible]

Amb

Amb

Amb

Aug.

Ieron.

Cassiod.

Ier.

mre meo cessi. Si quis autem. hic percipit fornicatorem illum quem sathane tradendum iudicaverat recipi. qui correctus erat. quia per lacrimas scripsi vobis. sed tamen condonate illi. quasi dicat. Si quis autem contristavit me. sicut utique fecit ille fornicator. non me tamen contristavit. sed et vos ex parte. id est non omnes. sed aliud dico. ut non onerem omnes. id est ut non omnibus non imponam. quia reprehensione digni. omnes enim tristes esse debebant. Ideo dico ex parte. ut non onerem. Illos enim tamen onerat qui non doluerunt de peccato. non illos qui doluerunt. quasi significans discedendo ex parte quantum sui me vos contristavit. Sufficit tamen illi qui eiusmodi est. id est qui tam graviter deliquit. obiurgacio hec. quia non facile desperaret. Sufficimus a pena ... animadvertere quam obiurgatio. ut que satis digna pena videretur. nisi tamen non est parva extimanda. quia fit a pluribus. quibus congregatis sathane tradendus est. Condignum itaque dolorem patitur quia delictum suum plures videre horrere. ita sufficit quia obiurgatur a pluribus. Ut e contrario magis donetis. quia quanto a pluribus obiurgatur. tanto magis donandum est ei. et consolandum non per exemplum dicendo. quia iustum peccatum et aliorum quibus indulta est venia. et per verba divina. per prophetam dicentis. Nolo mortem peccatoris. sed ut convertatur et vivat. Quacumque hora ingemuerit peccator omnium iniquitatum eius non recordabor. et rursus. Homini per peccatum afflicto ignoscere et subvenire precipitur. quia penitencia si de vero animo est. id est si correctus fuerit in maiori dolere. mox fructum habet. vera penitencia est cessare a peccato. Ideo condonetis et consolemini. ne forte qui eiusmodi est habundantiori tristicia. id est per nimiam penitenciam desperans absorbeatur. ad tabulam ut velut in seculo. hic est absorberi. scilicet desperantem committi ad admittenda peccata. Propter quod. scilicet ne absorbeatur. obsecro vos. ego qui possem iubere. ut caritatem. quia habetis erga eum confirmetis condonando ei. quia et debetis facere. Ideo enim et scripsi ut scilicet vos congregatos. experimentum vestrum. id est per experientiam cognoscam. quia animo fecistis. ut experimentum sumam in parte obediencie vestre. et cognoscam an in omnibus obedientes sitis. in quo est propter eum recipiendo scripserim. et propter hoc scripsi ut vos quasi experimentum sumam in obediencie in electione cognoscam an in omnibus obedientes sitis. Cui autem quasi obsecro ut ei donetis. et donare debetis. autem id est quia cui aliquid donastis et ego. quia tamen dico. Nam

Si quis contristavit autem non me contristavit. sed ex parte ut non onerem vos omnes. Sufficit illi qui eiusmodi est obiurgatio hec que fit a pluribus. ita ut e contrario magis donetis et consolemini. ne forte habundantiori tristicia absorbeatur qui eiusmodi est. Propter quod obsecro vos ut confirmetis in illum caritatem. Ideo enim et scripsi ut cognoscam experimentum vestrum an in omnibus obedientes sitis. Cui autem aliquid donastis et ego. Nam et ego quod donavi. si quid donavi propter vos in persona Christi. ut non circumveniamur a sathana. Non enim ignoramus cogitaciones eius. Cum autem venissem Troadem propter evangelium Christi et hostium michi apertum esset in domino. non habui requiem spiritui meo eo quod non invenerim Titum fratrem meum. sed valefaciens eis profectus sum in Macedoniam. Deo autem gratias qui semper triumphat nos in Christo Ihesu. et odorem noticie sue

et ego quod donavi propter vos feci. si quid donavi. dona hic ideo dicit. quia non tenuit hic factum est. et passim sic ergo magister peticione discipulorum donavit. cum voluerint peccatoris. nisi magister discipuli pro eo magister id facere debet. et non tamen ei cum donavit ostendit. apostolus dicit. Sic vobis. sic feci in persona Christi. id est ac si ipse Christus condonaret. quia vice sui dispensacione agebat apostolus. sed aliud dicit. ne verba videantur. sed verum condonacio. quia fit propter amorem vestrum. quia ideo debemus condonare. ut non circumveniamur. id est decipiamur a sathana. ut eum faciat desperare. primum a nobis separatum. sepe enim propter asperiores animadversiones in desperacionem infirmos precipitat. et vivo ab illo sed si merito. Non enim ignoramus cogitaciones. id est astucias eius. quia quasi consenciendo nititur decipere. facere nimis asperos. Cum autem venissem. Post interposicionem de recipiendo fornicatore. redit ad propositum ostendens. quia sic culpa eorum fuit. quia non venit corinthum. sicut non quia profectus nam inde. dum apud eos impeditur. monstrat tamen. sicut qui non poterat sibi proficere. quia forsan longius eorum tamen exemplum non poterat. quia parvos nobis. non veni corinthum. Cum autem venissem Troadem propter evangelium Christi. predicandum. id est et ostium michi apertum. id est corda parata ad recipiendum evangelium. et hec in domino operante deo. non habui requiem spiritui meo. id est non potui satisfacere voluntati mee. eo quod non inveni ibi Titum fratrem meum. qui ibi necessarius erat. sed impeditus apud vos non venit illuc. Sic ego interpretor condicionem. Vel apostolus non potuit satisfacere suo desiderio. in eis. scilicet evangelium plene docere propter perstrepentes inimicos insurgentes. quia solus non poterat hoc duo implere. scilicet et fideles instruere et perstrepentibus incredulis repugnare. non habui requiem. dico. sed valefaciens eis. scilicet qui erant congregati. in quibus ostium erat apertum. profectus in Macedoniam. Deo autem gratias. hactenus de tribulacionibus egit ad exemplum consolacionem illos intimans. et eius culpa corinthum non veniat dixit. hic incipit se commendare. et pseudo deprimere. quia profectus sum in Macedoniam. sed non inanis. quia ibi quasi triumphator exercitum. gratias autem deo. qui se triumphat nos. id est triumphare facit in Christo. ut calcata perfidia triumphum habeant fideles dum ex perfidis fiunt fideles. et in ea per nos. non per pseudo apostolos. non per pseudo. Odorem noticie sue. id est Christi in

Ambrosius.
Ieron.
Augustinus.
Crisostomus.
Ieron.
Amb.
Hylarius.

Amb. Aug.
Beda. Ier.
Amb
Aug. in epistola ad romanos.
Ioh. in eode.
Origenes 2
Amb
Amb
Ier.

di inquirunt. uel ita. trinitate dicitur esse trinitatem
uel spiritum. quia iam inuisibiliter uidet. et uos suos
per omnia horum... spargere. et uos mundos et
sinceros seruare. quia inuisibilia munda
inuisibilibus mundis coniungi possunt. in incar
natione. Christo magis inuisibili et immutabili
ueritas. per spiritum. animam et per animam corpus suscipi
ens totum hominem assumptum ab omnibus instrumentis
suis sine contaminatione liberauit. Immutabilis
quidem ille. sed immutabilis ueritas Christus. quia omnes promissiones di
uine. scilicet est et. id est. implere et affirmare. Non est crede
dum. ut iudex sit ille. propter quod paret uerax appa
ruit. et quia promissiones dei per Christum sunt implete.

Ideo et nos per ipsum dicimus deo amen. quia est ubi
ueritatis. et dicimus domino uera esse. et quia deus pater
et Christus sunt ueraces. est ad gloriam nostram. propter quod sunt manu
festati. quia plures per baptismum predicare. quod autem confirmat
nos. quia gloriam uestram dico. sed in nobis tribuo. scilicet deus est.
quod confirmat nos. iudeos uobiscum. quia et gentes et iudeos
confirmat se. confirmat dico. in Christo. id est in fide predi
catione Christi. et si uos estis firmi in Christo magis con
stat de nobis. propter quod uos firmi estis. et deus est. qui
unxit nos. in reges et sacerdotes. per spiritum in baptismo
datum. Unde petrus ait. uos estis genus electum re
gale sacerdotium. et deus est. qui signauit nos et in libro
uite scripsit. uel signauit nos. id est discernit ab aliis signo
crucis. Ideo in eo uos prophetie sancti. id est spiritum sanctum. ar
ram futurae glorie. scilicet non adhuc mortalibus spiritum sanctum
credidit. non est dubium quin iam immortalibus addat
gloriam. Vel deus pignus scilicet id est dona que sunt pignus quod
spiritus sanctus est in nobis. Ego autem hoc. causam quare ad eos
non uenit. sic dixerat. ne putaret se contemptos. ad quos
uenire distulit. uel ut uenire. etiam propter omnes emendatos
inuenirent. hic non loquitur de quibus dicebant uelle
se corrigere. sed opera non dabant. ut impleretur id quod
plenitudine uel rerum quin non dimisit. Sed parcens uobis
non ueni ad uos. id est hoc. ego inuoco deum testem. non solum contra
corpus. sed in anima. id est contra animam. in. si mentior de quo. scilicet quia non
ueni corinthum. prima uice. uel ultra. id est postquam a uobis
discessi. et hoc feci parcens uobis. scilicet ne contristarem uos as
pere corripiendo. in quo peperit eis. ne eos aspriore
irritarent in seditionem. Unde propter mitigari eos
et emendari. uel non ex leuitate uel carnali cogita
tione non impleuit quod disposuit. spiritualis enim et dispo
situm non impleret. quin prudenti aliquid ad salutem
indicauit. et ne indignetur quod de domino eorum dixerat
parcens uobis non ueni. subdit. non ideo dico parcens.

sunt in illo. uel est. id est. Ideo
et per ipsum amen dicimus deo ad gloriam
nostram. Qui autem confirmat nos
uobiscum in Christo. et qui unxit nos deus.
et qui signauit nos. et dedit pignus
spiritus in cordibus uestris. Ego autem
testem deum inuoco in animam meam.
quod parcens uobis non ueni ultra
corinthum. non quia dominamur fidei
uestre. sed adiutores sumus gau
dii uestri. Nam fide statis. Sta
tui autem hoc ipsum apud me. ne i
terum in tristicia uenirem ad uos.
Si enim ego contristo uos. et quis est
qui me letificet. nisi qui contristatur ex
me. Et hoc ipsum scripsi uobis. ut
non cum uenero tristiciam super tristi
ciam habeam. de quibus oportue
rat me gaudere. confidens in uo
bis omnibus. quia meum gaudium omnium
uestrum est. Nam ex multa tribulatio
ne et angustia cordis scripsi
uobis per multas lacrimas non ut contristemini. sed ut
sciatis quam caritatem habeam habundantius in uobis.

Ambr.
Amb
Amb
Aug.
Ier.
Cassiod.
Ier.

quia deo. scilicet uestre. id est quia dominium et coactionem pati
atur fides uestra. quia uoluntatis est. non necessitatis.
sed ideo dico quia adiutores sumus. scilicet uestri. et eo gaudii uestri.
cum uel gaudium. emendationis uestre. quia gaudebit
emendari. Vnde dixi fidei uestre. Nam scilicet quia per dile
ctionem operatur. statis in domino. Statui autem quasi par
cens non ueni ad uos. sed statui hoc ipsum. id est hoc uerbum apud
me. quod postui est prima missa epistolam. scilicet ne iterum
ne a uobis in tristicia. id est uos contristans. uel ne a uobis a uobis
in tristicia mea. quod nimium esset. ut. id est ita ut nimium esset in
tristicia. sicut fuit ei. audientis eorum peccatis. ut
de peccatis uestris in ea tristicia. quia de penitentia
non est leticia. et ideo. Si enim ego contristo uos. cor
rigendo et increpando. quod fecit. in uel per epistolam. uel
per presentiam. et hoc aliquid addendum est. quia uos me
contristatis. quis est qui me letificet. non quia contristatur ex me. qualis
me letificat. non quis contristatur ex me. id est secundum mei
uoluntatem. scilicet ut peniteat quod meus sit per e
pistolam quam per presentiam. Et hoc ipsum. scilicet quod nemo
me letificat. nisi qui contristatur ex me. scripsi uobis in mea
non est uel hoc de uobis. tristicia. quod sit de tristicia
one uestra. super tristiciam. quam habeo de peccatis. de
quibus scilicet uobis. oportet me gaudere. non solum uenire. sed uo
lentem contristari uestris et sic gaudere peccantibus.
Gaudium autem apostoli profectio est populi. scripsi di
co. Confidens in omnibus. quia uester non habebo tristi
ciam de uobis. quia emendabimini. Videtur quod ne
frustra confidam. quia meum gaudium erit. et uos
debetis facere. quia ad gaudium meum spectat.
quia meum gaudium est omnium uestrum. id est quoniam gaudeo. uos
gaudetis. Ita et cetera. quod dico quia tristiciam habui et
habeo. Nam ex multa tribulatione. id est ex multis laboribus.
scilicet uigilando pro uobis orando. et mentis angustia
cordis. scilicet causa et dolore. scripsi uobis. primam epistolam. et hoc
per multas lacrimas quas in doctrina fecit. quasi ut essent hec
sed non. uobis. ideo refero. ut contristati per memoriam eorum.
sed ut sciatis. quam caritatem. id est quam desiderium emendationis
uestre. habeo uel habeam. caritatem dico ostensam
in uobis habundantius quam putatis. quia uos non
sermone diligebat apostolus. et quos corripiebat
ad hoc non corripiebat. ut ostenderet quam amore
diligeret. de quorum peccatis plus ipse dolebat. quam
autem non hac affectu corripit sed tamen contristat uos solum
uel quod non condoler
fratri. uel habeo quam
in aliis ostendam
in uobis. quibus de

unt meo cessi. Si quis autem. hic percipit fornicatorem illum quem sathane tradendum indicaverat recipi, quia correctus erat, quasi pro lacrimas scripsit nobis. sed tamen condonate illi, quasi ita ait: Si quis autem contristavit me, sicut utique fecit ille fornicator, non me tantum contristavit, sed et nos ex parte, id est non omnes. sed autem dico ut non o. u. o. i. ut non omnes omnibus inponam, quasi reprehensione dignos, cum non tristes esse deberent. Et ideo dico ex parte, ut non o. u. o. Illos enim tantum onerat qui non doluerunt de peccato, non illos qui doluerunt, quos significans dicendo ex parte quamvis me vos contristavit. Sufficit tamen illi qui eiusmodi est, id est qui talia gerit, delinquens obiurgatio hec, quia talis facile desperaret. Sumimus apertum animad[verte]. quod obiurgatio [illegible] qui [illegible] talio [illegible], non satis digna pena [illegible] det. [illegible] tamen non est parva extimanda, quasi fit a pluribus, qui congregamus sathane tradendum est. [illegible] dolore patris qui delictum suum ples [illegible]. ita sufficit quasi obiurgatio est a pluribus ut econtrario magis donetis, quia quanto a pluribus obiurgatur tanto magis donandum est ei et consolandum, ut pro exemplum [illegible] quod ut [illegible] peccatum [illegible] indutus est venia [illegible] dicentis: Nolo mortem peccatoris sed ut [illegible] vivat. Et iterum: Quacumque hora ingemuerit peccator omnium iniquitatum eius non recordabor. [illegible] peccato afflictio ignoscere [illegible] penitentia [illegible] correctus [illegible] dolere [illegible] fructum [illegible] penitentia est cessare a peccato. Ideo donetis et consolemini, ne forte qui eiusmodi est habundantiori tristicia desperatus absorbeatur, ad tabulam [illegible] absorbebitur, sed desperatione [illegible] ad [illegible] peccata. Propter quod, scilicet ne absorbeatur, obsecro vos ego qui possem iubere ut caritatem quasi habentes donando ei confirmetis [illegible] debeatis facere. Ideo enim et scripsi ut scilicet cognoscam experimentum vestrum, id est per experientiam cognoscam quo animo fecistis ut experiar vestram obedientiam [illegible] an in omnibus obedientes sitis [illegible] recipiendo [illegible] scripsi [illegible] in obedientia [illegible] cognoscam an in omnibus obedientes sitis. Cui autem quasi obsecro ut ei donetis, et donare debetis. autem [illegible] quasi ita dico. Nam

Si quis contristavit autem, non me contristavit, sed ex parte, ut non onerem vos omnes. Sufficit illi qui eiusmodi est obiurgatio hec que fit a pluribus, ita ut econtrario magis donetis et consolemini, ne forte habundantiori tristicia absorbeatur qui eiusmodi est. Propter quod obsecro vos ut confirmetis in illum caritatem. Ideo enim et scripsi ut cognoscam experimentum vestrum, an in omnibus obedientes sitis. Cui autem aliquid donastis et ego. Nam et ego quod donavi, si quid donavi, propter vos in persona Christi, ut non circumveniamur a sathana. Non enim ignoramus cogitaciones eius. Cum autem venissem Troadem propter evangelium Christi et hostium mihi apertum esset in domino, non habui requiem spiritui meo, eo quod non invenerim Titum fratrem meum, sed valefaciens eis profectus sum in Macedoniam. Deo autem gratias qui semper triumphat nos in Christo Ihesu et odorem noticie sue

et ego quasi donavi propter vos feci. si quid tamen donavi, sed ideo dicit quia non tenetur sed fecit, et passim sic magister petitione discipulorum donavit cum voluerit. [illegible] discipuli per magistrum [illegible] facere deberent. [illegible] donavi [illegible] facti [illegible] in persona Christi, id est ac si ipse Christus condonaret, qui in eo [illegible] agebat apostolus. sed autem dicit ne [illegible] videatur [illegible] condonacio quia fit propter vos. ut non et ideo debemus condonare ut non circumveniamur, id est decipiamur a sathana, ut eum faciat desperare [illegible] a asperitate [illegible] ad [illegible] desperatione [illegible] infirmos [illegible] tam [illegible] ab illo [illegible] Non enim ignoramus [illegible] astucias eius [illegible] decipere [illegible] Cum autem ve[nissem]. Post [illegible] de recipiendo fornicatore redit ad [illegible] ostendens quia [illegible] culpa eorum fuit quia non venit Corinthum sicut [illegible] [illegible] impeditus [illegible] fratris qui non poterat [illegible] forsan [illegible] potuit quasi parentes [illegible] Corinthum [illegible] [illegible] ad recipiendum evangelium [illegible] [illegible] volitam [illegible] et [illegible] necessitate [illegible] apostolus non venit [illegible] sic ego [illegible] non potuit satisfacere suo desiderio ut eis evangelium plene [illegible] insurgentes [illegible] fideles [illegible] ut [illegible] dico [illegible] Deo autem gratias. hactenus de [illegible] ad e[illegible] illos [illegible] culpa Corinthiorum [illegible] incipit se [illegible] pseudo [illegible] profectus sum in Macedoniam [illegible] ubi [illegible] Gratias autem deo, qui se [illegible] nos, id est triumphare facit maxime

re, id est manifestat per nos Christum, quasi quandam potestatem ad credendum, ut celestia [illegible] fideles [illegible] per nos [illegible] apostolos non per pseudo. Odorem noticie, id est Christum

Ambrosius.

Jero.

Augustinus.

Crisostomus.

Jero.

Ambrosius.

Hylarius.

Spes nr̃a firma sit p uob. scientes q̃m sic̃ socii passi onũ estis sic eritis 7 cõsolaci onis. Non enim uolumus uos ignorare fr̃s de tribulatiõe nr̃a q̃ facta ẽ in asia. q̃m sup̃ modũ grauati sum̃ sup̃ uirtutẽ. ita ut tedet nos 7 uiuẽ. Sed ipi in nobmet ipis responsũ mortis h̃uim̃ ut ñ sim̃ fidentes in nob. s; in dõ. q̃ suscitat mortuos. q̃ de tantis piclis eripuit nos 7 eruit in quẽ spam̃. q̃m 7 adhuc eripiet adiuuantib' 7 uob in orõne p nob. ut ex multarũ psonis facier̃ eı̃ q̃ i nob ẽ donatiõis p multos gr̃e agant̃ p nob. Nã glĩa nr̃a h̃ ẽ testimoniũ 9sciẽ nr̃e. q̃ in simplicitate 7 sinc̃itate dĩ. 7 ñ in sapĩa carnali. s; in gr̃a dĩ 9uersati sum̃ in h mũdo. habũdãti aũ ap̃ uos.

[illegible]

Non .n. alia.

Non enim alia scripsimus vo
bis quam que legistis et cognovi
stis. Spero autem quod usque in fi
nem cognoscetis sicut et cog
novistis nos ex parte. quod glo
ria vestra sumus sicut et vos nostra in
die domini nostri iesu. Et in
hac confidentia volui prius ve
nire ad vos ut secundam gratiam
haberetis. et per vos transire in ma
cedoniam. et iterum a macedo
nia venire ad vos. et a vo
bis deduci in iudeam. Cum ergo
hoc voluissem. numquid levitate
usus sum? Aut que cogito se
cundum carnem cogito ut sit apud me
est et non? Fidelis autem deus. quia ser
mo noster qui fuit apud vos non est
in illo est et non. sed est in illo est.
Dei enim filius ihesus christus qui in vobis
per nos predicatus est per me et sil
vanum et timotheum non fuit in
illo est et non. sed est in illo fuit.
Quotquot enim promissiones dei

Ambrosius
Augustinus
Remigius
Ambrosius
Ieronimus
Beda

Amb. simpliciis. viri. agi. quod vile est in constantia et ignorantia. id est ut in vestra iniciatur sit
Amb. perfectio. et gloria. vel in correctio sit in ea non
Jeronimus. causa inanis glorie. Obsecro autem. ordo
littere huius. respice et pendet usque illuc. ut
et vos subditi sitis. quod predicta fuerit ut dixi hos
autem intimaturus est. Obsecro autem vos
fratres. qui nostis stephanam domum et fortunati et achaici. hii enim
apostolo fuerunt in predicatione corinthiorum
ut vos subditi sitis huiusmodi et omni cooperanti et laboranti in vobis. id est subditi sitis. quoniam
ipsi sunt primicie achaie. id est primi crediderunt in
achaia. et ordinaverunt se ipsos in ministerium
sanctorum. id est ut ministrarent sanctis. Gaudeo autem in presencia stephane et fortunati et achaici. id est quod
presentes apud vos sunt. ex quibus vobis non est
Crisost. profectus. tamen subdit. quoniam ipsi suppleverunt
Amb. docendo id quod deerat vobis. merito gaudeo. Refecerunt enim et meum spiritum et vestrum.
Orig. meum utique leticia. vestrum caritate. vel ita.
Gaudeo in presencia stephane et fortunati et achaici. id est quod venerunt pro vobis ministrare. quoniam ipsi
suppleverunt id quod vobis deerat. quod ministraverunt michi quod vos non fecistis. et merito gaudeo. refecerunt enim et spiritum meum
quem scilicet me paverunt et vestrum. quibus
apostolum servaverunt. Cognoscite ergo. id est honorate illos qui sunt huiusmodi. Salutant vos ecclesie asie. quibus
quod ego scribo omnes desiderant. Salutant vos in domino multum aquila et
prisca. apud quos hospitor et domestica sua ecclesia. id est fratrum congregatione.
Salutant vos fratres omnes. Salutate vos
invicem. in signum pacis et hoc in osculo
Aug. sup. Jo. sancto. scilicet vero corde. Ut sciant eius
esse hanc epistolam subdit. Salutacio mea. scripta est manu pauli. hec salutacio est ibi Gracia domini. sed premittit
similiter manu sua scriptum hoc.
Si quis. id est quasi fideles salutet. sed si quis
non amat dominum nostrum ihesum christum sit
anathema. id est separatus a deo. vel eo
depravatus. maranatha. id est donec veniat dominus. vel in adventu domini. maranatha enim interpretatur dominus
venit. et est compositum ex syro et

te fiant. Obsecro autem vos
fratres. nostis domum stephane
et fortunati et achaici. quoniam sunt
primicie achaie et in ministe
rium sanctorum ordinaverunt se ip
sos ut et vos subditi sitis huiusmodi
et omni cooperanti et laboranti.
Gaudeo autem in presencia stepha
ne et fortunati et achaici quoniam
id vobis deerat ipsi suppleverunt.
Refecerunt enim et meum spiritum et vestrum.
Cognoscite ergo qui eiusmodi sunt. Sa
lutant vos omnes ecclesie asie.
Salutant vos in domino multum.
aquila et prisca cum domesti
ca sua ecclesia. apud quos et
hospitor. Salutant vos fratres
omnes. Salutate [illegible] vos in
vicem in osculo sancto. Salutacio
mea manu pauli. Si quis non
amat dominum nostrum ihesum christum
sit anathema. maranatha.
Gratia domini nostri ihesu christi vobiscum. Ca
ritas mea cum omnibus vobis amen.

greco. magis quod syrum est quam hebreum.
Anathema vero grecum. et interpretatur condempnatus vel separatus. simul ergo greco
et syro utitur verbo. dein sequitur
salutacio. Gracia domini nostri ihesu christi et
sit vobiscum. et Caritas mea sit et
omnibus vobis amen. id est ea caritate invicem vos. vel deum diligite. qua vos
ego vel deum diligo. et hoc facite in christo.
id est secundum amorem celi. amen. hic sermo
confirmatio benedictionis est.

Epistola ad corinthios.

Hanc item epistolam
scribit apostolus corinthiis. quorum quidam propter precedentem epistolam et si primo contristati. postea tamen emendati fuerint. et multa propter nomine christi passi. aliqui vero eorum adhuc perseveraverant a
plurimis despiciebantur. et ei pseudo apostolos
preferebant. Et inde ergo corinthiorum
propter primam epistolam correctis. cum reliquorum scribit hanc epistolam secundam. repellens pseudo apostolos. ostendendo deceptionem predicatorum eorum. et se multis
modis commendans. notat et illos in elemosinis parcos. precipit quoque correctum fornicatorem recipi quem sathane
tradiderat. et ne in bonum ubi tribulabant
se eis in exemplum paciencie proponens. docens eos non debere egre ferre. et ipse propter
aliorum salute periclis cotidie et morti
subiaceat. et ergo intencio eius in hac epistola
incorrectos corrigere. et correctos ad ulteriora provocare. et pseudo et sui commendacione
deprimere. Modus tractandi talis est. more solito. salutacionem premittit. dein de bonis
peregrini collatis. gratias agit deo. loquens generaliter. Post ad passionis tolerantiam suo exemplo invitat. postea pseudo apostolos deprimendo redarguit de eorum usurias cum
et se multis modis commendat. tandem subditur moralis ammonicio et tractatio benedictionis
premittens autem salutacionem contra pseudo
superbiam pauli. et contra corinthios presumpcionem
apostolum se nominat dicens.

P ihu x
p uoluntatem dei. 7 timotheus
frat ecclie di q est corinthi cum
scis omib q sut in uniusa acha
ia. Gra uob 7 pax a deo patre
nro 7 dno ihu x. Benedictus ds 7
pat dni nri ihu x. pat misericordiaru
et ds toci consolationis q consolat
nos in omi tribulatione nra. ut pos
sim 7 ipi consolari eos q in omi pssu
ra sut. p exhortacione q exhorta
mur 7 ipi a deo. Qm sic habundant
passiones x in nob. ita 7 p xpm
habundat 7 consolatio nra. Siue aut
tribulamur p uestra exhortacione 7 sa
lute. siue consolamur p uestra consolatione.
Siue exhortamur p uestra exhortati
one 7 salute q opatur tolerantiam e
arund passionu quas 7 nos patimur. ut

aulus apostolus ihu xpi. non
usurpatiue. sed p uoluntatem
dei. n ab hominib. qui non ab hominib;
sunt electi. uel missi. timothe
us frater. qui iunctus e prima epla
ad corinthios: uel uenerat a
paulo omia que fiebant apud illos. 7 ideo
hic ponit. ut sciant ea que fa
ciunt apostolum n latere. paulus
in qua 7 timotheus scribunt uel man
dant hanc eplam ecclie dei que e co. cu scis omib. 1. uel scis omib. s. psbiteris 7
scis omib. 1. omib xpianis. s. gra renatis. q sunt in uniusa. acha. cuius metro
pol e corinthus: 7 alia salutatio ut supra. Gra sit uob 7 p.
1. remissio peccatoru 7 tranquillitas uirtutis. a deo pa. n. 7 d. ie. x. filio q pat
mich dat. Benedictus. p salutacionem priuum psectus loquitur de tribula
cione. ponens se exemplum paciencie 7 consolationis a deo accepte. dicens lau
di q. aliu ignominie. dat g. ds. s. creator omiu 7 pat d. n. i. x. sit
benedictus. 7 si in se gla ei n pot augeri nec minui. tn sit benedictus. 1. ex
altatus in suis. in quib p cognitionem 7 opum puectu dr exaltari. di
co pat x. q. q. ipe e. 7 nob q filii x. sumus. pat misericordiaru. s. patne. dans
nob ueniam peccatoru. 7 bona opa 7 in tribulacione constantiam. 7 ipe e ds
datoe toci. 1. integre psecte consol. quanta decet dm dare. his q p x
paciuntur. [illegible] psecte. q n e in tribulatione solatiu.
et q ipe sit ds consolationis [illegible] pater. q ipe e. q consolatur nos. in multis
tribulationib. 7 a corpis a deo consolat. ut 7 nos ipi desolati. 1. de
stituti huo auxilio. possim p exemplum consolationis nre. consolari eos
q sut in omi. 1. in quolib; pssura. consolari dico p exhortat. 1. p talem consolatione
q hortamur nos. ad maiora. in subd. q. 7 nos ipi exhor. a do. 1. q
ds ad hoc dedit. n solu ut consolaret nos. s; 7 exhortaret ad maio
ra. ita n tm consolatio ualet. 7 alios exhortari. 7 ideo possim
consolari. Qm sic pas. x. 1. q p noie x inferuntur. 7 pas. x. 1. q
ad similitudinem x. patim. habu. in nob. q sum. q. ea [illegible]
mini. ita p x. ha. e. n. e t hic libam. t pietatem paternam in sta
gell. intelligimus. q flagellat omem filium que recip. s; h totu p
uob e. un subd. Siue aut tribu. p u. exhor. e. 7 sal. q nro ex
emplo monet nos ds pati. ut salus eterna erit uob. siue consolam
spe pmiu. q pietatem paternam intelligimus in flagell. h q; p uestra consolone
e. ut uos similem sp eris. Siue exhortamur ad maiora. q sit. t sumus
mal. uel inuite pa cientes [illegible] uob. 7 h q p uestra exhortacione. e. 7 sa
lute. s. ut ad maio ra [illegible] 7 salutem speretis. p salute dico. q salus
opatur. 1. intendit o pati in uob. 1. uos intendunt qs oper in uob. to
lerantiam earund pas sionu. qs 7 nos patimur. q debetis exemplo nro pati
eas q 7 nos patimur. a do opatur. ut spes nra. q speram nos passuros sit
firma. patimur dico. 7 h; p nob. 1. ad uram utilitatem. 7 uie. q nos sumus. scien
tes qm sic. m estis socii passionu. sic. 7 in futuro eritis socii conso. eterne. q
eam gla labori uro retribuet. ii. u. hic exponit tribulationes su
as. ut cum se ad magistri sui comparationem parua pati cogno

Aug. in pso. ham.

Ambr

Aug

Aug. haymo.

Amb.

corpus induere. ut carnalium incorruptionem
ut usus non esuriat. uel aliquo non ledatur. et oportet mor
tale hoc .i. hoc corpus mortale quod ostenditur induere inmor
talitatem ut non dissoluatur. hoc quoque in isto libro de carne sua dubitatione
resurgere credenda est. intelligit et apostolus eam tamquam digito
ostendere cum dicit. oportet corruptibile hoc. dicendo et
hoc meum. quod dignum intelligitur. non eadem caro quam uidetur resur
rectura monstratur. sed non uiuit. sed quod hoc dicit. supra. caro non
possidebit. quia non erit ibi corruptio. et immortalitas
.i. non secundum has qualitates. erit ibi caro. sed eadem car
nis substantia erit. Cum autem et cetera. quod tunc induet immorta
litatem. quod tunc fiet .i. implebitur sermo. tamquam alter imple
retur. secundum tragoediam. induet immortalitatem. Cum autem
mortale hoc induerit immortalitatem. tunc fiet .i. implebitur sermo. et tamquam alter
impleretur. qui scriptus est in ysaia. et in osee. ubi ita legitur. ero mors
tua o mors. sed iuxta lxx. sic habetur. Absorpta est .i. de
structa. mors corporis. in uictoria est .i. in resurrectione est.
quod autem de morte corporis hoc accipiendum sit. non de morte
animae. ex eo ostenditur quod dicit. tunc fiet. significans esse futurum. non
autem factum esse. tamquam de spiritu. ne quis putaret esse dictum de
morte animae. quod iam factum est. Ubi est. hoc sic tuba prophetice
uel apostoli clamantis. et morti insultantis. in persona resurgentium
ut certior sit resurrectio. dicit quasi ex persona resurgentium. ubi est
o mors corporis. scilicet uictoria tua .i. potentia qua omnes dissol
uebas. quod omnes sic uincebas. ut nec ipsi filio dei parceres. nec
uitando sed suscipiendo superaret. uicisti in morientibus
.b. uicta es in resurgentibus. uictoria tua qua absorbu
eras corpora morientium temporalis fuit. uictoria qua in cor
poribus absorpta es resurgentium. eterna constabit. Ubi est
mors. scilicet dissolutio. stimulus tuus. Stimulus mortis
intelligitur peccatum originale. quo in illo peccauimus omnes.
in quo et morerentur in illo omnes. quo punctu et uenenati sumus.
de quo mors exiit. ut ipse exponit dicens et subdens.
Stimulus autem mortis peccatum est. sic et peccatum stimulus mor
tis dicitur. quo scilicet mors facta est. non quem mors fecit. peccato et
morimur. non morte peccamus. sic dictum est lignum uite.
non quod hominis uitam faceret. sed quo uita hominis fieret. sic lig
num scientie boni et mali. per quod scientia fieret hominis. non quod per
suam scientiam homo faceret. uel nomine mortis significatur et diabolus
et est. Absorpta est mors in uictoria .i. diabolus. et iam ex
parte absorptus est. in futuro penitus absorbebitur. propter hoc
quod mors inuadendo excessit christum inuadendo in quo
nichil habebat. deinde ex persona fidelium quod nunc fit. et tunc in resur
rectione erit. insultat ei dicens. Ubi est o mors. scilicet dia
bole. scilicet tua. uictoria tua. quod genus humanum uelut
gregem per te habebas. Ubi est mors scilicet diabole. stimulus tu
us. autem mortis peccatum est. scilicet non dicit stimulus diaboli. quem scilicet

corruptibile in
duere incorrup
tionem. et mortale
hoc induere inmor
talitatem. Cum autem
mortale hoc indu
erit inmortalita
tem. tunc fiet sermo
qui scriptus est. Absor
pta est mors in uic
toria. Ubi est mors
uictoria tua.
Ubi est mors stimu
lus tuus. Stimu
lus autem mortis
peccatum est.
Uirtus uero pecca
ti lex. Deo autem
gratias qui dedit no
bis uictoriam per dominum nostrum
ihesum christum. Itaque fratres mei dile
cti stabiles estote et inmobi
les habundantes in opere domini
semper scientes quod labor

mors .i. diabolus facit. non a quo factus est. uel ita.
ipsam mortem arbitror hic significari. delectationem pecca
di et carnalem consuetudinem. quae animam mortificat. quae
ex actu peccati fit quod in adam peccauimus. hanc et
mortem peccato diximus. quod peccato omnes erant in libero
arbitrio. et in paradiso nullus dolor denegatur dele
ctationis uoluntati bone hominis resistebat. non ubi
gratia. si quis assistat quae nunquam uenatur delecta
tum. omnino liber est. tunc uenari uelit. uel nolit. non cum
cruciat. quod hic prohibet. dicitur si ista libitante male non
suis uenatur fuit quia prohibentis imperium paulatim
subrepens delectatio mortificat animam. ut si se ab
stinere uelit. sine molestia et agone non possit. ca
ro et concupiscit aduersus spiritum. et spiritus aduersus carnem.
non cessabit contentio donec perfecta sanitas totum hominem
reparauit. tunc ergo fiet sermo qui scriptus est. et non fit. sed ut
fiet. quod tunc fiet. absorpta est mors .i. delectatio peccandi
in uictoria .i. in hoc quod seruus dei uincit concupiscentiam
carnis. et tunc uincet pax. et sinitur bellum. nulla
erit amore contentio. non modo est. primo concupiscentias
carnis sequentes duxit nos. postea renitentes traxit
nos. deinde accepta gratia cepit nos. non duci. non trahe
re. sed adhuc contendere nobiscum. post contentionem erit ui
ctoria. quando oppugnare cessabit. ideo ex persona uicto
rum subdit. Ubi est mors uictoria tua. uel contemptus. Ubi est mors stimulus tuus. uel a
culeus. Stimulus autem mortis peccatum est. quia peccato facta est
delectatio. peccatum et quasi scorpius est. cuius compunctione
facta est mors. sed absorbebitur in futuro cum dabitur seru
is peccare non uelint. non possint. Uirtus uero .i. aug
mentum peccati est lex. hoc ideo addidit. ne quis dicat quia
a lege iuuari. sed adeo tamen data et lege. carnalis
concupiscentia inualuit. et preuaricatio accessit
lex et prohibendo. auget peccati cupiditatem non
diffundat spiritus caritatem. pro his autem omnibus apostolus ag
gratias deo dicens. Deo autem gratias ago. qui dedit nobis ui
ctoriam peccati et mortis. per dominum nostrum .i. christum. non per legem. christus
enim ait. Confidite. ego uici
mundum. et nos per christum uicimus.
Itaque fratres mei dilectissimi sta
biles estote in fide resurrecti
onis. et inmobiles. ut a spe eius
do moueri non possitis. sem
per in opere domini habundantes
spe ressurrectionis. scientes
.i. spem habentes quod labor
uester. quem habetis in domino .i. in
seruitio domini. non est inanis .i. sine

ut non est inanis in
16 domino. De collectis autem
que fiunt in sanctos: sicut or
dinavi ecclesiis gala
thie. ita et vos facite.
per unam sabbati unus quisque
vestrum apud se reponat
recondens quod ei bene pla
cuerit. ut non cum venero.
tunc collecte fiant. Cum
autem presens fuero quos proba
veritis per epistolas hos mit
tam perferre gratiam vestram in
ierusalem. Quod si dignum
fuerit ut et ego eam. me
cum ibunt. Veniam autem ad
vos cum macedoniam per
transiero. Nam macedo
niam pertransibo. Apud
vos autem forsitan mane
bo. vel etiam hiemabo. ut
vos me deducatis quo
cumque iero. Nolo enim
vos modo in transitu vide

nuntiavit. De collectis autem. post alia de collectis facien
dis in sanctos qui erant ierosolimis. hortatur monet. quia non est contra illos
nolite cogitare de crastino. non est id cogitare de crastino
si quis humano usu provideret. sed si quis propter ista deo militat. in
in operibus suis non regnum dei. sed istorum adquisitionem intendat. quia de
aliis monuit. de collectis que fiunt non in quibuslibet. sed in sanctos
id est ad usus sanctorum. vel istud remedium est. sicut ordinavi in ecclesiis
galatie. ita et vos facite. id est colligite. per unam. dies sabbati
id est septimane. vel per unam sabbati id est dominica die. que una sabbati
vel una sabbatorum. vel prima sabbati. vocatur apud iudeos. di
es quem dominicum appellamus. Colligite dico. Unusquisque autem
vestrum reponat apud se. ne dicamus non esse fidelem minister
cui credatis. reponat dico. quod ei bene placuerit. quasi non cogi
tet eum. recondens illud. in usu sanctorum. vel cameris ne nimium il
lud sinnat. hic est sensus horum verborum. precepit apostolus omnem
plebem dominico die convenire ad ecclesiam. et illuc deferre quod
volebat unusquisque dare. ad opus sanctorum. vel ne amarus mini
stris deputetur. si apud ecclesiam dimitteret. precepit ut secum referrent
et tuto loco reponerent. quousque ipse veniret. et hoc per sin
gulos dies dominicos faciebant. et quod paulatim colligitur non
grave est. et invenitur multum. hoc autem preparate. ut non cum venero
tunc collecte fiant. quia gravaret eos si subito totum simul
darent. Cum autem presens fuero. tunc mittam. illos. vel hos quos proba
veritis. id est idoneos iudicaveritis. per epistolas. id est cum epistolis meis. vel vestris
laudaveritis. et commendaveritis deferentium. et mittentium. per
ferre gratiam. id est donum. in ierusalem. Quod si dignum fuerit ut ego
eam. scilicet si magne res fuerint. mecum ibunt. Veniam autem ad vos
cum pertransiero. id est per loca transiero usque macedoniam. Nam macedoniam
pertransibo. sed non est opus morari. Apud vos autem forsitan manebo. vel etiam hiemabo. quia
multa corrigenda sunt ibi. sicut medicus ibi moram habet. ubi plures
egrotant. veniam ad vos dico. ut et vos me deducatis quocumque ie
ro. dico manebo apud vos. Nolo enim vos modo in transitu videre. Spero
enim me aliquantulum temporis manere apud vos. si dominus permiserit. Permanebo autem
ephesi. unde misit epistolam. usque ad pentecosten. ideo permanebo
ibi. Ostium enim id est quia hostium mihi apertum est magnum id est multa
corda hominum ad audiendum parata sunt. et evidens.
quia non quidem predicavi. et quasi diceret. quid ergo opus est ibi mora
ri. Respondet. et id est quia adversarii multi sunt. ibi qui conantur
impedire. Si autem venerit timotheus ad vos videte ut sine timore sit.
forsitan tamen ibi timuit propter opinionem pseudo apostolorum. propter ... sine timore
id est pacem. ut veniat ad me. Expecto enim illum cum fratribus. quos secum habet. De apollo autem fratre vestro notum vobis facio quoniam multum roga
vi eum ut veniret ad vos cum fratribus. hic ideo dicit quia corinthii hoc petierant. qui ab apostolo ordinatus fuerat episcopus co
rinthi. qui cum non posset eos sedare veniat ad apostolum ephesum. quibus respondet hic apostolus dicens. rogavi eum et cetera.
et utique non fuit voluntas ei ut nunc veniret ad vos. quia timet
inconvertibiles. Veniet autem cum ei vacuum fuerit. id est oportunum
scilicet cum vos correcti fueritis. vos autem. Vigilate. contra
occultas astutias diaboli. state. isti qui stant non obrep

Spero enim me aliquantu
lum temporis manere apud vos si
dominus permiserit. Permane
bo autem ephesi usque ad pen
tecosten. Ostium enim mihi apertum
magnum et evidens. et adversa
rii multi. Si autem venerit ti
motheus. videte ut sine ti
more sit apud vos. Opus enim
domini operatur sicut et ego. Ne quis ergo
illum spernat. deducite autem il
lum in pace ut veniat ad
me. Expecto autem illum cum
fratribus. De apollo fratre vestro no
tum vobis facio. quoniam multum
rogavi eum ut veniret ad
vos cum fratribus. et utique non fuit
voluntas ei. ut nunc veni
ret. Veniet autem cum ei vacuum
fuerit. Vigilate. state in fide.
viriliter agite et confortami
ni. Omnia vestra in caritate

Aug. contra faustum
Aug.
L.
Amb.
Amb. Ier.
Aug. super Io.
Amb.
Ieronimus

tam, comparetur illorum dignitas, eum sexagesimum numerum habentes. Stelle scilicet, qui tricesimum numerum consecuti erunt vel ceteri autem stelle: id est minimi novissimique fidorum. resurrectio sit sive enim infidelium. non ergo clarum resurrectionem habere qui sicut carbo extinctus suo corpore obcecatur. Ita ubi perfidia in eternis tenebris condempnati luce carebit. Stella enim, quod ab illis, scilicet a sole et luna differunt stelle, quia et inter se differunt. Stella enim differt a stella in claritate. Sic et differens erit resurrectio mortuorum, id est ita differenti corpore resurgent mortui, non solum enim in gehenna suppliciorum, sed in regno celesti premiorum multe sunt differentie. Unde dominus ait: In domo patris mei mansiones multe sunt. Hec sunt diverse meritorum in una vita eterna dignitates. Unde denarius, id est vita eterna, sit omnibus licet dominus enim denarium patrem familias dedit omnibus qui operati sunt in vinea. Quod denario utique aliquid significatur, quod omnes communiter habebunt, sicut est ipsa vita eterna, ipsum regnum celorum, ipsa claritas resurrectionis. Et tamen alius alio magis, alius alio minus fulgebit. Et multe erunt mansiones, unus denarius, quia una est beatitudo quam illi perceperunt, et dispar retributionis quantitas, id est sunt impares claritatis, tamen deus est omnia in omnibus. Et quia deus caritas est, in per caritatem fiet ut quod habent singuli, commune sit omnibus. Seminatum, quod in differenti gloria resurget, scilicet hoc omnes communiter habebunt, quod incorrupti erunt, id est hoc est quod ait: Corpus seminatur, id est sepelitur vel mortificatur in corruptione, id est cum corrumpatur vel seminatur in corruptione, id est concipitur corruptibile, et surget in incorruptione, id est immortale et impassibile, id est quamvis homo ex quo concipitur usque ad dissolutionem sit in corruptione, et post tumulis conquassetur, tamen resurget in incorruptione. Item Seminatur, id est moritur et sepelitur corpus in ignobilitate, id est sine omni honore et surget in gloria, id est gloriosum. Item Seminatur, id est concipitur in infirmitate, id est tale cui quelibet noceant, surget in virtute, id est in potentia cui nichil noceat. Vel seminatur, id est sepelitur in infirmitate, quia immobile est et intangibile, quia non valet se movere vel regere, surget in virtute, et in vivum in vegetatum. Et de per singula. Seminatur corpus animale, id est tale quod cibis sustentetur ut vivat, et quod nichil habet ab anima nisi quod sensificatur per eam, sic animalia surget corpus spiritale, id est tale quod iam cibis non egeat, sed tamen sit in spiritus, id est habens quandam spiritalia et spiritus naturalia, quia agile erit leve, cibis non egens. Et nota quod ait surget corpus spiritale, non dicit spiritus, quod corpus in spiritum vertatur, ut quidam putaverunt. Sicut enim animale corpus non est anima, sed corpus, ita spiritale corpus non spiritum debemus putare, sed corpus. Unde Iohannes

Stella enim a stella differt in claritate. Sic et resurrectio mortuorum. Seminatur in corruptione, surget in incorruptione. Seminatur in ignobilitate, surget in gloria. Seminatur in infirmitate, surget in virtute. Seminatur corpus animale, surget corpus spiritale. Si est corpus animale, est et spiritale. Sic et scriptum est: Factus est primus homo Adam in animam viventem, novissimus Adam in spiritum vivificantem.

talem opinionem discipulorum de suo corpore refellens, dixit: Palpate et videte, quia spiritus carnem et ossa non habet, sicut me videtis habere. Sed quia spiritale erit non corpus, non tamen spiritus erit, tamen non dicitur spiritus, sed spiritale, quia erit spiritui plene subditum corpus, nec iam repugnabit. Et quia spiritui subdita erit, quia non aliquam corruptionem patietur, nec alimentis egebit, ut homo ante peccatum eguit. Et nota quod non dicit corpus transiturum ad incorruptionem corruptionis facie mutatione, ut ostendatur maior dignitas resurrectionis. Si est corpus quod nunc surget corpus spiritale, quia si nunc corpus est animale, est, id est constat quandoque esse et spiritale. Sicut enim animales sumus, quia pater noster Adam factus est carnalis in animam viventem, sic erimus in resurrectione spiritales, quia pater noster, scilicet Christus, factus est spiritalis in sua resurrectione in spiritum vivificantem. Quod sic exponit: Sic et vel sic enim scriptum est in genesi, scilicet nos esse animales, ab animali parente procreatos. Scriptum est enim ibi quod Primus homo Adam factus est in animam viventem. Hic exponit quid sit animale corpus. Et ait: Factus est in animam viventem, id est potentem vivere et vitam dare corpori, tamen per sustentamenta ciborum vivificantem. Sed novissimus Adam, id est Christus. Hoc non de genesi sumitur, sed addit apostolus: factus est in spiritum vivificantem, quia ita corpus vivificaret, ut ultra non egeret aliqua sustentatione, nec esset solubile. Hic exponit quid sit spiritale. Hic enim vitam animam viventem et spiritum vivificantem vitam esse voluit, ut illic sit corpus animale, hic spiritale. Anima enim in corpore animali vivit quidem, sed non vivificat usque ad auferendam corruptionem. In corpore vero spiritali, quia perfecte adherent domino, sic vivificat, ut spiritale corpus efficiat. Attende quare Christus dicitur Adam et novissimus Adam dicitur, quia de eadem materia est, novissimus, quia post eum non succedit alius qui sit caput vel auctor humani generis. Sic illi duo fuerunt. Totum enim humanum genus quodammodo sunt illi duo homines, scilicet primus Adam et secundus, quia ex illo sunt nati, ex hoc renati. Et homo uterque dicitur pater humani generis. Vel aliter non mutatis ita prius legi illud: Si est corpus, ut probet quod a relatis, scilicet corpus esse spiritale, quod habundi dixi spiritale, quod si est corpus animale, ergo et spiritale. Christus enim dicitur corpus futurum addit animale, non sit aliud spiritale ad cuius discrepantiam dicatur animale. Quod autem sit animale probat per auctoritatem genesis: Factus est et cetera. Quod non mutantur. Vel ita: Si est corpus, quod habundi dixi corpus animale et corpus spiritale. Si quod est corpus animale, et est corpus spiritale, et quod animale sit, probat per genesim. Ibi: Factus est primus homo, et cetera. Et quod sit spiritale ostendit ibi, quia novum Adam hominum tibi omnium sensus non mutatur. Sed non prius. Dixit corpora nostra futura spiritualia, sed ne quis dubitet an animale possit fieri spiritale.

Sed non prius quod spiritale est, sed quod animale, deinde quod spiritale est.

Aug. in li. sententiarum prosperi

Amb

L.

Ambr

Aug

Aug. sup Ge.

Ieron

Ieron

Amb

Aug

Primus homo de terra terrenus. secundus homo de celo celestis. Qualis terrenus, tales et terreni. et qualis celestis, tales et celestes. Igitur sicut portavimus imaginem terreni, portemus et imaginem celestis. Hoc autem dico fratres, quia caro et sanguis regnum dei possidere non possunt. neque corruptio incorruptelam possidebit. Ecce misterium vobis dico. Omnes quidem resurgemus. sed non omnes inmutabimur. In momento in ictu oculi in novissima tuba. Canet enim tuba et mortui qui in christo sunt resurgent primi. Oportet enim hoc

Aug. in l. senten.

Aug. de ope[re] monachorum

Ambr.

Ieron. Ambr.

Amb.

Aug.

Aug. sup genesi. — Ambr. — Ambr. — haymo — haymo. — Crisost. — Ieron.

et ipsum scilicet, eris omnia, que desiderari possunt, in omnibus membris suis. quia premium virtutis erit ipse qui dedit virtutem, quia deus erit unde satientur. Omnia ergo erit, que honeste desiderantur, quia deus erit et vita et salus et victus et copia et gloria et honor et pax et omnia desideriorum et omnia bona. et hoc erit in omnibus. In quibusdam etenim, prout alii, quam esse distantia, sed gloria autem eternitatis absque distantia, quam sunt multe mansiones in una vita eterna, id est varie meritorum dignitates. sed non deus erit omnia in omnibus et erit in indispari claritate par gaudium, ut quod habebit singuli commune sit omnibus, quia in gloria capitis omnium erit per vinculum caritatis. Vel ita ut agatur de Christo secundum divinitatem. Cum subiecta fuerint omnia illi, id est cum omnes adoraverint Christum ut dominum, tunc et ipse filius erit subiectus illi qui subiecit sibi omnia, id est tunc Christus se dominum ostendet sed de deo, ut unius principii summa et ineffabilis auctoritas maneat, ita ostendet se dominum de deo ut tamen sit deus in omnibus, id est in confessione omnium ex quo omnia sunt. Cum enim discet omnis creatura Christum esse suum caput, Christi autem caput esse deum, non tamen erit unus deus in omnibus, id est in confessione omnium. sed in omnis creatura sentiebit ipsum esse ex quo sunt omnia, quia omnia ex ipso sunt. Si non dixisset ut sit deus in omnibus, intelligeret in omnibus quod esset vel per communem sensum non tamen omnia ex ipso esse. sed cum dixit omnia in omnibus significavit quia ex ipso sunt omnia et in omnibus est ex ipso, quia ab ipso creata sunt. In ipsis autem qui in omnium confessione unus erit deus. Vel ita ut sit que filio erunt subiecta omnia ita ut ipse scilicet sit deus omnia in omnibus, id est ut nemo eorum qui ei coherent amet adversus eum suam propriam voluntatem. Ipse est finis quem supra commemoravit totum hoc concludens, id est per Christum est consummatio, quia consummationem hoc ibi: deinde finis. post iubitari explicans quomodo sit consummatio, cum ait: cum tradiderit regnum deo et patri, etc. et est ut sit deus omnia in omnibus, id est ut nemo coherentium ei amet adversus eum aliquid. tunc manifestum sit quod dictum est: Quid habes quod non accepisti. Tunc enim manifestum erit michi bonum aliquid habere vel habuisse non a Christo. Item Iero. et nemo existimet quod pater sic subiecerit omnia filio, ut ipsum filium sibi omnia subiecisse non putet. Inseparabilis enim est operatio patris et filii.

Alioquin etc. Aliud adhuc inguerens, ostendit si resurrectio mortuorum non est futura, quia si mortui non resurgerent, tunc non Christus resurrexit, et si ipse non resurrexit, tunc in baptismo non sit remissio peccatorum, quia resurgent mortui. Alioquin, scilicet si non est resurrectio mortuorum futura, illi qui baptizantur pro mortuis, id est pro peccatis delendis vel pro se mortuis faciendis ad similitudinem mortis Christi, quid facient, quia non sunt vitam habituri. Item idem aliis verbis dicens: Si mortui omnino non resurgunt, ut quid et baptizantur pro illis, id est pro peccatis, cum ipsa non dimittantur si Christus non resurrexit. Vel ita. Alioquin fuerunt quidam imperiti qui baptizabantur pro hiis qui de hac vita sine baptismo discesse-

filius subiectus erit illi qui subiecit sibi omnia ut sit deus omnia in omnibus. Alioquin quid facient qui baptizantur pro mortuis? Si omnino mortui non resurgunt, ut quid et baptizantur pro illis? ut quid et nos periclitamur omni hora? Quotidie morior per vestram gloriam fratres, quam habeo in Christo Iesu domino nostro. Si secundum hominem ad bestias pugnavi Ephesi, quid mihi prodest si mortui non resurgunt? Manducemus et bibamus, cras enim moriemur.

Iero. — Ambr. — Aug.

rant, putantes illis prodesse. timebant enim ne aut non resurgerent, aut male resurgerent. Ideo si quis eorum propinquis sine baptismo migrassent, de viro vivus alius in nomine illius baptizabatur, putantes mortuo prodesse. quam non sine eam commemorat apostolus. non enim factum illorum probat sed fixam fidem in resurrectione ostendit. et est sensus. Alioquin, id est si resurrectio mortuorum non est futura, illi qui baptizantur pro mortuis, id est vice eorum qui mortui sunt, quid facient, id est quid proderit ipsis mortuis, id est quid proderit illis qui in resurrectione non sunt, quod vivi baptizantur pro eis. Item Iero.: michi itaque si omnino mortui non resurgunt, ut quid et baptizantur pro illis, id est quare illi id est mortui et peccata non remittuntur? non enim sine resurrectione. Quasi dicat: Si stulti adeo certi sunt de futura resurrectione, vos non debetis dubitare. Sequitur. Ut quid, quasi si mortui non resurgunt, ut quid et nos, qui non stulti sicut predicti, sapientes sed videmini. hos enim discernit a predictis dicens ait: et nos. ut quid magis et nos periclitamur, id est pericula patimur omni hora, et non solum pericula patior sed morior. Quotidie, id est pericula mortis subeo, o fratres, per gloriam vestram, scilicet ut vos eternam gloriam consequamini, vel per gloriam vestram meam. Ecce apostolus iuravit ut sciatis quia iurare non est peccatum. Sed non ideo in dubio iurandum est et tacere est non iurare, quia consuetudine iurandi periclitatur. Falsum non iurare gravissimum est peccatum. Non est contra preceptum iurare quod non est a malo iurantis sed incredulitatis vel infirmitatis, qui non aliter credit. Sequitur. Quam etc. quasi per gloriam vel per gloriam dico non quidem humanam sed eternam, quam iam habeo spe in Christo Iesu domino nostro, id est domino confido, quia ipse passionem et glorificatur. Item si mortui non resurgunt quid mihi prodest. Si, id est ego pugnavi, id est disputavi ad bestias Ephesi, id est cum bestialiter viventes in Epheso. pugnavi dico agens secundum hominem, id est rationabiliter, quia hominis est credere, non more hominis ut bestiam. Item si mortui non resurgunt hoc solum restat: Manducemus et bibamus, cras enim, id est in proximo moriemur. Hoc de Ysaia sumit apostolus, et est ibi vox iudeorum desperantium in captivitate, quam apostolus refert ad illos qui de resurrectione dubitabant. Hii enim dicebant per eos quasi quia nichil futurum sit post mortem, nec tamen student in presenti, qui fidem asserentium resurrectionem irridebant dicentes: Quis unquam venit, vel audivit vocem cuiusquam ab inferis venientis, ex quo positus est ibi avus meus, ex quo atavus meus, ex quo pater meus, nullius vocem audivi. Quibus respondetur: Stulte, si pater tuus resurgeret, crederes. Deus omnium resurrexit et non credis. Qui voluit mori et surgere ut omnes unum crederent.

ne animi tui deciperemini. credens pater eum mansisse; in credis iam immortalem. quod se glorificandum discipulis prebuit. quibus videntibus in celum ascendit. et fide de celo misso spiritu sancto recepit. quod denique testimonium habes in celo. testimonium in terra. testimonium ab angelis. testimonium ab inferis. quid ergo remansit? quasi non clamet. desinant ergo cum istis male loqui cum corrumpentium bonos mores colloquiis malis. Nolite. quasi propter hoc omnia. nolite seduci a pseudo. quia de medicina querit vulnus. inde sepius conatur cum querit medicina. unde laqueus in mortis inveniatur. Corrumpunt. quasi. et ideo non seducamini. non enim placeat vobis colloquium illorum. quia colloquia eorum mala corrumpunt bonos mores. id est virtutes. et necant. dum faciunt non sperari resurrectionem. Assiduitas enim pravi colloquii vincat virtutem. et ideo ab his cavendum est. Evigilate. quasi. hic nolite. sed potius contra illos evigilate a torpore. et sic eritis iusti. et propterea nolite peccare. quasi exigit iusticia dei. scilicet ne peccetis illis consentiendo qui ignorant deum. Unde subdit. Ignorantiam enim dei quidam habent. illi scilicet qui mortuorum resurrectionem stultum esse dicebant credere. et hoc loquor vobis ad reverentiam vestram. id est ut eis accedere vereamini. vel ad confusionem. id est ut pudeat vos credere ignaros. vel ad diligentiam vestram. id est ad utilitatem vestram. Sed dicet. Hactenus per rationes probavit mortuorum resurrectionem futuram. nunc per ipsam rerum naturam posse fieri ostendit. et illorum deprivat scientiam. quos ignorantiam dei habere dixit. tuba preferens. quasi. per hec predicta probatur resurrectio mortuorum. et si tamen dicet aliquis. ignorans enim deum. quomodo resurgent mortui. id est quomodo potest esse ut mortuum quod iam cinis fit resurgat. ita hoc dicit quasi per hoc non fieri non possit. Si autem resurgent quali corpore venient? quasi non poterit aliud esse quam tale. id est passibile et mortale. Respondet ei in humanum conquirens. per quod vitam de resurrectione improbat fidem. scilicet sapiens esse videtur iste et non sit. congrue respondet ei apostolus subdens. Insipiens tu. qui non attendis quod cotidie vides granum quod seminas non vivificatur. id est vegetatur. nisi prius moriatur. id est putrefiat. et animali homine non legis auctoritate agit. sed doctrina seminum adhibet. quibus mortuorum in melius reformatio futura creditur. manente nature genere. Sequitur de

Nolite seduci. Corrumpunt enim mores bonos colloquia mala. Evigilate iusti: et nolite peccare. Ignorantiam enim dei quidam habent: ad reverentiam vobis loquor. Sed dicet aliquis quomodo resurgent mortui? aut quali corpore venient? Insipiens tu quod seminas non vivificatur nisi prius moriatur. Et quod seminas non corpus quod futurum est seminas sed nudum granum ut puta tritici aut alicuius ceterorum. Deus autem dat illi corpus sicut vult: et unicuique seminum proprium corpus. Non omnis caro eadem caro. Sed alia quidem hominum. alia pecorum. alia volucrum. alia autem piscium. Et corpora celestia: et corpora terrestria. Sed alia quidem celestium gloria. alia autem terrestrium. alia claritas solis: et alia claritas lune: et alia claritas stellarum.

eodem. Et corpus quod seminas. non seminas tale. quod. id est quale futurum est. et hoc ideo dicit. quia triticum ex tritico futurum sit. sed quia nemo seminat herbam vel stipulam. vel que in palea nascitur plicata fit augmento granorum. tamen omnia in semina exsurgunt. ideo addit. sed nudum granum ut puta granum tritici aut alicuius ceterorum seminum. Deus autem dat illi grano corpus et paleam et aristam sicut vult. Sicut ergo nudum granum seminatur et divinitus quedam in vestitum surgunt multa, sic hominis incorruptum. ita mortui divina virtute poterunt vivere et meliori corpore resurgere. et unicuique seminum dat proprium corpus quod illud debet habere. non omnibus generis idem corpus dat. sed unicuique proprium sui generis. ut tritico tritici. vel unicuique semini proprium dat. quia non de alio pullulat granum quod de terra oritur nisi de eo quod seminatum est. ita nobis reformabuntur in futuro nostra antiqua corpora. sicut Iob ait. Quem visurus sum ego et non alius. Non omnis. hoc pertinet ad dictum resurgentium. quia propter diversas glorias fidelium quod eadem corpora resurgent. sed erunt differentia in gloria et dignitate. quamvis de eadem materia sint. sicut non omnis caro est eiusdem dignitatis licet sit de eisdem elementis. et hoc est quod ait. non omnis caro est eadem caro. id est eiusdem dignitatis. Sed alia hominum est. alia pecorum. alia volucrum. alia piscium. Similis iste sensus est. sicut in genere carnis est sicut cuncta mortalia. differunt tamen inter se per diversitatem animantium. non mirum est si in resurrectione mortuorum gloria distabit. Sequitur. Et sunt corpora celestia. non volantium. sed ut sol et luna et stelle. et sunt corpora terrestria. ut corpora arborum et aliorum que in terra gignuntur. Ideo et dixit supra de carne subdit de corporibus. quia omnis quidem caro est corpus. sed non e converso. ut legitur. Vel celestia corpora sunt resurgentia. terrestria vero antequam moriantur. vel quia Christus celestis est. ex eo corpora celestia dicuntur. vel terrena caro dicuntur ex Adam. vel quia est terrestris corpora terrestria. Sequitur. Sed alia. quasi non solum terrestria differunt inter se. sed et a celestibus. quod ita dicit. Sed alia quidem celestium gloria est. alia autem terrestrium. et etiam ipsa celestia inter se differunt. quia alia est claritas solis. alia claritas lune. alia claritas stellarum. Et sicut ista et si unius nature sint. diverse tamen sunt claritatis. sic et homines et si sint unius generis. dissimiles tamen gloria erunt in resurrectione. ut claritati solis illorum dignitas exequetur qui ceteris vitam habent. lunari vero clari

Aug. super Genesim.

Aug. in li. lxxxiii.

Amb.

Aug.

Ieron.

Crisost.

quoniam dicunt quidam in vobis quoniam resurrectio mortuorum non est futura. Si autem. quasi dicit
quidam non esse futuram. sed futura est. id est si resurrectio mortuorum non est futura dicendum est quod neque Christus surrexit
qui totum corpus suos facit. Sed pseudo apostoli erant deceptores qui negabant veritatem dicentes Christum
Aug. Scope monachorum — non venisse incarnatum, non passum, non resurrexisse. Si autem. Et ne quis neget resurrectionem Christi sub
Aug. — dit inconvenientia dicens. Si autem Christus non surrexit, predicatio nostra est inanis, id est inutilis, et fides vestra. Similiter est
inanis id est inutilis. et nulla remuneratio sit futura quia nos non [illegible]. Invenimur autem non
Amb. — solum hec inconveniens sequitur sed et hec aliud quod nos apostoli quibus omnes credere invenimur falsi testes
dei. qui de falsa laude sua mentiuntur quoniam diximus testimonium adversus deum, scilicet quod suscitaverit Christum
Amb. — quem non suscitavit si mortui non resurgunt. Perhorrendum est aliquid falsi de deo dicere et si ad laudem eius videatur per
Iero. — tinere. quia non minori sed maiori fortassis scelere in deo laudatur falsitas quam vituperatur veritas.
Nam si. quasi diceret non suscitavit Christum si mortui non resurgunt. Nam non resurrexit si illud est quod in
dicunt. Nam si mortui non resurgunt neque Christus resurrexit. Quod id est sed si Christus non resurrexit et fides vestra vana est id est falsa. non
tamen inutilis. Adhuc enim quasi vere falsa est fides si Christus non resurrexit quia adhuc scilicet post baptismum es
tis in peccatis vestris que remissa fore credebatis. Sed hec tamen connexiones ratiocinationis fal
sas tamen habentes sententias sed [illegible] alia inferuntur. ut erubescant illi et errore [illegible] quod et ipsi
dampnat ne quis in hoc errore remaneret. Adhuc subdit aliud inconveniens quasi et quia vos estis
in peccatis. Ergo et qui dormierunt in Christo id est qui mortui sunt in fide Christi fuerunt in peccatis et ideo
Aug. in li. contra [illegible] — perierunt [illegible]. Si in hac et cetera. Aliud inconveniens hic ostendit
quod si Christus non resurrexit non sumus sperantes in Christo id est in fide Christi tantum in hac vita ut resurrectionem futuram
non speremus et si hec est, sed miserabiliores sumus omnibus hominibus quia vel hoc seculo fruuntur. Nunc autem
quasi si Christus non surrexit hec inconvenientia sequuntur sed pro hiis inconvenientibus vitandis. Nunc apparet quod
Christus surrexit a mortuis qui est primitie dormientium id est mortuorum quia ideo dicuntur dormientes quia facile et [illegible]
de morte tamquam de sopitu dormitione resurgent. Quasi primitie Christus dicitur quia prior aliis tempore et
Amb. — dignitate surrexit. Quoniam quidem quasi per Christum hominem poterit resurgere quoniam per hominem quod [illegible]
to minore venit mors et sic hec est ergo per hominem similiter resurrectio mortuorum. Ecce primitie. homo
et homo. homo ad vitam homo ad mortem. sed ille non homo. iste deus et homo. [illegible] autem ille quasi iste suppon
et sic quasi per quem venit mors per quem sit resurrectio. Ecce et sic omnes moriuntur corporali mor
te in Adam qui eius filii sunt a quo mortem et mortis initium traxerunt. ita et omnes vivificabuntur
Amb. — in Christo qui eius filii sunt spirituali regeneratione. Sed. Attende quoniam ait omnes mori in Adam et omnes
Aug. — vivificari in Christo quia nemo ad mortem nascitur nisi per illum. Quia sic per Adam omnes mortales
in pena facti sunt filii seculi ita et per Christum omnes immortales in gloria fient filii dei. Nemo quippe
ambigat hoc de morte corporis dictum quoniam de resurrectione corporis agebatur. Sed. Unus
quisque autem quasi sed omnes cum Christo [illegible] resurgent sed tamen different quia unusquisque resurget in suo
Ieronimus. — ordine id est in sua dignitate martir ut martir apostolus ut apostolus sic et ceteri. Primitie
et cetera. Ordines hic exponit non de [illegible] et tempora [illegible] quia futurum est ut resur
gant mortui. primitie id est primus tempore et maximus dignitate Christus est qui prior resurrexit ut fidem
faceret et formam daret credentibus. Deinde omnes hii qui sunt Christi, scilicet qui in Christum credunt quia minus eo dig
ni sunt resurgent posteriores tempore et dignitate minores. Et qui sunt Christi exponit subdens qui
crediderunt in adventum eius id est primum ad remunerandos bonos venturum. Vel taliter littera habet
deinde qui sunt Christi in adventum eius scilicet resurgent id est cum venerit ad iudicium. Deinde erit finis id est con
summatio. hic ponit ad consummationem resurrectionis quia impleta et finis erit mundi et consum
matio omnium et hoc erit cum Christus tradiderit id est representaverit regnum id est illos quos in bonis operibus
rexit deo creatori suo in quantum est homo et patri suo in quantum est deus. Ideo autem dicit deo et patri ut
ostendatur quod alia persona est filius quam pater. Et ne quis sic arbitretur Christum tradidisse regnum deo et patri
ut adimat sibi quod quidam vaniloqui crediderunt cum enim dicitur tradiderit regnum deo et patri non separa
tur ipse vel spiritus sanctus quia simul cum patre unus est deus filius et spiritus sanctus. Quod dicitur cum tradiderit regnum deo et patri quasi
tamen non habeat regnum deus pater. Sed hic ita dictum est cum tradiderit regnum deo et patri id est cum perduxerit credentes ad contemplationem

Si autem resurrectio mortuorum
non est, neque Christus resurrexit. Si autem
Christus non resurrexit, inanis est predica
tio nostra, inanis est et fides vestra.
Invenimur autem et falsi testes dei,
quoniam testimonium diximus adver
sus deum quod suscitaverit Christum
quem non suscitavit si mortui
non resurgunt. Nam si mortui non re
surgunt, neque Christus resurrexit. Quod
si Christus non resurrexit, vana est fides
vestra. Adhuc enim estis in peccatis
vestris. Ergo et qui dormierunt in
Christo perierunt. Si in hac vita tantum
in Christo sperantes sumus, miserabilio
res sumus omnibus hominibus. Nunc autem
Christus resurrexit a mortuis, primitie
dormientium. Quoniam quidem per hominem
mors, et per hominem resurrectio mortu
orum. Et sicut in Adam omnes moriun
tur, ita et in Christo omnes vivificabun
tur. Unusquisque autem in suo ordine: primi
tie Christus, deinde hii qui sunt Christi, qui in ad
ventu eius crediderunt. Deinde finis cum

plantone di patris. ubi e finis oium. i. requies sempiterna. i gaudium. q te erit finis. e regni i. quos redemit sanguine filii. tradiderit contemplando deo i patri. non q ipse adiuvat · s. quia unus deus e cum patre. tunc iusti fulgebunt sicut sol in regno patris eorum. Regnum fulgebit. i. regno. e regno nostro regni. q nunc orans · e dicens adveniat regnum tuum. i videat q regni patris. quin regs q seminavit. e novum minor patre. perducet ad speciem. in qua equalis non recessit a patre. fideles quippe eius quos redemit sanguine suo dicti sunt regnum eius. e regnum i e omnis creatura. s. aliter dicitur regnum xpi. omnis creatura. aliter ecclesia. Regnum xpi dicitur omnis creatura. sed potestate divinitatis. ecclesia vero sed speciem fidei q de illo e. i e sensus. e t. r. d. i p. i. e perducet illos ad speciem divinitatis. in quibus nunc regnat deus per fidem. quia tunc revelabitur a filio pater. Unde nemo novit patrem nisi filius i cui filius voluerit revelare. nam essentia filii e patris i spiritus s. videbitur. q solis mundi cordibus dabitur. que e summa beatitudo. Vel ita. e t. r. d. i p. i. e patrem regnare monstraverit q nunc creditur. te vel per speciem manifestacione que clarescet. secundum Aug. te erit finis. non

evacuaverit o. p. i po. i uir. dum durat mundus angeli angelis presunt. demones demonibus. homines hominibus. ad utilitatem viventium. vel deceptacionem. s. omnibus collectis iam omnis prelacio cessabit. quia necessaria non erit. hanc autem prelationem dicit xps evacuare. quia suos omnes in regno exaltabit. qui hic fuerint humiles. sicut ipse ex humilitate regnat. q habitu distinguere. principatum dicit maiores i po. dicit minores. virtutem. illos qui miracula faciunt. vel fortes homines. s. tunc cessabit omnis creature prelatio in angelis i hominibus. Cessabit timor regnabit caritas. non erunt iam presidentes i subditos ulla diversitas. Vel ita. evacuaverit o. p. i po. i u. quia tunc notum erit omnibus. nichil horum aliquos terrenos vel celestes habuisse ex se. sed ab illo a quo sunt omnia. Oportet autem q te apertius regnabit. sed nunc. oportet illum regnare occulte. quia alii semper false ceciderunt. i qui nunc regnat potentiam suos sustentare. oportet regnare dico donec ponat in finem. omnes i. s. pe. Vel ita. q videt regnum evacuabit potestatem. s. oportet illum regnare i. regnum eius i tamen manifestari. donec ponat i i. nolentes vel coactos. sub pe. i. sub plena subiectione. vel sublimitate sua. ut ipsam teneant. i honorent. i ipsum hominem deum. i regem omnium agnoscant. i e sensus. Interim oportet regnum eius manifestari. donec eum regnare fateantur omnes inimici eius. s. i illi qui ex iniustis iustificantur. i ei fide subduntur. i illi qui ad tormenta

tradiderit regnum

deo et patri. Cum

evacuaverit om

nem principatum

et potestatem et uir

tutem. Oportet

autem illum regnare

donec ponat omnes

inimicos suos

sub pedibus eius.

Novissima autem

inimica destru

etur mors. Omnia

subiecit sub pedi

bus eius. Cum autem di

cat omnia subiecta

sunt ei. sine dubio

preter eum qui subiecit

ei omnia. Cum autem

subiecta fuerint

illi omnia. tunc ipse

beatitudinem non pertinet. quia ipsi cum regnare ipsa regni eius manifestacione consursi sentiebunt. Attende q autem. do. po. i e. non ita dictum e. q cum posuerit inimicos sub pedibus. non sit postea regnaturus. s. ad tantam evidentiam regni perducet. ut inimici non audeant negare q regnet. quod amplius non erit manifestum. i si aplius diceret. aliud e non amplius manifestari. aliud non amplius permanere. si amplius manifestari e. non sit manifestum. non amplius permanere. non esse persciantur. Tunc autem manifestum erit regnum xpi. q e omnibus clarum erit inimicis. dicendo. q don. maiorem excludit manifestacionem regni. non ampliorem permanentiam. Ita i dictum e. oculi nostri ad dominum. donec. u. no. non ut tunc avertantur e miserendi fuerit. s. non nichil amplius inquirant nec alia sit constat. q i potestate sustentandi hic. Unde subdit. Novissima autem. secundum gradationem resurrectionis e. hic. q nunc regnat xps. i tunc regnabit. s. mors inimica. cum inimicam. vel ipsa nobis destruetur novissima. quia non erit q destruatur. postquam mortale hoc induerit immortalitatem. quia amplius non dissolvetur homines sicut heretici arbitrantur. Omnia. ii. q omnia ponet sub pedibus q nunquam potuit. quia scriptum dicit. q deus pater subiecerit omnia sub pe. ei. xpi. ut i mortem destruat eum qui subiecit omnia. sine dubio patrem intelligi voluit. sicut in evangeliorum multis locis xps ad patrem refert. q hoc non solum propter formam servi. s. i propter principium de quo e. i de quo equalis est ei. de quo e. hoc autem scriptum quomodo intelligi debeat ostendit subdens. Cum autem scriptum dicat. illud constat ex eius auctoritate. q omnia sine dubio subiecta sunt ei. s. xpo. preter eum. i. divinitatem eius. qui subiecit ei omnia. Quia sicut ex illo e. ita nulla ratione potest alicui esse subiectus. ipse. ii. principium e omnium. Cum autem. q deus non e ei subiectus. s. potius ipse deo. sed q e homo. q ita autem. e autem subiecta fuerint illi. i. filio. omnia. tunc i. in ipsa prelacione ipse filius sed q homo subiectus erit. e corpore suo q e ecclesia. illi qui subiecit sibi omnia. Attende q autem tunc fuerint subiecta. non ideo hic dicit. quin i nunc subiecta sint. i q autem. ipse subiectus erit. non hic ita dicit quin i nunc subiectus sit. s. quadam genere locutionis utimur. q plerumque loquitur scriptura. ut q semper e. tunc aliquando fieri dicatur. e incipit cognosci ab eo. ut e nomen dei sanctum semper sit. dicitur tamen in oratione dominica. Sanctificetur nomen tuum. i. sanctum esse ignorescat. Ita i supradictum e. c. t. re. d. i pa. i. e patrem regnare monstraverit. Similiter i illud. Evacuabit o. po. i e. quia tunc omnibus erit notum. nichil per se habuisse potestatis terrenos vel celestes. nisi a deo ex quo sunt omnia. tunc. n. nulli spes aliqua remanebit in aliquo principe. nisi in deo. i e sensus. Cum. o. s. il. fu. i. subiecta esse innotuerit. tunc ipse. sub. e. il. q s. sub. i. ignorescet illi subiectus esse. sed formam servi. cui e equalis sed formam dei. ut sit. q tunc erit subiectus. ita tamen ut secundum alteram naturam. s. divinam. sit deus. unus cum patre.

Aug · Jer · Aug. sup genesi · Aug. de baptismo par · Jer · Aug · Ambr · Ambr · Aug. xiii. trin

14

Turpe enim est mulieri lo
qui in ecclesia. An a vobis ver
bum dei processit? aut in vos so
los pervenit? Si quis videtur
propheta esse aut spiritualis, cognos
cat que vobis scribo, quia domini sunt
mandata. Si quis autem igno
rat, ignorabitur. Itaque fratres
emulamini prophetare,
et loqui linguis nolite prohibere.
Omnia autem honeste et secundum
ordinem fiant in vobis.
Notum autem vobis facio
fratres evangelium quod predica
vi vobis, quod et accepistis, in
quo et statis, per quod et salva
mini. Qua ratione predi
caverim vobis, si tenetis,
nisi frustra credidistis. Tra
didi enim vobis in primis quod
et accepi, quoniam Christus.

Amb.

Amb.

Amb.

haimo

Amb.

Aug. sup. Io.

Aug. ad eundem

Aug.

Aug. de consensu evangel.

Aug. de consensu evangelistarum

Amb.

Amb.

cessitate. sed pro peccatis nostris. Et hoc dico secundum scripturas
uaticinis . quod mortem christus fuerit subiturus. Vnde ysaias: Sicut ouis ad occisionem ductus est. Et iterum:
Tolletur a terra uita eius. Ab iniquitatibus populi mei
ductus est ad mortem. Et quia traditi, quod sepultus est
et hoc secundum scripturas. Dicit enim ysaias: Dabit impios pro sepultura et diuites pro morte sua. Et
item: Erit in pace sepulchrum eius gloriosum. Et quia tradidi quod resurrexit probata uera morte. et hoc tertio
tio. scilicet tertia die. ut ea potestate credatur nos
posse suscitare. Et hoc dixi secundum scripturas. Sicut in quo
osee: post biduum uiuificabit nos. In die
tertio resurgemus et uiuemus in conspectu eius. Si
autem mortuus et sepultus resurrexit. ne dubitetis mortuos et sepultos resurgere. Et quia tradidi quod uisus est post resurrectionem cephe. id est petro
primum. Aliis uiris quibus apparuisse legitur in euangelio dicitur. Concordat. quia primo mulieribus apparuisse legitur. Et post uisus est xi. apostolis in galileam. Alia
littera habet xii. quia post mathiam acceperunt. uel quia
pars maior est. aut potior solet eius nomine et
illud comprehendi. quia ad ipsum nomen non pertinet. Quod
illud dictum est. Nonne ego xii. uos elegi cum iu
das de electis non esset. Ita et hic dicitur. Sed hic xi numerus correctus greci codices habent. ut non quereretur xii.
sed illi in eo numero uacillant. Sed xi non nulli codices habent. quod credo perturbatos homines emendasse.
nec tamen ueritati repugnat. Deinde uisus
est plus quam quingentis fratribus simul. hoc non in euangelio legitur.
ex quibus multi manent usque adhuc qui testes
sunt. si queratis ab eis. Quidam autem illorum dormierunt. id est mortui sunt in hoc testimonio permanentes. Deinde uisus est iacobo. singulariter. non
hoc in euangelio est. Deinde apostolis omnibus. apparuit in
ascensione. Nouissime autem omnium. scilicet post
ascensionem uisus est et mihi. primum de celo post
tamen in templo. Et hoc dico tamquam abortiuo. id est
simili abortiuo. quia coactus est ad dominum conuerti.
ut abortiuus cogitur nasci. Vel abortiuus
dicitur quia extra tempus natus in christo apostolatum accepit. iam
christo in celo assumpto. Abortiuus enim dicitur qui extra tempus
legitimum et congruum nascitur. id est antequam debeat. Sic et paulus hic dicitur esse abortiuus. quia
tardius natus est in christo quam debuisset. Vel simul abortiuo dicitur quia minor aliis apostolis erat consideratione prioris status. uel temporis. Vnde subdit: Ego enim
tale. quia recte post omnes apparuit mihi. quia ego minimus

mortuus est pro peccatis
nostris secundum scripturas
et quia sepultus est et quia re-
surrexit tertia die secundum
scripturas. et quia uisus
est cephe et post hec xi.
Deinde uisus est plus quam
quingentis fratribus simul
ex quibus multi manent
usque adhuc. quidam autem
dormierunt. Deinde uisus
est iacobo. deinde apostolis
omnibus. Nouissime autem
omnium tamquam abortiuo ui-
sus est et mihi. Ego enim
minimus sum apostolorum. qui non sum dignus uocari a-
postolus. quoniam persecutus sum ecclesiam dei. Gratia dei sum
id quod sum et gratia eius in me uacua non fuit.
sed habundantius illis omnibus laboraui. Non ego
autem sed gratia dei mecum. Siue enim ego siue illi
sic predicamus et sic credidistis. Si autem christus
predicatur quod resurrexit a mortuis. quomodo
quidam dicunt in uobis quoniam resurrectio mor-
tuorum non est.

sum apostolorum. consideratione prioris temporis. uel hoc dicit humilitatis causa. Vel minimus erat aliis tempore uocationis. quia ultimus uocatus est. non dignitate uel labore predicationis.
Qui non sum dignus uocari apostolus. si mea precedentia attendantur merita. unde subdit. quoniam persecutus sum ecclesiam dei. Veruntamen testimonium est ab inimicis quod autem sum. apostolus. Ego quia
quis quereret. si non es dignus uocari apostolus. et tamen apostolus.
respondet: Gratia dei sum id quod sum. id est apostolus. deo dante
gratiam qui eum elegit. non sibi. et recte gratia nominatur. quia
non sola gratia datur deus est non precedentibus meritis bonis. sed
post per gratiam incipiunt bona merita. Contrarium enim fuit
paulo cum persequebatur ecclesiam dei. sed malum. et ideo debetur
hoc meritum malum. redditum est ei bonum pro malo. quod ostendit est autem. Gratia dei sum id quod sum. ut ostenderet et liberum
arbitrium addit: et gratia eius. scilicet apostolatus. in me non fuit uacua.
id est ociosa. quia per hoc quod persecutor fuit. non minor
gratia fuit ei in apostolatu non fuit uacua dico. sed habundantius omnibus illis. singillatim laboraui. quia maior
periculis. in quibus illi non laborauerunt. sed tamen magis iple
tum est. quia et de opere manuum uixit. non euangelio uiuens
fecit. et ne ipsa uoluntas sine gratia dei putaretur aliquid posse subdit: Non ego autem. solus sine gratia operor. sed gratia
dei mecum. id est in libero arbitrio. Manet quod data fuit gratia. incipiunt esse merita nostra bona. per illam tamen quod si illa se
subtraxerit. cadit homo. Siue enim. quasi mortuus
surrexit. uideo. quia sic predicamus. scilicet christum surrexisse
siue ego sum alii apostoli. Vel ita coniunge. quia laboraui
ego et alii apostoli. et uideo quia in hac predicatione. quasi ita
autem. Siue enim ego siue illi sic predicamus. usque. scilicet christum re
surrexisse. et uos sic
credidistis. Arguit eos quod est hic fi
des manifesta omnibus apostolis
omnibus ecclesiis. illi in de
fuerint. Vel ita coniunge. quia
uideo per gratiam hic habeo. quia
siue enim ego siue illi. id est ego et
illi. sic. id est per gratiam predi-
camus. et uos sic. id est per gratiam cre
didistis. Si autem. hucusque ostendit christum re
surrexisse a morte
nunc per resurrectionem
eius probat resurrectionem
mortuorum. quod ita
constat christum resurrexisse.

Si autem hoc est. scilicet si christus resurrexit a mortuis. quia est efficiens causa
resurrectionis mortuorum. quod predicatur ab omnibus uiris apostolis.

haimo.
Amb.
haimo.
Amb.
haimo.
Aug.
Aug. de gratia et libero arbitrio.
Aug.
Amb.
Aug. sup. io.
Aug.

Amb.
haimo.
Amb.
Aug. de consensu euangelistarum.
Aug. de consensu euangelistarum.
Amb.
Amb.
Amb.
haimo.

14

[illegible]

Turpe enim est mulieri loqui in ecclesia. An a vobis verbum Dei processit? aut in vos solos pervenit? Si quis videtur propheta esse aut spiritualis, cognoscat que vobis scribo, quia Domini sunt mandata. Si quis autem ignorat, ignorabitur. Itaque fratres emulamini prophetare et loqui linguis nolite prohibere. Omnia autem honeste et secundum ordinem fiant in vobis.

Notum autem vobis facio fratres evangelium quod predicavi vobis, quod et accepistis, in quo et statis, per quod et salvamini. Qua ratione predicaverim vobis, si tenetis,

[illegible]

nisi frustra credidistis. Tradidi enim vobis in primis quod et accepi, quoniam Ihesus Christus.

[illegible]

Amb.

Amb.

Amb.

Haimo

Amb.

Aug. sr. 10.

Aug. ad Deodatum

Amb.

Haimo

Amb.

Aug.

Aug. de consensu evangelistarum

Aug. de consensu evangelistarum

Amb.

Amb.

Amb.

Haimo

mortuus est pro peccatis
nostris secundum scripturas
et quia sepultus est, et quia re
surrexit tertia die secundum
scripturas, et quia visus
est cephe, et post hec xi.
Deinde visus est plus quam
quingentis fratribus simul
ex quibus multi manent
usque adhuc, quidam autem
dormierunt. Deinde visus
est iacobo, deinde apostolis
omnibus. Novissime autem
omnium tamquam abortivo vi
sus est et michi. Ego enim
minimus sum apostolorum, qui non sum dignus vocari a
postolus, quoniam persecutus sum ecclesiam dei. Gratia dei sum
id quod sum. Et gratia eius in me vacua non fuit.
sed habundantius illis omnibus laboravi. Non ego
autem sed gratia dei mecum. Sive enim ego, sive il
li, sic predicamus, et sic credidistis. Si autem Christus
predicatur quod resurrexit a mortuis, quomodo
quidam dicunt in vobis quoniam resurrectio mor
tuorum non est?

haimo.
amb.
amb.
haimo.
amb.
haimo.
aug.
aug.
amb.
aug. de gratia et libero arbitrio.
aug.
amb.
aug. sup. io.
aug.

agis. sed alter non edificatur.

Gratias ago deo meo quod omnium vestrum lingua loquor. Sed in ecclesia volo quinque verba sensu meo loqui ut et alios instruam quam decem milia verborum in lingua. Fratres nolite pueri effici sensibus: sed malitia parvuli estote. sensibus autem perfecti estote. In lege enim scriptum est quoniam in aliis linguis et labiis aliis loquar populo huic. et nec sic exaudient me dicit dominus. Itaque lingue in signum sunt non fidelibus sed infidelibus. prophetie autem non infidelibus sed fidelibus. Si ergo conveniat universa ecclesia in unum et omnes linguis loquantur. Intrent autem idiote aut infideles: nonne dicent quod insanitis?

Amb. agis. q tu quidē bn gras agis. in lingua s; dicē. ne dom spc. videar reprehende. agis gras
Ambr. dico. s; alt n edificat. Vt ne forte q emulꝰ p invidiā dōe videret. de pmis maliis. q in se n h̄ret. ostend oim hom̄ se loq linḡs sub dōs. Gras ago. h̄ ponit se exemplū q nō debet loq in linḡs n ad edificōne. sic ipe fac. q omīs linḡs novit. q n in vob ultu po q ipe n habeo. qd. i. q ego loqr. ti. oim vrm. i. q loqr aliqs vrm. im Gras ago dō mo. dico q oim linḡs loqr. Sz in eccla. cum ut eē debeo. volo mag loq ii. i. pauca uba meo sensu. s. ut intelligā. ut alios de fide i morib instruā q x. milia ubor. i. infinita uba in ling. sic i vos. o frs ut agite. s. nolite effici. p insipiciā pueri sensib. q uba expūt. q n intellige. t nolite g eē pueri sensib. ut n intellatis q dicitis sic

Aug. pueri. s; innxta exeplū q ponit dns dicens efficiamini sic parvuli. Estote par. ma. vt. s. p innocētiā sitis remoti a malicia. n fr parvuli. Sensib aū pfc. estote. ut intellatis pleneq. dicitis. i stūdeatis his q pfc srib. q

Ambr.
Ambr. ē pfectio sensus dicente salomone. Scire legē sensus ē optimi. In lege rc. Rōh ostdr qr n debent qrere linḡs q lingue in signū st infidelib. q. ipi tā n sr. i nō hnt ad edificacionē q necia ē tā fidelib. q. io ne qumt linguas. q in lege. i. in pphia ysaie. q h dr lex. scptū ē h. qm rc. t in lege. s. in ysaia. qd scriptū ē. h. s. qm in aliis linguis. i aliis labiis. i. diūsis gnib linḡr. loqr. p aplos po plo huic. s. iudaico. i h faciā ut ul sic exau diāt me. i n sic. i. signo miraculi exaudiēt me dic dns. inq notat linḡs eē datas in signū infidelib. Vn subd. Itaq rc. q. qa linḡs locut ē. ut h signo crederet. Itaq lin gue st in signū n fidelib. q credt oia posse dm. s; infidelib ad fidē noviter invitā di movendis. Vt ita in lege rc. dic lin

Amb. gs. qb uelat ūitas n eē appetendas. q i oia uelamina legis uetis. dns p pphā eē nunciā da dix. ut fidelib p spicua fieret ūitas. re moto legaliū figarū uelamine. i hac sili tudine ostend linḡs qb tegit ūitas n eē ap petendas. nec dari p fideles. s; infideles. sic in ueti lege uelam erat ut īdignis i infi delibus uelaret ūitas. q. io ne qumis lin guas. q scptū ē in le. h. qm lo. po. huic. in aliis li. s. n de salbo i incomensis. i secci

Ambr. sioē. i h fin. s; nouīi. t. i labiis aliis. i. aliis ūb. s. de spualib n de terenis. i n. sic ex. me. di. do. h de his dix. qs pscit n credituros q

Amb. b p pecca. n patet. t n placet ūitas. ex h itaq patet. q ling alien in sig. sr n fi. s; isti. q dm dat ds loq linḡs sn interptōne sigant p infideles h fi. ne eis reuelet ūitas. Vl

Amb. ita aliis linḡs loq. i aliis labiis dic parabo lice i obscure loq. q sic incredul loqr dns. fidelib aū in reuelatōe ūitatis. Vn dns ait aplis. Vob datū ē nosse mistiū regni di.

Amb. ceis aū in pabliis. i uelamine incogite li gue. Obscurant sermones di. ne uideant a pfidis. i io ling n ē appetenda. i quem impe ē pcedenti lectione. ut q; eni abusiue. q. io n qumis linguas. q scpt ē in le. h. qm lo. po. h. in alio lo. in aliis li. i ali. la. q. fi delib i ibuniol. q n in reuelōne q indigni st. si inpabliis dr eis euglm. i sic n exau. m. d. do. sic n digni st. Itaq; a scdi infert. q. q pabolice i obsce loqr dns. pfidis et

Amb. maliuol p pp or malicia. itaq; p h patet q li. in sig. n fi. s; infi. i. sermones de incog nita ling obscei st ne uideant a pfidis. n ē audiunt signū sit. q pp pfidiā sermē ne audientes intellant. h itaq; sr infidelib. qb tegunt sensi. fidelib n quem pphia n ling incognita. Vn subd. Prophie ā. ut sen sib pfecti sint fideles date st n infidelib ne scin dent eam. b s; fidelib. ut edificet. Si g. alia rō h ostdr. cur n debent loq ling im. q. q ling st in sig. i n st ad edificōnē g si universa ecclia cōuē. im. i o. lo. li. sn interprete. Intret ā qs idi. t infi. nne

Amb.
Amb. dicet. qd insa. q arreptitii. naq; uidebi tur ē ab ahū n intellat. sr n tumultꝰ qdā incogniti multitudis. q freneti paci entis. aut forte qndā seductionē. q an dunt putabit eē i uaniare. q io linḡs conant. q pudoris sit si reuelet. Sic st

Amb. apud paganos. quib aliq in illa q ab eis uocant sacra uelāt ne se uanitatib certant illudi. Omnis i impostura tenebras qrit. i falsa p ueris ostendit. sic pagani uelt uanitatib alludunt. Apud nos aū nichil astute fucatū ē s; simplr. i apte unū laudat ds. q si nullus intelliger. poss; uideri seductio.

Si autem omnes prophetent. Intret autem quis infidelis vel idiota, convincitur ab omnibus, diiudicatur ab omnibus. Occulta cordis eius manifesta fiunt. Et ita cadens in faciem adorabit Deum, pronuntians quod vere Deus in vobis sit. Quid ergo est fratres? Cum convenitis unusquisque vestrum psalmum habet, doctrinam habet, apocalypsim habet, linguam habet, interpretationem habet. Omnia ad edificationem fiant. Sive lingua quis loquitur, secundum duos aut ut multum tres, et per partes, et unus interpretetur. Si autem non fuerit interpres, taceat in ecclesia, sibi autem loquatur et Deo. Prophete duo aut tres dicant, et ceteri diiudicent. Quod si alii revelatum fuerit sedenti, prior taceat. Potestis enim omnes per singulos prophetare, ut omnes discant, et omnes exhortentur. Et spiritus prophetarum prophetis subiecti sunt. Non enim est dissensionis Deus, sed pacis, sicut in omnibus doceo ecclesiis sanctorum. Mulieres in ecclesia taceant. Non enim permittitur eis loqui, sed subditas esse sicut et lex dicit. Si quid autem volunt discere, domi viros suos interrogent.

que linguis caveret. cum pudor esset revelari. Si autem. q. si omnes loquuntur linguis illis ingruentibus sequitur. Si autem omnes invicem prophetent. i. exponant. Intret autem quis infidelis vel idiota. i. qui convincitur de aliquo suo errore. ab omnibus diiu. i. dampnabilis ostenditur ab omnibus. Et hoc ideo. enim. i. quia occulta cordis eius. i. peccata sua que nesciebat esse peccata. manifesta sibi fiunt. expositionibus illorum. Et ita cadens in faciem. i. humiliatus sese. adorabit deum. quia se sentit per vos notificatum. pronuntians omnibus. q. habet in corde. s. quod deus vere sit in vobis. Quid ergo. iam incipit determinare quomodo sit lin(guis) loquendum. q. quicquid hactenus evenerit de locutione linguarum. ergo quid de ceteris omnibus agendum est. hoc scilicet. Cum convenitis in unum. unusquisque vestrum linguis ad edificationem. sic cetera facienda. Nam unusquisque vestrum habet aliquod donum. quod prodest ad edificationem. ideo nullus se excuset. verbi gratia. Alius habet psalmum. i. laudem dei per cantica. vel habet psalmum. i. gratiam dei psalmos intellegere. Alius habet linguam. alius habet doctrinam de moribus. Vel doctrinam. i. spiritualem sensum per prudentiam. Alius habet apocalypsim. i. revelationem. alius habet interpretationem linguarum vel scripturarum. Omnia autem hec vel alia ad edificationem fiant. i. si debent sive vere. q. cetera sunt vestra ad edificationem agenda sunt. linguarum non sic est intelligendum. Si sive quis. i. si aliquis linguis loquitur. secundum duos fiat locutio aut per tres ut multum sit. i. ut duo vel tres loquantur. et non plures quam tres. ne occupent diem loquentes linguis. cum sit loquendum prophetis scripturas disserentibus qui vocati ecclesie sunt illuminatores. dico ut locutio linguis fiat secundum duos aut tres. et hoc ideo fiat. per partes ecclesie. vel non unus post alium loquatur. Vel vicissim. i. unusquisque vel quicunque quis loquitur. unus sit qui interpretetur. i. aliquis sit qui exponat ipse. Si autem non fuerit interpres taceant. linguis loquens in ecclesia. non enim debet esse non edificatio. sed autem loquatur. linguis. i. tacite oret deum. sibi loquitur. quia compungitur ex his que dicit. et deo loquitur. i. ad honorem dei quem laudat vel honorat. Prophete duo aut tres dicant. sigillatim non plures quia debent esse qui linguis locuti sunt. Ideo dicit. duo vel tres. quia sufficit sermo tot hominum. In ore duorum vel trium testium stat omne verbum. Ceteri autem tacentes diiudicent. quod dicant an accipiendum sit vel non. Quod si aliquid melius revelatum fuerit per spiritum. s. sedenti. i. illi qui audiebat prior prophetans taceat. i. det illi locum. ut dicat. quia datur aliquando inferiori. q. non superiori. ideo dico ut det locum. Potestis enim omnes. i. sedens accepta prophetandi gratia prophetare non tamen simul ne perturbatio fiat. sed per singulos. ut ita ordinato usu prophetie omnes. i. maiores discant et omnes. i. minores exhortentur alios. Et spiritus. q. loquens debet cedere sedenti. etc. i. quia spiritus prophetarum subiecti sunt prophetis. i. spiritus. s. qui unus est. sed pluraliter dicit propter multos prophetas quos replet. vel propter dona eius. subiectus est prophetis. ut cum volunt tacere. et cum volunt loqui possint. et non cogantur ut sunt phitonici clamare aliquid. vel in brevi etiam si prior non cedit. videtur non esse spiritus dei. Subiectus est deo spiritus. dum suggerit. invitat bonos conatus. Non enim. q. vere subiectus est. quia non est dissensionis deus. i. discordie auctor. sed pacis. non alter cedat alteri. dissensionis autem deus esset. si quos replet sibi loqui compelleret. q. non facit. potius facit ut alter alteri cedat. alter dissensionis esset. et non pacis. Hoc autem de ordinabili usu linguarum et prophetie. sicut in omni ecclesia docebo. ita et vobis dico sicut in omnibus ecclesiis. i. sanctorum doceo. q. non est novum vel singulare. quod vobis dico. ideo firmiter tenete. Mulieres. q. dixi quod potestis omnes prophetare. tamen mulieres taceant in ecclesiis. ut non loquantur linguis et non prophetent. Non enim permittitur eis ab aliqua auctoritate loqui in ecclesia. sed potius precipitur esse subditas viris. q. velut minus. sicut et lex dicit in genesi. Sub viri potestate eris. et ipse dominabitur tui. Si quid autem volunt discere interrogent viros suos

Amb.

Amb.

Amb.

Amb.

Reming.
Idem.

Qui enim loquitur lingua, non hominibus loquitur sed deo. Nemo enim audit. Spiritus autem loquitur mysteria. Nam qui prophetat hominibus loquitur ad edificationem et exhortationem et consolationem. Qui loquitur lingua semetipsum edificat. Qui autem prophetat ecclesiam dei edificat. Volo autem vos omnes loqui linguis, magis autem prophetare. Nam maior est qui prophetat quam qui loquitur linguis, nisi forte interpretetur, ut ecclesia edificationem accipiat. Nunc autem fratres si venero ad vos linguis loquens, quid vobis prodero, nisi vobis loquar aut in revelatione aut in scientia aut in prophetia aut in doctrina? Tamen que sine anima sunt vocem

non hominibus loquitur, id est intelligentie hominum. Vnde ex hac re nullus est ei profectus. sed deo, cuius laudes dicit quas ipse intelligit. Ideo non hominibus loquitur. Enim, id est quia nemo qui sit homo, id est carnalis, audit, id est intelligit que dicit. Spiritus autem, quasi: et quia nemo intelligit, certum est quod non ipse homo sed spiritus sanctus loquitur per eum mysteria, scilicet de deo secreta. Vel ita. Quia, id est ut alter accipiat lingua et sit ei distinctio verborum spiritu et mente, quasi non intelligit, id est in nubibus illo corporisque monemus more est loqui. tur. signa rerum dantur, non res ipse proferuntur. Ideo translato verbo linguam hic dicit prolationem [illegible] significationibus vel et imagines rerum que non intelliguntur indigent mente, id est intellectu mentis. Dum non intelliguntur dicitur in spiritu non in mente. Quoniam autem hic accipitur superior vis anime, spiritus vis eiusdem anime inferior mente, cui rerum imagines imprimuntur. Lingua ergo est quibus signorum prolatio, quam est intellectus accedat, quam est mentis. Vel revelatio sit vel agnitio vel prophetia vel doctrina, de quibus subsequitur agit. Et sciendum quod loquens linguis aliquis non intelligebat, aliquis intelligebat sed alius exponere non valebat, sed aliquis forte interpretabatur, aliquis videbat et intelligebat vel interpretabatur. Vt ubi genesis: Pharao in spiritu videt vii spicas et vii boves. Illorum prolatio quasi lingua fuit, sed non intellexit quid significarent. Ideo quasi prophetia non erat. Per hoc enim signa per aliquas corporalium rerum similitudines demonstrantur in spiritu, si non intelligerentur. Vnde erat prophetia, quam magis prophetia dicenda est qui interpretatur quod alius videt, ut ioseph magis quam pharao. Pharao vidit spiritu, ioseph mente. Illius spiritus informatus est ut videret imagines, huius mens illuminata est ut intelligeret. Vnde in illo erat lingua, in isto prophetia, quia in illo rerum ymaginatio, in isto ymaginationis interpretatio. Mentis ergo est prophetia, quasi rerum significatarum solo spiritu videntur ymagines, et magis est prophetia quam solo earum intellectu predicitur est. Sed maxime prophetia est qui utroque precellit, ut qui videt in spiritu significationes et eas mente intelligit, ut daniel, qui et somnium regis quod viderat dixit et quid significaret aperuit. Nam et ipse imagines in spiritu eius expresse sunt et earum intellectus revelatus in mente. Sed hoc precipue laudat quia ideo magis desideranda est prophetia quam lingua, quia qui loquitur lingua, id est qui profert aliqua signa sine intellectu, non homini loquitur sed deo. Hoc non mirandum vel vere non omnibus. Nemo enim audit. Non hoc mirandum. Spiritus autem hominis non mens loquitur mysteria. Vel spiritus, alia littera non mente loquitur ille mysteria. Spiritus hoc potest in

haymo. Or

Aug.

Aug. sup genesi.

telligi anime vis inferior cui imagines rerum et rebus insignuntur. Nam, id est quia bene de isto dico quod non loquitur hominibus. Nam qui prophetat, id est mente intellecto et interpretatione aperiendo, id est qui exponit scripturas quarum mysteria occulta sunt, hominibus loquitur, id est intelligentie hominum, quod valet ad edificationem incipientium et exhortationem provectorum et consolationem desolatorum. Ideo utique melius est prophetare quam loqui linguis. Qui loquitur lingua, quod est loqui spiritu, semetipsum edificat, ut plus edificatur sine intellectu. Qui autem prophetat, quod est loqui mente, ecclesiam edificat. [illegible] Tamen Volo vos omnes loqui linguis, quod est donum dei. Ideo non prohibeo. Magis autem volo vos prophetare quam linguis loqui, quia plus prodest. Quoniam magis volo. Nam, id est quia maior est, id est dignior, qui prophetat quam qui loquitur linguis, nisi forte interpretetur, id est exponere valeat quod dicit, quod interdum est in prophetis dico ut ecclesia accipiat edificationem. Nunc autem dixi quod maior est qui prophetat quam qui loquitur linguis. Nunc autem vide quod potius quod lingua non prodest, prophetia prodest, quasi o fratres si venio nunc, quando fideles estis, ad vos linguis loquens, quasi nichil. Vnde ergo tunc linguis probatur quando infideles eratis. Quid inquam prodero non loquar vobis aut in revelatione, ut exponam vobis revelationem. Revelatio est ut per signa ostenduntur quedam mysteria, ut in apocalypsi. Vnde ergo prodero non signis, id est linguis, accesserit intellectus, ut non spiritu tantum sed et mente agatur. Nichil autem in scientia, scilicet ut exponam ea que ad sciendum pertinent, ea sunt que fide illuminant, ut de natura divinitatis. Aut in prophetia, scilicet ut exponam scripturam que de futuris agit. Aut in doctrina, scilicet ut exponam scripturas que mores informant. Vel revelatio est subita alicuius rei ostensio, prophetia in [illegible] sicut cum sedenti revelatum fuerit, id est prophetia est ut ysaie vel ceterorum, que sine humana industria spiritus sanctus paulatim revelat. Scientia est eorum que proprio studio didicit, doctrina eorum que alio docente assecutus est. Tamen, id est per similitudinem quandam [illegible] ostendo linguas sine prophetia inutiles esse, quasi per hunc ostendi linguam non valere sine mente [illegible] per hunc dico quod sunt corporalia tamen per maiorem possum ostendere quia que sine anima, id est. Vel ita continua, quia contenditis linguis appetentes, tamen illa que sine anima sunt vocem dantia, scilicet sive tibia sive cithara, nisi dederint distinctiones sonorum, id est distinctos et intelligibiles sonos, quomodo scietur quod canitur tibia aut quod citharizatur, id est quis indicare poterit nisi conformatas cantilenas.

Aug.

Ier.

dancia.

dantia. siue tibia. siue cithara. nisi distinctionem sonituum dederint. quomodo scietur id quod canitur aut quod citharizatur. Etenim si incertam uocem det tuba. quis parabit se ad bellum. Ita et uos per linguam nisi manifestum sermonem dederitis. quomodo scietur id quod dicitur. Eritis enim in aera loquentes. Tam multa ut puta genera linguarum sunt in hoc mundo. et nichil sine uoce est. Si ergo nesciero uirtutem uocis. ero ei cui loquor barbarus. et qui loquitur michi barbarus. Sic et uos quoniam emulatores estis spirituum. ad edificationem ecclesie querite ut habundetis. Et ideo qui loquitur lingua. oret ut interpretetur. Nam si orem lingua spiritus meus orat. mens autem mea sine fructu est. Quid ergo? Orabo spiritu. orabo et mente. psallam spiritu. psallam et mente. Ceterum si benedixeris spiritu. quis supplet locum idiote. quomodo dicet amen super tuam benedictionem. quoniam quid dicat nescit. Nam tu quidem bene gratias

Ambr.

Aug. sup. genesim ad litteram.

Ambr.

Aug. sup. genesim.

Aug. sup. iohem.

Aug. sup Iohem

Ambr.

Ambr.

Ier.

Or.

Aug. in ps. lxxiii

Ambr.

bono, cum aliena non emulatur. quia caritas ut oleum ... Augustinus: De quanta est caritas quae si desit frustra habentur cetera, si autem assit alicui habentur omnia ... [illegible]

Et si habuero prophetiam et noverim misteria omnia et omnem scientiam, et si habuero omnem fidem ita ut montes transferam, caritatem autem non habeam, nichil sum. Et si distribuero in cibos pauperum omnes facultates meas, et si tradidero corpus meum ita ut ardeam, caritatem autem non habuero, nichil michi prodest. Caritas paciens est, benigna est. Caritas non emulatur, non agit perperam, non inflatur, non est ambiciosa, non querit que sua sunt. Non irritatur, non cogitat malum, non gaudet super iniquitate, congaudet autem veritati. Omnia suffert, omnia credit, omnia sperat, omnia sustinet. Caritas nunquam excidit.

... [illegible] ... Caritas paciens est ... Caritas non emulatur ... Non irritatur ... Omnia suffert ... Caritas nunquam excidit ... [illegible]

Sive prophetie evacuabuntur. sive lingue cessabunt. sive scientia destruetur. Ex parte enim cognoscimus. et ex parte prophetamus. Cum autem venerit quod perfectum est evacuabitur quod ex parte est. Cum essem parvulus loquebar ut parvulus. sapiebam ut parvulus. cogitabam ut parvulus. Quando autem factus sum vir: evacuavi que erant parvuli. Videmus nunc per speculum in enigmate. tunc autem facie ad faciem. Nunc cognosco ex parte. tunc autem cognoscam sicut et cognitus sum. Nunc autem manent fides. spes. caritas. tria hec. Maior autem horum est caritas. Sectamini caritatem. emulamini spiritualia. magis autem ut prophetetis.

Qui enim loquitur lingua

Aug. de spiritu et lit.

Ambr.

Capitulum 14

Ambr. Iere

corpus non est unum
membrum sed multa.
Si dixerit pes quoniam
non sum manus non sum
de corpore non ideo
non est de corpore. Et
si dixerit auris quia
non sum oculus non sum
de corpore non ideo
non est de corpore. Si
totum corpus oculus ubi
auditus? Si totum
auditus ubi odoratus?
Nunc autem posu-
it Deus membra unumquodque
eorum in corpore si-
cut voluit. Quod si
essent omnia unum me-
mbrum ubi corpus? Nunc
autem multa quidem membra-
ta unum autem corpus.
Non potest autem
dicere oculus manui
opera tua non indi-

fideles sunt unum corpus. Nam in corpore humano cum ecclesia similis est, non est
unum membrum sed multa. Ita in ecclesia non omnis unius officii et doni. Et qui
idem spiritus dat omnia. Si dixerit pes, id est aliquis cui donum inferius datum est,
quoniam non sum manus, id est tam dignus ut ille cui operatio virtutum datur, non sum de
corpore, nunquid ideo non est de corpore? quasi non. De primis non est. Non ideo non est necessarius
corpori. Et similiter si dixerit auris, id est ille qui habet scientiam, quia non sum oculus, ut ille qui habet
sermonem sapientiae, numquid ideo non est de corpore? est utique. quasi si non est illud, per esse illud.
Sed Si totum corpus esset oculus, ubi esset auditus, id est auris? et si totum esset auditus, id est auris,
ubi esset odoratus, id est nares, per quas intelligitur ille cui datur discretio spirituum. Quasi dicat:
si in ecclesia omnes essent unius officii, quomodo impleretur necessitas corporis, cuius
gubernationis diversum opus est. Nunc autem, quasi sed, quia inconveniencia hec vitan-
da, sic posuit Deus, id est providentia et rationabili voluntate aptavit, membra
diversa in corpore ut nichil desit illi. Ita et in ecclesia diversas personas quibus et
buit munera diversa. Et unumquodque eorum membrorum, scilicet maius et minus, posu-
it in corpore, id est in constitutione corporis sicut voluit, id est sicut sibi visum est.
Nam multa membra sunt in corpore. Quod si essent omnia unum membrum, ubi esset corpus? quasi
non. Non diversis subsistet, per quod non impleret multitudo sensuum. Sed et in corpore
Christi si in ecclesia omnes essent unius officii et dignitatis, non discernerentur membra
neque corpus. Nunc autem, ne corpus pereat, multa quidem membra sunt, unum autem corpus
est de omnibus. Non potest autem, quasi diversa sunt membra sed maiora non possunt dicere mi-
noribus quod eis non egeant. Et hoc est quod ait: Non potest autem dicere oculus manui: opera tua non indi-
geo, quia si oculus providet manus operatur. Et iterum caput pedibus non potest dicere: non estis
mihi necessarii. Ita in ecclesia potiores non possunt dicere inferioribus non estis mihi necessarii.
Potest enim aliquis habere quod non sublimius: potest ferrum quod non potest aurum. Ipsa et dig-
nitas sine subditis contemptibilis est. Officium enim est per quod dignitas constat. Nam
non imperator necessarium exercitum sequitur subditus. Sed multo magis membra corporis quae videntur
infirmiora esse, id est viliora, necessariora sunt aliquibus, et ideo ipsa inferiora a superiori-
bus non debent sperni sed amplius honorari. Unde subditur: Et quae putamus ignobiliora esse mem-
bra corporis his circumdamus abundantiorem honorem, vestimentorum. Ita et minus dignis in ecclesia
exhortatio necessaria est, quia illis aliquis honor debetur ut fiant utiles. Et quae inho-
nesta nostra sunt, ut pudenda, habent abundantiorem honestatem a nobis
celantibus ea. Attende quod ait inhonesta. Absit ut in membris sanctorum sit
aliqua turpitudo. Sed dicit inhonesta, quia non habent eam speciem decoris quam habent
ea quae in promptu sunt. Sed per legem membrorum quae de peccato venit, non de prima insti-
tutione nostrae naturae, usus membrorum illicitus turpis est in membra ipsa. Ita et
in ecclesia illi qui pro aliquo peccato inhonesti sunt habundantiori adiuvan-
tur consolationibus et orationibus ut honesti fiant. Vel per inhonesta membra sig-
nificantur quidam fratres qui etsi sunt inhonesti egestate et habitu, habent
tamen habundantiores, quia sunt aliquando minus vitiosi. Sed econtra honesta autem mem-
bra nostra quae per se satis honoris habent nullius egent, eorum quae illis inhonestis
fiunt. Sed pretiosa sunt alia honoranda, ita et fratribus in quibus studium pietatis gu-
bernationis ornavit honesta, nichil est quod a nobis addatur. Sed Deus quia
honesta nullius egent, sed hoc fecit Deus qui temperavit corpus quasi dicit: tribuen-
do pro digna membra habundantiorem, id est ampliorem honorem,
ei membro cui in se deerat honor, ut ita non sit scisma, id est discor-
dia in corpore humano vel in ecclesia ubi debet esse unitas. Sed omnia
membra potius sollicita sint in rebus agendis pro se invicem sollici-

geo. Aut iterum ca-
put pedibus non estis
mihi necessarii. Sed mul-
to magis quae videntur
membra corporis infir-
miora esse necessa-
riora sunt. Et quae
putamus ignobili-
ora membra esse cor-
poris his habundan-
ciorem honorem
circumdamus. Et
quae inhonesta sunt
nostra habundanti-
orem honorem habent.
Honesta autem nostra nullius
egent. Sed Deus tem-
peravit corpus ei cui
deerat habundan-
tiorem tribuendo ho-
norem ut non sit sci-
sma in corpore sed in
idipsum pro se invi-
cem sollicita sint

Aug. sup. Genes.
Ambr.
Aug. sup Ioh.
Aug. in eodem.
Aug.
Ambr.

membra. Et si quid patitur unum membrum compatiuntur omnia membra. Sive gloriatur unum membrum congaudeant omnia membra. Vos autem estis corpus Christi et membra de membro. Et quosdam quidem posuit Deus in ecclesia primum apostolos, secundo prophetas, tertio doctores, deinde virtutes, exinde gratias curationum, opitulationes, gubernationes, genera linguarum. Numquid omnes apostoli? Numquid omnes prophete? Numquid omnes doctores? Numquid omnes virtutes? Numquid omnes gratias habent curationum? Numquid omnes linguis loquuntur? Numquid omnes interpretantur? Emulamini autem carismata meliora. Et adhuc excellentiorem viam vobis demonstro. Si linguis hominum loquar et angelorum, caritatem autem non habeam, factus sum velut es sonans aut cimbalum tinniens.

ta sunt dico. ita ut tendant in idipsum, id est in idem sollicitudinis, quod sit ipsum, id est in ministerium, ut non unum pro alio sed pro se sollicita sint. unde subdit. Et si quid patitur in adversis unum membrum, compatiuntur, id est compati debent, omnia membra, que sunt sicut manus. Hoc de membris corporis ambiguum non est, quia si oculus vel pes capiatur aliqua egritudine, totum corpus condolet. Ita et nos docet condolere fratribus si quid adversitatis eis sit, et letari si bonum eis sit. Unde subdit. Sive gloriatur de bonis unum membrum, omnia membra congaudent. Et quia dixerat que ad nos ista, respondet subdens. Vos autem estis corpus Christi, id est unitate fidei et capitis, et membra pendencia de membro, id est de Christo capite, et omnibus membris. Vel pendentia a me membra, cuius predicatione instituti estis. Secunde ostendit aperte non sic enim per membrorum carnalium nomine intelasse. Et quosdam. Hic determinat de donis Dei, que sunt altiora, et que sunt inferiora, quia de his putabant Corinthii quod minus esset maius et quod maius esset minus, et exponit in fidelibus diversitatem, quam dixit esse in membris Domini. Subdit. Et quosdam quidem, id est diversos, posuit Deus in ecclesia primum dignitate et tempore apostolos, inter quos predicatores et omnium ordinatores et iudices. Secundo prophetas, scilicet mistica sepe futura, vel futura revelantes. Sed de illis qui post adventum Christi fuerunt, non qui eum prenuntiaverunt, quos quidem multos esse actibus apostolorum legimus. Tertio doctores, scilicet precepta vivendi dantes, vel qui pueros litteris imbuunt. Deinde virtutes, id est eos qui miracula faciunt. Exinde gratias curationum, id est eos qui infirmos curant. Et opitulationes, id est eos qui maioribus fuerunt opes, ut Titus apostolo vel archidiaconi episcopis. Gubernationes, scilicet minorum personarum prelationes, ut presbiteri sunt qui plebi documento sunt. Genera linguarum, ecce donum Dei est multas scire linguas. Et nota quod ultimum ponit illud quod illi primum ponebant. Numquid etc. quod diversis hec dantur recte, quia non omnibus omnia danda sunt, quia sic non esset quibus hec officia servirent. quod ita ait. Numquid omnes sunt apostoli? Numquid omnes prophete? Numquid omnes doctores? Numquid omnes virtutes? Numquid omnes gratiam curationum habent? Numquid omnes linguis loquuntur? Numquid omnes interpretantur? scilicet prophetias vel linguas. Non utique, scilicet quod hic in se non habet amet in alio, et in eo illud habet hic quod in se non habet. Emulamini autem. Explanavit doctrina sua quod diversas habent gratias, non totum alterum concedant, et exemplo humani corporis spirituale corpus insinuavit, de pluribus in omnibus diiudicans ostendit quod diversa sunt dona. Sed de his Emulamini, id est desiderate, carismata meliora, id est utiliora, non linguas ut soletis. Et adhuc. quod dati illos ad utiliora provehit, ostendens predictas gratias non semper ad vitam proficere sed ad honorificentiam Dei. Ideoque viam meliorem eis ostendit, id est caritatem, que predicte gratie in corpore esse sunt. Et adhuc, scilicet preter predicta, demonstro vobis viam eundi ad Deum, id est caritatem excellentiorem predictis, quia maius omnibus donum est, quia predicta non semper ad vitam proficiunt, sed ad honorem Dei ostendendum gentibus. Unde in fine his qui dicent: Domine, in nomine tuo prophetavimus, et demonia eiecimus, et virtutes fecimus, dicet Dominus: Recedite a me, non novi vos, operarii iniquitatis. Secundo. Si linguis hominum loquar etc. probat quod caritas est excellentior aliis, quia hec alia sine ea non valent, et ea sine istis valet. quod ita ait, incipiens a lingua. Si loquar linguis hominum, quod alicui datur alicui ad gloriam Dei, non ad vitam, et angelorum. Distinguit linguas hominum, scilicet minus scientium, et angelorum, id est perfectorum hominum. Vel linguis omnium, scilicet et angelorum, quibus angeli in porticu significantur in novis, quod de Dei voluntate primum senserunt, quod sit aliquibus nutibus aut signis. Vel linguis angelorum, quibus scilicet ad homines missi utuntur. Si umquam hec faciam, caritatem autem non habeam, quod per se carere omnibus linguis loquens, factus sum velut es sonans, quod ut mutum sonitum reddit. Aliis enim signat, aut cimbalum tinniens, quod sibi non prodest, alios vero delectat nesciens. Et est apta comparatio sicut multitudo, quia sicut es tinnitum et cimbalum impulsu alicuius non per se resonant, sic loquens linguis non per se quod nescit quid loquitur, sed virtute spiritus prestat ea quibus audientes mulceat. Respice ad universam ecclesie unitatis excellentiam caritatis numquam cognosces. Caritas etc. est fons proprius et singularis.

Ambr. Ambr. Ambr. Jer. mo.

Ambr.

Ambr. Jeronimus.

Capitulum 13

Orig. Jere.

Aug. in li. 9 doni.

[Glossa, left:] expertissimi. quoniam cum essetis gentes, id est gentiliter viventes, vos etiam ... notum est quod assidui, id est hoc verbo assiduitatem notat. ad simulacra muta, cum impietati tum repugnat. prout ducebamini. a maligno spiritu. Nota quod spiritualia ... apostolus per ... commemorat. ut sicut fuerunt ... ymago ydolorum ita nunc sint ymago dei ...

Ambr. — Ideo notum. quod ... spiritu ... ignorantes per singula carismata hominibus ... quoniam deo gloriam dabant, nescientes hec dona a spiritu sancto ministrari ... laudem dei esse ... ut sicut est ymago ydoli fuerunt, notum malum fuit ex homine non bonum ... nunc ex spiritu dei omnia bona esse credant ...

Ieron. — Aug. super Genesim. — [illegible]

Aug. in psalmo lxviii. — Ambr. — Aug. super Ioh. — [illegible]

muta prout ducebamini euntes. Ideo notum vobis facio quod nemo in spiritu dei loquens dicit anathema ihesu. Et nemo potest dicere dominus ihesus nisi in spiritu sancto. Divisiones vero gratiarum sunt idem autem spiritus. Et divisiones ministrationum sunt idem autem dominus. Et divisiones operationum sunt. idem vero deus qui operatur omnia in omnibus. Unicuique autem datur manifestatio spiritus ad utilitatem. Alii quidem per spiritum datur

[Glossa, right:] subiecti sunt. In regula non christiana ... qui non prestant religioni beneficium dicentes ihesum esse dominum, sed acceperunt ... debent, ut ... Divisiones vero. id est ... fonte gratiarum ... gratias diversas ostendit ... nemo potest ... nisi per spiritum. Sed divisiones gratiarum sunt ... id est gratie diverse sunt ... Et divisiones ministrationum sunt ... Et divisiones operationum ... [illegible]

... Alii quidem per spiritum. non per meritum

datur sermo sapientie. alii autem sermo scientie secundum eundem spiritum. distinguit inter sapientiam et scientiam. Sapientia est in contemplatione eternorum. et quod est melius tantum dicitur, cui soli inmutabilis est natura. Scientia vero est in actione temporalium. Unde in Iob. Ecce pietas est sapientia. abstinere autem a malis scientia est. pietatem hoc loco posuit dei cultum, que grece dicitur theosebia. hic cultus est in amore et cognitione eius. Scientiam vero quam dicit esse abstinere a malis rebus procul dubio temporalium est. quia in temporalibus mala sunt in quibus cavere et prudenter conversandum est. Cui autem datur sapientia, quasi sol est; cui scientia, luna in nocte seculi. illi quibus cetera dantur stelle sunt, que similiter in nocte necessaria sunt. unde in psalmo: Solem in potestatem diei, lunam et stellas in potestatem noctis. et nota quod simpliciter non ait: Alii datur sapientia, alii scientia; sed ait: sermo sapientie et sermo scientie. per hoc significans quod non solum sapientia datur, id est de divinis intelligentia, et scientia de humanis, sed etiam eorum sermo, ut aliis possit eloqui. Alteri datur fides, id est constantia fidei vel sermo in eodem spiritu. Vide quod et fides inter dei munera est, non sola caritas. sed caritas et fides adeo nobis est. Alii datur gratia sanitatum, id est sanandi infirmos. et hoc in uno et eodem omnibus spiritu. Alii operatio virtutum, id est miraculorum que fiunt contra naturam. Alii prophetia, scilicet predicere futura. Alii discretio spirituum, ut discernat quod audit, quo spiritu bono an malo dicatur, quia et diabolus bona seductione dicit. Alii genera linguarum, id est loqui diversis linguis. Alii datur interpretatio sermonum, id est linguarum vel visionum, ut Ioseph. Vel sermones sunt allegorice pronunciationes que fiunt in prophetis et in evangeliis. Hec omnia et si diversa sint, operatur spiritus sanctus unus, consubstantialis patri et filio. atque idem, id est invariabilis. Ecce quod superius dixit tres operari, hic spiritum sanctum agere perhibet. quia et unius nature sunt, quod unus operatur tres operantur. Itaque spiritus sanctus cooperator est patris et filii. ideo autem dixit unus atque idem spiritus ne tot putentur quot opera sunt. non quod sine patre et filio spiritus operetur. Inseparabilis est enim operatio trinitatis. ita ut cum operatio patris dicitur, non ea sine filio et spiritu sancto intelligatur operari, et cum operatio filii non sine patre et spiritu sancto, et cum operatio spiritus sancti non sine patre et filio. Videtur quod apostolus dicit hic spiritum sanctum dare dona. alibi vero dicit quod datur esse et [illegible]. Accipite spiritum sanctum et cetera, non est audivit dici donum spiritus sancti. Aliud genus locutionis agnoscat quod dicit apostolus in expoliatione corporis carnis. Sic et cum donum dei iam videret dici spiritum sanctum domino dicente: Accipite spiritum sanctum.

sermo sapientie. Alii autem sermo scientie secundum eundem spiritum. Alteri fides in eodem spiritu. alii gratia sanitatum in uno spiritu. Alii operatio virtutum. alii prophetia. alii discretio spirituum. Alii genera linguarum. alii interpretatio sermonum. Hec autem omnia operatur unus atque idem spiritus dividens singulis prout vult. Sicut enim corpus unum est et membra habet multa, omnia autem membra corporis cum sint multa unum corpus sunt. Ita et Christus. Etenim in uno spiritu omnes nos in unum corpus baptizati sumus sive iudei sive gentiles sive servi sive liberi. et omnes in uno spiritu potati sumus. Nam et

procreatus. nichil aliud est quam ipsa caro. Ita donum spiritus sancti nichil aliud est quam spiritus sanctus. Augustinus de fide ad Petrum. De spiritu sancto nondum tam copiose ac diligenter disputatum est a doctis et magnis divinarum tractatoribus scripturarum, ut intelligi facile possit eius proprium, quo proprio fit ut eum nec filium nec patrem dicere possimus, sed tantum spiritum sanctum, nisi quod donum dei predicatur, ut deum credamus non seipso inferius donum dare. Ita enim quod donum dei est, inquit, datur eis quibus datur, apud se autem deus est, etsi nemini detur, quia deus est, ut patri et filio coeternus antequam alicui daretur. nec quia illi datur et ipse datur, ideo minor est illis. Ita enim datur sicut dei donum, ut etiam seipsum det sicut deus. Non enim dici potest non esse sue potestatis, de quo dictum est: Spiritus ubi vult spirat. Cum enim datur a patre et filio, sua voluntate datur et ipse idem omnia operatur. Dividens singulis, non ipse divisus, prout vult, sicut deus est, quia solus novit quid conveniat. Igitur datur non ad invicem. Unde nec minori est dolendum, maiori de dono alterius, nec maiori superbiendum contra minorem. Sicut enim quod idem diversis diversa dat dona, quia sicut corpus humanum unum est coniunctione membrorum et habet multa diversa membra, omnia autem membra corporis quamvis sint multa, unum tamen corpus sunt sub ministrando. ita et omnes fideles sunt Christus, ut non dicam corpus Christi, quia ipse Christus sunt tam minores quam maiores. Caput enim et corpus dicitur Christus propter ineffabilem unitatem capitis et membrorum. Etenim nos. Ostendit quomodo corpus Christi unum sint, id est quomodo omnes fideles unum sint, quia per hoc unum sumus, et enim, id est quia nos omnes sive iudei sive gentiles qui sunt natione diversi, sive servi sive liberi qui sunt conditione diversi, baptizati, id est abluti in uno spiritu sancto, ducti sumus in unum corpus, id est in hoc ut possimus unum corpus unanimes per illum unum spiritum, ut totum corpus hominis una anima vegetatur. Ita enim unus spiritus sanctus facit omnia in membris corporis Christi, sicut una anima videt in oculo, audit in aure, et in ceteris omnibus omnia facit. et ideo per hoc sumus unum corpus, id est quia omnes sumus potati, in acceptione diversorum donorum spiritus sancti, et hoc in uno spiritu sancto cooperante, quia omnia dona ad unum efficienda dirigit. Et ideo nulla persona vel contempnenda est vel preferenda, quia ex se perfecta sit, non hominibus gratia dei danda, quia unus idem deus in omnibus operatur. Nam et. Ostendit per similitudinem humani corporis unitatem corporis Christi, id est ecclesie habentem varietatem officiorum et diversitatem, hec non tollere unitatem, sicut humani corporis unitas non [illegible] singularitate consistit, sed in multis membris, ut in unione se prestent quod debet, quia habent omnes

Aug. de fide ad petrum.

Ieron. Ambr.

Ambr.

Ambr.

haymo.

Ambr. — Aug. sup euuang. — Ambr. — Ambr. — Ambr. — Ier. — Aug. ad lutium.

In ambr. Quod queris nature ordinem in corpore. cum preter naturam sit ipse partus ex uirgine. credere iubemur. discutere non permittimur. ¶ Sciendum est quod licet diuise sint. ibi species panis et uini. non tamen duo sacramenta dici debent. sed unum. quia sub utraque specie idem sumitur. ¶ Sciendum est quod prolatione illorum uerborum hoc est corpus meum. et hic est calix. misterium consumatur. et panis in corpus christi conuertitur. ¶ Solet etiam queri. quale dederit apostolis dominus. quale tunc erat .i. passibile et mortale. preterea queri solet. sed non est ubi substantialis conuersio. non est quod placet. sed quidam locorum tropo dicatur transire. Uel iterum. hoc in illud. eo scilicet quod sub illis accidentibus sumatur. sub quibus erat substantia panis uel uini. quod de ipsa substantia panis uel uini factum sit. ad quod alii respondent. uel in preiacentem materiam resolutam. uel in nichilum redactam. quod prestat ille factor qui de nichilo cuncta creauit. ¶ Solet etiam queri si aqua obliuione uel negligentia non apponatur. an uerum sit. quod est de auctoritate nobis certum non sit. suam assertionem nobis quod uidetur dominus. Quod si non maior immoderata heresim sed obliuione preter mittatur. non ideo minus conficitur. Certum quidem sit preponendum est. non generi aqua. addere. Sciendum est quod ab inimicis alibi corpus christi non sumitur. et si uideatur. Quid sumunt mures. quod manducant. forte uel nichil. uel substantiam panis sub specie sua reductam. Preterea quod partes ille quas ibi uidemus sint sigerit uideamus. et forme et corporis christi. pars oblate in calicem missa. corpus christi quod iam surrexit. monstrat. comesta pars. ambulantem adhuc super terram. pars in altari usque ad finem remanens misse. corpora sanctorum usque in finem seculi in sepulchris iacentia. secundum.

Quociens ecq; Hic exponit in quo christi commemoratione sumatur. mortis scilicet quod ideo debetis sumere in memoriam passionis. Quociens ecq; enim manducabitis panem hunc et calicem bibetis. mortem domini pro uobis factam. annunciabitis .i. representabitis. quod utique faciendum est donec dominus ueniat ad iudicium. quia licet non mutabitur usque tunc. sic sacramenta uideorum. et qui in commemoratione mortis debent sumi. Itaque quicumque manducaverit hunc panem uel biberit calicem domini indigne reus erit corporis et sanguinis domini. Sed ecce ex his patet quod in sancta obsunt malis. in bonis sunt ad salutem. in malis ad iudicium. utique factum est. quod acceptum non ideo tamen est quod acceperit quia illa res mala est quam accepit. sed quia ille malus male accepit. quod accepit. Cum in caueendum est quod male accipere bonum quia male acceptum obest malis. sicut et econuerso. mala patient portantibus sunt bonis. ut paulo angelus sathane. Attende quod ait Qui manducat et bibit indig. indignus est qui aliter celebrat misterium eucharistie quam a christo traditum est. et qui non deuota mente accedit ad eucharistiam. uel in uoluntate peccandi manens. ille talis reus est corporis et sanguinis domini. quia beneficium eius in misterium ducere. Uel reus est .i. mortis christi penas dabit .i. ac si christum occidit punietur. Uel reus est .i. de bono male sumpto ma- culam trahet. Ideo quam recte apostolus consulit dicens Probet

Quociens ecq; enim manducabitis panem hunc et calicem bibetis: mortem domini annunciabitis donec ueniat. Itaque quicumque manducaverit panem uel biberit calicem domini indigne: reus erit corporis et sanguinis domini. Probet autem seipsum homo: et sic de pane illo edat: et de calice bibat. Qui enim manducat et bibit indigne:

bet autem homo .i. examinet et purget seipsum. ut si peccata sint cotidiana uel non sint mortifera et diminuat confiteri accessurus ad altare. et dicat. dimitte nobis debita nostra sicut et nos dimittimus debitoribus nostris. et sic securus accedens de pane illo edat et de calice bibat. panis est salutaris non uenenum mortiferum quod edis. Sed uide si dimittis debitoribus. nam si non dimittis. mentiris. et ei mentiris quem non fallis. mentiri deo potes. sed ipsum fallere non potes. Iure igitur te inspicere et examinare dico probet seipsum quisque. nam qui aliter agit. mortem sumit. et hoc est quod subdit Qui enim manducat et bibit. non quia mune est. uel inconuenienter tractat. iudicium .i. dampnationem manducat et bibit sibi. non christo. Secundum hec tota malum bonum. non ueniat ad premia bonorum. non uult tibi iudicare. malus. nam iudas et petrus confitari potuit. sed eum in quantum non ualuit. et ad ipsam dominicam cenam pariter accessit. sed petrus accepit ad uitam. iudas ad mortem. et hoc est quod propter hoc iudicium manducat qui indigne manducat. quia non est diiudicans .i. discernens corpus domini ab aliis cibis. sed indiscrete et negligenter sumit. ueneratione singulariter debitam non exhibens. per hoc docet deuote et cum timore accedendum esse ad communionem. quia dominus est cuius caro sumitur. ut gratiam uideamus reddere redemptori. Queritur an cotidie sit sumenda eucharistia. an per eligendi sint dies. quibus homo purior continentiorque uiuens ad tantum sacramentum dignius accedat. Hinc quoniam recte respondet qui monet ut precipue in christi pace permaneat. et quisque faciat quod secundum fidem pie credit esse faciendum. Nam et zacheus et centurio. et alter christum in domum suam gaudens recepit. alter uero dixit. non sum dignus ut intres sub tectum meum. saluatorem honorificantes. licet diuiso modo. et quasi contrario modo. ad hanc quod similitudinem ualet. quod in antiquo populo unicuique pro eorum. manna secundum propriam uoluntatem in ore sapiebat. sic in ore cuiusque christiani christi corpus. uel cotidie uel certis diebus sumptum. nam aliquis honorando non audet cotidie sumere. et alius honorando non audet ullo die pretermittere. contemptum solum non uult iste cibus. sicut manna fastidium. ideo apostolus corinthios. qui a ceteris cibis singulari ueneratione hec non discernebant. ait Qui manducat et bibit .i. in sacramento. et bibit et addit. non diiudicans corpus domini. Sicut enim quoniam hic aliquis manducans dicatur iudicium manducare. et dominus dicat. Qui manducat me. ipse uiuet propter me. ad quod dicimus duos esse modos manducandi. unum sacramentalem quo manducant tam mali quam boni. alterum spiritualem quo soli boni manducant. secundum illud. Quid est christum manducare. non hoc solum est in sacramento corpus eius accipere.

iudicium sibi manducat et bibit non diiudicans corpus domini. Ideo inter vos multi infirmi et imbecilles et dormiunt multi. Quod si nosmet ipsos diiudicaremus non utique iudicaremur. Dum iudicamur autem a domino corripimur ut non cum hoc mundo dampnemur. Itaque fratres mei cum convenitis ad manducandum invicem expectate. Si quis autem esurit domi manducet ut non in iudicium conveniatis. Cetera autem cum venero disponam. De spiritualibus autem nolo vos ignorare fratres. Scitis quoniam cum gentes essetis ad simulachra

sed in ipso manet. Et hoc est ipsum in se manentem. Spiritualiter ergo manducat qui in unitate Christi et ecclesie quam ipsum sacramentum significat manet. Nam qui discordat a Christo nec carnem Christi manducat nec sanguinem bibit, etsi tante rei sacramentum ad iudicium suum cotidie accipiat. De hac spirituali manducatione ait Augustinus: Ut quid paras dentem et ventrem? Crede et manducasti. Ideo inter vos etc. Hic per ymaginem iudicii futuri ostendit eos qui inconsiderate corpus domini acceperunt, ut hinc discernentes non multum esse corpus domini inveniuntur accipere, et exemplo illorum territi emendentur qui indigne sumunt. Ideo inter vos multi sunt infirmi febribus et aliis infirmitatibus, et imbecilles longa invaletudine, et multi dormiunt, id est moriuntur morte corporali. Hoc autem fit ad correctionem aliorum. Quod si nos etc. Quasi tanta hec mala ex indigna assumptione veniunt. Sed si ante nostrum tribunal ascendentes accusante cogitatione et teste conscientia nosmet ipsos diiudicaremus penitendo, et in more tanquam carnifice nos torquente, et quasi quidam anime confitentis sanguis per lacrimas profluerit, non iudicaremur, id est puniremur a deo. Nam quicumque se iudicaverint non dampnabuntur. Vertere ergo ante oculos per imaginem iudicii futuri et ascendat homo adversum se tribunal mentis sue et constituat se ante faciem suam, atque constituto in corde iudicio assit accusatrix cogitatio et testis conscientia et carnifex timor. Inde quidam sanguis anime confitentis per lacrimas profluat. Postremo ab ipsa mente talis sententia proferatur ut se indignum homo iudicet participatione corporis et sanguinis domini, ut qui separari a regno timet per ultimam sententiam, ad tempus per ecclesiasticam disciplinam a sacramento celestis panis separetur. Indigne ergo accepit si tunc accepit cum debuit agere penitentiam. Unde prius se iudicet et secundum tempus penitentie se excruciet, ut a se ipso iudicatus non iudicetur a domino. Peccata ergo sive parva sive magna sint impunita esse non possunt, quia vel homine penitente vel deo iudicante plectuntur. Cessat autem vindicta divina si conversio precurrit humana. Unde ait: Si nos diiudicaremus non utique iudicaremur, id est non puniremur vel predictis infirmitatibus vel eterna pena. Sed cum iudicamur, quasi dico non iudicaremur, sed non iudicium [?] pene aliis est utile, quia dum iudicamur his temporalibus penis a domino corripimur, scilicet alios, qui timore pene nostre alii emendantur. In paucis ergo est omnium emendatio. Vel nos ipsi corripimur pena nostra qua iudicamur, id est punimur, quia emendamur, et quia patiuntur pena, ipsa est aliquando purgatio, ut propheta ille a deo qui prohibitus est ab alio propheta comeditur, sicut legitur in libro regum.

Hoc dicit dominus: Quia inobediens fuisti ori domini et non custodisti mandatum quod precepit tibi dominus, et reversus es et comedisti panem et bibisti aquam in loco in quo precepit tibi ne comederes vel biberes, non inferetur cadaver tuum in sepulchrum patrum tuorum. Dictum ergo fuerat illi ut in Samaria predicaret et non ibi comederet, et ipse tamen comedit ibi. Unde interminatur ei dominus per alium prophetam, quia etsi post mortem non est pena, vicit [?] sessorem cadaveris [?], tamen secundum humanum affectum quem habebat ad carnem suam potuit in terreri vel contristari vivus de eo quod non esset ut sensurus mortuus. Per hoc inobedientia prophete puniri potuit, ne ad supplicium traheretur, non ei anima [?] ... in membris [?]. Ut non etc. Quasi ideo dicimus vel corripimur a domino ut non dampnemur cum hoc mundo, id est cum infidelibus. Nam quasi infidelis est qui inconsiderate ad mensam domini accedit. Itaque fratres mei, ne similis pena vos contingat, o fratres mei cum convenitis ad similitudinem dominice cene ad manducandum corpus domini invicem expectate, et veniant donec omnes conveniant, ut non aliorum oblatio in simul celebretur et omnibus ministretur. Sed si quis esurit et impaciens non vult expectare, manducet domi suos cibos, id est pane terreno pascatur, non pro eucaristia sumat. Ideo enim ordinare et suam sententiam faciendum est vobis ut non conveniatis in iudicium dampnationis. Cetera autem, quasi hec tenete que dixi. Cetera autem de eodem vel que ad eundem sacramentum ordinem pertinent cum venero disponam, sed his carere non potestis. Ecce capitulum salutis ordine agendum ostendit, ut si erratur non leve esse probetur. Cetera enim que ad edificationem ecclesie pertinent in adventu suo ordinare promittit. Sequitur: De spiritualibus autem etc. Et est prologus. Docuit qualiter misterium eucaristie celebrari oportet. Agit de donis sancti spiritus, per que maioribus alii superbiebant et minores invidebant et desperabant, quia nunquam haberent de quibus, et indiscrete sentiebant, quia maioribus munera preponebant, ut linguas. Aliqui et spiritui sancto non attribuebant dona que habebant, sed hominibus vel ydolis qui dederunt. Quod disponam, scilicet cum venero. Sed de spiritualibus, id est de donis spiritus sancti, nolo vos o fratres ignorare, quasi ... scientia, sed pax in vos. Scitis autem. Dona spiritus sancti distinguat de fonte singularia omnium illorum, id est de spiritu sancto prius agit et dicens quia omnia bona sunt a spiritu sancto. Premittit scilicet ... dicens: Scitis ut

Aug' in psalmo lxxiij [?]

Aug'

Ambr'

Ambr'

haymo.

Capitulum .12.

quasi dicat: ideo non laudo vos de hoc, quia corpus Domini est quod sumere debetis in eius commemoratione, quod ego a Domino accepi, id est didici, et vobis tradidi. Scilicet Quoniam Dominus noster Iesus Christus in qua nocte tradebatur, scilicet iam imminente passione, in nocte enim passus, id est ad passionem captus, ut doceret ad lucem resurrectionis veniendum. Et tunc in qua accepit panem, et gratias agens de reparatione hominum sicut futura, fregit, unum omnibus dedit, ut in unitate maneant; et dum confregit spontaneam suam passionem ostendit. Fregit autem in sacramento, scilicet secundum quod videbatur; integrum esse a fidelibus credebatur. Et dixit: Accipite et manducate, scilicet ut conformes mihi sitis. Ipsa enim sacramentalis assumptio capitis et membrorum unionem designat, et sacramentaliter digne celebrata. Dixit etiam: Hoc quod aliud videtur est corpus meum, id est substantialiter, quod pro vobis tradetur; nam etsi aliquis non ad salutem accipit, tamen ideo verum est corpus et sanguis quod accipit. Hoc quod dixi facite, id est corpus meum accipite et manducate, in meam commemorationem, id est in memoriam passionis et mortis meae, ut sic possitis sequi me. Similiter, scilicet pro nostra salute et exhortatione, et calicem accepit postquam cenavit, scilicet iam finito veteri pascha, dicens: Hic calix est novum testamentum in meo sanguine, quasi dicat: quod continetur hoc calice est meus sanguis, in quo effuso confirmatur novum testamentum, id est doctrina evangelica, quia testamentum in mortuis confirmatur. Vel est novum testamentum, id est nova promissio non temporalium scilicet bonorum. In veteri enim lege carnalia offerebantur et carnalia iuxta litteram promittebantur. In novo autem verus sacerdos est, victima caelestis est quae offertur, et caelestia quae promittuntur. Testamentum enim novum vel vetus in sacra pagina accipitur, sive doctrina in qua continetur promissio vetus vel nova, sive ipsa promissio. Sequitur: et dicit: Hoc quotienscumque sumetis facite in meam commemorationem, id est in memoriam passionis meae et mortis. Ostendit apostolus ex his istud ministerium eucharistiae non tamquam cenam celebrandum; non cenam esse, sed medicinam enim spiritualem esse, quae cum reverentia degustata purificat devotum, et memoria est nostrae redemptionis, ut redemptoris nostri memores maiora ab eo consequi mereamur. Et quia in morte Christi liberati sumus, huius edendo et bibendo carnem et sanguinem memores esse debemus illius, consecuti novum testamentum, quod est nova lex, quae obedientes se reddit caelestibus regnis. Testamentum ergo sanguine constitutum est, quia beneficii divini sanguinis testis est. Unde ad tuitionem corporis et animae percipimus, quia caro Christi pro salute corporis, sanguis vero pro anima nostra sumitur. Ut effusus est, sicut praefiguravit Moyses dicens: Caro quidem pro corpore vestro offertur, sanguis vero pro anima. Ideoque non manducandum esse sanguinem lex praecepit. Et quia de corpore Domini plenior hic tractatus occurrit, breviter quae de sacramento corporis et sanguinis scienda sunt

Aug. — Ambr.

accepi a Domino quod et tradidi vobis. Quoniam Dominus Iesus in qua nocte tradebatur accepit panem, et gratias agens fregit et dixit: Accipite et manducate, hoc est corpus meum quod pro vobis tradetur; hoc facite in meam commemorationem. Similiter et calicem postquam cenavit dicens: Hic calix novum testamentum est in meo sanguine; hoc facite quotienscumque sumetis in meam commemorationem.

videamus. Itaque Dominus noster Iesus Christus de hoc mundo ad invisibilia paternae maiestatis transiturus, celebrato sacramento veteris paschae, post typici agni esum corpus suum et sanguinem in specie panis et vini tradidit discipulis suis, ut diligentius animadvertendum est. Quare post typici agni sacramentum sui corporis sacramentum et sanguinis dedit apostolis, et quare sub alia specie, et quare sub alia potius quam sub ista, et quare sub ista, quare sub duplici, deinde quare aqua misceatur, post quod a bonis et quod a malis sumatur, deinde quid ibi videtur esse, et si in veritate sit vel non. Sciendum ergo ideo post celebratum vetus pascha Dominum corpus et sanguinem suum dedisse discipulis, ut ostenderet veteris legis sacramenta cessatura, in quibus praecipuum erat agni paschalis sacramentum, et novae legis sacramenta substituenda, inter quae excellit dominici corporis sacramentum. Ideo etiam post alia dedit, ut memoriae discipulorum tenacius infigeretur et ab ecclesia deinceps frequentaretur. Sub alia autem specie ideo tradidit et a fidelibus sumendum deinceps instituit, ut fides haberet meritum, quae non est de his quae videntur. Alia fides non haberet meritum, cum humana ratio praeberet experimentum, et ne abhorreret animus quod cerneret oculus, et ne ab infidelibus nobis insultaretur. In hac autem specie tradidit, quia res huius speciei expressam habet similitudinem cum utraque re huius sacramenti, contenta scilicet et signata, et signata non contenta. Res contenta et signata est caro Christi quam de virgine traxit, et sanguis quem pro nobis fudit. Res autem signata et non contenta est unitas ecclesiae in praedestinatis vocatis iustificatis et glorificatis. Haec est duplex caro Christi, unde Ieronimus: Dupliciter intelligitur caro Christi, vel illa quae crucifixa est et sepulta, vel illa spiritualis atque divina, de qua ipse dicit: Caro mea vere cibus est, et sanguis meus vere est potus. Et item: Qui manducat meam carnem in me manet et ego in eo. Tria igitur in hoc sacramento consideranda sunt: unum quod est sacramentum tantum, alterum quod est sacramentum et res, tertium quod est res et non sacramentum. Sacramentum et non res est species visibilis panis vel vini. Sacramentum et res caro Christi propria et sanguis. Res et non sacramentum est mystica Christi caro. Porro species illa visibilis sacramentum est geminae rei, contentae scilicet et signatae. Sacramentum enim est sacrae rei signum, et species illa utramque rem signat, utriusque gerit expressam similitudinem. Nam sicut panis prae ceteris cibis corpus reficit et sustentat, et vinum hominem laetificat atque inebriat, sic caro Christi interiorem hominem magis ceteris cibis spiritualiter reficit et saginat, quia et sanguis Christi spiritualiter laetificat et sic inebriat ut sobrium reddat. Unde: Calix tuus inebrians quam praeclarus est. Habet etiam similitudinem cum re signata tantum, quae est unitas fidelium. Alia sicut ex multis granis conficitur unus panis, et ex pluribus acinis vinum confluit, sic ex multis fidelium personis unitas ecclesiae constat cuius

Ieron.

sacramentum est corpus Christi proprium quod de virgine sumpsit. Caro sue corpus Christi ex multis mundissimis membris compactum, et ab omni macula peccati immunibus constat, ita unitas ecclesiastica ex multis personis mundis et immaculatis consistit. Unde et in typo facta est archa Domini de lignis Sethim que sunt imputribilia, et albe spine similia. Ecce quid in hac specie dedit. Cum autem totus Christus sub specie panis, totus sub specie vini sumatur, non tamen in una, sed in duabus dedit. Ideo ut ostenderet se totam humanam naturam, id est animam et corpus assumpsisse, ut utrumque redimeret. Panis enim ad corpus refertur, vinum ad animam, quia vinum operatur sanguinem, in quo sedes anime a physicis esse dicitur. Ideo ergo in duabus speciebus celebratur hoc sacramentum, ut anime et carnis susceptio in Christo, et utriusque liberatio in nobis significetur. Ideo vero apponitur aqua, ut ostendatur vita redemptio facta per Christi passionem, vel passio perfecta per nimiam dilectionem. Aque enim gentes humanas significant, unde in Apocalypsi: Aque quas vidisti populi sunt. Igitur quia salus non potest esse sine passione Domini, nec Domini passio sine populi dilectione. Ipse enim nos diligens pro nobis morti se tradidit. Postea videndum est, utrum ab omnibus et malis corpus Christi et sanguis sumatur. Veritatem hic ostendi oportet, verum corpus Christi esse in altari, quod quidam incredibiles negant, quos ipsa veritas confutat dicens: Accipite, hoc est corpus meum. Et sanctorum auctoritates in medium deducere. Ait enim Ambrosius: Ante consecrationem panis est; ubi autem verba Christi operata fuerint, corpus et sanguis Christi efficitur. Item: Sermo Christi, qui potuit ex nichilo facere quod non erat, non potest ea que sunt mutare in id quod non erant? Item Eusebius: Invisibilis sacerdos visibiles creaturas in substantiam corporis et sanguinis sui verbo suo secreta potestate convertit. Item: Et in peccatoribus et indigne sumentibus vera Christi caro et verus sanguis, sed essentia non salubri efficientia. Item: Multi accipiunt corpus Domini indigne, de quibus ait Apostolus: Qui manducat et bibit indigne, iudicium sibi manducat et bibit. Per quod docemur quam sit cavendum male accipere bonum. Ecce enim factum est malum, dum male accipitur bonum, sicut e contrario apostolo factum est bonum, cum bene accipitur malum, id est dum stimulus Sathane ei datur et paciencie potitur. Ecce ex his sanctorum testimoniis liquet verum Christi corpus esse in altari, et vere illud ab omnibus et a malis sumi.

His autem quedam videntur repugnare, que silentio premenda non sunt. Ait enim Augustinus: Boni accipiunt sacramentum et rem sacramenti, mali sacramentum tantum et non rem. Ad quod dicimus: Sacramentum hic appellari corpus Domini de virgine sumptum, rem autem spiritualem carnem Christi, que est unitas fidelium. Boni ergo accipiunt sacramentum, id est carnem Christi propriam et sanguinem, et rem, id est unitatem fidelium, et gratie augmentum. E converso mali accipiunt sacramentum, id est corpus Christi sub sacramento, non rem, id est unitatem ecclesie, id est boni manducant spiritualiter et sacramentaliter, mali non sacramentaliter tantum. Item non manducantes manducant, et manducantes non manducant, id est non manducantes sacramentaliter manducant spiritualiter, et e converso manducantes sacramentaliter non manducant spiritualiter. Ad quod videtur illa collecta pertinere: Perficiant in nobis, Domine, quesumus, tua sacramenta quod continent, ut que nunc specie gerimus, rerum veritate capiamus, id est per hec sacramenta prestita, ut sicut sub specie sacramentali carnem Christi sumimus, ita rei veritate, id est spiritualiter carnem Christi sumamus. Vel aliter: Perficiant in nobis etc., id est per hec sacramenta prestita nobis, ut quem Christum sub sacramento videmus et sumimus, in visione eius facie ad faciem sicut est videamus. Illud quoque huic veritati obviare videtur, quod Veritas dicit: Non hoc corpus quod videtis manducaturi estis, nec bibituri illum sanguinem quem fusuri sunt qui me crucifigent, sed sacramentum aliquod commendavi vobis. Ex his verbis calumpniatores veritatis audaciam sumunt oblatrandi nobis. Quibus ne aliquem errare liceat, illud involutum revolvimus. Non hoc corpus, id est non in hac specie manducaturi estis, sed in sacramento, non morsibus discerptum et laceratum, nec putribile, sed integrum et illesum. Cum autem panis vel vinum a sanctis dicatur et a cunctis fidelibus credatur transire in substantiam corporis et sanguinis, queritur an sit illa conversio an formalis an substantialis. Quod autem formalis non sit, manifestum est, quia forma panis et vini remanet. Utrum autem sit substantialis, perspicuum non est. Quidam enim dicunt sic substantiam in substantiam transire vel converti, ut hec fiat illa, nec tamen illa augetur nec crescit, quod si esset, illa hec dici posset. Alii autem sic dicunt hanc in illam transire vel converti, quia substantialibus accidentibus sub quibus prius erat substantia panis et vini, post consecrationem est substantia corporis et sanguinis, quibus tamen ipsum corpus non afficitur. Nos autem incerta relinquentes, quod ex auctoritatibus certum est profitemur, scilicet substantiam panis et vini in substantiam corporis et sanguinis Domini converti, modum vero conversionis ignorare non erubescimus fateri. De porro autem substantia, que ibi remanent, scilicet color, sapor, forma, pondus, que prius substantie accidentia fuerant, que non ipsum Christi corpus afficiunt, nec in eo fundantur, sed nescio quam ubi fundantur, dicimus nos potius videri quod sint sine subiecto quam in subiecto.

De fractione. Et illa queri solet que ibi fieri videtur, est vera vel imaginaria? Item cum non sit ibi alia substantia quam corpus Christi, si in alia substantia sit, in ipso corpore esse videtur, sed contra. Cum ipsum corpus incorruptibile sit, quia immortale est et impassibile, in ipso non posse esse videtur. Unde et Christus redarguit carnalem sensum discipulorum, qui putabant Christi carnem sicut aliam in partes esse dividendam et morsibus lacerandam. Ideo plures dicunt quod non est ibi fractio, sed videtur tamen. Quibus obicitur quod ait Ambrosius: Nichil falsum putandum est in sacrificio veritatis, vel sicut fit in magorum prestigiis ubi delusione quadam falluntur oculi, ut videatur esse quod non est. Ad quod illi dicunt: Non fallunt nos visus, nec fallitur, quia esset sicut videretur, sicut frangi videtur, nec illusio est, quia ad meritum fidei, non ad deceptionem sic fit. Alii dicunt quod ibi sit fractio non quidem in corpore, sed in ipsa forma panis sacramentali, quod videtur Apostolus velle dicens: Panis quem frangimus. Item Augustinus: Qui Christum manducant vitam manducant, nec quod manducant partes de illo faciunt, et quod in sacramento sic fit. Item: Unusquisque partem suam accipit, per partes manducant, et manet integer. Ecce ex his patet quod integrum et incorruptum corpus Christi manducatur, et si fractio vel particio ibi est, non in ipso, sed in sacramento esse videtur. Alii dicunt quod ibi sit fractio et nulli rei, quia nichil ibi frangitur, sicut et sunt ibi accidentia sine subiecto; sic mirabiliter potest ibi esse fractio in accidentibus vel sine omni re que frangatur. Magnum est hoc et inscrutabile misterium

Marginalia: Corpus in duplici specie. — Aug. — Ambr. de sacramentis. — Eusebius. — Aug. de ... euangelii. — Aug. super ... — Q°. — Respo. — Respo. — De fractione. — Ambr. — Aug.

Amb.
Amb.
Amb.
Aug. de ope monachorum.
Amb.
Amb.
Amb.
Aug.
Jeronimus.
Amb.
Amb.
Aug. de ope monachorum.

quod non ita se habet. vir. i. alter eorum. in christo domino
ut admisso viro mulier excludatur a sa
lute. neque admissa muliere vir exclu
datur. Reddit autem causam quare altero admisso alter
non sit excludendus subdens. Nam sicut mu. de
vi. ita vir per mulierem hoc non mutatur. Vos autem
qui corinthii estis traditionem non servantes quia pseudo
qui super eos successerunt, non dicit. Iam nos. et cetera. Iam
non ex auctoritate sed ex ratione quia neglexerunt
suadet. scilicet ... quod docet. ut velate
sint mulieres in ecclesia. non eas revelatas
esse illi patiebantur. agentes contra sacramentum vela
cionis et ordinem creationis. quod et hoc predicta ita sint.
nos ipsi iudicate. illud an. Decet mu. non
ve. ora. deum. non ipsa natura docet. Natura vos do
cet. Quod. i. quia vir quidem si comam nu. ig. est illi.
hoc secundum legem locutus est. quia prohibitum est viris esse comatum.
Quod si quis opponat de samuele et propheta
tis. qui capita sua non tondebant cogitet quod vir
sit vir illud velaminum mistice et hanc tonsuram.
illud ei velamentum. i. comam secundum id significabat
quod velamen positum super faciem moysi. velamen
lectionis veteris testamenti. Hoc autem tonsura. revelationem evan
gelice gratie signat. Coma quoque samuelis et prophetarum pro
velamine veteris testamenti. olim habita. nunc in revelatio
ne evangelii deponitur. de quo dicit apostolus. Cum autem transie
ris ad christum. auferetur velamen. Mulier vero
si co. nu. glo. est illi. quia ideo gloria est mulieri. quia
illa hoc habet quasi pro velamine. vir subditur. Quoniam
capilli pro velamine. ei dati sunt. Coma ei iudici
um velaminis est. id naturaliter hoc honestum est. ut ve
lata sit mulier et obediat. ut et voluntas addatur quod
ad hoc habet velamen. ut ita se cognoscat et sub
ditam. et ideo gloria est illi. si comam habet. quod illi habet. ad
hoc. et illud ei consentit. ideo vir. non illi comatus est.
quia non est velandus. et lex est prohibens viros esse comatos.
Si quis autem post rationem redditam ut vincat contentio
sos ponit auctoritatem. quia discretione non vinci
tur sed auctoritate. quia non et docet. quod ideo. Si quis
autem vi. con. esse. scilicet qui non vult acquiescere nobis. dicens
quod nos videmus. i. nos apostoli qui de iudeis sumus
non habemus talem consuetudinem. neque ecclesia dei. de aliis gentibus
ad fidem vocata est. i. non in moyses. sed christus. sic
docuit. scilicet ut vir velet caput. et non mulier. Hoc
autem quod dictum est de velandis capitibus. ego pre
cipio observari. auctoritate precepti utitur
apostolus. ut contemptores. Valde enim iniquum est vel

ipsi iudicate. Decet mulierem non ve
latam orare deum.
nec ipsa natura do
cet vos. Quod vir quidem
si comam nutriat
ignominia est illi.
Mulier vero si comam
nutriat gloria est illi.
Quoniam capilli pro vela
mine ei dati sunt.
Si quis autem videtur con
tentiosus esse. nos ta
lem consuetudinem non
habemus. neque ecclesia dei.
Hoc autem precipio. non
laudans quod non in meli
us sed in deterius conveni
tis. Primum quidem conve
nientibus vobis in ecclesia
audio scissuras esse
et ex parte credo.
Nam oportet he
reses esse. ut et qui

le sibi obtemperari a minoribus. et nolle obtempera
re maioribus. Hic ostendit quedam esse de quibus non est dispu
tandum. sed auctoritati precipienti acquiescendum.
Aug. In ante. Hoc autem pre. non. scilicet non disserentis sollertia requi
ritur. sed precipientis auctoritas attendatur. non laudans
et cetera. Postquam egit de velamine capitis. nunc prosequitur
aliud unde eos arguebant. increpat de dominica cena agere
in qua ipsi ad mensam peccabant. quasi quia dictum est de ve
lando et non velando capite precipio vobis et utrumque non lau
dans. sed improbans quia convenitis ad dominicam cenam. non
in melius. scilicet ut deceret. sed in deterius. i. non ad usum profe
ctionis. sed ad detrimentum dampnationis. quod ex pluribus probatur.
ostendit. Primum quidem. ex hoc quod vobis conve. in eccl.
quod exigit unitas caritatis. ut sicut ibi corporaliter
conveniunt homines. ita et spiritualiter. scilicet affectu cari
tatis uniantur. Audio scissuras. i. discordias
esse inter vos. Summa quasi dicendo primum. ostendit quod primum
malum dissensio est. Unde cetera oriuntur. vel quia dissen
sio est nichil rectum est. Aug. Audio scissuras esse inter vos.
et ex parte credo esse ex parte. i. in quibusdam vestrum. quia non est in
utile bonis. Nam oportet. i. utile est. et he
reses esse. sic erant in illis qui dubitabant de resur
rectione. scissure autem erant pro donis spiritualibus. Vi
dens enim diabolus templa demonum deseri. et in nomen li
berantis mediatoris currere genus humanum. movit
hereticos qui sub vocabulo christiano doctrine resisterent
christiane. quia enim in ecclesia christi morbidum aliquid, pravumque
sapiunt si correpti ut sanum rectumque sapiant
resistunt contumaciter. suaque pestifera dogma
ta emendare nolunt. scilicet defensare persistunt. heretici
fiunt. et foris exeunt in exercitibus inimicis. Et hii et sic
malo suo proficiunt veris catholicis. dum deus utitur et
malis bonis. et diligentibus deum omnia cooperantur in bo
num. Omnes enim inimici ecclesie. quolibet errore ceca. vel
malicia depravati. proficiunt. qui si accipiunt potesta
tem corporaliter affligendi exercent eius pacientiam. sive
male sentiendo adversantur. exercent eius sapientiam.
Ab adversario enim mota questio. discendi existit
occasio. multa quippe ad fidem catholicam pertinentia
dum hereticorum callida inquietudine exagitan
tur. ut adversus eos defendi possint. et considerantur
diligentius. intelliguntur clarius. et predicantur instancius.
hereticorum enim genus callidum non spiritu sapiens. sed in
paciencie. dum pacem catholicam probat in usum
cedit proficientium. sed illud. fili eruditus sapiens
erit. imprudente autem ministro utetur. Utamur
quoque et hereticis. non ut eorum approbemus errores.

Aug.
Aug.
Aug. in libro de civitate dei.
Aug. in libro de civitate dei.
Aug. de vera religione.

probati sunt manifesti fiant in vobis. Convenientibus ergo vobis in unum iam non est dominicam cenam manducare. Unusquisque enim suam cenam presumit ad manducandum. Et alius quidem esurit, alius autem ebrius est. Numquid domos non habetis ad manducandum et bibendum? Aut ecclesiam dei contempnitis et confunditis eos qui non habent? Quod dicam vobis? Laudo vos? In hoc non laudo. Ego enim

sed ut catholicam doctrinam adversus eorum insidias asserentes vigilantiores et cautiores simus. Prosunt ergo nobis heretici non verum docendo quod nesciunt, sed ad verum querendum et aperiendum catholicos excitando. Ideo quia divina providentia hereticos esse multos permittit, ut cum insultant nobis et interrogant nos que nescimus vel sic excutiamus pigritiam et divinas scripturas nosse cupiamus. Unde ait: oportet hereses esse. Non vult apostolus nec optat ut hereses sint, sed quia sic futurum est dicit et quia utile est ad quod est utile subdit: ut et qui probati sunt in vobis, id est inter vos. Sicut illi qui dicunt: ego sum Pauli, sed et qui probati sunt in vobis, id est inter vos. Sicut illi qui dicunt: ego sum etc. Manifesti fiant hominibus. Hii enim deo probati sunt qui bona possunt docere, sed manifesti hominibus esse non possunt nisi cum docent. Docere autem nolunt nisi eos qui doceri querunt, sed multi ad querendum pigri sunt nisi per molestias et insultationes hereticorum quasi de sompno excitentur. Hereticus non est qui alicuius temporalis commodi et maxime glorie principatusque sui gratia falsas ac novas opiniones vel gignit vel sequitur. Qui autem huiusmodi credit imaginatione veritatis ac pietatis illusus est. Convenientibus etc. Hic redarguit eos de hoc quod corpus dominicum non eo ordine sumebant quo sumi oportebat. Iam enim prandia vel post prandia eucharistiam sumebant, quod ieiunium potius facere debebant. Hanc autem rei faciende occasionem sumpserant ex eo quod dominus manducantibus discipulis accepit panem et benedixit etc., iam celebrato veteri pascha, quasi dicat: et quia in vobis scissure sunt, ergo convenientibus vobis in unum, quasi si quod de vobis non tam corporum consortio quam glutino cordium. Iam, id est ex hoc solo quod scissure sunt in vobis, non est, id est non licet, manducare dominicam cenam. Vel iam, id est in presenti, hoc dampnum habetis, scilicet quod non est, id est non licet vobis manducare dominicam cenam. In futuro peius erit vobis. Dominica cena dicitur acceptio eucharistie, que non debuit pransis sumi vel mixtis suis cenis, ut faciebant illi quos arguit apostolus, sed ieiunis in honorem tanti sacramenti. Licet enim post cenam dederit discipulis suis corpus et sanguinem suum, non ideo tamen calumpniandum est universe ecclesie quod a ieiunis semper sumitur. Ita salvator quo vehementius commendaret misterii illius altitudinem ultimum hoc voluit infigere cordibus et memorie discipulorum, a quibus ad passionem digressurus erat. Quo vero autem ordine deinceps sumeretur apostolus, per quem ecclesias dispositurus erat, servavit docendum. Unusquisque enim etc. quasi ideo non licet vobis manducare quia unusquisque enim

contempnentium autem dominicam cenam presumit non ad erogandum pauperibus, sed ad manducandum cenam suam. Et alius quidem esurit, cui nichil datis, alius quidem ebrius est cum sobrii esse debetis. Quod vehementer arguit eos qui inpransi sumebant corpus domini et de prandio suo luxurioso nichil tribuebant esurientibus, et hoc faciebant de ecclesia. Numquid etc. quasi cenam vestram manducatis, autem dominicam non pauperibus tribuitis. Sed numquid non habetis domos ad manducandum ibi, quod in domibus potius hoc esset faciendum? Aut ecclesiam dei, id est domum orationis, contempnitis, quasi quod ibi facitis illicitum non putatis, et confunditis, id est erubescere facitis, eos qui non habent unde vos facitis. Nota quod ecclesia homines sunt, de quibus dicitur: ut exhiberet sibi gloriosam ecclesiam. Hoc tamen nomine vocari ipsam domum orationis apostolus testatur dicens: Aut ecclesiam dei etc. Et hoc cotidianus usus loquendi obtinuit ut in ecclesiam prodire vel confugere non dicatur nisi qui ad locum ipsum parietesque prodierit vel confugerit, quibus ecclesie congregatio continetur. Vel aliter potest legi: Unusquisque enim etc. Notat illos qui munera que offerebant altaribus resumebant et aliis non habentibus communicari sinebant. Offerebant enim divites panem et vinum habundanter, ut benedictione et consecratione sacerdotali sanctificaretur et dominici corporis et sanguinis sacramentum conficeretur. Post celebrationem vero sacri misterii et consecrationem panis ac vini suas oblationes vendicabant et aliis non communicantes soli sumebant ut etiam inebriarentur, aliis esurientibus, quasi ideo non licet vobis manducare dominicam cenam quia unusquisque suam, id est propriam, ad manducandum sumit, id est resumens totum quod obtulit, et alius quidem esurit, alius autem ebrius est, et agitis contra significationem et ordinem sacramenti, quod cunctis enim oblatum totum ipsis sit, id est cunctis communicari debet. Quia in uno pane omnes significantur, pro id omnium unum de uno sumi oportet. Hos ergo notat qui in ecclesia non cum unitate suas oblationes cum dissensionis, quas pseudo seminaverant, vendicabant. Tantas enim dissensiones inter eos pseudo seminaverant ut suas zelarent oblationes et vendicarent, cum una eademque prece omnium oblationes benedicerentur. Et hoc ita faciebant ut etiam cum offerrent non habentes pudore confunderentur non sumentes, et hoc tacito agebant ut supervenientes nichil invenirent quasi ... ideo sic agenda dicit que in ecclesia, subdens: Numquid domos etc. quod patet usque ibi. Quid dicam etc. quasi hec facitis, quid dicam vobis? Non invenio quod dignum sit vobis. Laudo vos in aliis, sed in hoc non laudo, id est in hoc nichil laudabile invenio in vobis. Vel ita distingue: Laudo? non, id est hoc utique non laudo, sed ut corrigat de errore suo formam que a Christo ipsi data est tradit subdens: Ego enim.

Ambr.
Ambr.
Aug. contra Manicheos.
Ambr.
Aug. de utilitate credendi.
Aug. in libro de [illegible]
Aug. ad Ianuarium.
Aug. in libro [illegible]
Aug. [illegible]
Aug. [illegible]
Aug.
Aug. in libro [illegible]
Ambr.
Ambr.
Ambr.
Ambr.
Ambr.

ad turpitudinē ac si decaluet̄. Nam si nō
uelat̄. q. ū uelata, id ē hr̄ ac si decaluet̄. q. tlic
timet, qr aut decaluabit̄. aut tondebit̄. q. ɔstat
eā nolle. Th̄ ita art. Nā si ū. ue. mu. ton. Si ū
.q. mulier ū uelata decaluet̄. l'. t tondeat̄. s; si
tpe ē. mu. tod̄, ac decaluari. ue. ca. su. Vir q̄dē
q̄ maior ē. ū deb; ue. c. s. i. signū subiectōnis hr̄e. q. ū
sit lib' ad dm̄. Velam̄ h̄ intellend' ē. ū oē s; q̄dā q̄
utebant̄ antiq̄. t adhuc t inuenit̄ p̄liq. alicubi.
q̄ totū cap̄ obuoluebat̄. t ē pene sīle uelamini
mulierū. Qm̄ t ē. q. uir ū deb; uelare. t honor
obstat ne uelet. Qm̄ uir ē y. t g. dī. q̄ ū deb; ab
scondi. Jugg'tiui. s. ē. ymago t gl'a dī. celet' q̄ ui
det̄ minuto. Vir s. ad ymaginē dī fc̄s ē. ū mulier
s; q̄' ymago dī minuto. h. s. q. uni ē d's. uni fc̄ hoīē
ut sic ex eo oīa facta s̄t. sic ex isto oīs hoīes ēent.
ū uiq̄ dī inuisibil'. uni hō uisibil'. ymaginē ḡra
uit. s; ut uni d's uino hoīe. auctoritatē uni p̄n
cipij uidet̄ ɔseruare ad ɔfusionē diabli. q̄ negle
cto uno dō s' dñiū usurpare uoluit. Jn ḡ uir ē
ymago dī. q̄ sic ex dō s̄t oīa. sic ex adā oīs hoī
nes. t sic ɔseruat auctoritatē p̄ncipij. q. ab uno
dō s̄t oīa. ɔ illū. q̄ d's ēē uoluit. Vl' in h̄ hr̄ silitudi
nē dī. q̄ sic de late x̄. in morte dormientis ongo e
cūe fluxe. s. sanguis. t aq̄. q̄b' signat̄ sacr̄ta. p̄ q̄ sal
uat̄ eccl'ia. sic de late ade nata ē s' sponsa. q̄ inde
sūpta ē costa de q̄ formata ē eua. t sic x̄. p̄est ec
cl'ie eccl'iā. t eccl'ia subseruit ei. ita uir p̄ē. t regit
mulierē. t io ū hāt uir signū subiectōis. s; libertatis
t p̄latōis. t gl'a dī ē uir. q̄ ex eo ē. t q̄ dm̄ p̄ncipa
lit̄ glificat. Mulier aūt gl'a ē ui. ex q̄ ipa ē. t ei
subseruit. Vl' uir dr̄ ēē ymago dī. q̄ p̄ncipalit̄
creat' ē ad ymaginē dī. inq̄ uir amplig. ei mul
ier iniger tō. q. ipe sit tō. Tam de diligent̄. q. h̄ dr̄
hō. ymago dī. t in genesi legit̄. fact' ad ymaginē dī.
ū dr̄. faciam' hoīē ad ymaginē t silitudinē nr̄ā
t nota t g. p̄lalr̄ dictū ē. faciam'. nr̄ā. q. ū ex
relatis accipi ū oportet. s; cū intelligend' ē. ū fa
ciunt dij. ūsint ad ymaginē deoꝝ fc̄s. s; ut faceret
pat̄ t fil. t s. s. ad ymaginē patr. t f. t s. s. ut subsi
steret hō. ymago dī fc̄s ē. s; q̄ ū oīo ēq̄l' fiebat ita y
mago dī. tā q̄ ū ab illo nata. s; ab eo creata. h̄ rei
signa de eā ita ēē ymago dī dr̄. ut ad ymaginē fa
ct' ēē. ū silear̄. q̄ ū ē ei ēq̄l'. s; q̄dā silitudine acced̄.
ū s. locoꝝ int'uallis s; silitudie acced̄r ad dm̄. t dis
silitudie reced̄r ab eo. hō ḡ ē sit imago p̄ imparem
silitudinē dict' ē. t ad ymaginē dī fc̄s. fili aūt ima

Nam si nō ue
lat' mulier et
tondeat'. Si ū
tpe ē. mulieri
todi. aut decal
uari uelet cap
suū. Vir q̄dē nō
deb; uelare cap
suū. q̄m ymā
go t gl'a dī est.
Mulier aūt gl'a
uiri ē. Nō eni
uir ex muliere
ē. s; mulier ex
uiro. Etenī ū
ē creat' uir p̄p̄t
mulierē. s; mu
lier p̄p̄ uir̄. Ide
o deb; mulier
uelam̄ hr̄e sup
cap̄ p̄p̄ angl'os

go patrs ē. t in ad ymaginē inq̄nt d's ē. q̄ e
ēq̄l' ē patr. e soli' ymago ē. hō aūt ymago tm
unis ē. t ad ymaginē. Vn. fec' d's hoīē ad y
maginē suā. ut sic' d's p̄ē oīb' creaturis. p oī
potētiā. sic hō uniūsis aīalib' t'renis p in
tellentiā p̄ēēt. t ipe ē gl'a dī. ē dī sapiā. seq̄r.
Mulier aūt. g. ē. ui. q̄ facta ē mulier in ad
iutoriū uiri. ū ad carnalē ɔcupiscētiā. q̄a
ū corruptibilia corpa ēē habebāt. aūg. cor
ruptibilitas inuader. s; ū hr̄e uir gl'am de
ea. ē ei p̄iret ad dm̄. t se ei daret imitand' sēta
re. sic' ipe ēēt gl'a dī. ē ei sapiā seq̄ret̄. Vn sub
dit. Non. s. t ē. q. mulier ē gl'a uiri. ū uir
ei. q. ostendit ordo creatōis. q̄ ū ē uir. s. adā.
ex muliere. s. eua. s; mulier. s. eua. ē ex ui
ro. s. adā. t alia rō ē. e mulier ē gl'a uiri. Et
eni. i. q̄ ū ē creat' uir. s. adā p̄p muliere. i. in
auxiliū eue. s; mulier. i. eua p̄p uir̄. i. in ad
iutoriū uiri. i. Ideo. s. ut ostendat̄ muli
er subta uiro. t q̄ p̄ eā p̄uaricō cep. deb; mu
lier. hr̄e po t uelam̄ sr̄ cap̄. ut nō hāt capt li
ber̄ in eccl'ia. s; uelamine tectū. t h̄ p̄p angl'os
. i. p̄p reūentiā sacdotū. q̄ int̄ dī s̄. ut sic' aūt
iudicē dm̄. ita aūt uicariū ei' sacdotē sit subta
uiro. Vl' p̄p angl'os. s. ne sacdotes in ei' facie
inspicientes incitet̄ ad libidinē. Alit̄ ab il
lo loco. Qm̄ ymago. t ē. Apl's dic. q. uir ē yma
go dī. t io uelam̄ capitis ei demit. q. mulie
ri adhibend'. monet. q̄ ipa ū ē ymago dī
s; q̄d dicent' adh̄. cur t mulier ū ē ymago
dī. uid' inq; ēē ɔtriū illi. q. in genesi dr̄.
fec' d's hoīē ad ymaginē dī. fec' eū. masclm
t feminā fec' eos. Quom̄ ḡ uir ē ymago dī
ut ū uelet cap̄. t ū mulier. ū uelet. s; cre
do h̄ ēē in ū h'iane uitis. q. dic' apl'e. t im
stice loq̄r. de uelamē. Alit̄. s. ū alig̃ secrī
referat̄. manē ē q. dr̄. Sic' s. ū solū uaetri
ina tō. s; t ipi' apli declarat auctoritas. hō
fc̄s ē ad ymaginē dī. ū sc̄d formā corpis. s; s
rōnalē mētē. inq̄ dr̄ renouari in agnitōne
dī. ab eod' aplo. Renouamini sp̄u mētis u're.
t ind. n. hō. q̄ sc̄d. d. c. ē. t alibi. Induite nouū hoīē. q̄ renouat̄ in ag
nitōe dī. sc̄d ymaginē ei' q̄ creauit eū. Si ḡ sp̄u mētis u're renouam'. t ipe
ē nouus hō q̄ renouat̄ in agnitōne dī sc̄d ymaginē ei' q̄ creauit eū. null
li dubiū ē hoīē ēē fcm̄ ad ymaginē dī. ū sc̄d corp'. neq; sc̄d q̄mlib; ai
p̄tē. s; sc̄d rōnalē mētē ū. p̄. ēē. agnitio dī. ū in illo sex' ē. s. in sp̄u mētis
s; ubi ē ubi femina ē uiro. t mulier cū uiro. i. tota illa sūba. una est

Margin notes (left): Ambros. · Amb. · haimo · Amb. · Amb · Aug. in libro de trinitate.

Margin notes (right): Aug. de ... · Amb.

Aug. super genesim. — Aug. de trinitate.

imago. quia natura ipsa humana ad imaginem dei facta est et imago dei est, cum ipsa tota est imago dei. quia in utroque sexu imago dei completur, ad quam imaginem femina non separatur. Sic enim agitur renovationis et reformationis ne ab imagine dei excludatur. Sic utique mulier mentem suam rationalem, secundum quam ipsa facta est ad imaginem dei, [illegible] ergo feminam alienat a consortio imaginis, quam in ipsa prima conditione hominis habebat mentem rationalem, secundum quam et ipsa facta est ad imaginem dei. Fecit ergo deus hominem ad imaginem suam. Hoc utique secundum spiritum [illegible] intelligitur. Fecit deus hominem ad imaginem dei, et ne quisquam putaret solum spiritum hominis factum, in quo imago dei est, subiunxit: masculum et feminam fecit eos, hoc secundum corpus ut duo esse discernerentur. Secundum sexum est per quem singulare unum possit propter coniunctionis unitatem. Ut ergo in animis eorum communis natura, sed in sexu corporis significaretur distributio mentis. Est enim pars mentis eminens, que se extendit in id quod eternum est contemplando veritatem. Hec est imago dei, que eternis rationibus conspiciendis vel consulendis adherere, ideo non est cohibenda velo, ut se in his contineat. ideoque vir non debet velare caput. Est et alia pars anime inferior, que derivatur ad actionem temporalium rerum quadam [illegible] et sic ipsa anima vel mens ex qua parte consulit veritatem et conspicit est imago dei. ex qua vero intenditur ad agenda ista inferiora non est imago dei, quia ubi in his rebus corporalibus et temporalibus, quia periculosa est nimia in inferiora progressio. Ideo habet potestatem super caput, quod cohibeatur, quod indicat velamen capitis mulieris. Quicquid ergo ad totum virum pertinet imago dei est, quod non ad eam solam pertinet, que ei in adiutorium tribuitur, non est imago dei, quia non est imago dei, non quod inheret incommutabili veritati. Sed in eo vero significat apostolus dicens virum tantum esse imaginem et gloriam dei, mulierem autem gloriam viri. Hoc ergo quasi in duobus hominibus diversi sexus significatum sit, tamen in eodem uno interiori homine intelligitur, cuius superior pars, id est ratio, vir dicitur, que regere debet sensualitatem. iste vir est imago dei, quia inheret contemplande incommutabili veritati, et gloria dei, dum ratio subiugat sibi sensualitatem, quod est ordinatissime fit. Est caput viri Christus est. Mulier autem gloria est viri. Mulier est ipsa sensualitas, que bene significatur per mulierem, quia instituta [illegible] prevaleret, que subserviendo gloria est rationis. Ideoque dicitur: non est bonum hominem esse solum. Addit enim: bonum erat ut fieret, ut non solum anima dominaretur corpori, quod servilem locum obtinet, sed et virili ratio subiugaretur etiam animalem partem, ut appetitum anime, per quem voluptates corporis operamur. Habet mens interior tanquam virilem rationem subiugatam. Sic debet vir feminam regere, nec eam permittere dominari in virum. Quod si animalis pars, ut illa rationis portio cui delegata est ministratio temporalium, immoderato progressu nimius in exteriora prolabitur, consentiente capite suo, scilicet ratione, id est non eam cohibente atque refrenante, illa que in specula consilii presidet virili portione perversa est, et misera domus, ubi mulier dominatur in virum. [illegible] quia interior homo vir [illegible] suos immundos spiritus, scilicet demones. [illegible] quia visio ab ipso et viro et coniuge ad instar primorum parentum vetitum manducantium subtrahitur, ut lumen oculorum eius non sit cum illo, et sic ab illa illustratione veritatis mox ambo nudati apertis oculis conscientie ad videndum quam indecori et inhonesti sunt, tanquam folia dulcium fructuum sine ipsis fructibus, id est sine bonis operibus bona verba contexunt, ut male viventes bene loquendo turpitudinem suam contegant. Hec itaque disputatio, que in mente uniuscuiusque hominis [illegible] quoddam rationale coniugium contemplationis et actionis officiis per quedam singula distributis, tamen in utroque mentis unitate servata, ad hoc tamen audienda est, ut insinuat apostolus imaginem dei viro tantum tribuendo, non et femine, quamvis in diviso sexu duorum hominum aliquid tamen significare voluisse, quod in uno homine quereretur. Non enim quod mulier, id est sensualitas, est gloria viri, id est rationis, de qua non est vir. Non est enim vir, id est ratio, ex muliere, id est sensualitate, vel a sensuali portione regitur rationalis, sed mulier, id est sensualitas, est ex viro, scilicet ut ab eo regatur, ac si diceret: distributio utriusque indicat ut quod spirituale est regat illud quod animale est, et non econverso, et sic decet. Etenim quod creatus non est vir, id est rationalis, propter mulierem, scilicet ut serviat sensualitati, sed econverso mulier propter virum, id est sensualitas, ut subserviat rationi. Ideo mulier debet habere velamen super caput, scilicet ad hoc significandum quod sensualitas debet subici rationi. Propter angelos. Gratia est et sanctis angelis, id est sacerdotibus, vel propter significationem, nam deus non ad tempus videt, nec aliquid novum est in eius visione vel scientia, cum aliquid temporaliter vel transitorie geritur, sicut inde afficiuntur sensus vel carnales hominum vel angelici vel celestes angelorum.

Aug. de trinitate.

Beda in omelia quadam dicenda in pascha.

Angelici et spiritus nobis adesse credendi sunt, maxime cum divinis mancipamur obsequiis, id est cum ecclesiam ingressi vel lectionibus sacris aurem accommodamus vel psalmodie operam damus vel orationi incumbimus vel missarum sollempnia celebramus. Ideo apostolus monet mulieres habere velamen propter angelos. Non dubitari licet, ubi corporis dominici et sanguinis mysteria geruntur, supernorum civium adesse conventus, qui monumentum, quo venerabile corpus positum fuerat et unde resurgendo abcesserat, tam sedulis excubiis servarent.

Verumtamen neque vir sine muliere neque mulier sine viro in domino. Nam sicut mulier de viro ita et vir per mulierem. Omnia autem ex deo. Vos

Verumtamen, quasi quamvis in primis, id est in prima conditione, non sic vir de femina sed econverso, verumtamen in subsequenti generatione non est hoc, quia neque vir sine muliere est neque mulier sine viro in domino, scilicet secundum dominum, id est secundum operationem domini, nunquam alter sine altero nec creatur, quia et si primitus creati sunt ex uno ambo, id est ex una tamen, quia mulierem de viro formavit et ambos in [illegible] unam fecit, id est quasi unum sunt confirmat. Nam sicut mulier, prima scilicet, de viro facta est, ita vir postea nascitur per mulierem. Omnia autem, scilicet corporalia et animalia utriusque, ex deo auctore sunt. Hoc ideo dicit, ut neque mulier de subiectione doleat nec vir de exaltatione superbiat. Vel ita: Verumtamen, quasi licet per mulierem prevaricatio ceperit et viro subiecta sit, verumtamen neque vir sine muliere neque mulier sine viro est in domino, id est in fide Christi. Postquam commendavit singula, dixit: vel omnia deo uni principio subiecta. Addit: Omnia autem.

Ambrosius.

Amb.

hoc facere videtur illi emulari, invidere domino regnum ei diminuentes. Qui est scandalo fratri in comedendo ydolothita imitatores diaboli zelo, id est invidie. Sathanas ydolatriam invenit ut homines negando Deum ydolis servirent et cultum ei debitum perderet. Sic isti videntur zelare Deum. Tamen male cedet eis et non fortiores eo sunt. Item subdit: Numquid fortiores illo sumus, ut valeamus resistere ei? Non. Omnia mihi licent. Nisi illos peccare dicam qui comedunt ydolothita, non tamen dico non licitos esse hos cibos, quia omnia mihi licent. De his dicit que ad escam pertinent. Sed non omnia expediunt, id est adiuvant me in cursu, sed magis impediunt. Deinde idem alterum iterans dicens: Omnia mihi potestate libera et doctrina legis naturalis. Omnia enim secundum legem naturalem licent, quia omnia munda sunt. De cibis enim et carne ydolis immolata hic agitur. Ideo recte ait licent, id est precepto Domini nullo prohibentur. Vel omnia mihi, non quia omnia liceant et illicita, sed exponamus omnia licent. Sed non omnia edificant proximos, ut quis frater dum comedens ydolothitum scandalum facit proximo. Ideo Nemo querat quod suum est, id est quod sibi tantum aliquid utile est, sed quod alterius. Ideo quia alicuius aliquid expandendum est ut prosit aliis, et quia omnia licita sunt, nichil est interdictum, semper eis determinat quorum liceat edere vel non edere dicens: Omne quod in macello venit, id est vel venditur, manducate, si vultis, nichil interrogantes, scilicet an immolatum sit vel non, vel sit hic. Et hoc propter conscientiam ad fratris infirmi. Dico manducate omnia, quia quod licet potestis facere, quia auctoritate veteris Domini est terra et plenitudo eius, id est omnia quibus terra impletur. Immo et per te mundum quod Domini est terre. Si quis autem infidelium vocat vos ad convivium et vultis ire, omne quod vobis apponitur manducate nichil interrogantes propter conscientiam. Si quis autem dixerit: hoc immolatum est ydolis, nolite manducare. Quare? Non quia immundus sit cibus, sed propter illum qui indicavit, ne credat te manducare sub veneratione ydoli et glorietur in superstitione sua, quia quod ydolis servierit glorabitur, qui veneretur ydola, et confirmabitur in errore suo, qui videt te libenter appetere ydolothitum. Et fratribus malum dat exemplum. Hic de sapientibus loquitur, qui contempnentes ydolum, quia nichil est, manducabant de sacrificio, et scandalo infirmorum. Dico propter illum et propter conscientiam aliorum, scilicet ut mox determinat dicens: Conscientiam autem dico non tuam, que firma est, sed alterius, scilicet infirmi.

Aug. Amb. Aug. Amb. Amb. Amb. Amb.

Numquid fortiores illo sumus? Omnia mihi licent, sed non expediunt. Omnia mihi licent, sed non omnia edificant. Nemo quod suum est querat, sed quod alterius. Omne quod in macello venit manducate nichil interrogantes propter conscientiam. Domini est terra et plenitudo eius. Si quis vos vocat infidelium et vultis ire, omne quod vobis apponitur manducate nichil interrogantes propter conscientiam. Si quis autem dixerit: hoc immolatum est ydolis, nolite manducare propter illum qui indicavit, et propter conscientiam. Conscientiam autem dico non tuam, sed alterius. Ut quid enim libertas mea iudicatur ab alia conscientia? Si ego cum gratia participo, quid blasphemor pro eo quod gratias ago? Sive ergo manducatis sive bibitis sive aliud facitis, omnia in gloriam Dei facite. Sine offensione estote iudeis et gentibus et

Ut quid enim, id est quare, quod pro alio dimittendum est, que si aliter faciem de licito damnabitur a ceteris, et de actione gratiarum vituperarer ab impiis, qui putarent me sentire ydolum aliquid magnum esse, quod non contigat magno opere cavendum est. Ut quid enim libertas mea iudicatur ab alia conscientia, id est cur ita ago ut de eo quod libere licet dampner propter alium, qui me aliquid suspicatur impium, que est ab ydoli devotione conscientia mea sit libera. Quod opus est ut putet eam venerationis esse, iudicium et non distare ab ydolatria. Si ego cum gratia, id est agendo gratias Deo, participo, id est edo, quid blasphemor, id est cur cado in blasphemiam aliorum, pro eo quod gratias ago, id est quia hec mala contingunt mihi. Sive ergo manducatis sive bibitis vel aliud quid facitis, omnia in gloriam Dei, id est in laudem Dei, scilicet cum invocatione trinitatis, ut in actibus vel in gratiarum actione vestra laudetur Deus. Si enim hec recte fiunt, laudes Dei sunt. Non solum ergo vox tua sonet laudes Dei, sed et opera tua concordent cum voce tua. Cum enim voce cantaveris, silebis aliquando; vita sic cantas ut numquam sileas. Si enim ore clamas et fraudem cogitas, siluisti a laude Dei, et quod gravius est, in blasphemiam prorupisti. Cum enim laudatur Deus de bono opere tuo, laudas Dominum, et cum blasphematur Deus de malo opere tuo, blasphemas Dominum. Si ergo quando manducas et bibis ad refectionem corporis sumis reparationem membrorum, gratias agens ei qui prebuit mortali et fragili ista supplementorum solatia, cibus tuus et potus laudat Dominum. Si vero modum nature debitum immoderata voracitatis excedas et temulentia te ingurgites, quantaslibet laudes Dei lingua tua sonet, se quitur. Et sine offensione estote iudeis, qui abhorrent ydola, et gentilibus, qui sic non arguuntur, sed in suo errore firmantur, et ecclesie Dei, quantum ad infirmos qui sunt in ecclesia, quibus fiunt offendicula dum eorum exempla adherent his que inimica sunt Deo. Estote, dico, ut placeatis omnibus. Sicut et ego, qui per omnia omnibus placeo sine scandalo cuiusquam agens. Hic est enim omnibus per omnia placere, sine scandalo cuiusquam agere ad profectum aliorum, ut et illis et huic sit utile. Ambrosius de

Aug. Aug. p. ch. Aug. Amb. Aug. Amb. Amb. Amb. Aug. Aug.

ecclie di.

quod hic ait. Omnibus placeo. Alibi enim ait.
Si hominibus placerem christi seruus non essem. placere
autem dixit. querit in seipso est. id est querit ad eius uolunta-
tem pertinet. ac si diceret: si placere uellem. si place-
re quererem seruus christi non essem. Qui autem hominibus placet propter
ueritatem iam non ipse illis sed ipsa ueritas placet. Si
homo propter seipsum placet. id est propter priuatam et propriam gloriam
placere querit. superbia est. et ideo non placet. Cum autem
propter ueritatem hominibus placet. non iam homo sed deus placet
utrique. Ergo recte dicit paulus: et ego placeo et ego non pla-
ceo. Sed si adsit bonus intellector piusque pulsator
patebit utrumque et nulla inter se repugnantia re-
pellet intuentem. Illud et non moueat quod dicit placeo
omnibus. Numquid placebat persecutoribus suis? Sed pla-
cebat omni generi hominum. quod christus congregabat ecclesia
siue iam intus positis. siue intrandis in eam. et ut
ostendat quod propter ueritatem placet addit. non querens quod
mihi utile est sed quod multis. et non aliquid tamen utile quero
sed ut salui fiant. Imitatores mei. quod dico ut si-
tis sine offensione. et mihi ut nullum offendatis. I-
mitatores mei estote sicut et ego christi. ita per me eritis i-
mitatores christi qui nullum offendit sed omnes saluare
uenit. In ecclesia namque quod fit ordinatim maiorum et
minorum. ut illi exemplo precedant. hii non imita-
tione sequantur. Sed et illi qui exemplo precedunt numquid ne-
minem sequuntur? si neminem sequuntur errabunt. sequuntur ergo et
illi aliquem id est christum. Laudo autem. Hic agere incipit
de uelationibus in quibus arguit illos suas traditiones
non seruantes. quia illorum aliqui uiri uelato capite.
et aliqui mulieres non uelato capite orabant aut
prophetabant. Unde succensus eis apostolus. quia cum esset eis
apostolus immemores erant traditionum eius. quia de aliis
culpo uos. sed de hiis laudo uos o fratres. et si de aliis
culpo. tamen de hiis laudo quod per omnia estis memores mei
id est mee auctoritatis. et mea precepta tenetis. tamen perfecte
sicut tradidi uobis. Yronia est quod sic loquitur eis apostolus. quia non eius
traditionem seruabant. nec eius auctoritatem sequebantur
et ... qui nouerat traditionem illius dicens. Uolo autem quod
non tenetis precepta mea. Uolo autem uos scire o fratres.
quod ad utile ad sequentia quod uos non attenditis. scilicet
quod christus est caput omnis uiri id est dominus. qui est non esset per eum cre-
atus est. Caput autem mulieris est uir. quia ex eius costa scilicet
dei uirtute formata est. ideo debet subici uiro
de quo per christum facta est. Caput uero christi est deus pater. quia
ab ipso genitus est. dignum ergo est ut filii caput pater di-
catur. quod genitor eius. una ergo dictio diuisam habet in-
telligentiam. Aliter. ideo dicitur christus caput uiri. aliter uir caput

ecclesie dei. sicut et ego
per omnia omnibus placeo
non querens quod mihi uti-
le est sed quod multis ut
salui fiant. Imita-
tores mei estote si-
cut et ego christi. Laudo
autem uos fratres quod per omnia
memores mei estis
et sicut tradidi precepta
mea tenetis. Uolo
autem uos scire quod omnis
uiri caput christus est. Caput
autem mulieris uir.
Caput uero christi deus.
Omnis uir orans aut
prophetans uelato capi-
te deturpat caput suum.
Omnis autem mulier o-
rans aut prophetans non ue-
lato capite deturpat
caput suum. Unum est enim
ac si decaluetur.

mulieris. aliter deus caput christi. uel nomine uiri intellige
hic spiritum. non ille spiritus sanctus qui cum patre et filio incommu-
tabiliter manet. et dignus omnis incommutabiliter da-
tur. sed spiritus hominis. qui quasi anime maritus animalem affectio-
nem tamquam coniugem regit. de quo dicit apostolus. nemo scit
que sunt hominis nisi spiritus hominis. de quo et dominus ait mulieri
samaritane. Uade uoca uirum tuum. hic ergo spiritus
est presens et id est intimus est et se pietate subicit deo in-
tellectu spirituali quo diuina luce sapientie illustratur. huius
uiri christus caput est qui spiritus hominis regitur a sapientia dei quod christus
est. Uel sicut in capite sunt omnes sensus corporales ita
in christo sunt omnes sensus spirituales id est plenitudo
gratie de qua accipit uir iste. per hoc autem est uir caput mu-
lieris id est rectus affectus quo regitur a spiritu tamquam mu-
lier a uiro. Caput uero christi est deus pater. quia filius a pa-
tre est. id est de patre. non pater a filio uel de filio. Ille hoc
principium. unde et caput eius dicitur. et christus principium sed non
patris. hic non illius ymago. nulla ex parte dissimilis.
et ideo equalis. filius patri debet quod est. et hoc quod patri equalis est.
et quia principium est. pater non ulli debet quod quid est. Uel dei
nomine hic intelligitur trinitas. Sed si deus omnia sibi tria. hic in-
telligitur quorum caput christus est deus. id est caput christi est trinitas. cum
in trinitate sit christus. non sit trinitas. Aug. pater est cum
filio et spiritu sancto caput eius quod est solus filius. Cum filio ergo
et spiritu sancto pater deus est. filius autem solus homo factus est. secundum quod
humanitatem eius et maior eo est pater et spiritus sanctus. hic dicitur
quia quod illi est patre et spiritu sancto unum est caput sit hominis
mediatoris quod ipse solus est. ... recte dominus
principale hominis id est qui caput humane sub est. est ipse ho-
mo est unite sit homo. est non nostro congruentius uerbum est patre
sibi deus. dicitur esse caput christi quam nisi christus homo. non est uerbo quod
caro factum est intelligi non possit. Est ergo deus id est diuina
essentia uel trinitas. Caput christi secundum quod homo. quia diui-
nitas in ipso creatrix caput est creature assumpte.
hac uero ratione non potestas filii minuitur sed natura
predicatur. Omnis uir. qui et ipse uiri caput christus est. sine alio
mediante. quia christus deus. ideo insignum libertatis. Uir
non debet habere uelum quod est subiectionis signum. quia uir
dicitur et potens et sapiens. Uir orans aliquid a deo.
aut prophetans id est scripturas reserans. uelato capite
qui non sit liber uideatur. deturpat caput suum. id est christum. est ei
illud facere uelato capite. In aliis et non oportet est po-
test uelare. sed non dum suo iudici se offert. et collo-
quitur. non conditionem suam necesse est prodere. Omnis autem
mulier. o. que inferior est et subdita uiro. quia uir caput
est mulieris orans aut prophetans non uelato capite. scilicet sine signo subiectionis quod debet
uiro. quia nec sic mediatrix non ad deum. deturpat eam suum et uirum. Unum est enim. id est tamen deus est.

Aug. in libro ... lxxxiii.

[illegible]

Aug. in eodem.

Aug. de trinitate.

Ambr.

Amb. Aug. Amb. Aug. Amb. Amb. Amb. Amb.

hoc facere videtur illi emulari ... [illegible]

Numquid fortiores illo sumus? Omnia mihi licent, sed non expediunt omnia. Omnia mihi licent, sed non omnia edificant. Nemo quod suum est querat, sed quod alterius. Omne quod in macello venit manducate, nichil interrogantes propter conscientiam. Domini est terra et plenitudo eius. Si quis vocat vos infidelium et vultis ire, omne quod vobis apponitur manducate, nichil interrogantes propter conscientiam. Si quis autem dixerit: Hoc immolatum est ydolis, nolite manducare propter illum qui indicavit, et propter conscientiam. Conscientiam autem dico non tuam, sed alterius. Ut quid enim libertas mea iudicatur ab alia conscientia? Si ego cum gratia participo, quid blasphemor pro eo quod gratias ago? Sive ergo manducatis, sive bibitis, sive aliud facitis, omnia in gloriam dei facite. Sine offensione estote iudeis et gentibus et

quod hic ait. Omnibus placeo. Alibi vero ait. Si hominibus placerem Christi servus non essem. Placere autem dicit quantum in se ipso est, id est quantum ad eius voluntatem pertinet. Ac si diceret: si placere vellem, si placere quererem, servus Christi non essem. Qui autem hominibus placet pro veritate, iam non ipse illis, sed ipsa veritas placet. Si homo pro se ipso placet, id est pro privata, et propria gloria placere querit, superbia est et ideo non placet. Cum autem pro veritate hominibus placet, non iam homo sed deus placet. Utrumque ergo recte dicit Paulus: et ego placeo, et ego non placeo. Si vero adsit boni intellectoris pia et pulsatoris patebit utrumque, et nulla inter se repugnantia repellet intuentem. Illud et in monet quod dicit placeo omnibus. Et nunquid placebat persecutoribus suis? Sed placebat omni generi hominum, qui Christi congregabat ecclesia sive iam intus positis sive introducendis in eam. Et ut ostendat quod pro veritate placet addit: non querens quod mihi utile est, sed quod multis, vel non aliquid terrenum utile, quod vos, sed ut salvi fiant. Imitatores mei, quod dico in sine offensione, id est ut nullum offendatis. Imitatores mei estote sicut et ego Christi. Ita per me estis imitatores Christi, qui nullum offendo, sed omnium salutare. Et in ecclesia namque quod fit ordinatim maiorum et minorum, ut illi exemplo precedant, hi vero imitatione sequantur. Sed et illi quorum exemplo precedunt nunquid nemine sequuntur? Si neminem sequuntur errabunt. Sequuntur ergo et ipsi aliquem, id est Christum. Laudo autem. Hic agit contra eos de velationibus in quibus arguit illos suas traditiones non servantes, quia illorum aliqui viri velato capite et aliqui mulieres non velato capite orabant aut prophetabant. Unde successit eis apostolus, quia cum esset eis apostolus, immemores erant traditionum eius. Quia de aliis culpo vos, sed de his laudo vos, o fratres. Et si de aliis culpo, tamen de his laudo quod per omnia estis memores mei, id est mee auctoritatis, et mea precepta tenetis. Tamen perfecte sicut tradidi vobis, yronia est quod sic loquitur eis apostolus, quia non eius traditionem servabant, nec eius auctoritatem sequebantur, et ideo hoc quod non omnino tenent illud dicens: Volo autem, quia non tenetis precepta mea. Volo autem vos scire, o fratres, quod est utile ad sequentia, quia vos non attenditis, scilicet quod Christus est caput omnis viri, id est domini, quia enim non esset per eum creatus. Caput autem mulieris est vir, quia ex eius costa scilicet viri mulier formata est, ideo debet subici viro, de quo per Christum facta est. Caput vero Christi est deus pater, quia ab ipso genitus est. Dignum ergo est ut filii caput pater dicatur, quia genitor eius. Una ergo dictio diversam habet intelligentiam. Aliter vero deus dicitur Christi caput viri. Aliter vir caput

ecclesie dei. sicut et ego per omnia omnibus placeo non querens quod mihi utile est, sed quod multis ut salvi fiant. Imitatores mei estote sicut et ego Christi. Laudo autem vos fratres quod per omnia memores mei estis et sicut tradidi vobis precepta mea tenetis. Volo autem vos scire quod omnis viri caput Christus est. Caput autem mulieris vir. Caput vero Christi deus. Omnis vir orans aut prophetans velato capite deturpat caput suum. Omnis autem mulier orans aut prophetans non velato capite deturpat caput suum. Unum enim est ac si decalvetur.

mulieris. Augustinus. Deus caput Christi, ut nomine viri intelligatur hic spiritus, non ille spiritus scilicet qui cum patre et filio incommutabiliter manet, et diguus animus incommutabiliter da[...] sed spiritus hominis quo quasi anime maritus animalem affectionem tamquam coniugem regit. De quo dicit apostolus: nemo scit que sunt hominis nisi spiritus hominis. De quo et dominus ait mulieri samaritane: Vade voca virum tuum. Hic ergo spiritus est presens et in intimis est, et se pietate subiciens deo intellectu spiritualiter qui omnino luce sapientie illustratur. Huius viri Christus caput est, quia spiritus hominis regitur a sapientia dei que Christus est. Vel sicut in capite sunt omnes sensus corporales, ita in Christo sunt omnes sensus spirituales, id est plenitudo gratie de qua accipit vir iste. Per hanc autem est vir caput mulieris, id est rectior affectus animalitatis quem regit a spiritu tamquam mulier a viro. Caput vero Christi deus pater, quia filius a patre est et de patre, non pater a filio vel de filio. Intelligitur principium unum et caput eius deus et Christus principium, sed non patris. Hic non illi ymago nulla ex parte dissimilis. Ideo equalis filius patri debet, quod est et hoc quod pater est equalis est, et quod principium est patri non nulli debet, quod quod est. Vel deus nomine hic intelligitur trinitas. Deus vero omnia sunt in Christo, quorum caput Christus est deus, id est caput Christi est trinitas, cum in trinitate sit Christus, non sit trinitas. Augustinus. Pater est cum filio et spiritu sancto caput est eius, quia est solus filius. Cum filio et spiritu sancto pater deus est, filius autem solus homo factus est secundum quod humanitate eius in maior eo est pater et spiritus sanctus. Hic vero dicit quod quia ille est pater et spiritus sanctus unum est caput sit hominis mediatoris, quod ipse solus est. Si vero nomine recte dominus principale hominis, id est quia caput hominem subiectum est, ipse homo est, unde sit homo est in nullo congruentius ubi non est pater sit deus. Dicitur esse caput Christi quoniam Christus homo non est in ubo quod caro factum est, intelligi non possit. Est ergo deus, id est divina essentia vel trinitas. Caput Christi secundum quod homo, quia divinitas in ipso creatrix, caput est creature assumpte. Hac in ratione non potestas filii minuitur sed natura predicatur. Omnis vir, quia et viri caput Christus est sine alio mediante, et per Christum deus, ideo in signum libertatis vir non debet habere velum, quod est subiectionis signum, quia vir omnis, id est potens vel sapiens. Vir orans aliquid a deo aut prophetans, id est secreta reserans, velato capite quasi non sit liber vir, deturpat caput suum, id est ipse cui illud facit velato capite. In aliis vero non opus est potest velare, sed non dum suo iudici se offert et colloquitur, in comparatione sua necesse est proprium. Omnis autem mulier, quia inferior est et subiecta viro, quia vir caput

est mulieris. orans autem prophetans non velato capite, scilicet sine signo subiectionis quod deberet viro, quia mediante viro ad dominum. deturpat eam suum vel ipse. Unum enim est, id est unum deturpat est.

Aug. in lib. quest. lxxx. iii.

[...] Aug. contra manicheos.

Aug. in eodem.

Aug. de trinitate.

Ambr.

Aug. · Amb. · Amb. · Amb. · Aug. de sermone in monte · Amb. · Aug.

et dicitur. Scripta sunt autem ad correptionem nostram. Demonstrat quare ista nobis etiam legenda et intelligenda sunt. Cum non dixerit in figura, ostendit iam non esse opus ut figurarum promulgationi celebrationi seruiamus. Et res ipsa manifesta sit ad correctionem nostram dico. In quos scilicet nos deuenerunt fines seculorum, id est sexta etas, qui in ultima seculi etate sumus, et eorum exemplis priorum magis corrigi debemus. Vel fines seculorum, id est in quos secularitas et carnalitas, scilicet amor rerum temporalium, in nobis finitur per Christum. Uobis tempus est si peccauimus. Itaque, id est quia et illi et isti beneficiis usi sunt et perierunt. Itaque ex consideratione qui se existimat stare per bona uideat ne cadat a se et a deo. Et stat qui stat a se, cadit qui cadit. Ideo autem uideat ne cadat peccando uel peccare alios faciendo. Vel illi qui presumentes de scientia cum scandalo fratrum edebant ydolothita et de doctrina pseudoapostolorum gloriantes iudicabant apostolum esse ipsis minorem. Superbia quoque amputatur ne per eam temptetur, sicut uidi temptari sunt et perierunt. Quia sicut illi moysi dechementes dominum temptauerunt, ita hii dechementes apostolo dominum temptant. Dico ne cadat, non quod penitus aliquis sine casu sit, sed Temptacio, id est peccati delectacio, non apprehendat uos, id est non ducat ad consensum. Ideo nulla sit in uobis temptacio nisi humana, id est non de hiis sine quibus ista uita non agitur. Vel apprehendat uos, id est non humana. Hortatur ut humana temptacio illos apprehendat, non alia. Humana et temptacio est ut in necessitate uel pressura non diffidat homo de deo auxilium humanum requirendo propter Christum quod parum humana temptacio est, quia perficitur apud deum. Vel humana temptacio est aliter sape quam res se habet. Est bono animo in unus amando suam sententiam uel inuidendo melioribus usque ad precidende communionis et condendi scismatis uel heresis sacrilegium peruenire diabolica presumptio est. In nullo autem aliter sapere quam res se habet angelica perfectio est. Humana quoque temptacio est, cum bono quis animo sed humanam tamen fragilitatem in aliquo labitur consilio uel cum ueritatem inuenit studio corrigendi, plus tamen quam ueritatis intellectum postulat. Nam quia homines sumus et spe angeli sumus quibus uite sue uectigale equabimur, si non est in nobis perfectio angelica non sit presumptio diaboli. Ideo autem temptacio uos non apprehendat, et si fiat, quia permittit deus per sathanam sic ad probandos uel excidendos bonos et puniendos malos. Non apprehendat dico nisi humana. Fidelis autem deus, quasi ego uos ad hoc hortor, sed deus est fidelis, id est uerax in promissionibus, qui se preclio

nem nam uiciss fines seculorum deuenerunt. Itaque qui se existimat stare uideat ne cadat. Temptacio uos non apprehendat nisi humana. Fidelis autem deus est qui non patietur uos temptari supra id quod potestis, sed faciet cum temptacione et prouentum ut possitis sustinere. Propter quod karissimi mihi fugite ab ydolorum cultura. Ut prudentibus loquor, uos ipsi iudicate quod dico. Calix benedictionis cui benedicimus, nonne communicatio sanguinis Christi est? Et panis quem frangimus nonne participatio corporis domini est.

rem suorum electorum forte promisit, qui non patietur uos temptari per se tribulatos supra id quod potestis ferre, quia uel cadere non sinit uel a casu erigit. Sed faciet cum temptacione et prouentum, id est uicturus augmentum. Vel et dat temptatum diabolo licenciam, ipse dat temptatis misericordiam. Ita faciet prouentum ut possitis perseuerantes sustinere, ne deficiatis in lucta, sed uincatis, quod sit per humilitatem. Humilitas et custodit in omni temptacione, ut illi non crepent in fornace qui non habent uentum superbie. Propter quod, quasi quia sola sacramenta non saluant et quia qui cadere permittit et qui auxilium dei non deest, propter quod o karissimi mihi fugite ab ydolorum cultura, id est abstinere ab omni societate ydolatrie, ne per hoc nascatur in domino temptacio. Nemo sit assiduus in ydolio nil sperat de eo, de eo et sperare est de deo dubitare, ut et Saul relicto deo qui ei fuerat pro delicto mortuus ad ydolatriam rediit. Sperans aliquid de ea, cui impresentiarum obfuit et in futuro gehennam ultrice generauit. Ideo apostolus istos hortatur fugere ab ydolatrie supersticione. Sunt enim comedentes sapientes ydolothita et offendiculo infirmorum quibus ydolatrie uidentur, uel ne ipsi infirmi ydolatre sint, edendo sub ydoli ueneratione et putando ydolum aliquid esse. Ut fugiatis loquor uobis ut prudentibus, id est loquor uobis aliquid quod prudentibus. Ideo uos ipsi iudicate, id est diligenter diiudicate quod dico, scilicet hoc. Calix, id est uel ita, ut prudentibus loquor, quia moneo uos fugere ab ydolatria et hoc monendo loquor infirmis, quibus sicut uos supra locutus sum, prudentibus et ipsi, quod dico an mala et bona sint, quasi per similitudinem et exemplum noui sacramenti ostendit ut faciliter suadeat, quia cum uerba non satisfaciunt soleret exempla et suadeant utique. Calix benedictionis, id est quasi ideo fugiendus est a cultura ydolorum, quia comedentes ut ydolothiti uni est cum demone, sicut per corpus Christi digne et spiritualiter sumptum unus est cum ipso Christo. Quia calix, id est potus sanguinis Christi benedictionis, id est per quem benedicimur, participantes cum et nos benedicimus, id est quem nos fideles exaltamus credendo et gratias agendo. Vel calix benedictionis cui benedicimus, id est potus calicis, qui non solum a Christo in cena est benedictus, sed etiam et nos sacerdotes cotidie benedicimus, nonne communicatio sanguinis Christi est, id est nonne facit nos habere quandam communionem et unitatem Christi, quasi utique facit. Et panis quem frangimus in sancta, id est participatio fracti panis in altari, nonne participatio corporis domini est, id est nonne facit nos esse unum cum ipso, facit utique. Nam qui Christi man

ducatur, vita manducatur. Sed quis audeat manducare dominum suum? Et tamen invitat nos ad manducandum. Qui manducat me vivit propter me. Et hec occiditur ut manducetur. Sed mortuos vivificat. Cum manducatur reficit nec deficit. Et vivit manducatus, quia surrexit occisus. Nec cum manducamus partes de illo facimus. Et quidem in sacramento sic fit. Et norunt fideles quemadmodum manducent carnem Christi. Unusquisque accipit partem suam. Unde et ipsa gratia partes vocantur. Per partes manducatur et manet integer totus. Per partes manducatur in sacramento, et manet integer totus in celo, manet integer totus in corde tuo. Totus enim erat apud deum patrem cum venit in virginem, et implevit illam, non recessit ab illo. Venit in carnem ut eum homines manducarent, et manebat apud patrem integer ut angelos pasceret. Sequitur. Quoniam unus panis exponit quomodo calix benedictionis et panis fiant accipienti caro et sanguis Christi, quia per hoc sumus unum cum Christo. Quoniam omnes qui participamus spiritualiter digne de uno pane, scilicet corpore Christi, et de uno calice, scilicet sanguine eius, licet multi simus, tamen sumus unus panis unione fidei, spei et caritatis, et unum corpus illi capiti quod est Christus, sumus per subministrationem operum caritatis, id est unum omnes sumus una ecclesia, id est unum in credendo fidei, spei et caritatis, et in mutua operum exhibitione. Per unitatem enim panis et unitatem corporis fidem et caritatem oportet intelligi, que si desit, iudicium sibi sumunt qui sumunt. Et quia unum corpus, unum sentire debemus dicere, ut fides sit una, unum habeat sensum. Ideo [illegible]. Typice autem unus panis et unum corpus ecclesia Christi dicitur pro eo quod sicut unus panis ex multis granis et unum corpus ex multis membris componitur, sic ecclesia Christi ex multis fidelibus caritate copulante connectitur. Hoc misterium pacis et unitatis nostre Christus in sua mensa consecravit. Qui accipit misterium unitatis et non tenet vinculum pacis, non misterium accipit pro se, sed contra se. Nulli autem ambigendum est tunc quemque corporis sanguinisque dominici participem fieri, cum membrum corporis Christi efficitur, nec alienari ab illius panis calicisque consortio, etsi antequam illum panem edat et calicem bibat, de hoc seculo in unitate corporis Christi constitutus abscedat. Quia illius sacramenti beneficio non privatur, cum ille hoc quod illud sacramentum significat invenerit. In illo enim sacramento corpus et sanguinem suum commendavit nobis, quod etiam fecit et nos ipsos. Nam et nos corpus ipsius facti sumus. Videte. Similitudo inducitur hic ad intelligendum quod supradictum est, quod qui de uno pane et calice participant fiunt participes cor-

Quoniam unus panis unum corpus multi sumus. Omnes qui de uno pane et de uno calice participamus. Videte Israel secundum carnem. Nonne qui edunt hostias participes sunt altaris? Quid ergo dico? Quod ydolis immolatum sit aliquid, aut quod ydolum sit aliquid? Sed que immolant gentes demoniis immolant et non deo. Nolo autem vos socios fieri demoniorum. Non potestis calicem domini bibere et calicem demoniorum. Non potestis mense participes esse domini et mense demoniorum. An emulamur dominum?

poris Christi, quod per hanc similitudinem apparet. Videte Israel secundum carnem, id est Israel carnalem, id est carnaliter legis precepta servantem, id est in umbris sacrificiorum servientem. Ideo autem secundum carnem, quia est Israel secundum spiritum videntem deum. Nonne ergo qui edunt hostias illas legis, scilicet carnalis Israel, participes sunt altaris? Sunt utique. Sic qui edit carnem Christi et sanguinem eius bibit, particeps eius fit. Vel ita potest legi ut Israel sit vocativus casus, quasi: Ita est de nobis sumentibus panem et calicem, ideo vos qui estis Israel, id est homines videntes deum, videte, id est discite, qualiter se habent ea que fiunt secundum carnem, id est carnalia, scilicet ydolatria. Sicut enim nos de uno pane et uno calice percipientes sumus conformes corporis Christi, sic qui edunt hostias ydolis oblatas fiunt participes altaris erroris, id est demonis [illegible]. Quid ergo? quasi: quare dico fugite a cultura ydolorum? Quid ergo dico, id est dicere intendo? Quod ydolis immolatum sit aliquid, aut quod ydolum sit aliquid magnum? Non hoc dico. Sed potius dico quod ea que gentes immolant demoniis [illegible], quia in ydolo diabolus colitur, quod est peius ydolo. Et quia ab ydolatria prohibebat, ideo locus iste suspectus erat, ideo ne putaretur non nocere si de sacrificiis ederent ydolorum, quia ydolum nichil esse confirmavit, et ydolum nichil esse, ne se non prohibere ista ideo quod ydolum aliquid sit, sed quia demoniis et non deo immolantur. Neque se excusaret quia ydolis insensatis dedita non sunt, demoniis magis dedita sunt, quod est periculosius. Nam si tamen ydola coleret, sicut eos non adiuvaret, ita nichil nocent, quia nec ydola nec eis immolata aliquid sunt, id est nichil per se possunt sive ad iuvandum sive ad nocendum. Sed malis spiritibus est insita malicia quedam et malivolentia nocendi nobis. Nolo autem vos. Dico quod immolant demoniis, ego autem nolo vos qui fideles estis fieri socios demonum, quod [illegible] immolantibus, scilicet consentia ydoli vel consentia fratris qui perimitur exemplo [illegible]. Ad hoc genus pertinent consultationes et pacta quedam significationum cum demonibus placita atque federata, qualia sunt molimina magicarum artium aruspicum et augurum, atque ligature et remedia que fiunt in incantationibus et quibusdam notis vel in quibusdam rebus suspendendis et illigandis. Non illi absque genere perniciose superstitionis segregandi sunt, qui genethliaci ob natalium dierum considerationes, nunc autem vulgo mathematici vocantur, qui conantur actionum eventa predicere. Ideo nolo, quia: Non potestis bibere calicem domini et calicem demoniorum, id est non potestis simul unire deo et demoniis pariter. Non potestis esse participes mense domini, id est unius dei, et demonum, id est non potestis esse unius dei et demonum. Deum inse illis amantissimum [illegible]. An emulamur dominum, id est ad iram provocamus eum vel invidemus ei ydolothita comedentes, quod non debemus.

Aug.
Amb.
Aug. contra Maximinum.
Aug. in p[salmo] xcvi.
Aug. de doctrina christiana.

meum. et in servitutem redigo. ne forte cum aliis predicaverim ipse reprobus efficiar. Nolo enim vos ignorare fratres quoniam patres nostri omnes sub nube fuerunt et omnes mare transierunt. et omnes in moyse baptizati sunt in nube et in mari. Et omnes eandem escam spiritalem manducaverunt et omnes eundem potum spiritalem biberunt. Bibebant autem de spiritali consequenti eos petra. Petra autem erat christus.

Ambr. vitia et motus corporis, et in servitutem redigo. Ambr. Est alio videre servientem quasi subditum non suam sed expressam voluntatem. Ideo ita facio ne forte cum aliis predicaverim ipse reprobus efficiar, id est a deo reprobatur. Hoc timore nos terruit apostolus, quod et faciet aliquem timere. Nos igitur terret suo exemplo, dicens se timere quia cito contingere possit. Et aliis magis cavendum est ne offendendo sint reprobi. Sequitur. Nolo enim vos ignorare. In precedentibus abstinere a licentia induxit suasit exemplo suo docuit. Hic exemplo Iudeorum qui negligentia sua offenderunt nos sollicitos facit, ostendens amissis per sacramentum veterem comitationem penam non evasisse. Quia nolentibus continere sic est agendum ut dixi. Non enim baptismus et cetera sacramenta sufficiunt, ut quidam putant. Sicut nec Iudeis beneficia dei valuerunt cum postea peccaverunt. Nolo enim vos ignorare omnes quia patres nostri, scilicet institutores nostre fidei, omnes, scilicet tam boni quam mali, fuerunt sub nube protegente eos ab estu, et Egyptios ne viderent abeuntes. Vel sub nube fuerunt quia in figura nostri contingebant illis omnia. Et omnes mare transierunt, transitis hostibus mare rubrum. Et omnes in moyse, id est in ducatu moysi, omnes baptizati sunt in nube et in mari, id est purgati per ista signa illa, quia per ea iam a morte imminente liberati sunt, et ab ignorantia domini qua premebantur. Et omnes gentes mundati purgati sunt ad accipiendam legem. Et omnes eandem escam manducaverunt, scilicet manna, et eundem potum biberunt, scilicet aquam de petra. Manna et aquam que fluxit de petra dicit spiritalia, quia non natura, non mundi lege, sed dei virtute parata sunt, sine elementorum commixtione. Spiritalia et in se figuram futuri mysterii, quo nos simus in memoriam Christi. Ideo et panis angelorum dictus est, qui virtute qua angeli subsistunt creatus est. Hoc significans quod de celo venturus erat qui spiritualiter pasceret. Unde manna prius dominico die venit de celo ad satietatem populi. Hoc et sed hic et vere escam et potum illorum dicit spiritalem, id est spirituale aliquid significantem. Sequitur. Vel bibebant autem de spiritali petra, quia dei virtute ex ea fluebat aqua. Consequente eos, id est satisfaciente voluntati eorum, quia quocumque ierunt aque inundantes secute sunt eos. Sic Christus in deserto huius mundi suos comitatur. Vel de petra consequente, id est secuta unitatem significante, de qua subdit. Petra autem erat Christus in signo. Solet enim res que significat nomine rei quam significat nominari. Sunt enim Christus petra non per substantiam sed per significationem. Unde et recte sequens dicta est petra. Quam intelligitur Christus, ubi enim deficiebat eis humanum subsidium, adfuit Christus. Et enim petra aquam dedit illis. Sed Christus patres nostri, non illorum, quia eis nos fideles sumus, non illi

superbi, et aliquantum de bonis patribus. Omnes sub nube fuerunt, ideo in Christum, sed non mutantur. Et omnes in moyse baptizati sunt in nube et in mari. Baptizati dicuntur in moyse in nube et in mari, quia illa omnia gerebant formam nostri sacramenti, id est baptismi. Quoniam moyses Christum, nubes spiritum sanctum, mare rubrum baptismum significat sanguine Christi consecratum. Populus transiens significat fideles. Mors Egyptiorum significat ablutionem peccatorum. Illa igitur omnia nostri fuerunt signa. Illa enim significante gesta sunt que in nostra sanctitate complentur, que et futura pronuntiabant, ut per ista legitur in sententia cognoscitur. Vel aliter. Omnes in moyse, id est illo duce, baptizati sunt in nube et in mari, id est signum baptismi acceperunt, quod non credentibus non valuit. Locus quidem est quod dicatur mare transierunt. Hic exponit et ait: omnes baptizati sunt in moyse in nube et in mari. Si igitur significatio maris tantum valuit species baptismi, quantum valebit. Sicut quod gestum est in figura, nunc etiam populum ad manna perduxit, quod exhibebit Christus in veritate sui baptismi, nunc etiam per eum populo. Per baptismum namque credentes occisis omnibus peccatis tamquam hostibus, et hinc ad manna. Quid est manna? Panis vivus qui de celo descendit. Sequitur. Et omnes manna eandem spiritualem quam et nos. Et dicit spiritualem, ostendens eandem spiritualiter intellexisse. Et hic de omnibus manducantibus, sed quia spiritualiter debent intelligi, et enim exponitur. Petra erat Christus quia a petra eiusdem fluxerunt. Et exponendo hic eam materia introducit intellectum. Vel et sensus: manducaverunt escam utramque, corporalem et spiritualem, sed spiritualem eandem quam et nos, corporalem vero alteram, id est manna, quod significat Christum nos credentibus esse. Alii vero, scilicet qui non credentes manducaverunt, mortui sunt in eternum. Quia non moyses et alii boni? Quare? Quia cibum visibilem spiritualiter intellexerunt, spiritualiter esurierunt, spiritualiter gustaverunt, ut spiritualiter satiarentur. Et nos hodie accipimus visibilem cibum, sed aliud est sacramentum, aliud virtus sacramenti. Sacramenta illa fuerunt, sacramenta sunt et nostra, utraque eiusdem rei, quoniam manna et Christum significavit. Hunc panem significat altare dei. Christus est panis qui de celo descendit. Si quis manducaverit ex hoc pane non morietur in eternum. Sed quia pertinet ad virtutem sacramenti, non ad visibile sacramentum. Qui manducat intus, non foris, qui manducat corde, non qui premit dente. Ideo apostolus vigilanter non simpliciter ait manducaverunt escam, sed addit spiritalem, quia spiritalem eandem manducaverunt quam et nos, nam corporalem alteram, quia illi manna, nos aliud. Ita vigilanter ait patres nostri, non illorum, per hoc tamen bonos significans, quorum nos fideles sumus, non illi fuerunt. Quia eandem spiritalem escam manducaverunt quam et nos, tamen illi aliud, aliud nos, sed specie visibili aliud, quod tamen hoc idem significaret virtute spirituali. Sequitur. Et omnes biberunt potum utrumque, corporalem et spiritualem, sed spiritualem eundem quem et nos, corporalem vero alterum, id est aquam que fuit signum

sanguinis (et)c. Id est credentibus effectum spiritualem
(con)ferens. potum quem biberunt ipsi et nos bibimus.
quod illorum potus nostri signum. Nota quod idem effectus
est nostri. sed non tamen. quia nostri in nostris sacramentis. sed
per illa tunc pro nobis. Idemque idem spiritualem potum. in ebibus
nostris et illorum. quod id in mysterio est cibus et potus illorum
quod noster. sed significatione idem non specie. quod idem (et)c. illis in petra
est significatus. nobis in carne manifestatus. et in al
tari sub specie panis significatur. In signis itaque
diversis eadem est fides. sed illi venturum nos venisse
credimus. Idem non autem simpliciter eundem potum. sed ad
dit. spiritualem. spiritualem enim eundem biberunt. quem
nos corporalem non eundem. Quod et biberunt. bibebant
autem (et)c. Eos petra spiritu s(cilicet) quod Christum significabat. et
fidi id sunt. comanente (con)tinue in fide. videre sig
na variata. ubi enim petra erat (et)c. nobis quod in al
tari dei portio est (et)c. Si speciem visibilem attendas.
aliud est. si intelligibilem significationem eundem po
tum spiritualem biberunt. Erant enim in illo populo quidam spiritu
aliter intelligentes habentes fidem. quae postea revelata
est non ad legis litteram. sed ad gratiam specie pertinen
tem. et sed hi eundem potum biberunt de spirituali pe
tra. de qua (et)c. Petra autem erat (et)c. In signo percussa est
petra de virga bis. Gemina percussio enim ligna
crucis significat. De petra educta est aqua accedente
virga. quia ligno accedente ad petram Christum gratia
spiritualis manavit. Considerandum hoc loco notanda est.
non aliquid significativa earum rerum quas significant nomine ap
pellari. Sed non (et)c. Ostendit temporalia beneficia
iudeis collata tam bonis quam malis. et in mali
perierunt. quia his omnibus beneficiis ad litteram usi fu
erunt. sed non est beneplacitum deo in pluribus eorum. unde
eorum s(cilicet) in illis quos offenderet deus. Et dicit non in pluribus
ostendit quod aliqui erant ibi. in quibus beneplacitum est
deo. Id est erant omnibus communia sacramenta. non tamen omnibus
communis erat gratia quae est virtus sacramentorum. Ita et nunc
Baptismus communis est omnibus baptizatis. sed non virtus bapti
smi. id est ipsa gratia. Nam id est quod ita apparet. quia in
quibusdam eorum non est beneplacitum deo. nam id est quia prostra
ti sunt in deserto. ne a putrentis homines sinaxis
se habet. Subdit. Hec autem sunt non dico dicta. vel scrip
ta. sed facta in figura nostri. non enim prophetas tamen hec facta
sunt. sed et propter nos. s(cilicet) propter correptionem nostram. Illi e
nim pene figure fuerunt nostrarum penarum. quanto enim
pene ille sunt. quam non ille figure fuerunt. Sic enim in
bonis nostro melius est id quod per figuram signatur. quam
ipsa figura. ut regnum celorum. melius est quam terra p(romissionis)

Sed non in pluribus eorum
beneplacitum est deo. Nam
prostrati sunt in deserto.
Hec autem in figura facta
sunt nostri. ut non simus concu
piscentes malorum sicut
et illi concupierunt. Ne
que ydolatre efficia
mini. sicut quidam ex ipsis
quemadmodum scriptum
est. Sedit populus man
ducare et bibere. et sur
rexerunt ludere. Neque
fornicemur sicut quidam ex
ipsis fornicati sunt. et ce
ciderunt una die xx
tria milia. Neque temp
temus Christum. sicut quidam e
orum temptaverunt. et a ser
pentibus perierunt. Neque mu
rmuraveritis sicut quidam eorum
murmuraverunt. et perierunt ab
exterminatore. Hec autem omnia in figura contin
gebant illis. Scripta sunt autem ad correctio

nis nostre. Ita in malis longe peius est quod signi
catur quam figura significans. ut gehenna pe
ior est quam ulla terrena atroci pena temporali. Omnes
enim pene minores sunt gehenna. Id est vigi
lantia maiore cavenda. ut non (et)c. quia in figura
nostri facta sunt ita. considerantes illorum suppli
cia. non simus concupiscentes malorum sicut illi. quia non ita per
eamus sicut illi. ne similiter pereamus. Neque efficiamini ydo
latre per ydolatria. Illos enim tangit qui in ydolio epu
labantur. putantes se immunes a crimine.
Non efficiamini dico. sicut quidam ex ipsis fuerunt
quemadmodum scriptum est in exodo de illis. Sedit
populus. id est quidam de populo. totum pro parte posuit. Sedit
inquam manducare. ibi coram vitulo. ita et
nos in ydolio per commemorationem illorum vo
tant ea quae in corinthiis sunt. ostendens quod conti
nuata sunt in iudeis. et surrexerunt ludere. id est ludos
facere in veneratione vituli. vel ludere. id est adora
re. quod est ludo puerorum simile. Facilis enim ad lu
sum est pueritia. Quod autem lusum puerili tam simile
est. quam ydola adorare. Neque fornicemur. non aliqua
in nobis fuerint. sicut quidam ex ipsis fornicati sunt. cum
madianitis mulieribus. Et ideo occiderunt una
die xx iii milia. Neque temptemus Christum. ut fecerunt
illi quidam desperantes de resurrectione. sicut quidam eorum temp
taverunt dicentes. Numquid poterit parare mensam
in deserto. Nota Christum esse deum quem temptave
runt iudei. Et ideo a serpentibus perierunt. donec ser
pens eneus erectus est. quem qui intuebantur
a morsibus serpentium sanabantur. Neque mu
rmuraveritis. vel quia minora dona spiritus habetis
contra deum. sicut quidam eorum murmuraverunt contra moysen
et ideo perierunt ab exterminatore. angelo qui exterminnos p(ro)
misse terre eos percussit. Hec autem omnia. quia propter
sua peccata hec eis contigerunt. non tamen propter hoc. sed ut
significarent. quia pro similibus puniremur. Id est hec ergo autem hec autem
omnia contingebant illis in figura nostri. Scripta sunt autem ad cor
rectionem. vel hec enim exempla ad correctionem nostram proposita
sunt. ut aut premium si obedientes fuerimus.
aut pretiosiorem penam inobedientes incurramus.
Ad hoc enim relata sunt peccata eorum pene. ut corri
gamur. Aliter erit maior pena. Sed hec apti
te est ille liber necessarius et accipiuntur a nobis.

id est illa rerum
signa iam non sit
necesse observa
ri a nobis. dum

dicit.
dicit.
dicit.
dicit.
dicit.
dicit. contra falsum.

ut euangelium Christi praedicans
sine sumptu ponam
euangelium, ut non abu-
tar potestate mea in
euangelio. Nam cum liber
essem ex omnibus omnium me
servum feci ut plures
lucrifacerem. Et factus
sum Iudaeis tamquam Iudaeus
ut Iudaeos lucrarer.
His qui sub lege sunt quasi
sub lege essem, cum ipse
sub lege non essem, ut eos
qui sub lege erant lucri-
facerem. His qui sine lege
erant tamquam sine lege essem,
cum sine lege Dei non essem, sed
in lege essem Christi, ut lucri-
facerem eos qui sine lege
erant. Factus sum infirmis in-
firmus, ut infirmos
lucrifacerem. Omnibus omnia
factus sum ut omnes sal-
vos facerem.

iudicarim quoniam quod dicit sub interrogatione
ita. Quae est ergo merces mea, id est quid faciendo vel quam
mercedem aeternam habebo? Respondet ita, scilicet ha-
bebo mercedem, si tantam virginitatem habeo cari-
tatem, ut praedicans euangelium Christi, id est sine sumptu po-
nam, id est stabiliam illud euangelium, et non abutar po-
testate mea in euangelio praedicando, quod esset si acciperet
quod tamen non libere argueret, vel infirmus comparatione
est. Vel iste sensus: mercedem habeo si ex dilectione
ita facio ut potius patiar penuriam quam
abutar potestate, quod utique facerem si sum-
ptuosum credentibus euangelium esse imponerem
exigendo vel indiscrete accipiendo non offen-
derem; tamen forte hoc contingeret quod pertineret ad hoc sibi
euangelizari ut euangelium venderet; per quod et viguit
euangelicae auctoritatis et languerent liberalitas re-
pellerentur humanae et infirmitati non compateretur
propter quod ista et alia feci. Secundum. Nam cum liber
quasi hoc utique quod dixi factum non, et maius feci, scilicet cum
liber essem ex omnibus, id est nullius vitiis obnoxius, feci
me servum omnium, non quomodo vis omnium servum esset. Ser-
vum omnium se fecit dicit, dum se pro humiliatione similem
omnium imbecillium exhibuit, ut eos per patien-
tiam firmaret ad salutem suam confovens
animos illorum; et hoc feci ut plures lucrifacerem, id est lu-
crum praedicationis meae facerem, et ergo me modi-
ficavi omnibus quod tractat. Factus sum Iudaeis tamquam
Iudaeus in cibis accipiendis, vel non accipiendis,
et in his multis, Timotheum circumcido, quod non quasi simu-
lasse videtur, quod solent adulantes facere. Vel ut
Augustinus dicit: divinus et medicus spiritualis sciens omnium casus et
vulnera, magna industria confovet illos et com-
patitur. Factus ergo est Iudaeis tamquam Iudaeus, quod propter scan-
dalum illorum circumcidit Timotheum, et purificatus as-
cendit in templum, ne occasionem per eum acciperent blas-
phemandi; et hoc ideo ut Iudaeos lucrifacerem, vel lu-
craretur Christo. His qui sub lege sunt, scilicet Samaritanis
qui quinque libros Moysi tantum receperunt, quibus non erat
nomen Iudaei. Factus sum quasi sub lege essem, dum non
negat legem esse a Deo, sed ex ea docet Christum, sicut
mulier Samaritana per legem docta docet, dicens:
scio quia Messias venit. Cum tamen ego ipse non essem
sub lege servilis, et quia eis ita factus sum, ut lu-
crifacerem eos qui sub lege erant. Vel sub lege erant
Samaritani intelliguntur; sunt autem ex origine
Persarum et Assyriorum, quos rex Assyriorum, sublatis
filiis Israel, posuit ad incolenda loca Sama-

riae, et factus sum His qui sine lege erant, id est gentibus,
tamquam sine lege essem, dum eis assentitur secundum philo-
sophicas rationes mundum factum esse a Deo, et quam in
eo fecit animam esse immortalem, et ab ipso nos ho-
riginem habere, et huiusmodi. Cum tamen non essem sine lege Dei,
sed essem in lege Christi, non in iudaica; et ideo ita factus sum
ut lucrifacerem eos qui sine lege erant, id est gentiles. Et factus sum infir-
mis in fide infirmus, abstinendo a licentia carnis,
ut lucrifacerem infirmos. Quod per singula. Omnibus
omnia factus sum, quod omnium sectator essem per prudentiam,
et spiritualis apostolus omnibus cessit, propter omnium tamen ne religi-
onis non excessit, quia non cessit ad hoc cessit, ut pro-
ficerent. Vel in subditis, ut omnes facerem salvos. Ambrosius.
Deinde quod nihil aliud factus sum in ... Iudaeis, id est dissen-
tire Iudaeorum. Hieronymus et Augustinus. Vult ergo Hieronymus quod non in
de vere fuerit, et legalia non vere servaverit, sed di-
spensatione simulaverit; et volebat ergo legalia
illa post Christum sine peccato posse servari. Augustinus non a-
it, quod illud non se Iudaeum, et illa legalia serva-
re simulaverit, sed vere Iudaeus fuerit, et vere non spe ponens
illa legalia servaverit, quod dicebat post Christum sine
peccato posse servari. Iniquum ergo tamen: factus sum in-
firmis Iudaeus. Ideo dicit tamquam, quia non vere Iudaeus erat, sicut non
vere gentilis, quibus in aliquibus et in his multis assensit, non tamen
cultui idolorum, quia in Christo ... non circumcisione aliquid
non spiritum dispensationem itaque simulabat se Iudaeum,
sed Augustinus dicit hoc fuisse compassionem misericordiae, non simulationem,
quod ministrat aegroto, sicut qui aeger est non febricitans
habere mentitur, sed animo condolentis cogitat quemadmodum ser-
viri sibi vellet si aegrotaret. Dicit ergo alio modo
factus sum ut Iudaeus, quod non simulandi versutia, di-
sed compatiendi misericordia; id est non ita hoc dixit ut se fin-
geret Iudaeum, sicut quidam putaverunt; liber ergo illa fecit sicut a-
it. Circumcisus quis vocatus est, non adducat praeputium, id est
non sic vivat quasi praeputium adduxerit. Alibi ait: cir-
cumcisio tua praeputium facta est. Secundum ergo hanc senten-
tiam fecit illa, quod non intellegentibus et parum intellegentibus
simulasse putatus est. Iudaeus ergo erat, et circumcisus vocatus
noluit adducere praeputium, id est noluit ita vivere
ac si circumcisus non esset; hoc ergo iam in potestate habe-
bat, et sub lege quasi servilis non erat. Vere ergo non
ficte ut Iudaeus, quia erat verax, sicut non fallacia gen-
tilem se finxit, sed licenter omnibus cibis quos ex Dei nam
Iudaei prohibitis eum, quoniam omnis creatura Dei non sola
te sed vere bona erant. Sic ergo hos ritus gentilium
vere sic et Iudaeorum sacramenta non fallacia suscepit, ut ille simplex
non esset duplex: aliud habens in corde, aliud in ostensione.

Aug.
Amb.
Amb.
Amb.
Amb.
Amb.
Amb.

Omnia autem facio propter evangelium ut particeps eius efficiar. Nescitis quod hii qui in stadio currunt omnes quidem currunt sed unus accipit bravium. Sic currite ut comprehendatis. Omnis autem qui in agone contendit ab omnibus se abstinet. Et illi quidem ut corruptibilem coronam accipiant nos autem incorruptam. Ego igitur sic curro non quasi in incertum. Sic pugno non quasi aerem verberans. Sed castigo corpus

Cum .n. ante con(sen)sissem in ep(isto)la quo(modo) in p(ro)ticer(e)t. io
fac(tu)s sum iudeis t(anquam) iudeus. ex fallacia suscep(isse) sacra
menta iudeor(um) .e. i(de)o gentib(us) fac(tu)s sum t(anquam) gentilis. n(on) in
susceptis fallacie ut(ique) grecum. uti respondisti. in eo
sem(per) gentib(us) t(anquam) gentilis. q(uod) indifferent(er) p(er)misit.
nesci(en)s ei(us) o(mn)ib(us) ...
...
ar(bitr)atus serv(ar)e ... [remaining gloss lines too abbreviated to read reliably]

dinb.

dug. in p(salmo) xxx. viii.

Multi vocati sunt pauci sunt electi.

Ideoq(ue) iusto

dug. in p(salmo) l vii.

Idem in eode(m).

dinb.

dinb.

non habemus potestatem hoc operandi? Quis militat suis stipendiis umquam? Quis plantat vineam et de fructu eius non edit? Quis pascit gregem et de lacte gregis non manducat? Numquid secundum hominem hec dico? An et lex hec non dicit? Scriptum est enim in lege Moysi: Non alligabis os bovi trituranti. Numquid de bobus cura est deo? An propter nos utique dicit? Nam propter nos scripta sunt: Quoniam debet in spe qui arat arare, et qui triturat in spe fructus percipiendi. Si nos vobis spiritualia seminavimus, magnum est si carnalia vestra metamus? Si alii potestatis vestre participes sunt, quare non potius nos? Sed non usi sumus hac potestate, sed omnia sustinemus ne quod offendiculum demus evangelio Christi. Nescitis quoniam qui in sacrario operantur, que de sacrario sunt edunt, et qui altario deserviunt cum altario participant? Ita et dominus ordinavit his qui evangelium

aug.
aug.

·i· accipiendi· operandi· vel· aut· percipiendi· ut hostem loquitur. Vel secundum aliam litteram· non habemus potestatem non operandi· quasi habemus etiam potestatem operandi manibus nostris· i· cessandi a labore manuum. In hoc enim abstinere coapostolos reprehendisse videtur Barnabas.

Quis militat. Id est. probat hoc per similitudines humanas, id est licere sibi et aliis supponi auctoritatem legis et ipsius domini concludens quod recte utique sicut nos sicut illi hanc potestatem habemus. Quis mi· suis sti· un·. Quis pla· vi· et de· f· e· non ed·. Quis pa· g· et de· la· non man·. utique nullus. lac gregis dicit quod a plebe temporalis datur. Hec ideo satis indicat apostolus non sibi aliquid usurpasse ultra debitum coapostolos suos. Sed sic dominus constituit ex evangelio viventes panem gratuitum manducabant ab eis sumptum. quibus gratuitam gratiam predicabant. Hoc quod secundum humane consuetudinis licentiam dicta sunt. Numquid secundum ho. Num hec dico· i· humana similitudine tantum hoc probo. An non et lex dicit. i. immo lex Moysi hoc probat utique. Scriptum est enim in lege Mo. Non al· os bo· tritu· i· non prohibebis predicatorem vivere de evangelio· i· de predicatione. sed neque videantur adulta esse dicta subdit. Numquid de bobus cura est deo. ut de eis in lege precipiatur. non pro bobus hoc dicitur. quasi propter nos tantum dicit. quasi non. An propter nos utique dicit. quasi dicit utique. Nam id est. quasi vere hoc propter nos hoc dicit quasi et alia eius spectant ea. propter nos scripta sunt. ut hoc ipsum est unum. Quoniam qui arat· i· predicator qui corda aperit ad fidem debet arare in spe stipendii corporalis. non propter hanc spem non vel hoc debet esse intentio sua sed finis intentio sua sit querimus· i· bonos animas quasi grana a paleis discernit. morum qualitate debet licet hoc facere in spe percipiendi fructus· i· stipendiorum. Si nos vobis spiritualia. probavit per similitudines nunc probat per rationes quasi licet eis accipere quasi nunc potestatem accipiendi habemus quasi si nos seminavimus· i· de spiritu sancto ea que spiritum nostrum vivificant vel que a spiritu sancto data sunt scilicet verbum dei et ministerium regni celorum est magnum si nos metimus ad sustentationem vite carnalia· i· hec temporalia que vite indigentie carnis inderunt. Si alii sunt. Hec a minori probat sibi

aug.

licere sumptus ab eis accipere· dicens· si alii scilicet pseudo sunt parti· vestre po·· i· tam potentie vestre· non nos ipsi· quare non potius nos apostoli qui causa salutis vestre laboravimus. Sed non usi· id est· quasi ecce manifestum est quod licet nobis accipere· sed tamen non sumus usi hac po· et quia forsan enim non egere dicerent· quod hoc subdit apostolus sed omnia susti· neque offe· de· evangelio Christi· quasi si acciperet apostolus tamen pseudo libere acciperent· et sic in predicatione durarent· et ita impedimentum fieret evangelio. Vel ego vere glorie christiane vestre mallet licita quam illicita fieri. Vel ideo hoc dicit quia forsan et ibi avari erant· et ideo apostolum odirent· si quicquam ab eis acciperet. Vel hoc ideo dicit quia si acciperet ab eis putarent se emisse licentiam peccandi· et ita libertatem arguendi apostolus minueret. Nescitis· id est. Redit rursus ad illud quasi incepit· et atque· vel confirmans· i· pluribus rationibus ostendens· quasi licet accipere· tamen non faciat· et facit· ideo hoc quia est qui vivat in non laborat. Hoc ergo vere probat se potestatem habere accipiendi per similitudinem sacerdotum gentilium vel iudeorum· cui rei illis consentit· non filere faciat hic ociosum quia usus testimonium confirmat· quasi licet eis accipere quasi per hoc patet· qui in sacrario· i· in templo operantur· ut artifices que de sacrificio sunt edunt. Et qui altario deserviunt· ut sacerdotes· cum altari participant· quasi preter hoc de hiis offeruntur altari. Vel nescitis hoc. Vel illud de gentilibus sacerdotibus dicit· sed qui in sacr· o· i· hoc de iudeis. qui altario de· per sacrificium in altare replegerunt. per altare iudeorum. quasi sacrificium ministeriorum quasi offeruntur parte sumunt.

i· sic hoc fit. Ita et dominus Christus ordi· i· stabiliter disposuit de predicatoribus ordi· i· hoc quoque anuntiant· evangelium· i· predicatoribus quod disposuit scilicet vivere de evangelio· hoc stabiliter

fecit. ut expeditiores sint ad predicandum ver-
bum dei. q. licentiam dominus dedit eis qui misit eos
ad predicandum dicens. Ecce ego mitto vos etc. et
paulo post in eadem domo manete edentes et bi-
bentes que apud illos sunt. dignus est enim operarius mercede
sua. Ego autem. q. tot iuribus constat licere. ego autem
nullo horum. i. auctoritate vel exemplo usus sum
i. in accipiendo. Et ne forte quisquam arbitretur. id
circo accepisse non. quia illi non dederint. ideo sua
potestate. hoc totiens hac de causa dixisse. ut de
inceps daretur sibi. Non scripsi. [illegible]

[illegible]

annuntiavit: de evangelio vivere. Ego autem nullo horum usus sum. Non scripsi autem hec ut ita fiant in me. Non est enim magis mihi mori quam ut gloriam meam quis evacuet. Nam si evangelizavero non est mihi gloria. Necessitas enim mihi incumbit. Ve enim mihi est si non evangelizavero. Si enim volens hoc ago mercedem habeo. Si autem invitus dispensatio mihi credita est. Que [illegible]

est ergo merces mea

Si autem voluntarie facit. dignus est mercede.
quia consentit deo. [illegible]

[illegible]

Aug' de [illegible] que est ergo. q. [illegible] ex voluntate [illegible]

dub.

Aug' in sermone in monte.

Aug' de ope monachorum.

Aug' de ope monachorum.

Aug' de sermone in monte.

dub.

non h̄ńs potestatē hoc
opandi. Qs militat su
is stipendiis unq̄? Qs plā
tauit uineā. ⁊ de fructu
eí n̄ edit? Qs pasc̄ gregē
⁊ de lacte greg̃ n̄ mādūcat.
Nūqd scd̄m hōiē h̄ dico.
An lex h̄ n̄ dic̄? Sc̄ptū ē. n̄.
in lege moysi. Nō alligab̄
os boui triturāti. Nūqd de
bob̄ cura ē dō? An ṗṗ nos
utiq; dic̄? Nā ṗṗ nos sc̄pta
st̄. Qm̄ deb; in spe q̄ arat
arare. ⁊ q̄ triturat in spe fruct̄
ṗcipiēdi. Si nos uob̄ sp̄ia
lia seminauim̄, magn̄ ē
si carnalia ūra metam̄? Si
...
q̄ in sacrario opant̄. q̄ de sacrario st̄ edūt. Et
q̄ altario deseruiūt cū altario partici
pant̄. Ita ⁊ dn̄s ordinauit his q̄ euglīn

Aug.

Aug.

Aug.

Aug.

Amb.

Aug.

[illegible]

annuntiant de eu(an)g(e)lio uiue(re). Ego aut(em) nullo horum usus sum. Non scripsi aut(em) hec ut ita fiant in me. Bonu(m) e(st) enim mag(is) m(ih)i mori q(uam) ut gl(ori)a(m) mea(m) q(ui)s euacuet. Na(m) si eu(an)g(e)lizau(er)o n(on) e(st) m(ihi) gl(ori)a. Necessitas enim m(ihi) incu(m)bit. Ve enim m(ihi) e(st) si non eu(an)g(e)lizauero. Si enim uolens hoc ago m(er)cedem habe(o). Si aut(em) inuitus dispensatio m(ihi) credita e(st). Que est (er)g(o) merces m(e)a.

[illegible]

dub.

Aug(ustinus) in sermone in monte.

Aug(ustinus) de ope(re) monachorum.

Aug(ustinus) de ope(re) monachorum.

Aug(ustinus) de sermone in monte.

dub.

Aug.

.i. accipiendi. operandi .i. artificio parcipiendi. ut habentes loquitur. Vel secundum aliam litteram. quod habemus po. non op. quasi habemus sumptum potestatem operandi manibus nostris .i. cessandi a labore manuum. unde et abstinet eo apostolos reprehendisse videtur ad hoc.

Aug.

Quis militat &c. probat hoc per similitudines humanas. ideo licere sibi et aliis. et supponit auctoritatem legis. et ipsius domini tandem. quasi recte utique sumus nos sicut illi hanc potestatem habemus. Quis mi. su. stip. un. Quis pla. vi. et de f. e. non ed. Quis pa. g. et de la. n. ma. utique nullus. lac gregis dicitur quod a plebe propositis datur. his ubi satis in dicatur apostolus non sibi aliquid usurpasse ultra debitum eo apostolos suos sed sic dominus constituit ex evangelio viventes. pane quotidiano manducabant ab eis sumptum. quibus gratuita gratia predicabant. hoc quod secundum humane consuetudines necessaria dicta sunt.

Aug. Aug.

Numquid secundum ho. utique hec dico .i. humana similitudine tantum hoc probo. An non et lex dicit hec .i. immo lex Moysi hoc idem probat utique. Scriptum e. e. in le. mo. Non al. os. bo. tri. .i. non prohibebis predicatorem vivere de evangelio .i. de predicatione. sed ne hoc videatur ad litteram esse dictum subdit. Numquid de bobus cura est deo. ut de eis in lege precipiat. non pro bobus hoc dicitur. quia propter nos tantum dicit quod ita ait. An propter nos utique dicit. quasi dicit utique. Nam &c. quasi vere hoc propter nos hoc dicit. quia et ista et alia eiusdem spectantia propter nos scripta sunt. ut hic ipsum est unum. Quoniam qui arat .i. predicator qui corda aperit ad fidem. debet arare in spe stipendiorum temporalium. non propter hanc spem tamen. sed hoc debet esse intentio sua et finis in ministerio suo. Et qui triturat .i. bonos a malis quasi grana a paleis discernit morum qualitate debet scilicet hoc facere in spe percipiendi fructus .i. stipendiorum.

Amb.

Si nos vobis spiritualia &c. probavit per similitudines. nunc probat per rationes. quod liceat eis accipere quasi vere potestatem accipiendi habemus. quia si nos seminavimus vobis spiritualia .i. ea que spiritum vestrum vivificant. vel que a spiritu sancto data sunt. scilicet verbum dei et ministerium regni celorum. est magnum si nos metimus ad sustentationem vite carnalia .i. hec temporalia que vite et indigentie carnis sunt utilia et sic hoc fit.

Aug.

Si alii &c. fere a minori probat sibi

non habemus potestatem hoc
operandi. Quis militat su-
is stipendiis umquam? Quis pla[n]-
tat vineam et de fructu
eius non edit? Quis pascit gregem
et de lacte gregis non manducat?
Numquid secundum hominem hec dico?
An et lex hec non dicit? Scriptum est enim
in lege Moysi: Non alligabis
os bovi trituranti. Numquid de
bobus cura est deo? An propter nos
utique dicit? Nam propter nos scripta
sunt. Quoniam debet in spe qui arat
arare, et qui triturat in spe fructus
percipiendi. Si nos vobis spiritua-
lia seminavimus, magnum est
si carnalia vestra metamus? Si alii potesta-
tis vestre participes sunt, quare non potius nos? Sed non
usi sumus hac potestate, sed omnia sustinemus, ne
quod offendiculum demus evangelio Christi. Nescitis quoniam
qui in sacrario operantur, que de sacrario sunt edunt? Et
qui altario deserviunt, cum altario partici-
pant? Ita et dominus ordinavit his qui evangelium

et sic hoc fit. Ita et dominus Christus ordinavit .i. rationabiliter disposuit de predicatoribus. ordinavit his qui annuntiant evangelium .i. predicatoribus quod disposuit scilicet vivere de evangelio. hoc rationabiliter

licere sumptus ab eis accipere. dicens si alii scilicet pseudo sunt participes potestatis .i. tam potenti vestre .i. non nos ipsi. quare non potius nos apostoli qui causa salutis vestre laboravimus. Sed non &c. quasi ecce manifestum est quod licet nobis accipere. sed tamen non sumus usi hac potestate et quo forsan cum non ego dixerint. quod hoc subdit apostolus sed omnia sustinemus ne quod offendiculum demus evangelio Christi. quia si acciperet apostolus tam pseudo libere acciperent. et sic in predicatione durarent. et tam impedimentum fieret evangelio. Vel gratis reverentie vestre maneret licita. quasi illicita fieret. Vel ideo hoc dicit quia forsan et ipsi avari erant. et ideo apostolum odirent si quid ab eis acciperet. vel hoc ideo dicit quia si acciperet ab eis putarent se emisse licentiam peccandi. et ita libertatem arguendi apostolus minueret. Nescitis &c. Redit iterum sursum ad illud quod inceperat et atque confirmans .i. pluribus exemplis ostendens quod sibi liceat accipere et tamen non faciat. Naturalis et ideo hoc dicit ut qui non vult manducare non laboret. Hic ergo iterum probat se potestatem habere accipiendi per similitudinem sacerdotum gentilium vel iudeorum. cum rei ratio illis ideo consentit. ut non leve faciat hoc ociosum quamvis testimonium confirmat. quasi vere et mihi accipere quia per hoc patet quoniam qui in sacrario .i. in templo operantur. ut artifices que de sacrificio sunt edunt. Et qui altario deserviunt. ut sacerdotes. cum altari participant. quia partem habent de his que offeruntur altari. Et nescitis hoc. Vel illud de gentilibus sacerdotibus dicitur. scilicet qui in sacrario .i. hoc de iudeis scilicet qui altario deserviunt. per sacrarium intellige templum gentilium. per altare iudeorum. quorum utique ministrorum qui offeruntur partem sumunt.

fecit. ut expeditiores sint ad predicandum ver-
bum dei. quasi licentiam dominus dedit eis. quando misit eos
ad predicandum. dicens. Ecce ego mitto vos etc. et
paulo post: in eadem domo manete edentes et bi-
bentes que apud illos sunt. dignus est enim operarius mercede
sua. Ego autem. quasi licet omnes consentiant licere. ego autem
nullo horum. id est auctoritate vel exemplo usus sum
id est in accipiendo. Et ne forte quisquam arbitretur. ideo
eum accepisse non. quia illi non dederunt. ideo sua
potestate. hoc totiens hac de causa dixisse. ut de
inceps daretur. subdit. Non scripsi. quasi non sum usus.
sed nec utor. volo quod tamen non scripsi autem hec. scilicet que licent
accipere. ut ita hec in me fiant. id est ut ego accipi-
am. Bonum est enim. quasi vere non ideo scripsi ut accipiam. quia
si sumerem perderem gloriam. Vel bonum est mihi magis mo-
ri. id est malo ego mori. vel volo magis mori. id est affli-
gi. quam ut quis evacuet gloriam meam. quod esset si acciperem
importune et indiscrete. id est si euangelizarem non ac-
ciperem gloriam suam dicit. quam habet apud deum infirmis con-
patiens. Qui quasi enim eo quod sibi debetur. uti noluit. ad am-
plius impendendum ecclesie. quod ad eternam gloriam habebat
apostolus apud deum non exigendo stipendium debitum ab
infirmis. sed de suis laboribus transigendo cotidia-
num victum. hoc est quasi stabulario. ad quem vulneratus ille qui
incidit in latrones perductus est. dominus ait. Si quid am-
plius erogaveris. in redeundo reddam tibi. Amplius ero-
gabat apostolus. qui suis stipendiis militabat. Vel
gloriam suam dicit quam habet apud deum. de hoc quod pseudo re-
pellebat a predicatione non accipiendo. quia non erat qua
libet predicabant. Ideo enim abstinet apostolus a sumptibus
ne sit forma accipiendi pseudo apostolis rapaci-
bus. Nam si. quasi quereret aliquis. an evacuaretur
gloria si euangelizares. ut ita hec in me fierent. respon-
det. utique. quia non ex dilectione predicarem. ita non
esset gloria. Nam et si euangelizavero. tamen ita quod non pro dile-
ctione dei et proximi illud faciam. et ex libera volun-
tate. non est mihi gloria apud deum. et vere de hoc solo non est gloria
quia necesse est hoc pro iniunctione. quasi ita ait. Necessi-
tas enim. preceptum mihi incumbit. nec audeo omittere
quia ve erit mihi subdit. Ve enim mihi est si non euangelizavero.
sic iniunctum est mihi. Si enim. quasi si necessitate facio
non est mihi gloria. sed si volens hoc ago. id est si voluntas ad-
iungitur necessitati. ut ex dilectione predicem. habeo
mercedem eternam. Si autem invitus ago dispensatio mihi cre-
dita est. tantum. quia id est si mercedem non habeo. aliis tamen di-
spensando proficio. quod manifestum est enim. quia nemo ac-
cipit remunerationem apud deum eius rei quam invitus facit.

annunciant.
de euangelio vivere.
Ego autem nullo ho-
rum usus sum.
Non scripsi autem hec
ut ita fiant in me.
Bonum est enim magis
mihi mori quam ut gloriam
meam quis evacuet.
Nam si euangelizavero
non est mihi gloria. Neces-
sitas enim mihi incum-
bit. Ve enim mihi est
si non euangeli-
zavero. Si enim
volens hoc ago
mercedem habe-
o. Si autem invi-
tus. dispensatio
mihi credita est. Que
est ergo merces mea

Si autem voluntarie facit. dignus est mercede.
quia consentit deo. Vel quasi voluntate sit meli-
us. Qui autem indevote aliquid facit non voluntate
sed necessitate facit. quia facit invitus. quasi sibi pre-
ceptum est. Vel ita ab illo loco. Nam si. non dicit
gloriam evacuari suam. si pro sumptibus quibus sub-
stentetur predicet. quasi utique iudicet. si non absti-
neret non expediret. quasi vere evacuabitur glo-
ria mea. Nam si euangelizavero ut ita hec fiant in me. id est
si ideo euangelizavero ut ad illa perveniam. et finem
euangelii in ventre et potu et vestitu colloca-
vero. non est mihi gloria apud deum. Vel non est gloria si ita
euangelizo. quia ut esset pro necessitate. hec est quasi necessi-
tas sustentande. hec enim mihi incumbit. Ve enim.
id est penuria mihi est sicut pseudo. Si non euangelizavero. id est
malo meo non euangelizabo quia fame cruciabor
unde vivam non habeo. hoc est ergo necessitas que mihi incum-
bit ut euangelizem. quia unde vivam non habeo. Vel
ut acquiram temporalem fructum de predicatione eternorum.
sic enim necessitas est in euangelizando non voluntas.
Si autem volens. id est sine ulla necessitate hec vite
hoc ago mercedem habeo sempiternam. Si autem invi-
tus hoc ago. ut quasi necessitate hec vite cogat. dispen-
satio mihi credita est. id est aliis prosum non mihi. et est sen-
sus. Si coactus inopia carnis rerum que temporalis vite sunt
necessarie predico euangelium. alii per me habebunt
mercedem. ego autem non. quia non ipsum euangelium diligo. sed
eius precium. in istis temporalibus consistentium. quasi necesse est sic
ut non tamquam filius ministret quisque euangelium. sed tam-
quam servus. cui dispensatio credita est. ut tam-
quam alienum erogans. nichil inde ipse capiat preter ci-
baria. Alibi tamen et se dispensatorem dicit apostolus.
potest enim et servus in filiorum numero adoptatus. eandem
rem cui coheredi sorte meruit fidelis dispen-
sare participibus suis. Hoc autem dispensatio intel-
ligitur. ut quasi servus alienum dispenset. unde ipse
nil capiat preter cibaria. Alibi vero ut dictum
est. dispensator dicitur. qui ut filius ministrat euangeli-
um coheredibus suis. quia simpliciter unde debemus opera-
ri bonum. non quia debemus ideo euangelizare ut manducemus. sed ideo manducare ut euange-
lizemus. ut cibus non sit bonum quod appetitur. sed necessarium quod adicitur. ut illud impleatur.
Querite primum regnum dei et iustitiam eius. et hec omnia adicientur vobis. Non dixit primum. quasi querite regnum dei. et de-
inde querite ista. quamvis sint necessaria. sed ait. hec omnia adicientur vobis. id est hec consequentur. si il-
la queratis. id est ista querentes illic aditanimini. aut ne duos fines constituatis. ut
utrumque propter se appetatis. et ista necessaria propter illud. quod propter regnum dei tamen debemus operari omnia
non solam vel cum regno dei mercedem temporalem meditari
Que est ergo. quasi quia ex voluntate est merces. quasi

dub.

Aug. in sermone in monte.

Aug. de opere monachorum.

Aug. de opere monachorum.

Aug. de sermone in monte.

dub.

exercent. sive in terra morantes, ut qui in mortali corpore adhuc peregrinantur. vel falso putatos dico deos. sed in veritate dii sunt. sicut quod dictum est dii participatione divinitatis, vel sancti, vel sunt domini multi, quales fuerunt apostoli, mira archangeli in celo. vel sic: in terra, sed sunt. Nobis tamen est unus deus pater qui naturaliter et substantialiter est deus, unus est filio et spiritu sancto. dii vero dicti sunt vel illi substantie adoptive nuncupative. Substantie deus est trinitas. adoptive sancti qui per adoptionis gratiam dii sunt. nuncupative demones et ydola, qui non dicere nec tamen dii sunt non sunt. vel participatione de diis adoptivis dictum est. vel sic: sunt qui dicantur dii sive in celo sive in terra. si quidem dii multi: homines qui intelligi nolunt quod digne et domini dii ita sacrilegie vel latria quam misere latrie serviunt eis non debent. quid probati sunt in lege maledici ut legitur: diis non maledices. vel dectes ... non sunt ut illi sacrificiis vel ullis latrie obsequiis honorari. vel sic: et de nuncupativis diis accipi illud, ita sunt quidem dii, dii agentium sive in celo, ut sol et luna, sive in terra, ut apollo, esculapius, hercules et mercurius; ideo dixit dicuntur: si dii sunt multi: opinione paganorum et domini multi. nobis tamen est unus deus pater quem credimus, et nos in se credentes facit deos. sed illud. dedit eis potestatem filios dei fieri, his qui credunt in nomine eius. nobis ergo unus est deus. gentibus vero plures. quos tunc et demones, qui volentes videri dii sibi exigunt illa que deo non debentur, scilicet aras, sacrificia, et alia huiusmodi. verum non deus homines deos facit qui non est factus non verus deus. deos autem homines esse appellatos invenimus nullo presso. Deus stetit in synagoga deorum. Item. Ego dixi dii estis. sed utrum et homines dii vocantur, utrum angeli vocandi sunt dii. cum omnibus sanctis maximum premium promittitur equalitas angelorum, in scripturis quid nescio utrum vel possit vel facile possit reperiri aperte angelos dictos deos. Si ergo usquam in divinis eloquiis reperitur ea, id potissimum occurrit. quia angeli non dicuntur dii, ne ab hominibus putarentur colendi, ne homines ad hoc inclinarentur, ut servitutem religionis que grece latria vel latria dicitur angelis exhiberent. sed nomine officii nuncio multi vocantur angeli. quod latine dicitur nuncii, ut ille colatur cuius sunt nuncii. Quod ergo dicitur deus deorum, rex magnus super omnes deos, non de sanctis accipitur. Quod vero est unus deus pater, de trinitate ostendit quod recte dicitur et deus et pater. qui vere est deus, quia ipse est ex quo credimus omnia esse, et vere pater est, quia credimus nos futuros in illo in illius gratia. Queritur si debeat dici quod christus sit nobis pater vel spiritus sanctus. Sane dominus quoque debet quia gratia que regenerantur vocatur et filius et spiritus sanctus vere pater est, et quicquid est nobis a patre, est nobis a filio et a spiritu sancto et ideo dicitur quod deus trinitas unus nobis est pater, unus magister qui regenerat, qui illuminat, sicut unus creator. Sed nunc queritur si deus trinitas est nobis unus pater, an sit nobis ille pater qui eternaliter pater est filium gignendo an non. et si non, an sit

Aug. in libro contra ...

Aug. in p. c.xlvi.

Aug. in p. cxxxv.

Aug.

Aug.

Questio.

multi et domini multi. Nobis tamen unus deus pater ex quo omnia et nos in illo. Et unus dominus iesus christus per quem omnia et nos per ipsum. Sed non in omnibus est scientia. Quidam autem infirma conscientia usque nunc idoli quasi ydolothitum manducant. Et conscientia ipsorum cum sit infirma polluitur. Esca autem nos non commendat deo. Neque enim si manducaverimus habundabimus neque si non manducaverimus deficiemus. Videte autem ne forte hec licentia vestra offendiculum fiat infirmis. Si enim quis viderit eum qui habet scientiam in

alius pater. ad quod illi dicunt quod non simpliciter debeat dici deus trinitas est pater, ne intelligatur persona patris. sed est nobis pater. nec ille est pater qui est tertia persona, nec alius. sed est deus unus qui est nobis pater ex tempore et qui est ille pater. sicut filius est unus deus est patre nec tamen est deus qui genuit. de hoc ergo augustinus ait: non posset dici trinitas pater nisi forte translative ad creaturam propter adoptionem filiorum. Quod vero scriptum est Audi israel: dominus deus tuus deus unus est, non utique excepto filio aut excepto spiritu sancto oportet intelligi. quem unum dominum nostrum etiam ipsum christum recte dicimus. et patrem nostrum per gratiam suam nos regenerantem. trinitas autem filius nullo modo potest dici. Et unus dominus iesus christus, unus deus et unus dominus est patre in substantia. et nobis unus deus est, et dominus pater et iesus christus per quem christum omnia creata sunt. omnia enim a patre sed per filium creata sunt. non alia per filium alia per patrem, sed eadem. Alioquin tamen non omnia per patrem nec omnia per filium. Si autem omnia per patrem et omnia per filium, ergo eadem per patrem que per filium non facta sunt. Sed equalis ergo est pater filio et inseparabilis operatio utriusque. Secundum. Et nos per ipsum. per christum sumus modo. quia per ipsum instaurati sumus in cognitione dei, per quem sumus creati. Sed et qui nos hoc scimus quod unus est deus. Sed non in omnibus est hec scientia, id est non omnes intellectum unius dei cognoscunt. Quidam autem vel usque nunc in omnibus est scientia. quia quidam etiam vel nos scimus quia ydolum nichil est, sed quidam manducant de sacrificio cum conscientia ydoli quia putant ydolum aliquid divinum esse. et hoc usque nunc, id est in hoc tempore conversionem sine conversionem comanducaverunt dico esse conscientia et quasi ydolothitum id est cum reverentia ydoli, quasi aliquid illic esset divinitatis. Et conscientia ipsorum cum sit infirma polluitur, pollutos quidem habet scientia unius dei. sed non est carne, per quod in hunc errorem infirmum inducebat sunt, quia non cibus polluit sed conscientia. Esca autem quasi illi nocet vestra comestio, vobis autem nihil prodest, quia esca sumpta vel non sumpta non commendat nos deo sed fides esce, qui credunt omnia creata a deo munda esse. Neque enim si non manducaverimus deficiemus, id est minus habebimus boni. neque si manducaverimus habundabimus, id est bono imminui vel habundabilis. sed ex fide eius est totum. Videte autem quasi quantum ad vos nichil est esca ista sed videte ne forte hec licentia vestra fiat offendiculum infirmis in fide qui nesciunt adhuc ydolum nichil esse et per esse offendiculum. Si enim quis videlicet infirmus in viderit eum qui habet scientiam recumbentem in ydolio

Aug.

Aug.

Aug.

[illegible]

ydolo recumbentem nonne conscientia eius cum sit infirma edificabitur ad manducandum ydolothita? et peribit infirmus in tua scientia frater propter quem mortuus est Christus? Sic autem peccantes in fratres et percutientes conscientiam eorum infirmam in Christo peccatis. Quapropter si esca scandalizat fratrem meum non manducabo carnem in eternum ne fratrem meum scandalizem. Non sum liber? Non sum apostolus? Nonne Christum Iesum dominum nostrum vidi? Nonne opus meum vos estis in domino? Et si aliis non sum apostolus sed tamen vobis sum. Nam signaculum apostolatus mei vos estis in domino. Mea defensio ad eos qui me interrogant hec est. Numquid non habemus potestatem manducandi et bibendi? Numquid non habemus potestatem sororem mulierem circumducendi sicut et ceteri apostoli et fratres domini et cephas? Aut solus ego et barnabas

[illegible]

Aug' de ope monachorum

Amb.

Amb.

Aug'

Amb.

7

Amb. · Amb. · Amb. · Amb. · Aug. De usu boni et mali. · Aug. de baptismo parvulorum. · Aug. de sancta viduitate. · Amb. · Amb. · Aug. de sancta viduitate.

adulta, scilicet ultra pubertatem. et ita oportet fieri, scilicet ut nubat, quia virgo non vult continere. quod vult virgo faciat custos, quia non peccat custos si nubat virgo. [hoc ideo dixit ne tamen virgo non peccet custos eius si nubat peccare] ideo dico si oportet non peccat.

Nam de isto alio patet quia bene facit. non tamen non peccat ille, scilicet qui statuit in corde suo servare, sive non ingerens ei fomitem nuptiarum. Statuit dico firmus in proposito suo, non cupidus vel sobolem vel aliud huiusmodi, non habens necessitatem, quia virgo velit continere, sed habens potestatem sed aliquam prius continentiam voluntatis sue perficiende. ille qui hoc statuit bene facit, et ille utique qui hoc non ex levitate statuit, sed in corde suo iudicavit, id est ex iudicio animi bonum esse discernit, et quia oportet fieri ut dixi. Igitur et qui matrimonio iungit, scilicet bene facit, quia licet quod facit. Et qui non iungit, et habet potestatem sue voluntatis, melius facit, quia et apud dominum meritum illi collocat, et a seculi sollicitudine liberat illam, et non recte autem melius facit. quod melius est, quia licet et expedit, quam quod licet et non expedit. Hoc est bonum uti et ... homo malo ... bene uti bono. duo sunt hec, scilicet bonum et malum, et alia duo, scilicet usus boni et usus mali, sibi invicem adiuncta quatuor differentias faciunt. Bene utitur aliquis bono continentiam dedicans deo, male utitur quis bono continentiam dedicans ydolo, male utitur quis malo concupiscentiam relaxans adulterio, bene utitur malo concupiscentiam restringens connubio. Sicut ergo melius est bene uti bono quam bene uti malo, et utrumque sit bonum, ita qui dat virginem suam nuptum bene facit, et qui non dat melius facit. Bonum est enim pudicitia coniugalis, sed melius est continentia virginalis vel vidualis. Mulier alligata est, id est quasi virgo potest nubere, sic et vidua potest nubere, sed beatior est continens. Ideo est quod ait. Mulier alligata est legi viri quanto tempore vir eius vivit, ut non liceat alii nubere. Quod si dormierit vir eius, liberata est a lege viri et permittitur ei ut cui vult nubat. Ideo dicit cui vult, quia in secundis nuptiis solent malos provenire habere, et non dicit nubat, lege loquitur naturali. Quamvis prime nuptie tamen a domino sunt institute, secunde vero permisse sunt. Denique prime nuptie sub benedictione dei celebrantur sublimiter, secunde vero etiam in presenti carent gloria. Nubat dico, et hoc tamen in domino faciat, id est sine suspicione, viro sine religione nubat. Ut in glosa. Mulier, id est quasi virgo quamdiu tempus potest nubere, sed coniugata, et si causa fornicationis dimissa est, non potest dum vivit vir eius. quasi mulier alligata legi quanto tempore vir eius vivit, quod si dormierit vir eius liberata est, cui vult nubat tantum in domino. Beatior autem erit si sic, id est innupta, permanserit secundum meum consilium. Satis ostendit beatam

existimat super virginem suam, quod sit superadulta, et ita oportet fieri, quod vult faciat: non peccat, si nubat. Nam qui statuit in corde suo firmus, non habens necessitatem, potestatem autem habens sue voluntatis, et hoc iudicavit in corde suo servare virginem suam, bene facit. Igitur et qui matrimonio iungit virginem suam bene facit; et qui non iungit melius facit. Mulier alligata est legi quanto tempore vir eius vivit. Quod si dormierit vir eius, liberata est: cui vult nubat, tantum in domino. Beatior autem erit si sic permanserit secundum meum consilium. Puto autem quod et ego spiritum dei habeam. De his autem que ydolis sacrificantur, scimus quia omnes scientiam habemus.

est in domino. et quod post mortem viri iterum nubentium fidelium sit beatitudo non nubentium. Contra Manicheos, catharistas et montanistas, hereses, contra quos ... sanctis non sapientibus tractantur ... instante. Dum secundas nuptias tamquam illicitas maledicos ... quas omnino licitas apostolus sollemniter concedit. De tertiis autem et quartis et deinceps pluribus nuptiis solent homines movere questionem. sed quis audeat diffinire quod non apostolum video diffinisse. Ait enim: Si dormierit vir eius, id est non dicit primus vel secundus vel tertius vel quotus libet. non nobis diffiniendum est quod non diffinivit apostolus. Unde ut breviter respondeam, nec illas nuptias debeo damnare nec verecundiam eis numerositatis auferre. Ipse etiam ... apostoli ac noster magister, id est dominus, septem virorum mulierem in evangelio non damnat, non dicens in resurrectione non possit esse, sed tamen ait: neque nubent neque nubentur. Unde non contra humane verecundie sensum audeo dicere ut quoties voluerint nubant, nec ex meo corde preter scripture sancte auctoritatem quaslibet nuptias audeo condempnare. Hoc autem dicit ne vivente vidue sed omni vidue dicit, scilicet beatior erit si sic permanserit secundum meum consilium. Et ne quis hoc consilium tamquam humanum et non divinum putaret contempnendum, addit: Puto autem quod et ego, sicut alii apostoli, habeo spiritum dei, quo inspirante hoc et alia suadeo, quod vos non putatis. Nota quod dicens puto non dubitat apostolus, sed contemptores increpat, ut et dominus non dubitat sed increpat dicens: Si me sciretis, forsitan et patrem meum sciretis. Et alibi: Cum venerit filius hominis, putas inveniat fidem in terra? Verbo dubitationis arguitur infidelitas, non opinatur divinitas. De his autem que ydolis, id est supra egit de nuptiis de quibus ipsi consuluerunt, hic agit de ydolothitis, id est immolatis ydolorum, in quibus adeo indiscretum usum habebant quidam ut ex eo aut scandalizarentur aut salutem conscientie infirmorum impedirent (?), qui licentius in ydolio manducare videbantur, ecclesiastici se formam confunderent, imitarentur scientes, et omnia esse ex creatione munda, immolata ydolis comedunt. Infirmi in ydolio manducabant, quia infirmi videntes putabant eos edere sub veneratione ydoli, et exemplo eorum sub veneratione ydoli edebant. Illos ergo increpat apostolus hic, quasi: de his predictis consuluistis, sed de istis aliis non fuit opus querere, quia de istis scitis ut ego. Et hoc est quod ait: De his autem que ydolis immolantur [vel sacrificantur], an liceat edere vel non, scimus, quasi ego scio et vos scitis quia

Scientia inflat caritas vero edificat. Si quis se existimat scire aliquid nondum cognovit quemadmodum oporteat scire. Si quis autem diligit deum hic cognitus est ab eo. De escis autem que ydolis immolantur scimus quia nichil est ydolum in mundo et quod nullus deus nisi unus. Nam etsi sunt qui dicantur dii sive in celo sive in terra, si quidem sunt dii

mecum. q. licet ea comede. tie scimus ergo 7 nos.
qm omnes hnt sciam. de creatione 7 creaturis. h dicet
de his ut e cos maiorib. q hntes sciam cu ostendi
eo minoz edebat. q primu arguit. n suffici
ent scire dic. q ostendi etin pximu n uitabant.
Alij aut ignari sub ueneratione ydoli edebant. Scia
. q. habetis sciam. s; n ualet h scia. q facit uos supbi
re. ȝ ignaros. Scia. n. si sola e inflat. i. insupbiam
extollit. caritas n. q n inflat. edificat infirmos
q. q. eis obee p; 7 uo ea habere n inflare. addite sciam
scie caritate. utilis erit scia p se n. inutilis e scia
. i. e caritate utilis e. p se inflat insupbiam. u demo
nes q greco noie a scia sic sunt noiati. in quib scia
e sine caritate. q h aut uitiu. i. elatione scie rep
mendam. dat e paulo sfmul sathane. a q uidit ne
erigat. ppoñeda e 7 scia scie. melius e. n. scire infir
mitate uitam q n. Laudabilior e. n. ai. cui
nota e infirmitas sua. q. q ea n respecta sidera
ma scrutat. 7 terra fundamta. 7 celoz fastigia. s;
meliores sunt q huic scie ppoñt nosse seipos. quia
sciam q appoñ appoñ dolore. pegnatonis. ex desidio
patre. 7 odi tantis. Si quis aut. q. habetis sciam de y
dolaticis. s; n pfecta scia e illa. q 7 si quis existi
mat se sci. al. s. q. licet eis uti. tn nondum cognouit
quemadm. o. e. sci. i. nondum nouit. q. sic ea scia debeat
uti. ne noceat aliis pos g q de scia glatur osten
dit. n ita cognouisse. sic cognoscend e. Cu. n.
caritate q mat oim bonoz e. n sectaat. n sci
unt sic oportet. Si quis aut. q. h no pfecte sciunt.
s; q dilig frem tic sciet deo approbante. 7 h e q. att.
Si quis aut di. d. h cog. e. i. approbat ab eo. h dilig
dm. q caritatis ea sciam mitigat. ut psit frm. p
q xps mortuus e. De escis aut. Ctrupata scia e
q tac aptr q e ea. S n. n. n diceat q e cor
scia. s; h ostend. q. hic pdictis cbus n ualet scia.
s; tn mh ita e. q de escis q. y. im. sci. ego 7 uos.
q. licet comedi. 7 q n ab ydolo conitamnare sunt. et
scimus q nich e. y. in mundo. i. int creaturas mundi
conditas. n. ds formauit. s; stulticia hoim formam
dedit. hic qd formam quidam humanam. s; ipe ho p u
bu fact e. Qdq. n. facta sunt naturali. quoq; sunt
in creaturis facta sunt p ubu. s; forma hois in ydolo
n e facta p ubu. sic pecc n sunt p ubu. s; e nich
7 nich fiunt hoies e peccant. Vl ydolu n e in mun.
i. illd q. putabant ee ydolu nich e. Extimabant
. n. ydolu ee qd subsistente ex simulachro. 7 ispu
psidente. Vl y. n. e in mun. i. nulli rei q sit in mun

do similitudine hnt. h ydolu. n. hic appellat
spem q n uidit ocls s; aimo o fingunt. Vt si quis hu
manis mbris. capt canis. l arietis fomet. l uni
no habitu hois. duas facies. 7 h. q h fac n si
militudine. s; ydolu fac fac. n. q n hr aliquid sile
sui. h q mens ociosa 7 curiosa repit. 7 o distincte
dictu e in lege. Non facies ydolu. neq; oime silitu
dine rei. Similitudo n e. cu aliquid ex his q sunt uel in ce
lo l in tra. l in aquis formatur. 7 scimus q nullus ds e nisi u
nus. h dic. ne putet ds ee in ydolo. unus tn ds e. pa
t 7 fi. 7 s. s. i. ipa trinitas unus ds e. nulla q; sit partiu i
diuinitatis unitate diuisio. n cui ds pat pars e di. l s
. n. p. fi. pat. s. 7 s. s. 7 h tres. q unius subs sunt. unu sunt.
Isti me unu sunt. q ibi nulla natura nulla e diuersitas uo
luptatu. Si. n. n unu eent. 7 consensione n eent. n summe
unu eent. Si n in mu dispares eent. unu n eent. Solito
e una q e gemme subs. q 7 ds 7 ho e. nec tn deus
pars h psone dici p. Aliogin fili di angl. summet sin
ma scruu. n erat tot. 7 ecutt. e ho diuinitati ei ac
cessit. q. si in una p pars n p. ee ds. quito mag pars
trinitatis ee n p. quoq; uni uthib. huig trinitatis scia
pars e uni. n mai aliquid oms quam singli. Tu nepe
dixisti unu dm ex partib n ee opoitu. 7 h de parte
tis intelli. Ille uchis uir e ingenita simplex. hui
aut uirtutis q. simplice ee dixisti. n qd ptes sunt. bo
nitas. sapia. clemtia. 7 potentia. Si dixisti ptes sunt
simplex. q uir ex ptib gstat. q se diffinient. u
n e ds. q d m ex ptib opottu ee dicis. n dico nuls
n sit q ptes. Si g in una pars psona. 7 illa inuenis
7 ptes n inuenis. quito mag pat. 7 f. 7 s. s. 7 p indi
uiduam deitate unus e ds. 7 p uniuscuiq; ppetate tres
psone sunt. 7 p singloz pfectione ptes uni di n sunt.
Vir e pat. uir e fi. uir e. s. s. h tn dicis. s; q. de
uirtute uirtute genitam. 7 uirtute de uirtute pcedere
n uis eand natura hre. h falsu dicis. h q fide catholica
dicis. euild. n. e filis nature e patre. a quo differt n na
tura. s; ppetate. solg. 7 pat ei auctor dr. Vn hylari.
ipo. n. q pat dr ei. que genuit auctor ostendit. ho hns nom. q. neq; ex alio
psectu intelli. ex q hic q genit e subsistisse docent. e g uni ab uno ppetate in
dl' in uno q. 7 innascibilitatis 7 originis. Signata g in scriptis psonar intel
ligetia 7 distinctio innascibilitatis natiuitatis q sensu solitari ds n e opi
nand. Nouit ecclia unu innascibile dm. nouit unigenitu di filiu. qfitet pa
tre ab origine libm. qfitet filiu origine ab initio. n ipm ab initio. s; ab ini
ciabili. n p seipm. s; ab eo q a nemine e. natu ab etno. natiuitate. s. ex pa
tna etnitate sumite. Discretio g. l distinctio psonar in scriptis posita e in
nullo aut nature distinctio. Nam et si sunt. i. e. q unu tn e ds. tic. nam 7 si sunt q di
cant dij. participatione diuinitatis ut sci. sive in celo. ia recepti. ut q de corpe

Orig.

Orig.

Aug' contra maximinu pri. heretici.

Aug' in eode.

Aug'.

Aug'.

Aliogin aug'.

Aug'.

Hylarius in iiij libro de trinitate.

vel gentilis sit, sed observatio mandatorum dei. Unusquisque. Quia gentilis non adducat circumcisionem, vel iudeus preputium, sed potius unusquisque permaneat in ea vocatione, id est in ea conditione vocationi non repugnante, in qua non aliqua vocatus est. Hec est ad eas conditiones vel consuetudines vite referenda, que nichil obsunt fidei bonisque moribus. [illegible] sic et latro ad Christi fidem vocatur, sed ille in coniugio, non a coniugio, iste vero non in latrocinio sed a latrocinio. Et ideo non necesse est ut coniuges desinant esse coniuges propter Christi fidem, sic necesse est ut latrones desinant esse latrones.

Aug.

Aug.

Servus. Id est. Supra posuit unum exemplum de circumcisione, hic aliud de conditionis officio, quod quisque permaneat in qua vocatus est. Sicut si servus vocatus es, non sit tibi cure, quia nichil hec est, effugere. Sed et si potes liber fieri, magis utere servitute [illegible] [illegible]

Amb.

[illegible]

Amb.

Amb.

Amb.

[illegible]

datorum dei. Unusquisque in qua vocatione vocatus est in ea permaneat. Servus vocatus es? non sit tibi cure. Sed et si potes liber fieri, magis utere. Qui enim in domino vocatus est servus, libertus est domini. Similiter qui liber vocatus est, servus est Christi. Pretio empti estis: nolite fieri servi hominum. Unusquisque in quo vocatus est fratres, in hoc permaneat apud deum. De virginibus autem preceptum domini non habeo; consilium autem do, tamquam misericordiam consecutus a domino ut sim fidelis. Existimo ergo hoc bonum esse propter instantem necessitatem, quoniam bonum est homini sic esse. Alligatus es uxori? noli querere solutionem. Solutus es ab uxore? noli querere uxorem. Si autem acceperis uxorem, non peccasti. Et si nupserit virgo, non peccavit. Tribulationem tamen carnis habebunt huiusmodi. Ego autem vobis

virginibus, hoc est in viduis continendi consilium dedit, ita etiam dat de virginibus idem consilium, quod de coniugibus preceptum domini dedi, non tamquam fidelis vel in eum consilium non aliter est infidelis. De virginibus autem non habeo preceptum domini. Aliqua lege preceptum ut contineant vel nubant. Consilium autem a spiritu sancto tamen inspiratum do. Id est ergo supra dedi, scilicet non nubendi sed continendi, vel tamen aliud licet. Consilium do tamquam consecutus misericordiam a domino, id est apostolatum ita ut sim fidelis in dispensatione michi credita, ac per hoc constat quod sim idoneus in dandis consiliis salutaribus. Existimo ergo. Quasi apostolus sum et fidelis, ergo hoc consilium do, scilicet non nubendi, quia existimo hoc, id est in virginitate manere bonum esse propter instantem necessitatem, [illegible] [illegible]

Amb.

Amb.

Amb.

Amb.

q. i. in concedo. sed in hiis ego parco vobis. s. dum
consulo hec evitare. que tribulationes carnis. i. sol
licitudines memoratas habent. vel dum concedo
vobis quod utilius: ut digne sit. Hoc itaque. Hic
ad continentiam monet. quia etsi contingere matri-
monium sine peccato possit fieri. Itaque hec dico vo
bis. dico vobis o fratres. quoniam tempus breve est. quia non
generatione carnali propagandus est populus dei. sed re
generatione spirituali colligendus. Et quia tempus breve
est. reliquum est. i. hoc solum restat agendum. ut qui
habent uxores. s. tanquam non habentes. studendo dei servitio
non operi carnis. quod utique facit qui habens uxorem red
dit. non exigit debitum. Et qui propter infirmitatem
propriam ducit uxorem. plangens potius quia sine uxo
re esse non potuit. quam gaudens quia duxit. vel ma
xime qui pari consensu continentiam servant. Be
atiora sane coniugia iudicanda sunt. que sine fi
liis procreandis sive in prole contempta continentiam
pari consensu servare potuerint. Sequitur. [voluntate]
Et qui flent. per casus coniugii vel per aliquid persecutionis
sint tanquam non gaudentes. ut non timeant spiritu
aliter corrumpi. Et qui emunt. ut faciunt coniuga
ti qui provident filiis. sint tanquam non possidentes. s. non
apponant cor perituris rebus. sed sic habeant ut amo
re illis non hereant. Et ut universaliter colligam
qui utuntur hoc mundo. sint tamen non utentes. s. ex bonis
eis faciant bona. non mali fiant. quia bona ne pu
tentur mala. bonis dantur. itemque tolluntur. vel
prohibentur. ne videantur magna. vel similiter
dantur malis. itemque eis tolluntur ut crucientur.
Preterit. i. quod videtur huius mundi alia. quia non sunt sed
exterminanda. quia figura. i. pulchritudo. non substantia
huius mundi preterit. i. cotidie senescit. Itaque de i
nundatione mundanorum ignium conflagratione per
ibit. non substantia sed figura. atque ipsa substantia eas qua
litates habebit. que corporibus immortalibus mi
rabili mutatione conveniant. Ideo non dixit
mundus. sed figura. quia substantia non perit sed qualitas. Vo
lo autem. q. si nubitis. hec facite consulo. sed magis
volo vos esse sine sollicitudine. rei uxorie. que divini
tati mundi rebus propensius vigilare. Et recte hoc
volo. quia Qui sine uxore est sollicitus est. ut
compleat ea que domini sunt. Et quomodo placeat interiori
pulchritudine deo. non quomodo serviat mundo. Qui autem
cum uxore est sol. est de hiis que sunt mundi. s. de domo
regenda. et huiusmodi. quomodo placeat uxori. quia magna
na et amaritudo est in domo uxorem habentis.

parco. Hoc itaque dico fratres.
tempus breve est. reliquum est ut
qui habent uxores. tanquam non habentes
sint. et qui flent. tanquam non flentes
sint. et qui gaudent tanquam non
gaudentes. et qui emunt tanquam
non possidentes. et qui utuntur
hoc mundo tanquam non utantur.
Preterit enim figura huius mundi. Vo
lo autem vos sine sollicitudine esse.
[Celi sunt tanquam non flentes. ut spe futuri boni non cedant]
Qui sine uxore est. sollicitus est que
[plangentes et qui gaudent propter alios]
domini sunt. quomodo placeat deo. Qui
autem cum uxore est. sollicitus est. que sunt
mundi. quomodo placeat uxori. et di
visus est. Et mulier innupta et
virgo cogitat que domini sunt. ut sit
sancta corpore et spiritu. Que autem nup
ta est cogitat que sunt mundi quomodo
placeat viro. Porro hoc ad utilitatem vestram
dico. non ut laqueum vobis iniciam. sed ad id quod ho
nestum est. et quod facultatem prebeat sine impedimento
dominum observandi. Si quis autem turpem se videri

et divisus est. non natura sed actu. quia
partim deo. partim servit mundo. Et
similiter. mulier innupta. i. vidu
a. et virgo cogitat que sunt domini. tamen non co
gitat ne dampnetur. a deo quod facit timor
custos malorum. hec autem de dampnatione
non timens. et de salute secura cogitat
tantum que sunt domini. s. ut sit sancta corpore. i. acti
onibus que geruntur. ministerio corporis. et
spiritu. i. voluntate. hec et innupta fidelis
et casta facit. que non tantum spiritu. sed et corpore
sancta est. non tamen propter hoc. ut non sit sancta corpore que
sanctificato viro subiecta est. sed apostolus innupta
hec facit. quia libera a necessitatibus mundanis
quibus constricta est nupta. mentem suam vacat cele
stibus perpetuis. Que autem nupta est cogitat quomodo
sunt et quomodo placeat viro. non solum hoc dicit ut non ipsa
sancta non sit corpore et spiritu. sed minus quam innup
ta. hec itaque loquitur apostolus de innuptis
et nuptis. a pluribus innuptarum in
corpore et in spiritu sanctificationem intelligi vo
luit. non corporis nuptarum ab sanctificatione
privavit. Porro hoc. q. consulo. non nu
bere. sed hoc dico ad utilitatem vestram. i. maiorem. s. ut
expeditius deo serviatis. non ut si nup
tiis interesse vultis. iniciam vobis laqueum. fornica
tionis. non hec dico ut laqueum vobis iniciam
sed hec dico ad id tendens quod honestum est. s. ut ho
nestatem casti animo et corpore. et hec ideo dicit. quia
tempore sit coniugium. sed quia hoc honestum est et ad
id tendo. quod prebeat facultatem. vel faci
litatem absque observandi se domino sine
impedimento. quod est in coniugio. Cum igitur
ait. ad id quod honestum est. non matrimonium
non turpe esse monstravit. sed quod honestius e
rat honestum. generali
ter honesti nomine
commendavit. quia ho
nestum quod est. non quod
magis est honestum.
Sic ergo bono me
lius. et beato beatius
est. sic honesto ho
nestius est. quod honestum voluit appellare. Si quis autem. quia sic de virginibus determina
vit quod sit melius et honestius. sic et de custodibus virginum determinat. quod illis sit faciendum
si virgines contrahere voluerint. vel noluerint. quod hoc est honestum. et expediens. s. esse sine coniu
gio sed tamen. Si quis estimat. se videri contrahere. turpe. sicut. i. de virgine sua. eo quod sit si

Amb.
Aug.
Fulgentius.
Aug. de sancta vidui
tate.
Aug.
Aug. de sancta vidui
tate.

Melius est enim nubere quam uri. His qui in matrimonio iuncti sunt precipio non ego sed dominus uxorem a viro non discedere. Quod si discesserit manere innuptam aut viro suo reconciliari. Et vir uxorem non dimittat. Nam ceteris ego dico non dominus. Si quis frater uxorem habet infidelem et hec consentit habitare cum illo non dimittat illam. Et si qua mulier habet virum infidelem et hic consentit habitare cum illa non dimittat virum. Sanctificatus est enim vir infidelis per mulierem fidelem et sanctificata est mulier infidelis per virum fidelem. Alioquin

Amb.

Aug. de sermone in monte. S. Aug.

Aug.

Aug.

Aug.

Aug.

Aug.

Amb.

Amb.

Amb.

Aug. de sermone in monte. S. Aug.

Aug. ad pollentium

Aug. de sermone in monte.

Idem ad pollentium

[illegible]

filii vestri.

dimittat fidelis infidelem consentientem habitare. Alioquin, id est si discedentes vel dimittentes invicem nolentes cohabitare, iam istis non copulatis, id est iam non est legale matrimonium. Adulteri essetis, et filii vestri, qui de hac copula nascerentur, immundi essent, id est spurii forent. Nunc autem, si permanetis, filii vestri sancti sunt, id est mundi, quia de licitis coniugiis nati sunt, id est sub creationis viciatione nati sunt ex parte. Vel ita agit de filiis iam natis, qui in infidelitate remanent. Si invicem se dimittunt, quod dico, ut fidelis non dimittat infidelem. Alioquin, id est si vos invicem dimittitis, filii vestri, qui maiorem partem sequuntur, immundi essent, id est in infidelitate remanebunt, maiore scilicet tunc existente numero infidelium quam fidelium. Nunc autem filii vestri sancti sunt, id est christiani, sive uno ex parentibus sive ambobus sive neutro, quod non fieret, si uno credente dissociaretur coniugium, vel tolerarent infidelitatem coniugis usque ad opportunitatem credendi. Quod si infidelis, id est quod fidelis non dimittat infidelem consentientem habitare. Quod si infidelis vir vel mulier discedit odio fidei, discedat; non pro fide fidelis deserat. Scilicet mulier infidelis rectissime dimittitur, si viro suo dicat: non ero uxor tua, nisi mihi de latrocinio divitias congreges, vel solita lenocinia exerceas. Ille vero, tunc ille cui uxor hoc dicit, si noverit christianum esse, plus tenebris animae divinae gratiae quam carnis uxorie, id est incubitui, quod eum scandalizat, fortiter amputat. Non enim, quod ideo dico discedat, non est enim servituti subiectus frater aut soror in huiusmodi, id est in eo habitatione vel aliis talibus, id est non cogitur fidelis sequi infidelem odio fidei discedentem; scilicet quamdiu in pace sibi esse presto, non se potuit revocari, in eo manendum est. Ideo autem non est subiectus, quia non debet reverentiam coniugii ei qui horret auctorem coniugii. Ideo enim ratum matrimonium, quod sine divino contemptu est; ideo non est peccatum ei qui dimittitur propter Deum, si alii se copulaverit. Contumelia enim creatoris solvit ius matrimonii circa eum qui relinquitur, ne accusetur alii copulatus. Iniustis autem discedentibus, iusti in matrimonium peccarent. Itaque non est ei fides servanda coniugii, qui ideo recessit, ne

filii vestri immundi essent; nunc autem sancti sunt. Quod si infidelis discedit, discedat. Non enim servituti subiectus est frater aut soror in huiusmodi. In pace autem vocavit nos Deus. Unde enim scis mulier si virum salvum facies? aut unde scis vir si mulierem salvam facies? Nisi unicuique sicut divisit Dominus, unumquemque sicut vocavit Deus, ita ambulet: et sic in omnibus ecclesiis doceo. Circumcisus aliquis vocatus est? non adducat praeputium. In praeputio aliquis vocatus est? non circumcidatur. Circumcisio nichil est, et praeputium

nichil est, sed observatio mandatorum

audiret nomen Christi. Si vero ambo credidissent, per cognitionem Dei confirmaretur coniugium. Nota quod ambrosius contradicere videtur supra dictis, dicens quod fidelis dimittens infidelem, si alii copulaverit se, adulter est. Sed non dicit, quod ei dimisso non est peccatum, si alii se copulaverit, quod a quibusdam sic determinatur. Aliud est si dimittit infidelem volentem cohabitare et manere; aliud si dimittitur propter Deum ab illo qui abhorret nomen Christi. Sibi enim violente lex non servatur. Sed utrumque custodiendum. Ideoque, cum liceat semper dimittere, non tamen semper licet se alii copulare, sed tunc tantum cum propter Deum dimittitur. Vel ut alii dicunt, quod se alii semper copulare fideli, sed non alii infideli. In pace autem, quod fidelis non est subiectus servituti in huiusmodi, scilicet pacem debet servare, quia in pace vocavit nos Deus; ideo non debemus causa esse discordie. Et non oportet nos litigare cum discedente, qui odio fidei discedit. Unde enim. Superius hortatus est, ne fidelis deserat infidelem propter ea que superius evenerunt, scilicet quia sanctificatus est vir etc. Nunc quia ea dicta sunt, iterum hortatur reddens rationem. Et non expediat ut fidelis dimittat infidelem quamvis liceat. Sed autem non iubente lege, sed libera caritate fiunt, quod tunc manendum est cum infideli, quia: Unde scis tu mulier fidelis si virum infidelem salvum facies? Sed ideo dicit, quia forsitan presentem esse quod non horret nomen Christi. Deinde dicit viro, id est de muliere: aut unde scis vir, scilicet si mulierem infidelem salvam facies? Tamen utrumque sed scis? O vir vel mulier. Nisi ita habeas te ad tuum comparem, sicut divisit unicuique, id est sicut dedit unicuique, scilicet viro preesse, uxori subesse. Vel quomodo scis si, sicut divisit Dominus unicuique, divisit enim Deus cuique quomodo salvetur, id est scit quando credat et sustineat donec credat. Sic et tu expecta. Vel quomodo scis, o vir vel mulier, quod predictum est, nisi quisque ut in ambulet, scilicet perseverantes in statu perfecti ita sicut Deus vocavit unumquemque, id est in eo statu in quo Deus quemque vocavit, non aliquo modo. Scilicet coniunx cum coniuge perseverantes maneat. Ne quis autem forte diceret quod solis Corinthiis, non omnibus fidelibus, sed predicavit apostolus, ita predico in una ecclesia sicut in omnibus ecclesiis. Sed ut unusquisque doceo, tenendum est quod nobis quod omnibus tenet. Circumcisus, quod in eo statu permanere quisque manens, scilicet coniugii, sicut incircumcisus, quod salutem impedimentum afferret; non vero ubique tamen. Si aliquis circumcisus vocatus est, non adducat, id est non cogatur adducere praeputium, id est ritum gentilium. In praeputio aliquis vocatus est, non necesse, id est non cogatur ad iudaicos ritus. Servat apostolus utrumque, quod congruere videtur sive ecclesiis gentium sive iudeorum, et usque nunc consuetudinem que servata non impedit salutem, monens ne in talibus spes salutis ponatur, et si propter offensionem infirmorum servientur. Unde dicit, nichil esse sub dictis. Circumcisio, id est nichil est et praeputium nichil est, quia ad salutem nec prodest nec obest. Sed ut dictum est iudaice.

Amb. Amb. · Aug. de duobus generibus peccati · Amb.

et licet adversa ingerant. Eum portate deum in corpore vestro, id est carnis molestias et alia adversa propter deum sustinete. Vel portate deum in corpore vestro, ut secundum legem eius vivatis. Legem enim eius que videtur esse in vobis portare, quod deum est, et magnitudinem dei in vestris operibus gestis ostendere. [illegible] suum patris [illegible] dominum, qui sibi fecit te domum. Quod si cecitatis peccatis in deum, quod gravius est genus peccati. Aliud enim genus est peccare in hominem [illegible] genera peccatorum, scilicet in deum et peccare in hominem. Peccatur autem in deum [illegible] in contemptu templi eius. De quibus autem scripsistis mihi. Occasione fornicationis [illegible] de nuptiis coniugatis de quibus illi quesierant. Cum enim pseudo propter ypocrisim ut ceteris priores esse viderentur nuptias improbarent et spirituales dicerent, que sententia non placuit corinthiis qui non oblectabantur hac sententia. Super his solum ab apostolo quesierunt per epistolam premissis ceteris, quibus respondet tractans de coniugio fidelium et infidelium et agens ipsius de tempore, scilicet consilium sed indulgentiam sed preceptum. Quorum singula suis locis diligens lector distinguat. Hic dicendum est breviter quid sit coniugium et que sit efficiens causa coniugii et causa propter quam contrahi debeat et que sint legitime persone ad contrahendum matrimonium et que sint bona coniugii quibus excusatur carnalis coitus. Coniugium itaque sive matrimonium est maritalis coniunctio maris et femine inter legitimas personas individualem vite consuetudinem retinens. Hac autem descriptione matrimonium fidelium ac legitimorum includitur. [illegible] bona res coniugium. Est enim unum de sacramentis ecclesie tenens ymaginem coniunctionis Christi et ecclesie. Et sic apostolus ait: hoc autem dico magnum sacramentum esse in Christo et in ecclesia. Constat itaque rem bonam esse coniugium, quod quidam heretici negantes nuptias detestantur. Quas Christus approbans nuptiis interfuit et eas miraculo commendavit. Hinc et ipsum hoc apparet quod [illegible] coniugium inter primos parentes instituitur. Apostolus etiam ait: virgo non peccat si nubat. Matrimonio autem efficiens causa est consensus maritalis de presenti per verba expressus, secundum illud Nicholai pape: Sufficiat secundum leges eorum consensus de quorum coniunctionibus agitur. Qui solus si in nuptiis defuerit, cetera etiam cum ipso coitu celebrata frustrantur. Unde est et illud: matrimonium non facit coitus sed voluntas. Hinc est et illud: non defloratio virginitatis sed pactio coniugalis matrimonium facit. Causa vero propter quam debet contrahi est procreatio prolis et vitatio fornicationis. Sunt et alie cause honeste, ut inimicorum reconciliatio et pacis reintegratio et huiusmodi. Persone autem legitime ad contrahendum matrimonium fiunt iuxta institutionem ecclesie. Alie namque fuere legitime in exordio [illegible] et ante legem Moysi, alie sub lege, alie in tempore gratie [illegible] ecclesia. Quedam enim legitime [illegible], quedam legitime sunt vel illegitime. Quedam sunt plene legitime, quedam omnino illegitime, quedam nec [illegible] plene legitime sunt, quas non impedit votum continentie

VII

Capitulum

in portate in corpore vestro. De quibus autem scripsistis mihi bonum est homini mulierem non tangere. Propter fornicationem autem unusquisque suam uxorem habeat et unaquaeque suum virum habeat.

Nichola[us] pp. — Sufficerat solus

Iohannes crisostomus. Amb.

et hoc est quod ait: de quibus autem scripsistis mihi, id est de hiis que scripsistis mihi, hoc dico: bonum est homini mulierem non tangere. Propter fornicationem autem, quod bonum est non tangere, sed vitanda fornicatio unusquisque habeat suam, non alienam uxorem, non concubinam. Hoc ideo dicit ut excludantur illi qui divinis auctoritatibus uxores habere non possunt. Et similiter unaquaeque mulier habeat virum suum, scilicet legitimum. Hoc dicit apostolus secundum indulgentiam, non secundum preceptum. Hic medicine celestis apostolus non tam sanos instruit quam infirmis medicinam monstravit. Coniugium itaque: bonum est mulierem non tangere, quod debent omnes fideles principaliter observare. Tamen si quis adhuc plus est de sua infirmitate sollicitus, quod de divinitate securus, si continentiam non [illegible] uxorem ducat. Sed quia nunc tales esse non possunt, quales priores hominum esse potuerunt, sunt tales quales secundum patres fuerunt, ut carnis concupiscentie, que necessaria est in corpore mortis, hic non servatur. Sed ipsa potius non ad propagandam prolem servire cogatur, et si continentie firmitas [illegible] ne cadat in ruinam flagitiorum, excipitur honestate nuptiarum. Uxori quod vir debitum reddat

vel ordo vel cognatio vel dispar cultus vel conditio vel frigiditas. Omnino autem illegitime sunt propter votum, propter ordinem, propter cognationem, propter disparem cultum, si eveniunt illi. Non omnino illegitime, non plene legitime sunt propter conditionem vel frigiditatem. Si enim tales nescienter coniuncti fuerint, postea per ignorantiam quedam accedentibus causis et eisdem deficientibus dividi. Bona vero coniugii tria sunt, scilicet fides, proles, sacramentum. Fides ne cum alio vel alia coeatur. Proles ut amanter suscipiatur, religiose educetur. Sacramentum ne coniugium separetur. Separatio autem gemina est, corporalis scilicet et sacramentalis. Corporaliter non debent separari causa fornicationis, ex communi consensu quod [illegible] causa religionis. Sacramentaliter non separari nequeunt dum vivunt, si plene legitime sint persone. Et attende quod tertium bonum coniugii dicitur sacramentum, non quia sit ipsum coniugium, sed quia eiusdem rei signum est, id est spiritualis et inseparabilis coniunctionis Christi et ecclesie. Hiis tribus bonis excusatur coitus carnalis qui est inter coniuges, ita ut non sit peccatum vel sit veniale. Cum enim causa prolis conveniunt, dum sic excusatur ut non sit peccatum. Si vero causa concupiscentie satiande et refrenande, veniale est. Unde Augustinus: Coniugalis concubitus generandi gratia non habet culpam, concupiscentie vero satiande sed tamen cum coniuge habet culpam propter thori fidem venialem. Sed hic coniugati victi concupiscentia utuntur invicem ultra necessitatem liberos procreandi, ponam id in hiis pro quibus cotidie dicimus: dimitte nobis debita nostra. Si enim bona non sunt, nulla habet coitus excusationem, sed dicitur [illegible]. Omnis amator proprie uxoris adulter est. Contingit autem sepe esse hic coniugium, in quo tamen bona non reperiuntur, quia fides non servatur, nec proles religiose educantur. Sed de his sufficiant. Quia fornicatio fugienda est, sed [illegible]

uirum reddat. Similiter autem et uxor uiro. Mulier sui corporis potestatem non habet sed uir. Similiter autem et uir sui corporis potestatem non habet sed mulier. Nolite fraudare inuicem nisi forte ex consensu ad tempus ut uacetis orationi. et iterum reuertimini in id ipsum ne temptet uos sathanas propter incontinentiam uestram. Hoc autem dico secundum indulgentiam non secundum imperium. Volo autem uos omnes homines esse sicut me ipsum. Sed unusquisque proprium habet donum ex deo. Alius quidem sic, alius uero sic. Dico autem non nuptis et uiduis bonum est illis si sic permanserint sicut et ego. Quod si se non continent nubant.

Q' si malū incontinentis.

Aug. sup genesim.

Aug. de bono con.

Idem.

Aug. contra Iulianum hereticum.

Amb.

Amb.

Aug. de nuptiis.

Aug. homo est. non tamen omnis qui homo est, id est qui Christi sanguine redemptus est. Ita omne quod non licet non expedit. nec tamen omne quod non expedit, id est non licet. Vel ergo ut ideo quod licet, et ideo expedit. Non quod non licet. atque ideo non expediat. Aliquo certo fine ut ita sim distinguere. Sancti quidem ea tamen in dicunt licere et non expedire que per inertiam que coram deo est permittuntur, sed propter offensionem hominum ne obsint impediantur ad salutem vitanda sunt.

Aug. Ea autem non licere et ideo non expedire que sic ipsa inertia necantur ut facienda non sint et si ab eis laudentur quibus in noticiam fiunt plana. Et si tamen est ideo non non illicita prohibentur a domino ut ea que licita sunt et non expediunt non legis vinculo sed libera dilectionis beneficia et ipsi lio caritatis caveantur. Hoc fecit quod apostoli irrigaverunt sanctio quod cuntando ad stabulum samaritanum illius miseratione perducitur est. hoc non perceperunt a domino quam unus domino mone

Aug. in medio. antur officii. ut cauto intelligantur esse generosa quamvis ma gis offendunt indebita. Illicita ergo prohibentur. licita tamen que non expediunt libere caveantur. Sequitur. Omnia mihi licent. hoc repetit quod dixerat ut addat quod non dixerat scilicet. sed ego etc. quod omnia mihi licita sunt, sed ego non redigar sub ullius potestate. redigar quod facerem si me offendiculo fratris manducarem vel amore esce fratrem offenderem. Esca etc. quod ne omnia mihi licent quia esca debet ventri et venter escis non immutant ista.

Aug. Unde ipse apostolus ait. Omne quod in macello venit manducate sed non est scandalo manducandum est. Unde alibi dicit non manducabo carnem in eternum ne fratrem meum scandalizem. Item alibi. Omnia quidem munda sunt sed malum est homini qui per offendiculum manducat. Sequitur. Deus autem quod esca debet ventri et venter escis sed tamen non edenda est scandalo quia deus et hunc et has destruet. Vel ita. Omnia licent. permittit hoc apostolus quod propter apostolum auctor est dicere

Amb. enim quia sibi licet ab aliis stipendia accipere. sicut alii apostoli accipiebant a subditis suis. Sed quoniam sciebat pseudo occasionem querere accipiendi. noluit ab his accipere ne causa nostris inguore evangelice veritatis torpesceret. Et ergo dicit apostolus. Omnia licent non de malis sed de bonis intelligi oportet. Quibusdam

Amb. enim videtur propter libertatem concessi arbitrii hoc apostolum dixisse quod omnia liceant sed non expediant. sed non ergo dicitur licere quod prohibetur. Unde nobis adhibendum est. Nam licet et habere uxorem fratris tui quod si illud esset quod illi autem debuit dicere. licet tibi sed non expedit. Et dominus dixit mulieri chananee ait. Non licet panem filiorum mittere canibus. Ideo quod ait apostolus omnia mihi licent non agitur de malis sed de bonis quia nos inexpertis ministerium

Amb. talis miseriae quia stipendium accipio estimatis sed non ideo dimitto quoniam mihi non liceat accipere. Nam omnia licent mihi. Que apostolus quod lex natalis dicit non moysi quod multa pro ocia illi populi prohibuit. Hoc dicit quia licebat ei stipendia

Deus autem et hunc et has destruet. Corpus autem non fornicationi sed domino et dominus corpori. Deus vero et dominum suscitavit et nos suscitabit per virtutem suam. Nescitis quoniam corpora vestra membra sunt Christi. Tollens ergo membra Christi faciam membra meretricis. Absit. An nescitis quoniam qui

accipere. Unde propter auctoritatem est sed noluit. quia non expedit. Vel ideo sibi non omnia expedire. sicut non expedit accipere stipendia. Si enim ab his acciperet quos invitans vitiis arguebat auctoritatem magisterii inclinaret non id est. Sed ipsum autem aliquid accipere. Magnum est ille pro ter addendo. Non si sub aliquo positum. Unde idem dicit. Sed ego sub ullius redigar potestate minuendo libertatem meam. Ita ipse dedi quod facerem si stipendia accipere. pseudo apostoli autem quod non est eam religiosus sed quam predicant. nolunt amari a temporalibus. Esca etc. quod ne licent mihi accipere necessaria stipendia quia esca debet ventri et venter escis sed non tamen accipiam quod deus illis et illi destruet non mutatur hoc iuberam sensus. Vel ita. Omnia licent quod aliqui predicta vitia habent non propter fidem debent magis non vitanda sunt quia et si licent fugienda essent. Fornicari enim quod omnia liceant id est ponat aliquis licere omnia. ut quasi illiceant sed quia licet quibusdam videntur ideo quia non impendet legalia nutrimenta sed non omnia expediunt. quia propter servitia vitanda sunt. Item repetit. Omnia licent. Et esse non sine pro esu enim mens concepta desidia sequitur et amore cibi non sedebant servitute vel quiete. quod amore superat esca etc. quod sub nullius redigi potestate et non est in esca. Et sicut deus et hunc et escas destruet autem.

Corpus autem. Hoc videtur apostolus ad superiorem sensum. quod esca debet ventri et venter escis sed corpus non debet fornicationi non de hoc videtur non sed permittit ut nos corinthii solent sed debet domino id est servitio domini et dominus debet corpori ut glorificet illud et suscitet et suscitabit. quia Et dominum suscitavit deus. si non suscitavit dominum et nos suscitabit propter virtutem suam et impossibile. Nescitis quoniam quod corpus non debet fornicationi sed domino quoniam non solum anime sed membra Christi ut eum imitentur. Nescitis vos. Hoc autem de quo corpora vestra dicit esse membra Christi quoniam Christus caput nostrum est quod hoc sensu est propter nos corpus autem ecclesia est. Sic igitur est verum quod animam humanam suscepit membra eius non esset in anime nostre quia in corpus suscepit. Quia caput est nobis quod ex anima et corpore constat propterea illi membra sunt corpora nostra quia et corpus accepit et corporum caput est. Si igitur aliquis corpus suum fornicari vellet tamen ipso contempnat servitium. Et vel sic contempnat Christum non dicatur faciam hoc membrum suum quoniam corpus est membrum Christi est. Tollens etc. membra Christi. Tollens ergo a servitio Christi membra Christi eius sunt patiendo est sed etiam membra meretricis. ut ei serviant nolo etiam tam ne velut dignitatis illius quod tam benigne prestita est. Absit. id est fiat. Notandum quod corpora nostra quod dicit apostolus esse membra Christi. Alibi dicit esse templum spiritus sancti propter corpus Christi quoniam ex gratie nostre corpora nostra suscepit. corpora nostra membra sunt Christi quia in habitantem spiritum Christi eadem corpora sunt templum spiritus sancti. Non templa propter esse sanctum corpus et sanctificato vitae. Sic. Sicut alia tacent non propter fidem esse membra Christi et meretricis. Non sic dicendi sunt manducare corpus Christi quod sunt membra meretricis. Non sacrificio veri sed recta corpora manducant in Christi manente ut non in illo manent id est non itaque manent in Christi quod non sunt membra eius. Et sic sunt membra eius sunt membra meretricis. Sequitur. An nescitis quod ideo non decet

in pollutam membra christi faciam membra meretricis. quoniam qui adheret meretrici unum corpus est.
et ea fornicatio. nam ambos unum corpus facit. ut quoniam membra sic in immunda unum sunt.
an nescitis. quasi diceret ... respondet ... quia ... genere
sit. in de legitime coniunctis. Erunt duo in carne una. in carnali opere. quod intelligitur coniu
ges si sine peccato. id est in carne una fiunt sed unum. quod unum fit ut ...
... unum et ... ut quod mulier de viro est.
ambo in carne una sunt. Qui autem. quia qui adheret me
retrici unum est cum ea. qui autem adheret domino semper dei faciens
voluntatem non una caro sed unus spiritus est. est spiritui domini cum
quo est unus spiritus. non substantie identitate diverse enim substantie sunt.
spiritus hominis et spiritus domini sed quia accedit iste spiritus ad participa
tionem nature ... beatitudinis illius. unus ergo spiritus
est cum spiritu dei. et ei sic adheret ut sit particeps bea
titudinis eius quia plene erit et saciabitur desiderium eius
in bonis immutabilibus. scilicet in una claritate domino suo
cuius ymago est. Sic enim dominus de patre et filio unum
sunt quia unius substantie enim sunt. et dominus unus est sed addunt quia unum
sunt. unum dicunt diligenter attende. quia cum de rebus duabus vel
pluribus dicitur unum est. et unum est et additur quod unum vel una ... de
his quod diverse sunt ... unius substantie dici ... diverse enim
substantie sunt spiritus hominis et spiritus dei. ... qui adheret domino u
nus spiritus est. ... de duobus aut pluribus unum sunt non additur
quod unum non diverse ... sed unius substantie sic dictum est.
qui plantat et qui rigat unum sunt. ... ego et pater unum su
mus. ... de his quod diverse sunt recte dicitur quia sunt unus spiritus
... quod unius substantie sunt recte dicuntur unum dicitur esse.

Fugite. quia qui adheret meretrici unum corpus efficitur. ideo fu
gite ... Cum alia vicia ... expectari ...
... fugite ne approximetis. quia non aliter melius
potest vinci ... fugere debetis. Omne enim peccatum quodcumque fecerit homo
excepta fornicatione extra corpus est. id est sine corporis conta
minatione. Cetera enim peccata animam tantum maculant. Qui
autem fornicatur in corpus suum peccat. quia fornicatio non tantum animam sed et corpus
contaminat. ... sine desiderio carnis quod habet principium
motum anima concupiscentia carnalis ... caro sine
anima nichil potest. ... Omne enim peccatum. quia ideo debetis
fugere fornicationem. quia omne peccatum aliud quodcumque fecerit
homo extra corpus est. id est extra vinculum carnalis concupiscentie
fit cetera peccata ... corpus ...
anima sub corpore est. alia enim peccata ... corpus ...
... humanam concupiscentie carnali ita effici
tur ... sicut in solo opere fornicatio
nis ... libidinis cum
ipso corpore ... ipso ... conglutinatur.
... Qui autem fornicatur in corpus suum peccat. ... servit anima
corpori ... ut nichil aliud ipso momento ... et expi
rito hoc tam magnum flagitium cogitare homini liceat

adheret meretrici
unum corpus efficitur.
Erunt enim inquit
duo in carne u
na. Qui autem adhe
ret domino unus spiritus
est. Fugite forni
cationem. Omne
enim peccatum quodcumque
fecerit homo extra cor
pus est. Qui autem forni
catur in corpus suum
peccat. An ne
scitis quoniam membra
vestra templum est spiritus
sancti qui in vobis est quem
habetis a deo et non
estis vestri? Em
pti enim estis pretio
magno. Glorificate
dominum

aut intendere. quia in tempore capturam subdit. ipsa subver
sio et absorbtio libidinis. quia libidinis ardore. quoniam
... voluptas ipsi corporis animum servum tenet
efficit ... captivum ... animo ... malis ...
... alique corporis operari ... alibi cogi
tationes cordis distendere. quia in fornicationis opere ac
... non licet animo. Sic enim totus homo absorbetur a carne
ut iam dici non possit ipse animus suus esse sed simul totus homo di
ci possit caro. ... sed hoc recte dici possit. ... erunt in car
ne una. hoc quod dicta sunt de spiritali fornicatione hoc cor
poris ... in fornicatione ... spiritalis ... gratia
... accipitur. Conveniunt deo adulterantes ... gratia
... fornicatio humane anime est. et aliquis non adherens deo ad
heret mundo. unde dicitur amicus mundi inimicus est dei. Et
... si quis dilexerit mundum dilectio patris non est in illo.
ergo adherens mundo longe est a deo. in corpus suum peccat.
quia corporali concupiscentia ... spiritalia autem distra
hit. serviens potius creature quam creatori. Sed qui adheret
deo non mundo ... aliud peccatum a concupiscentia carna
li alienum fragilitate humana ... vel ignoran
do vel negligendo vel obliviscendo extra corpus peccat.
ut hoc sit quod dictum est. Omne peccatum quodcumque fecerit homo extra corpus est. quia non
corporali sed spiritali concupiscentia peccat. sed humana
temptatione quod facile ignoscitur. Cum autem adheret mun
do ... dilige ... concupiscentia ... in corpus suum
peccare dicitur. quia universe concupiscentie carnali de
ditus et subditus est. tanquam totus creature servus. ab ipso cre
atore alienus. Sic ergo ... salva fide intel
ligi potest ... fornicationis malum spiritale ... universale
in hoc uno capitulo. ... Omne enim peccatum.
quia ideo fugite. quia omne aliud peccatum quodcumque fecerit homo extra corpus est. id est
extra coniugem que dicitur corpus viri. quia est eius corpus. quia aliud peccatum
non sit contra honorem coniugii. Qui autem fornicatur in corpus suum peccat. id est contra
honorem sui corporis. scilicet coniugis sue agit. An nescitis.
quia ideo ... fugienda est fornicatio. quoniam ... membra
... templum sunt spiritus sancti. id est templum dedicatum opere spiritus sancti.
qui in vobis habitat. unde subdit. qui in vobis est. quia deus templi
est. quem habetis a deo ... hospitem ... offendere
offenderetis. Ex hoc patet quod spiritus sanctus deus est. quia nos negamus
... spiritus sanctus non esset deus templum ... nos ipsos non haberemus
non solum autem spiritus sancti sed et patris et filii templum vos habet. Tem
plum ergo dei hoc est totius sancte trinitatis. sancta ecclesia est. et an
nescitis hoc. ... non estis ... ostenditur quare debetis
fugere fornicationem. quia ... fugite ... quia non estis
vestri iuris ... potestatis sed domini qui nos redemit a diablo
unde subdit. empti enim estis pretio magno. sanguinis christi ... ergo glorifica
te dominum scilicet spiritum sanctum qui est patri et filio ... per bona opera ... ostenditur

Idem.

Aug.

Aug.

Aug.

Aug.

Iero.

Iero.

Amb.

Ae? contra maxi
minum.

Amb.

Aug. in libro de penitentia.

[illegible]

aut maledicus, aut ebriosus, aut rapax, cum huiusmodi nec cibum sumere. Quid enim mihi de his qui foris sunt iudicare? Nonne de his qui intus sunt vos iudicatis? Nam eos qui foris sunt Deus iudicabit. Auferte malum ex vobis ipsis. Audet aliquis vestrum habens negotium adversus alterum iudicari apud iniquos, et non apud sanctos? An nescitis quoniam sancti de hoc mundo iudicabunt? Et si in vobis iudicabitur mundus, indigni estis qui de minimis iudicetis? Nescitis quoniam angelos iudicabimus? quanto magis secularia? Secularia igitur iudicia si habueritis, contemptibiles qui sunt in ecclesia, illos constituite ad iudicandum. Ad verecundiam vestram dico. Sic non est inter vos sapiens quisquam

[illegible]

Amb.

[illegible]

qui possit iudicare inter fratrem suum. Sed frater cum fratre iudicio contendit: et hoc apud infideles.

Iam quidem omnino delictum est in vobis, quod iudicia habetis inter vos. Quare magis iniuriam accipitis? Quare non magis fraudem patimini? Sed vos iniuriam facitis et fraudatis: et hoc fratribus. An nescitis quia iniqui regnum dei non possidebunt? Nolite errare. Neque fornicarii, neque ydolis servientes, neque adulteri, neque molles, neque masculorum concubitores, neque fures, neque avari, neque ebriosi, neque maledici, neque rapaces regnum dei possidebunt. Et hec quidem fuistis. Sed abluti estis in nomine domini nostri Ihesu Christi, et in spiritu dei nostri. Omnia mihi licent, sed non omnia expediunt. Omnia mihi licent, sed ego sub nullius redigar potestate. Esca ventri, et venter escis.

[illegible]

[illegible]

ñ in uo̅ q̄uam sermone. q regnū dī. i. ca
regni dī. n̄. e. i. s. i. e. i. n̄ sermo humane sapie
s; uirtute ē eā regnū. Quid uultis. i. e. q. ego ueniā
ad uos ue. s; q̄d. hoc uultis s. an ueniā ad
uos in uirtute cog. n̄ rsi sic caritas s̄titū ēē uidet.
an in caritate. i. in manifesta dilectiōe ī bo
na suppleā. ī spū m. ut peccātis parcā. i. e. mus
tiba inferre. ut inflati hūiliarētr. ī se ipsi parēt
ad excipiend eū. Absit aūt ū patis filii dicēt. si
in uirga uētur es. noli uenire. meli ē. n. erudi
ri in uirga patis. q̄ p̄ire in blandimto p̄donis.

Capitulum 35

Omnino. i. e. s; redarguit illū fornicatorē. q̄
uxorē patris tenebat. ī uos q eū tolabāt. Scit. n.
ipsi participes dū patiunt. reū in ingentis pecci
sat morte p̄ui quenire. n̄ g solū illū apte re
ū mortis. s; ī adsētientes ei. ū immunes ā crimine.
demonstrat. q̄. q̄ta. an ad uos ueniā in uirga. ī op
ē uirga. ū uos corrigitis. q audit oīo. i. ab oib;
int uos. q inflati estis ū corrigitis. qd audit.
fornicatio. refertur; infamis. Et talis ē illa for
nicatio q̄l ū. i. e. int gēs. ū gnē illo pecci ostndēr.
ū ab his i dicē annui. q dñ nescirt dein turmis.
p̄derit gnus dices. ita ut uxorē. p. a. h. ī h publice.
ū tenebo op ū ē. publice. n. nouicā suā loco uxo
ris habebat. ū tgi ū satiōe alicq. potiu eiū tegi.
Secund. q. eā h fornicatiōis. de uxore patis. in
cip de fornicatōe. pea monebit de oī carnali
uel ī spuali. ī uos. q. i. e. [illegible] int uos. ū
inflati uos estis. [illegible] q pellat [illegible]. q. u
nū mbrū patit. [illegible] ī ū huistis lu.
i. dolorē p peccis illi. q [illegible] faciend ēēt. ita u
tiq; dolere debetis. ut q fec h op. q. nllō in potuit
tegi. tollat de medio uem. q oīs estis partici
pes. Ego qd. q. uos ū huistis eū q p̄sēs eratis.
s; ego absens qd corpe p̄sēs aūt spū. i. sollicitudie
ūris. ī puidens uob. iā sñ mora. iudi. eū. q. s. o.
e. i. ut p̄sens. ac si p̄sēs eēm. iudicaui dico.
in noīe d. n. i. x. i. inuoce eū. ī h ūm iudicaui. s.
trade h ūm. eū sathane uob cong. i. in spū. ē. int.
d. n. i. h ūm iudicaui. ut uos cōgregati unum sīt
aliq dissensiōe. qb ūa auctoritas. uirt x. coopa
bit. tradere h ūm sathane. h tra. i. adunari fura.
h ūm iudicaui. s. uob cog. in f. e. u. d. t. h. s. i. u. i. x.
i. ut uos cōgregati tradatis h ūm sathane in noīe
dñi. i. ad glam. ī honorē dñi ē gla ē tal h ūm iudi
cio. ū p odio uto iudicaui trade sathane. ī h in in
teritū carnis. i. ut sathanas corpalr eū uexet.

ẽ, in uirtute. Quid
uultis? in uirga ue
niā ad uos, an in ca
ritate et spiritu mansu
etudinis? Omnino
auditur inter uos forni
catio, Et talis forni
catio qualis nec inter
gentes, ita ut uxorē
patris aliquis habeat. Et
uos inflati estis: et nō
magis luctū habuistis
ut tollatur de medio
uestrum qui hoc opus fecit. Ego
quidem absens corpore, p̄
sens autem spiritu, iam iudi
caui ut p̄sens eum qui sic
operatus est, in nomine domini
nostri Ihesu Christi, congregatis
uobis et meo spiritu, cum
uirtute domini Ihesu, tradere
huiusmodi sathane in in
teritum carnis, ut spiritus
saluus sit in die domini

ī sic ille resipiscat. hanc. n. potestatē dr ha
buisse apls. ut ē aliq. a stulticia sua. n̄ p̄ster di
morte. diabolo eū uexand tradet. quisq; peni
tencia p̄stites a malo desisteret. un subd. ut sps
ei sal. sit. in die. d. n. i. x. i. ut aīa ei salua sit
h. si qn eo illi uisitet dns. si qn illi luceat dns
in corde. ī appellat h dies dñi ortū lucis. s. appo
ne gir. l. aīa salua sit. in die d. n. i. x. i. in die iu
dicii. Exhis uob manifestat apls se ū odio. s; a
more illd fecisse. Sic. n. apls ū crudelitr. s; ama
bilr. ī ex zelo caritatis tradidit sathane. sicut
moyses uicultores ydoli. paucos qd iudica
uit in p̄sens. tirens in p̄tuum disciplinā san
ctiens. tam eū nllā cupiuit. s; magna di
lectioē fecisse. q. fec aptissime cognoscit. nā
ei p peccato ido orauit. ī dicens ad dñm. aut
dimitte illis. aut dele me de libro uite. Sic he
lias. ī alii uiri boni. ū nllā p̄ peccatū mala morte puni
erīt. q sic uiuentib ind uita uenirebat. ū ill
q morte puniebant. non ipa mors nocebat. s;
pecci q. augi poss. si uiueret minuebat. ī p
tenti iudicabāt. qb tale iudiciū donauit ds
unde ē q. helias multos morte affecit. ī ppa ma
nu. ī igne diuinit impetrato. Vn ī h exēplū
helie ū rep̄hendit x̄. in discipulis memorantib
q ab eo fcm sit. ī petentib ī ipis. s. dari pote
statē. dandi ignē de sublimi ad cōsumēdos e
os. q ē hospitia ū p̄berent. s; ignorantiā uidi
cādi. i. apli. rep̄hend. q odio ū amore correc
tiois desiderabāt uindictā. tales uindicte. ī in
nouo testamento ū defuert. ita. ī petrus. sic in
annā. ī uxorē ei uindicasse legit. qn exanimes
ceciderūt. ū resuscitati st. Vel ita tde. i. e. ut ū
de illa corpali uexatiōe accipiat. s; de p̄ua
ciōe ecclastice cōiōis. q sit p excommunicatio
nē. q. iudicaui eū. q h ūm ē. tr. sa. s. ab eccla
expelle. ad monitiōnē ecclastica ab illo suspēdē
ī liberum illi facere. ut uiuenti. ea. s. facere
secundum hoc quod caro eius expetit in
interitū illum ducens. Oms. n. carnalis
uoluptas ex diabolo est. ideo eū huic uo
luptati relinquit. trad. ū sat. i. e. carnis desi
dio se uinget. aīa uītri patitr. n. eni amat
uidit e odi h sae. s. ea uitatiōe. ū h expulsi
o ad reuocād illū ualeat. Vn subd. ut sps sal
ū s. i. d. d. n. i. x. i. ut aīa ei salua sit in die
iudicii. Vel ita tradit eū apls sathane ab

Amb.

Aug.

Amb.

Amb.

Amb.

Amb.

[illegible]

thi(us) x. Non bona gla
cio uestra. Nescitis qa
modicum fermentum totam mas
sam corrumpit. Expurgate
uetus fermentum ut sitis no
ua conspersio sic estis azi
mi. Etenim pascha no
strum immolatus est x. Itaque
epulemur. Non in fermen
to ueteri neque in fermento
malicie et nequicie. sed in
azimis sinceritatis et ueri
tatis. Scripsi uobis in epla
ne commisceamini fornica
riis. Non utique fornica
riis huius mundi. aut auaris
aut rapacibus aut ydolis
seruientibus. Alioquin de
bueratis de hoc mundo ex
isse. Nunc autem scripsi uo
bis non commisceri. Si is qui
frater nominatur inter uos est
fornicator. aut auarus
aut ydolis seruiens.

[illegible]

Amb.

Amb.

Amb.

Aug. in libro de penitentia.

Amb.

illuminabit abscondita tenebrarum · et manifestabit consilia cordium et tunc laus erit unicuique a deo. Hec autem fratres transfiguravi in me et apollo propter vos ut in nobis discatis ne supra quam scriptum est unus adversus alterum infletur. Quis enim te discernit? Quid autem habes quod non accepisti? Si autem accepisti quid gloriaris quasi non acceperis? Iam saturati estis iam divites facti estis sine nobis regnatis et utinam regnetis ut et nos vobiscum regnemus. Puto enim quod deus nos apostolos novissimos ostendit tanquam morti destinatos quia spectaculum facti sumus huic mundo et angelis et hominibus.

---

minare non possimus · quia homines sumus · iudicaturi · i. dis simulatas · firma iam · a parte debemus · Si quis suspicatur · quia est humana temptatio · salte non iudicemus · quia in quo cetera · in recta sit · ...

Nolite autem ante tempus · i. quoniam non dum ... ipsa faciet abscondita · i. peccatorum · et manifestabit consilia · i. bonas cogitationes · quia gesta et cogitata bona vel mala · tunc erunt aperta · ... tunc erunt omnia nota ... poterit de se et de aliis iudicare. Et tunc unicuique ... laus · i. remuneratio a deo ...

Hec autem o fratres in me et in apollo ... ut ab omnibus ... abhorreant ... pseudo apostolorum ...

Nos stulti propter xpm. uos autem
prudentes in x. Nos infirmi
uos autem fortes. Uos nobiles. nos
ignobiles autem. Usque in hanc
horam. et esurimus. et sitimus. et nudi
sumus. et colaphis cedimur. et insta
biles sumus. et laboramus operantes
manibus nostris. Maledicimur. et bene
dicimus. persecutionem patimur. et su
stinemus. Blasphemamur. et obse
cramus. Tamquam purgamenta huius mundi
facti sumus omnium peripsima usque ad
huc. Non ut confundam uos hec scribo
sed ut filios meos karissimos moneo.
Nam si x. milia pedagogorum ha
beatis in x. sed non multos patres. Nam in x.
ihu per euangelium ego uos genui. Ro
go ergo uos imitatores mei estote. Ideo misi ad
uos timotheum. qui est filius meus karissimus. et fidelis in domino. qui
uos commonefaciat uias meas que sunt in x. ihu. sicut ubique in omni
ecclesia doceo. Tamquam non uenturus sim ad uos. sic inflati sunt quidam. Ue
niam autem cito ad uos. si dominus uoluerit. et cognoscam non sermonem
eorum qui inflati sunt. sed uirtutem. Non enim in sermone est regnum dei.

Aug. in lib. ...

Aug.

Aug.

Amb.

Amb.

male docendo. vel ipso ei assentiendo tem
plum dei quod vos estis violaverit in se vel in aliis.
volens subvertere fundamentum. et catholicam soci
etatem disiungere. disperdet illum deus corpore et
anima quasi sacrilegum in inferno. Templum enim dei
sanctum est quod vos estis. Augustinus. babilonia. qui in memi
ne habitat deus quia non animus spiritus sanctus scilicet. et purga
get. quasi templum quod estis vos sed anima et secundum corpus
quod vos estis templum dei id est tales in quibus scilicet deus sedet et ha
bitat. templum dico dei id est spiritus sancti tamen subdit et spiritus
dei id est spiritus sanctus habitat in vobis. Quod vos confirmat
in bonis. et an nescitis vos. Et nota quod spiritus dei
hic deus cum supra protulerit estis templum dei non subdiderit
et deus habitat scilicet spiritus dei habitat in vobis. in quo apparet
te ostendens spiritum dei esse deum. Ubique adest spiritus sanctus
ad homines mundandos eternam regnandos in eis.
Immo natura est verus deus. quia in dei membris templum eius
sunt. utique subiectum est templum illi est templum. Quin
quod verus non est templum est quod in membris sunt...
non considerat patris filio quod implevit filium quod in mem
bris filius suam considerat domum. Verum de patre
precedat. quomodo cum patre non sedet. cum ipsa ses
sio non sit utique cogitando carnaliter. et cum de
deus eius dicat apostolus sustentare et. sede sunt
in celestibus. Quomodo spiritus sanctus subsistit a nobis
quasi ille est consessus. neque sede cum patre et filio
sit indignus quod nos eadem sede esse dignos. Spiritus
sanctus et in celestibus sedet et patre et filio in tem
plo suo habitat scilicet in sanctis. quod sunt templum dei in
sed fide ambulantes et templum dei erit aliquis in
sed spem quod est templum dei sunt angeli. Sed dic
aliquis angelus facere deus celum et terram angelus sedes ubi ha
bitaret deus in se habitabat apud te habitat et ap
se et sic sunt sedes domini dei in ipsa subtracta ca
dat deus immo sic habitat deus in se et in ipse
discesserit. cadant petra sciendo quod non dicit in stul
tissime sunt spiritum sanctum habere locum in nostro corpore quia
totum vitam animam impleverit et vel in angu
stius alicui impediri tenuatur ut pater et filius et spiritus
sanctus alienum sit esse non posse in nullo est in illo inita
bili. quod est deus ubique sit tamen non in omnibus habitat
quis porro audeat opinari nisi inseparabilita
te trinitatis penitus ignorat. quod in aliquo possit pa
ter habitare aut filius in quo non habitet spiritus sanctus.
aut in quo spiritus sanctus in quo non est pater aut filius. fatendum
est quod ubique deus est et per divinitatis presentiam. sed non
ubique per inhabitationis gratiam. ppter hanc enim ha

lauerit. disperdet
illum deus. Templum
enim dei sanctum est quod
estis vos. Nemo
vos seducat. Si
quis autem videtur inter
vos sapiens esse in
hoc seculo. stultus fiat
ut sit sapiens. Sa
pientia enim huius
mundi stulticia est
apud deum. Scriptum est
enim. Comprehendam
sapientes in astu
cia eorum. Et iterum.
Dominus novit cogita
tiones sapientium
quoniam vane sunt. Itaque
nemo glorietur in ho
minibus. Omnia enim
vestra sunt. sive paulus.
sive apollo. sive
cephas. sive mun
dus. sive vita. sive

bitacionem. non gratia dilectionis eius agnoscentem non
dicimus patrem ... quod eius ubique est ... sit. sed quod eius in
celis. Illud esse mirabile est quod deus est inhabitans
quosdam non dum cognoscentes dominum. et non quosdam cogno
scentes dominum. Illi enim ad templum dei non pertinent quod
cognoscentes deum non sicut deum glorificant. et ad tem
plum dei pertinent parvuli sanctificati sacramento
christi. et regenerati spiritu sancto qui nondum possunt cognoscere deum.
Quod non potuerunt illi nosse. non habere isti potuerunt
habere antequam nosse. Beatissimi autem sunt illi quibus hoc est
deum habere quod nosse. Et tamen hoc est ... cognitio
et. Templum enim dei est. Vel sic premisit. Ideo vir pur
gat illos quod spiritus viventes corpora sua violant
maxime ille quod uxorem patris sui habebat. et quod templum
dei violans disperdet. Ideo. Nemo seducat
se. vel vos. quasi deus hoc negligat. sed potius. Si quis autem
videtur. vel inter vos sapiens esse in hoc seculo et sapiens in seculo. stultus
fiat. apud se. et deum non natura errorem posse. ut ita
sit. vere sapiens. quasi stultus seculo. prudens est deo. et
tunc apud se stultus est. quasi stultus ita est et apud deum.
Sapientia huius mundi stulticia est apud deum. id est sapientiam illam stul
ticiam deus probat. quasi fine quod mundus sic posse negat.
et nota quod aliquam inspicis sapientia potius per astu
cia abusione vel non proprietate. Quod autem mundi sa
pientia sit stulticia confirmat auctoritate. Scriptum
est enim. Comprehendam id est fallos ostendam sapi
entes mundi in astucia eorum. faciendo alii
quoniam ipse dicit. Et iterum in psalmo scriptum est. Dominus
novit eos. scilicet mundi vel hominum carnalium. quoniam va
ne sunt. id est false. et quia stulticia est apud deum sapientia mun
di. Itaque nemo glorietur in hominibus baptismi et do
ctoribus quod melius ab uno quam ab alio recipiat. et
non sunt datores gratie. sive boni sive mali sint
sed tamen ministri. Omnia enim quasi non deberetis in ho
minibus gloriari quia vestra sunt ipsi. vel quia omnia vestra
et ad serviendum nobis data. et non est gloriandum de eo
quod excellentioribus et de quibus dicitur. Omnia sunt vestra
apostoli subdens. sive paulus sive apollo. quod sunt de mi
noribus. sive cephas. quod omnibus maior. quasi non solum mi
nores vestri sunt sed et maiores. hoc ideo dicit ut non sin
gulos doctores sibi defendant et omnibus utantur. de
in excepto de aliis quod sunt eorum. sive mundus vestri
sive vita. presens. sive mors. quomodo itaque vita
est. si de illo sed dei voluntatem sententiam et ut illis
eius in dei voluntate potuit. vita presens vita
est. si molestie et regula dei agitur. quomodo mors vita est si
spe futuri libenter patimur morti. sive presencia vita

quibus sustentari deo serviunt. sive futura spe
quia serviunt. presentia enim vestra sunt. si sic ministri
eis ad sustentacionem. ut non offendantur. futura sunt
vestra. si ea credentes magis optaveritis. Vel ita. sive
mundus vester est. Sed ideo dicit quia in ecclesia mundi nobis ser
viunt. sive vita doctorum sive mors prepositorum vestra
vestra est. nam et vita et mors doctorum ad edificatio
nem subditis esse debuit. Vel per vitam sanctos homines
et angelos accipit. qui student profectui fidelium. per
mortem diabolum et ministros eius accipe. qui dum perse
cuntur utilitati servorum dei serviunt. aliam mu
tant. Omnia etc. quasi sed vestra sunt. quia omnia quecumque sunt
in mundo vestra sunt. vos autem Christi. estis non hominis. et ideo non
in homine gloriemini. sed in Christo. cuius estis creatione et recrea
tione. Sed ideo dicit apostolus ut sicut hic in vestro iudicio concessa
sunt et libera. ita nos Christo subiciamur. Christus autem est dei pa
tris. quia filius est faciens voluntatem. ut et nos ipsi
faciamus. et sic famuli Christi simus. et ergo ad iniuriam Christi
de hominibus aliquid speratis. Cavendum est ne sic intelli
gatur. Christus est dei. quasi equalis illi. Omnia vestra sunt. et illud
vos estis Christi. quia omnia illi. et illi Christo subduntur. ut res
dissimiles. non tamen diverse. Christus autem subditur deo patri. non tamen
quasi dissimilis aut alius ut sic [?] tamquam patris filius. Sciendum est
quod in hac enumeratione verborum connexa [?]: quod dicitur omnia vestra
nos Christi. Christus dei. nulla fit commemoratio spiritus sancti. sicut non ibi
caput viri Christus. caput Christi deus. Ideo utique quia sicut in hiis que
connexa sunt innuari [?] solet ipsa connexio. connexio
autem patris et filii est spiritus sanctus. qui est ipsa deitas patris et filii. et
ipsa deitas dilectio est sed illius. De caritate est et actio
quo nomine spiritus sanctus dicitur. vos estis Christi. Christus dei. immediate
te Christo vos estis dei. Sic nos. hactenus egit de gloria
pseudo. Hic agit de suo contemptu. quasi vere hic sit. scilicet quia deus
auctor. nos non adventicii sumus. non nimis [?] non nimis
de nobis arbitremini. sed potius homo quilibet sic existi
met nos. non ut dominos. sed ut ministros Christi. quasi non pse
udo sunt. Hic ideo ait apostolus. qui de eo nimis sentiebant.
sed sic homo sentiat ut deus quem elegit. et sic existimet
nos ut dispensatores ministeriorum dei. id est mysteri
orum quia sed modo est [?] dividunt misteria et ministeri
a. Sciendum est quod non solum boni sed et mali dispensato
res sunt. Si enim per bonos non dispensarentur. non recte apostolus
diceret. Imitatores mei estote. Rursus si per malos
non dispensarentur. non diceret dominus de quibusdam. que dicunt faci
te. que autem faciunt nolite facere. dispensatores sunt per quos ministerium per
venit ad eternam salutem. Sed enim esse salutis illi dispensa
tione per ipsum et sacramentum est illi esse participem. Sic
autem etc. id est quia ita de nobis existimandum est ut

mors. sive presentia.
sive futura. Omnia
enim vestra sunt. vos autem
Christi. Christus autem dei. Sic
nos existimet homo
ut ministros Christi
et dispensatores
ministeriorum dei. Hic
iam queritur inter dispe
satores ut fidelis
quis inveniatur. Mi
chi autem pro minimo
est ut a vobis iudi
cer. aut ab humano
die. sed neque me
ipsum iudico. Ni
chil enim michi consci
us sum. sed non in hoc iustifica
tus sum. Qui autem iudi
cat me dominus est.
Itaque nolite ante
tempus iudicare
quoadusque veni
at dominus. qui et

cap. mulieris vir.

diceretur. sed hic. id est inter vos quia non alibi. iam. sed in presenti cum
expectandum esset in die iudicii. quero qui sunt dispensatores
fideles. ut si forte cum possit credi ut bene dispensent. — donec deus
hic enim autem. quasi sed inter vos queritur. quia non esset querendum. sed que
quod alii faciatis. Michi pro minimo est. ut a vobis. quasi infide
lis dispensator. aut ab humano die. id est humano iudicio
quod non iudicat occulta. et ipsum fallit. Vel ab humano die. id est ab
hominibus dum sunt in die suo. et non est dies domini. humano — Capitulum 4
die. quia est et dies domini quo iudicabit. quando unicuique secundum perfe — Aug.
ctionem reddet. et secreta cordium patebunt. sed neque
quasi minimum michi est. si a vobis vel ab aliis iudicer. sed
neque ego qui melius me novi quam vos. iudico me ipsum.
et ita perplexum est nobis de ignotis cordibus nimis vel aliorum
iudicare. et tanta enim profunditas est credenda esse in — Aug. in ps. h.
homine que lateat et ipsum hominem in quo est. ut in Petro profun
ditas infirmitatis latebat. cum domino moriturum
se eme promittebat. Cum ergo de se quisque aut non omnino aut
vix possit verum iudicium ferre. quanto minus de alio iudi
care. cum nemo sciat quid agatur in homine. nisi spiritus hominis
Ideo apostolus non presumens de se diffinitam ferre sententiam ait.
neque me ipsum iudico. quia melius me novi quam illi. sed melius me — Aug.
novit deus quam ego. et ideo illi relinquendum est iudicium. Ni
chil enim michi conscius sum. id est in nullo me remordet conscientia mea
sed non in hoc iustificatus sum. id est non ideo me iustum puto. quia potest esse quod
nescio. delicta enim quis intelligit. itaque gloriari [?]
cor. humiliat se apostolus. hic dicens sicut loquitur quia pro hiis — Amb.
culpam nescio. Qui autem. quasi neque ego debeo me iu
dicare. neque vos. sed qui iudicat me. id est qui potest et debet iu
dicare. dominus solus est. qui novit omnia. Vel quia dominus est qui
potest iudicare. Itaque nolite ante quam sciatis iudicium iudi
care. scilicet quousque veniat deus iudicare. Aliter non iniuriam in — Amb.
dici sit. quia iudicis iniuria est. si ante iudicium eius a
servo procedat sententia. Ante iudicium prohibet apostolus que
occulta sunt nobis corda hominum. In his plerumque nostra cre — Aug. sup. Iohm.
dulitas fallitur. sed cavendum est ne perniciosa opinio
ne fallamur. ut quod non possumus hominum indagare con
scientiam. de ipsis rebus habeamus veram certamque scientiam. hoc
non. ut si nesciamus an ille vel ille homo sit impudicus vel
pudicus. nec nos sciamus sive iniustus. odimus tamen impudi — Aug. in eodem.
ciciam et iniusticiam. et iusticiam et pudicitiam diligamus.
et hanc appetenda et illa vitanda in dei veritate con
spiciamus. ut et de ipsis rebus que appetendum est et que devi
tandum est appetimus. devitamus. ignoscatur nobis quod
de hominibus aliquando immo assidue non ita sentimus. sed
enim ad humanam temptationem pertinet. sine qua
ista vita non ducitur. Unde apostolus. temptacio vos
non apprehendat nisi humana. Et si ergo suspiciones

aug.

aug.

aug. amb.

Nota spiritus sanctus considet patri et filio.

Ubi habitabat deus ante mundum.

Quod deus ubique non in omnibus.

Quod in quo habitet pater in eo habitet filius et spiritus sanctus.

male docendo. vel ipso ei assentiendo tem
plum dei. quia vos estis violaverit in se vel in aliis.
volens subvertere fundamentum et catholicam soci
etatem distringere. disperdet illum deus corpore et
anima. quia sacrilegium committit. Templum enim dei
sanctum est. quod vos estis. aliquis habitator quem in me
ne habitat deus. quia non animum spiritus sanctus sanctificet et purit
get. quia templum quod estis vos sed anima et secundum corpus
quod vos estis templum dei id est tales in quibus deus sedet et ha
bitat. templum dico dei id est spiritus sancti. unde subdit. et spiritus
dei id est spiritus sanctus habitat in vobis. quod vos consummat
in bonis. et autem nescitis vos. Nota quod spiritus dei
hic deus est. unde ... estis. templum dei non subdidit.
et deus habitat. sed spiritus dei habitat in vobis. in quo ap
te ostendit spiritum dei esse deum. ubique adest spiritus sanctus
ad homines in nostra eternam regnandos. non est eidem
immo natura est vere deus. quia non dei tribuit templum ei
sunt. utique subiectum est templum illi est templum. Quomodo
quod rex non est templum est qui tribuit sunt regi. quomodo quod
non considet patri et filio qui replevit filium. quod in
bus filii sinistram considet domini. Verum est de patre
procedat. quomodo cum patre non sedet. cum ipsa ses
sio non sit utique cogitanda carnaliter. et cum de
dextris ei dicat apostolus sessitationem et eiusdem sedere
in celestibus. Quomodo ergo spiritu sancto subtrahitur a nobis
consessus ille est consessus. magis sede cum patre. et filii
sit indignum. qui nos eadem sede efficit dignos. spiritus
ergo sanctus et in celestibus sedet cum patre et filio. et in tem
plo suo habitat id est in sanctis. quod sunt templum dei in
sed fide ambulantes. templum dei erant aliquando
sed speciem contemplantes nunc templum dei sunt angeli. si dicit
aliquis. angelis faceret deus celum et terram. angelis sanctis ubi ha
bitabat. deus in se habitabat. apud te habitat. et apud
se. non ergo sic sunt sancti domus dei. ut ipsa subtracta ca
dat deus. immo sic habitat deus in sanctis. ut si ipse
discesserit. cadant. porro sciendum quod non dicitur non stul
tissime pro spiritu sancto non habere locum in nostro corpore. quia
totum nostra anima impleverit. quod vulgi id est deus angu
stiis alicuius impediri [illegible]. ut pater et filius et spiritus
sanctus alienum filium esse non possunt. nunc illud est multo mira
bilius. quia cum deus ubique sit totus non tamen in omnibus habitat
quis porro audeat opinari. non inseparabilita
tem trinitatis penitus ignorent. quod in aliquo possit pa
ter habitare aut filius in quo non habitet spiritus sanctus.
aut in quo spiritus sanctus in quo non est pater aut filius. fatendum
est ergo ubique deum esse per divinitatis presentiam. sed non
ubique per inhabitationis gratiam. propter hanc enim ha

lauerit. disperdet
illum deus. Templum
enim dei sanctum est. quod
estis vos. Nemo
vos seducat. Si
quis autem videtur inter
vos sapiens esse in
hoc seculo. stultus fiat
ut sit sapiens. Sa
pientia enim huius
mundi stulticia est
apud deum. Scriptum est
enim: Comprehendam
sapientes in astu
cia eorum. Et iterum:
Dominus novit cogita
ciones sapientium
quoniam false sunt. Itaque
nemo glorietur in ho
minibus. Omnia enim
vestra sunt. sive paulus
sive apollo. sive
cephas. sive mun
dus. sive vita. sive

bitacionem. in gratia dilectionis eis agnoscentes. non
dominus spatium nostri quod eis ubique est in sunt. sed quod estis in
celis. Illud quoque mirabile est quod deus est inhabitans
quosdam nondum cognoscentes deum. et non quosdam cogno
scentium deum. Illi enim ad templum dei non pertinent. qui
cognoscentes deum non sicut deum glorificant. et ad tem
plum dei pertinent parvuli sanctificati sacramento
christi. et regenerati spiritu sancto. qui nondum possunt cognoscere deum.
unde quod non potuerunt illi nosse non habere. isti potuerunt
habere antequam nosse. Beatissimi autem sunt illi quibus hoc
deum habere quod nosse. christianus ergo et fidelibus loquens a
it. Templum enim dei est. etc. hoc premisit ideo ut pu
gat illos qui ipsum viventes corpora sua violarent
maxime ille qui uxorem patris sui habebat. et qui tem
plum dei violans disperdetur. ideo. Nemo seducat
se. vel vos. quia deus si negligat. sed potius. Si quis autem
videtur inter vos sapiens esse in hoc seculo id est sapientia huius seculi. stultus
fiat. apud se. et divinitatem non natura credat posse. ut in
sit. vere sapiens. qui stultus seculo. prudens est deo. et
tamen apud se stultus est. qui stultus vere est et apud deum.
Sapientia huius mundi stulticia est apud deum. id est sapientiam illam stul
ticiam deus probat. quod suasit quod mundus sic posse negat.
et nota quod aliquando in scripturis sapientia ponitur pro astu
cia abusione verbi non proprietate. Quod autem mundi sa
pientia sit stulticia confirmat auctoritate. Scrip
tum est enim. Comprehendam id est falsos ostendam sapi
entes mundi in astucia eorum. faciendo aliter
quam ipsi dixerunt. Et iterum. in psalmo scriptum est. Dominus no
vit cogitaciones sapientium mundi vel hominum sapientium. quoniam va
ne sunt id est false. et quod stulticia est apud deum sapientia
dei. itaque nemo glorietur in hominibus baptistis vel do
ctoribus quasi melius ab uno quam ab alio recipiat. quia
non sunt datores gratie. sive boni sive mali sint
sed tamen ministri. Omnia enim. quod non debetis in ho
minibus gloriari. quia vestri sunt ipsi. et vice quoque omnia vestra
id est ad serviendum vobis data. et non est gloriandum non de
his excellentioribus. et de quibus dixerat. omnia sunt vestra
aperte subdens. sive paulus. sive apollo. qui sunt doctores
maiores. sive cephas. qui omnibus maior. quod non solum
minores vestri sunt. sed et maiores. hoc ideo dicit. ut non sin
gulos doctores suos defendant. et omnibus renuntiet. de
minore excipitur de aliis qui sunt eorum. sive mundus vester
sive vita. presens. sive mors. quid mundus itaque vester
est. si de illo sed dei voluntate serviunt. et vestra
eius in dei voluntate ponitur. vita presens vestra
est. si molestie et gloria dei agitur. quoniam vestra est
spe futuri liberet. pro quo moriuntur. sive presencia

mors, sive presentia,
sive futura. Omnia
enim vestra sunt; vos autem
Christi; Christus autem Dei. Sic
nos existimet homo
ut ministros Christi
et dispensatores
ministeriorum Dei. Hic
iam queritur inter dispe-
satores ut fidelis
quis inveniatur. Mi-
chi autem pro minimo
est ut a vobis iudi-
cer aut ab huma-
no die; sed neque me
ipsum iudico. Ni-
chil enim michi conscius
sum, sed non in hoc iustifica-
tus sum. Qui autem iudi-
cat me Dominus est.
Itaque nolite ante
tempus iudicare
quoadusque veni-
at Dominus, qui et

[illegible]

donec dominus

Capitulum 4

Aug.

Aug. in ps.

Aug.

Amb.

Amb.

Aug. super Iohannem

Aug. in eodem.

[illegible]

Si quis autem
superedificat su
pra fundamen
tum hoc aurum
argentum lapi
des preciosos stipu
lam ligna uni
uscuiusque opus ma
nifestum erit.
Dies enim domini
declarabit quia
in igne revela
bitur et uniuscuiusque
opus quale sit ignis
probabit. Si cuius
opus manserit
quod superedifica
vit mercedem ac
cipiet. Si cuius
opus arserit de
trimentum pa
tietur. Ipse
autem salvus erit sic
tamen quasi per ignem.

[illegible]

aut. in quo die. est et ignis tribulationis. quo uritur amor temporalium rerum. dum homines contristantur amissis. tamen ideo tribulationem certius habebunt huiusmodi. Aug. Non enim alliciente amore non habentur sine urente dolore non perduntur. Quia nunc manifestum erit. Dies enim domini. scilicet dies presentis tribulationis. declarabit. et reuelabitur quod in igne tribulationis declarabitur. Causam quare tribulationem ignem uocat. et uniuscuiusque opus quale sit. scilicet firmum uel solubile. ignis presentis tribulationis probabit. et si igne illius opus non exurit. quia non ea diligit que amissione cruciet. eum non est uanum. quod quidem temporaliter sunt. Exurit autem illius opus. quia hec temporalia dilexit. quia non sine dolore perierunt. que cum amore possessa sunt. Ut ibi est. O mors quam amara est memoria tua. ut opus illorum quos amissio temporalium non cruciat. quasi sit et ac tamen non solum propter finem quod sunt futuri. tamen cogitatum scilicet et in hac uita non habet requiem anima contemnentis omnia. Si cuius opus arserit. id est cremabile erit. patietur detrimentum. quia quod dilexit perdet. et per eo quod dilexit licet in istius punietur. Ipse quoniam autem tamen conditione propositam eis potius mallet carere quam christo. non timore amittendi talia deserit christum. quamuis doleat cum amittit. saluus sic erit. quia ipse quod sic tamen erit. quasi per ignem. quia ipsum tamen urit dolore amissorum. non tamen ea preferet deo. et si quem urit eum dolor amissorum non subuertit neque consumit eum fundamenti stabilitate et incorruptione munitum. ideo saluus erit. scilicet quasi per ignem. Iste ignis est temptatio tribulationis. de quo scriptum est. uasa figuli probat fornax et homines iustos temptatio tribulationis. Hic autem soler quia non opus illius exurit dicatur. quod Cor. Aug. Sed et non de eternis accipiatur operibus ut dictum est. Sed opus ardet. uel detrimentum patitur. non malum sunt. Aut igitur non ardent opera propter illa tamen signata aut mala sunt. Ideo ergo dicitur quedam per illa tamen mala opera non uerbis sed bona que ad sustentationem sui et suorum aliquid fecerunt. uel ad sustentationem ex natura indigentium. Sed quia hec opera fecerunt et aliquo amore temporalium. ideo hec opera dicuntur arsura. non quia eo puniantur quia hec fecerunt. sed quia terrenum aliquem affectum habent et hec fecerunt. non ille terrenus affectus est adeo malus ut destruat fundamentum. id est fidem quia per caritatem operatur. Sed si qui et caritatem et talem affectum aliquid habent. talis affectus uenialis est. Vel potius lignum fenum stipulam accipiuntur non bona opera non mala. quod sunt dampnabilia. scilicet peccata uenialia. Unde Gre. Quamuis hec de igne presentis tribulationis possit intelligi. tamen si quis de igne future purgationis accipiat. pensandum sollicite est. quia illum dixit per ignem posse saluari. non qui super fundamentum hec ferrum uel es uel plumbum edificat. id est peccata maiora et ideo duriora atque iam insolubilia. sed qui edificat lignum fenum stipulam. id est peccata minima atque leuissima. que ignis facile consumat. de quibus licet tamen minimis illic nichil purgationis quis obtinebit. nisi in hac uita positus hec promereatur. de hoc etiam Aug. Si hec pollicentur quisque huius nefaria opera regnum dei indicat. Quare non habeo signum christi et sacramenta. non delebor in eternum. scilicet per ignem saluus ero. Aut igitur apostolus fundamentum positum est et cetera. Quod est et inquit quid sequitur. Aliis super edificat aurum argentum lapides preciosos. alius lignum fenum stipulam. Hic est qui super edificat fundamentum uiuenda opera aurum argentum lapides preciosos edificat. Qui autem peccata lignum fenum stipulam. Cirillus. Sed autem

peccatum peccati similis est manere quia cito consumitur igni. quoniam edificatori apostolus a peccatoribus dicens. Qui super fundamentum christum edificat lignum fenum stipulam in quo manifeste ostenditur esse quedam peccata ita leuia ut stipule comparentur ligno et feno. Sciendum quod sicut fundamentum corporalis fabrice est in imo ita fundamentum spiritualis fabrice est in summo. Atque sicut pondus parietum tendit ad ima. ubi est suum fundamentum. ita spiritualis edificatio tendit ad summa. ubi suum est fundamentum. Nam et pondus geminum sit genera. Quorum alia ima petunt. ut lapis super aquam positus. et aqua super oleum. alia uero summa petunt. ut ignis et oleum. semper enim ignis superiora petit. et oleum et sub aqua fusum non se patitur subesse. Sic ecclesia in imo posita tendit ad celum. ubi fundamentum eius est christus. sedens ad dexteram patris. Uel aliter secundum accepti ab illo loco. ut sapiens architectus fundamentum posui. Sapiens architectus est qui secundum disciplinam auctoris collocat fundamentum. id est qui secundum traditionem saluatoris euangelizat. Alii autem super edificant. scilicet illi qui uenientes post apostolos docent. siue mali siue boni sunt. Sed uideant ut edificatio congruat fundamento. Unde subdit. Unusquisque autem uideat quomodo super edificet. ita secundum quod nostri sumus in christo apostoli. an secundum alios. ne si obliqua fuerit et friuola que super edificantur fiant. manente tamen inuiolato fundamento quod et si male aliquis docuerit. tamen christi nomen permanet. ideo de superedificatione uidendum est. Fundamentum enim aliud nemo potest ponere praeter id quod positum est quod est christus. quia nemo loquens preter christum sua contra predicaret. ideo quamuis aliqui heretici sint. non tamen docent non sub christi nomine. ut res contrarias et absurdas nominis dignitas acceptabiles faciat. Si quis autem superedificat super fundamentum hoc aurum argentum lapides preciosos lignum fenum stipulam uniuscuiusque opus manifestum erit. In auro et argento lapidibus preciosis preclaram doctrinam significat. uerbis aliis friuola et inana doctrina significatur. que et si nunc fallit in igne tamen apparebit. quod ardebit. bona permanente. et tunc manifestum erit. Dies enim domini declarabit quia in igne reuelabitur. id est mala doctrina in igne domini apparebit. tunc enim quedam fallit. et uniuscuiusque opus quale sit ignis probabit. quod si mala aliqua non timet ut quis exuratur. manifestum illum bonum fuisse doctrine. quoniam mala non doctrina ignis esca est. Si cuius opus manserit quod super edificauit mercedem accipiet. Cuius enim nichil in illo sordis inuentum fuerit. pure doctrine. sicut ignis non consumit aurum argentum lapides preciosos ita et bonum magisterium incorruptibilis permanebit. et erit ei merces uita eterna. Si cuius opus arserit detrimentum patietur. Opus igitur ardere dicitur. mala doctrina est. quia uritur. detrimentum pati est penas experiri. Quia scilicet in pena posita iactura non senciunt. Ipse autem saluus erit quod non uritur substancia qui constat id est bona doctrina in qua fundatus est. sicut doctrina mala perit. que accensa est saluus erit deo. Sic tamen quasi per ignem. quod non sine pena erit saluus. Per hoc ostendit saluum illum futurum. scilicet penas ignis passurum. ut per ignem purgatus fiat saluus. et non sicut perfidi in eternum pereant. pro eo quod ille ex parte credidisse christum.

Nescitis quia templum dei estis. et spiritus dei habitat in uobis. Si quis autem templum dei uio

Nescitis quia templum dei estis. id est spiritus dei habitat in uobis. Si quis autem templum dei uiolauerit disperdet illum deus. Uel ideo. Iste saluus erit per ignem. quia a fundamento non discessit sed. Si quis uel pseudo apostolus.

Cirill' in leuitico.

Aug. in p. xxvii.

Amb.

Aug.

Aug.

dedit referetur. i. ad eos quibus dedit. itaque spiritus sanctus non tantum patris sed et filii qui dederunt. Sed et inde dicitur quia accepimus. i. non est ille spiritus noster quo sumus, quia ipse spiritus est hominis qui in ipso est. ipsum etiam spiritum qui hominis dicitur accepimus. Sed aliud est quod accepimus ut essemus, aliud quod accepimus ut sancti essemus. Spiritum autem hominis in se ipsis acceperunt qui etiam aliam vel ipsi hic potentia conatur. deditque nobis naturam ut essemus. aliam ut viveremus. aliam ut intelligeremus. ut sciamus. quasi ad hoc accepimus spiritum ut per eum sciamus que a deo donata sunt nobis. Hic ergo probat quod spiritum dei accepimus, quia hoc scimus quod unicuique scire expedit, quia sine hac scientia nemo beatus est.

Aug. in libro de sca uiduitate.

Multi quippe habent multa dona dei nescientes a quo habeant, impia vanitate iactantur. Nemo autem de donis dei beatus est qui donanti est ingratus. Unde in evangelio: Qui habet dabitur ei. Plene enim habere est scire unde habeas. Non habere autem nescire unde habeas.

Aug.

Qui ergo non habet. i. nescit unde habet. id quod habet auferetur ab eo. Que et loquimur. i. loquimur illis. Sed pseudo alia loquuntur. loquimur dico non in verbis humane sapientie doctis. i. ornatu quo valebat non illa sola preciare veritatis ostendere quod eloquii unctione fuscaret. Sed in doctrina spiritus. Sed quia spiritus sanctus nos docet audientes. loquimur dico ita in doctantes omnia. Sed comparantes i. videntes spiritualia spiritualibus. quasi vos o corinthii non estis. vestra culpa est. non mea. quod maiora non dixi nisi vobis. Animalis autem homo. quasi vos estis quia donata sunt nobis. Sed animalis homo ut pseudo sunt non percipit ea que sunt spiritus dei. ut partum virginis. resurrectionem. Nichil enim estimat posse fieri nisi quod novit quomodo fiat.

Amb.

Amb.

Aug. in libro lxxxiii. quest.

Homo autem dicitur animalis vel vita vel animi sensu. Vita animalis dicitur qui fertur dissoluta lascivia anime sue. quam intra naturalis ordinis metas spiritus rector non continet. eo quod ipse deo se regenti dum non subicit. Animi vero sensu dicitur animalis qui de deo iuxta corporum fantasiam vel legis litteram vel rationem philosophicam iudicat. Talis autem animalis non percipit subdita. Stultitia est enim illi secundum humanum sensum. vero non potest intelligere spiritualia. vere animalis non potest intelligere spiritualia quia examinatur. i. examinatione comprobatione sunt illorum spiritualium. tantum spiritualiter i. a spiritualibus intelligere leguntur. Sed examinatur.

Capitulum 3

Vel ita. Vere animalis non intelligit spiritualia quia spiritualiter. i. per spiritualia tantum examinantur. Animalis. i. probat quod animalis est qui audita improbat. in non ob aliud ei proponitur non ut examinetur. Spiritualis autem. quasi animalis non potest intelligere. spiritualis autem in i. intelligit et discernit. omnia. non quod quecumque contineat omnia scientia. Sed que ad scientiam vitam sufficiunt. Sed omnia iudicanda.

Aug.

Spiritualis autem est homo vita vel scientia. spiritualis est vita qui spiritum dei habens vivere. anima vero scientia non spiritualis est qui et si ex parte per speculum videt. tamen de deo secundum ymagines corporum

doctis humane sapientie verbis: sed in doctrina spiritus, spiritualibus spiritualia comparantes. Animalis autem homo non percipit ea que sunt spiritus dei. Stultitia enim est illi et non potest intelligere [que scimus a deo donata nobis] *quia spiritualiter examinatur. Spiritualis autem iudicat omnia, et ipse a nemine iudicatur. Quis enim cognovit sensum domini aut quis instruxit eum? Nos autem sensum Christi habemus. Et ego fratres non potui vobis loqui quasi spiritualibus sed quasi carnalibus. Tamquam parvulis in Christo lac vobis potum dedi non escam. Nondum enim poteratis. Sed nec nunc quidem potestis.*

vel legis litteram vel humanam philosophiam non sapiens. spiritui dei subiectus. certissime ac fidelissime iudicat omnia etiam fide occultiora. non parvam cognitionem. Et ipse a nemine. Sed a nullo homine animali iudicatur. i. intelligitur bene an male intelligat. vel a nemine iudicatur. i. reprehenditur. Et hoc probat dicens. Quis enim animalis novit. i. cognovit sensum domini. qui hoc fecit. per quem sapientia mundi stulta est. et eius sensum non habens. et ideo non possit nos illum ut vel iudicare ut solent. Aut quis instruxit eum. ut dicat. quare hoc fecisti sic. quasi nullus. qui animalis possit cognoscere sensum domini. Ergo non nemo quia nobis tamen vel homines simus ipse idem. huius sensum fide etiam tenentes ea que Christi sunt. Et ego fratres. quasi dico quod sensum Christi habemus. tamen ostendo ego non potui. i. non debui loqui vobis quasi spiritualibus. i. sic soleo spiritualibus loqui. Sed quasi carnalibus. et hoc intelligentibus. Quia dedi. i. potum lac. i. facilem doctrinam. et dulce in nutrimentum. tamquam parvulis in Christo. i. in cognitione Christi. non escam dedi vobis. i. non altiora predicavi vobis. Nondum. Quia nondum poteratis eam. Ecce secundum hoc ostendit quod apostolus illis tamquam incapacibus interiora non altiora predicavit. Vel ita. non potui vobis loqui quasi sapientibus et cetera. Ostendit spirituales homines habere aliquid in doctrina quod carnalibus taceant. et spiritualibus dicant. quod utrumque videtur ex his verbis apostoli. dominus etiam ait. Multa habeo vobis dicere. Sed non potestis modo portare. Sed quod intelligentiam hec verba apostoli supra exposuimus. Sed est alius intellectus in his verbis non negligendus. Scire ergo debemus caritas non tam nullam videtur esse necessitas ut aliqua secreta doctrine taceantur fidelibus parvulis. seorsum dicenda maioribus. i. intelligentioribus. Et eadem predicantur apostolis spiritualibus et carnalibus quia quisque pro modo suo capiebat. illi ut parvuli. isti ut maiores. illi ut lactis alimentum. isti ut cibi solidamentum. quia et si non audiunt apostolum. tamen intelligunt apostolum. non enim equaliter omne percipiunt. i. quod in fide parvi ab utrisque recipitur. Ideo apostolus ait. non potui vobis loqui quasi spiritualibus sed quasi carnalibus. i. non potuistis accipere quod dicebam quasi spirituales sed quasi carnales. tamquam parvulis in Christo lac dedi vobis potum non escam. i. quod predicavi vobis fuit vobis quasi lactis potus non solidus cibus. Sicut enim Christus crux aliis stultitia est aliis scandalum. Vocatis autem sanctis est virtus dei et sapientia. Ita idem aliis est lac. aliis cibus

Adhuc enim carna
les estis. Cum enim
sit inter vos zelus et conten
cio. nonne carnales estis
et secundum hominem ambu
latis? Cum enim quis dicat
Ego quidem sum pauli. ali
us. ego apollo. nonne
homines estis? Quid igitur apol
lo? Quid vero paulus? Mini
stri eius cui credidistis. Et
unicuique sicut dominus dedit.
Ego plantavi apollo
rigavit. sed deus incrementum
dedit. Itaque neque qui plantat est aliquid neque qui
rigat. sed qui incrementum dat deus. Qui plantat autem et qui
rigat unum sunt. Unusquisque autem propriam mercedem accipi
et secundum suum laborem. Dei enim adiutores sumus
dei agricultura estis. dei edificatio estis. Secundum gratiam
dei que data est mihi. ut sapiens architectus fundamentum
posui. alius autem superedificat. Unusquisque autem vi
deat quomodo superedificet. Fundamentum enim
aliud nemo potest ponere preter id quod positum est quod
est christus ihesus.

Capitulum 2

Aug. in libro de trinitate.

Aug.

Aug. de fide et ope[re]

[illegible]

in domino glorietur. Et ego cum venissem ad vos fratres veni non per sublimitatem sermonis aut sapientie annuntians vobis testimonium Christi. Non enim iudicavi me scire aliquid inter vos nisi Iesum Christum et hunc crucifixum. Et ego in infirmitate et timore et tremore multo fui apud vos. Et sermo meus et predicatio mea non fuit in persuasibilibus humane sapientie verbis sed in ostensione spiritus et virtutis ut fides vestra non sit in sapientia hominum sed in virtute dei. Sapientiam autem loquimur inter perfectos sapientiam vero non huius seculi neque principum huius seculi qui destruuntur sed loquimur dei sapientiam in misterio que abscondita est quam predestinavit deus ante secula in gloriam nostram quam nemo principum huius seculi cognovit. Si enim cognovissent numquam dominum glorie crucifixissent.

[illegible]

principes istum esse qui promissus erat in lege. non tamen misterium eius quod filius dei erat, et abscondito sciebant. neque sacramentum incarnationis passionis et resurrectionis prodidit. Unde et in evangelio clamant demones. Quid nobis et tibi ihesu fili dei. magis ex suspicione quam ex cognitione dixisse credendum est. Vel si cognovissent, numquam dominum glorie crucifixissent. Sed nota quod ait dominum glorie. ex forma enim servi crucifixus est. tamen deus glorie crucifixus est. Talis enim erat illa susceptio, que deum hominem faceret et hominem deum. Quid tamen propter quid et quid secundum quid dicatur, prudens et diligens et pius lector intelligat. Nam exempli gratia deus glorificat suos secundum hoc quod deus est. ... dominus glorie crucifixus est, quia recte dicitur deus crucifixus non ex virtute divinitatis sed ex infirmitate carnis. Una enim persona est christus deus et homo. Unde dicit. Nemo ascendit in celum nisi qui de celo descendit. Si igitur attendas distinctionem substantiarum filius dei descendit et filius hominis crucifixus est. Si autem unitatem persone, et filius hominis descendit et filius dei est crucifixus. Propter hanc unitatem persone non solum filium hominis descendisse de celo sed et dixit esse in celo cum loqueretur in terra. Absit autem ut sic christus senserit mortem, ut quantum in se est vitam perdiderit. Sed nec ita certe. ... Sensit igitur mortem participatione humani affectus quem sponte susceperat. non sine perdita potentia per quam cuncta vivificat. Sic in sepulchro carnem suam commoriendo non deseruit. sicut in utero virginis nascendo formavit. Corpori enim quod non discedente vita sic passus est, non perdente potentia. Nemo aufert animam eius ab eo quia potestatem habet ponendi et potestatem sumendi. Ecce habes auctorem operis ponentem animam suam. Ecce hic opus auctoris. Ut generaliter concludam. Recens incarnatus aliquid patitur. operis auctoritate est quia potestate sua non alio cogente patitur. ipse auctor est operis. Non igitur ad maria locali motu ubi divinitas venit. sed ineffabili potentie sue plenitudine non separata. non dimisit patrem christus cum venit in virginem. neque totus neque totus perfectus. Unde non igitur credendum quia christus totus erat in inferno. totus in celo. tamen mortuus tamen vivus. nam quamvis in morte susceptio mortalitatis excepit. vitam divinitatis non perdidit. Morte igitur dei filius et in anima non pertulit. et in maiestate non sensit. sed tamen participatione infirmitatis rex glorie crucifixus est. Sed sicut scriptum est. quasi diceret. quod si cognovissent non crucifixissent. sed non cognoverunt. sicut scriptum est in ysaia. ubi scriptum est. Quod oculus corporis non vidit quia non est color. nec auris audivit quia non est sonus. nec in cor hominis ascendit quia non est homo id est carnalis. sed spiritus id est spiritualis quem novit et sensus. oculus non vidit id est visu corporeo. vel audi-

Sed sicut scriptum est quod oculus non vidit nec auris audivit nec in cor hominis ascendit que preparavit deus hiis qui diligunt illum. Nobis autem revelavit deus per spiritum suum. Spiritus enim scrutatur omnia etiam profunda dei. Quis enim scit hominum que sunt hominis nisi spiritus hominis qui in ipso est. Ita et que dei sunt nemo cognovit nisi spiritus dei. Nos autem non spiritum huius mundi accepimus sed spiritum qui ex deo est ut sciamus que a deo donata sunt nobis. Que et loquimur non in

tu non potest cognosci. nec in cor hominis eorum quia non est spiritus. vel cognoscitur sed non cor eius quia carnale est sed spirituale. Vel non ascendit in cor hominis quia non est aliquid terrenum. Unde in cor hominis ascendit. infimum cor hominis est. id in cor hominis ascendit quia supra illud est cui quod ascendit. Unde ascendit in cor hominis. de imo est ad hominem quod autem ascendit cor hominis sursum est ab homine. Infima igitur cor hominis est quod in corde ascendit. Supra cor est celum ad quod cor ascendit. ubi est quod deus reservat bonis. Unde subdit. que preparavit deus. vel non ascendit in cor hominis id est alicuius carnalis. tamen vel dicitur ascendere in cor ea bonum intellecta placere que preparavit. que non vidit oculus. non audivit auris. scilicet ea que deus preparavit in premium hiis qui diligunt eum. hoc est sapientia dei id est christus qui diligentibus deum in premium preparatus est. quem nemo principum cognovit. Nobis autem quasi illi non cognoverunt sed nobis spiritualibus non hominibus id est spiritualibus non carnalibus quia pseudo non sunt. revelavit deus que preparavit diligentibus se. Intelligimus enim deum preparavisse bonis in premium. revelavit dico. et hoc per spiritum suum. Nota quod in ysaia ita habetur. oculus non vidit deus absque te que preparasti diligentibus te. quod pene idem est in sensu. et eo quod apostolus posuit et sicut ibidem absque te. ita et hic bene addit apostolus. nobis revelavit deus per spiritum suum et bene per eum. Spiritus enim scrutatur omnia id est profunda id est dei ut de essentia dei. Scrutari autem dicitur spiritus dei omnia. non utique ut quod nescit inveniat. sed quia nihil relinquitur omnino quod nesciat. Vel id dicitur quia spiritus dei scrutari est quia scrutari te facit quod enim dono ipsius tu facis. ille facere dicitur quia sine illo non tu facis. Quis enim quasi vere spiritus dei et non alius sic omnia que dei sunt quod a minori ostenditur. Quis enim homo scit ea que sunt hominis. alicuius id est voluntates et secreta. nisi spiritus id est anima hominis ipsius et non alterius quia in ipso est. Manifestum est enim cogitationes unius a nullo sciri. non ab alio nisi quem spiritum dicit apostolus. Ita et que dei sunt. scilicet occulta et secreta dei. nemo cognovit qui adhuc sit homo id est carnalis. nisi spiritus dei id est spiritus sanctus. vel illi quos cognoscere facit. Unde subdit. Nos autem quasi spiritus dei novit. nos autem accepimus eum. non utique accepimus scilicet huius mundi id est spiritum phitonicum quem solet coniectis que mundi sunt divinare. quia per sibillam locutus est. quia per incantatoria sepe fallitur et fallit. Vel non accepimus spiritum huius mundi id est spiritum elationis qui doceat sapientiam mundi. sed accepimus spiritum qui ex deo est id est spiritum scilicet qui doceat sapientiam que de deo est. Spiritus igitur dei spiritus est caritatis. spiritus huius mundi spiritus elationis est et nos moveat. quia spiritus sanctus tamen hic nominatur et solus scire dicitur que dei sunt. ab hac ... scientia non excluditur pater vel filius sicut ab eo quod pater vel filius dicitur solus verus deus non excluditur spiritus sanctus id est dicitur. hec autem vita eterna ut cognoscant te verum et solum deum. et quem misisti ihesum christum. Attende et quod ait. accepimus spiritum dei. spiritus utique scilicet patris et filii est. necnon ... quod et datur et ad eum qui

Aug. Aug. Ambr. Ambr. Aug. Aug. contra maximinum. In eodem. Aug. de trinitate.

p eo quod debebat dicere. sapientibus dixit pereuntibus huius dicere. qui pereuntibus verbum crucis stultitia. his autem qui salui fiunt. id est nobis. scilicet credentibus uirtus dei est. quia credentes in cruce uirtutem dei intelligunt. dum sciunt quod occisus diabolum uicit et hominem liberauit. uel uirtus dei est. id est dat uirtutem credentibus per gratiam. cum res exigit fiunt miracula. Scriptum est enim. quasi ideo non misit me predicare in sapientia. quia predixerat quod eam non reciperet in predicatione euangelica. sed perderet et reprobaret de collegio predicatorum suorum. et hoc est quod ait. Scriptum est enim in abdia. Perdam sapientiam sapientium seculi. et prudentiam prudentium reprobabo. id est sapientiam mundanam et prudentiam eliminabo a predicatoribus euangelii. ut tales sapientes ut predicatores non recipiam. et sic est factum. Ubi est enim sapiens. ut predicatores. ut quasi si esse uoluit sapientiam illam abicere oportuit. Et nomen quod primo ponit generale. deinde subdit species dicens. Ubi scriba. Ubi conquisitor huius seculi. Sapiens generale est in utrisque. scilicet scribe et conquisitoris. Scriba est qui iudeis moribus et artibus precepta dat. Conquisitor est qui secreta nature rimatur. Tales non recepit deus ut predicatores sed stultos fecit. Unde subdit. Nonne stultam fecit deus sapientiam huius mundi. id est stultos ostendit sapientes mundi. Uel ita. Scriptum est enim. quasi uerbum dico pereuntibus. sic enim scriptum est. scilicet quod perderet et reprobaret falsam que fuerat sapientiam huius mundi. et hoc est perdam. id est irritam faciam sapientiam sapientium. non utique meam in meis perdam. sed illam que est illorum. quia sibi arrogant. non enim uera sapientia et uera prudentia perdit a deo. sed falsi nominis scientia quia sibi thesaurizant lingua mendacium. et defecerunt scrutantes scrutinia. et prudentiam prudentium. etc. quasi scilicet excogitauerunt ad aliquid probandum. non ideo hoc dicit. ut uera uis intelligentia possit a deo reprobari. sed quia eorum prudentia reprobatur. que in sua eruditione confidit. Ubi sapiens. probatione falsa insultat. dicens apostolus. Ubi sapientia de iudeis quasi de gentibus. qui nil ualet. et hic est inuectio in iudeos et gentiles. uerum distincte de utrisque subdit. Ubi scriba. de iudeis. Ubi conquisitor huius seculi. id est gentiles naturas rerum tantum inquirentes. qui inuenti sunt eorum sapientia in stulta facta. Itaque scriba iudeorum et legis doctores. et similiter impossibile deo credunt. tamen quod in lege non adeo aperte habetur deum dicunt dei filium esse mortuum. et hominem. gentilibus uero per humanam rationem stultitia. Sed nonne stultam fecit. sapientiam huius mundi. sapientia est mundi non infirmum

salui fiunt. id est nobis uirtus dei est. Scriptum est enim. Perdam sapientiam sapientium: et prudentiam prudentium reprobabo. Ubi sapiens? Ubi scriba? Ubi conquisitor huius seculi? Nonne stultam fecit deus sapientiam huius mundi? Nam quia in dei sapientia non cognouit mundus per sapientiam deum: placuit deo per stultitiam predicationis saluos facere credentes. Quoniam et iudei signa petunt: et greci sapientiam querunt. Nos autem predicamus Christum crucifixum

et stultum dei contempnunt. quod est scilicet in ratione sua mundi. quod impossibile iudicat. quod innatus uerbum non uidet. hanc autem deus stultam fecit. possibile fore declarando atque faciendo quod impossibile ipsa iudicat. Nam quia. quasi uere sapientiam mundi stultam fecit deus. quia per stultitiam saluat credentes. et hoc placuit ei facere. et hoc est quod ait. Ita placuit deo. ex bono placito enim ei est. saluos facere credentes. et hoc per stultitiam predicationis. id est per predicatores ignotos in mundana sapientia qui stulti uidebantur. uel per stultitiam predicationis. id est per rem predicatam que stulta uidetur. hec est passio Christi et mors. in qua humilitas est. et hoc est factum. ostendit propter quod ut inferre premisit. scilicet quia mundus non cognouit deum per. id est per sapientiam suam. id est sapientes mundi non cognouerunt deum per sapientiam suam. uel sapientes mundi non cognouerunt deum per sapientiam suam uel est supra. Non cognouerunt dico. in dei sapientia. id est per filium incarnatum. qui cum in carne manifestatus est. filius dei in hunc mundum missus est. non quod per locorum spatia ueniendo. sed in carne mortalibus mortalibus apparendo uenisse ad nos dicitur. Illuc enim ueniens ubi erat. quia erat in hoc mundo. et mundus per eum factus est. et mundus eum non cognouit. hec est lux que in tenebris lucet. et tenebre eam non cognouerunt ut autem comprehenderet. ideo uerbum caro factum est. Sicut enim curatio uia est ad sanitatem. sic medicina sapientie per hominis susceptionem curatis est accomodata infirmitatibus. de quibusdam contrariis curatis. et de quibusdam similibus. Serpentis enim sapientia. id est astucia decepti sumus. dei sapientia liberamur. et sic illa sapientia uocabatur. cum autem stultitia. sic ista que uocatur stultitia. sapientia est. scilicet contraria. Similia non sunt. quia per feminam decepti sumus. per feminam nati liberamur. homo homines. mortalis mortales. Uel ita dico quod non cognouit mundus deum per sapientiam. et hoc factum est in dei sapientia. id est hoc fecit deus alto consilio. scilicet ne superbirent. et ut fides et salus cognoscatur esse ex deo. non ex sapientia humana. Quoniam et iudei. quasi non cognouit mundus per sapientiam deum. ideo quoniam et iudei consueti ab antiquis petunt signa probantie. nescientes humilitatem dei. et greci. id est gentiles querunt sapientiam non uanam. scilicet que ingenio hominis sapientia uideatur. scilicet ut uerba quod predicant naturam pacientur. Nos autem predicamus. scilicet Christum crucifixum. quasi scilicet quia. quod non est iudeis signum potentie. sed scandalum. quia indignum est quod predicatores rubore sedis indignetur gentibus autem stultitiam. quia hoc quod predicamus uidetur stultitia gentibus. et ita in nobis si de sapientibus

aug. ier.

amb. amb.

amb. amb.

[illegible]

iudeis quidē scã
dalū gentib; autē
stulticiā. Ipsis
autē uocatis iude
is atq; grecis xp̄m
di uirtutē & di
sapientiā. Qa
q stultū ē di sa
pientius ē hoib;.
Et q infirmū
ē di fortius ē hoi
b;. Uidete enī
uocationē uestrā
frēs. q nō multi sa
pientes scđm car
nem. nō multi potentes. nō multi nobi
les. sed q stulta sunt mūdi elegit ds ut cōfū
dat sapientes. infirma mūdi elegit
ds ut cōfūdat fortia. ignobilia
mūdi. & contēptibilia elegit ds. & ea q nō
sunt ut ea q sunt destrueret. ut nō glorietur oīs
caro in cōspectu eius. Ex ipso uos estis
in xp̄o ihu. q factus ē nob sapiā a deo. & iu
sticia. & sctificatio. & redēptio. ut q admodū scrip̄tū ē. Qui gloriatur

[illegible]

Amb. x baptismo baptizatus. hic bene dicitur. quales sunt per laudaturi. quia tales sunt ostium nisi per quod intrandum est quod est christus.

per quem cognoscitur pater. Nemo enim novit filium nisi pater.

neque patrem nisi filius et cui voluerit filius revelare. Sic ergo ipse

Aug. per se novit patrem. nos autem per illum. sic intramus in ovile

per se. nos per ipsum ostium christus. Non enim se predicant. sed nos christum

predicamus. non ipse per se ipsum. sed nos per ipsum intramus christus.

ergo ostium est et pastor mundo per se. igitur pastor est dedit

membris suis. quia et petrus est pastor. et paulus pastor. et alii

Aug. sunt pastores. ostium nemo nostrum se dicit. Hoc enim sibi proprie te

nuit. nullus ergo ostium est nisi christus. et ipsi pastores sunt alii.

quia oves indisciplinate decipiunt facere scismata

et alia ostia sibi ponunt. quibus intrarent. ut non congregarent

sed ut errarent et dividerent. dicentes ego sum pauli et cetera.

sub his. Divisus est ergo christus. quia dicitur christum errentis. et quem

deus per firmavit. et quem in hominibus tribuatis. quia nec ho

Amb. mines gloriam dei parerent. Divisus est ergo christus. sed vos.

quia nullos dicitis christi. id est datores gratie. Adeo enim errabant

isti. ut putarent dari gratiam ab homine. non ministerio tantum

sed auctore. Reputabant christum in baptismo magis operari

per meliorem baptistam. minus per minus bonum. Ideo ait.

Divisus est christus. quia quod operatur ideo in omnibus divisus est. quoniam

ad vos dicunt credit in isto plus operari. in illo minus.

Vel ita. quia hoc dicitis. ideo christus iam a vobis divisus est. id est separatus.

Videbantur isti errabant quia ostia se preter christum constitue

bant. et fundamenta diversa ponebant. cum unum sit fundamentum

Aug. ex tractatu evangelii. ecclesie. quod nemo potest mutare. scilicet christus iesus. Ipse enim solus est pe

tra. super quam fundata est ecclesia. a qua nominatus est petrus. domino

ad illum dicente. Tu es petrus et cetera. Simon enim antea

vocabatur. hoc autem nomen scilicet petrus a domino ei impositum est. et

dicitur petrus in figura christianum populi. a petra christus. quia cum petra christus dicitur.

et petrus dicitur christianus populus. Non ergo petrus a petro. non petra a petro

dicitur. quoniam non a christiano christus. sed a christo christianus dicitur. Tu es ergo inquit pe

trus dicebat a petra quam confessus es. quia cognovisti dicens. Tu

es christus filius dei. et super hanc petram id est super me ipsum filium dei

Aug. non super te edificabo ecclesiam meam. super me edificabo te

et alios. non te super me. Non enim dicitur esse petra. scilicet christus. non a petro

petrus. scilicet a christo christianus. ne esset spes in homine. quia ale dicitur

enim quod spem suam ponunt in homine. Vel ne essent tot baptismi quot ser

Aug. super Iohannem. Intende. Aug. vi. quod nomen ministerii quod baptizandi dedit christus servis suis. potes

tatem non sibi retinuit. quoniam si vellet poterat servis suis

dare. ut servus daret baptismum suum tanquam vice sua

et potestatem suam poterat constituere in aliquo servo su

o. ut tanta vis esset in baptismo servi. quanta in hoc baptismo

a domino dato. sed hoc noluit. ideo ut in homine non esset spes

baptizatorum. Noluit enim servum ponere spem in servo

baptizatus. enim servus ut minister baptizat autem dominus

ego autem apollo. ego autem cephe. ego autem christi. Divisus est christus? Numquid paulus crucifixus est pro vobis. aut in nomine pauli baptizati estis? Numquid paulus crucifixus est pro nobis. aut in nomine pauli baptizati estis.

tamquam potestatem habens. et potuit hanc pote

statem servo dare ut dictum est. sed noluit. Si enim da

ret hanc potestatem servis. id est ut ipsorum essent quod

domini erat. tot essent baptismi quot essent servi. ut quomodo di

ctum est baptismus Iohannis. sic diceretur petri baptismus. baptismus pau

li et Thome. Ille enim baptismus Iohannis dictus est. sed forte aliquis

dicet. proba nobis. quia ille baptismus Iohannis dictus est. probo.

ipsa veritate dicente. quando interrogavit Iudeos. Baptismus

Iohannis unde erat. ergo ne tot baptismi dicerentur. quot essent servi

qui baptizarent. sibi tenuit dominus potestatem baptizan

di. servis ministerium dedit. Si ergo servus dicit se bap

tizare recte dicit. sed tanquam minister baptizat. ideo non dif

fert sive bonus sive malus. cum baptizandi congrue

ministerium baptizat. In his enim nemo dicit baptismus meus. cum

tamen dicat evangelium meum. prudentia mea. gratia mea.

licet hec sunt a deo in quibus differentia est. In his enim alius alio do

ctior est. et alius alio melius operatur in evangelizando. non sic

omnis equalis prudentia preditus. Aliquis autem alio magis mini

ne baptizatur. sive ab inferiore sive a maiore

baptizetur dici non potest. Ad hoc autem quod dicit Augustinus christum pot

estatem baptismi servis posse dedisse. opponitur sic. aliquis

bonus. potestas sive potentia dei essentia divina

est. quia non est aliud deo esse. aliud posse. Si ergo non potuit eis

dare ut essent quod ipse est. nec potuit eis dare posse

suum vel potentiam suam. scilicet quod ipse est. alioquin si potentiam

illam potuit eis dare quod ipse est. potuit eis dare ut

ipsi essent quod ipse est. Ad quod dicimus. quia non potuit eis christus da

re ut essent quod ipse est. tamen potuit eis dare potestatem

quam habet. id est potestatem quam possent remittere peccata quod ipse

solus potest. hoc est enim quod dicit potestatem baptismi scilicet potestatem

remittendi peccata. Potuit ergo eis dare auctoritatem

baptismi quibus contulit ministerium. ita tamen ut ipse principa

lis auctor existeret. potestatem non quod ipse est. sive posse

suum. quod est suum esse eis potuisse dare non dicimus. quemadmodum

dicimus eum dedisse nobis scire. quod ipse scit. id est dedisse

prophetis scientiam futurorum. quam habet. non quod deus nobis esse quod habet. vel prophetis scientiam quam est essentia di

vina. sed quia nobis deus per gratiam scire. quod ipse scit per naturam. et prophetis deus per gratiam

scire futura quae ab eterno ipse novit natura est. Alii dicunt potestatem baptismi. ut

in nomine eorum daretur baptismus. in quo fieret remissio peccatorum. sicut fuit in nomine christi.

et hoc potuit dare sed noluit. Sequitur. Numquid paulus. quia vos dicitis. ego sum

pauli ego apollo et cetera. Sed numquid paulus crucifixus est pro vobis. id est ut sit vobis auctor salutis

aut in nomine pauli baptizati estis. scilicet quod peccata dimittentur vobis. quasi non. Revocat illos ad

unum nomen. quod in multa nomina se scindere volebant. repellit eos ab amore hominis. ut christus

ametur. quasi nolo vos meos sitis. vel meci sitis. mei estote. omnis illi sunt quem pro nobis crucifixus est.

dimittuntur enim nobis peccata per nomen eius. non per nomen alicuius hominis. Unde Iohannes ait. Scribo

vobis filioli. quia remittuntur vobis peccata per nomen eius. Et nota quia per hoc tamquam te

nebant illi corinthii. facit eos erubescere de falsis quae tenebant. hoc enim

erat, perversum et detestabile eorum vitium quod dicebant: ego sum Pauli et cetera. nec illos quos in scismata dissiluisse redarguit arbitrium veram fidem habuisse. unde qui dicebant: ego sum Pauli, hoc utique falsum erat, quia scilicet sciebant Christum pro se esse crucifixum, et se in eius nomine non Pauli baptizatos, non erravit eorum scilicet divinum imitantes erant. hanc divinam veritatem iniquitate scismatum suorum detinebant. per hanc que veritatem quam tenebant ipsorum falsitatem convincit. Verum quippe per baptismum habebant, et ex eius veritate ut corrigerent falsitatem ab ipso audivit. Numquid Paulus et cetera. Ideo sursum sic, ut aliquando veram habent baptismum et non veram habent fidem. sic istis per veritatem quam habebant corrigitur falsitatem quam tenebant. sic per Christi resurrectionem quam credebant, probat resurrectionem mortuorum quam negabant. Sicut enim tunc eos qui mortuos resurgere non credebant, credebant tamen Christum resurrexisse. Gratias ago et cetera. quasi et quia de baptismo glorianini, ago gratias deo meo. de hoc quod neminem vestrum contendentium scilicet baptizavi nullum vestrum baptizavi nisi Crispum et Gaium. qui non sunt de contentione vestra, et non ideo dico quin bonum sit baptizare, sed ne quis dicat quod baptizati estis in nomine meo. de quo magis gloriamini. Notandum quod ut dictum est dominus Christus si voluisset baptismi sui potestatem dare alicui vel aliquibus perpetuis servis suis, ut quemadmodum per virgam florentem demonstratus est Aaron sacerdos, ita per aliquod signum demonstrarentur excellentiores sanctitatis ministri et dispensatores ministeriorum qui soli baptizare deberent. Sed si hoc fieret, ipsorum iam baptismus diceretur, quamvis eis a domino attributus, sicut baptismus Iohannis fuit. ideo apostolus agit deo gratias quod neminem eorum baptizavit, qui tamquam obliti in eius nomine baptizati essent, per hominum nomina se dividebant. Cum enim tantum valeret baptismus per hominem contemptibilem, quantum per apostolum datus, ita nec illi nec illius, sed Christi esse cognosceretur. quod Iohannes per spiritum columbe se didicisse testatur. Unde Iohannes quod aliud dixerat: et ego nesciebam eum, non plane video non quod sed aliquid eum sciebat, et sed aliquid eum nesciebat. sciebat quod sponsus esset et filius dei, sed nesciebat utrum esset daturus aliis potestatem baptismi an proprium baptismum esset habiturus et baptismi potestatem retenturus. Sed hoc per spiritum scivit, hoc didicit, velud columbam descendentem

Gratias ago deo meo quod neminem vestrum baptizavi nisi Crispum et Gaium ne quis dicat quod in meo nomine baptizati estis. Baptizavi autem et Stephane domum. Ceterum nescio si quem alium vestrum baptizaverim. Non enim misit me Christus baptizare sed evangelizare non in sapientia verbi ut non evacuetur crux Christi. Verbum enim crucis pereuntibus quidem est stultitia, his autem qui

et manentem super Christum. Unde ad ipsum dicitur: Super quem videris spiritum quasi columbam manentem et descendentem, hic est qui baptizat. sequitur. Baptizavi autem quasi non solum illos predictos baptizavi, sed et baptizavi Stephane domum, id est illius vernacule familiam, que non est de hac contentione. Scilicet qui de his certus sum quod baptizaverim eos. Ceterum nescio si quem alium vestrum, qui sit de contentione scilicet baptizaverim. Non enim. Ratio hic ostenditur cur tam paucos baptizavit, quia non misit me deus baptizare, quod a minoribus fieri potest, ne retardetur a predicatione de quo sublimiter sed evangelizare prius scilicet et baptizare. et multi docti possent. predicare autem evangelizare multo difficilioris et rarioris est operis. ideo doctor gentium prelatus excellentior est evangelizare se missum dicit non baptizare. hoc tamen necessitate instante interdum egit. non in sapientia, quasi dico quod misit me evangelizare non utique in sapientia verbi, id est in sapientia philosophorum que dicitur sapientia verbi, que dicitur sapientia, et si non sit. Vel ideo dicitur sapientia verbi, quia verbosos facit. ideo non misit me in sapientia verbi ut non evacuetur crux Christi. Per illam enim sapientiam crux Christi, id est mors Christi evacuatur, et impossibile seu dementia iudicatur, ut deus inmortalis moreretur. Vel evacuatur et crux Christi si quomodo vel bona non [illegible] alio aliquo modo preter eam credatur esse facta. vita eterna. Devitat quippe videri hoc dicere, sed in sapientia verbi que evacuat crux Christi, non est ista sapientia desursum descendens. Sed sacre scripture sapientiam non cogamus contra Christi gratiam disputare et ea dicere quibus demonstretur cognoscitur natura humana neque in parvulis medico indigere, que sana est et in maioribus sibi ad iusticiam si velit posse sufficere. Vel contra non presumit apostolus in sapientia verbi predicare, sed scripture auctoritate contentus simplicitati potius studere quam tumori. Vel non misit me predicare in sapientia, id est in lepore et ornatu verborum, quia predicatio christiana non indiget pompa et cultu sermonis, ne videatur esse ex industria et calliditate humane sapientie, non ex veritate. Ibi enim compositio verborum querit non teste virtute ipsa se non commendat veritas, sicut in sapientia mundana. Qui ergo fidem Christi verbis exornare vult, obscurat illam splendore verborum, ut non illa sed ipse laudetur. Ideo causam ostendens quare non in sapientia verbi addit: Ut non evacuetur crux Christi, sicut pseudo apostoli, ne stulti viderentur prudentibus mundi, in sapientia humana Christum predicabant dupliciter scilicet eloquentie studentes et que mundus stulta iudicat evitantes. Verbum enim quasi quis quereret an evacuaretur crux Christi. Respondet itaque: Verbum enim, id est predicatio crucis stulticia quod est, id est esse videtur pereuntibus, id est sapientibus huius mundi, quorum sapientia peribit, et falsa ostenditur, et cum ipsi dampnandi sint. Ideoque

Aug. contra pelagianos.

Amb.

Aug. de natura gratiae.

Aug. contra Felicianum.

Amb.

Amb.

Paulus uocatus apostolus Christi Iesu per uoluntatem dei et Sostenes frater ecclesie dei que est Corinthi sanctificatis in Christo Iesu uocatis sanctis cum omnibus qui inuocant nomen domini nostri Iesu Christi in omni loco ipsorum et nostro. Hanc epistolam scribit apostolus Corinthiis. Corinthii autem sunt Achaici. Hii ab ipso apostolo sunt conuersi, qui precepto domini admonitus resedit apud Corinthios per annum unum et menses .vi. docens inter eos uerbum dei. Sed postea multipharie a pseudo subuersi sunt, scilicet de baptismis se iactarent. Ita enim subuersi erant ut unitatem ecclesie scinderent, sacramentorum uirtutem iusti ex ministrorum meritis iudicarent. Putabant enim sacramenta maioris esse uirtutis si per bonos celebrarentur, minoris autem uel minoris esse uirtutis si per magis uel minus bonos darentur. Item quidam subuersi erant ut contempto apostolo de sapientibus secularibus se iactarent, quorum eloquentia et terrena philosophia delectabantur, ut sub nomine Christi hiis imbuerentur que contraria sunt fidei. Iustiam quidam erant eo quod non ueniret ad illos apostolus. Fornicatorem quidam qui uxorem patris tenebat inter se esse paciebantur. Sunt et alia capitula in suis locis notanda. De his igitur magna cum fiducia et caritatis affectu scribit eis apostolus, aliquando commonens, aliquando blandiens, aliquando arguens. Hec autem materie sunt cause propter quas scribit eis, ab erroribus ad rectam fidem et a scismatibus eos reuocans ad unitatem. Intentio ergo apostoli in hac epistola Corinthios ab erroribus et scismatibus ad fidem rectam et unitatis, et alios a peccatis ad bonos mores reuocare, et in eis confirmare. Consuetudo talis huius epistole sicut et aliis salutacionem prescribit et nomen suum quod celebre erat omnibus gentibus preponit, ut magistri nomine audito acquiescant correctioni. Et quod eis utile erat apponit dignitatis nomina non humilitatis ut seruus. Post salutacionem pro bonis eorum que bona erant gratias agit. Deinde increpat illos qui de baptistis se iactabant. Post retrahit eos ab amore terrene sapientie. Deinde redarguit eos de fornicatione quem inter se esse ferebant. Deinde increpat eos qui inuicem sibi iniurias et fraudes faciebant. Infideli

Paulus uocatus apostolus Christi Iesu per uoluntatem dei. et Sostenes frater ecclesie dei. que est Corinthi sanctificatis in Christo Iesu uocatis sanctis cum omnibus qui inuocant nomen domini nostri Iesu Christi in omni loco ipsorum et nostro.

...um examina requirebant. Postea instruit eos de matrimoniis et de perceptione eucharistie in qua plurimum errabant, et de aliis pluribus. Circa finem uero subdit moralem admonitionem. Premittit autem salutacionem dicens: Paulus uocatus, id est electus a deo, apostolus Christi Iesu, id est dei uoluntate missus ad predicandum gentibus Christum. Vel uocatus, id est ab hominibus priuilegio nominis dictus apostolus Christi Iesu. Hic aliter incipit quam ad Romanos, quia alia causa est hic quam ibi. Hic enim non uocat se seruum sicut ibi, quia opus erat hic precelsa auctoritate et commendatione contra superbiam Corinthiorum, qui quasi intumuerant. Apostolus dico, non per terram, sed per uoluntatem dei, quod non illi nostri pseudo qui nec missi sunt a deo nec unde est quod dicitur: et Sostenes frater. Hic dicitur apostolo de eis nuntiasse, ideo eum sibi in hac salutacione adiungit, per hoc indicans quod pro illis ualde est sollicitus, cum secreto per eum que inter eos geruntur, culpas eorum se scire innuit. Ideo autem frater dicit, quia per hoc remouet suspicionem sinistram ab illo, ostendens quod non malo animo de eis nuntiauit, sed ex caritate et desiderio correctionis. Paulus igitur et Sostenes scribunt hanc epistolam ecclesie dei, non hominum, ut uos faciatis eam attribuentes ministris, dispensatores esse quasi auctores, ita ut esset ecclesia hominum non dei. Quos autem ecclesiam dicat aperit subdens: scilicet sanctificatis in baptismo et his in Christo Iesu, id est per Christum Iesum, non per homines, immo a pseudo conuersi sunt. Ipsis dico uocatis sanctis, id est qui uocati sunt per predicatores, ideo eum sancti sunt. Vel uocatis sanctis, id est per electis a deo ad hoc ut sancti sint. Sed ideo dicit ut ostendat nil boni esse ab homine, sed totum a deo. Huius igitur apostolus scribit et omnibus, id est et omnibus scribit suffraganeis Corinthi, qui in eisdem uitiis laborant. Vnde subdit: qui in omni loco ipsorum Corinthiorum et nostro, id est in quibus premittit commisso, inuocant nomen domini, non aliud a deo. Sed hic inuocant deum, serui eius sunt. De quibus dicit: gratia et pax omnibus inuocantibus eum in ueritate. Sed non inuocat aliquis quod uult ad se uenire. Quod est inuocare, id est in se uocare. Qui ergo inuocat deum ut diues fiat, deum non inuocat. Nam cum dicis deus: da mihi diuitias, non uis ut ad te ipse deus ueniat, sed ut diuitie ueniant ad te. Deus autem gratis se uult coli et diligi. Hoc est enim caste amare, non quod dat aliquid preter se, sed quod dat se. Talibus dicit apostolus: qui inuocant nomen

Gratia uobis et pax a deo patre et domino nostro ihesu christi. Gratias ago deo meo semper pro uobis in gratia dei que data est uobis in christo ihesu. quia in omnibus diuites facti estis in illo in omni uerbo et in omni scientia sicut testimonium christi confirmatum est in uobis. ita ut nichil uobis desit in ulla gratia expectantibus reuelationem domini nostri ihesu christi. qui et confirmabit uos usque in finem sine crimine in die aduentus domini nostri ihesu christi. Fidelis deus per quem uocati estis in societatem filii eius ihesu christi domini nostri. Obsecro autem uos fratres per nomen domini nostri ihesu christi. ut idipsum dicatis omnes. et non sint in uobis scismata. Sitis autem perfecti in eodem sensu et in eadem scientia. Significatum est enim mihi de uobis fratres mei ab his qui sunt cloes. quia contentiones sunt inter uos. Hoc autem dico quod unusquisque uestrum dicit. Ego quidem sum pauli.

Rogo autem vos fratres ut observetis eos qui dissensiones et offendicula praeter doctrinam quam vos didicistis faciunt et declinate ab illis. Huiusmodi enim Christo domino nostro non serviunt sed suo ventri. Et per dulces sermones et benedictiones seducunt corda innocentium. Vestra enim obedientia in omnem locum divulgata est. Gaudeo igitur in vobis. Sed volo vos sapientes esse in bono et simplices in malo. Deus autem pacis conterat sathanam sub pedibus vestris velociter. Gratia domini nostri Ihesu Christi sit vobiscum. Salutat vos Timotheus adiutor meus et Lucius et Iason et Sosipater cognati mei. Saluto vos ego Tertius qui scripsi epistolam in domino. Salutat vos Gaius hospes meus et universa ecclesia. Salutat vos Erastus archarius civitatis et Quartus frater. Gratia domini nostri Ihesu Christi cum omnibus vobis amen. Ei autem qui potens est vos confirmare iuxta evangelium meum et praedicationem Ihesu Christi secundum revelationem misterii temporibus eternis taciti quod nunc patefactum est per scripturas prophetarum secundum preceptum

Christo confidunt non in alia re. Rogo autem, quasi hos praedictos salutate et imitamini, hos alios autem vitate. Id est rogo vos fratres ut observetis, id est discernatis eos qui faciunt dissensiones, id est qui faciunt vos dissentire, et offendicula, vitate illos dico existentes praeter doctrinam quam vos didicistis a veris apostolis, quia illi de lege agebant, quia cogebant credentes iudaizare. Isti sunt pseudo apostoli tamquam quos in tota epistola cavendos esse monet. Observetis dico et declinare ab illis debetis. Huiusmodi homines enim non serviunt Christo domino nostro sed suo ventri, aliis enim adulantur et aliis detrahunt ut possint suum ventrem implere. Et per dulces sermones et benedictiones seducunt corda innocentium. Compositis enim verbis suavem locutionem componebant quibus simplicium corda decipiebant. Vestra enim, quasi ideo moneo vos vitare illos quia fides vestra et obedientia ubique laudatur. Id est vestra enim obedientia divulgata est in omnem locum, quia estis in capite mundi et sic exemplo vestro iam possent alii corrumpi. Vel sic: rogo vos vitare et secure, quia obedientia, id est facilitas obedientiae vestrae divulgata est in omnem locum, ubique enim notum est quod complementum obedientiae quod bonum est. Inde gaudeo, unde subditur: Gaudeo igitur in vobis sed volo vos esse, id est ut vos sitis sapientes in bono discernendo et sitis simplices in malo, id est in aliqua parte mali. Deus autem, quasi volo ut sitis sapientes. Deus autem dator pacis scilicet Christus conterat sathanam, id est falsos praedicatores vel quoslibet vobis adversantes homines vel diabolum sub pedibus vestris, ut scilicet vos laedere non valeant. Sed potius si diabolus est contritus caput eius, sic enim dictum est in figura ecclesiae vel sensualitatis, id est primos motus suggestionum eius conteret. Id est faciet velociter scilicet in adventu meo, quod ut fiat: Gratia domini vel intimat autem gratia domini nostri Ihesu Christi sit vobiscum, gratia quam promisit in adventu suo iam optat eis. Salutat vos Timotheus adiutor meus, quod quasi coepiscopus et Lucius et Iason et Sosipater, qui huic etiam scire quod cognati mei genere vel fide. Secretarius autem congaudet coepiscopus et ideo praesentiare vos decet. Saluto vos ego Tertius in nomine domini, quod scripsi epistolam in domino. Iste Tertius erat notarius apostoli cui concessit sub nomine suo salutare. Salutat vos Gaius hospes meus. Hic est ille cui Iohannes scripsit in epistola canonica gaudens quod fratribus supervenientibus ministrabat. Et universa ecclesia, supra dixerat omnes ecclesias salutare illos, id est dicit universam ecclesiam salutare illos, quod puto non otiose dictum vel superfluum est. Nulla enim tantum ut superfluum posuit, sed hic dicit ecclesiam alicuius provinciae cuius Gaius erat. Salutat vos Erastus archarius civitatis Athenienses. Archarius dicitur ab arce, quasi princeps, vel potius dicitur ab archa, quia praeerat archae in qua ponebantur census tributorum et vectigalium vel dispensator civitatis. Et Quartus frater, quia primo nominatus est sic Tertius. Gratia, quasi Tertius hic non salutat vos. Gratia domini et cetera vel hic praedicti salutant vos et ego ipse subscribo propria manu: gratia domini nostri sit cum omnibus vobis amen, quasi sic ego moneo vos. Ei autem, scilicet deo tribuatur qui potens est vos, quasi in fide perfecta sint. Honor et gloria, ad quem solum omnia bona referuntur. In qua epistolae notatur summa quam hic principaliter intendit apostolus illos monere ut omnia attribuant gratiae dei. Dico quod potens est confirmare vos, id est iuxta evangelium meum, ad quod non discordat praedicatio Christi unde subdit et secundum praedicationem Ihesu Christi, quod evangelium id est quod praedicatum est secundum revelationem misterii taciti eternis temporibus, id est secundum quod revelatum est in deo occulto dei consilio et ab eterno tacito, secundum id est tempora dicit quae praecesserunt mundi exordium. Vel quod evangelium est secundum revelationem misterii temporibus eternis taciti, id est revelat ipsum misterium tacitum

mundi exordio. Constitutum dicit incarnationem christi. vel certa talia. que eternis temporibus erant abscondita. quia licet ex aliqua parte antiquis patribus cognita fuissent. plene tamen a nullo fuerunt scita. quousque suo tempore per ihesum christum sunt revelata. Scripturis prophetarum ab eo reserantis testimonium dantibus. Nunc predicationi. Ideo ergo dicitur. quod misterium nunc patefactum est. alii per scripturas prophetarum reserantas ab eo. patefactum est dico. Et hoc secundum preceptum. id est dispositionem eterni dei. qua ab eterno hec ordinavit. quod nunc facta sunt. Solus deus proprie eternus dicitur. alii vero ignis eternus. vel pena eterna est. non sic deus dicitur eternus. Ignis non dicitur eternus. quia licet sine fine sit. non est tamen sine initio. Verus autem et summus est. Illa enim vera eternitas. que est vera immortalitas. Hec est illa summa incommutabilitas. quam solus deus habet. quia immutari omnino non potest. Aliud est enim aliquid non mutari. et posse non mutari. Aliud autem non posse penitus mutari. Sic ergo dicitur homo bonus. non tamen sicut deus. de quo dictum est.

nemo bonus nisi solus deus. Et sic dicitur anima immortalis. non tamen sicut deus. de quo dictum est. solus habet immortalitatem. Et sic dicitur homo sapiens. non tamen sicut deus. de quo dictum est. soli sapienti deo. Sic dicitur ignis eternus. non tamen sicut deus. cuius sola immortalitas. ipsa est vera eternitas. Sequitur. Ad obedicionem. quod patefactum est illud misterium. et hoc in cunctis gentibus ad obedicionem. ad obediendum. id est ut obediant fidei. bonum operando. dico misterium tacitum. vel itaque aliis. sed cogniti soli sapienti deo. quia et si non sit hominibus revelatum. tamen soli deo cognitum est. qui solus perfecte novit. Et ita factum est in quo repperiuntur inquisitores. qui querunt. cur tam distulit deus venire. cur tot gentes perire permisit. In hoc autem quod ait. soli sapienti deo error quibusdam surrepsit. arbitrantibus solum patrem hic significari. et solum vere sapientem esse. cum tamen non sit dictum soli sapienti patri. sed soli sapienti deo. Et deus unus ipsa est trinitas. ut sic intelligamus solum deum sapientem. sicut intelligimus solum potentem. id est patrem. et filium et spiritum sanctum. qui est unus et solus deus. cui soli servire iubemur. Si tamen dixisset apostolus. soli sapienti patri. nec sic inde separet filium. vel spiritum sanctum. sicut in apocalipsi de filio legitur. quod habet nomen scriptum. quod nemo scit nisi ipse. nec ideo tamen dicitur pater nescire hoc nomen. a quo est filius inseparabilis. Sic ergo scit pater quod nemo scire dicitur est nisi filius. quia inseparabiles sunt pater et filius. Sic et si dictum esset soli sapienti patri. simul intelligi deberet. et filius et spiritus sanctus. quia inseparabiles sunt. Dico quod misterium patefactum est. Et hoc per ihesum christum. cui scilicet soli deo. vel cui scilicet christo. est honor a nobis et gloria in secula

eternum dei. ad obeditionem fidei in cunctis gentibus cogniti soli sapienti deo per ihesum christum cui sit honor et gloria in secula seculorum amen.

quia ipse est vera gloria et beatitudo. et summum bonum et hoc in secula seculorum. id est sine fine. Ecce ostensum est quomodo et ventum legi possit. quidam autem legunt sic. cui. si autem auferas cui. absoluta est lectio. Sed beatus augustinus dicit appositum et celat quomodo debeat accipi. ut non superfluat. et legitur alio modo. quia prius dictum est sic. ei autem qui potens est nos confirmare. scilicet deo patri. vel deo trinitati. potenti dico. iuxta evangelium meum et predicationem ihesu christi. secundum revelationem misterii temporibus eternis taciti. ad obeditionem fidei in cunctis gentibus cogniti soli sapienti deo. Hoc non intulit ei. in quam id est deo trinitati. vel deo patri. sit honor et gloria per ihesum christum. cui est honor a nobis. gloria in secula. sed addidit cui gloria. cum sufficeret ei gloria. Inusitata nostre lingue locutio est. non sensus ambiguus. Idem est enim dicere ordine inusitato verborum. ei gloria per ihesum christum. cui est gloria. quod usitato ordine dicitur. ei gloria cui per ihesum christum est gloria. quod eundem sensum decepit. sive hoc sive illo modo dicatur. per christum vero est patri gloria. id est clara cum laude noticia. quia per eum innotuit hominibus deus trinitas. quod est misterium tacitum ab eternis temporibus. quod per christum revelatum est. Quod ergo interpositum est. per ihesum christum. non ita debet accipi. tamquam dicatur soli sapienti deo per ihesum christum. ut scilicet deus solus sapiens per ihesum christum. sapiens esse intelligatur. non participando sed gignendo sapientiam. que est ihesus christus. sed potius ita debet accipi. ut intelligatur per ihesum christum. gloria esse soli sapienti deo. Quis enim audeat dicere per ihesum christum fieri. ut sit sapiens deus pater. cum secundum substantiam suam non dubitandum sit eum sapientem esse. potius quam sit substantia filii per gignentem patrem. quam substantia patris per genitum

filium. Restat ergo ut soli sapienti deo gloria sit per ihesum christum. id est clara cum laude noticia. qua innotuit gentibus deus trinitas. ideo per christum. quia ut alia taceam ipse precepit gentes baptizari in nomine patris et filii et spiritus sancti. non precipue commendata est huius individue gloria trinitatis. Deus itaque qui est ipsa trinitas. propterea solus sapiens dicitur recte. quia solus secundum suam substantiam sapiens est. non secundum accedentem vel accidentem participationem sapientie. qualiter sapiens est rationalis creatura. Ideo ergo dixit soli sapienti deo. quia deus est pater et filius et spiritus sanctus. et ipsa trinitas est solus sapiens deus. qui nec umquam potuit esse insipiens. nec umquam potuit non per gratiam particeps esse sapientie. sed sapiens immobilitate atque immutabilitate nature. Cui ergo sit gloria per christum. cui est honor et gloria. in secula seculorum amen.

Explicit epistola ad romanos.

Incipit epistola ad corinthios.

aug. aug. aug. aug.

deducar illuc si vobis primum ex parte fruitus fuero. Nunc igitur proficiscar in Ierusalem ministrare sanctis. Probaverunt enim Macedonia et Achaia collationem aliquam facere in pauperes sanctorum qui sunt in Ierusalem. Placuit enim eis et debitores sunt eorum. Nam si spiritualium eorum participes facti sunt gentiles debent et in carnalibus ministrare eis. Hoc igitur cum consummavero et assignavero eis fructum hunc proficiscar per vos in Hispaniam.

Scio enim quoniam veniens ad vos in habundantia benedictionis Christi veniam. Obsecro vos fratres per dominum nostrum Iesum Christum et per caritatem sancti spiritus ut adiuvetis me in orationibus ad deum ut liberer ab infidelibus qui sunt in Iudea et obsequii mei oblatio accepta fiat in Ierusalem sanctis ut veniam ad vos in gaudio per voluntatem dei et refrigerer vobiscum. Deus autem pacis sit cum omnibus vobis amen. Commendo autem vobis Phebem sororem nostram que est in ministerio ecclesie que est Chenchris ut ea[m]

longa mora scilicet; interim vos sperantes ne me accusetis retardantis. unde etiam vos dico: et a vobis deducar illuc · scilicet in Hispaniam · si tamen vobis primum fruitus fuero · id est de fructu vestro letatus ex parte illa qua in desiderio est. vel ex parte temporis · id est aliquandiu · quia hic non habeo locum · et vos inde desidero. Igitur nunc · id est indilate proficiscar in Ierusalem ministrare sanctis. qui omnia rerum suarum venditarum precia posuerunt ante pedes apostolorum · et passi sunt agibilibus suis. de his communis cura erat omnibus apostolis, proficiscar ministrare. Probaverunt enim · non eos coegi macedones · et achaici vel achaia vel macedonia et achaia facere aliquam collationem · iudeorum · in pauperes sanctorum qui sunt in Ierusalem. hii totos se dederunt divinis obsequiis. vel mundana cernentes · exemplum bone conversationis prebebant credentibus. istis munera fecerant achaici et macedones collectam pro qua re ad hoc opera romanos apostolus invitat · ut qui pro mundo omni munere [illegible] est · prius debet esse confirmari. Placuit enim illis · et ideo sunt debitores eorum. adeo invitat apostolus eos esse misericordes · ut et hic debitor dicatur ab eo qui nihil expectat · et ideo sunt debitores. Nam si gentiles facti sunt participes spiritualium · id est predicationis · et sacramentorum eorum · id est iudeorum · qui miserunt eis predicatores ab ierosolimis. debent utique et in carnalibus ministrare eis · id est iudeis. Hoc igitur quod [illegible] hoc placuit · scilicet facere collationem sanctis · qui sunt in Ierusalem · cum consummavero hoc · id est cum perfecero opus ministrationis · et assignavero eis · id est sub signo cuiusque ecclesie ostendero eis · fructum hunc proficiscar in Hispaniam · et per vos et non minimum corrigere vos. Scio autem · quod per vos transibo · scilicet scio · certus de gratia dei · quoniam iam diu veniens ad vos · veniam · tandem veniam tempore illo in habundantia benedictionis christi · id est magna vobis inferam predicando per benedictionem christi. hec autem benedictio est virtutum signorum que confirmant fidem · et que veniunt sunt. Obsecro igitur vos fratres per dominum nostrum Iesum Christum · id est sicut eum diligitis · et per caritatem spiritus sancti · id est si in vobis est caritas quam facit spiritus sanctus vestre · ut adiuvetis me · id est orationes vestras directis ad deum · id est per orationes vestras ad deum factas. Non ideo hoc dicit apostolus · quod ipse minus [illegible] quod illi minores sunt, sed docet ut ab ecclesia pro prelato suo fiat oratio · et sic utique rogat apostolus minores pro se orare. multi enim minimi dum congregantur unanimes fiunt magni · et multorum preces impossibile est ut non impetrent. Sic igitur cupiunt eum [illegible] ut libenter eum recipiant et gaudio caritatis. Unde subdit: ut liberer · quod obsecro ut iuvetis me in orationibus · scilicet orantes pro me ut liberer ab infidelibus qui sunt in iudea ne quod deserere [illegible] · et ita oblatio obsequii mei · id est [illegible] fiat accepta · quod sufficiens non diminuta sanctis qui sunt in Ierusalem. Vel fiat illis oblatio accepta · ut illi intellecta caritate apostoli erga se ipsos · cum illo unanimes deo gratias agant. [illegible] perfectum est ei · cuius ministerio [illegible] facti leti deum laudant. orate ita fieri · ut hoc facto veniam ad vos · in gaudio per voluntatem dei. hoc dicit ut ostendat omnia cum dei voluntate se agere. et refrigerer vobiscum · quod erit illis pacatis. Deus autem pacis · id est [illegible] me [illegible] ad vos · scilicet sive veniam sive non deus pacis sit cum omnibus vobis. deus pacis christus est · qui ait: Pacem meam do vobis · pacem relinquo vobis. qui cum suis est usque ad consummationem seculi. sicut ipse ait: Vobiscum sum omnibus diebus usque ad consummationem seculi. ita et cum istis esse cupit apostolus esse. Sequitur amen · quod est confirmatio sui desiderii. Commendo autem [illegible] apostolus · quibus debeant credere romani. qui [illegible] ut dixi. hos autem imitamini. Commendo vobis · id est commendabilem vobis ostendo Phebem sororem meam vel nostram · in fide · que est in ministerio ecclesie · que est Chencris. Phebe divitissima mulier fuit et nobilissima · que ecclesiam in loco qui dicitur Chencris sustentabat sua substantia. Sed [illegible] tunc temporis pro aliquo negotio Romam profecta est · per quam forsitan hanc epistolam misit. Commendo ut suscipiatis eam in domino · id est pro domino digne sanctis · ut dignum est suscipere sanctos vel suscipi. Vel sic quidam codices habent.

suscipiatis in do
mino digne sanctis
et adsistatis ei in
quocumque negotio
vestri indiguerit.
Etenim ipsa quoque a
stitit multis et mi
hi ipsi. Salutate
priscam et aquilam adiu
tores meos in christo
ihesu. qui pro anima mea
suas cervices sub
posuerunt. Quibus non
solus ego gratias a
go. sed et cuncte ec
clesie gentium. et do
mesticam eorum eccle
siam. Salutate ephene
tum dilectum mihi qui
est primitivus asie in christo
ihesu. Salutate mari
am que multum laboravit
in vobis. Salutate an
dronicum et iuliam

cognatos et concaptivos
meos. qui sunt nobiles
in apostolis. qui et ante me
fuerunt in christo. Salutate
ampliatum dilectissimum
mihi in domino. Salutate ur
banum adiutorem me
um in christo. et stachin dilectum
meum. Salutate apel
len probum in christo. Salutate
eos qui sunt ex aristobo
li domo. Salutate he
rodionem cognatum
meum. Salutate eos qui
sunt ex narcissi domo
qui sunt in domino. Salutate
tryphenam et tryphosam.
que laborant in domino. Salutate persidam carissimam
que multum laboravit in domino. Salutate rufum electum
in domino. et matrem eius et meam. Salutate asincritum
flegontem. hermen. patrobam. hermam. et qui cum eis sunt
fratres. Salutate filologum. iuliam. nereum et sororem eius
et olimpiadem. et omnes qui cum eis sunt sanctos. Salutate in
vicem in osculo sancto. Salutant vos omnes ecclesie christi.

et patrem domini nostri
Iesu Christi. Propter quod
suscipite invicem,
sicut et Christus suscepit vos
in honorem dei. Dico enim
Christum Iesum ministrum fu-
isse circumcisionis propter verita-
tem dei, ad confirmandas
promissiones patrum.
Gentes autem super misericordia
honorare deum, sicut
scriptum est. Propter hoc
confitebor tibi in gentibus
domine, et nomini tuo
cantabo. Et iterum
dicit. Letamini
gentes cum plebe
eius. Et iterum. Lau-
date omnes gentes
dominum, et magnifica-
te eum omnes populi.
Et rursus Ysaias
ait. Erit radix
Iesse, et qui exurget

christum mittendo. Vel aliter quia creator est et qui benivolus est, honorificate eum
vos sapiendo, quia qui idem sapiatis, deum honorare non potestis. Propter quod, scilicet
(sicut et christus suscepit nos infirmos)
ut deum honoretis, suscipite invicem infirmos, in honorem dei, id est ut faceret
nos immortales. Dico enim, vere christus suscepit infirmos, quia iudeos et gentes
iudeos in ipsis quia ita suscepit, ut esset minister eorum, id est apostolus et predicator eorum,
sicut est quod ait. Dico enim christum ministrum fuisse, id est apostolum et predicatorem circumcisionis, id est iu-
deorum, ad quos corporaliter venit. Sic ipse dicit. Non sum missus nisi ad oves que perierunt domus israel.
Et minister fuit iudeorum, et hoc propter veritatem dei, scilicet ad confirmandas promissiones, ut vera-
ciem esse, id est ut se veracem esse ostenderet in promissis, et impleret promissa patribus iu-
deorum, promiserat enim abrahe, in semine tuo benedicentur omnes gentes. Vel david, De fructu ventris tui ponam
super sedem tuam. Et balaam dixit. Orietur stella ex iacob. Certe exclusi paterer quia non repu-
lit deus iudeos, quibus ipse veritas exhibita est, gentibus non, una prestita est, quibus
nulla promissio facta erat. Impleta quidem est veritas dei in illis, qui credidere
venientes in parietes ex circumcisione applicans se ad lapidem angularem, scilicet ille
lapis angularis non faceret, nisi in se parietem alium susciperet. Ille namque
paries unusquisque, ipse pertinet ad veritatem, ille non aliud ad misericordiam, ut in sequentibus.
Gentes autem, quia non fuit iudeos christus assumpsit propter veritatem, sed, gentes assumpsit
propter misericordiam. Vos dico gentes debere honorare deum super, id est de misericordia, quia eas preter meritum
suum, non ad eas missus suscepit, videlicet omnes adduxit. Hoc autem testimonio
propheticorum probat subdens. Sic scriptum est in psalmo. Et auctoritate confirmat
de gentibus quod assumpte sint, de quibus nunc videtur. Propter hoc, scilicet ipsa, quia tu in
gentibus, id est faciam te confitentes de gentibus. Confessio autem non tantum peccatorum est
sed laudis, ideo et nomini tuo cantabo, id est faciam cantantes te carmine novum, et te leti-
cia te laudantes. Et iterum david dicit. Laudate omnes gentes dominum, et lauda-
te, vos omnes gentes domini. Omnes populi, scilicet et iudei, magnificate eum, quia ante christum in multiplex
bus sine gentibus adiectis. Et rursus ysaias quod david ad idem pertinens ait.
Iesse quis fuit pater david, qui in ysaia dictus est. Erit radix david arbor fuit
que ramum, id est mariam, fecit fructum christum, quia maria genuit christum, dico quod Iesse
erit radix, id est ex hac radice erit ille, qui exurget a morte, regere gentes
per fidem et opera bona, in eo gentes sperabunt in eo. Deus autem spei. Sed semper quia mo-
neo vos invicem suscipere. Deus autem dator spei, id est qui dat spem. Vel deus spei, id est in
quem speramus, repleat vos omni gaudio spirituali, ut nemo invicem doleat, sicut solebatis do-
lere in lite, et ut possitis gaudio repleat vos pace habita in credendo,
id est det vobis pacem, id est concordiam ad invicem, et hoc utique erit si sit sana fides.
Ut habundetis, quasi hec predicta det vobis deus, ut pace habita habundetis
in spe, id est certiores sitis de eterna beatitudine, et habundetis in virtute spiritus sancti,
id est in fortitudine bone operationis, que datur per spiritum sanctum. Certus sum autem et
ego, hic videtur intellegere apostolus omnes esse discordes, et ad corrigendum insipi-
entes, ut moneret hoc quod ideo incepit, ut admoneat perfectiores de correctione minorum, et ipse ponit se
exemplum qui laborat de aliis, et opus est ut nihil faciat, est ipse alius impedire, ad consuetum non sint, quia
sit ita moneo vos suscipere invicem, tamen omnes indigetis hac admonitione. Certus sum enim et cetera. Vel sic in-
late autem sic iunge, moneo vos suscipere, sed tamen et ego ipse quia ita loquor. Certus sum de vobis omnibus etiam de hiis quos
in nostris non solus ego. Pleni estis dilectione, quia velitis bonum, et repleti sciencia quia possitis cognoscere omnes sci-
entes in more legis, ita repleti estis his duobus ut possitis non culpa vestra remaneat in more vos.
ut non dicam docere, alterutrum, id est vicissim alter alterum. Notatur per hanc laudem provocat ad meliora eos more ex-
hortantis. Vel aliter videt se laudari laborat, ut ita sint quod ostendit. Non enim dicit eos se docere, sed monere, id est non
dicit ut se doceant, sed moneant, quia quod sciant, sed subiectum fugiant. Non hoc solet moneri quod cum sciant aliquando

regere gentes, in e-
um gentes sperabunt.
Deus autem spei repleat
vos omni gaudio et pa-
ce in credendo, ut
habundetis in spe
et virtute spiritus sancti.
Certus sum autem
fratres mei, et ego
ipse de vobis, quoniam
et ipsi pleni estis di-
lectione, repleti
(Et iterum ysaias dicit. Letamini)
omni sciencia, ita
(unum ovile cum plebe eius. i.)
ut possitis alterutrum
monere.
Audatius autem
scripsi vobis fra-
tres ex parte, tam-
quam in memoriam

Aug.
Amb.
Amb.
Amb.
Amb.

nos reducens propter
gratiam que data est mihi
a deo ut sim minister
Christi Jesu in gentibus
sanctificans evangelium
dei ut fiat oblacio
gentium accepta
et sanctificata in spiritu
sancto. Habeo igitur gloriam
in Christo Jesu ad
deum. Non enim audeo
aliquid loqui
eorum que per me non
efficit Christus in obedi
entiam gentium
verbo et factis in vir
tute signorum et pro
digiorum in virtu
te spiritus sancti. Ita ut ab
Jerusalem per circuitum
usque ad Illiricum
repleverim evangelium
Christi. Sic autem
hoc predicavi evangelium

sibi credere fingit animo aut negligentius habetur. Audacius autem quam
plene estis dilectione et scientia. Sed tamen et si pleni estis. Audacius vel aliquanto
tamen audacter scripsi vobis fratres. Vobis dico ex parte perfectorum id est pro
fectis omnibus. Nam quantum ad alios non esset audacia. Vel scripsi ex parte id est ex
clesie dei. Vel ex parte scilicet epistole. Scripsi dico non quia putem vos insipientes sed
tanquam ... in memoriam id est quasi faciens vos memores quid agere debeatis. In quo
eos quasi oblitos latenter arguit. Dico quod scripsi vobis audacter sed non temere
quia hoc ad me pertinet propter gratiam que data est ... ministrum a deo id est per
apostolatum mihi datum a deo quem possum meo omittere non potui. Datam est mihi di
co gratia a deo ut sim minister Christi Jesu quasi sacerdos non alius instituit. Minister dico
in gentibus. Unde et temere scribit eis sed apostolus gentium audet omnibus gentibus scribere
auctoritate sibi data per gratiam dei. Ego dico sanctificans id est sanctum esse ostendens
et confirmans evangelium dei operatione bona et miraculis. Ut oblacio gentium sit ac
cepta deo et sanctificata id est ut gentes quas offero sint accepte deo fidei perfectione et sanctifica
te bona operatione et hoc in spiritu sancto. Ergo gratia est fides et bonum opus. Ideo tamen ago ha
beo igitur gloriam id est tantum dignum gloria sicut vos sine fratribus laborantis. Gloriam dico
referendam ad deum in Christo Jesu id est per ipsum Christum. Est gloria hanc ago habeo dico gloriam
et recte. Non enim audeo ut pseudo loqui aliquid eorum que per me non efficit Christus id est ea
loqui tantum que per me id est ministerio meo Christus efficit in obedientia gentium id est ut gentes
obediant evangelio. Hoc dicit apostolus ut ostenderet se preferri quam apostolos qui eum Christo
fuerunt. Nec aliquid mihi attribuo quantum invenitur operatum esse. Efficit dico verbo et factis
id est in virtute signorum minorum et prodigiorum maiorum id est per predicationem meam et bo
nam operationem et per potentiam maiorum et minorum miraculorum factorum in virtute spiritus sancti
quia in virtute talia operatur quia nunc operantur ita laboravi ut repleverim id est plene predi
caverim evangelium Christi per circuitum id est circumquaque ab Jerusalem usque ad Illiricum in quo mag
na spiritus sancti virtus apparet quod tot gentes per me evangelium receperunt. Hoc autem
evangelium predicavi sic id est in talibus locis ubi non est nominatus Christus a pseudo apostolis quia ne
edificarem super alienum fundamentum. Sed vel illud facerem sed non contingeret quod edificarem scilicet ab alienis fundamentis
id est super doctrinam a pseudo apostolis traditam. Non sum enim hic apostolus sed quia sciebat
pseudo apostolos aliter quam oportebat Christum induxisse in suo nomine et falsa docere.
Quod perversa corrigere maximum erat laboris. Ideo solicitus erat prevenire
pseudo et veritatem integre tradere non ubi nominatus erat Christus ut integre hunc
a superficie ordinata in eo firme fundamenti robur haberet. Quod testimo
nio prophetie probat subdens. Sicut scriptum est. Vel per bonis apostolis intelligens hoc
dicit scilicet predicavi et hoc non ubi nominatus est Christus ab alio apostolo. Ne edificarem scilicet ab alio fundamento scilicet id est ne
predicarem iam per alios conversis. Quod hoc non facerem si contigisset sed malebam iacere fun
damentum fidei ubi non erat quam super aliorum predicationem. Hoc autem prophetico testimo
nio confirmat dicens. Sicut scriptum est quasi ita hoc feci sicut scriptum est in Ysaia. Quibus
quibus non est predicatum de eo id est de Christo ipsi videbunt id est credent et qui non audierunt per predi
cationem alicuius intelligent mea predicatione et iam enim vero esset immolabitur de verbo dei intellectus. Festina
vit apostolus gentes veritate imbuere. Propter quod scilicet quia tot predicavi impediebar plurimum venire ad vos. Sicut in initio
epistole dixit quia sepe proposui venire ad vos et prohibitus sum usque adhuc quasi nec absolute ostendens
quid causa sit impedimenti scilicet excluderet pseudo apostolorum perversa contra. Veniet quia postquam omnibus intentum predicavit vacaret
et dicit venire Romam quod olim optaverat. Venturum tamen se esse promittit quia in Hispaniam erat iturus. Unde subdens. Nunc
vero ulterius non habens locum id est causam morandi in his regionibus. Cupiditatem autem veniendi ad vos habens ex multis iam precedentibus annis et cetera. Per in Hispaniam hoc
dicit quia illos preoccupare festinat. Ideo ad illos difficile et sunt pseudo apostoli ideo tardare licuit. Cum
illuc proficisci cepero spero quod ex me nil possum sed in dei nutu. Spero quod videam vos scilicet preteriens quia non indigentis

gratiam non ubi nominatus
est Christus ne super alienum fun
damentum edificarem.
Sicut scriptum est. Quibus
non est annunciatum de
eo videbunt et qui non au
dierunt intelligent.
Propter quod et impe
diebar plurimum
venire ad vos et prohi
bitus sum usque adhuc.
Nunc vero ulterius locum non
habens in his regionibus
cupiditatem autem
habens veniendi ad
vos ex multis iam prece
dentibus annis cum in
Hispaniam proficisci
cepero spero quod preteriens
videam vos et a vobis

Amb. Amb. Amb. Amb. Amb. Amb. Amb. Amb. Amb.

deducar illuc si vobis primum ex parte fruitus fuero.

Amb.

sci. q̄ si ꝓp cibū frater tuus non dico scādali zat. s; q̄ minus ē s. iā cōtristat. ex h solo pa tet q̄ n̄ ambulas sc̄dm caritatē. in q̄ peccas. s. q. n̄ ambulas scd̄ caritatē. Caue g̈ ne cōtristes cibo tuo fr̄em tuū. plus aūt caue ne pdas. uñ subd̄. Noli cibo t. il. pde. p quo x̄ tm̄ q̄d fe cit q. mortuus ē. ex cuı̄ morte cognoscere q̄m tū ualeat salus frīs. Debes g̈ illū cōfirmare in bon̄. n̄ scādalizare. ne p te friuola fac̄ illū seru pulū. i. q̄ruq̄d sit cōtristat. l̄ pdat cibo tuo. Nō g̈ blasphemet b. n. i. p h minimū. cet̄a bona n̄ obfuscet. q̄ q̄ sic opa bona si rep̄hendant in re minima. bonū suū obfuscat. i. incip bonū eı̄. blasphemari p malū. Vñ in ezechiel. Justicia iusti n̄ pficiet ei. si errauit. Vl̄ n̄ blasphemet. b. n. i. questio ıā se bona n̄ sit blasphema bil. q. ē dū alıı̄ noceat. i. q̄ nocet. abstine. q̄ n̄ ē ēā regni dī. q. si ēēt. p uılli scādalo omittes. i. q. n̄ sit ēā regni. dic sic. Non. n. ē. q. id ab stine. q̄ esca i po. n̄ ē. r. d. i. boꝝ usu n̄ acqrit regnū dī. sic n̄ amittit. Nō. n. usus cibor̄. s; cōcu piscentia ē refrenāda. n. u. uit̄ ē oīo. q̄d aliū tor̄. l̄ q̄mo q̄s accipiat. dū m̄ id faciat. p cōgruē tia boni. ē q̄b uiuit. i. p̄sone sue. p qualitudi nis sue necessitate. s; cōm̄a facultate. i. cōsuetu te aū caritat̄ hīs. ē l̄ oportet. l̄ i. necc̄e hīs caret ut dic ap̄ls. scio habūdare. i. penuriā pati. sic iustificat̄ sap̄ia a filiis suis. q̄ intelligēt. n̄ in abstinēdo. n̄ in māducado ēē iusticiā. s; in eq̄n imitate tolerādi inopiā. i. tēmp̄antia n̄ se cor rūpēdi p habūdātiā. atq; oportune sumēdi l̄ n̄ sumēdi. Justificatiq̄ sap̄ia a filiis suis. q̄ in telligēt tenendis tēnis opportunaq̄ ēē debe. fa cilitatē n̄ carēdi talib. i. nunqm̄ fruendi eē nis n̄ uariari oportet p cōp̄a. s; ꝓpectno temne. Vñ subd̄. s; iusticia. q. esca i potus. n̄ ē ēā regni. s; iusticia. ut fr̄i facias q. ē tuis. i. pax i. cōcordia q̄ ē effect̄ iusticie. i. gaudiū. n̄ tamq; in epul̄. ut multi solēt. s; in sp̄u sc̄o. i. de donis sp̄c sc̄i. n̄ sup bire. s; uelut cū gratiē accipe. h gaudiū o rit. de sincerā pace. sic de disceptacioē nascit. ira. u. n̄ sp̄s. s. q̄ in sol̄ pacificis ē. cuı̄ g̈ra. h ta sic in aliq̄. q̄ n̄ intus b sit o diuant. Qui. n. q. ue iusticia. i. pax ēā regni ē. q̄. n. in h. s. iusti cia. pace. i. gaudio. seruit x̄. placet dō. q̄ h p̄ci pit. q̄ nulli scādalū fec̄. i. pbat ē hoīb. o stinq̄. placet tamq; dō. s. q. gaudiū ē in sp̄u sancto.

Aug. q̄n. eūgħ.

Aug.

Amb.

ꝓpt cibum frat tu us cōtristat. iam n̄ sc̄dm caritatē ambulas. Noli cibo tuo illū pde p q x̄. mortuus est. Non g̈ blasphemet bonū nrm. Non ē. n. regnū dei esca. et pot. s; iusticia. et pax. et gau diū in sp̄u sc̄o. Qui e nim in h seruit x̄. pla cet dō. et pbat ē hoī b. Itaq; q̄ pacis st̄ sectemur. et q̄ edificatio nis st̄ inuicē custodi am. Noli ꝓp escā destruere op dei. Oīa q̄d munda st̄. s; ma lū ē. hoī q̄ p offendi culū māducat. Bo nū ē n̄ māducare carnē. et n̄ bibe uinū. neq; in q̄ fr̄ tuus offendit. aut scādalizat. aut

pbatus n̄ habet hoīb sc̄dm iusticiā i pac̄ q̄ disceptacio discordiā parit. Itaq; di missis remā trīs iudiciis. sectem̄ q̄ p. st. n̄ di scordie. i. custodiam inuicē. s. iud̄s cū gētilē i gētil̄ erga iudē. q̄ edificationis s. ē pace docēdo alios. ut cet̄i edificent. Vl̄ iā edifi cati cōseruēt. Noli i. ē. q. h sectem̄. s; n̄ de struam op dī. Vl̄ ita iunge. Ideo tm̄ n̄ de bes ē offēdiculo frīs. ēē. q̄ destrues op dī. i noli ꝓp escā sup. l̄ n̄ sūptā. destruere op dī. i. fidē i alias uirtutes. i bona q̄ in eo dn̄s opa t ē. n̄ dico ꝓp escā. q̄m munda sit. q. Oīa. creata q̄d munda st̄. q̄ ut in genesi legit. oīa fec̄ dn̄s ualde bona. s; malū ē h. q̄. m. p. of. alioꝝ. Cū mo mag̈ dī. Vt adā pomū. esau lentē. iudi carnes in deserto. Dei. n. iustifi tiens n̄ parua erat offensio repudiare q̄ da bat sap̄ia. i murmurare. q̄ id deerat. in q̄d inhiabat cōcupiscētia. fastidiebāt q̄ ppe q. habebāt. i q. n̄ habebāt. impudent̄ pe tebant. Fecerēt culpabili cōcupiscētia q. malo suo impetuerēt. Concupierūt car nib uesci. q̄b pluebat̄ māna de celo. i m scirent n̄ dī creatā ēē culpabilē. q̄ creatā dī oīs bona ē. s; inobedientiā cōtumacē. i n̄ ordinatā cupiditatē. non ꝓp porcum. s; ꝓp pomū morte p̄m hō inuenit. i esau p̄ma tū suū. n̄ ꝓp gallinā. s; ꝓp lenticlā pdidit. n̄ g̈ immūdiciā obsonii timeo. s; immun diciā cupiditatis. Scio enī noe oīne gen carnis. q. cibo ēēt usui māducare cōcessū. helīā carnis cibo refectū. Johm mirabili ab stinēcia p̄ditū. aūlib. i. locustis in escā cedē tib n̄ fuisse pollutū. Et scio esau lenticule cōcupiscentia deceptū. Et dauid ꝓpt aque desiderium a se ipso reprehensū. i regem nrm n̄ de carne s; de pane tēptatū. Bonū ē. q. ab hīs p offēdiculo abstinere. q̄ i ab oīu carne i uino. Boñ ē. n. t o homo. n̄o māducare. car. i uī bi. ui. neq; aliq̄d fac̄. in q̄ fr̄. t. offend. pturbatus nesciens q̄d teneat. i. in quo est ei causa dāpnationis offendit enim qui a fide recta discedit.

aut scandalizatur. i. contristat̄. aut infir mat̄. ut dubitet. et si non offendit. Infirmat̄. n.

infirmat̄.

infirmitas. Tu fide
habes penes temet
ipsum habe coram deo. Be
atus qui non iudicat semet
ipsum in eo quod probat. Qui
autem discernit si mandu
caverit dampnatus est quia
non ex fide est. Omne autem quod
non ex fide est peccatum est. De
bemus autem nos firmiores
imbecillitates infirmo
rum sustinere et non nobis placere.
Unusquisque vestrum proximo suo
placeat in bonum ad edifica
tionem. Etenim Christus non sibi placu
it sed sicut scriptum est improperia i
mproperantium tibi ceciderunt super
me. Quecumque enim scripta
sunt ad nostram doctrinam scrip
ta sunt ut per patientiam et conso
lationem scripturarum spem ha
beamus. Deus autem patientie et solatii det vobis
idipsum sapere in alterutrum secundum Ihesum Christum ut
unanimes uno ore honorificetis deum

amb.

amb.

aug.

amb.

peccati libidinis stimulos. quasi dicat: licet perfecta fides sit, qua omnia licere credis, tamen qui infirmus est, id est qui timet ea sine timore manducare, olera, id est tenues et aridos cibos, qui non sunt fomenta vitiorum, et abstineat ab illis quibus libido excitatur. Crassitudo enim carnium et deliciose epule provocant corpus ad libidinem. Is qui manducat, subaudi omnia, super precepta non disceptare de cogitationibus aliorum, sed precepta non spernere alios, quasi dicat: hec itaque sint. Is qui manducat omnia indifferenter non spernat non manducantem, id est abstinentem, quia voluntatis est edere et non edere. Ideo eos hic sic non debet; omnia enim voluntati humane subiacent, sicut et domino bruta subiecta sunt. Et qui non manducat omnia non iudicet manducantem, id est non credat et asserat eum peccare, cum nesciat quo animo faciat. De manifestis autem, non de occultis iudicandum est, cum manifesta non sunt que non possunt bono animo fieri, ut sunt stupra, blasphemie, furta et huiusmodi, de quibus iudicare permittimur et nobis dicitur: A fructibus eorum cognoscetis eos. Sed ea que dubia sunt quo animo fiant, in meliorem partem interpretari, ut de cibis, que possunt bono animo et simplici corde sine vitio concupiscentie sumi, quoque humani cibi indifferenter sumuntur. De talibus enim rebus que possunt bono animo fieri et non bono, volebat illis et nobis ferre sententiam in occulta cordis, de quibus solus deus iudicat. Unde dicitur: Nolite ante tempus iudicare. Sunt ergo quedam facta media que ignoramus quo animo fiant, quia bono et malo fieri possunt, de quibus temerarium est iudicare, maxime ut condempnemus. Deus enim illum, scilicet manducantem vel non manducantem. Deus enim, quasi neuter alterum iudicet, utrique enim servus dei est, et ille eum assumpsit ad fidem, et tu non es. Tu quis es, id est cuius valentie es, qui iudicas servum, id est dampnandum affirmas, quasi non debes, cum sit alienus servus. Quod manifestum est, enim servum non debet conservus voluntarie iudicare. Suo et cetera. Quasi de ignoto corde alieni servi tu non debes iudicare, sed suus dominus, quia suo domino, id est ad honorem sui domini stat, qui stat, aut cadit domino suo, quia ad eum pertinet et casus cadentis, qui erigere potest vel iudicare. Stat autem aut cadit, ideo dicit quia ambiguum est, quia forsitan stat qui putatur cadere. Vel suo domino stat, quia qui conscia cordis vel non cordis deus iudex est, cuius servus est. Stabit autem, id est stare poterit domino suo, quia neque si cadit reus est, neque si non cadit culpabilis est. Sic tamen de vocatione hoc agit. Vel ita: stabit autem. Communis de omnibus regulantis ... loquitur apostolus dicens: servum alienum. Continuo tamen respexit ad predestinatos cum ait: stabit autem. Hoc de predestinatis dicit, ne sibi stare arrogent, sub

Is qui manducat non manducantem non spernat. Et qui non manducat manducantem non iudicet. Deus enim illum assumpsit. Tu quis es qui iudicas alienum servum? Domino suo stat aut cadit. Stabit autem. Potens est enim deus statuere illum. Nam alius iudicat diem inter diem, alius iudicat omnem diem. Unusquisque in suo sensu habundet. Qui sapit diem domino sapit. Et qui manducat domino manducat, gratias enim agit deo. Et qui non manducat domino non manducat, et gratias agit deo. Nemo enim nostrum sibi vivit, et nemo sibi moritur. Sive enim vivimus domino vivimus, sive morimur domino

dicit. Potens est enim deus statuere illum. De quo illi est ambiguum non, propter hoc quod ait: stat aut cadit, ostendens se nescire quo animo ille se agat in dubiis scilicet, et non addit stabit autem. Hic innuit quia ambigua debemus in meliorem partem interpretari, et plus salutem quam mortem reorum optare, et in futuro spe bonum habere, nisi aliter sit in presenti. Nam alius iudicat, continuat superiori dicto, quia alii omnia manducant, alii non omnia. De generibus ciborum agens hic dicit quia alii omnia, alii aliqua certo tempore abstinent; utrique recte possunt dici, quod dico stabit, et propterea credi stabiles esse, quia agunt ex iudicio animi agunt, et hoc est quod ait: Nam alius iudicat diem esse eligendum in abstinentia, in tempore positum, inter diem et diem. Alius autem iudicat omnem diem esse eligendum in abstinentia, id est quidam certis diebus, quidam omni tempore putant esse abstinendum. Unusquisque autem eorum in suo sensu, id est secundum suam conscientiam habundet in velle, ut qui edit eum gratiarum actione edat, et qui abstinet propter deum faciat. Vel in suo sensu, id est in suo consilio dimittatur, ne scandalum alii patiatur, a carnalitate que est mater omnium vitiorum recedat. Dico quia in suo sensu sit habundans, et ita faciet. Qui sapit diem, vel omnem vel inter diem, domino, domino deo sapit, id est ad honorem domini facit, quia deo placere in hoc se putat. Et similiter qui manducat omnia, manducat domino, id est ad laudem domini et honorem, cui omnia creata credit munda, et quia ei servientes illis sustentantur. Et quod domino manducet effectus indicat. Gratias enim agit deo pro bonis creaturis quibus sustentatur et pascitur. Et similiter qui non manducat, id est qui abstinet, domino, id est ad honorem domini est. Quod non manducat effectus indicat. Et, id est quia gratias agit deo pro collata sibi abstinentia, et debemus edere et non edere domino. Enim nemo, id est quia nemo nostrum fidelium vivit spiritualiter, scilicet virtutibus, sibi, id est sine voluntate dei, vel lege sua naturali vel gratie; non sibi vivit, sed deo qui legem condit. Si lex non esset, sibi quisque viveret. Aut nemo nostrum moritur vitiis, sicut in baptismo, sibi, ut sibi placeat, sed domino. Vel nemo vivit virtutibus aut moritur vitiis sibi, sed domino, qui iudex dampnaturus vel coronaturus; ita sibi nemo. Sive enim vivimus virtutibus, domino vivimus, id est ad nostri iudicandi vel ut ei placeamus. Sive morimur vitiis et peccatis, domino morimur, id est ad similitudinem Christi, in cuius morte baptizati sumus, ut sicut Christus semel mortuus est et semper vivit, ita et nos semel mortui peccato in baptismo semper vivamus deo. Vel ita: nemo enim vivit corporaliter, scilicet coniunctione anime et corporis, aut moritur corporaliter, scilicet dissolutione anime et corporis, sibi, id est ad laudem suam, sed dei. Sive enim magnum

domino

Aug. de sermone in monte

domini

Aug. de correctione et gratia

omnis eius non est suus. Sic et nec laudis non erit suus.
non enim cum mortui fuerimus in hac carne desinemus
laudare dominum. Et secundum hoc de suo cibo tantum agit. Vel
sibi id est a se iudicandus sed a domino, sed hoc de bonis ac ma
lis acceptum. Et ideo nemo sibi quia domino. Et hoc est. Si
ve enim vivimus, et per alteram dominum vivimus id est ad laudem domini
vel sub iudicio domini sive morimur et pariter domino morimur
id est ad laudem domini vel a domino iudicandi et quia victurus
est a domino. Ergo sive vivimus sive morimur domini sumus ser
vi vel domini id est a domino sumus iudicandi. Cur ergo iudi
cat homo? In hoc enim Christus et mortuus est. Quod domini sumus quia precio
sanguinis emit nos ut non tenebre mortis illum
per quem mortuus est liber immortalis. Et hoc est quia autem
in hoc enim Christus mortuus est. Vel dominetur vel intelligatur
dominari vivorum et mortuorum et utrosque iudicare et ac
cepit ad hoc mortuos et vivos. Sed alium ideo dicit
ut non putetur Christus tantum iudicare de mortuis qui
dum vivunt bonis sunt commissuri iudicium sed post
mortem deo. Hoc enim insipientum dogma prohibitum est
dicit ut sed melius est ut utrosque dicatur Christus dominari
et utrosque iudicare qui his dedit filios dei fi
eri. Illi et nunc post mortem regnant cum Christo sed alter
nunc regnant cum illo sed ei aliter et regnabunt. Nunc
regnant quia quod sursum sunt sapiunt. Et integre perfecte
vero regnabunt cum illo. Ita ut sint in regno
eius et sunt et illi regni eius quia et anime piorum mortu
orum non separantur ab ecclesia que etiam nunc est regnum Christi quia
regnat nunc cum Christo ecclesia in vivis et mortuis. Alio
quin non ad altare dei fieret memoria eorum
in communicatione corporis Christi. Sed fideles et defun
cti inibi tamen eius. Ideo ergo mortuus est ut osten
deret dominus atque iudex vivorum et mortuorum. Vel ita
ut mortui et vivi mistice accipiantur. Quia nunc domini
sumus. In hoc enim Christus mortuus est ut dominetur vivorum et mortuorum
id est ut ad dominium suum traheret viventes in iusti
tia et mortuos in peccatis. Vel Christum enim creatura
que per peccatum alienata erat ab auctore et facta
captiva est liberata quia pater de celo misit ad
terras ne opus eius periret, per quem liberandis et adiuvandis
dominus Christus venit mortuus est et resurrexit. Quod vi
vus enim est ut mortuos peccatis liberet a peccatis
dominum vivens vivis salutis viam ostendit. Resurre
xit ut iustificatos secum vivere faciat. Vel ex potes
tas ergo reformandi sibi servos. Tu autem et cetera,
quia ex his apparet quod Christus debet dominari. Tu autem
manducans omnia quid iudicas fratrem tuum non manducantem
aut tu non manducans quare spernis fratrem tuum manducantem.

morimur. Sive ergo vi
vimus sive morimur domini
sumus. In hoc enim et Christus
mortuus est et resurrexit
ut et vivorum et mortu
orum dominetur. Tu autem quid
iudicas fratrem tuum? aut
tu quare spernis fratrem tuum?
Omnes enim stabimus ante tri
bunal dei. Scriptum est enim:
Vivo ego dicit dominus quoniam mihi
flectetur omne genu et omnis
lingua confitebitur domino.
Itaque unusquisque nostrum pro
se rationem reddet deo. Non
ergo amplius invicem iudice
mus. Sed hoc iudicate ma
gis ne ponatis offendi
culum fratri vel scandalum. Sci
o et confido in domino Iesu
quia nihil commune per ipsum
nisi ei qui existimat quid com
mune esse illi commune est. Si e
nim

Quod hoc existimat esse immundum de quo supra dixit dubitando, et infirmum est apud illum in
mundus est quia putat non edendum.

neum. Ita debes facere. Omnes enim stabimus
ut iudicandi ante tribunal Christi id est ante iudicem domini
sedentem. Et dicitur hoc a similitudine tribunal, et sedes iu
dicum quia in excelso locatur ut iudex ab omnibus vi
deatur et ipse ex eminenti loco omnes valeat in
tueri. Ita et Christus quia in tribunali sedebit et ab
omnibus videbitur et ipse omnium conscientias videbit et causas
diiudicabit et vitas. Scriptum est enim in Ysaia.
Vivo ego dicit dominus quia qui olim fui mortuus iam vivo in po
tentia. Quod in hoc patet quia mihi flectetur in iudicio
omne genu et impiorum et omnis lingua id est conscientia cog
noscens me dominum confitebitur. Quod dicitur in deo et quod
scriptum in die. Itaque unusquisque nostrum iudicandus a domino
reddet deo rationem pro se, non eludet ibi per ambages et
quia pro se quisque reddet rationem. Non ergo amplius sicut
hactenus fecimus invicem et nos ex opinione quia
non usurpemus nobis quod ad nos non pertinet. Et reprehen
damus ea que nescimus quo animo fiant vel si apta sint. Non
ita reprehendamus ut de sanitate desperemus. In his
enim duobus temerarium est iudicium, scilicet incertum est quo
animo quid factum sit vel cum incertum est qualis futurus sit qui
nunc vel bonus vel malus manifeste apparet. Vel superbia
est vel imprudentia de his iudicare que maxime fecerit
qui magis amat clamare vituperare quam emendare
et corrigere. Unde dicit et nolite iudicare et non iudica
bimini. Sed magis iudicate id est observando discerni
te quod prosit vobis, scilicet ne ponatis fratri offendiculum id est aliquid unde
pereat frater vestro exemplo idem faciens vel scandalum id est con
citationem qua minor est. Scio et cetera quod dico ne pona
tis offendiculum fratribus non autem dico offendiculum vel
scandalum eo quod cibus sit immundus quia scio per hoc et
id est quia confido in domino Iesu id est per hoc quod fiducia est in Ie
su qui per gratiam venit absolvit a lege quia nihil est com
mune id est immundum per ipsum id est per adventum eius vel per
eius creationem. Nota quod commune ponitur pro immundo
et est verbum a natalis, quia cum erant omnibus usibus omnia. Et
quedam per ea sacrificiis dedicata iam non communia sed
sancta dicebantur. Vel verbum est a iudeis quia ipsi iudei
dicebantur proprie populus dei proprius. Alios non omnes dicebant
communes et immundos. Ita iudei cibos ex lege
concessos tantum dicebant mundos, quos autem gentes comminu
erant illos communes id est immundos appellabant. Nichil
est commune dico nisi ei quia ex quo commune est, sed illi per conscientiam quam
hoc existimat commune est. Unde dominus in euangelio ait
non quod intrat in hos coinquinat hominem sed quod procedit ex corde hominis.
Si enim. Quod ideo ne ponas offendiculum vel scandalum

Aug. de civitate dei.

Aug. de civitate dei.

Amb.

Amb.

Amb.

Amb. Aug.

datum per moysen. instauratur. i. continetur. et im
pletur in hoc verbo. i. in hoc mandato quod moyses fecit
in levitico. Diliges proximum tuum sicut te ipsum. Sed in bono
diligendus est proximus. non in malo. Qui enim quod diligit in o.
animam suam. una non se ipsum diligit. quare nec proximum sicut
se. Sed nota quod cum duo sint precepta caritatis in quibus to
ta lex pendet et prophete. paulus unum sepe non in mino
ponit. quia non deus sine proximo. nec proximus sine deo diligitur.
hic autem dilectio proximi solum commemoratur. quia dilectio proximi
in sensis apparet. dilectio vero dei amplius latet. et
ideo hanc specialiter ponit. de qua dominus ait. hoc mandatum novum do
vobis. non dei. i. non illud mandatum maius dilectionis dei. unde
est permissum. sed bene recolligentibus utrumque invenitur in
singulis. quia qui diligit deum non potest eum contempnere. quod deus precipit
diligi. Et quia sancte ac spiritualiter diligit proximum. quid in eo dili
git nisi deum. Ipsa est dilectio ab omni mundana dilectione
discreta. quam distinguendo dominus ait. Sicut dilexi
vos. Quid enim nisi deum dilexit in nobis. non quia habebamus. sed
ut haberemus. Sicut medicus dicitur diligere egros. et quid in eis di
ligit nisi salutem. quam cupit utique revocare. non morbum quem
venit expellere. Sic ergo et nos invicem diligamus. ut quantum
cum possimus invicem ad habendum deum in nobis dominum cura di
lectionis attrahamus. Tunc est quippe optimus homo. cum to
ta vita sua pergit in incommutabilem vitam. et toto af
fectu inheret illi. Si autem se propter se diligit. non se refert
ad deum. sed ad se ipsum conversus. non ad incommutabile ali
quid convertitur. et non iam cum defectu aliquo se fruitur. Si ergo te ip
sum non propter te debes diligere. sed propter illum. ubi dilectionis tue re
ctissimus finis est. non succenseat alius homo si et ipsum propter deum
diligis. Hec enim regula dilectionis divinitus constituta
ut diligas propter deum proximum. deum vero ex toto corde. ex
tota anima. ex tota mente. ut scilicet omnes cogitationes tu
as et omnem vitam et omnem intellectum in illum conferas. a quo
habes ea ipsa que confers. Nemo ergo diligit proximum. nisi di
ligat deum. quantum est ex se. proximo impendat quem diligit
sicut se ipsum. ut ille diligat deum. quem si ipse non diligit
nec se nec proximum diligit. Amator enim dei. amator est sui.
et non diliges deum. non diligis proximum. quia non diligis proximum.
Qui autem se propter habendum deum diligit. ipsi se diligit. ergo ut
se diligat. deum diligit. Non est hec dilectio in omnibus homi
nibus. Sancti enim se diligunt. ut sit deus omnia in omnibus. Secunda.
Dilectio. quasi diceret. qui diligit proximum bonum facit. quia dilec
tio proximi non operatur malum. i. diliges proximum nullum mortale ma
lum operatur. Precavendum omnem hominem oportet intelligi. quia ne
mo est cum quo sit operandum male. Qui ergo amat homines. aut
quia iusti sunt. aut ut iusti sint amare debet. Sic enim
et se ipsum amare debet. scilicet quia iustus est. vel ut iustus sit.

Qui enim alterum se diligit. iniuste se diligit. quia ad hoc se diligit. ut sit iniustus
ad hoc ergo ut sit malus. ergo iam non se diligit. Qui enim diligit iniquitatem. odit animam suam. et ideo di
lectio non agit malum. Ergo plenitudo legis est dilectio. i. qui diligit plene legem implet. ubi
enim caritas est. quid est quod possit deesse. ubi autem non est. quid est quod possit prodesse. Cur ergo non
dicimus quod hec virtutem sit. hic omnis est plenitudo legis sit caritas. quia quanto
magis est in homine. tanto magis est virtute predita. quanto autem minus. tanto minus me
rito. quanto minus meritum. tanto magis est vitium. In hac decalogus legis imple
tur. decalogus vero legis. x. precepta sunt. que sic sunt distributa. ut tria pertineant ad deum
.vii. pertineant ad hominem. Est enim bellum quod secum agit homo. dimicans contra concupi
scentias malas. et frenans avariciam. elidens superbiam. suffocans ambicionem
trucidans libidinem. has pugnas facit homo in occulto. et non vincitur si major
est. Ad hoc docemur manus victor ad plenum non est hoc in spectaculis nostris. Vena
tor quidem citharista. aliud agit venator. aliud citharista. In spectaculo
dei unum est. tangis canto. x. cordas. et feras occidis. Utrumque simul facis. tangis
primam cordam. qua unus colitur deus. occidit bestia superstitionis. tangis. ii. cordam
quia non accepisti nomen dei tui in vanum. occidit bestia erroris. et nefandarum
heresum. Tangis. iii. cordam. ut per spem futuri quietis facis quicquid facis. Interfici
tur crudelior ceteris bestiis. amor seculi. hic propter amorem huius seculi laborant homines
in omnibus negociis. tu autem in omnibus operibus tuis labora. non propter amorem seculi. sed propter sempi
ternam requiem. quam promittit deus. Honora patrem et
matrem. tangis. iiii. cordam. ut honorem pa
rentibus deferas. et occidis bestiam impietatis. Non
mechaberis. tangis. v. cordam. occidis bestiam libidi
nis. Non occides tangis. vi. cordam. occidis bestiam cru
delitatis. Non furtum facies tangis. vii. cordam. oc
cidis bestiam rapacitatis. Non falsum testimoni
um dices. tangis octavam cordam. et occidit bestia fal
sitatis. Non concupisces uxorem proximi tui. tangis
.ix. cordam. adulterine cogitationis. Aliud est enim
facere aliquid tale per uxorem. aliud non appetere alienam
uxorem. Ideo duo precepta sunt non mechaberis. et non
concupisces uxorem proximi tui. Non concupisces rem
proximi tui. tangis. x. cordam. et occidis bestiam cupi
ditatis. Ita cadentibus omnibus bestiis. securus innocens in dei dilectione. et humana societate versa
ris. Et hoc scientes. Alia commendatio caritatis est.
Supra dixit. quod malum non facit. hic dicit quod
et opportunitatem parat boni operandi. quasi diceret. quod
dilectio mali non operatur. et hoc et scimus. quia hora
est iam nos de somno surgere. Et nos hoc scientes abiciamus. Ita
sicut quidam libri habent. hoc tempus. quod dilectio est ple
nitudo legis. et nos scientes hoc tempus. scilicet gratie. abi
ciamus. id est quod debemus. quia iam scilicet ex quo dilectionem
habemus. est nobis hora. i. opportunitas. scilicet boni
surgere de somno. i. de torpore boni operandi. et negli
gentia vel ignorantia. quod per somnum significatur. hic debemus surgere. Nunc
enim nostra salus. scilicet eterna quam nobis promittitur. est propior. i. magis debita

mandatum. in
hoc verbo instau
ratur. Diliges p
roximum tuum sicut
te ipsum. Dilectio
proximi malum non
operatur. Plenitu
do ergo legis est dile
ctio. Et hoc scien
tes quia hora est iam
nos de somno
surgere. Nunc
enim propior est nostra
salus.

Aug. de doctrina christiana.

Aug. ad ieronimum.

Aug. in libro sententiarum prosperi.

Aug. super iohannem.

Aug. in ps. ii.

per opera bona. quam tunc cum tantum in eum credidimus. consum-
matum est caput pro lavacro, aliquis vero in operantibus studens
caritati, acceptum est eterne vite. Bona enim vita sig-
num est veri salutis future. Baptismus non est adveniant vita
bona et adornata. Vel ergo credidimus et operati su-
mus in Christo est, non sumus. Vel nunc est nobis tempus propior nisi
sed quam cum plus morti proximi sumus. Nox precessit.
Hic ostendit quare surgere deberet. Quasi ideo debetis
surgere, quia nox infidelitatis et ignorantie precessit
id est finita, sed nondum est, cuius memoria monet ut caveatis.
Dies autem, id est veritudo appropinquavit, dum peccata sunt remissa
sed dum in celis pervenimus. Vel ita debetis surgere quia
nox precessit id est vetus homo qui in baptismo periit scilicet fomes pecca-
ti. Dies autem appropinquavit scilicet sol iustitie Christus, cuius luce in-
diderent ut sciant quid agendum sit. Prius enim igno-
rantes Christum in tenebris erant. Dicit non lux orta est, cum
fuerit a falso adivi. ergo scilicet propter misericordiam causa. Abi-
ciamus etc. id est opera mala, que ex tenebris ignorantie
venerunt vel que tenebras amant, vel ad tenebras ducunt. Et in-
duamur etc. quam in exercitu. Arma lucis, id est virtutes
que sunt arma, que exigit lux, id est fides, et acceptis virtuti-
bus ambulemus honeste, id est actu in caritate exerceamus. Sicut decet
in die fidei. Que autem sunt opera tenebrarum ostendit sub-
dens. Non in comessationibus etc. Ambulemus ho-
neste, sed non in illis, scilicet non in comessationibus, id est luxuriosis conviviis,
que aut collatione omnium celebrantur aut vicibus so-
lent agi [illegible] exhiberi. Et ebrietatibus, id est in-
moderatis potationibus. Ebria enim genere masculino
dicitur calicem aptum potationi. A quo dicitur hebrietas
que est nimia potatio vini. Non in cubilibus, id est in pigritia
a dormientium. Et in pudicitiis, id est in luxuria que
de potu et cibo nimio venit. Et ideo post comessatio-
nes et ebrietatem posuit. Non in contentione et emu-
latione ambulemus. Sicut solebant facere se invicem
preferendo, in quo minor invidebat maiori. Et i-
ta erat inter eos contentio et emulatio. Et nota ro-
manos in his castigari, ideo non est eis vivis glandi-
[illegible] autem morborum superbia est mater, et humane
laudis aviditas, que etiam in provectum sepe generat. Huic
non resistitur nisi crebris divinorum librorum testimoni-
is, ubi enunciatur timor et caritas dei. Sed induimi-
ni. Quasi predicta ne faciatis, sed induite vel induimi-
ni dominum nostrum Iesum Christum, id est formam Christi in omnibus, qui induti non
cogemini servire carni. Unde subdit. Et carnis
curam ne feceritis. Non dico in necessariis ad sustentaci-
onem, sed in desideriis illicitis. Sic enim sicut munda sunt alimen-
ta, quemadmodum medicamenta, fames enim et sitis

quam cum credi-
dimus. Nox precessit,
dies autem appropinquavit. Abici-
amus ergo opera tene-
brarum, et induamur
arma lucis.
Sicut in die ho-
neste ambulemus.
Non in comessatio-
nibus et ebrietatibus,
non in cubilibus et im-
pudicitiis, non in con-
tentione et emulatione;
sed induimini
dominum nostrum Iesum
Christum. Et car-
nis curam ne feceri-
tis in desideriis.
Infirmum autem in fide assumite,
non in disceptationibus cogita-
cionum. Alius enim credit mandu-
care se omnia. Qui autem infirmus est,
olus manducet.

quidam dolores sunt virtutum, sicut sic febris necantur ha-
bitantium medicina succurritur. Quod propterea est ex confessione
iniunctum dicit, qui regnum dei querentibus omnia addenda promit-
tit. Sic ergo sumenda sunt alimonia ut medicina. Sed cum
ad quietem satietatis ab indigentia transit, in ipso transitu
semper insidiatur laqueus concupiscentie, et quod salus debeat
esse causa edendi, adiungit se tamquam pedissequa periculosa io-
cunditas, et sepe conatur preire, ut ei causa fiat quod salu-
tis causa faciendum erat, et sepe incertum fit. Utrum adhuc
necessaria corporis cura subsidium petat, an volupta-
ria cupiditas fallacie ministerium suppetat. Ad hoc
incertum hylarescit infelix anima, gaudens non appa-
rere quod satis sit moderationi valitudinis, ut obten-
tu salutis obumbret negocium voluptatis. Nec vero
minus quam modus est, nam quod saluti satis est, delectationi parum
est. Infirmum autem in fide qui ex iudeis erat qui roma-
nos ad fidem Christi assumpserat ad mixta lege, id est quibusdam
videbatur cibos debere discerni sicut lex mandabat. Et hic
non erat perfecte fidei. Alius vero qui Christum sine lege sequebantur
videbatur ei, scilicet licere edere omnes cibos, perfecte enim fidei
est nullum in cibum discernere, et immundum putare, quia omnia
munda sunt mundis. Sed qui infirmus, ut dictum est, cessabat
a quibusdam abstinendo, et ita inter romanos erat contentio.
Unde precipit apostolus tales assumere, non abicere, sed paciendo
ad fidem erigere exemplo et verbo. Et sic incognitum est quid
quisque animo faciat, non in disceptare. Tales ergo apostolus tamquam
egros medicis offerens ait. Infirmum autem etc. Quasi ita
vos honestissimis ut dictum est. Infirmum autem in fide, id est illum
qui fide perfecte credit, scilicet qui non credit ut credendum est. Assumi-
te ad sanandum, sicut Christus egros assumpsit ut eos sanaret.
Assumite dico non in disceptationibus cogitationum, id est non ita ut de occultis
iudicetis, cum verum non est et dampnandum, cuius cogitatio non est a-
perta. Vel de quibus nescimus qualis postea sit futurus. Non ergo nobis usur-
pemus diiudicare cogitationes aliorum, sed deo probemus
cogitationes nostras, et faciem boni videntes gaudea-
mus. Cor non deo committamus, post quem omnis. Dico assumite in-
firmum et sic inter vos quedam quibus possit. Alius enim autem in fide
perfectus credit se posse. Manducare omnia. Huma-
nis usibus data. Et hic tales precessit assumere ali-
os. Qui autem infirmus est, id est qui cibos discerni
reputant alios mundos, alios immun-
dos. Manducet olus. Hic indiget assumi, qui
permittit edere olus, nunquam ullam questio est in cuius
esu omnis secta consentit. Infirmus ergo est qui
cibos discernit, eo quod iudei prohibiti sunt
edere. Hic iudicio suo relinquitur dicit apostolus, ne cum scru-
pulo edat. Vel infirmus dicitur pusillus ad casum qui facile in-

Aug. de sermone in monte.
Aug. in libro confessionum.
Amb.
Aug.
Aug.
Amb. Capitulum 14
Jeronimus. [illegible]

Amb. Aug.

datum per moysen. instaurat. i. continet. et implet in hoc verbo. i. in hoc mandato quod moyses fecit in levitico. Diliges proximum tuum sicut te ipsum. In bono diligendus est proximus non in malo. Qui enim diligit iniquitatem odit animam suam. ita non se ipsum diligit. unde nec proximum sicut se. Et nota quod cum duo sint precepta caritatis in quibus tota lex pendet et prophete. paulus tamen sepe non in unum ponit. quia nec deus sine proximo. nec proximus sine deo diligi potest. hanc autem dilectionem proximi solam commemorat. quia dilectio proximi in sensibus apparet. dilectio vero dei amplius latet. et ideo hanc specialiter ponit. de qua dominus ait. Hoc mandatum novum do vobis. i. ut illud mandatum maioris dilectionis dei videretur esse pretermissum. Sed bene intelligentibus utrumque invenitur in singulis. quia qui diligit deum non potest eum contempnere quod deus precipit diligi. Et qui sancte ac spiritualiter diligit proximum. quid in eo diligit nisi deum. Ipsa est dilectio ab omni mundana dilectione discreta. quam distinguendo dominus ait. Sicut dilexi vos. Quid enim nisi deum dilexit in nobis. non quod habebamus sed ut haberemus. sic medicus dicitur diligere egros. et quid in eis diligit nisi salutem. quam cupit utique revocare. non morbum quem venit expellere. Sic ergo et nos invicem diligamus. ut quantum possumus invicem ad habendum in nobis deum cura dilectionis attrahamus.

Aug. de doctrina christiana.

Tunc est ipse optimus homo. cum tota vita sua pergit in incommutabilem vitam. et toto affectu inheret illi. Si autem se propter se diligit. non se refert ad deum. sed ad se ipsum conversus. non ad incommutabile aliquid convertitur. et ideo iam cum defectu aliquo se fruitur. Si ergo te ipsum non propter te debes diligere sed propter illum. in quo dilectionis tue rectissimus finis est. non succenseat alius homo si et ipsum propter deum diligis. Hec enim regula dilectionis divinitus constituta ut diligas propter deum proximum. deum vero ex toto corde. ex tota anima. ex tota mente. ut scilicet omnes cogitationes tuas et omnem vitam et omnem intellectum in illum conferas. a quo habes ea ipsa que confers.

Aug. ad ieronimum.

Nemo ergo diligit proximum nisi diligat deum. quantum ergo proximo impendat quem diligit sicut se ipsum. ut ille diligat deum. quem si ipse non diligit nec se nec proximum diligit.

Aug. in libro sententiarum prosperi.

Aug. super iohannem.

Amator enim iniquitatis animam odit suam et non diligens deum. non diligit proximum. quia non diligit proximum. Qui autem se propter habendum deum diligit. ipsi se diligit. ergo ut se diligat. deum diligit. Non est hec dilectio in omnibus hominibus. Pauci enim se diligunt ut sit deus omnia in omnibus. Sequitur.

Dilectio. quia in te. qui diligit proximum bonum facit. quia dilectio proximi non operatur malum. i. diliges proximum ullum mortale malum operatur.

Aug. in ps. ii.

Scimus omnem hominem oportere intelligi. quia nemo est cum quo sit operandum male. Qui ergo amat homines. aut quia iusti sunt. aut ut iusti sint amare debet. Sic et se ipsum amare debet. scilicet quia iustus est. vel ut iustus sit.

Qui vero aliter se diligit. iniuste se diligit. quia ad hoc se diligit. ut sit iniustus. ad hoc ergo ut sit malus. ergo iam non se diligit. Qui enim diligit iniquitatem odit animam suam. et ideo dilectio non agit malum. Ergo plenitudo legis est dilectio. i. qui diligit plene legem implet. Cui enim caritas est. quid est quod possit deesse. cui autem non est. quid est quod possit prodesse. Cur ergo non dicimus quod hec virtus sit. hec omnis est plenitudo legis sit caritas. quia quanto magis est in homine. tanto magis est virtute preditus. quanto autem minus. tanto minus inest virtus. quanto minus inest virtus. tanto magis est vitium. In hac decalogus legis impletur. decalogus vero legis .x. precepta sunt. que sic sunt distributa. ut tria pertineant ad deum. .vii. pertineant ad hominem. Est enim bellum quod secum agit homo. dimicans contra concupiscentias malas. et frenans avariciam. elidens superbiam. suffocans ambitionem. trucidans libidinem. has pugnas facit in occulto. et non vincitur in aperto. Ad hoc docentur manus vestre ad prelium. non est hoc in spectaculis vestris. Venator quidem et citharista. aliud agit venator. aliud citharista. In spectaculo dei unum est. tangis cordam. x. cordas. et bestias occidis. Utrumque simul facis. tangis primam cordam. qua unus colitur deus. occidit bestia superstitionis. tangis ii. cordam quia non accepisti nomen dei tui in vanum. occidit bestia erroris et nefandarum heresium. Tangis iii. cordam. ut spe future quietis facis quicquid facis. Interficitur crudelior ceteris bestiis. amor seculi huius. propter amorem huius seculi laborant homines in omnibus negociis. tu autem in omnibus operibus tuis labora non propter amorem seculi huius sed propter sempiternam requiem. que promittitur a deo. Honora patrem et matrem. tangis iiii. cordam. ut honorem parentibus deferas. et occidis bestiam impietatis. Non mechaberis. tangis v. cordam. occidis bestiam libidinis. Non occides. tangis vi. cordam. occidis bestiam crudelitatis. Non furtum facies. tangis vii. cordam. et occidis bestiam rapacitatis. Non falsum testimonium dices. tangis octavam cordam. et occidit bestia falsitatis. Non concupisces uxorem proximi tui. tangis ix. cordam. adulterine cogitationis. Aliud est enim facere aliquid tale per uxorem. aliud non appetere alienam uxorem. Ideo duo precepta sunt. non mechaberis. et non concupisces uxorem proximi tui. Non concupisces rem proximi tui. tangis x. cordam. et occidis bestiam cupiditatis. Ita cadentibus omnibus bestiis. securus ambulabis in dei dilectione. et humana societate illaris. Et hoc scientes. id est. Alia commendatio caritatis est. Supra dixit. quia malum non facit. hic dicit quod ad opportunitatem parat boni operandi. quia sciendum quod dilectio malum non operatur. hic et scimus. quia hora est iam nos de somno surgere. Et nos hec scientes abiciamus. Sicut quidam libri habent. hoc tempus. quia dilectio est plenitudo legis. et nos scientes hoc tempus. scilicet gratie. abiciamus. id est. quod debemus. quia iam scilicet ex qua dilectionem habemus. est nobis hora. i. opportunitas. scilicet boni surgere de somno. i. de torpore boni operandi. et negligentia vel ignorantia. qui per somnum significatur. hoc debemus surgere. Nunc enim nostra salus. scilicet eterna que nobis promittitur est propior. i. magis debita

mandatum in hoc verbo instauratur. Diliges proximum tuum sicut te ipsum. Dilectio proximi malum non operatur. plenitudo ergo legis est dilectio. Et hoc scientes quia hora est iam nos de somno surgere. Nunc autem propior est nostra salus.

quam cum credidimus. Nox precessit. dies autem appropinquavit. Abiciamus ergo opera tenebrarum. et induamur arma lucis. sic ut in die honeste ambulemus. Non in comessationibus et ebrietatibus. non in cubilibus et impudiciciis. non in contencione et emulacione. sed induimini dominum nostrum Ihesum Christum. Et carnis curam ne feceritis in desideriis.

Infirmum autem in fide assumite. non in disceptacionibus cogitacionum. Alius enim credit manducare se omnia. Qui autem infirmus est olus manducet.

p opa bona. q̄m tūc cū p̄mū credidim̄. cōpa ratiū. ⁊ ē qr p lauachrū aliqs nō opanꝰ studēs caritati. aīm ē eīne uite. Bona ⁊ uita sig nō ē. ref salutis sure. Baps nō ē aduenia. uita bona ī adeonā. Q. g credidim̄. ī opati sum̄. xp̄i ē in singulū. Vl nūc ē. nob tēps ꝑpiū nr̄i s. q̄ c. e. qr plꝰ morti ꝓximi sum̄. Nox p̄. ī ē. sicut hic ostendit. qr surge debēt. q. ī nō debetis surge. qr nox. ī. infidelitatis. ignorātie ꝑcessit ī. fuit. s; iā nō ē. ē memoria monet. ū cauetis dies aūt. ī. bitudo appropīquat. dū peccā sic terunt sa. dū in eis ꝑ gām. Vl ita debetis surge. q a nox p. ī. iter hō q in bapō ꝑiit. s. fomes peccati. dies aūt app. s sol iustie. x. cui luce īunte dirigerēt. ut sciant qd agend sit. ꝑius ⁊ ignorātes xp̄m. in tenebris erāt. dr ū lux orta ē. ī siet a falso ad uīm. g. s. ꝓp iuxtas cās. Abiciam̄. o. te. ī. opa mala. q ex tenebris ignorātie ueniūt. l q tenebras amāt. l ad tenebras ducūt. ī induam. ... arma lucis. ī. uirtutes q sic arma. q exig lux. ī. fides. ī acceptis uirtutib. ambu. hone. ī. actu in eār exceami. sic decet in die fidei. Que aūt sīt opa tenebrarū ostendit subdens. Nō in comessatiōibꝰ. q. ambulem̄ honeste. s; nō in his. s. nō in nocē. ī. luxuriosis cōuiuiis. q aut collatiōe oīu celebrant. aut in eis sōlent a gulosinalibꝰ exhiberi. ⁊ ebrietatibꝰ. ī. inmoderatis potacionibꝰ. Bria ⁊ gnē mascłino dicis calicē aptū potaciōi. a quo dr ebrietas q ē nimia potacio uini. nō in cubi. ī. in pigria dormiendi. ī in pudiciciis. ī. in luxuria q de potu ⁊ cibo nimio uenit. ⁊ ideo post comessationē ⁊ ebrietatē posuit. nō in contēcōe ⁊ emulatiōe ambulem̄. sic solebāt face se inuicē pferendo. in q minor inuidebat maiori. ⁊ ita erat int eos contēcio ⁊ emulatio. Nota romanos in his tangi. uideo nō ē eis ius glandibor aūt morbor supbia ē. mat. ī humane laudis auiditas. q ī ī poētum sepe gnat. huic nō resistit. n crebris diuinor librorū testimoniis. ī meueat timor ⁊ caritas di. S; induite. q. pdicta ne faciatis. s; induite. l induimini. d. n. ī. x. ī. formā ei in oīb; q induti n cogemini seruire carni. Vn subd. Et carnis curā ne feceritis. nō dico in necessis ad sustentacionē. s; in desi. illicitis. Sic ⁊ sicut da sit alimta. q̄madmod medicamīta. fames enī ⁊ sitis

quidam dolores sūt nr̄i. Et sicut febres necāt ita hi nisi eorū medicina succurrit. q sit ē ex cōsolacōe munerū di. q regū di qrentibꝰ oīa adiciunda ꝑmisit. Sic g sicut da ē alimonia ut medicina. s; cū ad qete satietatis ab indigentia transit. in ipo trāsitu insidiat laqus cōcupiscentie. ⁊ ē salus debeat ē cā edendi adiungit se tāq pedisseq piculosa iocunditas. ⁊ sepe conat pire. ut ei cā fiat q salutis cā faciend erat. ⁊ sepe incertū sit. Vtrū adhuc necca corpis cura subsidiū petat. an uoluptaria cupiditas fallacie ministeriū suppetat. Ad h incertū hylarescit infelix aīa. gaudēs nō apparere. qd satis sit moderaciōi ualitudinis. ut obtētu salutis obumbret negociū uoluptatis. nō ē mirū qr mod ē nā q saluti sat ē. delectaciōi parū ē. Infirmū aūt in fide. q. ex iudeis erāt q romanos ad fidē x. assūpserāt. ad mixta lege. id q bdā uidebat. cibos debe discerni sic lex mādabat. ⁊ hi nō erāt pfecte fidi. Alii sūt qui x. in sin lege sequebat uidebat eis. s. licēt ede oīs cibos. pfecte ⁊ fidi ē. nllū cibū discernere. ⁊ inmundū putare. qr oīa munda sūt mundis. s; qa infirmi ut dictū ē celebāt a qbdā abstinēdo. ⁊ ita int romanos erat contēcio. Vn pcipit apls. tales assumē. nō abicē. s; paciendo ad fidē erige. exemplo ⁊ uerbo. ⁊ si incognitū ē q q's aīo faciat. nō in disceptare. Tales g apls. tāq egros medicis offerēs ait. Infirmū aūt ⁊c. q. ita i uob honesti sitis ut dictū ē. Infir. ā. in fi. ī. illum q nō pfecte cred. s. q nō credit ut credendū ē. assumite ad sanād. sic x. egros assūpsit ut eos sanaret. assumite dico. nō in dis. cogita. ī. nō ita ut de occultis iudicetis. cū nescitū ⁊ ē ⁊ dāpnād. cuius cogitatio nō ē apta. Vl de q nescim. qł p. sit futꝰ. ⁊ g nob usurpem diiudicare cogitaciōes aliorū. s; dō pbeam cogitaciōes nr̄as. ⁊ facie bonū uidentes gaudeam. co nō deo cōmittam. p q cceni. dico assumite infirmū. ⁊ sūt int uos qdā q nō posse. alī. ⁊. nr̄m ī fide pfect cred se posse. mādu. oīa. h īā nus usib data. ⁊ hi tal pcipit assumē alios. Qui aūt infir. ē. ī. q cibos discernit reputans alios mūdos. alios inmūdos. mādu. olꝰ. h indiget assumi. q puniret ede olꝰ. inq ulla qō ē. in cuiꝰ esu oīs secta cōsentit. Infirmꝰ g ē. q cibos discernit eo q iudi phibiti sūt ede. hic iudicio suo relinqndꝰ ē dicit apls. ne c̄ scrupulo edat. Vl infirmꝰ dr pni ad casū q facile in

Aug' de simone in monte.

Aug' in libro confessionum.

Amb.

Amb.

Aug'

Amb. Capitulum 14

Jeronimus Sermo

Sed date locum irae, id est vindictae Dei, vel irae adversariorum. Ille dat locum irae adversarii qui permittit adversario facere quod vult; et debetis locum dare irae Dei. Scriptum est enim in Deuteronomio: Mihi vindictam reservate, vel nos reservate, et ego retribuam, dicit Dominus, id est iudicabo; ita quod si non facit, Deum contempnit. Sed si esurierit. Nota insolentiam, sed contra … ita est … quod non sit ibi … posita convictio, ac si diceret: Sed si esurierit etc. Vel ita: Per legem ut nemo supersit convictio, quasi non solum non defendatis vos, sed etiam si esurierit inimicus tuus, ciba illum. Si sitit, potum da illi, id est in omni necessario subveni illi. Hoc enim faciens, quia … faciens congeres carbones ignis, id est fervorem caritatis vel … vel urentem penitentiae ardorem super caput eius, id est in mentem eius, et si non penituerit … Noli vinci a malo, sed vince in bono malum, id est in patientia … simul … bonitate tua … sit bonus qui est malus, non ut sint duo mali. Si tu iam non es malus, opta malo ut sit bonus; displiceat tibi quod malus est, placeat ut fiat bonus, ne sint duo mali. Sequitur: Omnis anima etc. Hic ad subiectionem invitat. Videbatur enim quibusdam quod mali domini … infideles non debent fidelibus dominari; et si boni et fideles essent, bonis et fidelibus deberent esse pares; quod in superbiam removet hic Apostolus. A parte superiore, id est anima, significans totum hominem. Unde est: Omnis anima, non omnis homo, quasi diceret: Omnia praedicta facienda sunt, et ita perfecti sitis in corpore et mente. Omnis anima subdita sit, id est omnis homo subditus sit. Quod nomine animae ideo significavit ut non solum in corpore sed et in voluntate serviatis. Sublimioribus, id est … ut in voluntate serviat homo potestatibus saecularibus, bonis vel malis, scilicet regibus, principibus, tribunis, centurionibus, et aliis huiusmodi. Si enim boni sunt, qui potest … nutritor tuus est; si mali sunt, temptator tuus est; et nutrimenta libenter accipe, et in temptatione te probare. Esto ergo aurum, et accipe mundum istum quasi fornacem aurificis. Sed vere ergo omnis anima sit subdita potestatibus sublimioribus, id est in his quae sublimes sunt, id est in mundanis. Vel ita notatur cum dicit sublimioribus, id est qui sublimiores sunt. Non est enim. Probat quod debet subiici, hoc modo: quia potestas omnis est a Deo; sed quae a Deo ordinata sunt; ergo potestas est ordinata, id est qui resistit potestati Dei ordinationi resistit. Itaque qui resistit potestati Dei ordinationi resistit. Hic est quod dicit: Ideo debet subiici, quia non est potestas alicui homini vel bono vel malo nisi a Deo data. Unde Pylato Dominus ait: Non haberes in me potestatem nisi datum esset tibi desuper.

Scriptum est enim: Mihi vindictam, ego retribuam, dicit Dominus. Sed si esurierit inimicus tuus, ciba illum; si sitit, potum da illi. Hoc enim faciens ignis carbones congeres super caput eius. Noli vinci a malo, sed vince in bono malum. Omnis anima potestatibus sublimioribus subdita sit. Non est enim potestas nisi a Deo. Quae autem sunt a Deo ordinatae sunt. Itaque qui resistit potestati, Dei ordinationi resistit. Qui autem resistunt, ipsi sibi damnationem acquirunt. Nam principes non sunt timori boni

… contra malitiam hominum; cupiditatem nocendi ipse habet, potestatem autem si ille non dat, non habet. Unde eo quod diabolus … aliquid tolleret Iob, dicebat Domino: Extende manum tuam, id est da potestatem. Quia nocendi potestas non est nisi a Deo. Sic scriptum est loquente sapientia: Per me reges regnant, et tyranni per me tenent terram. Unde et Osee de Domino ait: Qui facit regnare hypocritam propter peccata populi. Unde et de populo Israel dicit Deus: Dedi eis regem in ira mea. Nocendi enim voluntas potest esse ab homine a se; potestas autem non est nisi a Deo, et hoc ab occulta, aperta … iustitia. Unde non est … accipientibus nocendi potestatem bonorum patientia probetur et malorum iniquitas puniatur. Nam per potestatem diabolo datam et Iob probatus est ut iustus appareret, et Petrus temptatus est ne de se praesumeret, et Paulus colaphizatus ne se extolleret, et Iudas dampnatus ut se suspenderet. Sed tamen Deus omnes facit suos per potestatem diabolo datam; tamen per iustitiam nocendi voluntatem quam diabolus habuit ei reddet in fine supplicium. Quae autem ordinatae sunt, scilicet a Deo, id est convenabiliter a Deo dispositae. Iob ait: Deus potentes non abiicit, cum ipse sit potens. Deus quippe imitari desiderat qui fastigium potentiae alterius invenit … et non suis laudibus administrat, quod placet … prodesse appetit, non praeesse. Timoris namque elatio, non ordo potestatis in crimine est. Potentiam Deus tribuit, elationem nostra malitia invenit. Tollamus ergo quod de nostro contulimus, et bona sunt quae Deo largiente possidemus … Itaque qui resistit vi vel dolo potestati, id est homini habenti potestatem in his scilicet quae ad potestatem pertinent, ut tributum et huiusmodi, Dei ordinationi resistit, id est habenti potestatem Dei ordinatione … secundum Dei ordinationem agit. De potestate bona patet quod eam praestet Deus remunerabiliter; de mala … quod Deus et bonum … et malum dampnaverit … Et nota quod nomine potestatis … accipitur potestas quae datur alicui a Deo, aliquando ipse homo habens potestatem; quod diligens lector distinguat. Qui autem resistit potestati Dei ordinationi resistit … ipsi sibi damnationem acquirunt … non debet quis resistere sed subiici … quod non debes facere … potestatem … humanarum rerum gradus … facienda … Non dubitat ille … servendo … Nam principes.

Amb.

Aug. de doctrina christiana

Aug. in ps.

Cassiodorus

Aug. super Iohannem

Amb.

Aug.

Amb.

Aug.

Amb.

Amb.

[illegible]

operis sed mali. Vis autem non timere potestatem? Bonum fac et habebis laudem ex illa. Dei enim minister est tibi in bonum. Si autem male feceris, time. Non enim sine causa gladium portat. Dei enim minister est, vindex in iram ei qui malum agit. Ideoque necessitati subditi estote, non solum propter iram, sed et propter conscientiam. Ideo enim et tributa praestatis. Ministri enim sunt Dei in hoc ipsum servientes. Reddite ergo omnibus debita: cui tributum, tributum; cui vectigal, vectigal; cui timorem, timorem; cui honorem, honorem. Nemini quicquam debeatis, nisi ut invicem diligatis. Qui enim diligit proximum, legem implevit. Nam non adulterabis, non occides, non furaberis, non falsum testimonium dices, non concupisces, et si quod est aliud

[illegible]

habenti autem ut amplius habeat. Nam si ab illo minus, ab alio amplius non habetur. Sanctus Heliseus secundum Helie non dixit: spiritus qui est in te duplo sit in me. Christus autem qui est dei filius non ad mensuram datur ei spiritus, quia in illo habitat omnis plenitudo divinitatis corporaliter. Non enim gratia spiritus sancti est mediator dei et hominum homo Christus. Quod enim unigenitus est filius equalis patri non est gratie sed nature. Quod autem in unitate persone unigeniti assumptus est homo gratie est non nature. Ceteris autem omnibus ad mensuram datur et datus additur donec unicuique pro modo sue perfectionis propria mensura compleatur. Unde Iohannes de Christo loquens ait: Non enim ad mensuram dat deus spiritum. Ceteris non dividitur non quod ipse spiritus sed donationes. Sciendumque observandum est apostolo precipienti unicuique sapere secundum mensuram fidei, id est pro viribus suis altius non transcendere ne plus sapiat. Si autem intres sine capacitatis exceditur de [illegible] crescat. Sequitur: Sicut enim, id est quia in unitate diversitatis dona, qui multi unum corpus sumus, et ideo omnia necessaria danda sunt non in uno. Et hoc est quod ait: Sicut enim in uno corpore multa membra habemus, omnia autem membra non eundem actum habent, ita et nos multi per diversa dona sumus unum corpus in Christo invicem subserviendo. Carnis corporis exemplo docet non posse nos singulos habere omnia, ac propterea [illegible] invicem nos agere debere, quia invicem officiis nostris indigemus. Singuli autem, quasi omnes unum corpus sumus in Christo, singuli autem sumus invicem alter alterius, quod est membrum alterius, ita sumus aliis servientes et aliis indigentes. Ideo dicit singuli, quia nullus excluditur maior vel minor. Habentes autem, et ita quasi singuli sumus membra alterutrum, sumus habentes donationes differentes, id est dona diversa, habentes dico secundum gratiam que data est nobis. Vel ita lege: quia singuli sumus membra, quia in diversis donis sic agatur, et hoc est quod ait: quia sumus membra, quia habentes donationes, scilicet gratiam que data est nobis, sumus membra alter alterius. Quod autem ille sit gratie ex quarum diversitate dicuntur membra et qualiter in illis nobis invicem subservire debeamus, aperte dicens: Sive prophetiam habentes, id est revelationem futurorum vel quorumlibet occultorum, sumus membra aliorum in illis prophetans; habentes dico secundum rationem fidei, quia prout exigit fides eorum vel auditorum datur prophetia. Vel nota quod in enumeratione gratiarum a prophetia incipit, que est prima probatio quod fides nostra sit rationabilis, quia credentes accepto spiritu prophetabant. Sive ministerium ecclesie habentes, ut presbiteri, sumus membra aliorum in ministrando assidue. Sive qui docet, id est qui habet gratiam

Aug. de civitate dei

Ambr.

Adh. autem sunt:

Ambr. [illegible]

Sicut enim in uno corpore multa membra habemus, omnia autem membra non eundem actum habent: ita multi unum corpus sumus in Christo. Singuli autem alter alterius membra. Habentes autem donationes secundum gratiam que data est nobis differentes: Sive prophetiam secundum rationem fidei, sive ministerium in ministrando, sive qui docet in doctrina. Qui exhortatur in exhortando, qui tribuit in simplicitate, qui preest in sollicitudine, qui miseretur in hylaritate. Dilectio sine simulatione. Odientes malum adherentes bono. Caritate fraternitatis invicem diligentes. Honore invicem prevenientes. Sollicitudine non pigri. Spiritu fervientes.

docendi sit membrum aliorum in doctrina, id est in exhibitione doctrine. Qui exhortatur, id est qui habet gratiam exhortandi sit membrum aliorum in exhortando. Et qui tribuit elemosinas tribuat non in duplicitate presentis vel future glorie sed simplicitate, scilicet fidei, et ita sit membrum aliorum. Qui preest, ut princeps presit in sollicitudine, scilicet ut sollicite agat, et ita sit membrum aliorum. Qui miseretur, id est qui habet gratiam compatiendi, [illegible] faciat in hylaritate, id est leto animo subveniat, et ita erit membrum aliorum. Quoniam in multis offendimus omnes, suggerit apostolus dominicam et cotidianam medicinam. Hec enim misericordia est cotidiana medicina cotidianis [illegible]. Iudicium enim sine misericordia fiet illi qui non fecit misericordiam. Unde dominus ait: dimittite et dimittetur vobis, date et dabitur vobis. Et hinc iustum est ut dimittat dimittentibus et det dantibus. Hinc est quippe quod [illegible] misericordia iudicium [illegible] misericordiam. [illegible] expectat sine misericordia. [illegible] multiplex, scilicet dare [illegible] ignoscere, compasso subvenire [illegible] non superstitione [illegible] de misericordia [illegible] membrum [illegible]. Qui tribuit in simplicitate, hic dicit in hylaritate. Simplicitas excludit ypocrisim, hylaritas, id est gaudium, ostendit [illegible]. Omnis [illegible] misericordia et simpliciter et cum gaudio [illegible]. Sequitur: Dilectio, quia diversa dona [illegible], sit sine simulatione, et sic erit alter alterius membrum, et fratres. Odientes malum et adherentes bono, ut nec dilectio amici faciat malum amare, nec malum faciat bonum dimittere, et sitis diligentes invicem caritate fraternitatis, id est quia fratres caritate habitis [illegible] vel fratres volentes a fratribus [illegible] diligi, et sitis invicem prevenientes vos honore, id est in exhibitione reverentia. [illegible] non est [illegible] non [illegible] se prevenientibus [illegible], et sitis in sollicitudine non pigri, id est si sollicitudo [illegible] de non sitis pigri opere [illegible] est sic [illegible] opus dei facere neglegenter. Qui piger [illegible] divini spiritus est, non ut pigritie frigore pellatur sitis. [illegible]

i. igne caritatis. Et si actu non potestis im
plere quod vultis. Ideo autem dicit servientes. quia
spiritus. scilicet ignis est quo fervet caritas que diffu
sa est in cordibus nostris per spiritum sanctum. cui fervori
contrarium est quod dicit dominus. refrigescet caritas
multorum. De hoc igne dominus ait. Ignem veni
mittere in terram. Origenes. Domino. Alias tempori. Ali. In eo
quod iussimus dicentes. ut spiritu fervientes sitis. non
passim. et importune verba dei ingeratis. sed
tempori. i. oportunitati. sitis servientes. ut
modeste. et honestatem apud personas et locis ipso
rum. capto tempore fidei verba loquimini. Vel domino
proximo. sitis domino servientes. quasi quod proxi
mo impenditis credite vos impendere domino. Et
his sitis gaudentes spe. id est non in eterna spe tantum
non gaudeatis. Scilicet et de futuris gaudete
quod sperare certissime se accepturos. Vel patien
tes et in tribulationibus. unde subdit. In tribula
tione. quasi hoc agite quod oratio. et si in his bonis
mala occurrerint. sitis patientes in tribulati
onibus. ut possitis mala pati. sitis instan
tes orationi. quia adhuc differt tempus. Unde necessaria
est ratio. necessitatibus. quo paciamini. Et necessi
tatibus sanctorum. sitis communicantes. non tantum i. sanctis pas
sis tantum cotidiana facere. Et recipite sanctos in hospi
tio. quasi ita autem. sitis. sectantes hospitalitatem
exemplo habrahe. et loth. Et ideo benedicite. i. bo
na orate. persequentibus vos. per hoc removet eos
a communi consuetudine. ne irato animo inceta
ri. non propter facile maledicant. sed magis inceta
iracundia benedicant. ut laudet disciplina
divina. ideo quod repetit. ut hoc semper faciendum
doceat dicens. Benedicite. quasi in eternum. et no
lite maledicere. quia benedictio vestra sit sine admix
tione amaritudinis. Ideo debetis Gaudere cum
gaudentibus gaudere. de profectu. et debetis cum
flentibus flere. de eo unum flendum sit. ut de lap
su alicuius. Vel de ecclesie dilatatione. et sitis. invicem
sentientes id ipsum. est ut in gaudio vel in fletu. et pro his
omnibus predictis. et talis non sitis sapientes
alta. in corde salientes. i. sitis consentientes hu
milibus. i. humilium imitatores. Et nota quod
non ait colloquentes humilibus. sed consentientes
quia non sit ore tantum. quare vera est humilitas. si non est
in lingua sola. sicut hypocrita qui dicit se peccato
rem esse. sitis singulariter humilitatem. ut amplecti
veritatem. quasi in ore. et in corde non est

domino servientes. spe
gaudentes. in tribu
latione patientes. oratio
ni instantes. necessitati
bus sanctorum communicantes. ho
spitalitatem sectantes. Be
nedicite persequentibus vos.
benedicite. et nolite ma
ledicere. Gaudere cum gau
dentibus. flere cum flentibus.
Id ipsum invicem sentientes.
Non alta sapientes sed hu
milibus consentientes. No
lite esse prudentes apud
vosmet ipsos. Nulli ma
lum pro malo reddentes. pro
videntes bona non tantum coram deo sed etiam co
ram omnibus hominibus. Si fieri pot
est quod ex vobis est cum omnibus hominibus
pacem habentes.
Non vosmet ipsos de
fendentes karissimi. sed
date locum ire.

veritatem. Ideo ergo dicit. non alta sapientes. ne
sit elatio in animo. et ne presumentes de se non condole
ant aliis. sed excaprobrent. quasi peccatoribus. hec est superbia
que cum se ipsos non offendunt. deum adiuvant. sed humi
libus consentientes. ut aliena causa sit eorum. ut in
gratiam habeant apud dominum. qui superbis resistit. et humilibus
dat gratiam. Et nolite esse prudentes apud vosmet ipsos. i. ne pru
dentiam vestram apud vos tantum. sed magis apud proximos
exerceatis. et si quis eorum vos offenderit. unde subdit.
et nulli. sitis reddentes malum pro malo. et si quis offendat vos. De
inde monet nos ne inhoneste et scandalo fiant di
ces. et sitis providentes bona. non tantum coram deo. i. in se
creto cordis. sed etiam coram omnibus hominibus. ut non fiat scan
dalum. sed bonum exemplum. quia illud fieri debemus quod et deo non
displiceat. et fratri scandalum non sit. et ideo sitis. ha
bentes pacem cum omnibus hominibus. scilicet si fieri potest. ut assentiant. si quando non
potest fieri. malorum iniquitatem intentione salutem facere. quasi
ex vobis est. scilicet quod ad vos pertinet. i. pacem habere est
enim quantum in vobis est. ut et cum his qui oderunt pacem sitis
pacifici. Vel sitis. habentes pacem cum omnibus hominibus. si fieri potest. Ideo
dicit si fieri potest. quia difficile est. quasi tamen licet sit difficile
est ex vobis. i. in potestate vestra. scilicet habere pacem cum
omnibus. et i. Non sitis defendentes vosmet ipsos karissimi.
i. non sitis referientes adversarios. sed date locum ire.
i. iudicio dei. attendentes quod non precepit. ut nolint
vindicari a deo. quod clamant sancti. sed non ut se ipsos
vindicantes. date locum ire dei. qui dicit. mihi vindictam. Ad
quem in apocalipsi sancti clamant. Vindica domine san
guinem nostrum. quasi quare oportuit accipi. non est pre
tereundum. ne videantur sancti per exoptandum odium. desi
derare vindictam. quasi ab eorum perfectione longe est.
Et ergo vindictam nolunt per exoptandum odium. sed in
scriptum est. Letabitur iustus cum viderit vindictam. pec
peccatorum. apostolus. ut hoc dictum est. ut non ipsi se vindicantes
date locum ire dei. sed si vincit bonum. ut deus in mune
puniat. non ergo est illud. Diligite inimicos vestros.
et benefacite illis qui oderunt vos. et illud. non
reddentes malum pro malo. et nunc hoc est reddere ma
lum pro malo. et non diligere. nec bonum facere inimico.
Cum ergo et homo iustus. et homo malus. de inimicis suis
velit a domino vindicari. in quo discernuntur.
Sed bonus magis cupit corrigi inimicum quam
puniri. et cum deus punit non delectatur
de pena inimici. quia non odit eum. sed de
iustitia dei. quia deum diligit. et ei placet quod domino

quia ideo ergo in hoc sequitur. Si plura hic super iustos. innuisti. Cum tamen in hoc seculo
apostolos corripit. et pertinaces in fine dampnabit. hunc ergo reservanda est vindicta.

Aug. Amb.

Aug.

Aug.

Aug. de vera religione.

Aug. de doctrina christiana.

Aug. de trinitate.

[illegible]

Ipsi honor et gloria in secula seculorum amen. Obsecro itaque vos fratres per misericordiam dei ut exhibeatis corpora vestra hostiam viventem sanctam deo placentem rationabile obsequium vestrum.

[illegible]

uiuite. Et nota q. ait hostiā uiuentē. Olim
quidē apud ueteres oblata hostia occidebatur. ut
hōies causa peccati eterne morti subiecti osten
derentur. Nūc autē qui per donū dei purificati sunt
hōies. et a sc̃da morte liberati uiuā hostiā de
bent offerre. ut sit signū uite eterne. Non enim
sic̄ tunc corpa pro corpib; immolantur. s. corporum
uicia perimuntur. Rōnabile. q. exhibere cor
pora uestra hostiā. tū obsequiū uestrū. totū in
predictis sit. Rōnabile. i. cum discretione. ne
quid nimis sit. s. cū temperantia uestra corpa ca
stigetis. ut n̄ nature defectu cogantur dissolui
s. uitiis mori. Et nolite. hic aīa iubetur
in sacrificiū deo offerri. sicut ante iusserat dō
corpa offerri. Si n. corpus quo inferiore tamq̄
famulo l' instrumento utitur aīa. cui ē bonus usus
eius adeo refertur sacrificiū ē. quanto mag̃ aīa
ipa sit sacrificiū. e igne diuini amoris accensa
formā concupiscentie sc̃laris amittit. ideo se re
ferens ei tamq̄ incommutabili forme. subdita re
formatur. et hoc ē q. ait. q. offerre corpa uestra. et
aīas. hoc tm̄. Nolite. uiuentia n. manū ē. confor
mari huic sc̃lo. i. formā sc̃laris concupiscentie
accipe. s. reformamini. q. in adā fuistis defor
mati. qz in eo parti ē amissa imago dei. Tamen si
n̄ amisisset hō ymaginē. et in suis stirpibus ami
sisset. n̄ diceret. refor. in no. sen. u. l' m. u. ut inci
piat illa ymago ab illo reformari. a quo forma
ta ē. n. enim reformare seipam potest. sicut potuit de
formare. Vel refor. q. tr̃e uestre de die in diē. q re
formatio fit in illis. q. semper proficiunt. ea q. ante se
se extendentes nouū hōiē xp̄m imitantes. Unde sub
dit. refor. dico. in n. s. u. l' m. u. i. in uite eter
n̄ domināt peccā. renouamini ad modū noui ho
minis. Et nota q. h ē generalis prohibitio. et generalis
iussio. prohibitio n. ē. nolite confor. huic sc̃lo. Jussio
aūt ē. s. refor. in n. s. u. illud pertinet ad n̄ concupis
cere. h ad diligere. illud ad continentiā. h ad iusticiā
illud ad declinandū a malo. h ad faciendū bonū. ex n.
concupiscendo n. uetustatē expoliamur. et diligē
do nouitate induimur. Ad hoc reformamini
unusq. ut in uob ipis experimento probetis q. sit uo
luntas dei. i. quid dō̄s uelit. q. uoluntas ē bona. qz
quicquid dō̄s uult bonū ē. et beneplacens. illi q. uult
ligit. et ex participes sunt. et pfecta in sui bonitate. ut ni
chil sit melius. Et nota q. uoluntas dei dr̄. siue
ipa q. uult. q. in dō dō̄s ē. siue illud q. uult. hec

Et nolite con formari huic sc̃lo. s. reforma mini in noui tate sensus uestri ut probetis q. sit uoluntas dei bo na. et beneplacens et pfecta. Dico enim p gratiam q̄ data ē mihi oībus q. sunt inter uos n̄ plus sape q̄m oportet sape. s. sape ad sobri etatē. Et unicui cuiq; sicut deus diuisit mensurā fidei.

autem accipitur dei uoluntas qua uult que
semper implet. q. beneplacitū dei. et dispositio uisidum
appellatur. de q. ꝓpheta ait. Omnia quecumq. uoluit fe
cit. Et apls. Voluntati eius quis resistet. Omnia ergo bo
na q. fiunt. dō̄s fieri uult. quia ipe auctor ē. mala
uero n̄ uult fieri. nec tamen uult nō fieri. Si n. uellet
n̄ fieri. et fieret uoluntati eius aliquid resisteret
s. tamen fieri ea permittit. Preterea uoluntas dei dr̄ eius
operatio l' permissio. Unde aug. N̄ fit aliquid q. omps
fieri n̄ uelit. l' sinendo ut fiat. l' ipe faciendo.
Iterū uoluntas dei. quinq' modis dr̄ ei consiliū l' approbatio.
preceptio. l' prohibitio. Dico n. p gratiam. Q. illud obse
cro. ut n̄ conformemini sc̃lo l' refor. in no. s. u. et in
hoc aliq. prohibeo. Dico n. p gratiam apostolatus. i. aucto
ritate apostolica. q. data ē mihi n̄ plus sape. i. nimie
scrutari de misteriis diuinis quam oportet sape. s.
sape ad sobrietatē. l' ad temperantiā. i. sui presumpti
one temperantia. q. preceptū transgressi sunt oūs here
tici. et h dico. n̄ oībus uob. s. oībus q. inter uos tales sunt.
qz n̄ oūs h agebant. s. quidā inter illos. Et sciendū qz
h ē sacrificiū xpianorum. ut multi unū corpus sint in xp̄o.
Et n. in sacramento altaris fidelibus noto demonstratur
ecclie. q. in ea re q. offert significat. Sicut n. panis
ex multis granis conficitur. ita ex multis fidelium membris
sc̃a constat ecclia. q. creatoris sui participatione congau
det. cui unione sci sunt. Unū q. in sequenti ostendit. n
ait. consulti unū corpus sumus in xp̄o. q. n̄ potest fieri n̄
sapiunt ad sobrietatē. q. h precip. sequitur Et uni
cuiq. Sic monuit. ne de priori statu superbiant.
ita ne de donis q. in fide receperunt. Q. precipio. n̄
plus sape q. oportet. et precipio unicuiq. s. ma
iori l' minori sape. sicut diuisit dō̄s mensurā fidei
i. ea rōne q. dō̄s dedit unicuiq. diuisim dona
mensurata q. fides meretur. q. io fit. ut n̄ ecclia in
digeat. et sit subseruienda materia. ut ita sit
mutua dilectio. Aperte ergo ostendit apls hic. uob. h debere nos sape. q.
iusticie terminos n̄ egrediatur. ut n̄ nob sol' utile sit. s. et illi ob
sit. Vel ita. et unicuiq; precipio sape. sic dō̄s diuisit mensurā fidei. i. sc̃d fidē
q. dō̄s mensurate diuidit. Nā et fidē mensurate partitur dō̄s unicuiq. h ē fi
des operans per dilectionē. sine q. nulla cui q. bona opa extimanda sunt. ex q
oīs iusticia sumit initiū. q. n̄ ē tribuenda libero arbitrio. n̄ ulli precedenti
b meritis. qz ibi incipiunt bona. quecumq. sunt merita. Opa quippe bona fiunt ab ho
mine. fides aūt fit in hōie. sine q. illa a nullo fiunt hōie. fides ergo donū dei ē. q.
partitur dō̄s unicuiq. sicut et alia dona sci spc. Sic q. spū sco constat xp̄m nos
diligere. et ei mandata nos seruare nō posse. et ad nos posse aūt ag̃. tanto mi
n. quanto illū percipimus minus. tanto aūt amplius. quanto illū percipimus amplius. Jdeo
q. n̄ solum n̄ habenti. uerum etiā habenti n̄ incassum promittitur. n̄ habenti quidē ut habeat.

In enchiridion.

Aug' de ciuitate dei.

Aug'.

Amb.

Aug'

Aug' ad Iulian'

Aug' ad sixtū

Aug' sup iohem.

Aug' de ciuitate dei.

Ambro.

Amb'

Aug' de predestinatione sanctorum

Aug'

Amb'

Aug'

cum aliquis iudeorum non conuertetur. et auertat. uoluntatem quae erit in fine. cum facile conuertentur. ab iacob. id est a iudeis. impietatem. id est infidelitatem. uel legalis obseruantie cultum. Cultus enim iudeorum ab aduentu christi est impietas. et hoc testamentum erit illis a me. id est hec promissio complebitur illis a me. quia ego ipse faciam quod promisi. cum eum abstulero. id est remisero. peccata eorum. hoc erit in fine. cum predicatione helie et enoch conuertentur iudei. Vnde per malachiam dicitur. Ecce mittam uobis heliam thesbitem. qui conuertet corda patrum ad filios. et corda filiorum ad patres. ut intelligant filii sicut patres. id est prophete intellexerunt. Sic enim cor patrum conuertetur ad filios. cum intelligentia eorum perducetur ad filios. et cor filiorum ad patres. dum id quod senserunt illi. sentient et isti. Secundum euangelium quidem quod non conuertuntur iudei. sed tamen inimici sunt deo et uobis. et hoc secundum euangelium. id est propter euangelium. quod contra legem eorum est. non propter gentem. et hoc totum fit propter uos. id est ad utilitatem uestram o gentiles. ut scilicet uobis esset locus ueniendi ad fidem. Error enim iudeorum gentibus aperuit uiam. ut in tempus ueniendi ad fidem. Prius enim usque omnibus iudeis predicandum erat. et tunc deinum gentibus. Sed quia non crediderunt iudei ablatum est eis regnum. et datum est gentibus. Iudeorum ergo occasione dei gratiam gentes celerius perceperunt. Vel ita tamen conuertentur. sed modo inimici quod sunt et cetera. et inimici. ex se. ex suo uitio. sed hoc est secundum euangelium propter uos. id est ad profectum euangelii. et uestrum. Inimicitia enim illorum qui christum occiderunt. euangelio sine dubitatione profecit. et hoc ostendit ex dei dispositione uenisse. qui bene uti nouit et malis. Non quod eis prosunt. sed quia ipso illis bene utente profecit electis. Est enim in malorum potestate peccare. ut autem peccando hoc uel hoc illa malitia faciant. non est in eorum potestate. sed dei permittentis. Ex se ergo potestate inimicari. quod profecit euangelio deo uertente malum ad bonum. ut et faciant contra uoluntatem id est preceptum dei impleatur tamen de illis. ipsi non ab illis uoluntas dei sapienter omnia disponentis. Secundum electionem autem. Quasi diceret. quidam iudeorum sunt inimici secundum euangelium propter uos. Quidam autem eorum sunt karissimi et dilecti. id est hoc non propter merita. sed secundum electionem. id est quia per gratiam sunt electi. et propter patres. id est promissiones patribus factas. Diuina dilectio dei in his exsuscitauit memoria bonorum patrum. quorum progeniem plurima a deo beneficia perceperunt. Electi ergo dilecti sunt propter patres quibus hec promissa sunt. Ecce ostensum est in his uerbis predictis. quia pars iudeorum excecata est scilicet suo uitio et propter gentes. et pars illuminata scilicet gratia electionis. et sic enim apostolus de eis loquitur. dicendo inimici et dilecti. quia una gens erat omnium illorum. alii tamen sunt inimici dei et alii karissimi et dilecti. Sine penitentia enim. quasi dico quod secundum electionem et propter patres

usque omnis israel saluus fieret. sicut scriptum est Ueniet ex syon qui eripiet et auertat impietatem a iacob. Et hoc illis a me testamentum cum abstulero peccata eorum. Secundum euangelium quidem inimici propter uos. secundum electionem autem karissimi propter patres. Sine penitentia enim sunt dona et uocatio dei. Sicut enim aliquando et uos non credidistis deo. nunc autem misericordiam consecuti estis propter illorum incredulitatem. ita et isti nunc non crediderunt in uestram misericordiam.

sunt saluandi quia non sunt uocati ea uocatione qua iusti in presenti uocantur. quia tamen peruenient. de qua dictum est. Et multi uocati et cetera. Sed illa qua uocati electi ad quam pertinet omnes sunt docibiles dei non pertinet ad eorum quemquam. qui dicere credidi ut sic uocarer. quia preuenit eum misericordia dei. qua uocatus est ut crederet. quia uocatio est sine penitentia. id est sine mutatione. quia quod audit a patre. uenit ad filium. qui non potest quia quod de deo datur. quisquis non pertinet. non sunt qui non est omnino non pertinet. propter quod iohannes ait. a nobis exierunt sed ex nobis non fuerunt. fuerunt enim de multitudine uocatorum. sed non de paucitate electorum. Si enim fuissent ex nobis. mansissent utique nobiscum. et hoc est quod ait. Quasi ideo sunt saluandi secundum electionem. et propter patres. quia dona. id est promissiones. et uocatio dei. id est electio dei ab eterno. sunt sine penitentia. id est sine mutatione consilii dei. Vel ita. ideo dico secundum electionem. quia quibus deus fidem inspirat. sine precedente eorum penitentia inspirat. et ibi est sine penitentia. enim precedente sunt dona et uocatio dei. id est gratuita uirtutum uocatio qua deus uocat ad fidem. quia nullis meritis precedentibus. Vel ita dixerat ueniet qui auertat impietatem ab iacob. et hoc erit cum abstulero peccata eorum. sed ne quis putaret eos non posse accipere misericordiam. quia non uidet eos ex magna penitentia affligi ait. sine penitentia. quia nemo dat deus et nisi exterius plangat. quia uocatio dei qua uocat ad fidem. et dona. id est remissio peccatorum quae fit in baptismo. sunt sine penitentia exteriori. Unde est quod gratia dei in baptismo non requirit gemitum uel placitum uel opus aliquod. nisi solam fidem. et conuersionem. et omnia gratis condonat. Hoc ideo dicit. ne putaret illos non posse accipere misericordiam. quia eos dolere non uidit. Sicut enim hic ostendit posse fieri. ut impietas auertatur ab iacob quia et a gentibus ablata est. qui aliquando non crediderunt. quasi diceret ita oportet erat. ut alii iudeorum essent inimici. alii electi. Sicut enim et uos. o gentiles. aliquando. id est longo tempore pluribusque. sicut non credidistis deo. quod ualuit ad hoc ut nunc humiles credatis. id est quia ratione uos soli promisit deus non credere. sed ne contra superbie haberetis. preterea communis sit autem. id est nunc consecuti estis misericordiam. Et probato quod consecuti nam id est quod plus ait. mirari non potestis. consecuti non estis dico. et hoc propter incredulitatem illorum. quae est occasio uestre misericordie. ita et isti. id est iudei. nunc non crediderunt. ne pro conuersi materiam in lege gloriandi haberent. et crediderunt dico uenientes in uestram misericordiam. id est non habentes fiduciam superbiam per dei misericordiam sicut uos. non crediderunt dico ut et ipsi humiliati consequantur. uobis misericordiam. id est fide gratia

ideo de utrisque, id est de gentibus et iudeis ita factum est quod deus. Conclusit, id est permisit concludi omnia, id est iudeos et gentes in incredulitate, quia aliter ex superbia ruerent. Hic iudei aliquid in misterium exponere. Conclusit enim deus omnia in infidelitate, ut de amaritudine infidelitatis sive penitendo conversi et ad dulcedinem iustitie dei credendo, confusi humiliores permanerent, ut et gratiam nimirum esse gratuitam clamarent. Videns magna multitudo dul(cedinis) t(ue) d(omine). Conclusit dico. Ita tamen ut misereatur omnium, id est iudeorum et gentium. Non quod nullus damnatus sit, quod quidam falso opinati sunt. O altitudo, et cetera. Retro miserat summam inimicitie profunditatis, scilicet quod deus conclusit omnia in incredulitate ut omnium misereatur. Ex profunditatis velut horrore perculsus et velut abyssi altitudinem expavescens apostolus exclamat: O altitudo et cetera. Valde enim parvum sensum hominis ad discernendam iustitiam iudiciorum dei, ad discernendam gratiam gratuitam illis ... precedentibus redditam. Non tamen movet nos quod gratia prestita est indignis quam quod indignis eque aliis denegatur. Sciendum enim quod sic impossibilitatis ita et ... querentes. Non est apud deum iniquitas, quoniam resistit superbis et humilibus dat gratiam. Illud vero obscurum est cur quibusdam indignis dat, quibusdam negat. Aliquid ergo est in abdito profundo iudiciorum dei. Similiter non illud perspicuum est cur sic non salvavit iudeos et gentes ut prius permitteret eos concludi in infidelitate. Si quis ergo querat cur sic salvandi est vel alia via salvationis sunt, hic se nescire per admirationem innuit apostolus, quasi dicat: Concluserit deus gentes et iudeos ad tempus ut omnium misereatur, et quare sic fecerit non pretereo posse comprehendi. Hic enim alt(itudo) di(vitiarum) sa(pientie) et sci(entie) d(ei), quod iudeos et gentiles multipharia providentia acquisivit ad vitam. Hanc ergo admiratur apostolus dicens: O alti(tudo) di(vitiarum). Hic dicit que multa sunt profunda sapientie, que est de rebus spiritualibus, et scientie dei, que est de mundanis. O altitudo, id est divinitatis humanitatisque rerum sublimis et profunda cognitio est apud deum, qui solus scit omnia ... ad cuius noticiam omnis sensus noster ... videtur. Quam incomprehensibilia, et cetera, quasi sicut sapientia et scientia eius sunt incomprehensibiles, sic et iudicia per que ... de sapientia et scientia ... dispositiones de omnibus rebus et quam ... vie, id est impletiones dispositionis, que non in exhibitione ... cognosci quod disposuit. Vere enim ... Ysaias altam esse sapientiam dei probat subdens: Quis enim, quasi vere est alta sapientia et scientia. Quis enim cognovit, hic Ysaias dicit sensum domini, in sapientia et scientia. Aut quis consiliarius eius fuit, in dispositione

ut et ipsi misericordiam consequantur. Conclusit enim deus omnia in incredulitate ut omnium misereatur. O altitudo divitiarum sapientie et scientie dei, quam incomprehensibilia sunt iudicia eius et investigabiles vie eius. Quis enim cognovit sensum domini aut quis consiliarius eius fuit aut quis prior dedit illi et retribuetur ei. Quoniam ex ipso et per ipsum et in ipso sunt omnia.

vel exhibitione rerum, id est quis fuit cum consilio agere vel qui ei consilium scire. Patris consiliarius est, unigenitus filius eius, qui et angelus magni consilii appellatur, sed ex hominibus et angelis nullus ei fuit consiliarius. Aut quis prior dedit illi, quasi nemo, quia iustitiam dei non presumit scire. Sane hic constat quod sola gratia dat bona, non ex precedenti merito. Et hoc est quod ait: Aut quis prior dedit illi fidem et bona opera, priusquam ab eo gratiam perciperet? Et retribuetur ei merces a deo, ex hoc quod fidem suam prior dedit illi, nullus. Quoniam prius omnia sunt ex ipso patre, ex quo filius est, et per ipsum filium, per quem omnia facta sunt, et in ipso spiritu sancto, quia sola dilectione creavit et conservat omnia. Ecce trinitas personarum hic ostenditur et essentie unitas. Tres enim diverse prepositiones, scilicet ex, per, in, distinctionem personarum indicant, et quod ... pronomen repetitum identitatem substantie insinuat. Sicut illud quod subditur: Ipsi gloria, non dicit ipsis, ne tres deos ... catholica fides ... sed ipsam trinitatem unum deum, non ut eadem trinitas simul possit dici aliquando pater, aliquando filius, aliquando spiritus sanctus, sicut Sabellius erravit, sed ut pater non sit nisi pater et filius non sit nisi filius et spiritus sanctus non nisi spiritus sanctus, et hec trinitas non nisi unus deus. Hanc trinitatem apostolus credendam insinuans se esse dixit: Ex ipso et per ipsum et in ipso sunt omnia. Cum audimus omnia esse ex deo, omnes utique naturas intelligere debemus et omnia que naturaliter sunt. Neque enim ex ipso sunt peccata, que naturam non servant sed viciant, que peccata ex voluntate peccantium nascuntur. Et cum modo sint omnia que creavit, non tamen inquinant eum qui peccant, de cuius sapientia dicitur: Attingit omnia propter suam munditiam et nihil inquinati in eam incurrit. Attendendum vero est quod non ait de ipso sed ex ipso sunt omnia. Ex ipso enim non hoc significat quod de ipso. Quod enim de ipso est potest dici ex ipso, sed non omne quod ex ipso est potest dici esse de ipso, quia non est de substantia sua. Ex ipso enim sunt celum et terra, quia ipse fecit ea, non autem de ipso, quia non de substantia sua. Sicut aliquis homo si gignat filium et faciat domum, ex ipso est filius, ex ipso est domus, sed filius de ipso, domus non, de ligno et de terra est. Oportet ergo ut creatorem per ea que facta sunt intellecta conspicientes trinitatem intelligamus, cuius trinitatis vestigium in creatura apparet. In illa enim trinitate summa est origo omnium rerum et perfectissima pulchritudo et beatissima delectatio. Itaque illa tria a se invicem esse determinari videntur et in se infinita sunt. Sed et singula sunt in singulis et omnia in singulis et singula in omnibus et unum omnia. Hic ergo confuse accipiendum est quod ait apostolus: Ex ipso et per ipsum et in ipso sunt omnia. Ex ipso dicit propter patrem, per ipsum propter filium, in ipso propter spiritum sanctum. Non autem ex tribus per quos in tribus, nec ait ipsis gloria, sed ipsi, insinuare volens hanc trinitatem unum dominum deum esse. Illud quoque vigilanter attende, ne quis patrem volens intelligi dixerit ex ipso, sic intelligas omnia esse ex patre ut neges omnia esse ex filio vel ex spiritu sancto. Et ex patre et per patrem et in patre omnia esse sane dici possunt. Similiter et de filio et de spiritu sancto dici potest, ac per hoc dicitur: Ex ipso et per ipsum et in ipso sunt omnia, sine dubio.

Ambrosius.

Augustinus. Ambrosius.

Augustinus de natura boni.

Augustinus de trinitate.

Amb. Aug.

facta est gentibus. ita ut iudei zelo legis et patrum. emulentur illos. id est gentiles. id est invideant eis. eorumque bonis habeant. Vel in bonis pro accipi. sic quod salus facta est gentibus ita ut iudei emulentur. id est imitentur illos. id est gentiles. hoc sepe factum est. et plenius fiet in fine seculi. cum iudei christianos sequentur in fide et. et tunc enim manus moysi revocabitur in sinum. et moyses non revertetur ad mare. et ad filios. pro. et sic intelligi quod salus erit gentibus ita ut gentes. id est imitentur illos. id est iudeos. id est ut credant sicut ipsi credebant. Vel ut gentes etc. illis. id est ad emulationem eorum opera iudeorum mala moveant. Quod si delictum. Dixi delictum iudeorum prodesse. quod si est magis eorum conversio proderit. et hoc est quod ait. quod delicto eorum salus gentibus. quod est. id est si delictum illorum quod dominum occiderunt vel verbum repulerunt. divitie sunt mundi. id est si eorum delicto ditatus est mundus et si diminutio. id est abiectio eorum. divitie sunt gentium. id est pauci de eis conversi ut apostoli ditaverunt gentes. quanto magis plenitudo eorum que in fine mundi convertetur erit divitie gentium. id est si malum eorum vertit deus in bonum. id est in divitias mundi multo magis bonum eorum. scilicet cum in fine mundi plenitudo eorum conversa ditabit gentes doctrina et exemplo. In quo ostendit non inutilem nec inreparabilem casum iudeorum. et quasi aliquis quereret. an potuit converti. ait. forte utique. Vobis enim dico gentibus. id est gentilibus qui in Christo estis. hoc scilicet quod quamdiu quidem ego sum apostolus gentium. quod semper est. et non iudeorum. quia ad gentes missus sum. honorificabo ministerium meum. id est si apostolus gentium sum … hoc debeo supplere addendo. ut et de iudeis laborem reportem. si quomodo. scilicet vel cum persignare vel et adversitate provocem. provocare valeam. carnem meam. id est iudeos de quibus natus sum. ad emulandum. id est imitandum me … convertere iudeos. ut si hac non succedit via aggrediar alia via. quod non facerem si de salute eorum desperarem. provocem dico ad emulandum. ut. Sic salvos faciam. gratia dei adiuvante. Salvos aliquos ex illis. Si enim. quod iudeo… de illis laboro. quia … pro eorum ad informationem gentium … Si enim amissio eorum. id est infidelitas reconciliatio est mundi. Que erit assumptio reliquorum nisi vita gentium ex mortuis. id est ex eo quod mortue sunt. quod autem iudei possint assumi ad repudiandam superbiam quorundam gentilium. forte dicentium totum

emulentur. Quod si delictum eorum divitie sunt mundi. et diminutio eorum divitie gentium. quanto magis plenitudo eorum. Vobis enim dico gentibus. quamdiu quidem ego sum gentium apostolus ministerium meum honorificabo si quomodo ad emulandum carnem meam provocem. et salvos faciam aliquos ex illis. Si enim amissio eorum reconciliatio est mundi. Que assumptio nisi vita ex mortuis. Quod si delibatio sancta est. et massa. et si radix sancta et rami. Quod si aliqui ex ramis fracti sunt. tu autem cum oleaster esses insertus es in illis et socius radicis et pinguedinis olive factus es. noli gloriari adversus ramos. Quod si gloriaris non tu radicem portas sed radix te.

genus esse dampnatum. probat per nature similitudinem. subdens. Quod si delibatio. quod dixi. quod assumptio eorum erit vita mortuis. quod ne dicant gentiles non posse fieri quia totum genus sit repudiatum. Quod autem id est quod si delibatio sancta est. id est pauci de illis assumpti ad fidem ut apostoli et alii discipuli sunt sancti. et et massa. id est genus potest sanctificari. Est autem delibatio parva ex aliqua re assumptio. ad experimentum totius masse. ut ex cibo vel potu. Cum enim delibatio unius substantie sit et massa non potest esse delibatio sancta et massa inmunda. delibatio enim de massa est. et si radix est sancta. id est si patriarche a quibus contrahitur humanitas fidei sancti fuerunt. et rami. id est illi qui de genere eorum exierunt. in eorum fide fundati sancti sunt. Sic enim radix bona bonum succum diffundit in ramos et fiunt fructus boni saporis. ut apostoli et alii qui originem duxerunt a sanctis patribus et eorum fidem imitati sunt boni et sancti fuerunt. Quod si aliqui. Probat adhuc iudeos posse assumi. ut reprimat gentes. que tamen … sanctificari. Quod id est scilicet si aliqui ex ramis naturalibus fracti sunt. id est per inmissionem excisi. scilicet ipsi blasphemi et impii de populo iudeorum. tu autem cum gentilis esses oleaster. scilicet sterilis naturaliter et amarus. insertus es. id est aliena operatione coniunctus. in illis. id est in loco fractorum. et factus es socius. id est particeps. radicis. prophetarum et patriarcharum. et pinguedinis. id est apostolorum qui pre omnibus habent spiritum. radicis dico et pinguedinis olive. id est ipsi iudaici fructus adventum Christi … hoc est noli gloriari adversus ramos fractos. id est noli insultare … enim putata est oliva. non tamen amputata. Illi superbi et blasphemi per fragmina … ibi non sunt. oleaster vel ibi non erat ibi est. Illi per superbiam fragmina meruerunt. Iste per humilitatem inseri meruit. Illi amiserunt radicem. iste tenuit et factus est socius radicis et pinguedinis olive. … quia non credentibus iudeis … fide … bona enim et mala … in bonum … oleastrum … ut fructum radicis fructum afferat … gaudeat in incredulitate illorum. Vel enim

ait Salomon displicet deo qui exultat malis alterius. non enim ea gentium abiecti sunt … pro dicandi occasionem gentibus dederunt. Vel noli gloriari ad … Quod si gloriaris

Dices ergo: fracti sunt rami ut ego inserar. Bene: propter incredulitatem fracti sunt. Tu autem fide stas. Noli altum sapere, sed time. Si enim deus naturalibus ramis non pepercit, ne forte nec tibi parcat. Vide ergo bonitatem et severitatem dei: in eos quidem qui ceciderunt severitatem, in te autem bonitatem dei, si permanseris in bonitate, alioquin et tu excideris. Sed et illi si non permanserint in incredulitate, inserentur. Potens enim est deus iterum inserere illos. Nam si tu ex naturali excisus es oleastro, et contra naturam insertus es in bonam olivam, quanto magis hi qui secundum naturam inserentur sue olive. Nolo enim vos ignorare fratres mysterium hoc, ut non sitis vobis ipsis sapientes, quia cecitas ex parte contigit in Israel, donec plenitudo gentium intraret

Amb.

Amb.

Aug. contra Faustum.

Aug.

Aug.

Emulando gentes. Sic scriptum est quod omnis Israel salvus fieret.

Amb. — in non gentem, id est contra gentiles, id est ad invidiam dicam de conversione gentilium, qui prius dicebantur non gens, quia sine lege erant. Vel in eis fit non gens, quia non gentiliter vivunt. Invidia enim iudeis est, dum gentes eorum dominum suum dicunt, et promissiones et legem eorum et prophetas ad se pertinere. Sequitur: in, id est contra, gentem insipientem, id est contra gentiles qui dominum antea non noverant. in iram vos mittam, id est permittam vos irasci et persequi, et cum sciunt videant, attendant quod venturum. Sed non tantum Moyses hoc dicit, sed et Ysaias.

Amb. — Ysaias enim prudenter super penam timendam audet et dicit ex persona Christi: Inventus sum a non querentibus me, scilicet gentilibus, id est sponte obtuli me illis qui per se non querebant me, et tamen est invidia iudeorum; et palam, id est in manifesto, apparui his qui de me non interrogabant ab aliis. Ad israel autem et cetera. Quasi: ita hoc pertinens ad gentes dicit Ysaias, ad israel autem pertinens sed aliud dicit ex persona Christi: Tota die expandi manus meas. Hoc non dicit de manibus extensis in cruce.

Augustinus — Vel tota die non sunt, scilicet de operibus que illi populo exhibuit, et est tota die, id est toto tempore quo commoratus sum in mundo illuminans. manus, id est opera et assidue expandi ad populum iudaicum, id est ampliora ostendi iudeis. Et enim nullum beneficium eis negavi, et iam mortuos illorum suscitavi, diversas infirmitates curavi. Ille enim dicitur manus expandere qui poscentibus beneficia largitur.

Amb. — Vel de manibus in cruce extensis hoc accipi, ut pro toto sit totum per partem. Tota ergo die, id est diei parte toti, expandi, id est extendi, in me ad populum non credentem, scilicet quod precium est in.

Augustinus — Dico ergo. Quia tot auctoritatibus confutavit iudeos, insultare possent gentes dicentes eos ex toto repulsos esse, contra quos incipit sic: Dico ergo et cetera. Quasi: quia enim populum israel incredulum ostendi, ne omnem israel diffidentem dixisse putarer, ostendo deum non repulisse hereditatem suam. Quasi

Amb. — dixi israel esse populum non credentem, ergo dico, id est dicere intendo: Numquid deus ex toto repulit populum suum, id est hereditatem suam, id est iudeos, quibus tot bona fecit? Sed Numquid hoc dico. Vel numquid repulit deus? Absit. Si enim dico iudeos esse infideles, non tamen omnes; non deus repulit eos ex parte, non tamen ex toto, quia me et alios predestinatos non repulit. Nam et ego israelita sum, id est iudeus, non proselitus, scilicet ex semine abrahe et de tribu beniamin. Quasi: ab abraham descendi per lineam beniamin. Hoc ideo dicit ne putaretur esse de histima el. Sequitur: Non repulit. Quasi: sicut me non repulit, similiter non repulit deus plebem suam quam prescivit salvandam; prescivit enim, posuit per predestinationem. Sic

dicam in non gentem in insipientem in iram vos mittam. Ysaias autem audet et dicit: Inventus sum a non querentibus me, palam apparui his qui me non interrogabant. Ad israel autem dicit: Tota die expandi manus meas ad populum non credentem sed contradicentem michi. Dico ergo: Numquid deus repulit populum suum? Absit. Nam et ego israelita sum ex semine abrahe de tribu beniamin. Non repulit deus plebem suam quam prescivit. An nescitis in helia quid dicit scriptura, quemadmodum interpellat deum adversum israel? Domine, prophetas tuos occiderunt, altaria tua suffoderunt, et ego relictus sum solus, et querunt animam meam. Sed quid dicit scriptura illi divinum responsum? Reliqui michi vii milia virorum qui non curvaverunt genua sua ante baal. Sic ergo et in hoc tempore

enim debet hic accipi ex sequentibus patet. Ideo autem dixit quam prescivit, ne tamen nobis singularet, ex eo quod dixerat eos non repulsos et plebem dei. An nescitis? Quasi: ita reliquias in hoc tempore non repulit dominus, scilicet salvandos, sicut tempore helie multos reservavit, cum solus se helias iudeus esse et si ignoraverit, non tamen sunt si ignoraverit. Tempore namque helie, cum achab dedit filiam suam ioram regi iuda, et omnes iudei iudebantur (?) idolatrie, ita ut helias putaret se relictum solum in cultu dei. Quando achab rex samarie et iezabel uxor eius pseudo prophetas credentes prophetas dei persequebantur, qui in speluncis se occultabant, et propterea achab et iezabel populum ad idolatriam hortabantur, scilicet ostendit deus helie quod non remanserat solus, et hoc est quod ait: An nescitis quid dicit scriptura, scilicet liber regum, in helia, id est ubi de helia loquitur, scilicet quemadmodum interpellat, id est interpellans se et illos deum iudicem invocat, adversum israel dicens: Domine prophetas tuos occiderunt. Hoc sub iezabel factum est. et altaria tua suffoderunt, id est a fundamento everterunt. et ego relictus sum solus in cultu divino, et querunt animam meam, id est vitam tollere. Sed quid? Quasi: putavit se solum. Sed quid dicit scriptura illi dixisse responsum divinum? Ecce: Reliqui, id est per graciam reservavi michi septem milia virorum, id est omnes bonos. Per septenarium enim universitas, per millenarium perfectio designatur. qui non curvaverunt genua sua ante baal, qui erat deus iacob et iezabel. Sic ergo. Quasi: quia tunc erant multi boni et si nesciret helias, ergo sic, id est ita latenter, vel sic, id est per eandem graciam, et in hoc tempore gracie, ubi facilius esset, reliquie salve fierent, vel facte sunt, et hoc non secundum

[illegible]

reliquie secundum electionem gratie salue facte sunt. Si autem gratia iam non ex operibus: alioquin gratia iam non est gratia. Quid ergo? Quod querebat israel hoc non est consecutus. Electio autem consecuta est. Ceteri uero excecati sunt. Sicut scriptum est. Dedit illis deus spiritum conpunctionis oculos ut non uideant. et aures ut non audiant. usque in hodiernum diem. Et dauid dicit. Fiat mensa eorum coram ipsis in laqueum et in captionem. et in scandalum et in retributionem illis. Obscurentur oculi eorum ne uideant et dorsum eorum semper incurua. Dico ergo. Numquid sic offenderunt ut caderent. Absit. Sed illorum delicto salus gentibus facta est. ut illos

[illegible]

Aimo.

Aimo.

Aug.

Amb.

Aug.

Aug. de ciuitate dei.

iusticiam. ore autem confessio fit ad salutem. Dicit enim scriptura. Omnis qui credit in illum non confundetur. Non enim est distinctio iudei et greci. Nam idem dominus omnium dives in omnes qui invocant illum. Omnis enim quicumque invocaverit nomen domini salvus erit. Quomodo ergo invocabunt in quem non crediderunt. Aut quomodo credent ei quem non audierunt. Quomodo autem audient sine predicante. Quomodo vero predicabunt nisi mittantur. Sicut scriptum est. Quam speciosi pedes evangelizantium

aliud est sonus consiliis. aliud est virtus in manibus. Secundum quod si confitearis. quasi dicat que debes esse in libro. quod si confitearis in ore tuo. non corporaliter. sed dominum ihesum resurrexisse. contra aliquos qui impugnant. et quod christus est dominus. id est salvator. in corde tuo credideris quod deus illum excitavit. et sustentavit a mortuis salvus eris. Ecce laus fidei. id est merces fidei. laus fidei est si credideris quod dominus est ihesus qui resurrexit. merces vero salus eterna. Secundum. Corde enim quod tunc credere dat salutem. quod dat iusticiam que est causa salutis. Corde enim creditur ad iusticiam. id est per fidem cordis aliquis iustificatur. id est de impio fit pius. ore autem per cordis fidem. Aliter enim naturaliter hec confessio fit non tamen ad iusticiam. sed tamen ad salutem. quia confessio supra addit fidei. ut in martyribus qui inter tormenta immenta fidem quam corde tenebant ore confessi sunt. non enim necessarium est addi. tamen ore confessio fit ad salutem. Nam pene omnes qui christum coram persecutoribus negaverunt. quod de illo credebant corde tenuerunt. tamen ore non confitendo perierunt. non illi qui penitencia revixerunt ut petrus. quod in illa negatione veritatem intus tenebat. id est sonus vindictam preferebat. Cur enim lacrimis diluit quod ore negaverat si saluti faciebat quod corde tenebat. ...

... corde. sicut enim aliud est in corde aliud in ore loqui est non confiteri ... ergo est in corde debet esse in ore. quod non sic eam signum crucis sit in fronte. id est in sede pudoris. ne de obprobrio christi erubescat. ... Accedat salutis confessio non erubescamus de christi nomine insultent in nobis qui credimus in crucifixum. in occisum. Plane dico quod in occisum. sed in illo occisum est quod suscepit de me. non quod fecit me. Dicit enim scriptura. quod tunc corde credere ad iusticiam. Dicit enim scriptura per ysaiam. Omnis qui credit in eum. id est ingentes quod credit in illum non confundetur. id est non erubescet in futuro. ... Non enim est distinctio iudei et greci. sed in omni gente qui timet deum ... Nam idem est dominus. id est creator omnium dives in omnes qui invocant illum. sufficiens dictare omnibus qui invocant illum fide. in operibus. non est ipse dives. quod participes non sunt bonorum eius. quia autem invocant recipiant eternam remunerationem.

Unde abacucum et ysaias probat quod dicitur. Omnis enim iudeus vel grecus quicumque nomen domini. id est filium patris invocaverit. id est se ei subiciendo salvus erit. in eterna beatitudine. Invocatio ergo necessaria est ... invocat. sed hic non invocat qui ... credat ... qui invocat nomen ... destinat ... quod promisit deus toto corde ... qui credere dat remissionem peccatorum. invocare autem impetrat promissa dei. ... invocatio sine fide. subdit. Quomodo ergo vel autem probatio quod de utroque assumitur ... vel fiet ... invocatio salvat. ergo oportet credere. ... quomodo invocabunt. id est ... quod qui invocat salvus erit. hoc autem non potest aliquis ad virtutis. quod quomodo invocabunt in quem non crediderunt. non invocabunt nisi credant. Aut quomodo credent ei quem non audierunt. quod non credent nisi audiant. non olim aliquis credidit quod non aliquis intus audivit. vel intus vel extra. Vel quomodo credent ei qui non audierunt. id est cui non obedierint. aptum est quod non credit illi cui obedientiam negat. Quomodo autem audient sine predicante. id est non predicet eis. quod non audient nisi predicet eis. Vel quomodo autem sine predicante. id est si predicanti resistant. hec est sed obscurum est. quod qui predicanti resistit. auctorem eius non recipit. Quomodo vero predicabunt nisi mittantur. neque isti recipiunt quod nec ... non sunt tamen apostoli non missi. non predicabunt nisi mittantur ... signa virtutum his prohibent testimonium. Ecce pater. quod ad gentes missi sunt predicatores. id est sic refellit eos apostolus. qui putabant tantum iudeis predicandum esse evangelium. sed autem ad ipsa gratia commendanda valent. ut per hoc totum bonum nostrum a gratia provenire ostendat. Dicit enim quod credere ex auditu est. audire ex predicatione. predicare ex missione dei. ut tota ratio descendat ex fonte gratie. Predicatio autem tunc est ex missione. quod et pseudo vel hereticos misit deus. qui in bono male non ... Aliquando in malos male mittit ... id est predicare permittit malos male. ad eorum penam. ut metipsum perseverant. sic enim est ... eorum exigentibus. Secundum. Sicut scriptum est. quod non predicabunt nisi mittantur. sicut missi sunt. sicut scriptum est in ysaia. vel in nahum propheta. Quam speciosi sunt pedes. id est adventus apostolorum qui illuminant mundum in quo apparet a deo missos. alioquin hoc non potest evangelizantium. id est annunciantium pacem. id est reconciliationem inter ipsum et ipsum. ...

Margin notes: Aug. — Aug. in libro contra mendacium — Aug. ex libro sententiarum — Aug. super iohem. — Aug. in ps. xxx. — Aug. de verbis apostoli — Amb. — Respo.

mathematice, legalis vel etiam iudeis, idolatria inge-
nibus; vel etiam dominum ipsos per fidem annunciantem, vel homines in
eum credentes. evangelizantium vel bona, scilicet
pacem super pacem, quia in regno dei pax est. quam valde spe-
ciosi sunt, qui illuminant mundum, vel qui evangelizant
id est bonum nuntiant. Bonum, id est, nuntiant, qui quod ore predicant
opere complent. Sed non quia omnes audierunt per apostolos, Sed
non omnes obediunt evangelio. Cum enim ex gratia sit audi-
re necessaria est alia gratia que cor moveat. Quod non omnes
non obedierunt prophetico firmat testimonio. Ysai-
as enim dicit. aliquos obedire non omnes hiis verbis. Domine
quis credidit auditui nostro, id est hiis que a nobis audiunt
vel que nos audimus a te. quasi aliquis credidit non omnes. Quem-
dam vero se invisitant vel vix presbiter proclamant vel tribulen-
ta disceptatione contendunt. dicentes quod fecerit in-
deis, vel que culpa eorum fuerit si necesse erat ut ser-
mo impleretur Ysaie quem dixit. quam questionem plus
urget. vel per suum dicere facerent ea que legitur in evangeli-
o Iohannis dicit enim propterea non poterant credere quia dixit
Ysayas. Excecavit oculos eorum vel induravit cor
eorum quibus respondemus quod deus presciens futurorum per prophetiam
predixit infidelitatem iudeorum sed non fecit. neque presciens
sed mala eorum non ea habebunt. non enim ideo quemquam cogit
ad peccandum quia futura hominum peccata prenovit
illorum enim prescivit peccata non sua. Ideoque si ea
que ille prescivit ipsorum non sunt ipsorum non vere ille presci-
vit. sed quia illius prescientia falli non potest sine dubio non
alius sed ipsi peccant quos deus peccatores esse prescivit.
vel non si nimis malum, sed bonum facere voluissent. non
malum facturi previderentur ab eo qui novit
quid sit quisque facturus vel quid pro eius opere sit ei reddi-
turus. Sed ex verbis evangelii predictis magis nos urget
quod ex illo Ysaie. dicit enim nobis si non poterant credere
quod peccatum est hominis non facientis quod non potest facere. Si autem
non credendo peccaverunt. potuerunt ergo credere vel
non fecerunt. Si autem potuerunt quomodo dicit evangelium non
poterant credere quia dixit Ysaias. excecavit oculos et in-
duravit cor eorum vel tamen peccatum ut quod gravius est ad deum
referatur causam quare non crediderunt. quin ipse excecavit
eos vel induravit. Audistis propositam questionem vel quam
profunda sit cernitis. sed respondemus ut possumus
Sic enim ad me queratur quare credere non poterant. Respondeo
quia nolebant. malam quippe eorum voluntatem previ-
dit deus, vel per prophetiam prenunciavit. Sed aliam causam inquis
dixit propheta non voluntatis illorum habere, scilicet excecavit
oculos et induravit cor eorum. sed vel hic respondeo eorum volun-
tatem hoc meruisse. Sic enim excecat deus, sic obdu-

etiam pacem
evangelizantium
bona. Sed non
omnes obediunt
evangelio. Ysa-
yas enim dicit.
Domine quis credidit
auditui nostro.
Ergo fides ex
auditu, auditus
autem per verbum dei.
Sed dico: Numquid
non audierunt.
Et quidem in omnem
terram exivit sonus
eorum, et in fines orbis
terre verba eorum. Sed
dico: Numquid Israel
non cognovit.
Primus Moyses di-
cit: Ego ad emu-
lationem vos ad-

rat. quia est deserendo non faciendo. vel hoc meruit vo-
luntas. hoc enim vitium occultis iudiciis superbi-
entis audacia voluntatis institerit. Si igitur dicitur non pos-
se illum credere. quia Ysaias predixit. respondeo. immo
non possit quia noluit. quia deus prescivit vel predixit non fecit. Sed ideo ergo in-
rum est quia non poterant credere. quorum voluntas sic superba e-
rat. ut cum suis viribus attribueret. ut negaret sibi
esse necessarium divinum auxilium ad bene vivendum. Erat
enim tam superbe sapientie non possit credere in Christum. non quia
mutari homines in melius non possunt. sed quamdiu talia sa-
piunt. non possunt credere. Sic ergo quia deus scriptum negare non potest
laus est voluntati divine. ita quia illi non poterant credere
culpa est voluntatis humane. Si quis istam questionem me-
lius novit exponere. absit ut non sim paratior discere quam
docere. Sequitur Ergo. quasi quia aliquis credit auditui, id est
si non omnis, ergo fides. aliquorum, vel si non unquam est ex auditu, id est
enim deus intus doceat. tamen per eos exterius annunciat. Auditus
autem est, scilicet per vitam interna. sed per verbum Christi, id est per gratiam Christi doc-
tores verbi evangelici nobis mittentis. Ne enim dicant aliquid non
audiri propter necessitatem. Sed dico. quia ex auditu credi-
derunt. Sed qui se voluit excusare quia non crediderunt quia
non audierunt dico. Numquid non audierunt. audierunt
utique. sicut in psalmo ostendit, David dicens. sonus, id est fama
apostolorum et illorum. Exivit quidem, id est in omnem
terram, id est non in una parte tantum. sed et ultimum audierunt. Vel quod
alta littera, id est certe. In omnem terram exivit sonus eorum. vel ita inexcusabi-
les sunt. in fines orbis terre exierunt ipsa verba eorum, id est ex
omni parte audita sunt tempore autem apostoli. nec hoc impletum
est. sed spiritu revelante videt implendum in preteritis. Omnimo-
de ergo locutus sit preteritum temporis verbo. tamen quod futurum fuerat dixit
non quia iam factum atque completum esset. sicut et ipse propheta quod visum
est teste. non autem exitus est. sed exivit sonus eorum quia utique non
dum erat factum. dicendo ergo eorum non solum de apostolis sed de eorum
posteris intelligi voluit. sicut et illud. non solum apostolis dicitur. Testes
in Ierusalem usque ad ultimum terre. Et illud. Vobiscum sum usque
ad consummationem seculi. Et illud. Cum videritis hec omnia scito-
te quia prope est in ianuis. Sed dico. probavit omnes au-
disse. ita iudeos audisse constat. Sed quia possent et
audisse et non cognovisse. affirmat et eos cognovis-
se quod omnes quod audierunt. sed de iudeis specialiter dico. Numquid
Israel non cognovit. Cognovit utique. quia Moyses
qui primus, id est maximus fuit inter illos. dicit eos cognovisse
et primus, id est antiquus, alii dicunt. dicit eos cognovisse. quasi
et alii post eum dixerunt. Israel autem dicitur cognovisse doctrinam evangelii, id est adventum quia
contradicere non potuit. ratione vel auctoritate. sed non ita cognovit. ut unus eorum bene
sederet. Verum verba Moysi ex persona dei patris loquentis in deuteronomio ponit
dicens. Ego adducam vos, id est provocabo vos adduci ad emulationem habita

Aug.

Attende.

Aug.

Aug.

Amb.

Amb.

Amo.

Aug. Addicti.

Aug. Addicti.

iustitie. in legem iu
stitie non puenit.
Quare? Quia nõ
ex fide. sed q̃si ex op(er)ib(us).
Offenderũt enim in
lapidẽ offensionis
sic̃ sc̃ptũ ẽ. Ecce
pono in syon lapi
dẽ offensiõis ⁊ pe
trã scandali. ⁊ oĩs q̃
credidit in eũ nõ co
fundet(ur). Fr̃s uo
luntas q̃dẽ cordis mei. ⁊
obsecratio ad dm̃ fit
p(ro) ill(is) in salutẽ. Te
stimoniũ enim p(er)hibe
o ill(is) q(uod) emulationẽ
di hñt. s(ed) nõ scdm
sciãm. Ignorãtes
enim di iusticiã. ⁊ suam
q̃rentes statuere.
iustitie di nõ st̃ subiecti.
Finis enim legis x̃c. ad iu
sticiã oĩ credenti.

legis q̃ ẽ ex timore pene nõ ex amore iusti
cie. n(on) puenit in l. s(ed) i. in nouo est(amen)tũ ... q̃ lex
... docet ... oper(ari) ... diceñ. secundo. secu(n)d(um)
eni ẽ unde legẽ ... attingit sp(irit)ua
lẽ intelligẽtiã. q̃ iustificat. Quare nõ
puenit ... ex fide
q(uia) ... ex op(er)ib(us) legis ... posse
iustificari. ...

Offenderũt ... lapide offensionis ... Ecce ... pono ... in syon ... lapidẽ offensionis ...

bonis ... sine sit iudeus. sine gentilis
q̃ ei crediderit in eũ nõ cõfundet(ur) ...
Fr̃s ... ne ex odio iudeor(um) ap(osto)l(u)s lo
qui ... iudeos ... Voluntas ... obsecratio ...
Testimoniũ ... emulationẽ di hñt ...
Ignorãtes ... iusticiã ... Finis ... legis ...

[illegible]

Moyses enim scrip
sit: quoniam iusticiam que
ex lege est qui fecerit ho
mo vivet in ea. Que
autem ex fide est iusticia
sic dicit. Ne dixeris
in corde tuo: quis
ascendit in celum?
id est Christum deducere.
aut quis descendit
in abyssum? hoc
est Christum ex mortu
is revocare. Sed
quid dicit scriptura? Prope
est verbum in ore tuo
et in corde tuo: hoc
est verbum fidei quod predi
camus. Quia si confiteari[s]
in ore tuo dominum
Ihesum, et in corde tuo
credideris quod deus illum su
scitavit a mortu
is, salvus eris. Cor
de enim creditur ad

[illegible]

Ambro.

Amb.

Aug' sup Iohem.

De baptismo.

Ad.

Ad.

Au. ad bonef.

Amb.

Amb.

Aug. ex libro sententiarum.

Amb.

Amb.

iusta poss. ee. uindicta. Et ex ex hiis iusticia di apparet. in his qui nō hñt tēps operandi. s. in paruulis. Vel his autē q hñt tēps operandi. subito. Quod si uolens. ł qd si uolens. q. iā ostensū ē. q. et si ds. nich boni det hoī. ū ei iniustus ē. sed qd dices. si quibusdā et bona dedit. s. cū eēnt apti in interitū. sustinuit in multa pacia et hī ē. q. aut. q. ū eēt iniq ds. et si nil daret boni. s. dat boni q̄ibusdā. p q. apparet boni. qr sustinuit uasa ire in multa pacia. Pacia. longanimitas dī ē. q. diu sustinet malos. et si uelint corrigant. ł in incepta malitia pdurantes. ordinate disponat. diu. n. expectati inexcusabiles fiūt. rō expectauit eos ds cū sciret ū credituros. inuat. illos qui instruimur ad salutē bonoz. nouimus ds bene uti mal. in q̄b humanā naturā ū ad maliciā creat. s. pferet eos patienter q̄ms cpsciet operari ū mainur. s. intensens ad amonitiōē ł exercitatiōnē bonoz. Nullū. n. ds ł angloz ł hoī nū crearet. q̄ malū eē futurū pscivit. ū pariter nosset q̄b eos bonoz usib' omnodaret. dico q. sustinuit malos. et uenturū dū expectabat. ostend' eis ināns inductus. Vł ipsos aliquū puniendo. ł alios quā eos. iram suā futurā. i. penā eternā ut se caueant. et mihi q. sustinuit eos. et iram eis ostend'. notā fce potenciā suā. s. q. p malos purgat bonos. Siī aūt. hī ē. s. q. ds uolens ostendere iram et notā face. po. su. sustinuit uasa ire. ap. i. inte. in multa pacia. qd respondens deo. ł qd dices. q. potius dice. q. iuste gratia subtrahitur talib' et dapnat illos. q tā de peccatis noluerūt resipiscere. s. hac pdicta gratia abusi sunt. Ecce hic ostendit sciencia eterna eos q hñt tēps operandi. se quitur. Vt ostender'. q. ad h patient ds malos. et postē dat eis iram. et ad noticiā sui adducit. ut sic ostender' in uasa mie. i. electis p nitā. diuitias glē sue. i. q̄ diues et q̄m magna sit glosa nita sua. ob h. n. dat tot bona mal' et tādiu eos tolērat. ut ostendat eos iuste dapnari. et ut fideles cū mag diligāt. q̄b gratiam mal' ū ontinuē ipse oseruauit. ut ostender' hic in uasa mi. i. in electis. diuitias glē sue. i. copiosā et glosā nitā. p sirenarē thlonis. q. tolerant a mal'. a q b q̄nto magis thlonib' exercentur. tanto puriores et meliores. gratia dl opante reddunt'. Vł de futuro p. legi sic. Quod si uolens. q. nō eēt iniq ds. et si nil boni daret. s. qd dices. si et bona dedit. et dedit ita. q. qr ds. su. in. pa. ua. ire. ap. in. i. malos. q̄s cū poss; iudicare statī. diu sustinuit. ut ontū nō possint dapnari. Ideo ego expectati sunt. ut inexcusabiles depereat. q̄s psciuit nō credituros. ds dico. uolens ostendere in futuro iram suā. i. penā eternā in potens. q̄s male usos dī pacia eternalit' dapnabit. et uolens fa. no. po. s. in saluandis q̄s tē glificabit ē iuindictā sanguinis eoz. sup malos exercebit. q cū aūt p maret'. nō iudicatus. qr diu dissimulauit. iudicando potens uidebit'. ut ostender'. q̄i

Quod si uolens

deus ostendere iram

suā. et notā facere

potenciā suā susti

nuit in multa pa

ciencia uasa ire

apta in interitū.

ut ostenderet diui

cias glē sue in

uasa mie. q̄ ppa

uit in glā. q̄s et

uocauit ū solū

ex iudeis sed

etiā ex gentib;.

ira ū sustinuit uasa ire. ut in futuro solo ostender' p operationē reprboz. in uasa mie. i. electis p nitā. diuitias glē. s. i. copiosā et glosam nitam suā. Ostend'. n. quāt. fce eis q̄s liberauit et glificauit. ē illi q̄s deserunt penā hnt. q pari t oib' debebat'. Nota qr ex uerb' apli q̄b' usus ē in hi sermone dicēs. gratis iacob dilectū. et electū a deo. esau aūt merito reprobatū. sicut et pharaonē. et alios q̄s uoluntate sua ds obdurat. ostendit'. q. qdā sunt. q̄b; nec gratia apponit ds. ut esau et pharaō. et aliqs mittit eā. q. coactus. ut aplo paulo. In hiis aūt causis psciā dī slagrāda ē. qr ū aliter euenit. q. futurū nouit. Presciā enī dī ē. q definitū hī. q̄t unicuiq; futura erit uoluntas. p q. aut dapnet'. aut coronet'. Presciens itaq; ds aliq̄s male uoluntatis futuros si hñt eos in nūo bonoz. sicut de psciā pharaonē dapnand' eē censuit. sciens eū ū eē conuertendū. aplm uo paulū elegit psciē. itaq; q. futurus eēt fidel'. Sunt aūt et alij quidā q̄b' gratia data ē in usū. ut sauli. iude. et illis discipulis q̄b; dūs in euglio dix. Gaudete qr noīa ura scripta st in celo. ut p apparet' retro. s. h de eis dūs dix. qr iusticiā eū deseruebāt. qr h; tūi. ut unicuiq; respondeat p merito. ac si diceret. digni erāt uita eterna. qr erāt boni. frequent' n. aūt mali st. q futuri st boni. et aliquociens puis st boni. q futuri st. et pmansuri mali. tales erāt illi. et nō noīa eoz erāt scripta in celo. p iusticiā eū deseruebāt. sed ū psciam in nūo erāt maloz. de iusticia. n. iudicat ds nō de psciā. qr iusticia ū dī psciā ca ē. q̄r aliq̄s dignus sit. ap dm uita. Vñ et moy si dic. Si q̄s peccauit aūt me. delebo eū de libro uite. ut sed iusticiā iudicis uideat' deleri. cū peccat iuxta psciā. tū in libro uite nūq fuit. Vñ iohs ait. Ex nob exierūt. s. ex nob nō erāt. Sept' ū. tē uidet' aliq̄s ascribi. cū mal' eē desinit. q tū sedm psciā nūq desinit. Cum ergo ex gratia nita apponat gratia. quib' uult manifeste ostendit diues glosa bonitas sua in uasis mie. q ppauit. simul' expectando sicut expectat uasa ire. ppauit dico in glā futuram. Omnes. n. sustinet ds. sciens exitū singloz. et uiuē. bonis pdest. q. et malos expectat. Q̄s ino. cū ostensū sit q. ex sola gratia sunt filij. incipit pbare p auctoritates pphar. q. hij sunt ex utriq; pplo qui illos q st uasa mie. ppauit in glam. q̄s et uocauit. p pdicatores. et interius cū sit ex una massa ade. de q et mali q sunt uasa ire. eū debita erat dapnatio. Tota q̄ppe ista massa ire dapnatōis reciperet meritū. ū ex ea faceret. nō solū iust' s; et misericors figulus. alia

vasa in honorem secundum misericordiam non secundum debitum. Dum reparantur subveniente gratia. Quia nulla iniuria dici posset, et si maiores perierunt, et nulli absque iniuria possint, quia de stirpe inobedientie descenderunt propagine peccati. Atque supplicium non condicione divina, sed voluntariis iniquitate meritis vasa quia adeo contra bona sunt: si quidem male vivunt homines. De suo est vel quod originaliter traxerunt vel quod insuper addiderunt. Ideo non se excusent homines qui nolunt credere iniuste dicentes: quid nos fecimus? qui male vivimus est gratia. Tamen verbum vivens non accepimus. Ideo non videntur posse se excusare. Si enim vasa ire sunt quibus debita perditio redditur, hoc sibi imputatur, quia ex massa sunt que in uno peccavit, quos iuste dampnavit. Si autem vasa misericordie sunt quibus ex eadem massa sentis supplicium reddere voluit: non se inflent sed ipsum glorificent, qui eis misericordiam indebitam prestitit. Vocavit dico non solum ex iudeis sed etiam ex gentibus. Ut probet per gentibus auctoritatem osee ponit dicens. Sicut in osee dicit. Deus scilicet in osee ex se dicit sed deus in illo. Vocabo non plebem meam. id est gentes que prius non noverunt me, nec dicebantur plebs mea, plebem meam, ut scilicet cognoscant me, et dicantur plebs mea. Et non dilectam meam, scilicet gentilitatem vocabo dilectam meam, scilicet ut ex dilectione serviant. Et non misericordiam consecutam, vocabo misericordiam consecutam, ut scilicet ad eternam gloriam perveniant. Et erit. istud quod dicam scilicet quod in loco id est in toto mundo, ubi non plebs mea dictum est, vos ibi scilicet in toto mundo vocabuntur filii dei. Vel in loco id est in iudea, ubi ipsos iudeos quibus dicebatur dei populus non estis, ibi vocabuntur filii dei, ab eisdem iudeis. Ysaias autem. hic ponit auctoritatem ysaie pro iudeis, qui osee tantum pro gentibus dicit. Ysaias autem clamat aperte pro israel. id est pro iudeis dicens. Si fuerit numerus filiorum israel tamquam arena maris. id est licet sint innumerabiles filii israel, tamen solummodo reliquie salve fient. Ecce sic dicit salus iudeorum, ut maior pars sit excecata, vel arene comparat, propter sterilitatem. Et est. Si fuerit numerus filiorum israel tamquam arena maris. id est licet sint steriles a gratia fidei et fructu boni operis, non tamen ideo iudex patiatur perire. imo reliquie israel salve fient. id est illi qui sunt reliqui, ceteris aliis reprobis. Vel quia ab illis relinquuntur, ut viles vel pauci. Deinde subdit prophetia per quod salvi fiant, scilicet per verbum evangelii, ut gratia legalibus operibus excludatur. quasi vere salvi fient, dominus enim faciet. Verbum consummans et adbrevians. id est verbum evangelii quod dicitur consummans, quia ad perfectionem ducit, et adbrevians, quia omnia legalia in uno christo adbreviat, ut compendio fidei per gratiam salvet, non per innumeras observantias, quibus ille populus servitute premebatur. Et licet hoc verbum adbreviatum

Sicut in osee dicit.
Vocabo non plebem
meam plebem meam.
et non dilectam meam di
lectam meam. et non mi(sericordiam)
consecutam misericordiam conse
cutam. Et erit in loco
ubi dictum est non plebs
mea vos ibi voca
buntur filii dei vivi. Ysai
as autem clamat pro
israel. Si fuerit numerus
filiorum israel tamquam ha
rena maris, reliquie
salve fient. Verbum enim consum
mans et adbrevians in equitate.
Quia verbum adbreviatum faciet
dominus super terram. Et sicut predixit ysaias
nisi dominus sabaoth reliquisset nobis se
men sicut sodoma facti essemus et sicut go
morra similes fuissemus. Quid ergo dice
mus? Quod gentes que non sectabantur iusticiam
apprehenderunt iusticiam, iusticiam autem
que ex fide est. Israel vero sectando legem

est, tamen equum est pro onere verbo legis. Unde subdit adbrevians dico in equitate, ut scilicet nil desit ad iusticiam de omnibus significantis. Vel ideo dicit adbrevians in equitate, quia quicquid tenet, quia iustum est tollit, et significativa relinquit. Quod verbum de egyptia repeticione confirmat dicens. Quia dominus, qui fecit prius verbum legis prolixum, cuius super terram, id est cuius super terram homo factus, faciet verbum breve, sicut antiquum verbum quod idem fecisse constat. Vel verbum consummatum et adbreviatum est caritas, quia dicitur verbum consummans, vel consummatum, quia consummat, et adbrevians sive adbreviatum, quia in ea pendent lex et prophete. In duobus enim mandatis caritas universa adbreviatur. Secundum. Et sicut predixit. adhuc ponit auctoritatem ysaie commendans illud verbum quod dicit sicut verbum et verbum tam necessarium erat, quia sicut predixit ysaias, nisi dominus sabaoth, id est virtutum, vel exercituum reliquisset nobis semen, id est verbum evangelii vel christum qui fructum multiplicem protulit, facti essemus sicut sodoma. id est vel per semen acceperunt reliquie salvande, de quibus supra egit, id est apostoli et alii boni qui reliquie salve fient, qui non pullas predicanti essent verbum dei gentes perissent. Et hic est quod ait: nisi dominus sabaoth, id est exercituum qui alios exercitum per vos, id est ad veram utilitatem. Semen id est apostolos, de quibus seges exeunt, facti essemus sicut sodoma, quantum ad peccata, id est mutati essemus ad consitendum. et fuissemus similes sicut gomorra, quia turpi aspera, id est frigida aspera essemus spiritus imitatorum operum. Et nota quod non sine causa posuit similes, et sicut, est aliquam posse similitudinem, sed hoc fecit ut palam noverit similitudinem culpe nostre et illorum, per aliquam similitudinem pene, quasi dicat pares essemus in pena, qui similes essemus in culpa. Quid ergo, auditis osee et ysaie auctoritatibus, inquirit multis prophetiarum, ne in deo aliter inveniretur, quasi qui ita dicit osee et ysaias. Quid ergo dicemus? id est quid in illis predicta prophetiarum verba esse dicta intelligemus? hoc utique. Quod gentes que per opera legis non sectabantur iusticiam. id est non presumebant iustificari ex legalibus observanciis, apprehenderunt, quasi subito et firmiter, iusticiam, non quamlibet, sed eam iusticiam que est ex fide, que per gratiam est, quam accipiunt credendo ex deo, non ex se ipsis presumendo iusticiam apprehenderunt. Israel vero sectando, et hoc item ex prophetia ysaie, quia gentes consecute iusticiam sunt. Israel vero sectando per opera legalia legem iusticie, id est legem moysi, in qua est iusticie si bene sit intellecta, vel sectando legem iusticie, id est iusticiam

Aug(ustinus) ad simplic(ianum)

Amb(rosius)

Aug(ustinus) de spiritu et littera.

Aug.

Cum autem nullam dei condempnasset verbis predictis et in iudicium dei condempnaret et apertam iniquitatem non esse ostenderet subiunxit. Dicit enim scriptura pharaoni. Quasi sicut iacob per misericordiam elegit, ita per iusticiam esau reprobavit. Vere illum per iusticiam reprobavit, quia hoc dicit scriptura inducens deum loquentem pharaoni, quod per iudicium sic esau reprobavit. Vel ita continua. Quod non est volentis neque currentis, sed ex iudicio autem non ex iniquitate est quod sic apparet in pharaone. Dicit enim scriptura [illegible]

Aug.

Amb.

Amb.

Aug.

Aug. ad sixtum

Amb. ut impetrarent nec digni fuerunt. Ac. merentis.

[illegible]

Dicit enim scriptura pharaoni. Quia in hoc ipsum excitavi te: ut ostendam virtutem meam in te: et ut annunciet nomen meum in universa terra. Ergo cuius vult miseretur, et quem vult indurat.

[illegible]

[illegible]

Dicis itaque michi. Quid adhuc queritur? Voluntati enim eius quis resistit? O homo tu quis es qui respondeas deo? Numquid dicit figmentum ei qui se finxit: quid me fecisti sic? An non habet potestatem figulus luti ex eadem massa facere aliud quidem vas in honorem, aliud vero in contumeliam.

[illegible]

Amb.

Aug. de uerbis apostoli

Amb.

Amb.

Aug. super iohem

Aug. ad bonefacium

Aug.

Aug. de ciuitate dei.

Aug. ad valentinum.

Aug. de gestis pelagii.

Amb.

Aug.

Aug. ad simplicianum.

et si quidam non salventur. Non enim omnes qui ex israel sunt hii sunt israelite, neque qui semen sunt abrahe omnes filii. sed non mutantur. sed illi sunt filii habrahe qui sunt similes ysaac, quia ita dicit scriptura in genesi. In ysaac vocabitur tibi semen, o abraham. semen, id est in semine reputabuntur similes ysaac qui sunt per gratiam a deo. In ysaac quippe qui promissus filius est abrahe significati sunt non qui se putant iustos sed quos deus facit. Unde per abraham dicitur ecclesie: Ego sum deus tuus qui facio. Isti sunt filii libere qui sunt sui et que est mater nostra. filii vero carnis sunt terrena sectantes, qui serviunt et filiis sunt ... sicut ysaac non natura [illegible] sed sola gratia promissa est eis, id est data filiorum adoptio. Ideoque congruenter ait vocabitur tibi, quia ex dei vocatione est aliquis semen abrahe. Ideo autem dixit in ysaac, et non in iacob vel esau, quia alia causa est in ysaac, alia in iacob et alia in esau, quia ysaac in tempore ... natus est. Iacob vero et esau in typo ... duorum populorum, id est credentium et non credentium. fuerunt etiam boni et infideles de esau, quod probat iob qui fuit ex filiis esau, quintus ab habraham, sed est nepos esau. Idem exponit ipse apostolus ... subdens, id est non qui filii carnis sunt hii sunt filii dei, id est qui filii abrahe, id est non sunt humano opere filii dei, sed qui filii sunt promissionis, id est qui sola dei promissione generantur ut ysaac, estimantur in semine, qui ex dei vocatione sunt. Quod autem ysaac ex dei promissione sit, ostenditur ex ipsis verbis promissionis, subdens promissionis enim, quasi quis quereret an ysaac ex promissione est. Respondet utique: Promissionis enim est verbum hoc in genesi. Secundum hoc tempus, scilicet eodem die revoluto anno, veniam ad te, o abraham, et hoc efficiam, quod erit filius sare, id est quod sara habebit filium. Non solum autem illa, scilicet sara habuit promissionem, sed et rebecca habuit promissionem, habens scilicet duos filios ex uno concubitu ysaac. Hoc dicit ne videretur virtuti parentum in generationis ... dici, quod genuit esau qui parentes erant mali, et quod genuit iacob qui parentes erant boni. ysaac dico patris, id est institutoris nostri, quasi scilicet mutari debemus si volumus esse filii dei.

nota quod promissio facta sare ostendit quod propter gentilis salvabitur. et ismahel de abraham natus reprobatus sit, de quo eodem ysaac natus sola gratia salvatus. Ista vero promissio facta rebecce ostendit quod propter nullum meritum suum vel parentum aliquis eligitur sed sola gratia. Vigilantissime quidem ait ex uno concubitu, ne patrinus vel maternus meritis tribueretur quod alter bonus alter malus fuit. Sequitur. Cum enim, quasi rebecca habuit promis-

Non enim omnes qui sunt ex israel, hii sunt israelite, neque qui semen sunt abrahe, omnes filii, sed in ysaac vocabitur tibi semen. id est, non qui filii carnis hii sunt filii dei, sed qui filii sunt promissionis estimantur in semine. promissionis enim verbum hoc est: Secundum hoc tempus veniam et erit sare filius. Non solum autem illa, sed et rebecca ex uno concubitu habens ysaac patris nostri. Cum enim nondum nati fuissent aut aliquid egissent boni aut mali, ut secundum electionem propositum dei maneret, non ex operibus sed ex vocante dictum est ei quia maior serviet minori. Sicut scriptum est: Iacob dilexi, esau autem

sionem et hec quia hanc maior, id est esau, serviet minori, id est iacob. et ne quis putet hoc fuisse ex precedentibus meritis illorum, ideo, id est quia hoc dictum est ei, id est matri, cum nondum nati fuissent, et qui possent meritis vel supplicando aliquid meruisse indiciis. subdens quia nondum egissent aliquid boni aut mali. ideo autem ita dictum est, ut propositum dei, id est prescientia dei maneret, id est impleretur, id est impleri intelligeretur secundum electionem, id est secundum gratiam qua eligit, sicut providet, non secundum bonum meritorum, quia eligendos ipse facit, non invenit, non ex operibus. sic ostendit non pro meritis precedentibus illud fuisse dictum, ita nec pro futuris meritis amborum dictum fuisse. Hic ostendit, quasi dicit non precedentibus non ex operibus futuris bonis vel malis, quia bona vel mala non erant futura nisi apposita gratia vel subtracta, sed ex vocante vel ex vocatione, id est ex gratia vocantis dei dictum est ei, id est rebecce in genesi. hic scilicet maior serviet minori, quod ad litteram de illis duobus fratribus ita probatur, id est esau persecutus est fratrem suum iacob persequendo eum. Bona enim ex afflictionibus malorum proficiunt, dum eorum patientia exercetur. Vel ad litteram sic intelligi potest dici quod idumei qui de esau descenderunt, qui et edom dicuntur, subditi fuerunt filiis israel. sed magis in hac prophetia intenderet quod apostolus videtur: maior, id est incultu nimis dei populus, minori, id est posteriori populo christianorum esset serviturus. Iudei namque capsarii nostri sunt, qui nobis codices portant. Sicut scriptum est, quasi tamquam ex gratia dictum est in genesi, cum nondum nati essent, sed nascituri. Sic malachias dicit de eisdem iam preteritis, scilicet quod iacob gratia sit electus, non merito, esau vero subtracta gratia sit reprobatus. Et hoc est quod ait: Sicut scriptum est in malachia. Iacob dilexi, esau autem odio habui. Sciendum quod alterum elegit prescientia, alterum sprevit. In illo quem elegit propositum dei manet, id est impletur, quod ita eveniet ut prescivit. hoc autem quod habetur in malachia, scilicet iacob dilexi, o hominum. Iam de mortuo dicit deus, illud vero scilicet maior serviet minori de prescientia. antequam prescierendo enim quod uterque illorum futurus esset. dixit illud in genesi deus, et dum illud predicet, se futurorum prescium ostendit, et vel absque sua prescientia nichil posse monstratur. Sed aliud vero quod in malachia est, dicit de iam preteritis, ex quibus vita ante acta in operibus patebat, alterum salvandum, alterum dampnandum, et de actis merito fieri solet. unde tres. Ideo igitur illud dixit deus ante futurum meritum

ut iudicaturi eius crederent. i. secundum naturam ut dictum
s. Ideo in illis dixit ut intelligerent se agnitum esse. prescientia gratia
quod antequam illi nascerentur erat in dei predestinatione per gratiam
electio in iacob antequam natus fecisset aliquid boni quod dili
geret. non quando merito sine dono. & in esau quem odit
antequam natus fecisset aliquid mali nisi originale peccatum
et tamen nec in illo diligeret iusticiam quam nullam ille fecerat, ne
que in isto odisset naturam quam bonam ipse fecerat. sed quia rem
stupendam de duobus natis. non aliquid boni vel mali agentibus
supposuerunt. scilicet quod unum deus dilexerit alterum oderit. quoniam
si recte fuit et ut egisset. quoniam ut dictum est stupen
da est quod obiecit exprimens. cum moveri possit auditor. i.
ait. Quid ergo dicemus. quod si deus in utero elegit hunc
et illum reprobavit. ergo quid dicemus. Numquid dicemus quod
iniquitas sit apud deum. i. dicere iniquus deus. & iniquum
quod videtur ut sine ullis bonorum vel malorum meritis operum u
num deus diligat et alterum oderit. quia iure si futura bona
huius vel mala illius que utique deus presciebat attenderet non
diceret non ex operibus sed diceret ex operibus quod ergo sine meritis alterum
delegit alterum reprobavit. numquid ideo iniquus. Absit. non
enim iniquus est quod unum dilexit et alterum odit quia hunc i. per misericordiam
iacob elegit. illum scilicet esau per iusticiam reprobavit. unde
nemo est iniquitas. nemo autem dicat deum quia futura opera
providebat alterum elegisse alterum reprobasse. sed potius
ne quisquam de suorum operum meritis audeat gloriari. ad dei
gratiam et gloriam commendandam. tale quod dixit demonstratur.
subdens. Moysi enim dicit quod unde hunc per misericordiam elegit.
quod ita dicit moyses. deus enim moysi. i. deus inducitur a
moyse dixisse. Miserebor. vocando. in cuius est mi
serebor predestinando. ecce nulla merita precedunt per que
eligantur sed sola gratia predestinationis ex qua vocantur et sal
vantur unde subdit. misericordiam prestabo vitam eternam dando.
cui misertus ero. vocando vel ita. quod non est iniquus deus sed fe
cit enim quod faciat nec peccatando ei in dictum. quod
ypsi enim dicit quod miserebor cui misereor ero. i. illi misere
bor vocando et gratiam apponendo cui prescientia eternam. quod misericordiam
datus eram. sciens illum convertendum et apponere prima sui
tum. deinde repetit. ut repetitione magis confirmet.
& misericordiam prestabo ei. cui misericordiam prestiturus. i. illi misericordiam dabo
quem prescio post errorem. toto corde reversurum ad me. hoc est dare illi cui dandum est.
et non dare illi cui dandum non est. ut eum vocet quem sciat obedire. illum vero non. quem
sciat non obedire. quia non in voluntate petentis sed in arbitrio dantis de
bet esse quod datur. an vero dandus sit. dantis debet iudicio pensari et quamvis pre[illegible]
sui sit iudicium dei discernere. tamen hesitantes ne putent iniquum iudicium
non dei. quod non iuste iudicat. res possunt proveniens quam in istis. Duo enim fuerunt saul
et david. in pecatum in historiis. qualiter unusquisque eorum se egerat. per iudicium
prescientie. Videamus ergo si saul in necessitate ita se gessit ut david qui accep

ODIO HABUI. Quid ergo dicemus? numquid iniquitas apud deum? Absit. Moysi enim dicit: Miserebor cui misereor, et misericordiam prestabo cui miserebor. Igitur non volentis neque currentis sed miserentis est dei.

in misericordia dei inimum contempsit. post veniam peccatorum tamen dei iustitiam sa
ul vero non audivit. non in se penitet. sed impatiens. i. deo indignus indig
natus. ad tanta quam post dampnavit convictus ab eius auxilio recessit. Un
iuste reprobatur a prescio iudicio. Ex hoc enim iusticia est iudicium prescientie dei.
et nolentibus manifestatur. Sequitur. Igitur non volentis. quod quia ex misericordia
gratuita separantur quos vult. et vocat. Igitur velle bonum non est volentis neque
currentis. i. operantis est. currentis hominis sed miserentis dei est. i. non ex libero
arbitrio hominis bonum volentis et operantis. ipsa bona voluntas et operatio.
sed ex misericordia dei. quia per gratiam appositam facit nos velle et cur
rere. Certe non propter futura quod providet et elegit. Ubi ergo fu
tura non opera vel precita vel futura. tamen ibi ait. iustitiam
impleta sive adimplenda. Non est apta prima
apostoli de gratuita gratie. i. nec gratie commendatione sententi
a est ait. Non est volentis neque currentis &c. Quod iuliane si at
tendes non extendes contra gratiam iniquitas voluntatis cum
audias. non est volentis neque currentis sed miserentis dei. Non ergo ideo misertus
est deus iacob quia iacob voluit et cucurrit. sed ideo
voluit et cucurrit quia misertus est deus. Paratur enim
voluntas a domino et a domino gressus hominis diriguntur.
Ideoque contra te ait. Non est volentis neque currentis sed dei miserentis. non quia sine
voluntate nostra agitur. sed quia voluntas nostra nihil boni
agit. nisi divinitus adiuvetur. Unde alibi apostolus ait.
Non ego autem sed gratia dei mecum. non ideo hoc ait quia nihil bo
ni agebat. sed quia nihil ageret si illa non adiuvaret.
Ita et hic dicitur. non est volentis neque currentis sed miserentis dei. non quia nulla est ho
minis voluntas atque cursus. sed quia nihil potest.
nisi ille misereatur. deus enim est qui operatur
in nobis velle et operari bonum. sed cum homo cre
dere vel sperare non possit nisi velit. nec per
venire ad palmam nisi voluntate currat. quo
modo dicitur. non est volentis neque currentis. nisi quia et ipsa volun
tas a domino preparatur. Forte aliquis acci
piet hoc sensu dictum esse. non est volentis neque currentis sed miserentis dei.
tamquam diceretur. non sufficit sola volun
tas hominis si non sit etiam misericordia
dei. cui dicitur econtra. Non sufficit etiam
misericordia dei si non sit voluntas homi
nis. ac per hoc si recte dictum est illud. quia id
voluntas hominis sola non implet. cur
non etiam a contrario recte dicitur. non mi
serentis est dei sed volentis est hominis. quia quod
id misericordia dei sola non implet. Restat
ergo ut ideo recte dictum intelligatur. ut to
tum deo tribuatur. vel detur. qui hominis vo
luntatem bonam et preparat adiuvandam.
et adiuvat preparatam. volentem prevenit ut
velit. volentem subsequitur ne frustra velit.

Aug.

Aug. ad sixtum.

Aug. contra iulianum hereticum.

Aug. ad paulinum.

Aug. enchiridion.

Aug.

In eodem.

Aug.

In eodem.

accusatio sit adversus electos dei quos prescivit ad vitam. Utique nullius accusatio illis nocet. iniustus autem diaboli accusatio dicitur. sic nullius nocet. quia necesse ... non ... Deus non vult. quia ipse est qui iustificat. id est nunquid vult accusare suos. non. id est nullus accuset. Quis est qui condempnet. id est quis possit inferre mortem. nullus potest inferre qui vetitus sit. ... Nunquid Christus Ihesus qui mortuus est pro nobis. vult damnare. dico mortuus. immo qui et resurrexit. quasi magis est ut nos resurgamus. Qui. id est quasi maximum est ad dexteram dei. id est equalis patri. scilicet in honore quo dictum est patris. Vel ad dexteram patris. id est in potioribus bonis dei. qui et mediator ... dominum et homines. interpellat pro nobis non voce sed miseratione. id est representatione humanitatis, dominum cotidie hominem quem assumpsit ... generis mortis quam pro nobis sustinuit. ... ut nostri misereatur cum postulat. Cum tantus sit ... Quis ergo nos separabit a caritate dei. Quasi dicit ... separabit nos ... scilicet separabit nos. Tribulatio. id est corporis afflictio. an angustia. id est anxietas. an persecutio que est de loco ad locum. an fames. id est penuria cibi. an nuditas. id est penuria vestium. an periculum. id est apparatus mortis. an gladius. scilicet ipsa mors. nil unquam eorum separabit. Sicut scriptum est in psalmo ... Quia mortificamur ... propter te. id est quia tu inseparabiliter ... mortificamur dico tota die. id est tota vita. Vel aliter. sicut scriptum est. quasi aliquis diceret cur ista ... nos ... mala. respondet. Utique ... sunt mala sed nobis. sicut scriptum est. quia propter te mortificamur ... quia ... propter ... non ... corona martirii ... pena ... simul erant ... impena ... nos passi sunt ... ut et nos propter ipsum patiamur ... estimati sumus sicut oves occisionis ... Sed in his omnibus scilicet tribulationibus ... superamus. id est superiores efficimur ... propter eum qui dilexit nos ... superamus dico ... Certus sum enim ... neque mors ... neque vita ... separabit me a deo. neque angeli ... minor ordo. neque principatus. scilicet mediocris

Deus qui iustificat, quis est qui condempnet? Christus Ihesus qui mortuus est, immo qui et resurrexit, qui est ad dexteram dei, qui etiam interpellat pro nobis. **Q**uis ergo separabit nos a caritate Christi? **T**ribulatio an angustia an persecutio an fames an nuditas an periculum an gladius? **S**icut scriptum est: **Q**uia propter te mortificamur tota die, estimati sumus ut oves occisionis. **S**ed in his omnibus superamus propter eum qui dilexit nos. **C**ertus sum enim quia neque mors neque vita neque angeli neque principatus neque virtutes neque instantia neque futura.

ordo. neque virtutes scilicet maior ordo qui in miracula facit. hi tamen ordines acceperunt de malis angelis. Vel de bonis si fieri posset. neque instantia scilicet presentia bona vel mala. neque fortitudo. id est violentia alicuius. neque altitudo humane potestatis. vel elevatio sathane scilicet si diabolus in altitudine se nobis ostendat sub ornatu fallaciis patris sui ad seducendos nos. neque profundum. id est sapientia alicuius. vel neque profundum. id est si diabolus ostenderet infernum et minetur precipitium. Vel neque altitudo neque profundum. id est neque prospera neque adversa. Unde Salomon ait: Divitias et paupertatem ne dederis mihi, ne repletus ... vel paupertate ... Aug. ... altitudine ... necessitate ... Achaz in Ysaia qui nolebat petere a domino signum neque in alto neque in profundo ... qui neque elatus fuit potestate ... neque turbatus ... signum in alto vel in profundo ne ille vel regia potestate extolleretur vel ... sic ... pro bello assiriorum. neque creatura alia. id est nova ... nam ... equi ... magi Pharaonis ... poterit nos separare a caritate dei que est ... omnibus melior ... nulla res ab ea caritate nos separat ... non solum melius sed ... hoc bono potest. Id ipsum enim quod diligimus deum mori non potest. nisi dum quis non diligit deum. cum mors ipsa est non diligere deum. quod nichil aliud est quam ei quicquam in diligendo preponere. Caritas igitur dei hic dicta est virtus. que animi nostri rectissima affectio est. que coniungit nos deo. que caritas est nobis. non quidem a nobis. sed in Christo Ihesu domino nostro. id est a Christo. Vel caritas dei dicitur qua deus diligit nos. a qua non separantur. nisi qui a deo dividuntur. que caritas nobis est ostensa in Christo Ihesu domino nostro. Deus enim karitatem suam in Christo nobis ostendit. quem pro nobis tradidit. Sequitur. Veritatem dico. Quia contra iudeos superius visus est loqui. qui ex lege iustificari se putant. ne novum et affectum suum circa eos ostendit quem

Margin notes: i. ut noceat dei ... · Amb. · Amb. · Aug. de sermone de nativitate · Amo. · Amb. · Amb. · Aug. · Amb. · Aug. · Amb. · Aug.

quod iurando firmat ut firmius credatur. ac si
dolet gentis sue secundum carnem infidelitate. Et pro ea
ei quod aspere locutus sit contra iudeos. Sed autem sunt ex
dilectione non ex inimicitia. Veritatem et
dico in Christo non mentior. in aliquo parte possit. in Christo
Iesu conscientia mea mihi perhibente testimonium.
et si vos non creditis conscientia dico fundata in spiritu
sancto quod in ipso spiritu testis est de hoc s. quoniam mihi est magna
tristicia i. stupor mentis et continuus dolor est
cordi meo. non superficialis sed intimo cordis. Vnde est
dolor. Pro fratribus meis i. iudeis a Christo errantibus
hoc intime doleo. quia adeo quod optabam ego ipse esse
anathema i. separari a Christo pro eisdem fratribus meis. i.
si si possem vellem ad horam vel in hac vita vel per
mortem separari a Christo ut fratres mei crederent. de-
rende quod optabam autem non opto. quia scit tale.
i. tam honestum votum nullo procedente merito.
non posse separari a Christo. tamen affectum et dilectionem
circa illos ostendit. de quibus multa preconia
consequenter enumerat. ut omnibus per eis dolorem mani-
festat. quia non recipiendo salvatorem progenitorum
patrum et promissiones perdiderunt peiores et gentibus
effecti. quos prius abhominabantur. Sed perpensa magni-
tudine dignitatis quam perdidisse quam non habuisse. deinde
se intimo dolere ostendens subdens. qui sunt cognati
mei secundum carnem et ideo amplius miserandi. qui sunt
israhelite in. sed bonos vel genere. sed omnes ipsi
sunt. quorum est adoptio filiorum dei. i. ad quos pertinet
adoptio. quia olim fuerunt adoptati filii. et gloria.
quia dicebantur populus peculiaris dei. Vel illi est eis
gloria per miracula que fuerunt. et testamentum novum
et legis latio. s. quod veteris lex per signum ferret.
et obsequium i. cultus unius dei. et quorum promissa sunt.
s. quibus promissiones facte sunt. Quorum sunt
patres. Ecce laus a parentibus. deinde subdit.
laus a posterioribus cum ait. ex quibus Christus est secundum carnem
hoc est quod in psalmo dicit. homo natus est in ea. qui Christus ipse
et si secundum carnem sit natus de patribus. tamen est benedictus
super omnia deus in secula. Vnde in eodem psalmo dicitur.
fundavit eam altissimus. amen. q. verum est quod ipse
est deus. Sequitur. Non autem quod exciderit vel non
quin exciderit. Certe dolebat apostolus de iudeis conso-
latur dolorem suum. inveniens scriptum non omnes
esse salvandos. Sed tamen similes ysaac ut illis
solus condoleat. qui non credidit. posse tamen credere de
quibus non est valde condolendum. quia non sunt predestinati
ad vitam. Quasi diceret. plangat eum. qui olim moni-

neque fortitudo neque
altitudo neque profun-
dum neque creatura alia
poterit nos separare a
caritate dei que est in Christo
Iesu domino nostro. Veri-
tatem dico in Christo non men-
tior testimonium mihi
perhibente conscientia mea
in spiritu sancto quoniam tristicia
mihi est magna et continuus
dolor cordi meo. Op-
tabam enim ipse ego ana-
thema esse a Christo pro fratribus
meis qui sunt cognati
mei secundum carnem qui
sunt israhelite quorum adop-
tio est filiorum dei et gloria
et testamentum et legis latio
et obsequium et promissa. Quorum
patres sunt ex quibus Christus secundum car-
nem qui est super omnia deus benedi-
ctus in secula amen. Non
autem quod exciderit verbum dei.

habet. Hos namque olim deus non salvandos decre-
vit. prescius non personarum acceptor. et iustum et dampna-
vit. quamvis peccet. et illis in corona atque in vita s;
prescia distinctum habet. quod tunc cuique sit suum volun-
tas. ex quo dampnavit vel coronavit. quod iudei non credidit
in salvatorem. unde mihi dolor est. s. hoc est in quo quod deus dixit
fuisse. ut non omnes filii carnis sunt semen habiti
s. qui fidem habent per quod natus est ysaac. et si iudei non credit.
Non autem ideo mirum est. quod exciderit verbum dei. Vel non autem ideo
exciderit verbum dei. i. non irrita est facta promissio dei. et si non
omnes salvi sunt. quamvis et quidam ex eis erraverunt
tamen illi qui sunt in israhele salvantur ut promissum erat.
et hoc est quod ait non enim omnes. quod ubi non est impleta pro-
missio. et si non omnes sunt salvi. quia non omnes qui ex
israhel sunt secundum carnem. hii sunt israhelite. i. ad israhel vere per-
tinentes. neque et quod sunt semen abrahe secundum carnem
hii sunt filii. i. heredes abrahe. In hiis ostendit
quod sola gratia non genus facit filios dei. dicitur ab illo loco.
Veritatem dico. quantum gratia confirmatur sic. apostolus superius
ostendit dicens. nil eum posse dividere a Christo. sed ne non quantum
reverterentur omnium Christo ecclesia prosequebantur. et dolorem expo-
nit. In quo digna commendatur. quod enim nil potest me separare a
Christo s. olim fui ego separatus. unde nunc doleo quod iuramento
firmat dicens. Veritatem dico in Christo non mentior. in alio
quo possit. in Christo Iesu testimonium perhibente conscientia mea fundata
in spiritu sancto. eo quod certificante de hoc. quoniam tristicia mihi est magna
i. stupor mentis et continuus dolor i. compunctio est cor-
di. de malis que prius feci. et sic ipsa mala iam in bonum con-
vertuntur. et intimo doleo. quia multum peccavi. Opta-
bam enim ego. quoniam fui apostolus esse anathema i. separatio
aliorum a Christo. Anathema enim dicitur separatio et separatus
et hoc pro fratribus meis i. pro iudeis qui sunt fratres in lege. quorum legem
volebam defendere. Vel pro fratribus meis i. pro his reprehendens
a Christo qui mihi sunt fratres in fide. qui et sunt cognati mei s. carne et ma-
gnum peccabam. Qui sunt israhelite in quo est adoptio filii dei.
i. ad quos pertinet et cetera. sicut superius exposita sunt percurre
usque ibi amen. quasi quod hunc titulum olim contradicebam. in con-
firmo. Nunc autem et cetera. Dixi quod promissio eterne he-
reditatis facta est iudeis. s. quia ipsi ex
magna parte non crediderunt. videbatur quod
verbum dei non esset impletum. ad quod respondet. quia
et si in quibusdam non est impletum. in aliis tamen im-
pletum est. et in gentibus credentibus qui sunt in
filii abrahe. quod erraverunt iudei. s. non
ideo exciderit verbum dei. i. non ideo inexpleta fu-
it promissio. Nam verbum dei excidere est pro-
missa non implere. Vere non excidit

dimb.

dimb.

diig.

dimo.

i. ut noceat electis dei

i. ut noceat de his dei

accusatio sit adversus electos dei. quos prescivit
ad vitam. Utique nullius accusatio illis nocet.
nisi autem diaboli accusatio dicitur. nec nullis nocet.
quia necesse non alius. alius non est. Deus non vult. quia
ipse est qui iustificat. Sed numquid Christus vult accusa
re suos. non. id est nullus accuset. quis est qui condempnet.
i. quis possit inferre mortem. nullus potest inferre
qui nichil solus non est. possit. si non vult. Numquid
Christus Ihesus qui mortuus est pro illis. vult dampnare
dico mortuus. immo qui et resurrexit. quasi maius est ut
et nos resurgamus. Qui. id est quia maximum est ad
dexteram dei. i. equalis patri. sed in honore quod dictum est.
patri. Vel ad dexteram patris. i. in potioribus bo
nis dei. qui in mediis inter deum et homines. interpellat
pro nobis non voce sed miseratione. representatione huma
nitatis domini cotidie hominem quem assumpsit. et igne gen
mortis. quia pro nobis sustinuit. vultum patri of
ferens ut nostri misereatur cui postulando eum tamen
sit non potest. conceptum. quis ergo. quia id est pro dicta sunt nobis a
deo. Quis ergo nos separabit a caritate dei. numquid
separabit nos hec adversa. sed separabit nos. Tribu
latio. i. corporis afflictio. an angustia. i. mentis an
xietas. an persecutio. que est de loco ad locum. an fa
mes. i. penuria cibi. an nuditas. i. penuria
vestium. an periculum. i. agon mortis. an gladius.
sed ipsa mors. nullum utique eorum separabit. Sicut scrip
tum est in psalmo. huius sententie. Quia mortificamur
varis tormentis. Et propter te. i. quia tibi inseparabiliter he
remus. mortificamur dico. tota die. i. tota vita. Vel
aliter. sicut scriptum est. quasi aliquis diceret. cur ista cum tamen
nos. sunt ne nobis hec mala. respondet. utique ista
mala sunt nobis. sicut scriptum est. quia propter te mortifi
camur tota die. Nota quod ait. propter te. per hoc enim notatur sine
qua corona martirii non redditur. quoniam martirem non facit
pena. sed causa. nam et rei cum Christo passi sunt. quibus similis erat
Christus in pena. sed dissimilis in causa. quia propter nos passus est
ut et nos propter ipsum patiamur. et in utroque causa sua. sed propter
nos et nostra propter ipsum consulturum est nobis. sequitur. estimati
sumus. sed in respectu mundi. ut oves occisionis. quasi sed
non perfecte. non occise. Licet hec mala sint nobis. Sed in his omnibus
sed tribulationibus ceterisque positi superamus. i. superio
res efficimur. et hoc non propter nos. sed propter eum qui dilexit nos. cuius
beneficium superat predicta. Superamus dico et vere. Cer
tus sum enim ex promissione dei dicentis. non te deseram. ne
que derelinquam. quia neque mors que inimica est. neque
neque vita. promissa separabit me a deo. neque an
geli. i. minor ordo. neque principatus. sed mediocris

Deus est qui iustificat. quis
est qui condempnet. Xpistus
Ihesus qui mortuus est immo
qui et resurrexit. qui est ad
dexteram dei. qui et inter
pellat pro nobis. Quis
ergo separabit nos a ca
ritate Xpisti. Tribulatio
an angustia. an per
secutio. an fames. an
nuditas. an periculum.
an gladius. Sicut scrip
tum est. Quia propter te
tota die mortificamur
estimati sumus ut
oves occisionis.
Sed in his omnibus sup
eramus propter eum qui dilexit
nos. Certus sum enim
quia neque mors. neque
vita. neque angeli. ne
que principatus. neque
virtutes. neque in
stantia. neque futura.

ordo. neque virtutes. sed maior ordo. qui in mi
raculis faciendis. Hos autem ordines accepimus de ma
lis angelis. Vel de bonis si fieri possit. neque insta
ntia. sed presentia bona vel mala. neque fortitu
do. i. violentia alicuius. neque altitudo. huma
ne potestatis. vel elevatio sathane. sed si dia
bolus in altitudine se nobis ostendat. sub
ornatu fallacie. pacis sue. ad seducendos nos.
neque profundum. i. sapientia alicuius. vel neque profundum. i.
si diabolus monstret infernum. et minetur precipi
tium. vel neque altitudo. neque profundum. i. neque prospera. neque adver
sa. Unde Salomon ait. Divitias et paupertates
ne dederis michi. ne repletus mendax fiam vel paupertate
compulsus periurem nomen dei mei. Contra vero per
cant altitudine. multi necessitate. contra hec
preponitur Achaz in Ysaia. qui nolebat petere a
domino signum. neque in alto. neque in profundo. teme
ritatem. quia neque elatus fuit potestate quam cepit
erat pater non turbatus deiectione mortis. quod est
signum in alto. in profundo. nec ille vel regia pote
state extolleretur. vel erumpna turbaretur. sicut
tur pro bello assiriorum. neque creatura quelibet alia.
a predictis vel alia. i. nova. sed quam narratur facta. ut
equos bipedes. si fiat ut fecerunt Iannes et Mambres. qui
fuerunt magi pharaonis. vel unicornes. istorum po
terit nos separare a caritate dei. que cum diligimus
quia omnibus melior deus est. Si igitur nulla res ab eius ca
ritate nos separat. quod deo non solum melius. sed et certi
hoc bono potest. Id ipsum [illegible]
ligimus deum [illegible]
quis non diligit deum [illegible]
diligere deum. quod [illegible]
ei quicquam in diligendo preponere. Cari
tas igitur dei. hic dicta est virtus. que
animi nostri rectissima affectio est.
que coniungit nos deo. que caritas est
nobis. non quidem a nobis. sed in Christo
Ihesu domino nostro. i. a Christo. Vel caritas
dei dicitur qua deus diligit nos. a qua non
separatur. nisi qui a deo dividitur. que
caritas nobis est ostensa. in Christo Ihesu domino
nostro. Deus enim caritatem suam in Christo
nobis ostendit. quem pro nobis tradidit
Sequitur. Veritatem dico. Quia contra
iudeos superius usus est loqui. qui
ex lege iustificari se putant. ne non
et affectum suum circa eos ostendit.

Amb.

Amb.

Aug. de sermone de natalitate

Amb.

Amb.

Amb.

Aug.

Amb.

Aug.

Amb.

Aug.

IX

quod iurando firmat ut firmius credatur. ac per hoc dolet gentem suam secundum carnem beneficio christi privari. quia aperte locutus sum contra iudeos. hec autem sunt ex dilectione non ex inimicitia. Veritatem etc. dico non mentior. in aliqua parte positus in christo ihesu conscientia mea mihi perhibente testimonium. et si vos non creditis conscientia dico fundata in spiritu sancto. quia et ipse spiritus testis est de hoc. s. quoniam tristitia est magna. i. stupor mentis. et continuus dolor est cordi meo. non superficie sed intimo cordis. Quis est dolor? Pro fratribus meis. i. videns a christo ... [illegible]

neque fortitudo neque altitudo neque profundum neque creatura alia poterit nos separare a caritate dei que est in christo ihesu domino nostro. Veritatem dico in christo non mentior testimonium mihi perhibente conscientia mea [illegible] ... testamentum. et legislatio et obsequium et promissa. Quorum patres sunt ex quibus christus secundum carnem qui est super omnia deus benedictus in secula amen. Non autem quod exciderit verbum dei.

habet. Hos namque olim deus non salvandos decrevit. ... [illegible]

Amb.

Amb.

Aug.

Aimo.

i. ut noceat de his dei

accusatio sit ad uindictam electos dei. quos presciuit ad uitam. Utique nullius accusatio illis nocet. Iustis autem diaboli accusatio dei non nocet, ut nullis nocet quia nec deus. non alius, alius non, non potest. Deus non uult, quia ipse est qui iustificat. Si nunquid ergo uult accusare suos? non. uel nullus accuset. Quis est qui condempnet? i. quis possit inferre mortem. nullus potuit inferre qui uicit. solus enim christus posset, sed non uult. Nunquid christus ihesus qui mortuus est pro illis. uult dampnare dico mortuus, immo qui et resurrexit. quo maius est, ut et nos resurgamus. qui etiam quod maximum est ad dexteram dei. i. equalis patri. s. in honore quo dictum est patris. Vel ad dexteram patris. i. in potioribus bonis dei. qui etiam in medio uiuit deum et homines. interpellat pro nobis non uoce, sed miseratione. in representatione humanitatis. deum cotidie hominem quem assumpsit. et genere mortis. quam pro nobis sustinuit. uultum patrino offert. ut nostri misereatur. cum postulando. cum tantus sit nobis propitius. quis ergo. i. cum hec predicta sint nobis a deo. Quis ergo nos separabit a caritate dei? Nunquid separabit nos hec aduersa? s. separabit nos. Tribulatio. i. corporis afflictio. an angustia. i. mentis anxietas. an persecutio. que est de loco ad locum. an fames. i. penuria cibi. an nuditas. i. penuria uestium. an periculum. i. apparatus mortis. an gladius. s. ipsa mors. nil horum separabit. Sicut scriptum est in psalmo. his uerbis. Quia mortificamur. uariis tormentis. propter te. i. quia tibi inseparabiliter herentes. mortificamur dico. tota die. i. tota uita. Vel aliter. sicut scriptum est. quasi aliquis diceret. cur ista contemnitis? fuit ne nobis hec mala. respondet. utique et sunt mala sed nobis. sicut scriptum est. quia propter te mortificamur tota die. Nota quia ait. propter te. per hoc enim notatur fuit quod corona martirii non redditur. quarum causa non facit pena. s. causa. nam et uere est christus passus est. quibus similiter erat et in pena. s. dissimilis in causa. quia propter nos passus est. ut et nos propter ipsum patiamur. et in utroque causa sua. s. propter nos. et uita propter ipsum consultum est nobis. sequitur. estimati sumus. s. in respectu mundi. ut oues occisionis. quia s. non presentem non occisi. Sed in his omnibus. s. tribulationibus. tortoribusque positi. superamus. i. superiores efficimur. et hoc non per nos. s. propter eum qui dilexit nos. cum beneficium superat predicta. Superamus dico et certus sum enim. ex promissione dei dicentis. non te deseram. neque derelinquam. quia neque mors quam inmittunt. neque uita. promissa separabit me a deo. neque angeli. minor ordo. neque principatus. s. mediocris

Deus qui iustificat, quis est qui condempnet? Christus Ihesus qui mortuus est, immo qui et resurrexit, qui est ad dexteram dei, qui etiam interpellat pro nobis. Quis ergo separabit nos a caritate Christi? Tribulatio an angustia, an persecutio, an fames, an nuditas, an periculum, an gladius? Sicut scriptum est: Quia propter te mortificamur tota die, estimati sumus ut oues occisionis. Sed in his omnibus superamus propter eum qui dilexit nos. Certus sum enim quia neque mors neque uita neque angeli neque principatus neque uirtutes neque instantia neque futura.

ordo. neque uirtutes. s. maior ordo. quia in miracula facit. hec autem ordines acceperunt de malis angelis. Vel de bonis si fieri posset. neque instantia. s. presentia bona uel mala. neque fortitudo. i. uiolentia alicuius. neque altitudo. humane potestatis uel eleuatio sathane. s. si diabolus in altitudine se nobis ostendat. sub ornatu fallacis pacis sue. ad seducendos nos. neque profundum. i. sapientia alicuius. uel neque profundum. i. si diabolus nos ostenderet infernum et minetur precipitium. uel neque al. ne. p. i. neque prospera. neque aduersa. Unde salomon ait. Diuitias et paupertates ne dederis mihi. ne repletus mendax fiam. uel paupertate compulsus furer nomen dei mei. Vel altitudo et per in... cant altitudine. multa necessitate. contra hec respondit achaz in ysaia. qui nolebat petere a domino signum. neque in alto. neque in profundo tenendum de te. quia neque elatus fuit potestate qua equalis erat patri. nec turbatus deiectione mortis. quod est signum in alto. in profundo. ne ille uel regia potestate extolleretur. uel erumpna turbaretur. sicut tunc erat pro bello assiriorum. neque creatura. que sub his alia a predictis uel alia. i. noua. s. que natura facta. ut equos. byphes. si fiat ut fecerunt iannes et mambres. qui fuerunt magi pharaonis. nulla harum istorum. poterit nos separare a caritate dei. quam cum diligimus quia omnibus melior deus est. Si ergo nulla res ab ea caritate nos separat. quod deus non solum melius. sed et in certo hoc bono potest. Id ipsum enim quod diligimus deum mori non potest. nisi dum quis non diligit deum. cum mors ipsa est non diligere deum. quod nichil aliud est. quam ei quicquam in diligendo preponere. Caritas igitur dei. hic dicta est uirtus. que animi nostri rectissima affectio est. que coniungit nos deo. que caritas est nobis. non quidem a nobis. sed in christo ihesu domino nostro. i. a christo. Vel caritatem dei dicit qua deus diligit nos. a qua non separatur. nisi qui a deo diuiditur. que caritas nobis est ostensa. in christo ihesu domino nostro. Deus enim karitatem suam in christo nobis ostendit. quem pro nobis tradidit. Sequitur. Veritatem dico. Quia contra iudeos superius uisus est loqui. qui ex lege iustificari se putant. nunc nomen et affectum suum circa eos ostendit quod

Amb.

Amb.

Aug. de sermone de natiuitate.

Amb.

Amb.

Amb.

Aug.

quod iuramento firmat ut firmius credatur. Ac per hoc dolet gentem suam secundum carnem beneficio christi privari, quia asperius locutus fuit contra iudeos. Hanc autem fuit ex dilectione non ex iniuria. Veritatem et cetera. dico in christo non mentior. In aliqua parte posuit in christo ihesu. conscientia mea mihi perhibente testimonium. et si vos non creditis conscientia dico fundata in spiritu sancto, quia et ipse spiritus testis est de hoc, scilicet quoniam tristicia mihi est magna, id est super omnes tristicias, et continuus dolor est cordi meo, non superficietenus sed intimo cordis. Unde est dolor? Pro fratribus meis, id est iudeis a christo errantibus, et inde doleo, quia adeo quod optabam ego ipse esse anathema, id est separari a christo pro eisdem fratribus meis, id est si fieri posset, vellem ad horam vel in hac vita vel post mortem separari a christo, ut fratres mei crederent. Ardente quod optabam ait, non opto, quia scit tale, id est tam honestum votum nullo precedente merito non posse separari a christo. Tamen affectum et dilectionem circa illos ostendit. De quibus multa precedentia consequenter enumerat, ut omnibus per eis dolorem mentiatur, quia non recipiendo salvatorem progenitum patrum et promissionis perdiderunt priores et gentibus facti quos prius abhominabantur. Perpensi enim tantum est dignitatem perdidisse quam non habuisse. Deinde se nimio dolore ostendendo subdens: qui sunt cognati mei secundum carnem et in eo amplius nunc adiungit, qui sunt israhelite, non solum secundum bonos vel genere, sed omnes ipsi sunt. quorum est adoptio filiorum dei, id est ad quos pertinet adoptio, quia olim fuerunt adoptati filii. et gloria, quia dicebantur populus peculiaris dei. Vel unde est eis gloria per miracula que facta sunt. et testamentum novum et legis latio, scilicet quod necesse lex per Moysen ferret. et obsequium, id est cultus unius dei. et quorum promissa sunt, scilicet quibus promissiones facte sunt. Quorum sunt patres. Ecce laus a patribus. Deinde subdit laus a posterioribus cum ait: ex quibus christus est secundum carnem. Hoc est quod in psalmo dicitur: Homo natus est in ea. Qui christus ipse et si secundum carnem sit natus de patribus, tamen est benedictus super omnia deus in secula. Unde in eodem psalmo dicitur: fundavit eam altissimus. amen, quasi verum est quod ipse est deus. Sequitur: Non autem tamquam exciderit, vel non quam exciderit. Tantum dolebat apostolus de iudeis, consolatur dolorem suum, inveniens scriptum non omnes esse salvandos, sed tantum similes ysaac, ut ille solus condoleat qui non crediderunt posse tamen credere, de quibus non est valde condolendum, quia non sunt predestinati ad vitam. Vel si plangat eum qui olim mortuus

neque fortitudo neque altitudo neque profundum neque creatura alia poterit nos separare a caritate dei que est in christo ihesu domino nostro. Veritatem dico in christo non mentior testimonium mihi perhibente conscientia mea in spiritu sancto quoniam tristicia mihi est magna et continuus dolor cordi meo. Optabam enim ipse ego anathema esse a christo pro fratribus meis qui sunt cognati mei secundum carnem qui sunt israhelite quorum adoptio est filiorum dei et gloria et testamentum et legis latio et obsequium et promissa. Quorum patres et ex quibus christus secundum carnem qui est super omnia deus benedictus in secula amen. Non autem quod exciderit verbum dei.

habetur. Hos namque olim deus non salvandos decreverat, prescientia non personarum acceptor. Nullum enim dampnat antequam peccet, nullum coronat antequam vincat. Sed prescientia distinctionem habet, quos futuros cuique sit futura voluntas, ex qua dampnet vel coronet. Quia iudei non crediderunt in salvatorem, unde mihi dolor est. Sed hoc est iniquitas, quasi deus dixit futurum, ut non omnes filii carnis sunt semen habrahe, sed qui fidem imitantur patris, quia natus est ysaac. Et si iudei non credunt, non autem ideo nunc est quod exciderit verbum dei. Vel non autem ideo exciderit verbum dei, id est non irrita est facta promissio dei, et si non omnes salvi sunt, quoniam enim quidam ex eis erunt, unde illi qui sunt in israhel salvantur ut promissum erat. Et ideo est quasi ait: Non enim omnes, quasi vere non est impleta promissio, et si non omnes sunt salvi, quia non omnes qui ex israhel sunt secundum carnem, hii sunt israhelite, id est ad israhel vere pertinentes. Neque enim qui sunt semen abrahe secundum carnem, hii sunt filii, id est heredes abrahe. In hiis ostendit quod sola gratia non genus facit filios dei. Dicitur ab illo loco: Veritatem dico. Quare gratia confirmat sic. Apostolus superius ostendit dicens nullum posse dividere a christo, et ne inquirentes preterirent omnes christi ecclesiam persequebantur, et dolore exponit. Iniqui dei gratia commendatur, quasi tamen nullus potest me separare a christo, sed olim fui ego separatus. Unde nunc doleo, quod iuramento firmat dicens: Veritatem dico in christo non mentior. In aliquo posuit in christo ihesu. testimonium perhibente conscientia mea fundata in spiritu sancto, eodem contestante de hoc, quoniam tristicia mihi est magna, id est super omnes tristicias, et continuus dolor, id est compunctio, est cordi meo, de malis que prius feci. Et sic ipsa mala tamen in bonum ei vertuntur, et nimio doleo quia tantum peccavi. Optabam enim ego ipse, quando non fui apostolus, esse anathema, id est separatio aliorum a christo. Anathema enim dicitur separatio vel separans, et ipse pro fratribus meis, id est pro iudeis qui sunt fratres in lege, quorum legem volebam defendere. Vel pro fratribus meis, id est pro his reprehendendis a christo qui non sunt fratres in fide, qui et sunt cognati mei secundum carnem, et in magnum peccabam. Qui sunt israhelite et cetera. quorum est adoptio filii dei, id est ad quos pertinet, et cetera, sicut superius exposita sunt, percurre usque ibi amen, quasi quod hunc verum olim contradicebam nunc confirmo. Nunc autem et cetera. Dixi quod promissio eterne hereditatis facta est iudeis, sed quia ipsi ex magna parte non crediderunt, videbatur verbum dei non esse impletum. Ad quod respondet: quia et si in quibusdam non est impletum, in aliis tamen impletum est, et in gentibus credentibus qui sunt veri filii abrahe, quam erraverunt iudei. Sed non ideo excidit verbum dei, id est non ideo inexpleta fuit promissio. Nam verbum dei excidere est promissa non implere. Vere non excidit

Amb.

Capitulum 9 IX

Amb.

Aug.

Amb.

Aug. ad probandum mandatum dei.
sunt de re inenarrabili. qui enim non narratur
quam desiderat, quod ignorat. Sed tamen omnino non ignorat. Nam
si penitus ignoraret, non desideraret, et rursus si iam
Aug. de bono perseuerantiae
uideret, gemitibus non quereret. Et sciendum quod secundum eandem
locutionis figuram qua dicit apostolus a domino: Spiritus loquitur
Aug. contra manicheos.
in nobis, ait hic apostolus: Spiritus postulat gemitibus, id est non
spiritus sanctus gemit, quasi indigeat, uel angustias pati
atur, sed quia ipse nos monet ad orandum et gemendum, et eo
Aug. ad Sixtum.
ipso monente nos facere, ipse facere dicitur. Itaque
dictum est spiritus postulat, non quasi aliena in spiritu sancto sit indigentia,
sed quia nos postulare facit, nobisque interpellandi et gemendi
Idem
inspirat affectum. Diuinitus quoque spiritus sanctus hic expres
Aug. in epistola
sus est. Karitas enim quae per spiritum facta est in nobis, ipsa ge
mit, ipsa orat. Contra hanc aures claudere non nouit,
Aug. in Iohannem.
qui illam dedit. Non ergo sic est intelligendum quod hic ait ut esti
memus spiritum sanctum qui in trinitate incommutabilis deus est
cum patre et filio, ita interpellare pro sanctis tamquam aliquis qui
non sit deus, sed dictum est postulat pro sanctis, quia postulare facit
sanctos. Non enim spiritus sanctus in semet ipso in sua est trinitate
sibi gemit, sed in nobis, quia gemere nos facit. Hic gemitus
Aug. contra Maximinum.
columbe est. Hoc modo locutionis dictum est: Temptat uos deus ut
ut sciat si diligitis eum, id est ut scire uos faciat. Hoc
locutionis tropo dicitur frigus pigrum, quia pigros facit, et dies lae
tus uel tristis, quia letos uel tristes facit. Similiter de die illa dicitur
filius non scire, quia non facit nos scire. Hoc etiam modo locutionis di
xit deus ad Abraham: Nunc cognoui quod timeas deum, id est cogno
Aug. contra Maximinum.
scere feci. Item ad hoc quod alibi ait apostolus: Nunc autem cognosce
tes deum, immo cogniti a deo. Ita dictum est ut intelli
gamus deum in nobis fecisse cognitionem suam. Quod enim est
quod ait cogniti estis a deo, id est cognitores suos uos fa
cere est. Facit enim nos dicitur cognoscere se, tamen dicimur cogniti ab
eo. Quod omnia sic debere intelligi docet apostolus. Qui cum quodam
loco dicat: Misit spiritum clamantem abba pater, et alibi,
quasi hoc exponens ait: In quo clamamus abba pater. Sic
itaque et hic aperiens qualiter adiuuet infirmitatem
Aug. ad Sixtum.
nostram ait: Spiritus postulat pro nobis gemitibus etc. Et sciendum quod aliter
adiuuat nondum inhabitans, aliter adiuuat in
habitans. Nam nondum inhabitans adiuuat ut sint
fideles. Inhabitans adiuuat iam fideles. Sequitur.
Qui autem, quasi spiritus facit postulare, id est impetrare, id est facit
impetrare, quia non solum postulat sed et impetrat, ideo spiritus, qui scru
tatur corda, ut sciat gemitus inenarrabiles, scit, id est
approbat et implet quid desideret, id est quid desiderare facit,
quia postulat pro sanctis, id est loco sanctorum, id est sanctos facit postulare, quod est secundum
deum, id est quod deus uult. Scrutari autem dicitur spiritus corda, non
quasi quaerens quod nesciat, sed quia nihil est occultum quod non sciat.
Scimus autem, quasi non solum hoc facit spiritus quod praedictum est, sed

ipse spiritus postu
lat pro nobis
gemitibus in
enarrabilibus.
Qui autem scru
tatur corda,
scit quid desi
deret spiritus, quia
secundum deum po
stulat pro sanctis.
Scimus autem
quoniam diligenti
bus deum omnia
cooperantur in
bonum his qui
secundum proposi
tum uocati sunt
sancti. Nam quos
praesciuit et prae
destinauit
conformes fieri
imaginis filii eius

et ideo spiritus facit omnia uenire in bonum, prospera uel aduersa di
ligentibus deum. Hoc autem scimus nos maiores et docto
res, quorum auctoritati credendum est. Hoc, scilicet, scimus quoniam
per spiritum sanctum omnia cooperantur in bonum, uel procedit. In unum
bonum, uel spiritus sanctus cooperatur. Alia littera: Omnia in unum bonum
quibus diligentibus deum seruando mandata et perseue
rando usque in finem. Unde subdit: his, et est quasi diceret: non tan
dem in his omnia cooperantur in bonum quia ita ait: his scilicet qui
sunt uocati per praedicatores uel interius. Sancti, id est ad sanctitatem,
et hi non per merita sua, sed secundum propositum dei, id est secundum praescien
tiam et praedestinationem dei. Quasi quod uocati sunt non aliunde est
quam a praedestinatione dei; et inde est quod omnia cooperantur in
bonum, non ex meritis eorum. Talibus omnia cooperantur in bonum.
Tales enim omnis consolatur prosperis et exercet aduersis. Etiam
per ipsorum infirmitatem exercet humilitatis afflictione
parata. Contritione, sapientia, odio, beniuolentia, et usque
adeo talibus deus omnia cooperatur in bonum, ut si qui horum
deuiant et exorbitant, etiam hoc ipsum eis faciat proficere in
bonum, quia humiliores redeunt atque doctiores. Discunt
enim cum tremore se exultare debere, non se arrogando
tamquam de sua uirtute fiduciam habent permanendi.
Unde: Seruite domino in timore etc. Et alibi: Noli altum sa
pere. Quamuis ergo ipsa mors carnis de peccato primi
hominis originaliter uenerit, tamen bonum eius usus gloriosissimos
martyres facit. Ideo quia non solum ipsa, sed et omnia huius seculi mala
labores dolores quae hominum quamquam de peccatis et maxime
de originalis peccati meritis uenerint, quo facta est ipsa
uita uinculo mortis obstricta, tamen etiam remissis peccatis
remanere debuerunt, ut homo cum quibus pro ueritate certa
ret, et unde exerceretur uirtus fidelium, ut nouus homo inter haec
mala nouo seculo pararet miseriam quam merito uita ista
dampnata sapienter tolerans et quae finiret prudenter
gratulans, perferret. Ergo ista mala quae fideles pie perferunt uel ad
delenda peccata uel ad exercendam probandamque iustitiam
uel ad demonstrandam huius uitae miseriam. Deinde exponens
qui sunt qui uocentur secundum propositum subdit. Nam quos praesci
uit, quasi uere omnia cooperantur in bonum, quia praesciuit et praedesti
nauit, et est et hic est. Nam deus praedestinauit, id est per appositionem
gratiae praeparauit ut uerbo praedicationis crederent illos quos praesci
uit, id est longe ante praenouit. Hoc est propositum de quo dixit secundum
propositum uocati. Praesciuit dico fieri conformes, id est in pari
tate uitae, non in ipsa similitudine, cuius conformes, imaginis
filii eius, id est filii qui est ymago patris, in se quaeque idem
cum patre. Unde dicit: Qui uidet me uidet et patrem. Et nota quod in hoc loco accipitur
hic praedestinatio secundum quod expositum est, accipitur enim de praescientia, sed pro gratiae appositione
pro qua praeparantur ad recipiendum uerbum. Proprie autem praedestinatio est praescientia et praeparatio bene
ficiorum dei, quibus certissime liberantur quicumque liberantur. Praedestinatio ergo est praeparatio.

gratia que sine prescientia non potest esse. potest autem sine predesti-
natione esse prescientia. predestinatione quippe deus ea prescivit
que fuerat ipse facturus. sed prescivit deus et que non est ipse facturus
id est omnia mala. quia et si sunt quedam que ita peccata sunt ut et pe-
ne sint peccatorum secundum illud. tradidit illos etc. non tamen peccatum dei
est sed iudicium. quo circa predestinatio dei que in bono est
gratie est preparatio. gratia vero est ut dixi predestinationis effectus. et secundum
hec expone initium. Quos deus predestinavit id est in presci-
entia apud se ab eterno preparavit id est ad premia promissa ele-
git. quos prescivit fieri conformes ymaginis filii eius ut scilicet
portemus imaginem celestis id est christi. Sicut portavimus y-
maginem terreni ade. Sua ergo bona quibuscumque deus do-
nat procul dubio se donaturum esse prescivit et in sua
prescientia preparavit. Sciendum non est quod preparavit deus et malis ig-
nem eternum. illis utique quos sic preparavit ad luenda suppli-
cia. non tamen preparavit ad facienda peccata. preparavit enim deus que
divina equitas reddet non que humana iniquitas
admittet. Non enim sic preparavit sanctos ad iustitiam percipi-
endam. sicut preparavit iniquos ad iustitiam amittendam. quia
premiantis preparatio nunquam fuit. Hec ergo regula in genere te-
nenda est. peccatores impenitentes prescitos esse non preparatos. pe-
nam autem esse preparatam secundum quod presciti sunt. Sequitur. Ut sit
ipse. quasi dico conformes natum ut in multis fratribus
id est inter multos fratres. ipse sit primogenitus id est unice here-
ditatem patris obtinens et aliis dispertiens quia primoge-
nitus est. Vel primogenitus dicitur. quia ante omnem creaturam non
factus sed natus est. et quia primus sine peccato natus. et primus impassibilis
resurgens. nunquam habet fratres. quia secundum id quo unigenitus est non
habet fratres. secundum id autem quo primogenitus est fratres vocare dig-
natus est. omnes qui post eius primatum in dei gratiam renascuntur. Quos
autem. quasi quos prescivit illos predestinavit. quos autem predestina-
vit. qui fuerunt antequam essent. hos et vocavit autem ad illos id est vo-
cavit per predicatores. qui preparati erant in prescientia. Vel vo-
cavit scilicet interiori vocatione. est enim exterior vocatio et inte-
rior. exterior est que fit per predicatores. que est communis bonorum
et malorum. interior non nisi tantum electorum est. Vocare enim est cogi-
tationem de fide admonere vel compungere eum quem faciat
audire. et hec vocatio ut diximus est electorum tantum. hac
vocatione impletur predestinatio. est et alia vocatio
que fit per predicatores. de qua dictum est. multi vocati pau-
ci vero electi. Sequitur. Et quos vocavit. scilicet secundum propositum
qui non sunt electi vocati exterius. hos et iustificavit.
remissione peccatorum et bona operatione. Quos autem
iustificavit. dum peccatores essent. illos et magnifi-
cavit. dei gratie virtutum. Vel posuit preteritum pro futuro
ut sit sensus. magnificavit id est magnificabit e-
terna remuneratione. ut similes deo sint. Hec autem fu-

ut sit ipse primogenitus in multis fratribus. Quos autem predestinavit hos et vocavit. Et quos vocavit hos et iustificavit. Quos autem iustificavit illos et magnificavit. Quid ergo dicemus ad hec? Si deus pro nobis quis contra nos? Qui etiam proprio filio suo non pepercit, sed pro nobis omnibus tradidit illum. quomodo non etiam cum illo omnia nobis donavit? Quis accusabit adversus electos dei?

turum est. sed dicit per preteritum. quia dicit fecisse que ab eterno
disposuit facere. Unde ysaias. qui fecit que ventura sunt.
Talibus ut dictum est omnia cooperantur in bonum. et quod deum
amant et hec scilicet ut in caucientes sint. et unde non fiden-
tes. Hec ergo de prescitis intellige. non de aliis. et si enim ad
tempus quidam credant et bonum videantur tamen quia non perma-
nent non magnificantur. Nota quod quattuor sunt hic
memorata. scilicet iustificatio. predestinatio. vocatio.
magnificatio. una est in deo. tria in nobis. predesti-
natio enim non in nobis est sed in occulto apud ipsum in
eius prescientia. tria vero reliqua in nobis sunt. et hec omnia presciti
sunt. Quid ergo dicemus ad hec? id est contra hec? Vel quid dice-
mus ad hec beneficia dei aspicientes. hec utique quod nullus
persecutorum potest nobis nocere. Si id est nam deus pro nobis est. ut pre-
dictum est predestinando. non existentes vocando aver-
sos iustificando peccatores. glorificando mortales.
quis contra nos est? id est nullus persecutorum potest nocere. sed omnia coop-
erantur in bonum. Possunt enim mali ut plus puniunt corpus
et dilaniare. sed animam invictam eduere auxiliatur
deus. Qui etiam. quasi dico quod deus pro nobis est quia preter alia et filium
suum pro nobis dedit. et hoc est. qui et filio suo id est sibi consubstan-
tiali non pepercit. sed pro nobis omnibus id est peccatoribus quod maius est. pre-
paratione omnium nostrum. tradidit illum. et ipsi filium dedit pro
nobis. Quomodo non donabit nobis et cum illo omnia. id est in
prescientia iustitiam. et in futuro vitam eternam. quasi nimirum quod non
potest hoc negari. consequens est enim nobis omnia condonare. qui nostri causa
illum in mortem tradidit. Vel et cum illo omnia tradidit nobis. id est superi-
ora. equalia. inferiora. omnia quippe sunt. superiora
ad videndum ut deus trinitas. nostra sunt equalia ad convivendum
ut angeli quibus equabimur in futuro. nam non infe-
riores sumus. nostra sunt inferiora ad dominandum et sunt quedam
non superiora. ut sublimes angeli et ministeria celestia
dei ministeria. que nostra nimirum sunt non domino sed usu. sicut res fa-
mulorum domini sunt non dominum potestate sed intelligentia facul-
tate. quia utuntur eis ad victum et hoc enarratum vel aliud
... angeli ergo non superiores sunt et in futuro erunt pares
ita alteri nostri sunt et alteri erunt in futuro. Nota quod hic
dicitur quod pater tradidit filium. Verum auctor calicis
hic est et ipse qui bibit. Unde apostolus ait. christus dilexit
nos et tradidit semetipsum pro nobis. si ergo pater tradidit
filium et filius seipsum. iudas quid fecit? Pater tradendo
filium bene fecit. filius tradendo seipsum bene fecit. iudas
tradendo magistrum per avaritiam fecit
male. non enim quod nobis prestitum est de passione
christi malitie iude deputabitur. habebit
ille mercedem malitie. christus laudem gratie. et est
hic sensus. Quis accusabit. ita ut eius

Aug'.
Amb'.
Aug' in ps. c.1.
Amb'.
Au' ex libro ...
Aug' super iohem.

Aug. ad p[ro]bandu[m] orandu[m] dei · Ag. de bono p[er]seu[er]antie · Aug. c[ontra] manicheos · Ag. ad sixtu[m] · Idem · Aug. in ep[istu]la · Ag. in ioh[ann]e · Aug. c[ontra] maximinu[m] · Ag. c[ontra] maximinu[m] · Aug. ad sixtu[m]

faciunt de re inenarrabili, quoniam non narratur quam desiderat, quae ignoratur. Sicut enim omnino ignoraretur, non desideraretur; et rursus sicut si videretur, non gemitibus quaereretur. Et sciendum quod secundum eandem locutionis figuram qua dicit apostolus a Domino, spiritus loquitur in nobis. Ait hic apostolus: spiritus postulat gemitibus, non enim spiritus sanctus gemit quasi indigeat, ut angustias patiatur, sed quia nos monet ad orandum et gemendum, et ipso movente nos facimus, ipse facere dicitur. Ita quod dictum est spiritus postulat, non quasi aliud aut spiritus sanctus sit indigens, sed quia nos postulare facit, nobisque interpellandi et gemendi inspirat affectum. Admonemur quia spiritus sanctus hic expressus est. Caritas enim quae per spiritum facta est in nobis, ipsa gemit, ipsa orat. Contra hanc aures claudere non novit qui illam dedit. Non ergo sic est intelligendum quod hic ait, ut existimemus spiritum sanctum, qui in trinitate incommutabilis Deus est cum patre et filio, tamquam interpellare pro sanctis, tamquam aliquis qui non sit Deus; sed dictum est postulare pro sanctis, quia postulare facit sanctos. Non enim spiritus sanctus in semetipso, in illa trinitate, in sua beatitudine gemit, sed in nobis, quia gemere nos facit. Hic gemitus columbe est. Non in uno loco communis dictum est: Temptat vos Deus vester ut sciat si diligitis eum, id est ut scire vos faciat. Hoc locutionis tropo dicitur frigus pigrum, quia pigros facit, et dies laetus vel tristis, quia laetos vel tristes facit. Similiter de die illa dicitur filius non scire, quia non facit nos scire. Hic et in multis locutionibus divinae scripturae: dixit Deus ad Abraham: Nunc cognovi quod timeas Deum, id est cognoscere feci. Item quod alibi ait apostolus: Nunc autem cognoscentes Deum, immo cogniti a Deo, ita dictum est ut intelligamus Deum in nobis fecisse cognitionem suam. Quod enim est quod ait cogniti estis a Deo, id est cognitores suos nos facit, et nos Deus cognoscere se. Nihil dicitur cogniti ab eo, quod omnia sic debere intelligi docet apostolus. Et cum in quodam loco dicat: Misit spiritum clamantem abba pater, et alibi quo hic exponens ait: in quo clamamus abba pater. Sic itaque et hic aperiens qualiter adiuvet infirmitatem nostram, ait: spiritus postulat pro nobis gemitibus, etc. Et sciendum quod aliter adiuvat nondum inhabitans, aliter adiuvat inhabitans. Nam nondum inhabitans adiuvat ut sint fideles; inhabitans adiuvat iam fideles. Sequitur:

Quia autem, quasi spiritus facit postulare, et etiam impetrat, id est facit impetrare, quia non solum postulat, sed etiam impetrat ipse idem spiritus. Qui scrutatur corda, ut sciat gemitus inenarrabiles, scit, id est approbat et implet quid desideret, id est quid desiderare facit, quia pro sanctis, id est loco sanctorum, id est sanctos facit postulare, quia est secundum Deum, id est quod Deus vult. Scrutari autem dicitur spiritus corda, non quasi quaerens quod nesciat, sed quia nihil est occultum quod non sciat.

Scimus autem, quasi non solum hic facit spiritus quod praedictum est, sed

ipse spiritus postulat pro nobis gemitibus inenarrabilibus. Qui autem scrutatur corda, scit quid desideret spiritus: quia secundum Deum postulat pro sanctis. Scimus autem quoniam diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum, his qui secundum propositum vocati sunt sancti. Nam quos praescivit et praedestinavit conformes fieri imaginis filii sui

et non spiritus facit omnia venire in bonum, prospera vel adversa, diligentibus Deum. Hoc autem scimus nos maiores et doctiores, quorum auctoritati credendum est. Hoc, scilicet scimus quoniam per spiritum sanctum omnia cooperantur in bonum, et procedit in finem bonum. Vel spiritus sanctus cooperatur. Alia littera: Omnia in unum bonum quibus diligentibus Deum, servando mandata et perseverando usque in finem. Unde subdit: his, etc. Quasi dicat: non vere diligentibus omnia cooperantur in bonum, quia ita ait: his, scilicet qui sunt vocati per praedicatores et miracula sancti, id est ad sanctitatem, et hoc non pro meritis suis, sed secundum propositum Dei, id est secundum praescientiam et praedestinationem Dei, quasi quod vocati sunt non aliunde est quam a praedestinatione Dei. Et inde est quod omnia cooperantur in bonum, non ex meritis eorum. Talibus omnia cooperantur bonum. Tales enim omnis consolatur prosperis et exercet adversis. Tam prospera quam infirmitate carent, humilians afflictione, patientia, contradictione, sapientia, odio, benevolentia. Et usque adeo talibus Deus omnia cooperatur in bonum, ut si qui horum deviant et exorbitant, etiam hoc ipsum eis faciat proficere in bonum, quia humiliores redeunt atque doctiores. Discunt enim cum tremore se exultare debere, non sibi arrogando tamquam de sua virtute fiduciam habent permanendi. Unde: Servite Domino in timore, etc., et alibi: Noli altum sapere. Quamvis ergo ipsa mors carnis de peccato primi hominis originaliter venerit, tamen bonus eius usus gloriosissimos martyres facit. Ideo quia non solum ipsa mors, sed et omnia huius saeculi mala, labores, dolores, quae hominum quamvis de peccatorum et maxime de originalis peccati meritis veniant, quae facta est et ipsa vita vinculo mortis obstricta, tamen etiam remissis peccatis remanere debuerunt, ut his certaret homo et quibus pro veritate certaret, et unde exerceretur virtus fidelium, ut novus homo inter haec mala novo saeculo praepararet miseriam quam ... vita ista damnata sapienter tolerans, et quam finiret prudenter gratulans, propter quod ista mala quae fideles pie perferunt vel ad delenda peccata, vel ad exercendam probandamque iustitiam, vel ad demonstrandam huius vitae miseriam. Deinde exponit qui sunt qui vocentur secundum propositum, subdens: Nam quos praescivit, quasi ideo omnia cooperantur in bonum, quia praescivit et praedestinavit, et recte. Nam Deus praedestinavit, id est praeparavit gratiam illis, ut verbo praedicationis crederent illos. Quos praescivit, id est longe ante providit. Hic est propositum Dei. Dixit: secundum propositum vocati. Praescivit dico fieri conformes, id est imitatione vitae, in praesenti et post ea in beatitudine, cuius conformes imaginis filii eius, id est filii qui est imago patris, usquequaque idem cum patre. Unde dicit: Qui videt me videt et patrem. Et nota quod in hoc capitulo accipitur hic praedestinatio secundum quod exposuimus. Accipitur enim de praescientia, scilicet pro gratiae appositione pro qua praeparantur ad recipiendum verbum. Proprie autem praedestinatio est praescientia et praeparatio beneficiorum Dei, quibus certissime liberantur quicumque liberantur. Praedestinatio ergo est praeparatio.

ut sit ipse p[rimo]
mogenitus
in multis fra[tri]
bus. Quos
aut[em] p[re]destina
uit hos [et] uo
cauit. [et] q[uo]s
uocauit hos
[et] iustificau[it].
Quos aut[em] iu
stificauit: il
los [et] magni
ficauit. Quid
[er]go dicem[us] ad
hec. Si d[eu]s p[ro]
nob[is]: q[ui]s con
t[ra] nos. Qui
[etiam] p[ro]p[ri]o filio
suo n[on] pepercit
s[ed] p[ro] nob[is] o[mn]ib[us]
t[ra]didit illu[m]. Q[uo]
[modo] n[on] [etiam] cu[m] illo om[n]ia no
bis donauit. Quis ac
cusabit adu[er]sus electos d[e]i.

aug.

amb.

aug. in ps. c.i.

amb.

Aug. ex lib. questionum.

aug. sr. iohem.

Vanitati enim creatura subiecta est non volens sed propter eum qui subiecit eam in spe. Quia et ipsa creatura liberabitur a servitute corruptionis in libertatem filiorum glorie dei. Scimus enim quod omnis creatura ingemiscit et parturit usque adhuc. Non solum autem illa sed et nos ipsi primitias

adoptionem, id est secundum quod filii sumus, cum apparebit quod erimus. Vel ne adoptione inveniemur, itaque non nature alterius, sed alterius dignitatis qualitate a creatura filios quam distinguens ait: Expectatio creature, id est expectans creatura, expectat. Cum assidue in actu expectandi est, geminatio namque assiduitatem notat. Expectat dico revelationem filiorum dei, id est cum apparebit qualis futura est. Non enim creatura revelationem expectat alterius nature, sed ipsa qualis nunc est expectat cum sit qualis futura est. Ut si diceretur operante pictore subiectis sibi coloribus et ad opus ei paratis, expectatio colorum manifestationem imaginis expectat. Non quod tunc filii erunt aut non colores erunt, sed quod aliam dignitatem habebunt. Vel simpliciter creaturam dicit bonum, eo quod manet inchoatio dei. Vel id bonum per excellentiam dicit creaturam quod fit cum omni. Hec ergo creatura expectat quod nondum apparet quod est, sed tunc filii dei, et non omnia tolanda sunt ut illud optineant quod expectat. Vanitati enim. Procedit prius sed illam sententiam ut per creaturam acceperimus boni, quasi dicat: creatura expectat, et necesse est ei expectare, quod vanitati subiecta est, et propterea expectare, quod non amat vana, que sunt omnia mundana. Ibi: quia ait vanitati, id est ei, id est bono subest non volens, id est non amans ista caduca que vana sunt. Unde Salomon: Vanitas vanitatum et omnia vanitas. Omnia enim que nascuntur infirma et corruptibilia sunt ac per hoc vana, quod statum suum tenere non possunt. Corruptio ergo ipsa est vanitas cui subiecta est creatura. Dico subiecta est vanitati, sed tamen patienter ferens propter eum qui subiecit eam in spe, id est patienter sustinet sciens dominum subiecisse ad conservationem et humilitatem, sed non sine solatio spei huius, scilicet quod ipsa creatura liberabitur in futuro, ut ex Christo capite nostro iam liberata est. Vel vanitati enim et cetera sic: supradictum est creatura dicitur quicquid tamen in nobis dolet, id est nos ipsi secundum corpus et animam dolemus, quia utique creatura est. Dicit carnem mortificamus per ieiunia et adversa, et hec creatura, ut predictum est, expectat tamen quia etiam infirmo quod necesse est expectare, quod creatura, id est homo, qui vere tunc creatura videtur vanitati subiecta est, et hec non volens, id est non sponte. Homo quippe sponte peccavit, sed non sponte dampnatus est. Peccare itaque fuit spontaneum, contra preceptum facere veritatis, sed non sponte penam peccati fert. Vanitati enim. Veritatis penas peccati nunc pena est quod subiecta fallacie. Dico quod non est subiecta sponte, sed propter eum qui subiecit eam, id est propter iusticiam

et clementiam eius qui et peccata punit et peccatorem sanare intendit, quod eam subiecit in spe. Hac utique spe quod et ipsa creatura liberabitur. Sicut nos apostoli, per hoc enim quod non ait simpliciter ipsa sed et ipsa facit intelligi quod nec de ipsis desperandum est qui nondum crediderunt, quod ipsi credituri sunt et liberabuntur, qui nondum vocantur filii dei, sed tamen creatura nunc dicuntur, cum nondum gratiam adoptionis receperunt. Homo enim signaculo et imaginis per peccatum amisso remansit tantum creatura, et ipsa itaque creatura que tantum ita vocatur et nondum est filiorum forma perfecta liberabitur, ut nos apostoli qui iam filii sumus, et si nondum apparet quid erimus. Liberabitur dico a servitute corruptionis. Vel interitus, id est a cura querendi victum et vestitum et talia quibus servitur in hac mortalitate, veniens in libertatem glorie filiorum, id est in gloriosam libertatem filiorum quam habebunt filii dei, et hec omnia per spiritum sanctum fient. Scimus enim quod nunc creatura subiecta est vanitati non volens. Scimus enim quod experto credite, quod omnis creatura ingemiscit. Omnis creatura dicitur homo, quod omnis creatura in homine numeratur, non quod in eo sint omnes angeli et supereminentes virtutes et celum et terra et mare et omnia que in eis sunt, sed quod omnis creatura est vel corporalis vel animalis vel spiritualis. Corporalis per loca tamen distenditur. Animalis vivificat corporale. Spiritualis regit animale, et tunc bene regit cum ipsa se regendam subicit deo. Sed autem omnis creatura in homine est, quod homo intelligit spiritu ut angeli, et sentit anima, et corpore localiter est et movetur. Omnis ergo creatura est in homine, quod intelligit, vivit, corpus habet, sed non tota in ipso est, quod sunt preter eum et angeli et alia que intelligunt, vivunt et sunt. Sicut dicitur est: Omnis homo videt solem, sed non totus, quod oculis tantum videt. Omnis ergo creatura, sed non tota, id est homo, qui habet communionem cum omni creatura, pro sua deiectione ingemiscit, quod semper in hoc non est, quod notat per inchoativum verbum, et pro desiderio patrie celestis parturit, id est cum labore operatur, quasi dicat pro irriguo inferiori et superiori in labore est et in sollicitudine. Et hoc usque adhuc, id est usque ad mortem. Vel usque adhuc, quia ita omnes precedentes patres fecerunt usque in presens. Vel usque adhuc dicit quia si aliquis in sinum Abrahe iam consistitur dolere desinit, tamen intelligit quod nondum sit liberatus. Omnis creatura ingemiscit et dolet adhuc, sicut iam processit, quod in hiis que nondum sunt liberati omnis dolor est propter spiritum et animam et corpus. Cum ergo homo ingemiscit et dolet, omnis creatura ingemiscit et dolet. Homo enim hac universali locutione colligit singula omnium generum, sed genera omnia singulorum. Non solum autem illa creatura ingemiscit et dolet, sed et nos ipsi apostoli qui maiores aliis sumus, propter hoc quod primitias

Ab. in eod.
Aug.
vana
Amb.
Amb.
Aug. in eod.
Aug. in eod.
Ab.

spe quia et

spe habentes. 7 ipsi intra nos gemimus adoptionem filiorum dei expectantes redemptionem corporis nostri. Spe enim salui facti sumus. Spes autem que uidetur non est spes. Nam quod uidet quis quid sperat? Si autem quod non uidemus speramus per patientiam expectamus. Similiter autem et spiritus adiuuat infirmitatem nostram. Nam quid oremus sicut oportet nescimus. S[ed]

[illegible]

[illegible]

Aug.

Amb.

Amb.

Amb.

Aug. de spiritu

Amb.

Aug.

Aug.

E[st] de illo de q[uo] gener[atur] sp[iritu]s s[anctu]s, n[on] de aliq[ua] materia l[vel] de nichilo.

Aug. — Aug. de uerb. apl'i. — Amb. — Aug. — Aug. — Au. — Au. — Ut sp[iritu]s — Aug. — Aug. — Aug. de lib. sentent. [illegible] — Aug. de correctio[n]e [et] g[rati]a. — Aug. in p[salmo] cxvii. — Au.

tas uni[us] eiusd[em] [et] subs[tanti]e e[st], q[uia] filii non de aliq[ua] materia l[vel] de nichilo, s[ed] inde e[st] unde p[ro]cedit. Ergo fr[atre]s. I[d] e[st] q[uia] q[uia] h[ec] bona a sp[irit]u h[abe]mus, [et] ex carne a[utem] n[on] e[st] h[ec] morte. Ergo o fr[atre]s debitores sumus sp[irit]ui, i[d] e[st] ex debito seruire debemus [et] obedire sp[irit]ui s[an]c[t]o, l[vel] [con]tra n[on] carni, ita ut s[ecundu]m carne[m] uiuamus, i[d] e[st] s[ecundu]m carnis uoluptate[m]. Ipsi necessaria ei ministrare debemus, q[uia] caro n[on] e[st] malu[m]. Creatura enim dei e[st], [et] ab eo condita a q[uo] o[mn]ia. Nulla e[st] pars dei, n[on] ista, [et] tota [et] [con]tinua[n]s. Unus d[eu]s summe bon[us]. Anima n[on] magnu[m] bonu[m] e[st], n[on] t[ame]n summu[m]. Item caro nec summu[m] bonu[m], n[on] magnu[m] e[st], s[ed] paruum. Anima q[ui]a inter summu[m] [et] paruu[m] bonu[m], i[d] e[st] int[er] d[eu]m [et] carne[m], inferior deo [et] carne superior, debitrix e[st] deo ut s[ecundu]m eu[m] uiuat, n[on] carni ut s[ecundu]m carnis delectationes uiuat, q[uo]d n[on] e[st] faciendu[m]. Si enim s[ecundu]m carne[m] uixeritis moriemini. H[oc] id[e]o dic[it], q[ui]a ex se sibi carpens uitia nascunt[ur], q[ue] carnem deputantur. Si a[utem] sp[irit]u mortificaueritis facta carnis, i[d] e[st] si p[er]emeritis [et] abieceritis q[ue] caro uoluptuose exigit, [et] h[oc] sp[irit]u s[an]c[t]o, q[uo]d mox determinat n[on] a[utem] sp[irit]u d[e]i l[vel] sp[irit]u u[est]ro, q[ui]a t[ame]n n[on] e[st] n[isi] agente sp[irit]u dei. Si a[utem] h[oc] m[od]o feceritis uiuetis hic in iusticia, in futuro in gl[ori]a. H[oc] e[st] enim op[us] n[ost]r[u]m in hac uita, s[cilicet] actiones carnis sp[irit]u mortificare, n[on] [con]sentiendo [con]cupiscentiis ei[us], [et] paulatim [con]cupiscentias minuendo. Et ne se extolleret hu[m]ana[m] animus [et] se ad h[oc] sufficientem iactaret, subd[it]: Quicumq[ue] [enim] sp[irit]u dei aguntur, [con]s[e]q[uen]ter [con]ced[it] potestatis q[uia] filii estis [et] c[etera]. Q[ui]cumq[ue] enim aguntur, i[d] e[st] reguntur sp[irit]u dei, n[on] suo, n[on] lege minante p[re]cipiente, p[ro]mittente, n[on] adiuuante, hii s[un]t filii dei, i[d] e[st] ex dilectione seruientes. Et [dicit] aguntur, [et] dicit n[on] reguntur, ut magnu[m] g[rati]e effectu[m] ostendat. Plus e[st] [enim] agi q[uam] regi. Agi [enim] [est] q[uo]d d[omi]n[u]s aliq[ue]m q[uasi] nil aliq[ui]d age[n]te[m]. Regi d[omi]n[u]s q[ua]si iam agentem. Q[ui] [enim] agit[ur] a g[rati]a aliq[ui]d uix intellig[it]. Q[ui] a[utem] regit[ur] aliq[ui]d agit [et] id[e]o recte regit[ur] ut recte agat. Vel [ergo] in illu[m] p[re]tium posse g[rati]a[m] saluationis intelligam[us]. Dic[it] aguntur, n[on] ut nil agant, s[ed] ex imp[er]iu g[rati]e aguntur, i[d] est ut agant. Nam tanto mag[is] efficiunt[ur] [con]s[ors] filii boni, q[u]a[n]to largi[us] da[tur] ei a patre sp[iritu]s bonu[s], quo agit[ur] [et] ag[it] [et] t[ame]n bonu[m] agit. Si a bono agit[ur], q[uonia]m [ergo] n[on] ag[it] l[vel] n[on] o[mn]io faciendo l[vel] n[on] ex caritate faciendo, orat ut q[uo]d n[on]du[m] h[abe]t accipiat. S[ed] sequit[ur]: Non en[im] [et] c[etera]. Q[uia] filii esse debetis, n[on] serui. N[on] enim accepistis iteru[m] ut olim in lege sp[iritu]m seruitutis in timore, i[d] e[st] sp[iritu]m s[an]c[tu]m q[ui] nos timidos timore pene seruire faciat. S[ed] accepistis sp[iritu]m adoptionis filiorum dei, i[d] e[st] sp[iritu]m s[an]c[tu]m datore[m] bonorum p[er] q[uem] filii fium[us] q[uia]

mortificabit mortalia corpora uestra propter inhabitantem spiritum eius in uobis. Ergo fratres debitores sumus non carni ut secundum carnem uiuamus. Si enim secundum carnem uixeritis moriemini. Si autem spiritu facta carnis mortificaueritis uiuetis. Quicumque enim spiritu dei aguntur hii sunt filii dei. Non enim accepistis spiritum seruitutis iterum in timore, sed accepistis spiritum adoptionis filiorum dei.

e[st] ex natura dei. Caue ne te exco[gites] ut sp[iritu]m seruitutis [et] sp[iritu]m adoptionis diuersos intelligas. Sp[iritu]s e[st] [enim] unus a[utem] p[er] id sp[eci]e ille du[m]taxat, q[ui] [et] inuitante [con]munis sp[eci]e s[cilicet] acceperi[n]t q[uem] ap[osto]l[u]s [et] ostendit dicens: unu[m]. Idem [ergo] sp[iritu]s e[st], s[ed] p[ro]p[ter] diuersa op[er]a dissimiliter appellat[ur], ut egiptus sp[eci]e in d[icitu]r quib[us] aq[ue] diuersa sp[irit]u nocunt, filius isr[ae]l n[on] dicit[ur] in te quib[us] aq[ue] diuersa p[ro]sunt. Sim[i]l[ite]r sp[iritu]s timoris d[icitu]r e[ss]e iudeis, q[uia] eod[em] sp[irit]u q[uo] in tabul[is] lex scripta e[st], timor inc[u]ssus e[st] eis, q[ui] g[rati]am n[on]d[um] intelligebant de sua insirmitate [et] peccatis p[er] lege[m] [con]uicti. Sp[iritu]s a[utem] libertatis e[ss]e d[icitu]r his quib[us] imp[er]tit[ur] ei[us] ope g[rati]a [et] regnatio uiuenti [et] c[etera], i[d] e[st] fides q[ue] p[er] dilectione[m] op[er]at[ur], n[on] p[er] timore[m], n[on] formidando pena[m], s[ed] ama[n]do iusticia[m]. Un[de] e[st] [ergo] ista dilectio [et] t[ame]n [et] ipsa fides, i[d] e[st] a sp[irit]u s[an]c[t]o, q[ui] n[on] e[ss]et in nob[is] n[isi] diffunderet[ur] in cordib[us] p[er] sp[iritu]m. Caritas a[utem] dei dicta e[st] diffundi in cordib[us] n[ost]ris, n[on] q[ua] nos ip[s]e dilig[it], s[ed] q[ua] nos fac[it] dilectores suos. Sic[ut] iusticia dei d[icitu]r q[ua] nos iusti ei[us] munere efficimur. Et d[omi]ni salus, q[ua] nos saluat. [Et] fides x[pist]i, q[ua] nos fideles fac[it]. Un[de] [ergo] sp[iritu]s e[st] q[ui] duos timores fac[it]. Duo enim timores insinuant[ur]: un[us] q[ui] e[st] imp[er]fecta caritate, s[cilicet] timor castus, alt[er] q[ui] n[on] e[st] in caritate, i[d] e[st] seruilis, in quo quamuis deo credat[ur], n[on] t[ame]n in d[omi]n[u]m [et] si bonu[m] fiat, n[on] t[ame]n b[e]n[e]. Nemo [enim] inuitus bonu[m] fac[it], [et] si bonu[m] e[st] q[uod] fac[it]. Hii a[utem] duo timores faciunt duo g[e]n[er]a seruorum. [Et] filius q[ui]dem [et] [ser]uus. [Et] timet d[omi]n[u]m [et] honorat patre[m]. Un[de] p[er] Malachiam d[omi]n[u]s ait: Si d[omi]n[u]s sum, ubi e[st] timor meus? Si pater, ubi e[st] amor meus? [Et] e[st] seruus q[ui] timet pena[m], s[ed] n[on] dilig[it] iusticia[m]. Et p[ro]p[ter] de timorib[us] sic initio sciend[um] e[st] p[re]t[er] naturale[m] timore[m] q[ui] o[mn]ib[us] inest, e[ss]e iiii: inte[r] timores s[cilicet] mundanu[m] q[ui] malus e[st], n[on] a deo [et] seruile[m] q[ui] bonu[s] e[st] [et] a deo, s[ed] n[on] sufficiens, [et] initiale[m] q[ui] bonu[s] e[st] [et] sufficiens, [et] castu[m] q[ui] bonu[s] e[st] [et] p[er]ficiens. De q[uo] hic agit[ur]. Ipse [enim] g[e]n[er]at nos filios. S[ed] acc[epistis]. In quo q[ui]d dedit sp[iritu]m adoptionis. In q[uo], i[d] e[st] p[er] q[uem] nos libi de uniq[ue] p[o]p[u]lo in ecclesia collecti clamam[us] uniuerse, n[on] ingrati de iusticia. Clamor iste cord[is] e[st], n[on] labiorum, ut sonat aurib[us] dei, qualit[er] Susanna clauso ore labiisq[ue] inmotis clamabat. Iudei quid[em] clama[n]t: Abba, gentiles n[on] pat[er], q[uod] t[ame]n id e[st]. Abba [enim] hebraice, pat[er] lat[in]e dicit[ur]. S[ed] p[ro]p[ter] sacramentu[m] utrumq[ue] posuit ap[osto]l[u]s. Sic[ut] [et] man[...]

utrumque dominum in passione dixisse commemo-
rat. Vel forsitan dominus christus sacramentum ecclesie insinu-
ando utrumque dixit. Cum factus est angularis lapis
venientium populi ex hebreis ad quos pertinet abba,
populi ex gentibus ad quos pater pertinet. quia ecclesia est de
utroque populo in uno angulari lapide collecta
qui fecit utraque unum. ut unus esset grex et unus pastor.
Cum ecclesie bonus magister compatiens in se ostendit
filios eius scilicet martyres non debere desperare si quid fuer-
it tempore passionis eorum ex humana fragilita-
te tristicia irrepserit. et eam vincunt voluntati
sue preponendo voluntatem dei. Eleganter quoque ex
non frustra duarum linguarum verba posuit. in eo
significantia populum universum. propterea qui de iudeis et
gentibus in unitatem fidei vocatus est. Sequitur. Ipse
enim etc. quia vere filii sumus. hic enim recognoscere facit
spiritus sanctus. nostrum in spiritum. id est. Ipse enim spiritus scilicet testi-
monium reddit spiritui nostro. id est recognoscere facit mentem
nostram. dum per eum facta remissione peccatorum agnoscimus de-
o quod sumus filii dei. Hic facit cognoscere spiritus sanctus. Dum
in ecclesia fit remissio peccatorum in spiritu sancto quia
remissionem et unitas faciat. Per eum ad spiritum sanctum
misse pertinet. quia spiritus communis est patri et filio. A-
borum quasi unio. per quem fit societas et unitas qua effi-
cimur unum corpus unici filii dei. Unitas enim nos
compaginat. quia facit caritas. et caritas non est nisi a
spiritu sancto. quia spiritus est qui vivificat. quia unita facit mem-
bra. non unita facit. non quod in corpore quod vegetat in-
venitur. sicut spiritus hominis non vivificat membrum
quod separatum invenitur a corpore. Hoc dicitur. ut ame-
mus unitatem et timeamus separationem. Nichil enim sic
debet formidare christianus quam separari a corpore christi.
propter hanc societatem etiam spiritus sanctus descendit super viros
congregatos in unum. qui omnibus linguis locuti sunt
quia per linguas consociatur et societas huma-
ni generis. Spiritus quoque testimonium filiorum dei reddit
ex dono spiritus. mens signum paternum videtur. Sequitur.
Si autem etc. quia filii sumus. hoc autem: quia non est parum
Vel vere. Si enim scilicet sumus filii et heredes. id est eiusdem glorie
participes. heredes quidem dei. quia eius fruemur beatitu-
dine. coheredes autem christi. in quantum cum quo beati erimus. unde
dicitur. quia similes ei erimus. Nota quod est heres di-
citur. et iam hereditas morte decessoris firmata te-
neatur. sed alio non posset nulli heres sed quod
dominus humanis legibus nos tamen heredes dei dici-
mur. si non decedat. quia hereditatem eternam nos fi-
lii sponsi et sponse sperantes quod in futuro possi-

in quo clamamus abba pater. Ipse enim spiritus testimonium reddit spiritui nostro quod sumus filii dei. Si autem filii et heredes heredes quidem dei coheredes autem christi. Si tamen compatimur ut simul glorificemur. Existimo enim quod non sunt condigne passiones huius temporis ad futuram gloriam que revelabitur in nobis. Nam expectatio creature revelationem filiorum dei expectat.

debemus. non patris morte. qui mori non potest.
quae est hereditas vita. Vel potest dici quod decedit sed mo-
do quodam conditionis. quia nunc cognoscitur a nobis. Videmus enim ex
parte cognoscimus et per speculum videmus. Decedet
quoque ut tunc non videatur per speculum in enigmate sicut
nunc. sed facie ad faciem. Potest etiam dici quod christus caput nostrum
in passione decedens nobis reliquit pacis ecclesiastice
possessionem. sicut ipse ait. Pacem meam relinquo vobis.
Attende et quod christus hereditas servorum est. et ipsi he-
reditas eius. Unde dabo tibi gentes hereditatem tuam.
et econverso. Dominus pars hereditatis mee et calicis mei. sed quod nunc non sumus he-
redes. ecce. Si tamen compatimur. quod dico quod heredes
et sic tamen compatimur. id est ad eius similitudinem patimur. quod per-
tinet ad illud quod supra dixerat. si facta carnis morti-
ficaveritis. quod mortificare autem facta carnis nemo
potest nisi erit vita sine molestia. cum necessaria est paci-
entia. Patimur dico hac intentione. ut simul glorifice-
mur. Existimo enim. quod dico si compatimur et patiendo
est per gloria hereditas. Existimo enim. id est scio quod passiones huius
temporis. id est temporales et momentanee omnes non sunt condigne. id est
sufficientes. si districte agetur nobiscum ad promerendam
futuram gloriam. Tribulatio namque et est finem. in eis sine fine
erit. et multo maior erit ibi gloria quam hic labor. quae gloria
et si nunc occultata sit. quia oculus non vidit. nec auris au-
divit. tamen revelabitur. omnibus bonis et malis. non quod esse in
malis sed tamen esse in bonis. in nobis. Ecce hoc iam facit spe
quod minima non possit. revelabitur. et hoc quod probat ab ae-
ternitate expectamus. Nam expectatio creature etc.
usque ibi. spe enim salvi. Hoc capitulum obscurum est. quia
non satis hic apparet quid nunc vocet creaturam. Dicitur autem
secundum catholicam disciplinam. creatura quicquid fecit et crea-
vit deus pater per filium. qui non potest appellari creatura. quoniam
per ipsum facta sunt omnia. Hic autem videtur ostendere deum
sanctum esse creaturam et filios. etc. dicens. Creatura expectat re-
velationem filiorum. et creatura liberabitur a servitute
corruptionis in libertatem glorie filiorum dei. quod nos non su-
mus creatura sed filii dei. Preterea dicit. Omnis creatura ingemi-
scit et parturit usque adhuc. non solum autem illa sed nos
ipsi. tamquam aliud simus nos aliud omnis creatura. Sed di-
cendum est quod nos ipsi dicimur creatura et filii. sed quod sumus
creatura apparet. quod autem filii nondum apparet. sicut iohannes
ait. Karissimi filii dei sumus. sed nondum apparuit quid erimus.
cum autem apparuerit similes ei erimus. Distincte ergo
nunc ante gloriam illam quae apparebit quod sumus. Vocavit cre-
aturam. scilicet quod in anima et corpore dolemus dum facta carnis
per abstinentiam mortificamus. dum adversariorum aculeos per patien-
tiam sustinemus. quales nunc apparemus. filii autem dei dicimur secundum

In eodem.

Aug. sup. iohem.

Aug.

Aug.

Aug. de questione xxxiii.

Quod filius non potest appellari creatura.

Ad.

Ad.

Ad in eodem.

uenit. quod alio actu cepit esse. quam ante erat. Fuit enim ibi per unionem nature. quod scilicet ante non erat. ita in quo in mundo erat. et in mundum uenisse dicitur. quod uisibiliter mundo apparuit. Misit deus. in similitudine carnis peccati. non in carne peccatrice. sed in ei simili. per passibilitatem. et mortalitatem. et alios defectus. Ceterorum omnium hominum caro peccati est. sola illius non est caro peccati. quia non eum mater concupiscentia. sed gratia concepit. habet tamen similitudinem carnis peccati. quia esuriit. sitiit. dormiuit. et huiusmodi. licet enim eadem caro sit. que et nostra. non tamen talis facta est in utero. sicut nostra est. scilicet sanctificata in utero. et nata sine peccato. nec ipse unquam in illa peccauit. Et in pena quidem similis est nobis. non in qualitate peccati. Venit scilicet ad corpus immaculatum. natum de corpore humane possessionem [illegible] peccati. que ex concupiscentie motu concepta est omnino non habuit. Ideo quidem non erat caro peccati. quia non ex carnali delectatione nata erat. sed tamen erat similis. quia mortalis. Ideo peccatrice quidem fuit. quia non in libidinis concupiscentia concepta. non peccati causam in se habuit. In hac similitudine misit deus filium. ut dampnaret peccatum. Unde subdit. et de peccato. quia misit filium. et mittens. scilicet per hominem faciens cognoscibilem. et uisibilem. dampnauit peccatum. id est destruxit diabolum de peccato factum. in carne. et cetera. id est per peccatum quod fecit in carne Christi. scilicet [illegible] diuini receptam [illegible] sicut supra ostensum est. Vel dampnauit peccatum. id est debilitauit peccatum. id est fomitem peccati precedentem. de peccato Ade. dampnauit dico. in carne Christi. id est eum qua uetus homo noster crucifixus est. sicut supra monstratum est. Vel dampnauit peccatum omne. id est deleuit. in carne Christi. et quia [illegible] in carne ostendit. de peccato. id est per eo quod factus est hostia pro peccato. liberauit scilicet peccata nostra in corpore suo super lignum. ibique deleuit. Ita hec dicitur sicut in ueteri testamento peccata dicebantur sacrificia pro peccatis. Ita per eum dampnauit peccatum. ut iustificatio legis. id est iustitia quam lex moysi sine spiritu iubet. impleretur. id est consummaretur. in nobis. Lex enim moysi sine spiritu precepit. sed lex spiritus implet in nobis. dico nobis. qui non ambulamus actibus secundum carnem. nisi aliquando cadamus. sed secundum spiritum. Ille ambulat secundum carnem. qui agit opera carnis. Secundum spiritum ambulat. qui in uita est spiritus in uirtute. ne post concupiscentias eat. Ecce duo dixit per Christum facta. scilicet peccatum dampnatum. et iustitiam impletam. Ad que duo perficienda legem dicit

mittens in similitudine carnis peccati: et de peccato dampnauit peccatum in carne ut iustificatio legis impleretur in nobis qui non secundum carnem sed secundum spiritum ambulamus. Qui enim secundum carnem sunt que carnis sunt sapiunt: qui uero secundum spiritum que sunt spiritus senciunt. Nam prudentia carnis est mors. prudentia autem spiritus uita et pax. Quoniam sapientia carnis inimica est deo. Legi enim dei non est subiecta nec enim potest.

esse inualidam. adde eius quod impossibile erat legi. id est dampnauit peccatum. quod scilicet dampnare peccatum erat impossibile legi naturali. Vel scripte impleri iustitiam. In quo id est in quantum. scilicet in iustificatione implenda infirmabatur. lex per carnem. id est per carnales obseruantias. que non poterant iustificare. Vel per carnem. id est per fomitem peccati. per carnalitatem que [illegible] rebellat. et audita lege amplius est irritata. et sic infirmata est lex littere per legem. et ideo erat impossibile liberare a lege peccati et mortis. Qui enim et cetera. Vere ambulamus secundum carnem non. quia nemo est ille qui est secundum carnem. Vel ita. Qui enim secundum carnem sunt. id est qui uincere consentiunt carni. non sunt iusti. Cur non? Quia sapiunt ea que carnis sunt. id est intenti et curiosi sunt in carnalibus. Carnalia [illegible] bonis concupiscentes. quod repugnat iustitie. Qui uero probat quod ambulans secundum spiritum est iustus. quia nemo ille qui est secundum eum. et hoc sic. quia autem ille qui est secundum carnem carnalia sapit. Qui uero secundum spiritum sentiunt. Vel boni sunt. id est consentiunt. hiis que spiritus sanctus docet. Vel uobis insinuat. sentiunt ea que spiritus sunt. id est solliciti sunt ad ea implenda que spiritus approbat. Nam prudentia carnis. quasi dicat ille qui sapit ea que carnis sunt. non est iustus. Nam prudentia carnis est mors eterna. id est dignum est eterna morte. qui habet prudentiam carnis. quod est cum studiosi implent que carnis sunt appetendo bona temporalia. et fugiendo mala. et cum naturas rerum tamen secuntur. quod [illegible] genere peccatum. prudentia autem idem est. cum res stulta sit. quod ita uidetur secularibus hominibus. prudentia carnis est mors. Prudentia autem spiritus. que est cum studiose quis agit spiritualia. est uita. id est causa uite in futuro. et hoc pax interius. Vel est uita et pax. id est uita cum pace. que erit in futuro. Vere prudentia carnis est mors. Quia sapientia carnis. scilicet que a deo intendit carnalibus. inimica est deo. id est qui sapit secundum carnem. inimicus est deo. quia sibi finem [illegible] constituit. Vel quia nil putat deum posse preter quod [illegible] uidetur. et ideo inimica est deo. Legi enim dei non est subiecta. id est sapiens secundum carnem. bonis institutionibus dei non obedit. Nota quod [illegible] carnis obedientia. et ideo non. Nec enim potest esse subiecta. Quod est non potest? Ideo homo potest. [illegible] non ipsa caro que dei creatura est. potest. [illegible] sed prudentia carnis non potest. id est natura potest. uitium non potest. Sed medicus ad hoc uenit ut pellat uitium. Venit enim saluator ad genus humanum. nullum sanum inuenit. ideo magnus medicus uenit ad

Ago. de uib. apli.

Aug.

Amb.

Ori.

Amb.

Aug.

Aug.

Ago. de uib. apli.

sanandum vitium. quo sanato reparata est na-
tura. Ubi hereticos manicheos qui volebant aliam
contrariam deo inducere naturam mali. hi verbo apostoli suum
confirmantes errorem. Sed unus homo est eadem natura a
bono deo condita. bona que heri sapiebat secundum carnem
hodie secundum spiritum sapit. que dum vitium habet non potest subici
legi dei. sicut claudicando non potest subici recte ambu-
lationi. Tolle sed claudicationem et videbis rectam am-
bulationem. Ita excluso vitio sanata est natura.
Quod autem singulariter in ... Qui enim in carne sunt
id est qui per concupiscentias carnis eunt et variis volup-
tatibus delectantur. deo placere non possunt. Vos autem. ver-
ba ad ipsos romanos convertit. quasi diceret in carne non
vita sed vitio intellexerit ostendens quod qui in carne sunt
non placent deo. Vos autem o romani non estis in car-
ne id est non facitis opera carnis. quia non pro vobis dictum illud
est supra. sed estis in spiritu id est in hiis que suadet vobis. ita
tamen hoc dico si spiritus dei habitat in vobis. Ecce hic docet
quomodo quis ambulet secundum spiritum scilicet si habet spiritum dei et
nota quod ambigue dixit hoc. quia in lege inducti non
perfecte erant fidei sed spes est perficiendi. Si quis autem.
quasi si quis habet spiritum dei non est in carne. Si quis autem non
habet spiritum christi id est dei. quia idem est spiritus dei et spiritus christi. hic non est eius.
id est christi membrum. Ecce unum est secundum carnem ambulare
excepto scilicet quod quis non habet spiritum christi quod est dum vivit secundum se
suum carnis vel secundum gesta carnis id est dum tunc consentit
carni vel eius opera actum explet. Secundum destructum est.
quod duo supra vocat ambulare secundum carnem et esse secundum
carnem. Si autem. quasi qui non habet spiritum christi non est eius. sed si
christus in vobis est. qui est idem cum spiritu sancto. quasi diceret si spiritus
christi in vobis est. corpus quidem mortuum est propter peccatum. spiritus
vero vivit propter iustificationem. id est licet hoc sit quod corpus est
mortuum tamen spiritus vivit. Et nota quod non ait mortale
sed mortuum. Mortale quidem fuit ante peccatum id est po-
tens mori. sed post peccatum fuit mortuum id est habens in se
necessitatem moriendi. Et ideo congrue addidit propter pec-
catum scilicet originale. Unde est hec mortalitas. Vel mor-
tuum est propter peccatum scilicet mutandum. propter hoc enim hec infirmitas reser-
vatur. ut per hanc penam quam sentit magis timeat
peccare. Vel nomine corporis totum hominem significat. sicut
propheta ezechiel e converso totum hominem anime nomine sig-
nificavit dicens. anima que peccaverit ipsa mori-
etur. Qui autem in peccatis prius mortuus est per gratiam spiritus post ea
vivit. et est sensus. si spiritus christi in vobis est. licet corpus
mortuum est id est homo mortuus fuit propter peccatum id est in
peccatis. spiritus tamen id est anima que fuerat impia vivit.
quia deo qui est vita iungitur. et hoc propter iustificationem.

Qui enim in
carne sunt deo
placere non pos
sunt. Vos autem
in carne non e
stis. sed in spiritu si
tamen spiritus dei ha
bitat in vobis.
Si quis autem spiritum
christi non habet hic non
est eius. Si autem
christus in vobis est
corpus quidem mor
tuum est propter pec
catum. Spiritus
vero vivit propter
iustificationem.
Quod si spiritus eius
qui suscitavit
Ihesum christum a
mortuis habitat
in vobis
qui suscitavit
Ihesum christum a

id est peccatorum remissionem. et cetera. que est ex spiritu sancto. Quod
si spiritus et cetera. quasi hoc iam est in vobis. quod spiritus id est anima vivit propter iusti-
ciam. quod id est sed si spiritus eius id est dei patris qui suscitavit christum
a mortuis. hic est causa quare suscitabit alios. quia est suscita-
tor. habitat in vobis. dico quod qui hoc potuit scilicet qui susci-
tavit christum ihesum a mortuis sicut dictum est vivifica-
bit et id est immortalia corpora vestra id est faciet impassibilia. et im-
mortalia corpora vestra. mortalia. non ait mortua. quod
cum supra est et supra dixisset corpus mortuum. sed ait mortalia
quale fuit corpus hominis et ante peccatum. Tunc enim morta-
le erat sed non mortuum. quia poterat mori si peccaret
homo. sed non habebat in se necessitatem moriendi. sicut
hoc corpus nostrum. Per quod est equitabile iumentum non sit egrum.
et ita illud corpus iam tunc erat mortale. sed propter peccatum factum
est mortuum id est necessario moriturum. Ante peccatum ergo cor-
pus erat animale. id est quod mortale. Bene ergo ait. mortalia
et non ait mortua. quia in resurrectione est mortale hoc in-
duet immortalitatem. non solum necessitas moriendi
quam modo habet. sed nec et mortalitas quam corpus animale habuit
ante peccatum remanebit. Et hoc sit non propter nostram dignitatem. non
propter vestram vitam. sed propter spiritum eius inhabitantem in vobis. id est
propter suam misericordiam. Per quod spiritus sancti gratiam habitat in vobis eviden-
tissime apparet. non tamen spiritus sed et corporis mortem propter pec-
catum hominis venisse. et per spiritum scilicet utrique liberari a christo
donoque eius. quia anime dat. id est sancto spiritu non solum anima cum
datur salva et placata et sancta sit. sed et ipsum corpus vivifi-
cabitur. erit quia in natura sua immortalissimum. id est hoc evidentis-
simum testimonium de resurrectione. et tam perclara
et aperta sententia ut non expositione sed lectore indigeat
et notantem hoc quattuor hominum actus. In hac namque apostoli se-
rie quattuor hominis actiones designantur. Prima fuit
ante legem. secunda sub lege. tertia sub gratia. quarta mutata e-
terna. In prima actione ante legem nulla pugna est et vo-
luptatibus hic seculi. In secunda sub lege pugnamus sed vinci-
mur. In tertia pugnamus et vincimus. In quarta non est pugna sed
quies et pax eterna. quia subiugabitur nobis nostrum inferi-
us quod ideo non subdebatur. quia superiorem nobis deum deserueramus.
Attende et quod spiritus scilicet et spiritus patris dicitur in lege. Si autem
spiritus eius qui suscitavit christum et spiritus filii in lege. quod autem
spiritum christi non habet. quia spiritus scilicet de utroque procedit. non enim
duo sunt spiritus sancti. unus patris et alter filii. sed potius unus
patris et filii. Sicut ergo filius non est a se ipso sed ab illo de quo na-
tus est. ita et spiritus sanctus non a se ipso est sed ab illo de quo procedit id est
a patre et filio. distinguere autem inter illam generationem et
hanc processionem nescio. non valeo. non sufficio. quia et illa
et ista ineffabilis est. Ideoque sicut propheta de filio loquens
ait. Generationem eius quis enarrabit. hec ergo tri-

Aug. de baptismo parvulorum.

Aug. in eodem.

Animale scilicet quod non necesse esset mori nec mortuum scilicet quod necesse est mori.

Animale scilicet quod non peccet esse mori nec mortuum ... necesse ... mori.

Aug. de baptismo parvulorum.

Aug. de incarnatione.

Aug.

Aug. de baptismo parvulorum.

Aug.

Aug. in questionibus ...

Aug. in ...

Aug. in eodem.

Ita de spiritu sancto dicimus processionem eius quis enarrabit.

... spiritus sancti ... processionem ... enarrabit.

resisto. averto mentem, nego arma, teneo membra. Et tamen fit in me quod nolo, quia non vult et lex. Volo id cum lege, quia quod non vult, nolo. Et tamen facio, sed et non consentio immo legi et velle suum quod bona est, quia in id nolo quod lex. Dicit enim lex: Non concupisces. Et ego nolo concupiscere, sed velle concupiscere legi non consentientem et in neutro quod non vult nolo et quod vult volo, et ubi facio quod concupiscentie non consentio, fervet ergo pugna. Non concupiscere namque omnino perfecti est. Post concupiscentias tuas non ire luctantis est et laborantis. Attende quomodo dicat Augustinus hic legem nolle quod nolebat apostolus. Illud enim quod apostolus nolebat et tamen faciebat concupiscentia est, que est in primo motu, que est veniale peccatum. Si ergo dicitur illam nolle lex prohibere, non prohibet veniale peccatum? Et ubi alibi dicit quia omnino non prohibet, sed potius concedi videtur ei quia alibi legitur non dicitur prohiberi, quia potestatis nostre non est illud non permittere, quia vitare non possumus super illum locum. In sermone in quo vult peccatum. Ad quod dicimus legem omnem illicitam concupiscentiam nolle. Sed aliter dicitur nolle concupiscentiam que est in primo motu, aliter concupiscentiam delectationis et consensus. Illam quippe non vult, id est reprobat, detestatur, peccatum esse ostendit. Hanc non solum ostendit esse peccatum, verum et prohibet, ut ita intelligatur quod dictum est: Non concupisces, id est carnis concupiscentiam omnino esse peccatum scito, et ei consentire in talibus caveto. Augustinus: Non autem dico facio quod nolo. Nunc autem ego iam non operor illud. Iam redemptus, iam accepta gratia Christi, qui sum autem sub peccato venumdatus, non operor illud. Libera est enim mens, sed caro captiva. Non subditus, sed peccatum, id est fomes peccati, quod habitat in me, hoc est in carne mea. Et sic habitet, vivit tamen iste sanctus ex fide non consentiendo ei. Sentit enim desideria mala, sed si non regnaret ipse non faceret. Faceret autem si eis consentiret. Concedit ergo enim desideria malorum non ipse operabatur, quibus non consentiebat ad perpetranda peccata. Omnino tamen non fallitur homo, qui consentiens concupiscentie carnis sue et quod illa desiderat decernens et statuens facere putat se adhuc esse dicendum: non ego operor illud. Et si odit quod consentit, sit enim in utroque, et ipse odit quod malum esse novit, et ipse facit quod facere statuit. Si non et illud addatur, et quod facere statuit in corde opere compleat, et dicat: non ego operor illud, sed quod habitat in me peccatum, ideo quod est decretum et factum displicet sibi. Tamen erratur ut non seipsum agnoscat, cum ex toto ipse sit. Et corde statuente et corpore implente adhuc seipsum esse non putat. Augustinus ergo dicit: non ego operor illud, si tantum concupiscit; tamen dicit non, si corde consensione decernit autem et ministerio corporis perficit. Omnino tamen porro illicita desideria eius non obediendo, non eum operari. Id et nos agere dicimur. Quoniam non est nature vigor aliene, sed languor nostre, qui cum operatur aliquid in sinistro liberabimur. Quod tamen non sunt nisi sunt per eum. Ideo huiusmodi desideria peccati. Sed iam nos ea non operamur non eis obediendo, sed quod in nobis habitat peccatum eadem commovendo. Et in magnum est hic quod est fit ex carne concupiscentia et ad carnem pertineat corporis membra, non tamen regnat peccatum, id est carnis concupiscentia. Augustinus: Scio enim quia non habitat in me, hoc est in carne mea, bonum. Sed

inveni quia autem quod in vitio carnis vivit bona non est. Non est bonum quod cum esse debuit carere. Sed iam vitiata et vitiosa non erit, quia enim est concupiscentie vitium quia inest, non per se sed ex carne contraxit natura, quippe humana non operante. Cum vitio primum est instituta, sed ex voluntatis arbitrio primorum hominum venientem vitio sauciatam. Augustinus: Nam velle adiacet mihi, perficere autem bonum non invenio. Hoc est non est in me non autem facere, sed perficere, quia non nil facere. Rebellat enim concupiscentia et non consentit. Delectatur enim uxore aliena, et non admittit, tamen admittit. Insectatur virtutis mentem videns suis strepentem concupiscentiam. Et minus invitat concupiscentiam. Agit ergo bonum quia concupiscentie non consentit, sed non perficit bonum, scilicet ut omnino non concupiscat. Sic et hostis eius, scilicet concupiscentia, agit malum quia movet malum desiderium, sed non perficit malum quia non pertrahit ad malum. Et in isto bello est tota vita sanctorum. Non enim quod volo ago bonum. Non enim ago hoc bonum quod volo, id est non concupiscere, sed facio hoc malum quod nolo, id est concupisco. Si autem quod nolo illud facio, non ego iam operor illud, sed peccatum, id est fomes peccati, quod habitat in me. Quia non mente consentio sed carne concupisco. Et ita ego non operor. Igitur invenio legem esse bonum, que ostendit malum mihi, id est tantum, volenti facere bonum; volenti dico tamen, quoniam, id est quia, malum adiacet mihi, id est vitium concupiscentie inest mihi. Et ita volo bonum. Condelector enim legi Dei et hic secundum interiorem hominem, id est interiorem, qui sepe vel interior vel superior homo dicitur, eo quod interius et desuper a spiritu sancto fecundata superioribus intendit. Lex autem patrum libertatis reddita est, scilicet secundum interiorem hominem. His atque huiusmodi diligenter consideratis, iuxta scripture apostolice circumstantiam recte intelligitur apostolus non se solum in sua persona, verum etiam alios sub gratia constitutos significasse. Utrum enim ex propria apostoli persona, an ex universali hominis persona sub gratia positi hic melius accipiatur, non omnino perspicuum est. Video autem et cetera. Quia condelector legi. Video autem aliam legem in membris meis. Ecce patenter restat infirmitas. Lex que in membris est et repugnans mente vitium carnis est, quod ex pena peccati et excidit ex mortis pervenit. Sed lex ista que est in membris remissa est gratia regeneratione spirituali, et manet in carne mortali. Remissa est quia reatus solutus est sacramento quo renascuntur fideles. Manet autem quia operatur desideria contra que dimicant fideles. Repugnantem legi mentis mee, id est legi nostre contrarius, et captivantem me, ex carne non mente, in lege peccati, id est in motum concupiscentie. Ipsa enim concupiscentia est lex peccati. Lex autem membrorum vel carnis est in membris quidam affectus vel languor qui commovet illicita desideria, id est carnalem concupiscentiam, que lex peccati vocatur, quia hic carnale usque in captivum tenet. Lex ergo carnis me captivat sub ipsa lege peccati, id est sub concupiscentia sua. Captivum autem me ducit non ex mente sed ex carne, non ex toto sed ex parte, quia mens pugnat et condelectatur legi Dei. Sic de ipso apostolo convenienter accipitur qui dicit se captivum duci ex carne. Convenienter

Aug. de ub. apli.

Aug. de ub. apli.

Aug. c. iulian.

Aug. de nuptiis et concupiscentiis.

Obo contra pmissam sententiam.

Aug. de ub. apli.

Aug.

enim non consentit peccato titillanti, suggerenti, blandienti. quia hic alias nominat delectaciones delectationibus carnis nulla ex parte consentiendas. Mens ergo contendit sed mens non consentit: id est in me quidam martirium et quidam triumphus. Vel lex peccati accipitur consensus et operatio peccati. Lex sive carnis vel membrorum primus motus concupiscentie id est. Video aliam legem scilicet concupiscentie motum in membris meis: ut in occulto ad concupiscendum sic extimulans repugnantem legi mentis mee. Sed non vincat. Et captivantem me id est captivare me conantem in legem peccati id est ad consentiendum vitia implendum quod opere peccatum vel potius quod est lex membrorum et lex peccati scilicet carnalis concupiscencia ut sic sensus captivantem me in lege peccati. Sed est sub lege ipsa que est in membris meis. Captivat autem me ut predictum est ex carne non ex mente. Quod tamen sperandum expectanda est liberatio in Christo. Itaque ego spiritualis homo quia carnalis. Infelix sum non in mente sed in carne. Et quis me liberabit de corpore mortis huius id est de congregatione malorum ingruentium scilicet de motibus concupiscentie quibus in me contra propter corruptionem in qua habitat peccatum. Vel de corpore mortis huius id est de corpore isto sed quod mortale est. Non enim sic liberabit ut hoc corpus non habeat. Habebit enim hoc corpus sed non iam mortis huius. Ipsum erit et non ipsum erit. Ipsum erit quia ipsa creatio erit. Non ipsum erit quia mortale non erit. Liberabit autem te cum mortale hoc induet immortalitatem in nulla concupiscentia remanebit. Sed a quo liberabit id est per quid. Gratia dei per Ihesum Christum dominum nostrum. Sicut enim per unum hominem mors fuit ita et per unum erit resurrectio mortuorum. Sed in interim quid erit. Pugna, lucta. Unde subdit. Igitur ego ipse id est quia in mente condelector legi et ex carne captivus ducor. Igitur ego ipse id est unus et idem homo possum mente et carne servio. Sed mente servio legi dei non consentiendo peccato, carne autem servio legi peccati concupiscendo. Igitur ego ipse servio in carne, ego servio in mente. Non enim duo sumus inter nos contrarii de diversis principiis venientes. Sed ego ipse mente servio legi dei, carne autem servio legi peccati. Quamdiu languor obluctatur saluti. Non enim alius in mente et alius in carne quia ego in mente et ego in carne. Et magis sum in mente quam in carne. Non enim sunt due nature contrarie ut manichei somniant. Sed ex utroque unus homo quia unus est deus a quo factus est homo. Consentire igitur non consentio, carne concupisco. Semper itaque pugna est in corpore mortis huius quia ipsa concupiscentia cum qua nati sumus finiri non potest. Quamdiu vivimus cottidie minui potest, finiri non potest. Sequitur. Nichil ergo id est quia mente servio legi dei, igitur nichil dampnationis est nunc, id est si autem non tamen nunc cum in Christo sint non est dico his qui sunt in Christo Ihesu in quo omnia solvuntur et ideo nihil dampnationis est illis quia et si macule ex carne sint non obsunt. Nunc id est habent desideria carnis quibus non consentiunt. Et si lex in membris eorum repugnat legi mentis, tamen nihil dampnationis est quia per gratiam baptismatis et lavacrum regenerationis solutus et ipse reatus cum quo eras natus et quicquid antea consensisti male concupiscentie sive cogitatione sive locutione sive actione deletum. Qui sunt in Christo determinat dicens. Qui non ambulant secundum carnem. His scilicet nihil dampnationis est qui non ambulant secundum eam id est qui non obediunt carni et si aliquando cadit surgunt. Sequitur. Lex enim. Hic ostendit per quod gratia dei liberat scilicet per spiritum sanctum. Dixit autem nihil dampnationis esse his qui non ambulant secundum carnem et quia quis diceret potes ne secundum carnem non ambulare. Respondet possum quia lex spiritus et cetera. Vel ita construe. Ideo nihil dampnationis est quia lex spiritus id est spiritus sanctus qui docet quid agendum sit quid non, qui est auctor vite, liberavit me a lege peccati et mortis id est a lege moysi que per peccatum et prevaricationem causa est mortis. In Christo Ihesu id est per Christum qui dat nobis spiritum sanctum. Vel ita. Lex spiritus accipitur lex fidei que dicitur spiritus quia deus cuius fides est spiritus est. Discernende ergo hic sunt tres leges et valde est necessaria ista discretio. Lex inquit spiritus vite. Ecce una lex. A lege peccati et mortis. Ecce alia lex. Et sequitur. Quod impossibile erat legi. Ecce tercia lex. Hec est lex per moysen data in monte synai. Due ergo leges natura bone sunt scilicet lex fidei que peccatum tollit et lex moysi que peccatum ostendit prohibendo. Lex vero peccati mala quia reos facit. Unde dictum est et quod mirum est dicitur lex spiritualis quod predictum est de lege moysi et cum dicitur lex spiritus quod hic dicitur de lege fidei. Hoc interest quia lex moysi dicitur spiritualis ideo quia prohibet peccare, sed non dicitur spiritus vel vite quia non iustificat remissis peccatis. Hec autem dicitur lex spiritus vite quia et peccata dimittit et a morte revocat. Lex spiritus vite dicitur id est spiritus est quo creditur id est spiritus est cuius fides est. Quasi dicat ideo nihil dampnationis est quia lex spiritus vite id est lex fidei per quam iustificamur que spiritus potius in me docet liberavit me. Quia liberatio facta est in Christo Ihesu qui per fidem iustificat et sine cuius fide non est iustificatio. Unde liberavit a lege peccati et mortis id est consensu et operatione peccati que est causa mortis quod non potuit tercia lex moysi. Lex carnis sive predictum est non est dei sed peccati et mortis. Sed reos facit. Lex autem moysi sancta et dei est que ostendit malum sed non tollit. Lex autem spiritus que est fidei et gratie malum tollit. Sequitur. Nam quod impossibile. Quomodo in Christo facta sit liberatio hic exponit quasi in Christo Ihesu dico nos liberatos. Nam deus est in Christo filio suo et ita per eum potest fieri liberatio nostra, que non poterat fieri per legem. Et hoc est. Nam deus pater misit filium suum id est visibilem fecit. Filium suum id est sibi consubstantialem. Non misit ubi non erat qui ubique est, venit in virginem que ante in virgine erat et ante virginem erat. Ergo creavit. Elegit. Ergo elegit creavit. Attulit virgini fecunditatem non abstulit integritatem. Veniens in uterum virginis. Sed si ante ibi erat quomodo

servio legi dei, carne autem legi peccati. Nichil ergo nunc dampnationis est his qui sunt in Christo Ihesu qui non secundum carnem ambulant. Lex enim spiritus vite in Christo Ihesu liberavit me a lege peccati et mortis. Nam quod impossibile erat legi in quo infirmabatur per carnem, deus filium suum

Ambrosius in sermone de concupiscentia ...

Ambrosius

Augustinus de verbis apostoli

Ambrosius

Augustinus

Ambrosius

Ambrosius de verbis apostoli

Ambrosius

Aug. in expositione ad romanos.

qui habitat .i. semper est in me .i. in carne mea. vel in me .i. in sensualitate mea. Cavendum est ne quis arbitretur his verbis auferri a nobis liberum arbitrium. quod non ita est. Hec enim homo describitur sub lege positus ante gratiam. tunc enim homo peccatis convincitur dum viribus suis iuste vivere conatur. sed adiutorio liberantis gratie non liberum arbitrium liberatur ut liberatori credatur. Augustinus. ita non peccet contra legem. Scio enim. quasi palam patet quod peccatum habitat in carne. enim .i. quia bonum non habitat in me. hoc est in carne mea. sed in sensualitate hominis. vel sic: scio quia non habitat etc. Quomodo habitare in carne peccatum cum non sit substantia sed privatio boni. Caro vero primi hominis corpus corruptum est per peccatum. ipsa quia corruptio per conditionem offensionis manet in corpore. robur tenens divine sententie date in adam cui consortio anima maculatur peccato. pro quo quasi ... ea manet. inhabitare dicitur peccatum in carne. hec est lex carnis ad quam diabolus accedit ut hominem malis suggestionibus decipiat. ne faciat bonum quod lex precepit. Sequitur. Nam velle. quasi vere non habitat in me bonum. quia etsi bonum velle, non bonum perficere. bonum velle non gratia. velle bonum adiacet mihi .i. iuxta carnem iacet. et quiescit impotens per se surgere ad bonum operandum. iuxta carnem ergo iacet. velle quod utile est. quodammodo si velle bonum per rationem est; tale est hoc velle quia semper in carnis superatur. velle autem dei carnem superat. Attende quia bona sunt que nobis lex adhuc ... innotuit. ... facere velint. sed deest virtus perficiendi. Unde subdit. Perficere autem bonum. prorsus non invenio. quia sic possessus est dominatione peccati ut non possit ut quod vult. non valeat non audeat contra dicere quia potestatis eius alterius est dominus. ergo et si velit. non tamen perficere bonum. quia ex deo tamen est cui gratia adhuc caret. Non enim quod dico quia bonum perficere non invenio. quia in parte de qua mihi videtur ostendo. quia non in illud bonum quod volo invenio sed econtrario malum. quia in illud quod nolo. et hoc est. non enim ago hoc bonum quod volo. sed econtrario facio hoc malum quod nolo. Vel tamen contra. non invenio bonum non mirum. quia non est ibi. et vere non. Non enim quod volo etc. hoc ideo dicit. quia multi stulti sunt qui non inveniunt bonum in aliqua re. quia tamen ibi est. Si autem quod nolo. Concludit superiorem sententiam. scilicet quod non operatur malum. quia ego non facio quod volo. et facio quod nolo. Si autem facio quod non. scilicet dimittere bonum et facere malum. ergo ego non operor illud .i. malum. ex quo priori quod concluditur. scilicet quod consentit legi dei. ego non operor. sed quod inhabitat in me peccatum .i.

illud. Sed quod habitat in me peccatum. Scio enim quia non habitat in me, hoc est in carne mea bonum. Nam velle adiacet mihi. Perficere autem bonum non invenio. Non enim quod volo bonum hoc facio. sed quod nolo malum hoc ago. Si autem quod nolo illud facio. iam non ego operor illud. sed quod habitat in me peccatum. Invenio igitur legem volenti mihi facere bonum. quoniam mihi malum adiacet. Condelector enim legi dei secundum interiorem hominem. Video autem aliam legem in membris meis repugnantem

fomes peccati. vel carnalis concupiscentia. unde omnia oriuntur peccata. Omne enim peccatum in anima le concupiscendo committitur. quod iste ad peccatum trahitur. Prosperus. enim peccato non sua sed illius voluntate perficit. Sed numquid quia invitum hominem dicit peccare in minimis debet. videlicet a crimine non tenetur. Prosperus. enim vitio. et desideria hec sunt concepta. quia cum in acceptaverit se per assensum peccato tunc dicatur illi. et hoc ideo dicit ut noverit de quantis malis deus homines eruit. et que extrema ex adam trahit. cui non lex subvenire potuit. per hec ergo beneficia dei demonstrat. qui de tantis liberat. Invenio igitur. Vixerat legem esse bonam. et manifestum esse bonam quod id vult. et ei consentit. hic addit igitur bonam legem bone nature adiunctam. et tamen exterior homo .i. fomes peccati. qui est ex carne illa duo vincit. ut homo per vetera se posse evadere videns. obnoxius sit gratie. quasi dicat. quia ego non operor malum. immo nolo. igitur invenio legem esse bonam .i. utilem et adiunctam. michi .i. rationi. dum docet quid bonum vel quid malum sit. mihi dico volenti facere bonum. quasi ex eo probo legem esse bonam quia nolo facere quod ipsa nobis. Sequitur. quoniam mihi etc. quasi bene dico mihi volenti tamen. quia perficere bonum non possum. ideo quoniam .i. quia malum adiacet .i. prope est insidians mihi rationi. hoc in carne enim est quod ad ianuam anime. non cogit alium facere. quoniam vult homo et lex. Condelector enim etc. quasi vere lex est bonum rationi. quia condelector legi dei. volens quod ipsa nobis et gaudens imitari ab ea. condelector dico secundum interiorem hominem. interior homo animus est. quo dicitur oblectari his que a lege traduntur. quia in animo non habitat peccatum. sed in carne .i. causa peccati non est ex anima sed ex carne. quia caro est ex origine carnis peccatricis. per traducem omnis caro sit peccati. Augustinus. enim caro ex adam traducitur. peccatum in se habet .i. causam peccati. si anima traduceretur et ipsa haberet. Augustinus anima ade peccavit. si non peccatum in se haberet. homo non se cognosceret. nec autem cognosceret se et delectatur legi dei. Video autem. quasi dico condelector legi. sed video aliam legem .i. fomitem peccati. que regnat in membris meis. ut in oculo ad concupiscendum. in manu ad operandum. et hoc nimis. repugnantem legi mentis mee .i. legi et rationi mee coniunctis in unum. fomes autem peccati. que est ex carne. et repugnat menti. recte dicitur lex. quia legitime factum est. ut que non obe

Amb.

Amb.

Amb.

Amb.

Amb.

Amb.

Amb.

Amb.

Amb.

Amb.

duntur suo superiori et non servat sibi infe-
riori. i. caro. Superior est dominus tuus. inferior est caro
tua. Servi meliori ut serviatur tibi ab inferiori.
Contempsisti superiorem. torqueris ab inferiori. Dico
repugnantem et inde captivantem me. Vel captivum
ducentem me per consensum et operationem. et consue-
tudine peccandi dominatur. Captivantem dico. Vel du-
centem in legem peccati. i. in peccatum. quod dicit lex quia
dominatur. Que lex ut predictum est in membris meis. i. ex
carne quanto autem interior tanto est periculosior. Hec
est lex mala qua quisque carnali consuetudine im-
plicatus astringitur. Hanc repugnare ait legi
mentis sue et se captivare. Unde intelligitur ille homo de-
scribi qui non est sub gratia et adhuc captivatur. In-
felix ego homo. sum. quia natus est sub peccato hostem
huius secum peccatum per quod aditum habet ad illum sa-
thanas. ... fabricavit adam per quem ad si-
nus ... expoliatus ascendat ... clementissimus
dominus ... per quod subditur. Quis me liberabit
quod miser sum. i. per me non possum liberari. Quis
me liberabit de corpore mortis huius. i. de dominio car-
nis in qua mors est non potest hoc facere nec magnum aliquid.
sed ecce. quis me liberabit. non lex moysi non ipse meis
viribus ait. Sed gratia dei per iesum christum dominum nostrum. quem
misit deus nobis ut per eum peccatorum remissione
percepta homo relevetur ut de cetero possit resipis-
cere ipso peccato liberetur. et homo ex ... resi-
stere adversario potestate recepta qua illum domi-
natur a deo. Et attende quod hic induce... contra legem si-
di potiorem lege moysi. que ... vocatur. Quattu-
or enim leges in hac serie memorantur. scilicet lex mentis
lex membrorum. que prima est legem peccati accipite. lex
moysi. contra lex fidei. et notatur ... actus. i. ...
re hominis in lege spiritus. Loquitur enim hic apostolus in persona hominis sub gratia degentis
securus. Igitur ego ipse. etc. Quia dixit gratia se esse liberatum ne quis putaret securum
quem peccatum non ultra noceat. determinat quomodo facta sit liberatio. scilicet si in gratia
remanserit. aliquin peccatum iterum occupat. quasi dicat quod liberat gratia. Igitur ego. i. rationa-
lis interior homo. licet habens fomitem peccati ut prius. tamen servio. i. potens sum
servire legi dei et hic mente. i. voluntate. iam enim liber animus et in consuetudinem bo-
nam revocatus gratia adiuvante. malas suggestiones ... spiritus ... superare.
Carne autem. quasi mente servio legi. carne autem servio legi peccati. et ideo non est securus
... agendum sed cavendum est ne regnet. Aliter ... legi ab illo loco. Ego autem car-
nalis sum. Loquitur enim apostolus in persona sua vel alicuius iusti sub gratia constituti
dicens. Augustinus. Aliquando ... visum fuisse in hoc apostoli sermone describi hominem
sub lege ut ante dictum est. sed ut ait ... non homo gratie. quod loquitur quod est delectatur le-
gi dei et consentit. et quod non operatur malum nec vult. et quod ignorat. i. non approbat
et etiam nil dampnationis nunc est sicut in sequenti ostenditur. et tamen adhuc se esse car-

legi mentis meae et captivantem me in lege peccati quae est in membris meis. Infelix ego homo. quis me liberabit de corpore mortis huius? Gratia dei per iesum christum dominum nostrum. Igitur ego ipse mente

nalem dicit his verbis. Ego autem carnalis sum. quia lex est spiritualis. Ego autem carnalis
sum. Hec non videretur de se ipso dicere apostolus. sed carnem quamdiu hic vivit propter *Aug. de verbis apostoli*
carnis mortem quam sentit. Hic et in veritate dicit omnes sanctos. propter quod spiritualis est. id quod carnalis spiritua-
lis. quia secundum spiritum vivit. carnalis. quia carnis concupiscentias sentit. sed non est car-
nalis quia concupiscentiis non consentit. Ex parte qua mortalis carnalis est. ex parte spiritu-
alis spiritualis. Ex parte meliori spiritualis. ex parte inferiori carnalis est. et propter hoc ex pec-
cato primi hominis accessit. Subditur. Ego dico. venumdatus sub peccato. i. pretio male
voluptatis ade subiectus peccato. i. concupiscentie. Hanc enim peccati nomine appellat *Aug. de spiritu et littera*
unde oriuntur omnia peccata. i. ex carnali concupiscentia. quidquid enim peccatorum est in di-
ctis in factis in cogitationibus non oritur nisi ex mala concupiscentia. que a peccato sum- *Aug. contra Iulianum*
est et si consentientem fecerit. autem illexerit. concipit pa-
rit quod peccatum. de peccato quod est a fomite et peccatum tunc re-
generat gratiam. Quod enim. determinat quomodo se carna-
lem dixerat. quia non operatur quod approbat. et hic est ... sub pec-
cato sum. Quod enim operor. non intelligo. vel ignoro. alia
littera. i. non approbo non accepto non michi placet non con- *Aug. de verbis apostoli*
sentio. Aliter enim videtur contrarium esse illi sententie quod dicit pec-
catum ut appareat peccatum per mandatum. Quomodo enim ap-
pareret si ignorat. Sed ignoro sic dictum est hoc loco ut
intelligatur non approbo sed hanc locutionem dicit dominus pec-
catoribus. non novi vos. non enim eum aliquid latet. sed quod peccata
non inveniuntur in regulis preceptorum. quas lex veritas. ideo ipsa
veritas dicit non novi. et apostolus ait ignoro. et tunc non approbo
Non enim quod volo bonum hoc ago. sed quod nolo. i. non concupiscere. sed potius facio *Aug. de eodem*
illud quod odi. i. concupisco. ex carne et si non assensum pre-
beo. ex ratione adhuc confligo. non de me magnum est incer-
tum. quia et si concupiscentie non consentio. tamen adhuc concu-
pisco et nolo. facio quod nolo. facio quod odio. quod odio
concupiscere. non enim est intelligendum quod apostolus velit esse *Aug. de verbis apostoli*
castus et esset adulter. vel misericors et esset crudelis et talia
... sed audiens legem dicentem. Non concupisces. in-
tus agnovit et odit. bellum habuit. quia volebat non concu-
piscere et concupiscebat. ideo dicit. quod nolo facio. i. concu- *Aug.*
pisco. Non quod per concupiscentiam erat apostolus et eum ad mala
traheret. luctabatur non subiugabatur. de se hoc proponit *Id.*
ne de te desperes ...
nam suam. ne timeres tuam. Si enim hic non dixisset apostolus
videres concupiscentiam moveri in membris tuis desperares
et diceres si ad deum pertinerem non sic moverer. Vide autem
apostolum pugnantem. et noli te facere desperantem. Sequitur.
Si autem etc. quod odi. quod facio. Si autem quod nolo ex inte- *Aug.*
llectu illud facio. ex carne. si nolo illud quod facio. scilicet concu- *Aug. de verbis apostoli*
piscere. quod consentio legi. i. legem laudat voluntas mea
que non consentit concupiscentie carnis quam lex prohibet. que dicit
dicit. Non concupisces. quia et nolo. consentio legi. non quia
illud ago. quod enim ago. lex odit. i. non approbat. dum con-
sentit prohibet. cum in hoc consentio. quia concupiscentie

sim inicio, sed ratione predicte occasionis. Sequitur. Nam peccatum quasi dicat mandatum est ad mortem. quod inventum sit determinat. quasi quod inventum est mandatum est ad mortem. Ecce quia per illud seductus sum falsa dulcedine. a diabolo vel fomite. id est. Nam peccatum. id est carnalitas vel diabolus. fefellit me vel seduxit. id est a bono ad malum traxit me occasione accepta per mandatum. quia quod concupiscitur dulcius fit dum vetatur. sic peccatum fallit per mandatum. Lex prohibitione namque non curant desiderium mali crescere. quod acto dulcius fit quod prohibetur. et ita peccatum fallit. falsa dulcedine. Fallax est dulcedo quam plures atque maiores penarum amaritudines consequuntur. Et non solum seduxit per mandatum sed et per illud mandatum occidit. quia et reatus prevaricationis accessit. Gladio quem portabas te inimicus occidit. armis tuis te vicit. armis tuis te interemit. Mandato enim tamquam gladio armatus eras. ut inimicum occideres. quibus non valeres nisi de te presumens. Esto quod hominis non de te presumas. et potius vincere. Vide enim parvum david quam ingentem goliam sed in dei nomine presumentem non in viribus suis. sed tu venis michi ad me clipeo et lancea. ego in nomine dei omnipotentis. sic omnino non aliter presumens inimicus. Vel ita lege. dico quod peccatum seduxit me. et per illud. id est prohibitionem quia seduxit occidit me. id est ad eternam dampnationem perduxit. Sequitur. Itaque lex quidem. Supra legem peccatum esse negavit. defendens eam a crimine. hic eandem sua laude defendit. Aliud est a crimine obiecto defendere. aliud debito preconio predicare. Crimen obiectum fuit. ubi dictum est. lex peccatum est. defensio subsecuta est cum ait. Absit. Unius verbo defensa est veritas. quia magna est defendentis auctoritas. Hic autem ubertima laude legem commendat. ne quid suspicionis adverse remaneret in lege. quasi dicat quia lex est ad vitam et bona iubet et mala prohibet et facit peccatum agnosci. Itaque. id est quod est sancta. id est sanctitatem docens et mandatum. id est quod preceptum est. sanctum. iustum. id est iustificans peccatorem. et bonum. id est utile vitam adquirens. Sequitur. Quod ergo. hic querit utrum lex et si sit bona. fit tamen efficiendo dampnosa. quod ex predictis videbatur posse colligi. ubi dixerat mandatum esse ad mortem. fit dixerat esse bonum. Unde minus intelligentibus videbatur per bonum effectum esse mortem. quod apostolus removet. et quo intellectu dixerit mandatum esse ad mortem. exponit contra quosdam impios qui dicebant veterem testamentum esse a principe tenebrarum non a domino. quasi dicat. constat legem esse bonam. et constet ergo quod bona est lex. et tamen ex ea est michi mors. ut supra

Nam peccatum occasione accepta per mandatum seduxit me et per illud occidit me. Itaque lex quidem sancta et mandatum sanctum et iustum et bonum. Quod ergo bonum est michi factum est mors? Absit. Sed peccatum ut appareat peccatum per bonum michi operatum est mortem. ut fiat supra modum peccans peccatum per mandatum.

dictum est. Ergo quod bonum est michi factum est mors. id est datum hoc bonum michi a deo. ita ut sit efficiens causa mortis. Absit. Non enim est ex ipsa lege mors. sed ex vitio hominis. quia non lex sed fomes est efficiens causa mortis. qui in bonam rem vertit in malum. Sicut et medicina non est causa mortis. si ostendat venena mortifera. licet his mali homines abutantur ad mortem suam vel aliorum. sic lex que venena peccatorum demonstrat. et homines libertate sua abutentes quasi freno cohibet et imposito gressu incedere docet. non efficiens causa peccati. sed potius vitium hominis vel fomes. et hoc est quod subdit. Sed peccatum. id est fomes peccati. operatum est michi mortem. id est peccatum actuale. quod est causa mortis. operatum inquam est dico per bonum. id est per legem. non quia ipsa sit efficiens causa. sed quia ex ea accepta occasione. sicut predictum est. operatum est dico. ut appareat peccatum. id est efficiens causa peccati. quia recte apparet. quia ratione trahit ad consensum et operationem. Vel ita. peccatum. id est fomes peccati. operatum est michi mortem. id est peccatum et hoc per bonum. id est per legem. non tamen efficientem peccatum. sed potius demonstrantem et prohibentem illud. ita quod per eam appareat peccatum. non dico quod sit per eam. sed appareat quod intus erat. quod non apparebat. sicut supra dixerat. concupiscentiam nescirem nisi lex diceret. non concupisces. non habebam. bonum est ergo lex que sententia sua iustitia. malum esse concupiscentiam quam nesciebam ostendit. ideo ergo imputo legi dei. sed vitio meo peccatum. bona est et lex. sed sine gratia tantum ostendit peccatum. non tollit. Et lex semper bona est. sive obsit inanibus gratia. sive prosit plenis gratia. Contraria et bona que tamen quibusdam vitio suorum fit noxia. sicut sol sanos quidem oculos mulcet. dolentibus auget dolorem. Sic multis ergo lex prodest. habentibus gratiam que est vivificatio sanitas. Inanibus autem obest. non suo sed illorum vitio dico operatum est michi mortem inquam. ut peccatum. id est fomes peccati fiat peccans. id est peccare faciens supra modum. id est plusquam antea non in mediocritate. quia et prevaricatio accessit. fiat peccans dico. et hoc per mandatum. sed quia iterum ardebat fomes. et per quod accrevit prevaricatio. Concupiscentia et carnis que radix est malorum per mandatum magis prevaluit non defecit. Lex et concupiscentiam non extinxit. Ubi enim non est gratia liberatoris. auget peccandi desiderium prohibitio peccatorum. Ideo ergo dixit per mandatum. quia prevaricatio addita est cum peccandi libidine. Et ideo dixit supra modum. quia per legem non defecit. sed magis solitis cupiditatibus crevit. Vel per peccatum hic intelligitur diabolus. qui per bonum dei mandatum est vaticinia contra hominem contraria atque illicita illi suasit. quia ei videbatur a domino prohiberi. in quo apparet peccatum. id est inimicus. et hoc est peccatum. id est diabolus. operatum est michi mortem. incensus per bonum

Ambrosius.
Augustinus.
Augustinus ad Simplicianum.
Augustinus de verbis apostoli.
Augustinus.
Origenes.
Ambrosius.
Ambrosius.
Ieronimus ad Algasiam.
Augustinus.
Augustinus de verbis apostoli.
Augustinus de verbis apostoli.
Ambrosius.
Ambrosius.
Augustinus.
Augustinus lex.
Ambrosius.
Ambrosius.

7

28

Scimus enim quia lex spiritualis est. Ego autem carnalis sum, venundatus sub peccato. Quod enim operor non intelligo. Non enim quod volo hoc ago, sed quod odi malum illud facio. Si autem quod nolo illud facio, consentio legi quoniam bona est. Nunc autem iam non ego operor

id est per legem. ita ut appareat peccatum. unde dicitur immundo[?] homini per legem illicita suasit. ut fieret supra modum peccans peccatum. id est peccare faciens supra modum, id est plus quam ante. Vel supra modum mandatum, quod datum magis inficit, ut hominem graviori poenae subiceret. Per legem enim accepta occasione operari homini mortem. Scimus enim. quasi quia lex non est malum, sed est bonum. quia scimus quod lex spiritualis est, id est spiritum hominis alens, dum spiritualibus instruit. vel spiritualis, id est a spiritu sancto data. Attende quod lex Moysi sic iusta dicitur et spiritualis. Lex vero evangelii dicitur lex fidei. Omnibus enim ... ad malos quos punit. lex Moysi iusta esse dicitur. bonis vero spiritualis est quia peccatum prohibet et invisibilia colit. Lex quoque Moysi spiritualis dicitur quia mentem facit quod dicit fieri, et quia spiritualiter intelligenda est. Lex autem fidei dicitur lex evangelii, quia ubi deus ibi fides est ... Ego autem. hucusque legem excusavit, quod non debet refundi in eam culpa ...

sub dominante iniquitate. et accepto pretio exiguae de arbore vetita voluptatis. Creatus quippe primo homo recte sine culpa sine vitio, sed ipse non rectum se fecit, quia deseruit imperatorem et inivit ad deceptorem. cadensque a manu figuli vas fractum est, quod deus praemisit ut miseria sua probaret quia sine deo nil potest. Secundum hoc ergo et alios videtur voluntaria servitute ut sub peccato, id est servi peccati sunt. Quia enim contra ... est posse noluit, infictum est ei non posse cum velit. per malum velle perdidit bonum posse. et sic captivus dicitur venundatus sub peccato. Sic etiam quisque videtur se consuetudine prave voluntatis. Quod enim operor. probat quod servus est peccati. et loquitur in persona hominis sub lege, qui vere sub peccato sum, id est ut servus peccati sum, quia quod operor. scilicet ex ratione hominem dimittendo bona vel faciendo mala. non intelligo. sed rationem hominem non esse operandi ... aliud videt se per legem scire et aliud agere ... hominum assumit hic apostolus ... id est hominis ... id est carnis vel carnalitatis.

Non enim etc. quia ... quod non intelligo ...

Aug. de lxxxiii questio.

Amb.

Amb.

Aug.

Amb.

Aug. de questioe lxxxiii.

Amb.

Amb.

Amb.

Aug.

est. q. ita liberata est mulier ut non sit adultera si fuerit cum alio viro. Sic soluta lege non prevaricatur qui ad Christum transit dimissis figuris. Econtra vero sed non adultera lege que est Christi. Immo si qui servaverint legem mortuam, adultere esse fidei adultere est utrumque, si non providetur ei Christus. Sequitur. Itaque fratres mei, et cetera. Huc usque similitudo est. Dehinc incipit rem loqui pro qua similitudinem induxit, et infert a simili, quasi quia ita est, vir virum et mulierem, itaque, iuxta hanc similitudinem, fratres mei et vos, ut vos apostoli mortificati estis lege, quia dimissis peccatis, id est nil debetis legi, que data est usque ad Christum, quasi non vos dimisistis legem, sed et ipsa vos. Mortui legi, id est figuralis. Ita vero hic appellatur lex. Mortificati dico per corpus Christi, id est per mysterium incarnationis vel complexionem caritatis. Ad hoc estis mortificati legi, ut vos sitis alterius, id est Christi, cuius non pudeat vos esse, quia ipse est qui ex mortuis resurrexit, cuius utique sumus, ut nos fructificemus deo, qui prius fructificabamus morti sub lege. Nunc non fructificamus diabolo ut olim. Cum enim essemus in carne, id est quando carnis sensus operantes, quasi erat sub lege, passiones peccatorum, id est concupiscentie que sunt causa peccatorum mortalium, id est consensus et operis, sub quibus utique sub iure dominante agebatur anima, antequam veniret gratia per fidem, que passiones per legem erant, vel note vel a iecte nimio faciente, operabantur in membris nostris, id est ducebant membra nostra ad mala opera, ut fructificarent morti, id est ut facerent digna eterna morte. Nunc autem, et cetera. Soluti sumus, remissis peccatis, a lege, que est causa mortis, id est peccati. Adiuncta est vero concupiscentia. Est lex prohibens, ubi non erat fides, et ad cumulum peccatorum prevaricationis etiam adiectum est, quia ubi non est lex nec prevaricatio. Vel lex mortis ideo dicta est, quia peccantes interficit, et reos punit. In qua lege detinebamur, sed utique gratia dei solveremur. Soluti sumus dico ita ut serviamus in novitate spiritus et non in vetustate littere, id est serviamus operibus novi hominis Christi, quem non veteris mentibus vel lege attingimus, sed gratia sancti spiritus, in quibus est sic innovandum ut nil addatur de legis operibus, que vetusta sunt. Vel serviamus in novitate, scilicet id est lege fidei, que in animo innovatur, que interiorem hominem facit spiritualem. Et ideo dicitur recte lex spiritus. Et non in vetustate littere, id est non secundum litteram legis, que fecit, ut quod cessavit. Attende quod in precedenti sumi

viro. Si fuerit cum alio viro. Itaque fratres mei, et vos mortificati estis legi per corpus Christi, ut sitis vos alterius qui ex mortuis resurrexit, ut fructificetis deo. Cum enim essemus in carne passiones peccatorum que per legem erant operabantur in membris nostris, ut fructificarent morti. Nunc autem soluti sumus a lege mortis in qua detinebamur, ita ut serviamus in novitate spiritus et non in vetustate littere. Quid ergo dicemus? Lex peccatum est? Absit. Sed peccatum non cognovi nisi per legem. Nam concupiscentiam nesciebam nisi lex diceret: Non concupisces.

similitudine tria sunt, scilicet vir, mulier, lex viri, et cursum in hac re, quoniam quasi similitudo inducta fuit. Sed aliter: tria scilicet anima, peccatum, lex. Hoc solum hic diversum est, quia in illa vir moritur ut a lege viri soluta mulier nubat cui vult; hic non peccatum, sed ipsa anima moritur peccato. Predictis namque passionibus ipsa anima moritur, que iam servit mente legi dei, quamvis ipse passiones nondum mortue sint, quia dum carne servit legi peccati. Restat ergo adhuc aliquid ei quia sub gratia, quasi cum tamen non vincat, non captivum ducat. Sequitur. Quid ergo, et cetera. Hic querit utrum ipsa lex sit mala, quia videbatur culpasse legem dicendo passiones peccatorum esse per legem et iterum vocando legem mortis et vetustatem littere. Que verba male intellecta fomitem insanie furoris Manicheorum subministrarunt. Nam Manichei vero legem Moysi dicunt non a deo datam, et eam evangelio contrariam esse contendunt. Et quando cum eis agitur, predictis testimoniis apostoli que non intelligunt conantur convincere catholicos. Quod ergo senserit apostolus posse intelligi opponit, ut et hoc se intellexisse negaret et legem legislatori laude defendat. Et quo sensu predicta dixerit verba aperiat, quasi dicat quamvis lex mortis est et auxit vires peccati detinens a bona operatione. Ergo quid dicemus? Dicemus quia lex peccatum est, id est docens vel faciens peccare. Vel talis per quam donata peccantur auctor eius quasi male rei. Absit. Non enim lex mala est, sed potius bona. Quia peccatum non cognovi nisi per legem, id est peccata fecit cognoscere, que prius nesciebam, quedam vel esse peccata vel a deo esse gravia vel esse punienda. Non ergo a deo prius cognovi peccatum ut per legem, per quam innotuit vel esse peccatum quod ignorabam vel esse grave vel esse puniendum. Per hoc ostendit legem non esse peccatum, sed indicem peccati. Quaeritur [illegible] legem ad hoc datam esse, non ut peccatum inferret vel extirparet, sed tantum ut demonstraret, quasi animam faceret ream, ut quia peccatum sine gratia dei vinci non posset, ipsa reatus sollicitudine ad percipiendam gratiam converteretur. Nam concupiscentiam, quasi peccatum non cognovi nisi per legem, sicut in hoc patet: nam concupiscentiam nesciebam vel peccatum esse vel tantum, nisi lex diceret: Non concupisces. Ad probandum per legem cognosci peccatum

Aug.

Aug.

Aug. Jeron.

Amb.

Aug.

Amb.

Aug. ad Simplicianum

Aug.

Amb.

Aug. de libero arbitrio

Occasione autem accepta peccatum per mandatum operatum est in me omnem concupiscentiam. Sine lege enim peccatum mortuum erat. Ego autem vivebam sine lege aliquando. Sed cum venisset mandatum peccatum revixit. Ego autem mortuus sum et inventum est mihi mandatum quod erat ad vitam hoc esse ad mortem.

hoc elegit apostolus quod est generale peccatum, scilicet concupiscentia, unde omnia mala venerunt. Bona ergo lex, quae dum haec prohibet, omnia mortalia prohibet. Non est lex peccatum, sed insinuatrix peccati; per eam factus est homo doctior, sed peccati est nocentior, dum sine gratia est. Cum et inde notat quod ait: nesciebam. Non ipse hic dicit, sed in persona sua generaliter agit causam. Sed quaeritur quae sit ista potentia concupiscentia. Dicitur quidam esse illam quam prohibet in decalogo, et dicit: Non concupisces rem proximi tui vel uxorem proximi. Aliud ergo generaliter generalibus concupiscentiam quibuslibet prohibitionibus. Sequitur: Occasione autem et cetera. Lex ostensum est quod lex bona est, quae peccatum prohibet; et ostendit sed tamen ex ea malum accessit, quia peccatum, id est fomes peccati, scilicet nutrimentum concupiscentiae, quae et carnalitas appellatur. Vel peccatum, id est diabolus, qui est auctor peccati, operatum est in me omnem concupiscentiam, id est consensus delectationis et operis. Aucta est enim concupiscentia ex prohibitione legis, quamdiu adhuc deerat gratia liberantis. Vel omnem concupiscentiam, id est omne peccatum. Omnem enim dicens concupiscentiam cuncta peccata significat. Erat enim ante peccatum, sed non omne, quia nondum erat praevaricationis; adhuc deerat, sed modo omne peccatum accessit, quia et praevaricatio operatum est dico. Occasione autem accepta per mandatum, id est per legem fomes occasionem accepit per mandatum, quia talis est nostra carnalitas ut ardentius desideret prohibita, quibus non vetitis minoratis iaceret quasi sopita. Vel diabolus in ex mandato accepit occasionem, quia videns legem in auxilium hominibus datam, magis exarsit iracundia adversus hominem, et magis instituit ut legem transgredientem illi imputaret, et per quem secure possidens universum temptaret. Vel peccatum, id est diabolus vel fomes, est operatum in me omnem concupiscentiam, quae non vitatur sensus horum [illegible], et hoc per mandatum operatum dico, occasione accepta in quibus rebus, ut ipsa mulier vel aurum et huiusmodi. Ante denique dici peccatum operatum omnem concupiscentiam per mandatum, vel occasionem accepisse per mandatum: omnino enim erat concupiscentia ante legem, quando secure peccabat homo; [illegible] et post concupiscentiam, id est quo trahebat, currebat, eiusque illecebris blandas et carnali suavitate iocundas magnam felicitatem putabat. Superveniente lege, quasi opposito obice, videt homo malum suum; voluit frenare concupiscentiam, et ut per eam frenaret se conatus est homo, de se praesumens, concupiscentiae fluvium siccare, sed non valuit. Frenatus est quodcumque concupiscentiae fluvius oppositis obicibus legis, sed non siccatus, immo etiam quia de se non de gratia homo praesumpsit, aucta est enim concupiscentia opposita lege et quae prius

cum ducebat obice nullo, obruit cum obice rupto per legem. Et doctior ea praevaricatio peccati est nocentior, et factus est legis praevaricator. Quod fuit autem nescire peccatum, non bene dicit omnem concupiscentiam. Omnis enim est quando transcendit legem. Sequitur: Sine lege, bene dixi per mandatum; sine lege enim, id est cum non erat lex, peccatum, id est diabolus vel fomes peccati, mortuum erat, id est debile, quia non ita saeviebat ad illusionem hominis ante legem. Patet quod non ex sua persona, sed ex persona hominis generaliter loquitur apostolus, et notat hic primum actum hominis ante legem; hic loquitur in persona hominis ante legem. Sequitur: Ego autem, quasi ante legem peccatum erat mortuum, ego autem vivebam homo aliquando, id est tempore ante legem vivebam, ad comparationem huius mortis. Et enim sine lege hic notat duos homines in eodem, scilicet interiorem et exteriorem, id est rationem et fomitem qui est in carne. Interiorem dicit assentire legi, et eius testimonio bonam esse legem approbat. Exteriorem non dicit, sed interiorem, et contra legem repugnare et captivare, et per legem maiorem potestatem peccandi habere. Sequitur: Sed cum venisset. Hic notat secundum actum sub lege, quasi hic loquitur apostolus in statu hominis positi sub lege, quasi sine lege vivebam. Sed cum venisset mandatum legis, peccatum prius sopitum, id est exterior homo, scilicet fomes peccati, revixit, id est coepit apparere et rebellare. Ego autem interior homo mortuus sum, aucto peccato et addita praevaricatione. Vel ita ab illo loco: sine lege, agit de peccato concupiscentiae et de aliis quae per legem nota fuerunt, et respicit ad illud quod dixerat: scilicet peccatum non cognovi nisi per legem, quasi et vere nisi per legem, quia sine lege peccatum mortuum erat, id est ignotum latebat, non apparebat, omnino tamquam sepultum ignorabatur. Ego autem vivebam sine lege aliquando, id est videbar mihi vivere, quia non terrebat mortem ex peccato, quia non apparebat, quasi dicat: nesciebam peccatum esse, et ideo secure vivebam, quasi Deus non esset iudicaturus actus humanos. Sed cum venisset mandatum, peccatum revixit, id est apparuit et innotuit mihi. Nec enim ante vixit, sed revixit, quia vixerat aliquando in paradiso, quando quod praeceptum datum satis apparebat admissum. Sed cum homines nati peccatores sine mandato viverent, tamquam mortuum latebat; sequebantur concupiscentias carnis sine cognitione, quia sine cohibitione. Sed data lege peccatum in notitiam natis hominibus revixit, quia in notitiam primo factis hominibus aliquando iam vixerat. Ego autem mortuus sum, id est novi me mortuum, quia videt se reum esse apud Deum ex his quae peccabat. Ante erat enim sibi ignotus peccator, sed modo factus est sibi manifestus praevaricator. Et ita inventum est aliter ubi bene attendenti mandatum legis, quod erat ad vitam obedienti vel observanti, vel erat ad vitam intentione dantis, quia bonum erat, hoc idem non aliud esse ad mortem aeternam michi non observanti et peccanti. Ad mortem autem non est ex

Amb.
Aug.
Amb.
Aug. de lib. apli.
Ab. ad bonifat.
Aug.
Amb. Aug. de lib. apli.
Amb.

Aug. ad Anastasium

Idem

Interlinearis.

Ambr.

Aug. in eodem.

Interlinearis

Aug. in eodem.

[illegible]

iniustitie membra
vestra servire in
mundicie et iniqui
tati ad iniquitatem
ita nunc exhibete
membra vestra servi
re iustitie in sanctifica
tionem. Cum enim ser
vi essetis peccati li
beri fuistis iustitie.
Quem ergo fruc
tum habuistis tunc in illis in qui
bus nunc erubesci
tis? Nam finis il
lorum mors est.
Nunc autem liberati a
peccato servi autem
facti deo habetis
fructum vestrum in
sanctificationem finem vero
vitam eternam. Sti
pendia enim peccati
mors. Gratia autem dei vita
eterna in Christo Iesu domino nostro.

[illegible]

[illegible — abbreviated gloss, left column]

An ignoratis fratres? Scientibus enim legem loquor quia lex in homine dominatur quanto tempore vivit. Nam que sub viro est mulier vivente viro alligata est legi. Si autem mortuus fuerit vir eius soluta est a lege viri. Igitur vivente viro vocabitur adultera si fuerit cum alio viro. Si autem mortuus fuerit vir eius liberata est a lege viri ut non sit ad

[illegible — abbreviated gloss, right column]

Aug. in lib. xxx. iii. contra Faustum
Ambr.
Ambr.
Aug.
Ambr.
Ambr.

Aug.

Aug. contra hereticos.

Aug. in enchiridion.

Intende.

Aug. in libro ypognosticon.

Intende.

Aug. in tractatu [illegible] librorum.

Aug. de questionibus lxxxiii.

Amb.

moritur. quia christus mortuus est semel. semel ideo, quia mortuus pro peccato tollendo, quia una morte sufficienter, quam adhuc sufficit. Vel mortuus est peccato, id est similitudini peccati, id est carni, in qua non erat peccatum sed similitudo peccati, cui mortuus est, quoniam moriendo exutus est carne mortali similitudine peccati. Et in quo sacramentum baptismatis, quod in nobis celebratur, commendat apostolus. Ut quomodo ille semel moriendo similitudini peccati mortuus predicatur, ita quicumque in illo fuerint baptizati eodem vel eius fuerint similitudine illa moriantur, id est peccato, in lavacro renascendo. Sicut ipse a sepulchro resurgendo, quamlibet etatem (vel etatis) gerentes. A parvulo enim recens nato usque ad decrepitum senem, sicut nullus prohibendus est a baptismo, ita nullus est qui peccato non moriatur in baptismo. Sed parvuli tantum originali, maiores non et actualibus que originali addiderunt. Nota quod apostolus hic dicendo voluit intelligere mortem deum non fecisse, quam utique deus non fecit, sed homo manibus et verbis accersivit. Attende quod hic et alibi Augustinus dicit deum mortem non fecisse, id tamen alibi ita dicit: Videndum ne male intelligatur quod dixi: deus mali auctor non est, quia omnium que sunt auctor est, quoniam in quantum sunt in tantum bona sunt. Et ne inputetur non ab illo esse pena malorum, que utique malum est his qui puniuntur. Sed hoc ita dixi quemadmodum dictum est: deus mortem non fecit, cum alibi scriptum sit: mors et vita a domino deo est. Malorum ergo pena que a deo est malum est quidem malis, sed in bonis dei operibus est, quoniam iustum est ut mali puniantur, et utique bonum est omne quod iustum est. Sic ergo dicitur deus non fecisse mortem, quia non fecit illud propter quod mors insinuatur, id est peccatum. Homo enim deo auctore fit homo deterior, sed vitium voluntatis est quo homo est deterior, quod vitium longe est a dei voluntate. Deo autem auctore est dicitur, deo volente dicitur. Sequitur: Quod autem vivit, id est quia mors non dominabitur christo, sed potius vivit, et quod vivit non qualitercumque vivit, sed vivit deo, id est ad similitudinem dei patris. Quia sicut patris vita, ita et vita christi nullam inquietudinem recipit. Sequitur: Ita et vos. Quod supra dixit esse omnibus per gratiam christi hic romanis attribuit, quasi dicat: si christus semel mortuus est et postea semper vivit, Ita et vos, o romani, existimate vos, quod mortuos esse peccato, viventes autem virtutibus deo, id est in honorem dei. Et est sensus: Sicut christus mortuus est semel, ita peccatum in vobis semel moriatur, ut non oporteat iterari. Et sicut christus semper vivit, ita et vos semper vivatis virtutibus. Et hoc in christo ihesu domino nostro, id est in

Ita et vos existimate vos mortuos quidem esse peccato, viventes autem deo in christo ihesu domino nostro.

Non ergo regnet peccatum in vestro mortali corpore ut obediatis concupiscentiis eius;

Sed neque exhibeatis membra vestra arma iniquitatis peccato. sed exhibete vos deo tanquam ex mortuis viventes et membra vestra arma iusticie deo.

operante christo, alibi nulla spes est. Sequitur: Non ergo regnet. Quia supra dixit nos mortuos peccato esse, et non debere vivere in eo, et nemo sibi peccato sit, determinat a quibus maxime cavendum sit, scilicet non obediamus concupiscentiis, quasi concludat illud quod supra querebatur, scilicet permanebimus in peccato, quasi dicat: Quia ita mortui estis peccato, ergo peccatum, id est fomes peccati, et si sit, non tamen regnet peccatum eius in corpore vestro, scilicet quasi dicat vivitis per gratiam, corpore dico, quod est mortali propter peccatum, sed fiet immortale in futuro. Si non regnet tamen peccatum. Vel non regnet peccatum in corpore vestro mortali, id est in eternum, id est pro hoc mortuo est in eternum quia regnaverit peccatum. Lex carnis est, quam hic apostolus appellat peccatum cui ait: peccatum non regnet, que lex peccati non sic manet in membris eorum qui ex aqua et spiritu renati sunt tamquam non sit eius facta remissio, ubi omnino plena fit remissio peccatorum, ut inimicitiis omnibus quibus separati a deo sumus remaneat in infirmitate carnis tamquam superatum et peremptum, nisi illicito consensu quodammodo reviviscat et in regnum proprium dominationemque revocetur. Non regnet dico ita ut obediatis consentiendo et operando concupiscentiis eius, et si cupiatis ex infirmitate. Si enim consentiretis regnaret peccatum, et non solum non obediatis. Sed neque exhibeatis membra vestra peccato, id est concupiscentie, que tamen sunt arma iniquitatis, scilicet quibus impleatur iniquitas. Et est sensus: Non solum non obediatis concupiscentie, sed nec etiam concupiscatis, quod est exhibere et habilia facere membra peccato, que tamen arma sunt iniquitatis. Hic autem nota quod concupiscentia aliquando est nomen fomitis, scilicet [illegible], aliquando actus nascens, quod est in primo motu, qui dicitur propassio, et in secundo qui dicitur delectatio, et in tercio qui dicitur consensus. Hic autem non prohibet concupiscentiam que est in primo motu, quia non est in potestate nostra quin surgat, sed gratia dei compescere possumus ne usque ad delectationem et consensum perveniat, quod prohibet, scilicet ut tunc ne delecteris vel consentias concupiscentie carnis, que ex languore veniens rebellat adversus te. Languor autem iste tirannus est qui monet mala desideria. Est ergo in nobis mala concupiscentia, que non est permittenda regnare. Sunt et eius desideria que sunt actuales concupiscentie, que sunt diaboli arma. Per ea enim occasio datur illi, ut deserente nos deo accepta potestate illudat et interficiat. Si [illegible] esse [illegible] tirannum, et inimice inermem invenerit, et sic tibi subicere non

Aug.

Amb.

Amb.

Amb.

Peccatum enim

obediatis concupiscentiis male operando. nec etiam concupiscatis delectando vel consentiendo. Sed potius exhibete, id est habiles facite vos deo. vos dico tamquam ex mortuis viventes. quasi exhibere vos deo debetis, et potestis quia estis viventes virtutibus, et debetis quia prius mortui eratis in peccatis. Si implere non potestis opere quod bonum est, exhibete, id est saltem velitis, per quod habiles eritis et parati. Et hoc est quod dicit cum subdit: et membra vestra exhibete deo ut sint arma iustitie, quibus scilicet impleatur iustitia. Sicut enim peccato arma prebentur membra vestra cum male agimus, ut sibi gratia si surgentium ire damus, vel linguam ad maledicendum vel manum ad percutiendum, ita iustitie arma damus cum recte gubernamus membra vestra custodientes ab omni turpitudine. Sequitur. Peccatum enim. quasi quasi dixi facite, quia leviter potestis. Peccatum enim vobis iam non dominabitur ut olim solebat. Non enim estis sub lege que non iuvabat, sed estis sub gratia, que refrigerat et iuvat. Ut enim legis quisque sit factor sibi, quia gratia sub lege positis tantum erat legis auditor. Sequitur. Quid ergo? quasi non sumus sub lege que terret sed sub gratia que bonum promittit. Quid ergo faciemus? An scilicet Peccabimus hac fiducia quoniam non sumus sub lege sed sub gratia. Hoc quidam dicebant, quia legem quasi coherentem predicabat et tenendam, quasi apostolus removens ait. Absit. Et ita dixi vos sub gratia esse non sub lege, et quoniam lex a deo est, ne propter hoc ei forte opponeretur, ipse sibi opponit quasi quia lex a deo est. Quid ergo dicemus? dicemus hoc, scilicet quia peccabimus quoniam non sumus sub lege sed sub gratia, id est quia legem dimisimus propter gratiam. Absit. Sequitur. An nescitis. ne aliud profitentes aliud faciatis, et cum dei servi dici vultis, et gestis servi diaboli invenimini, premonet et denuntiat vos esse servos eius cui voluntatem explemus operibus. quasi non debetis peccare sed bonum operari, quoniam cui exhibetis, id est affectatis vos servos, ut prius vos ad obediendum consentiendo et operando servi eius estis, id est cogimini quadam necessitate quam importat consuetudo ad voluntatem eius cui obeditis, id est propter quod ei obedistis, si non ante est primum exhibetis vos. Vel an nescitis hoc servi estis eius dico scilicet sive peccati ducentis

Peccatum enim vobis non dominabitur. Non enim sub lege estis sed sub gratia. Quid ergo? Peccabimus quoniam non sub lege sumus sed sub gratia? Absit. An nescitis quoniam cui exhibetis vos servos ad obediendum, servi estis eius cui obeditis, sive peccati ad mortem sive obeditionis ad iustitiam. Gratias autem deo quod fuistis servi peccati, obedistis autem ex corde in eam formam doctrine in qua traditi estis. Liberati autem a peccato servi facti estis iustitie. Humanum dico propter infirmitatem carnis vestre. Sicut enim exhi-

ad mortem, id est ad peccatum mortale vel ad eternam penam, sive obeditionis, id est iustitie ducentis ad iustitiam maiorem vel ad eternam vitam. Sequitur. Gratias autem etc. quasi cui estis cui vos datis. ego autem gratias ago deo, de eo quod cum prius essetis servi peccati modo non estis. Et hoc est quod ait. sic lege littera. quod ita est ut dixi. Et hoc in vobis apparet, quia fuistis aliquando servi peccati, nunc autem obedistis et per hoc facti estis servi iustitie, id est Christo. obedistis dico non simulantes sed ex corde, id est animi intentione, quasi pro natura non per legem, ex voluntate non ex timore obedistis fidei. de hoc autem gratias ago deo, scilicet quod cum prius essetis tales modo non estis. vos dico tendentes in eam formam doctrine, id est in doctrinam, que est forma vestra. doctrina evangelii est forma, que imaginem dei deformatam restituit. in eam formam dico quia formam non per vos sed gratia dei traditi estis. Et per hoc Liberati estis penitus a peccato, id est a fomite, ne regnet. servi autem facti estis iustitie consentiendo et operando. Sequitur. Humanum dico etc. hactenus ostendit apostolus non esse peccandum. hic dicit quid deinceps sit agendum, scilicet ut serviatur iustitie. de quo nullus est qui possit se excusare, quia nullus est qui non possit bonum operari saltem voluntate, quod totum est per gratiam. Et ne religio christiana quasi importabilis et aspera videretur, et non fugeretur, humanum quoddam, id est leve precipit, scilicet ut in sua servitute deo quam profitemini famulabamini peccato, cum utique propensius deberet serviri deo quam peccato, quippe cum hic salus, illic damnatio sit. quasi et quia liberi estis a peccato, ideo dico, id est precipio vobis quiddam humanum, id est leve et sine onere, quasi quiddam parvum est adulte, sed non consummate iustitie. Et hoc dico propter infirmitatem carnis vestre, id est que est ex carne vestra. propter quod humanum dico quia maiora deberem dicere si possetis ferre, quia plus servitutis debetis iustitie quam peccato, sed parvo infirmitati vestre non exigens bonum plus a vobis quam fecistis mali. Sequitur. Sicut enim etc. hic ostendit illud humanum precipiendo et imponens istud domini dicitur, ut hoc saltem dependatis iustitie quod prius immunditie detulistis. Quid ergo tam humanum, id est tam leve tamque sine onere, quod prorsus nulla possit carnis infirmitas excusare. quasi diceret humanum dico quia hoc humanum. Sicut enim exhibuistis, id est voluntate duce prestitistis membra vestra, que vestri iuris essent si velletis, servire operando immunditie carnis, id est luxurie que corpus inquinat, et iniqui-

Amb.

Amb.

Orig.

Orig. Aug.

Aug.

Aug. tanquam diceretur: propter habundantiam gratie
prodesse peccatum. hoc dicere ingratos esse gratie. et hoc est quod
opponendo sibi ait. Quid ergo dicemus? quasi et quia gratia
viget ubi delictum habundavit. quid ergo dicemus? Dicemus
mus scilicet quia manebimus in peccato ut gratia habun
a det ut quidam nobis imposuerunt. Absit. ut nos hoc
dicamus. Non est enim permanendum in peccato. ut quidam
nos dicere existimant, pro maiori gratia. Non enim peccan
tes timendo. sed subvenientis auxilio superhabun
Aug. de spiritu et littera. davit gratia ubi habundavit delictum. Non ergo per
manendum est in peccato ut regnet gratia. sed potius per
ipsam gratiam debemus et possumus esse peccato quasi mor
tui et sepulti et resurgere in iustitiam. et per vitam e
ternam. quod consequenter ostendit apostolus et per quod mortui su
q mus peccato subdens. Qui enim vel si enim quasi vere
non est permanendum in peccato. enim id est quia mortui sumus
peccato in baptismo id est liberati sumus a peccato. ut iam dici
Amb. tur non nobis per gratiam dei. contrarium enim peccato est liberari a
peccato. et sic hoc est quomodo etc. Vel si est ibi. qui in lege
et qui sub gratia huiusmodi. quomodo id est quare. tunc. adhuc. post tam
Aug. de spiritu et littera. beneficium vivemus in illo. et modo enim vires hostis
eius hoc prestitit gratia. ut moreremur peccato. quid aliud fa
cimus si vivimus in eo. nisi ut gratie simus ingrati. Non enim
qui laudat beneficium medicine prodesse morbos dicit.
et vulnera a quibus illa hominem sanat. sed quanto laudibus
maioribus medicina predicatur. tanto magis vituper
antur et horrentur vulnera et morbi a quibus liberat que ita
laudatur. sic laus et gratie et predicatio vituperatio est delic
a torum. Sequitur: An ignoratis etc. hic confirmat quod di
Ambr. xerat. scilicet quod mortui peccato quod sit in baptismo. non debe
mus ei iterum vivere. ut iterum mori sit ei necesse. quia est bap
tizatum commortuum Christo. et hoc est quod ait. An ignoratis etc.
et quasi quis diceret. An mortui sumus peccato? respondet
utique sumus. quia nos quicumque id est cuiuscumque condicionis
baptizati sumus id est a vitiis purificati in Christo
Ihesu id est in constitutione Christi. que est in nomine trinitatis vel in co
paratione ipsius qui baptizat. etc. baptizati sumus in
morte ipsius id est in similitudine mortis Christi. ut sicut
Christus semel mortuus est carne et semper vivit. i
ta nos semel mortui malo per baptismum. semper vi
Amb. vamus bono. Vel in morte ipsius. dicit nos baptiza
ri. quia mors eius causa est huius purificationis. et an ignoratis.
vos o fratres. qui non debetis ignorare. Nota quod se
c pe illos arguit de ignorantia. Sequitur Con
sepulti enim quasi vere in baptismate sumus simi
Aug. les morti Christi. quia et consepulti sumus fide in baptismo
cum illo id est ad similitudinem eius. nos dico du

Absit. Qui
enim mortui
sumus peccato
quomodo adhuc
vivemus in illo.
An ignoratis
fratres quia quicumque
baptizati su
mus in Christo Ihesu in
morte ipsius bap
tizati sumus.
Consepulti e
nim sumus cum illo per
baptismum in mortem
ut quomodo Christus
surrexit a mor
tuis per gloriam patris
ita et nos in nov
itate vite ambule
mus. Si enim compla
tati facti sumus
similitudini mor
tis eius simul et re
surrectionis erimus.

cti per baptismum in mortem id est in peccatorum aboliti
onem. Adhuc sumus commortui et consepulti. ut quomodo Aug.
Christus resurrexit longe a mortuis remotus. et hoc per
gloriam patris id est per virtutem patris hominem vivificavit. vel per
gloriam dei. ita et nos similiter nos a vitiis surgen
tes ad bona opera. ambulemus de bono in me
lius. positi in novitate vite per iustitiam fidei et spe
gloriae. Sequitur. Si enim. quasi dico ambulemus in no
vitate vite. quod possumus. si enim nos explanta
ti ad similitudinem arboris de mala terra facti
sumus a deo complantati id est firmiter herentes si
militudini mortis eius id est si antiquo ritu remo
ti firmiter heremus bono. deo faciente. et simi
les sumus morti Christi. simul id est mox et erimus facti
complantati similitudini resurrectionis Christi id est firmiter
herebimus similitudini resurrectionis Christi. ut sicut
Christus deposita vetustate a morte novus resur
rexit. ita et nos in novitate vite ambulemus.
Et hic dicit nos posse fieri similes resurrectioni si similitudi Aug. de
ni mortis eius facti fuerimus complantati id est si in baptismo psalmo
omnia vitia deponentes post modum non peccemus. hoc [illegible]
enim similitudo mortis prestabit similitudinem resur
rectionis. ut in novitate vite ambulemus. Nota quod
mors qua peccato mortui in baptismo dicimur. et vita qua
vivimus in iustitia. [illegible] sumus in
morte et resurrectione Christi demonstrata fuit. Commortuus enim
Christus et resurrexit non tantum res sed et sacramenta fuit.
quod enim gestum est in cruce Christi. in sepultura. in resur
rectione. in ascensione. in sede ad dexteram pa b.
tris. ita gestum est. ut his rebus mistice non tantum di
ctis sed et gestis configuretur vita christiana. Attende
ergo singula que facta sunt in his predictis. et qualiter
ex eis christiana vita configuretur Christi. qui in christiana vetustate
id est in vetustate a primo homine contracta. non sed in cul
pa sed penam. famem. scilicet et sitim. et similia. Simul in ipsam
vetustatem finivit et deposuit. ut dolorem
crucis sustinens. sic habet membra distenta in
cruce. et fixa. ne ad priores actus moveret. a quibus
et sepultus quievit humanis subtractus aspectibus de cas.
post hec exigens a nobis ut nostram vetustatem peni
tentie gemitu et dolore penitentie deponamus
et membra nostra continentie atque iustitie clavis
confixa habeamus. ne ad priora mala redeamus Aug.
quibus et ita perfecte quiescamus. ut nec eorum visio in
memoria habeatur. et sic ad bona resurgentes Aug.
in novitate vite ambulemus. de virtute in
virtutem ascendentes. quousque in dextram dei

peccati domini de eorum sicut est videamus. In cruce enim dolor est confessorum. in sepultura requies absolutorum. in resurrectione vita iustorum. in ascensione profectus perfectorum. in sessu ad dexteram gloria beatorum. hoc autem non solum a nobis exigit Christus in sacramento passionis. sed et istis nostrum mutari efficit. Unde subdit. Hoc scientes quia vetus homo etc. Dixit nos per baptismum mortuos esse peccato. ideo non debere amplius vivere in illo sed in novitate vite ambulare. quod ad hoc fiat ostendit. scilicet quia vetus homo crucifixus est etc. Et quia hoc ambulemus in novitate vite. nos dico scientes hoc scilicet quia vetus homo id est fomes et consuetudo peccati nostri. id est qui ex nobis est non ex deo. simul cum Christo crucifixus est. id est crucifixione Christi. ita debilitatus est ut destruatur etc. Vel vetus homo noster simul est Christo crucifixus est. id est vetera actus nostri morte Christi crucifixi. id est mortui sunt. ita ut destruatur dominatione carnis corpus peccati. id est omnia crimina que simul sunt quasi corpus et congeries peccati. Gratia autem dei que in similitudine carnis peccati in cruce pependit. per baptismum id agitur. ut vetus homo crucifigatur et corpus peccati destruatur. non ita ut in ipsa vivente carne concupiscentia respersa et innata repente consumatur et non sit. sed ne obsit mortuo. que inerat nato. Nam si post baptismum vixerit in carne hic concupiscentiam cum qua pugnet. eamque adiuvante deo superet. si tamen non in vacuum gratiam eius susceperit. si reprobus esse noluerit. Non namque hoc prestatur in baptismo. nisi forte miraculo ineffabili creatoris. ut lex peccati que est in membris. penitus extinguatur. et non sit. sed ut quicquid mali ab homine factum. dictum. cogitatum est. cum eidem concupiscentie subiecta mente serviret. totum aboleatur. ac velut factum non fuerit habeatur. Ipsa vero concupiscentia soluto reatus vinculo. quo per illam diabolus animam retinebat. et a suo creatore separabat. maneat in certamine. quo corpus nostrum castigamus et servituti subiicimus. Vetustas itaque nostra pene et culpe que est ex maledicto primi hominis. in cruce Christi destructa est quam nostram mortalitatem suscepit. et peccatum nostrum portavit in corpore suo super lignum. et eius peccati et mortis figuram. et Moyses in heremo super lignum exaltavit serpentem. per similitudinem que ipse serpens homo in dampnationem mortis occidit. Itaque serpens ad figurationem ipsius mortis convenienter in ligno exaltatus est. In illa enim figura serpentis

Scientes quia vetus homo noster simul crucifixus est ut destruatur corpus peccati ut ultra non serviamus peccato. Qui enim mortuus est peccato iustificatus est a peccato. Si enim mortui sumus cum Christo credimus quia simul vivemus cum eo. Scientes quod Christus resurgens a mortuis iam non moritur mors illi ultra non dominabitur. Quod enim mortuus est peccato mortuus est semel. quod autem vivit vivit deo.

pendebat in ligno. Quod autem pependit in ligno crucis non mors domini. ut mortem moriendo superaret. et maledictum gemine vetustatis nostre fecit maledictum pro nobis committeret. Qualiter autem vetustas nostra in cruce consumpta sit videamus. Vetustas nostra. sicut et maledicto in duobus consistit. scilicet in culpa et in pena. Christus autem assumpsit Christus id est penam. Unde ibi factus maledictum et utrumque in nobis consumpsit. quia nostram duplam vetustatem. sua simpla consumpsit. Unde et uno die et duabus noctibus in sepulchro iacuit. per unum diem simpla eius vetustas signatur. per duas noctes gemina nostra vetustas. Iacuit ergo in sepulchro una die et duabus noctibus. quia sua simpla vetustate nostram geminam tulit. et qualiter videamus culpam delevit Christus. et presentem et preteritam et futuram. Preterita peccata tulit ea remittendo. presentia homines ab eis retrahendo. et ne remittendo. futura vero non ea remittendo tulit. sed gratiam qua vitarentur conferendo. ergo futura tulit. quia non ut fierent fecit. Penam quoque sic consumpsit. Est autem pena duplex. gehennalis et temporalis. Gehennalem penitus delevit. ut eam non sentiant vere penitentes. Temporalem vero nondum penitus tulit. Manet enim fames. sitis. mors et huiusmodi. sed regnum et dominium eius deiecit. et in die novissimo eandem penitus exterminabit. Sic aliquis capiens hostem atrocissimum non statim interficit eum. sed patitur eum esse decorte et dolore aliquamdiu vivere. ita et Christus penam per quam alligavit in stricto autem premet. Victa est ergo mors cum triumpho et ea diabolus. sed nondum penitus interempta. Unde est quod Petrus ante passionem ad vocem ancille negavit. post passionem vero autem reges et presides dicens non cessit. Ideoque congrue ait apostolus. Vetus homo noster crucifixus est. id est debilitatus ita ut destruatur corpus peccati. carne subdita spiritui. ita ut ultra non serviamus peccato. Non dico ut non sit. sed ut non cogamur servire. et vere non cogemur. quia iustificati sumus et vere. Qui enim mortuus est peccato. id est qui liberatus est a peccato. ut nos sumus. iustificatus est a peccato. id est iustus est a peccato et liber. Si autem mortui sumus cum Christo. id est si ita mortui sumus peccato. sicut Christus semel mortuus est pene. credimus et quod simul vivemus cum Christo. id est non alibi sed ibi cum eo erimus. dicit. Si commortui sumus Christo. id est similes morti eius. sicut supra dictum est. pro predicta hoc habebimus. quia vivemus cum eo in eterna vita. vivemus dico et illi vita qua ille ipse.

Scientes quod Christus resurgens etc. Longe ex mortuis resurrectione. id est per hoc non moritur. a dissolutione anime a corpore. mors illi ultra non dominabitur. aliqua passione. scilicet. Quod enim mortuus est etc. Quod

De vetustate

qualis vita

celo in quo oportet salvari nos. ex illo christi via
let. ad salvandum genus humanum. ex quo in adam vi
ciatum est. Iste unus unum peccatum misit in mundum. Iste u
nus non solum illud unum sed cuncta abstulit que addita
inveniuntur. Ecce ostensum est quomodo christus gratia ade delictum
superat. quia non solum originale ab adam propagatum sed
et actualia super addita solvit. iustitiam ac vitam
prestat. que gratia antequam operetur in homine impius est. atque insi
delis. sed fide eius impius iustificatur. Sic ergo per fidem in virum
adultus iustificatur. ita et per fidei sacramentum parvulus

Aug.

Aug. contra Iulianum hereticum.

id est de impio fit pius. de infideli fidelis. Sed querunt iu
liani per quod peccatum in parvulo invenitur. ita inqui
ens. non peccat iste qui nascitur. non peccat ille qui
genuit. non peccat ille qui condidit. Per quas ergo rimas
inter tot presidia innocentie peccatum fingis ingressum.

Responsio

Et respondet sacra pagina. per unum hominem ait apostolus peccatum
in mundum intravit. per unius inobedientiam ait apostolus. Quid
queritis amplius. quid queritis apertius. quid queritis inculcatius. quod quo
niam latentes rimas etiam habeat apertissimam ianuam. Hec inquit

Hec questio

Si per hominem peccatum intravit in mundum. peccatum ex volun
tate vel ex natura est. Si autem ex voluntate est mala est vo

Responsio.

luntas que peccatum facit. Si autem ex natura. mala est natura.
Cui respondeo. ex voluntate peccatum est. Querit inter
forte originale peccatum. ex voluntate sit. respondeo
omnino etiam originale peccatum ex voluntate esse. quia hoc
ex voluntate primi hominis seminatum est. ut et in illo
esset. et in omnes transiret. Quod autem dixit. si ex natura peccatum est

De originali malo.

ergo mala est natura. consulo ut si potest respondeat. quomodo mani
festum est ex voluntate mala tamquam ex arbore mala
fieri omnia mala opera. tamquam fructus malos. sed ipsam
malam voluntatem unde dicet exortam nisi ex bono. sicut
et ex angelo. quid autem angelus nisi bonum opus dei. Sic ex homine
quod erat ipse homo nisi bonum opus dei. immo quod erat homo
antequam in eis oriretur mala voluntas nisi bonum opus dei. et bo
na et laudanda natura. ergo ex bono oritur malum. nec fu
it homini unde oriri posset nisi ex bono. Dico ergo quia malam
voluptatem. nullum malum precessit. Hec dicit. si natura opus
dei est. per opus dei. opus diaboli transire non sinitur. sed nonne opus di
aboli. cum primum fuit in angelo. quod diabolus factus est oritum
est in opere. Quapropter si malum quod omnino nusquam erat in dei opere o
riri potuit. et malum quod alicubi iam erat. per opus dei transi
re non potuit. homines autem sunt opus dei. per unum sunt ergo opus diabo
li per opus dei. et quia diabolus est factura. vel opus dei. per unum sunt opus
opus dei. per opus dei. venit usque ad parvulos quod intra

Aug. de baptismo parvulorum.

mo vitio contraxerunt. sed in radice pereunt. nulli sunt ma
li. nisi forte quod de origine sua quod de fonte traxerunt. Co
munis non sunt portio. et communis est inventio. Sic

unius o
bedienti
am iusti
constitu
entur multi
. Lex
autem sub
intravit
ut habun
daret de
lictum. Ubi
autem ha
bundavit
delictum
superhabun
davit et
gratia. ut sic
ut regnavit
peccatum
in mortem.
ita et gratia
regnet per
iustitiam in
vitam eternam

enim per inobedientiam. ade et multi eo peccatores. ita
et ita per christi obedientiam iusti et cetera. Sequitur. Lex au
tem. Ostendit christi donum divinitus omnia peccata tam originalia

Aug.

quam actualia. Sed addit quod et a peccato legis liberat. id est a preva
ricatione ut iudei magis christo sint obnoxii. quasi dicat. per christum
est iustificatio. lex autem moysi. subintravit. id est latenter in
travit. post culpam originalem et actualem. vel per naturalem
legem. ut habundaret delictum. id est ut homo superbe fidens
de suis viribus acciperet precepta in quibus deficiens. ipsa

Aug. super ... ioannem.

ex prevaricatione liberatorem salvatorem que requireret. Aug.
humile enim iam factum timor legis tamquam pedagogus ad fidem
gratie perduceret. Oportebat ergo ut superbis et de libertate sua ar
rogantibus lex daretur. que prevaricata suam infirmitatem

Aug. de spiritu et littera.

et legis insufficientiam peccatores non consumentes intellegentes
humiliarentur. et ad subvenientem currerent gratiam. Item aug.

et lebe...

et in peccatis et viribus suis nimium assignantibus. data
lex adeo. ad domandam superbiam que dicebat non deest qui
impleat. sed deest qui iubeat. Horum ergo superbiam volens do
mare deus legem dedit. qui dicens homo vel. Ecce do vobis precep
ta. ne putetis deesse iubentem. non deest qui iubeat. sed de
est qui impleat. quia homo in peccatis natus non valet implere
idque natus est christus id est gratia que sanaret. Hac ergo dispensati
one lex data est. ut crescente peccato humiliarentur super
bi. et humiliati confiterentur. et confessi sanarentur. Non enim
crudeliter sed fecit deus. sed consilio medicine. Aliquando et homo
videtur sibi sanus et egrotat. et quia non sentit medicum non querit.
augetur morbus. crescit molestia. querit medicum. et totum
sanatur corpus. sic magnum ergo dei consilium fuit. ut per legem ha
bundaret delictum. ut manifestatur legis suam vide
ligentes infirmitatem infirmi ad medicum confugerent
et auxilium gratie quererent. Per legem autem dicit habundasse de
lictum. non quia lex delictum iubet. sed quia eo quod gratia ibi non
erat. auctum est ex prohibitione desiderium. Item qui ex pa
rentibus sermo est quam de unum. Sic ergo habundavit pec
catum. quia concupiscentia ex prohibitione ardentior facta est.
et peccantibus contra legem prevaricationis crimen accessit. Consili
um dei. quo legem dedit. iudeos nescisse. satis significavit iste
verbo. Lex subintravit. et cetera. Vel ita. lex subintravit
ut habundaret delictum. id est lege data habundavit. quasi dicat.
Dicetur. Sed apostolus. quod provenit data lege. non quod fecit lex.
data erat lex in adiutorium humane nature. ut quia
nature quodammodo sunt inserta iustitie semina. adderet
lex cum voluntate. et magisterio ingenium naturale
fieret. ad fructum iustitie faciendum. Sicut et naturam
non nutrita habet. unde quod tota adolescat. ita et natura
le ingenium iustitie non habet quod respiciat et nevet
non facile proficit. sed egrotat. et superveniente cadit

peccatis. Consuetudine enim delinquendi premitur. Cum enim
crescat instinctum et per hoc extinguitur. Premendum ergo et ad
bonum data est lex. Sed per se vetitum usum sequens multiplicavit
peccata. Ipso enim usu plus cepit peccare quam ante peccaverat. Et
sic factum est ut data lege non minuerentur sed habundarent
peccata. Diabolo invertente legem bonam in malum. Quia quod deus omnia
convertit sic consequitur ostenditur. Vel ita. Lex subintravit ut ha
bundaret, id est ad hoc data fuit ut per eam habundantius cog
nosceretur delictum. Sed enim lex non fuisset peccatum lateret sed per le
gem gravia peccatorum et prevaricationis cum homo agnovit ut qui in sor
dibus erat prevaricando magis sordesceret, id est se sordidum
cognosceret. Lex ergo est auctor boni demonstranda enim fu
erat homini feditas languoris sui ut videret non tantum doctrinam
sibi esse necessariam verum et adiutorem. Preterea data fuit lex
non mediocris pedagogum habentibus et perfectis signum et duris
sentiret flagellum. Et quia hic de lege sermo magnus occurrit
videndum est quibus modis lex accipiatur et cum populo data sit
neque illi non alii et quibus et propter quod de illo populo sit data. Primo
quibus de causis data sit summatim dicendum est. Lex ergo aliquando dicitur
tota series veteris instrumenti. Aliquando series librorum v. mo
ysi. Aliquando decalogus scriptus in tabulis. Aliquando cerimonialia
tantum, id est figurata secundum litteram. Aliquando littera cum spirituali intellectu
ia. Aliquando observantia aliquorum mandatorum, sicut in eadem lege sepe
dicitur hec est lex pasche, hec est lex lepre, hec est lex holocaustorum et
... Sunt et quidam sancti de lege varie loquentes dissentire aut
contraria dicere videntur. Dicit enim dominus per ezechielem. Dedi vobis precep
ta non bona et iustificationes non bonas in quibus non vivatis. Cui
... apostolus dicens. Lex neminem ad perfectum duxit. Et item.
Lex iram operatur. Et hec lex subintravit ut habundaret et cetera. Et dominus in
evangelio. Nisi habundaverit iusticia vestra plusquam scribarum
et cetera. Hiis autem contraria videntur et talia. Iusticia legis suo tempore cu
stodita non solum temporalia bona sed vitam conferebat eternam. Et
apostolus ait. Itaque lex quidem sancta et mandatum sanctum et iustum et bonum.
Et dominus in evangelio. Non veni solvere legem sed adimplere. Ut hec ergo
que videntur non esse contraria pateat sciendum est hec esse dicta secundum di
versas legis acceptiones. Cum enim dicitur dedi vobis precepta non bona et iusti
ficationes non bonas in quibus non vivatis. Intelligendum est hoc de preceptis legali
bus cerimoniarum. Que dicuntur non bona non quia mala essent sed quia bo
nos non faciebant observatores secundum litteram. Hec et talia ac
cipienda sunt in hac parte. Quod autem econtrario dicitur accipienda
sunt de lege secundum spiritualem intellectum et secundum moralia que in e
vangelio non tolluntur sed adimplentur sicut in matheo o
stenditur. Lex autem data est populo iudeorum tantum ideo quia ille populus
solus unum deum colens. Dignus erat cui eloquia dei crederentur ce
teris ydola colentibus. Ideo etiam quia de hoc populo nasciturus erat dei
filius. Vel data fuit ei lex per quam illud intelligeret et dei filium ne
rum expectaret. Cum lex data sit illi soli populo.

data est etiam omnibus generibus hominum que erant
in illo populo. Sed non pro omnibus. Erant enim in illo populo in genere hominum
et duri incipientes et perfecti. Hiis omnibus data est lex. Sed non pro omni
bus. Data est duris in flagellum incipientibus in pedagogum perfectis
in signum. Sed non pro iustis data est. Ut enim alibi ait apostolus. Iusto lex
posita non est quia per eam iusticie nichil accrevit. Legem autem hanc accipi
mus secundum legalia. Legalia non dicimus que in lege instituta sunt et
cum lege terminata. Lex autem data est ad domandum superbum ad
flagellandum durum ad instruendum incipientem ad ostensionem
delicti et humane infirmitatis ad manifestationem testi
monium gratie et futurorum significationem. Sequitur. Ubi autem habunda
vit. Hic agit de virtute gratie et quanta efficacia gratia ostendens quia lege
data habundavit delictum. Sed non ideo desperandum videlicet quia
ubi habundavit et cetera. Vel ita continua. Delictum superhabun
davit per legem. Sed hoc sanat Christus quia ubi habundavit delictum superhabundavit et
gratia omnia condonans. Totum enim quod de adam traxisti totum quod tuis pravis
moribus addidisti dimisit totum delevit. Orationem docuit. Certan
tem iuvit. Laborantibus subvenit. Victorem coronabit. Vel super
habundavit gratia quia non solum a preteritis peccatis absolvit verum et a futuris con
monuit. Vel superhabundavit quia gratia et cetera. Et hiis perficit quod diabolus vincere non
potuit. Et quia peccatum ad tempus regnavit gratia autem in eternum. Sequitur.
Ut sicut regnavit et cetera. Quasi dico quod gratia superhabundavit eo tan
tenore ne quis confisus gratie securus peccet. Sed vigeat gratia et per
iusticiam ducat ad vitam sicut vigebat peccatum ducens ad mor
tem. Et hoc est quod ait. Ut sicut. Quasi eo tenore dico gratiam superhabunda
re ut sicut peccatum quod in principio adam est quod lege data habundavit quod non
est originale sed proprie voluntatis regnavit ducens in mortem eter
nam. Ita et gratia remissionis peccatorum regnet in electis per iusti
ciam bonorum operum perducens eos in vitam eternam. Et hoc per Iesum Christum

per Iesum Christum dominum nostrum. Quid ergo dicemus? Permanebimus in peccato ut gratia habundet?

dominum nostrum. Sed quia nulla iusticia est sicut ali
quod peccatum preter adam fecit. Ideo non dixit. Sicut regnavit
peccatum, id est mors. Non addidit per unum vel per adam.
Quia de illo peccato hic agebat quod non ex adam
traxerunt homines sed sua voluntate ad
diderunt. Et autem dicit gratia regnet et cetera. Addi
dit per Iesum Christum dominum nostrum quia per eum non tantum
originalis sed et voluntariorum fit remis
sio peccatorum. Ab adam autem tantum illud tra
hitur quod est originale. Sequitur. Quid
ergo dicemus? Obicit apostolus quod videt a pravis
sibi posse obici. Quidam enim pravi audien
tes predicationem pauli aliorumque apostolo
rum non debuerunt accipere vitam acce
perunt mortem dicentes apostolos predi
care quod quanto amplius homo peccaret tanto magis deo placeret
et maiorem gratiam consequeretur. Hoc autem pravi acceperunt
ex illo loco ubi dictum est. Ubi habundavit delictum superhabundavit et gratia.

Amb.
Aug. sup. Rom.
Aug. de spiritu et littera.
Aug.
Aug. de lib. arb.
Orig.
Amb.
Aug. de baptismo parvulorum.
Amb.
Occasio ...
Aug. de spiritu et littera.
Aug.

Amb.
Amb.

regnasse in celestibus usque ad mo-
ysen. s. cur non usque ad finem seculi. Sed tamen quidam lati-
ni codices quos constat auctoribus grecis translatos, quod
ita habent: in eos quippe etc. Nos incorruptos simplici-
tas christiana servavit, et probat. Postquam non concordia animis dis-
sidentibus, et hereticis perturbantibus, inde questiones ce-
perunt. multa tamen in grecis quam in latinis codicibus ab he-
reticis contentionis studio mutata sunt, quod cum greca aucto-
ritate uti non possint, adinvenerunt verba legis ad voluntat-
em sensum suum quem verbis legis asserunt, ut contradicentibus se quasi
auctoritate resistant. Secundum concessionem qui adam est forma, id est si-
militudo futuri, scilicet christi, qui erat ad adam etc. futuri. Adam autem
dicitur forma futuri, id est christi, quia iam tunc decrevit deus in misterio
id est in occulto suo disposuit per unum christum emundare
quod per unum adam peccaverat. unde dicitur in apocalipsi agnus
occisus ab origine mundi. Vel forma christi id est futuri dicitur a con-
trario. ut sicut in adam omnes moriuntur, ita in christo vivificabun-
tur. sicut in illo iniusti, ita in isto iusti. s. hec forma non ex omni
parte conformis est, sicut subsequenter ostenditur. Vel forma christi dicitur
quia sicut ille sine coitu a deo factus est, ita christus ex virgine spiritu
sancto operante processit. Vel adam dicitur forma christi, quia sicut ille
pater est omnium secundum carnem, sic christus pater omnium est secundum fidem.
Et sicut ex latere illius dormientis assumpta est costa unde
formata est eva, sic ex isti latere profluxerunt sacramenta
scilicet aqua ablutionis et sanguis redemptionis per que salvatur ecclesia.
Ideo quia sicut ille communicare potuit filiis suis pecca-
tum et mortem, sic iste suis iustitiam suam et vitam etc. et iste plus
boni suis contulit quam ille mali, et non magis potest salvare quam
ille perdere. et hoc est quod subdit. S; non sicut etc. q.d. adam
forma christi, id est similes sunt christus et adam. s; non sicut delictum
ade, ita est et donum christi. quia delictum ade vel non sic est
efficax peccatum ade ad dampnationem, ut gratia christi ad
salvationem. quod est dicere non sunt pares cause eorum, nec dis-
pares sunt effectus causarum. quod ibi ostenditur. et non sicut per unum
s. peccantem, quod probat causam ade et christi non esse pares dicens.
Si enim unius etc. quasi sicut non minus est donum christi ut delictum
ade unum est, quod multi mortui sunt, christi non gratia multiplex
est quod multi vivificati. Si ergo unum delictum multos mor-
tificare potuit, patet quod multiplex gratia vivifica-
re multo magis possit. Causa vero christi est gratia habundans
ex qua omnia bona sunt homini sine qua nichil sunt boni. Causa a-
de est peccatum illud originale. cuius rei sunt omnes carnaliter
geniti. cetera peccata habent ex se multa et si ex illo ori-
ginali sunt ad peccandum magis proni. Preterea et huius quod per
christum redimuntur, temporaliter valet forma mortis ex
adam in eternum autem valebit vite forma per christum.
quamvis ergo adam sit forma futuri, plus tamen prestat christus

Amb.
Aug. contra Iulian.
Iohis diacon.
Aug.
Rem.
i. maius est donum christi
Aug. ad bylar.
Idem.

S; non si-
cut delictum
ita et donum.
Sicut enim
unius delicto
multi mor-
tui sunt: mul-
to magis gratia
dei et donum in
gratia unius hominis
ihesu christi in plures
habundavit.
Et non sicut per unum
peccantem ita et
per donum. Nam
iudicium ex u-
no in condempna-
tionem. gratia autem
ex multis deli-
ctis in iustifica-
tionem. Si e-
nim unius de-
licto mors reg-
navit per unum.

regnavit. quia ex generatis adam nocuerunt. et ubi habundavit hic
causa christi omnibus suis profuit, quia sicut causa ade omnibus suis nocuit
ita et hic potuit suis. et hoc est si enim etc. Que non
ita est donum ut delictum. enim id est quia unius hominis. ade
delicto. immo quod in eo omnes peccaverunt [illegible]
tamen [illegible] originale [illegible]. multi, s. omnes filii sui
ex eo carnaliter geniti. mortui sunt, id est peccatores con-
stituti. et si hic est. sed gratia dei et donum. id est gratuitum donum
vel gratia id est remissio peccatorum et donum s. alia dona sancti
spiritus. multo magis habundavit, id est multo magis
habundans in eis fuit. in plures, id est in omnes filios eius ha-
bundans autem et maior pre omnibus suis magis profuit quia
non solum illud originale sed et addita peccata solvit.
Hoc donum autem datur in gratia unius hominis ihesu christi, id est per gratiam christi.
gratiam dicit perfectionem virtutum, quam in christo homine fu-
it. quod per sciam bonitatem de sua plenitudine nobis tribu-
it. Vel nota plures non comparative positum s. absolu-
te tamquam diceret multos. vel non in plures iustificavit per christum
quam condempnavit per adam. sed ita dicendum est. multo magis
habundavit ut donum christi delicto ade comparetur
et preferatur. Adam quippe ex uno delicto reos genuit.
christus vero gratia et delicta propria voluntatis que originali
culpe iniquitati sunt addita vivit solvit atque dona-
vit. maior est ergo causa christi quam causa ade. Sed concessum. Et non sic.
hic ostendit dispares esse effectus causarum. q.d. non solum
cause sunt dispares sed et effectus vel, id est quia non sicut per unum
peccatum sit ita sit et per donum. sed plus sit per donum. et hic
probat. Nam iudicium dei est procedens ex uno
tantum delicto originali ab adam traducto, in condempna-
tionem. corporalis et eterne mortis. Gratia autem christi, non ex u-
no tantum sed ex multis delictis procedit in iustificationem
quia non solum ignoscit sed et iustificat hic. Et attende
quod dictum est iudicium ex uno in condempnationem, quod non
ideo dictum est quod illud solum quod originaliter contrahitur iudi-
tio sit dampnandum. sed quia illud et si solum sit dampnatio-
nem facit. christi autem gratia non solum illud quod originaliter contrahitur
sed et multa actualia dimittit, et insuper iustificat
id est de impio pium facit. ac deinde de bono in melius pro-
ficit. Ecce in his ostendit effectus cause christi et ade
dispares esse. Effectus enim cause ade id est peccati quod simi-
liter est non omnis dampnatio. sed que pro illo uno debetur,
et ex meritis additis alie dampnationes. Effectus autem do-
norum christi est, remotis peccatis omnibus originalibus et actua-
libus, omnis iustificatio et vita eterna. de quo addit in sequenti [illegible]
sic subdens. Si enim, q. gratia christi procedit in iustificationem
et ubi hic sunt est per unum christum. quia si illa dampnatio per
unum adam suis est etc. et hic potuit christus gratia ut hic per [illegible]

Aug.

que etiam in vita eterna dicitur et vincere eum. i. quia per unius
delicto. et si gratia non adderetur mors. i. dissolutio anime et cor
poris regnaret et ante mortem passiones miserias per unum
adam. quia quasi vires nullo habuit. in omnes prius se extendit.
quia magna ille fuit. sic et culpa eius soli fuit. que in omnes
diffusa est. et istud est. Et homines accipientes. a deo non a se
habentes habundantiam gratie. i. remissionis peccatorum. habun
dantiam dicit quia in gratia solvuntur. et habundantiam do
nationis. i. carismatum. et iusticie. i. bone operationis
multo magis regnabunt per unum ihesum christum. in vita eterna
i. eternaliter in incorruptione. multo magis dicit hos reg
nare. quia multo maior res est hec quam sit in regno mortis
Vel multo magis regnabunt in vita eternaliter. mors
autem regnavit in eis temporaliter. i. e fine sequitur. Igitur sicut
per unius delicti. Ex predictis infert disputationem suam
modo quam proposuerat concludens. Quod quidem adam est forma
futuri. i. quia mala est donum christi. ipse ostendit quod sicut. i. quam digne
per unius delicti transiens in imitatione. sed propagatione in
omnes homines. tamen est ab homine et processit sententia dei in condemp
nationem corporis. et animae sic. et per unius iusticiam valentem
in omnes homines. si ipsi velint. tamen est ab homine et processit sen
tentia dei in iustificationem. que est causa vite. Attende quod apostolus
videns non sola imitatione ade fieri peccatores. sed propagatione
non sola imitatione christi iustificari. sed regeneratione spiritu
ali. dixit omnes et omnes. non quod omnes generati per adam regenerati
sint per christum. sed quia sicut nulli carnalis generatio est nisi per adam. sic
spiritualis nulli regeneratio est nisi per christum. si quis est preter adam
generatus. vel si quis preter christum regeneratus. non diceret omnes et omnes.
Sic autem ullus est homo preter illam generationem. sic nullus est in
regeneratione preter istam. Nemo enim nascitur nisi in concupiscentia car
nali que tracta est ex primo homine. et nemo renascitur nisi in gratia
spirituali que data est a secundo homine. eosdem post dicit multos. Aliter
ab illo loco. Sed non sicut delictum. Videtur quod adam est forma fu
turi. forma utique in hoc est quod unius emundat quam unius pec
cavit. sed tamen causa ade non est talis qualis causa christi. quia unius delicti a
de quam multi. i. similiter prevaricantes mortui sunt. gratia non christi
multiplex transit. quia et in hos et in illos prevaricantes. et
attende quod agitur hic de actuali peccato ade. in quo dicit mor
tuos illos qui actualiter peccaverunt. ad similitudinem
ade et legem plures comparat. quasi dicat. Vere non est ita donum ut de
lictum. Sed si unius delicto multi mortui sunt. i. imitantes pre
varicationem eius. multo magis gratia dei et donum in gratia unius ho
minis. i. christi ihesu. plures. i. generaliter consecuntur per christum quam mor
tui sunt delicto ade. quia mortui sunt qui in similitudine prevaricatio
nis ade peccaverunt. Gratia autem christi. et in eos qui similiter pec
caverunt. et in eos qui non peccaverunt in similitudine prevaricationis
ade habundavit. Itaque in multos qui neglecto deo ser

multo ma
gis habun
dantiam gratie
et donationis
et iusticie ac
cipientes in
vita regna
bunt per unum ihesum
christum. Igitur
sicut per unius de
licti in omnes
homines in con
dempnationem
sic et per unius
iusticiam in
omnes homines
in iustificationem
vite. Sicut
enim per inobe
dientiam unius
hominis peccato
res constituti
sunt multi ita
et per unius ho

viebant creature. ne ab hac vita discedentes
a secunda morte exciperentur. et unctiones unius dei. qui
pacto peccati ex dei sententia apud inferos tenebantur. gratia
habundavit in descensu salvatoris. omnibus dans
indulgentiam. et cum triumpho sublatis eis in celum
secum. Et non sicut per unum peccatum. ita sit et donum. itaque multi
tum. de peccato. ex uno in condempnationem. gratia autem ex mul
tis. i. sed manifeste quod est diversum. quia in uno peccato ade
similes ei dampnati sunt. gratia vero non ex uno sed ex multis pec
catis iustificavit homines. Iterum in vita prodest quam obesse
potuit. enim. i. quia unius hominis delicto per unum regnavit
mors. s. diabolus vel peccatum. Attende quod ait mors reg
navit non regnat. quod contra auctoritatem superiori sensum non dixit
mortem regnasse ab adam usque ad moysen. quia qui per legem noto
dei iudicio timorem eius habuerunt. sublati sunt de mor
tis imperio. cum non dum sub lege timore dei inventi sunt. etiam
non sunt similes ade prevaricantes. et sic ibi regnavit mors
multo magis homines accipientes habundantiam gratie
et donationis et iusticie in vita regnabunt per unum
ihesum christum. i. multo magis gratia regnat debet quam multiplex
transit per eam mors. et in vita perferet eternam. Quod autem post dicit omnes
sicut peccantes accepit hic omnes credentes dicit. et hoc
est quod subdit. Igitur sicut per unius delicti transiens in. i. h. sicut peccantes.
tamen est in omnes. sic et per unius iusticiam consecuntur in omnes homines cre
dentes. tamen est in iustificationem vite. Non est generalis dam
pnatio vel iustificatio in omnibus. Unde postea addit multi.
Sicut enim et cetera. hic iam determinat delictum unius. ut si
cut ille multo peccati prodest. ita iste multo iusticie
nos liberasse videatur. Et ordinem assignationis tum sup
erius loquitur et reparat. s. qualiter adam sit forma futuri. expli
cat hic dicens. Sicut enim per inobedientiam unius h.
s. ade. peccatores constituti sunt multi. i. omnes sunt qui non
sunt christi. ita et multo per obedientiam unius h. i. christi multi constituuntur iusti
i. omnes sunt. Et nota quod non ait per unum dei iubi. sed per unius
hominis obedientiam iustificari. ne putes antiquos iustos
solo timore dei. i. soli ibi fide. sine fide incarnationis li
berari. sine qua nec antiqui nec moderni liberari potuerunt.
Illa namque fides sana est qua credimus nullum hominem. sine media
tionis. sine parte eius liberari a contagione mortis
antique et obligatione peccati quod prima nativitate con
traxerit. nisi per unum mediatorem dei et hominum. hominem ihesum christum
et hominis eius deque dei saluberrima fide. et illi iusti salvi
facti sunt. qui prius quam veniret in carne crediderunt in carne
venturum. Eadem fides namque est et nostra. et illorum. principium omnis
iusti. i. veraces dei cultores. sed autem incarnationem
seu post. nec invenerunt nisi vivant. nisi ex fide incarna
tionis christi. perfecto quod scriptum est. non esse aliud nomen sub

Aug.
Aimon.
Aimon.
Aug. de baptismo parvulorum.
Aug. ad ...
Amb.
Amb.
Amb.
Amb.
Ambr.
Amb.
Amb. ad ...

Amb. Aug. in lib. de civitate. xiij.

quia vel unus adam peccavit in omnibus. et unus excepto filius dei per peccatum moritur omnibus. plura. quia apostolus hic de duobus hominibus disputat. scilicet de primo adam per cuius peccatum tamquam hereditarius malo peccati eius obligati sumus. et de secundo adam quo solvente pro nobis quod non debebat a debitis et paternis et propriis liberati sumus. quia quia per illum unum diabolus tenebat omnes per eius viciatam carnem concupiscentia carnali generatos. iustum est ut per hunc unum dimittat omnes per eius immaculatam gratiam spiritualiter regeneratos. et hoc est quod ait. Propterea sicut et cetera. Iustitie litere. ita ut annuncia et sibi contrariorum ordo osten datur. quod dico quod per christum est iusticia et vita. et propterea id est per christum iusticia et vita per eum. in omnibus per eius gratiam regeneratos subaudi. quia per unum hominem scilicet per adam aliquo pec(c)ata ei sunt. peccatum originale intravit in hunc mundum per eos peccato miseris id est in omnes homines. omnes mundum appellavit universum genus hominum. Sicut enim ab uno illo homine sic ab eius peccato immunes esse non possunt nisi ab eius reatu per christi baptismum absolvantur. Ecce animum probavit tamen a simili id ostendat et legatur sicut quod dimissum fuerat. quod ita per unum christum est iusticia et vita. sicut per unum hominem peccatum intravit in hunc mundum. non vero sensus et per peccatum mors id est dissolutio anime et corporis intravit in primo adam et ita per primum mors pertransiit in omnes homines per eius viciatam carnem genitos. Quia autem quoniam per unum hominem et non magis per unam mulierem dicat apostolus peccatum intrasse in mundum cum a muliere inicium peccati fuerit et antea a serpente sive a diabolo. Ad quod dicimus apostolum in his consuetudinis ordinem tenuisse. dum successionem posteritatis humane quod peccato et morti ex eo venienti succubuit non mulieri sed viro attribuit. Non enim ex muliere posteritas sed ex viro nominari solet. et ob hoc mortalis posteritas et carnalis successio viro potius tamquam auctori quam mulieri deputatur. Vel quia mulier de viro est et in utrisque una caro est. ideo sive a muliere sive ab adam dicatur. utrumque ad primum hominem pertinet. Preterea sciendum est hereticos quosdam qui nominati sunt pelagiani dixisse peccatum prime transgressionis in alios homines non propagatione sed imitatione transisse. Unde et in parvulis nolebant credere per baptismum solvi originale peccatum quod in nascentibus nullum esse omnino contendunt. Sed si apostolus peccatum imitationis non propagationis intelligi voluisset eius principem non adam sed diabolum diceret. de quo in libro sapientie dicitur. Invidia diaboli mors intravit in orbem terrarum. et quia non intelligitur nullum hoc esse factum propagatione sed imitatione consequenter subiungit scriptura. Imitantur autem eum scilicet diabolum. qui sunt ex parte ipsius. imitantur quidem adam. quicumque per ino-

Aug. i enchi.

Aug.

Ambr.

Aug. de bapt. parvulorum.

Aug.

Aug. in ende.

Propter ea sicut per unum hominem peccatum in hunc mundum intravit et per peccatum mors et ita in omnes homines mors pertransiit in quo omnes peccaverunt. Usque ad legem enim peccatum erat in mundo. Peccatum autem non imputabatur cum lex non esset. Sed regnavit mors ab adam

bedientiam transgrediuntur mandatum dei. Sed aliud est quod exemplum est voluntate peccantibus. aliud quod origo est cum peccato nascentibus. Nam et sancti imitantur sanctos ad sectandam iusticiam. Sed preter hanc imitationem gratia eius illuminationem et iustificationem nostram intrinsecus operatur. quam et in baptizatos parvulos suos inserit corporis quod nondum valent aliquem imitari. Sicut ergo christus preter imitationis exemplum dat etiam suis spiritu aliquam occultissimam fidelibus gratiam. quam latenter et infundit parvulis. sic et adam preter imitationis exemplum occulta et tabe carnalis concupiscentie sue tabificavit in se omnes de sua stirpe venturos. Unde recte subdit. In quo omnes peccaverunt. Quod nimio per eum in omnes mors intravit. quia causa mortis per eum intravit id est peccatum. et hoc est in quo scilicet adam omnes peccaverunt. non in materia non solum eius exemplo. ut quidam dicunt. Omnes enim ille unus homo fuerant id est ab eo peccatum originale traxerunt. quod omnium nostrum origo et materia fuit. ex quo secundum paganus successionem per carnis concupiscentiam descendimus. Vel in quo peccato omnes peccaverunt. preter eum id est preter ipsum. et sine ambiguitate dixerit hoc apostolus. in quo omnes peccaverunt. sive intelligatur in quo homine. sive in quo peccato manifestum est. Alia namque sunt propria peccata. in quibus tantum peccant. quorum peccata sunt. aliud hoc unum. in quo omnes peccaverunt. quando omnes illi unus homo fuerunt. Constat autem manifestum est namque omnes in adam peccasse. qui in massa ipse namque per peccatum corruptus quos genuit omnes nati sunt sub peccato. Ex eo igitur cuncti sunt peccatores. Usque ad legem. et cetera. quasi dicat quod. In omnes pertransiit peccatum. Ad quod regit lex. Non ne illa regeneratione potuit ut peccatum non transiret in omnes. non utique. Usque ad legem namque scriptam vel naturalem. id est sub lege et peccatum originale et actuale erat in mundo id est in homine. quia nec lex potuit auferre peccatum. sed auxit. sive illud usque quo usque in adventum ... id est cum peccato originali adde propria sine scripta. quod per moysen ipso data est. quod subintravit ut habundaret delictum. Ideo ergo hoc dicit apostolus usque ad legem peccatum fuisse in mundo quod deinceps in neminem fuerit. sed quia non poterat per litteram legis auferri. quod solo poterat spiritu gratie sed nec quis fideus de viribus putaret libero arbitrio legem potuisse sufficere. et ex gratia derideret. Peccatum autem. quod peccatum erat in mundo. sed homines non putabant quia ceci erant. et hoc est. Peccatum autem non imputabatur id est ignorabatur. et peccatum esse non imputabatur ab hominibus non dico a deo vindice quia sine lege peccaverunt sine lege peribunt. non imputabatur dico. cum lex non esset. quod peccatum prohibet. non dicit peccatum non erat sed non imputabatur. quia non erat. sine lex etiam in populo. sed lex lucet in ipso quod augere demonstraret peccatum. Sed

Amb.

Ibi.

Aug. in ro.

Aug. contra iulianum.

Aug. de bapt. parvulorum.

Nota

Amb.

Amb.

Amb.

Sed regnavit mors, id est quia peccatum non imputabatur ante legem, sed tamen mors, id est peccatum vel dampnatio, regnavit ab Adam usque ad Moysen,
id est usque ad legem que per Moysen data est, quam nullus gratia
est qui non ipsa potuit regnum mortis auferre. Re-
gnum autem mortis intellige cum illi, quantum dominatur in
hominibus peccati reatus, ut eos ad vitam eternam, que vere
vita est, venire non sinat, sed ad secundam, que penalis
eterna est, mortem trahit, id est ad gehennam. Hoc regnum
mortis sola in quibuslibet hominibus gratia destruit Sal-
vatoris, que operata est in antiquis sanctis, quicumque ante Christi
incarnationem venerunt ad eius adiuvantem gratiam, non ad
legis litteram tantum iubentem non adiuvantem pertine-
bant. Hoc enim occultabatur in veteri testamento pro
tempore dispensatione iustissima, quod nunc revelatur
in novo. In omnibus ergo regnavit mors preter illos
qui per gratiam adiuti sunt. Regnavit dico etiam in eos qui non
peccaverunt in similitudinem prevaricationis Ade,
id est qui non sua propria voluntate peccaverunt sicut
Adam, sed originali vitio tenebantur obstricti, quia
ab eo traxerunt, propter quod tenentur ad condempnationem
nisi gratia liberaverit. Et nota quia dicendo usque
ad legem vel usque ad Moysen includitur quod et
tunc, scilicet sub lege, peccatum erat et mors, id est dampna-
tio. Sciendum quod est plerosque latinos co-
dices sic habere: regnavit mors ab Adam usque
ad Moysen in eos qui peccaverunt in similitu-
dinem prevaricationis Ade, quod et ipsum illi qui legunt
ad superiorem referre intelligunt, ut in similitu-
dinem prevaricationis Ade peccasse accipiant
illos qui in illo peccaverunt, ut ei similes
crearentur, scilicet sicut ex homine homines, ita ex peccato-
re peccatores, et ex morituro morituri dampnato
que dampnandi. Greci autem codices unde interpretatio facta est in latinum
aut omnes aut pene omnes habent id quod primo positum est. Vel aliis non
mutatis ab illo loco: sicut per legem. Et sic: Regnavit, id est accipitur de corporali
morte, quia peccatum non imputabatur, id est ignorabatur ante legem, sed effectus
indicabat quod mors corporalis regnavit cotidie per aliquas passiones animam
dissolvendo ab Adam usque ad Moysen, et mirum videtur. Regnavit
dico non solum in eos qui per se prevaricando mortem meruisse videntur,
sed etiam in eos qui non peccaverunt in similitudinem prevaricationis Ade, id est in pueros qui nullam a se minuerunt preva-
ricando contra aliquam legem. Vel ita ab illo loco usque ad legem, id est quia videbatur
peccatum prefuisse mortis, etiam id est quod usque ad legem et ante legem peccatum erat in
mundo, et non ita videtur lege non docente, dico peccatum in mundo, peccatum
autem non imputabatur apud Deum cum lex non esset. Imputabatur quidem peccatum a-
pud homines, sed non apud Deum, apud quem putabatur impune futurum, et nescit
iudicaturus. Asserebant enim homines Deum incuriosum esse.

et ideo apud eum impune futura peccata, sed non apud homines.
Non enim lex naturalis penitus obscurueverat, quia non ignorabant que non debe-
bant facere aliis, que pati nolebant. Ita autem usque adeo peccatum non erat ignotum
inter homines, quod Ioseph quondam per calumpniam tamen qui reus clausus est in carcere
et pistor et pincerna Pharaonis. Peccatum ergo non imputabatur, id est non esse non dico
apud homines, sed apud Deum, sed ubi lex data est noverunt Deum curare humana
et iudicare. Et sic: regnavit, quia ante legem non imputabatur peccatum. Hoc regnum mortis
anime secure possidente homines diabolo per impunitatem credita. Impune enim
cum peccare se putantes magis delinquebant. Erant hoc peccatum prudentiores quam
nunc, quia quod licitum videbatur quod facto gaudebat Sathanas securus, quia iam adeo
derelictum a Deo hominem possidebat. Regnavit dico ab Adam usque ad Moysen, per
quem rediit cognitio unius Dei, quia per eum data est lex, in qua precipiebatur de uno
Deo colendo. Regnavit ergo mors usque ad Moysen, id est usque ad legem, quia tunc
datum est hominibus remedium quo possent liberari, sub quo tamen si essent similes prevari-
cationis Ade, in eo mors regnaret. Sed lex data est in initio regressionis de
Egypto docens de uno Deo, ne regnaret mors, scilicet diabolus vel peccatum,
et cepit invidia primum destrui regnum mortis, nec
non usque destruitur per Christi gratiam, et nota hoc usque accipi
exclusivum. Sequitur. In eos qui peccaverunt in similitudinem
prevaricationis Ade. Alia littera. In eos qui non legitur, et non est, et quia mors
regnavit usque ad Moysen non tamen in omnibus, sed in eos qui
peccaverunt in similitudinem prevaricationis Ade, id est in similes prevaricationis A-
de, qui scilicet neglecto creatore servierunt creature, deos
sibi construentes quos colerent ad iniuriam Dei, si-
cut ille loco Dei diabolo consensit. Peccatum Ade non
longe ab idolatria est, qui contempto creatoris precep-
to diaboli suasioni consentiens, quasi in loco Dei diabo-
lum statuit, et sic deus esse voluit. Fuerunt autem qui pec-
caverunt non contempto Deo, quia enim intellexerunt suum esse du-
ce suo iudicio naturali, et venerati sunt Deum, illi ho-
norificentiam nominis ac maiestatis impertiens. Si pec-
caverunt, quia impossibile non peccare, sub Deo pec-
caverunt, non in Deum. Ideoque in hos mors non regnavit,
sed in hos qui in similitudine Ade prevaricaverunt,
id est qui sub specie ydolorum servierunt diabolo. Tales erant
fere omnes usque ad legem preter pauci, ut Abraham uni
Deo servierunt, et in eos regnavit mors, quia per mor-
tem istam que prima dicitur ad secundam non pervenerunt, quia eterna
litur punitur. Immo sub spe servati sunt in adven-
tum Christi liberandi, sicut de Abraham legitur, quia quamvis apud
inferos fuerit, discretus tamen longo intervallo erat
a peccatoribus, ita ut ea hos esse ingenuis inter iustos
et peccatores. Vel sciendum quod libros qui aliter habent dicit
Ambrosius esse corruptos. Vel, scilicet, sepultum est mortem reg-
nasse et in eos qui non peccaverunt in similitudi-
nem prevaricationis Ade, quia littera in grecis codicibus legitur.
Quidam ita intelligunt quod dicitur mortem corpo-

usque ad Moy-
sen etiam in
eos qui non
peccaverunt in
similitudinem
prevaricationis
Ade qui non est for-
ma futuri.

Ambr.

mori. Commendat autem suam caritatem deus in nobis quoniam cum adhuc peccatores essemus Christus pro nobis mortuus est. Multo magis igitur iustificati nunc in sanguine ipsius salvi erimus ab ira per ipsum.

careret se bonis operibus ut sunt parvuli in baptismo mundati. Iustus autem bonum nature sue exercitio melioravit et iuste vixit. Sed modo quia hic acceptum melior sit quam bonus innocentie tamen causa est miserabilior quam iusticie quia non est iusticia huius vite sed felicitate. Iste sensus. Vere magnum fecit Christus moriendo pro impiis. Vix enim mori quis pro iusto quia hoc exemplum contingit. Ideo dico pro iusto. Nam pro bono id est simpliciter innocenti forsitan quis audeat mori. Dicendo de iusto vix et quis et de bono forsitan quis audeat utrumque difficile ostendit mori sed alterum ostendit difficilius mori. Sed Christus. Commendat id est pro iusto vel bono vix moritur aliquis sed pro nobis peccatoribus Christus mortuus est. In hoc autem deus commendat suam caritatem id est inde laudabilior eius caritas apparet quia est effusa in nobis quia indigni ea fuimus. Ibi enim magnus effectus dilectionis monstratur patris et inventus filii nobis est exhibitus sequitur quoniam cum adhuc essemus peccatores Christus pro nobis mortuus est. Multo magis iustificati nunc in sanguine salvi erimus ab ira per ipsum quasi dico quod deus commendat caritatem in nobis. Ita utique commendat quoniam Christus mortuus est pro nobis cum adhuc essemus peccatores id est inde commendat quod Christus mortuus est pro nobis peccatoribus et si hoc est quod utique est quod iustificati sumus nunc remissione peccatorum facta in sanguine ipsius id est per mortem eius et si hoc est certe multo magis nos iam iusti salvi erimus per ipsum. Mirum quomodo est nunc pro peccato mori et peccatores tollere quam iustos iam cooperantes salvare. Salvi erimus dico ab ira id est a pena eterna. Cuius causa non est nisi peccatum quod abstulit. Licet enim plerisque in locis iram dei legamus non est putandum tamen quod in illum cadat ulla perturbatio qui semper idem manet et in tranquillitate iudicat sed ira appellatur vindicta et ultio ipsius. Attendendum est quod ad commendationem divine dilectionis sepe apostolus utitur de morte Christi et ad reprehensionem humani timoris hominis repetit infirmitatem. Dixerat et supra Christus pro impiis mortuus est et nunc repetit hic Christus pro nobis mortuus est cum adhuc peccatores essemus. Ecce deus non odit nos sed peccata amabat. Sed quod opus eius eramus quod et fecit autem nunc distributionem. Iuxta prophetice cuiuslibet est et dilectio qua diligit deus incommutabilis. Non enim ex quo ei reconciliati sumus per sanguinem filii eius nos cepit diligere sed ante mundi constitutionem

essemus dilexit nos ut etiam eius unigenito et nos filii essemus eius. Quod ergo nos reconciliati sumus deo per mortem Christi non sic est intelligendum quasi ideo nos reconciliaverit ei Christus ut iam inciperet amare quos oderat sicut reconciliatur inimicus inimico ut deinde sint amici et se invicem diligant qui ante se invicem oderant sed iam nos deo diligenti reconciliati sumus cum quo propter peccatum inimicicias habebamus. Habebat autem ille caritatem erga nos et cum inimicicias exercebamus adversus eum operando iniquitatem. Sic et ei dictum est: odisti omnes qui operantur iniquitatem et ita illud dictum est ei. Nil odisti eorum que fecisti. Quomodo ergo inimicos et omnino mirum quomodo nos oderat diligebat. Oderat et nos quales ipse non fecerat et quia iniquitas non peremit omnino quod superfecerat opus eius noverat simul in unoquoque nostrum et odisse que fecimus et amare quod fecerat. Et hoc quod in omnibus intelligi potest. Quis ergo digne possit eloqui quantum diligebat in bonis unigenitum suum et tanto amplius ipsum unigenitum. Ex his igitur non minuitur nostrum sed dei mira commendatur quod nos tales et tantum dilexit ut pro nobis impiis moreretur quod est testimonium et pignus eius dilectionis. Qui enim proprio filio suo non pepercit sed pro nobis illum tradidit quomodo non et cum illo omnia nobis donavit. Videns utique hoc enim scilicet quantum nos dilexit et quales quantum ne desperaremus et pro desperatione non audeamus erigi in eum quales ne superbiremus et superbientes de meritis nostris ab eo magis resiliremus et in nostra fortitudine magis deficeremus. Illud quoque attendendum est quod dicit nos iustificatos in sanguine Christi et reconciliatos deo tamquam non alio modo possit nos reconciliare et iustificare nisi per mortem Christi. De quo dicimus quod fuit et alius modus possibilis deo qui omnia potest sed nullus alius nostre miserie sanande fuit convenientior. Quid enim tantum nostram spem erigit et ab immortalitatis desperatione liberat quam quod tanti nos fecerit deus ut dei filius immutabiliter bonus in se manens quod erat et a nobis pro nobis accipiens quod non erat preter sue nature detrimentum dignatus nostrum inire consortium sine ullo suo malo merito mala nostra moriendo perferret et credentibus dona sua sine ullis meritis indebita largitate conferret. Et ideo quod dixit nostra mala dona sunt ei. Dona namque dei sunt virtutes quibus ad summum bonum pervenimus. Sunt preterea alia causa quare potius isto modo quam alio liberare voluit quia sic scilicet per mortem Christi iusticia superatur diabolus non potentia. Quod quomodo factum sit ut pateat explicabo prout potero. Quadam iusticia dei in potestatem diaboli traditum est genus humanum peccato primi hominis in omnes utriusque sexus commixtione nascentes originaliter transeunte et debito primorum parentum obligante quo circa omnes homines ab origine sunt sub principe diabolo. Unde apostolus: Eramus natura filii ire natura scilicet ut est depravata peccato non ut est creata ab initio. Quod autem ille quo traditus est homo in potestatem diaboli non tamen debet intelligi tamquam deus hoc fecerit aut fieri iusserit sed quod tantum permiserit iuste. Cum illo deserente peccantem peccati auctor illico intravit. Non tamen

Aug. super iohannem.

Aug. in eodem.

Attende.

Attende.

Aug.

Anselmus.

deus continuit in ira sua misericordias suas. nec a lege hominem sue potestatis amisit. Quem in potestate diaboli esse permisit. Sed nec mala pena lia et malis inflicta preterit bona. Tradit hominem qui remissio peccatorum diabolo subditus remissione peccatorum donata per sanguinem Christi eruit a diabolo ut sic iustitia vinceretur diabolus non potentia. Sed quia iustitia Ihesu Christi et quomodo victus est ea: quia cum in eo nichil morte dignum inveniret, occidit eum tamen. Et utique iustum est ut debitores quos tenebat liberi dimitterentur in eum credentes quem sine ullo debito occidit. Ideo autem potentia vincere noluit, quia diabolus vitio perversitatis sue amator est potentie et desertor oppugnatorque iustitie. Unde homines eum magis imitantur quo neglecta vel et posita iustitia potentie magis student eiusque vel adeptione letantur vel cupiditate inflammantur. Ideo quod placuit deo ut non potentia sed iustitia vincens hominem erueret, ut homo eum imitari disceret per ea non in resurrectione secuta est potentia. Iustitia ergo prius et potentia postea. Diabolus in perverse quia illum hominem invenit iustitia et ab illo iniustissime occisus est potentia quia remansit mortuus. Non quidem postea mortuus. Sed tunc in te existimo diabolus vinceretur si potentia tantum Christus cum illo agere voluisset. Utique. Sed postposuit Christus quod potuit ut prius ageret quod oportuit. Adhuc autem opus erat illum esse et hominem et deum. Nisi enim homo esset non posset occidi. Nisi deus esset non crederetur voluisse quod potuit sed non potuisse quod voluit. Iustitia ergo humilitatis hominem liberavit quia sola potentia existimetur liberare potuit. Si enim tres illi in causam venirent scilicet deus homo diabolus. Diabolus et homo quod adversus deum venit dicere omnino non haberent atque in actione cause penitus deficerent. Diabolus enim deo iniuriam fecisse convinceretur quia servum eius id est hominem et fraudulenter adduxit et violenter tenuit. Homo iniuriam fecisse deo convinceretur quia precepta eius contempsit et se alieno domino mancipans sue servitutis dampnum intulit. Homini quoque iniuriam fecisse convinceretur diabolus quia illum promittendo bona decepit et postea mala inferendo nocuit. Iniuste ergo diabolus quantum ad se tenebat hominem sed homo iuste tenebatur quia diabolus numquam meruit potestatem habere super hominem sed homo meruit per culpam pati diaboli tirannidem. Si ergo deus qui utique preerat potentia hominem liberare vellet sola sue iussionis virtute hominem poterat iustissime liberare. Sed propter causam predictam iustitia humilitatis uti maluit. Unde

Si enim cum
inimici esse
mus recon
ciliati su
mus deo per
mortem filii
eius mul
to magis
reconcili
ati salvi e
rimus in
vita ipsius.
Non solum
autem sed
et gloriamur
in deo per
dominum
nostrum
Ihesum Christum
per quem nunc
reconcilia
tionem acce
pimus. Prop
terea sicut per

et filium suum pro nobis in mortem tradidit per quem iustificati sumus et reconciliati deo. Hoc est precium reconciliationis nostre quod Christus obtulit deo patri ut placaretur. Non quod antea non dilexerit nos ex qua dilectione filium pro nobis tradidit. Nec filius qui patri nos non parentes pro nobis invitus est traditus: et de ipso dictum sit: tradidit semet ipsum. Hoc ergo sic et omnia alia pater et filius amborum spiritus sanctus concorditer operantur. Sed si antea nos diligebat deus, quomodo per mortem Christi eius filii reconciliati et ab ira liberati adeo. Dicimus quod ira dei qui est in tranquillitate iudicare nichil est aliud quam iusta vindicta. Si ergo iusta divina vindicta tale nomen accepit, reconciliatio dei recte intelligitur cum talis ira finitur. Sed cum a reatu pene absolvimur. Non enim inimici eramus deo nisi quemadmodum iustitie sunt inimica peccata. Quibus remissis peccatis tales inimicitie finiuntur et reconciliantur iusto quos ipse iustificat. Peccatum enim unum diabolus tenebat et per illud nos iure agebat in mortem. Sed nunc datus est ille sanguis ut homines ab eterna morte debita liberaret. Mors Christi indebita quos tamen et inimicos utique dilexit. Unde recte sequitur. Si enim per mortem filii et cetera. quasi nec tam innocentes potuit amicos suos salvare et cetera id est quia nos fuimus reconciliati deo qui prius iuste eramus sub potestate diaboli natura depravata peccato. Reconciliati dico per mortem filii eius cum adhuc essemus inimici. Non quoque tamen peccatores et Christus hic est quod utique est ergo multo magis reconciliati erimus non iam ab ira liberi sed et salvi et hic in vita ipsius id est per vitam ipsius scilicet que resurrexit a mortuis et est sensus. Inde certum est quod innocentes potuit amicos salvare quia mortuus potuit iustificare quos facto inimici ex peccato sunt reconciliati et iam amici dei. Et nota quod ideo hic dicit per mortem reconciliati quod supra in sanguine iustificati. Dico salvi erimus. Non solum autem salvi erimus sed gloriamur iam spe de hoc quod erimus in deo id est in deo iustificato non per nos sed per dilectionem et voluntatem quia tunc diligemus et volemus quod deus. Vel gloriamur in presenti non in nobis sed in deo et hic non per nos sed per dominum nostrum Ihesum Christum iam nunc in presenti reconciliationem ad deum accepimus quia a deo peccante adam discessimus. Propterea sicut et cetera. Dixit supra per Christum reconciliationem esse iustitiam et vitam et quod prius esse per eum per similitudinem innuit id est per simile et minus probare intendit sic et per adam hominem primum peccatum est et mors. Ita per Christum hominem et deum prius esse iustitia et vita et quod per adam peccatum est et mors multo magis iustitia per Christum potest esse vita ut

Aug. in eod.
Aug. de trinitate
Ide in eod.
Aug. in eod.
Aug.
Amb.
Aug.
Amb.

ad significationis continuantur verba dicentis di
cens. traditus est propter delicta resurrexit propter iustificationem
Iustificati igitur etc. Ostendit iustitiam esse ex gratia si
ne lege. hinc ex eadem ostendit alia plura bona esse
q. d. quia ex fide iustificati estis pacem habete cum deo
q. d. dissensio que inter vos est contra deum est. Iudei namque
et gentes inter se disceptabant. Iudei quod de cultu
legis operibus gentiles vero de noua vocatione presumentes
...
nos iustificati ex fide non ex lege ...
... pacem habe
amus ad deum ...
arrogantes. Attende quia hec. iustificati ex fide
...

[illegible]

resurrexit propter iustificatio nem nostram. Iustificati igitur ex fide, pacem habeamus ad deum per dominum nostrum ihesum christum per quem et accessum habemus per fidem in gratiam istam in qua stamus et gloriamur in spe glorie filiorum dei. Non solum autem, sed et gloriamur in tribulationibus scientes quod tribulatio patientiam operatur, patientia autem probationem, probatio vero spem. Spes autem non confundit quia caritas dei diffusa est in cor

[illegible]

Margin: Capitulum — Augustinus — Augustinus ad bonifatium contra duas epistolas pelagianorum — Idem in eodem — Ambrosius — Cassiodorus — Psalmus — Ambrosius — Augustinus — Ambrosius — Ambrosius — Ambrosius — Augustinus — Augustinus — Augustinus — Ambrosius

bono caritas. nisi quia diffusa est per spiritum sanctum in cordibus. Ideo quia nemo eam putaret se habere per proprium arbitrium cum dixisset caritas diffusa est. addidit per spiritum sanctum qui datus est nobis. a quo vel ab illo qui ascendit in altum. id est ad patrem. ipse enim deus dona hominibus. Insinuatur nobis in patre auctoritas. in filio nativitas. in spiritu sancto patris filiique communitas. in tribus equalitas. Quod ergo commune est patri et filio per hoc nos voluerunt habere communionem inter nos et secum. quia ambo habent unum. id est per spiritum sanctum deum et donum dei. Isto enim divinitati reconciliamur. eaque delectamur. sicut enim veritate discimus. ita caritate diligimus. ut et plenius cognoscamus. ubi cognito perfruamur. et quia peccatis alienabamur a possessione verorum bonorum. ideo data est caritas que operit multitudinem peccatorum. Arbitror ergo ideo spiritum bis datum. ut nobis commendaretur duo precepta caritatis. scilicet diliges deum. et diliges proximum. una est caritas. et duo precepta. unus spiritus. et bis datus. quia non alia caritate proximum diligit. nisi illa qua diligitur deus. Qua ergo caritate deum diligimus. ipsa proximum diligimus. Sed quia aliud est deus. aliud proximus. licet una caritate diliguntur. non tamen unum quod diligitur. et ideo forte dicuntur duo precepta. et alterum maius. et alterum minus. hec autem caritas ut ait apostolus diffusa est in cordibus nostris per spiritum sanctum qui datus est nobis. A quo datus. ab illo. Ut diximus quod deus dona hominibus que dona. spiritum sanctum. qui tale dat donum. qualis est ipse. magna est misericordia eius. donum dat equale se. quia donum eius spiritus sanctus est. et trinitas deus tota trinitas est. Diffundit ergo caritatem in cordibus nostris spiritus patris et filii. quo et pater amatur et filius. Ipse ut diligeret nos deus quem non dilectus nos dilexit. Ipse est fons de quo scriptura dicit. fons aque vive sit tibi proprius. et nemo alienus communicet. Alienus enim sunt omnes qui non diligunt. et ipse fons et spiritus sanctus quem non possunt accipere mali. et caritas est quam habere et malus esse non potest aliquis. Intelligamus ergo in dilectione spiritum sanctum esse. sed nomen eius et baptismum habere. et corpus domini assumere. et cetera sacramenta habere. et malus esse potest. Caritas ergo est proprium donum. ipse est singularis fons. Latenter ergo dicendo caritatem diffusam per spiritum qui datus est. ostendit quod ipse et deus est. et dei donum est. Vel ita ut accipiatur caritas dei. non qua nos diligimus deum. sed qua ipse diligit nos. quasi ideo spes non confundit. quia caritas dei diffusa est erga nos. id est quia deus latere non diligere. et hoc habemus in cordibus nostris per spiritum sanctum. quasi diceret qui facit nos intelligere caritatem dei erga nos qui divinis signis per ...

dominum nostrum per spiritum sanctum qui datus est nobis.

et impiis loquentem est in operibus. per quod et spes nostra confirmata est. et caritas dei nobis commendatur. ut quia caritas dei falli impossibile est. securos nos faciat de promissione quia deus est qui promisit. et his quos caros habet implere promisit. Sequitur. **Ut quid enim** et cetera. Ostendit supra quod spes implebitur. per hoc quod Christus mortuus est. quod et divine dilectionis effectus est. et causa spei nostre implende. quasi diceret cum nos deus diligit. et nos eum diligamus per spiritum sanctum. constat quod spes implebitur quia nisi ita sit frustra sit passus Christus. et hoc est. Vere spes implebitur. enim. id est quia nisi spes implenda sit. **Ut quid** Christus mortuus est. id est cur tam magnum fecit. ut moreretur. et hoc pro impiis. id est pro dilectione impiorum. vel pro impiis. id est vice impiorum qui debent mori merito. (vel) pro impietatibus. pro impiis dico qui debent mori merito sue impietatis. pro impiis dico. non qui soli fuissent. et non remanerent. sed potius mortuus est

Ut quid enim Christus cum adhuc infirmi essemus secundum tempus pro impiis mortuus est.

pro nobis impiis cum essemus adhuc infirmi in peccatis. et ita medico indigentes. mortuus est dico. et hoc secundum tempus. id est per triduum tantum. quia die tertia resurrexit. Hec ergo de spe se est potentia. cuius apparet in morte benivolentia. et quia tales a ... talia accepimus. quod donavit impiis mortem suam. qui servat iustis vitam suam. mortuus est pro te o homo mortalis. ut viveres. et ille suscepit mortem tuam. ut donaret nobis vitam suam. Incredibile est quod mortuus est. quod ut merito vivat mortalis. Jam quod est incredibile tenemus. scilicet quod pro hominibus mortuus est deus. non quod moriatur homo cum deo. non mortalis vivat est merito. quod quia mortuus est qui vivit merito. Sed quomodo mortuus est. immortalis. id est propter mortalis. Accepit ex te unde moreretur pro te. induit se. ut pro te moreretur. induet te ut et illo vivas. induit se carne mortali in virginitate matris. induet te vita perhenni in equalitate patris. Ecce quomodo amatus es. non amabilis. amatus es cum pravus. et fedus. Augustinus. esset unde amari dignus esses. amatus es prius. ut dignus fieres qui amareris. dilectus es prius. ut diligeretur per ea diligeres. Impius enim eras damnari meruerat. et hec pro te mortuus est. Vel secundum seriem verborum sic legitur. sic non mutata sententia. quod ita spes implebitur. **Ut quid enim** non spes implenda sit. Christus cum infirmi essemus mortuus est pro nobis impiis. id est pro nobis qui adeo infirmi eramus quod et impii. mortuus dico secundum tempus. et est sensus. pro nichilo tam magnum fecit. quia non spes nostra implenda est. vere magnum est hoc quod fecit. **Vix** enim mortem quis. id est raro moritur aliquis. et pro iusto. id est pro dilectione iusti. et boni. nedum pro impio. ideo raro dico. **Nam** forsitan. id est inveniri quis. id est aliquis. qui audeat mori pro bono. quasi difficile est invenire qui hoc faciat. Christus autem

Vix enim pro iusto quis moritur. Nam pro bono forsitan quis audeat

pro impietatibus ipsius adhuc non sint mortuus est. Vel ita ut fiat distinctio inter iustum et bonum. Iustus enim potest esse ex timore. et non est bonus. sed qui et bonus est. sed et bonus qui non est iustus. sed qui natus est in simplicitate innocens. qui non laborat. ut amplius

Aug. de trinitate. — Aug. de spiritu sancto. — Aug. — Aug. — Ambr. — Aug. — Ambr. — Ambr. — Ambr.

enim est. non est facta per legem. sed per iusticiam fidei per quam benedicuntur homines et fiunt filii abrahe. Sequitur. Si enim qui ex lege etc. Vel aliter per iusticiam fidei dei promissionem hereditatis factam abrahe non per legem. et ne dicam per eandem iusticiam fidei. Si here des abrahe non per legem. quia vere abraham non est heres mundi per legem. quia non filii eius per legem qui filii dicuntur. sed heredes. scilicet quia ille habet possessionem
Amb. heredi tatis non. quia si hoc esset scilicet illi qui sunt tantum ex lege sunt idest esse dicuntur heredes. sed inconveniencia sequuntur. quia fides est exinanita idest frustrata. que constat in
sanctis fuisse abraham. et promissio est abolita idest in
Amb. expleta. ut nulli sint heredes. Lex enim non facit aliquos heredes. nam potius operatur iram idest penam. Ad hoc enim data est ut reos faceret
Amb. Aug. delinquentes. non efficiens causa. sed non adiuvante gratia. Vel ut reos faceret et sic penam iram operatur
scilicet deserte per dotem etc. nam prevaricationem ex qua est prevaricatio. quod ostendit dicens. Ubi enim non est lex. quasi ideo dico ex lege esse iram et prevaricationem. quia sine ea
Amb. non est. Ubi enim non est lex non est prevaricator. hoc dicit quia sublatis de lege data venia. vivificati
Au. vis illa prevaricatio est. Iustificati sunt sancti qui per prevaricationem legis fuerunt peccatores. Nota quod
Au. non ait ubi non est lex non est iniquitas. sed ait non est prevaricatio. Omnis enim legem preveniens iniquus est. sed non
Or. omnis iniquus est legem preveniens. Qui enim legem non acceperunt iniqui dici possunt. prevaricatores autem dici non possunt. Hucusque ostendit quod prevaricatio omnino esse non potest. nisi lex sit. nec ira tanta est sine lege. Sequitur. Ideo ex fide etc. Ex predictis infert ex fide sunt heredes abrahe. quasi dicat. quia hec inconveniencia sequerentur si ex lege essent heredes.
Au. ideo ex toto patet quod sunt heredes ex fide. quare donum nostre. et sic est firma promissio. Unde subdit. ut firma sit promissio omni semini abrahe
Amb. idest iudeo et gentili imitatori. solet autem ita vera
Amb. verbis firma est promissio. scilicet quod filii sunt dei. firma sit dico secundum gratiam fidei. non secundum meritum legalium operum. seu quorumlibet fidem precedentium.
Amb. firma autem promissio esse non potest omni semini nisi ex fide. quia origo promissionis ex fide est. per quam incipiunt ...rificandi sunt ut digni fiant dici filii dei. Omni semini etc. quia firma est promissio per gratiam fidei omni semini. non solum ei qui ex lege est idest non tantum ei
Aug. de baptismo parvulorum. qui ex veteri lege venit ad novam idest iudeis. sed et ei quicumque sit qui ex fide abrahe idest qui

sunt. exinanita est fides abolita est promissio. Lex enim iram operatur. Ubi enim non est lex nec prevaricatio. Ideo ex fide ut secundum gratiam firma sit promissio omni semini. Non ei qui ex lege solum est sed et ei qui ex fide est abrahe. qui est pater omnium nostrum sicut scriptum est. Quia patrem multarum gentium posui te ante deum cui credidisti. qui vivificat mortuos et vocat ea que non sunt tamquam ea que sunt.

sequuntur fidem abrahe. quamvis genitura habuit ut esset iustus. Vel ita firma est promissio omni semini. et non tantum ei qui solummodo est ex lege idest qui deo
Au. pro bonis temporalibus serviunt. quia hec talis agnitio dei excidit. sed
Au. et solummodo qui est ex fide abrahe idest qui imitatur fidem
abrahe. et ideo causa fidei a lege recedendum est. ut sit
Au. firma promissio. Lex enim sine gratia promissionis non solum non aufert. immo et auget peccatum. non quod sit efficiens causa peccati. cum sit sancta et bona. sed quia ea data augmentum peccati accessit. quasi sine ea non acces
Amb. sisset. Contraria enim sunt que dicuntur efficere aliquid. non quod ipsa efficiant. sed quia sine ipsis non fierent illa que fiunt. Sequitur. Qui abraham est pater idest institutor per exemplum fidei omnium nostrum. scilicet credentium pater. sicut scriptum est in genesi. quia hec est in quo consentit auctoritas dicens. Quia
posui te o abraham idest constitui patrem idest auctorem secundum fidem. non sine circumcisorum iudeorum. sed in
Amb. multarum gentium. In quo percutitur iudeorum superbia qui gloriantur de progenie abraham descendere. Ideo enim carnaliter circumcise genti. tamen non factus est pater. sed
Amo. Amo. et in circumcisis gentibus fidem abrahe imitantibus. te dico qui es ante deum idest places deo. cui credidisti qui per fidem ei places. Sequitur. qui vivificat. hec sunt verba apostoli. quasi et ipse est cui nimirum credendum est quia ipse est qui vivificat per fidem et gratiam. mortuos idest iudeos mortuos in peccatis. Hic ergo securi credimus qui mortuos vivificat. et vocat per gratiam ea que non sunt idest gentiles qui nichil esse videbantur tamquam ea que sunt idest iudeos qui aliquid esse videbantur
Amo. Qui enim adherent ei per fidem et dilectionem esse dicuntur qui non in peccatis mortui sunt. sicut erant gentiles. qui non adherent ei qui vere est. non esse dicuntur. Vel ita secundum aliam litteram. quia vocat ea que non sunt tamquam ea que sunt.
Amb. Non ait ut sint. sed tamquam sint. quia predestinata sunt et disposita. sic sunt ea que futura sunt. iam apud deum sunt. apud deum quasi preterita factum est. quia ei disponere et predestinatione futurum est. Unde alibi. Qui fecit que futura sunt. et alibi. Qui elegit nos ante mundi constitutionem. Quis sufficit hoc explanare. Eliguntur qui non sunt. nec errat qui degit. nec inane eligit. Eligit tamen et habet electos quos creandos est eligendos. quos habet apud semetipsum. nec in natura sua. sed in presciencia sua. non deerit quibus promittebatur. sed quibus promissum est et ipsi promissi sunt. Vocat ergo que non sunt tamquam sunt idest hiis qui non sunt dispo nit et preparat ab eterno gratiam iustificationis et glorificationis apponendam in tempore tamquam sint idest tamquam illi qui iam sunt apud deum per predestinationem

in quo sola apparet gratia. Non enim homo qui non erat promeruit ut esset, vel ut bonus esset vel beatus. Si enim promittuntur iam erant, sed non dum erant quod vivunt. Sed electionis gratia habent, ut totum conferre dicatur gratie dei suo ideo quia sui. Communis est et omnibus non, sed non gratia non ipsa natura propter esse gratia, quia gratis concessa est. Excepta illa gratia de qua nunc non agitur, qua creata est humana natura, scilicet qua homines sumus, quo communis paganus et christianus est, sed est maior gratia vel electis concessa, non qua per verbum homines creati sumus, sed qua per verbum caro factum fideles sumus. Vocat, id est cognoscere, ea que non sunt in actu tamquam ea que sunt. Secundum. Qui contra spem etc. Commendato illo cui Abraham credidit, incipit commendare ipsius Abrahe fidem, ut alii illum imitentur. Qui contra, quasi dicat: Abraham pater est omnium, qui Abraham contra spem, id est preter eum que erat de natura, id est secundum naturalem consuetudinem, credidit deo promittenti in spem, id est sperans et secure expectans quod promissum erat. Preter spes, sed tamen erat, scilicet dum iuvenis ex iuvencula sed natam speraret sobolem, sed tamen habuit: in genitum illi spei speravit, scilicet ut vetulus de vetula et filii generaret ex dei potentia, que spes est gratie. Credidit deo ut ita fieret pater multarum gentium, per fidem non ample credidit, scilicet ut secundum quod dictum est ei, id est promissum in genesi, scilicet Sic erit semen tuum sicut stelle celi et sicut arena maris, id est innumerabiles erunt boni qui ex te nascentur, qui per stellas significantur, et mali qui per arenam intelliguntur. Ita credidit Abraham et propterea non est infirmatus in fide. Infirmatur ille qui hesitat, et si etiam quis posset infirmari habere, scilicet suam senectutem et sare senectutem et sterilitatem. Unde ait: non consideravit corpus suum esse emortuum ab opere generandi filios cum fere esset centum annorum, et similiter non consideravit vulvam Sare esse emortuam, non sui causa, sed et talia que sunt fecit deus. Ideo enim talia fecit ut errorem auferret et se omnipotentem dominum omnium demonstraret. Aug. Quia enim tunc mundi instanti dominum neglexerunt, ideo que in mundo impossibilia sunt deus fecit, ut qui per hoc crederent salvarentur. Dei donum maxime patet. Attendendum est et quod non preter rei magne signum Ysaac qui tam generationis humane fuit promissus, sed et fuit insigni dei filium contra humanam naturam et non ex homine nascentem, filiosque hominum per spiritum regenerationis ex peccatoribus filios dei, ex mortalibus immortales generandos. Et non solum in repromissione non hesitavit Abraham, sed etiam In repromissione dei quam tertio angelis promisit, sed et ipse veniam. Et erit Sare filius et si ipsa promissio differretur non tamen hesitavit diffidentia, sed confortatus est fide dans gloriam

Qui contra spem in spe credidit ut fieret pater multarum gentium secundum quod dictum est ei: Sic erit semen tuum sicut stelle celi et sicut arena maris. Et non infirmatus est fide nec consideravit corpus suum emortuum cum iam fere centum esset annorum, et emortuam vulvam Sare. In repromissione etiam dei non hesitavit diffidentia, sed confortatus est fide dans gloriam deo: plenissime sciens quia quecumque promisit deus potens est et facere. Ideo et reputatum est illi ad iustitiam. Non est autem scriptum tantum propter ipsum quia reputatum est illi ad iustitiam, sed et propter nos quibus reputabitur credentibus in eum qui suscitavit Ihesum Christum dominum nostrum a mortuis. Qui traditus est propter delicta nostra

deo de constantia fidei plenissime sciens, nichil in nullo imminutus dei, quia quecumque promisit deus potens est et facere, non promittit ita leviter ut facere non possit. Hec tamen intelligi debent ut scilicet credat sicut Abraham credidit, scilicet deum posse quecumque promisit. Et nota quod non ait quecumque predixit vel prescivit, sed quecumque promisit potens est facere, quia omnia que promisit ipse facit. Ipsi enim faciunt homines bona, que promisit ipse tamen facit quod faciunt, ut illi faciant, non illi faciunt ut ipse faciat quod promisit. Aliud enim ut dei promissa compleantur non in dei sed in hominum est potestate. Promisit enim quod ipse facturus erat, non quod homines; non enim de vite voluntatis potestate sed de sua predestinatione promisit. Congrue ergo non ait predixit vel prescivit nam et aliena facta potens est predicere atque prescire, sed promisit, ut hoc intelligeret promittere quod ipse facit. Non enim ipse promittit et alii faciunt, quia iam non esset promittere sed predicere. Aug. Ideo etc. Quia contra Abraham confortatus est fide, ideo et ipsum credere reputatum est illi ad iustitiam, quia per hoc quod credidit et accepit promissum et iustificatus est. Et quia aliquis diceret: Quid hoc ad nos? Subdit: Non est autem scriptum tantum propter ipsum, id est propter laudem ipsius hoc, scilicet quia reputatum est illi ad iustitiam, sed et propter nos instruendos, quibus reputabitur fides ad iustitiam credentibus in eum, scilicet deum patrem, qui suscitavit dominum nostrum Iesum Christum, quasi quod hoc fecit nobis prodit, suscitavit dico a mortuis, id est a sepulchro, qui proprie locus est mortuorum. Pater suscitavit filium et ipse filius secundum quod deus suscitavit semet ipsum, quod idem et operatus est spiritus sanctus. Qui Christus a deo patre, a Iuda et Pilato traditus est in mortem propter delicta nostra tollenda vite diabolo destructo. Et resurrexit propter iustificationem nostram, id est ut iuste vivamus, quod aliter non poteramus. Nota quod utraque, id est mors et resurrectio Christi, delicta nostra tollunt et utraque iustificant, tamen mors Christi sola interitum veteris vite significat et in sola resurrectione nova vita signatur, que a iustificatione incipit et immortalitate perficietur. Ideoque congrue quantum

neat reatu. ut homicidia et similia. ita con
trario fieri potest. ut concupiscentia. id est concupisci
bilitas preterat reatu. et maneat actu. De hac ita
ait Augustinus. Concupiscentia que in corpore mortis huius carna
lis concupiscentia. cum vitiosis desideriis nos non obe
dire precipit. que tamen concupiscentia cotidie minui
tur proficientibus et renascentibus. Quia enim dum sibi
mutue iure nuptiarum miscentur. sine libidine non est pa
rentum concubitus. ob hoc filiorum ex eorum carne nascen
tium non potest sine peccato esse conceptio. ubi peccatum in parvu
los non transmittit propagatio sed libido. Non fecunditas na
ture humane facit homines cum peccato nasci. sed fe
ditas libidinis quam homines habent. Ex illa primi iustissi
ma condempnatione peccati. Ideo beatus David propter originale
peccatum quo naturaliter obstricti. sub unius formula dicit. In iniquitati
bus conceptus sum. et in peccatis concepit me mater mea.
Ecce hic liquet concupiscentiam esse originale pec
catum. Originale autem dicitur. quia ex vitiosa originis
nostre conditione trahitur. Non enim quia ab Adam descendimus
per carnis propaginem. ideo originali peccato tenemur. cum et
Christus ab eo descenderit. qui omni peccato caruit. Sed quia vitiosa
lege concipiendi ex peccato primi hominis accedenti. conce
pti sumus. id est carnis concupiscentia. ideo peccati rei su
mus. quod originale dicitur. Ecce breviter assignatum
est quid sit originale peccatum. et quare dicatur originale. et
quare imputetur posteris. et quomodo in baptismate re
mittatur. ut scilicet non remaneat post baptismum culpa sed pena
et illud quod remanet non tamen dominetur si perseveret homo in gratia
baptismi. Ideo cavere autem. Beati quorum remisse id est miti
gate et quantum ad culpam delete. sed non quantum ad penam.
et quorum peccata actualia tecta sunt. in baptismo. Peccata di
cit que sunt in actu. que ita in baptismo tecta sunt. ut ultra non
videantur. adeo ad penam. quia hic est de tantum de peccato quod
punitur peccatum. et quia nullus est sine peccato vel originali
vel veniali. subdit. Beatus vir cui non imputavit dominus
ad penam peccatum. vel originale quod aliunde est. vel veniale.
Vel aliter. Tres gradus delictorum fecit. Videtur in tribus
his dictis propter delictorum varietatem. Primus gradus ini
quitas vel impietas est. scilicet creatorem non agnoscere. id est infide
litas. Secundus gradus est in operibus quantum in peccatis. Tercius ve
lenium. Remittere iniquitatem. non imputare enim totius
consensus sunt verba. quia et tegit remittit. et remittit
non imputat. Sed ad laudem gratie dei pluraliter loquitur. Sequitur.
Beatitudo ergo hec et cetera. Ex verbis prophetie probavit beatitudinem
esse ex gratia per fidem. Nunc querit in quibus sit. an in Iudeis tantum. an
et in gentilibus. quia cum constet quod beatitudo ex gratia sit per fi
dem. iam querit in quibus sit. Beatitudo ergo hec tantum manet

iniquitates
remisse sunt et quorum tecta sunt pec
cata. Beatus vir cui
non imputavit dominus pec
catum. Beatitudo ergo hec
in circumcisio
ne tantum ma
net an et in
preputio. Di
cimus enim quia
reputata est
abrahe fides
ad iusticiam.
Quomodo ergo re
putata est in
circumcisione an in pre
putio. Non in
circumcisione sed in prepu
tio. Et signum accep
it circumcisionis signa

in circumcisione. hoc est in Iudeis. an et in preputio. id est
in gentibus. id est in quibus beatitudo abrahe similis sola concessa est.
an et his qui ex gentibus sunt. De in hac questione apostolus di
cens. Dicimus enim et cetera. quasi hic ideo queritur quia dominus ex sensu le
gis loquitur. quia reputata est fides abrahe ad iusticiam.
non circumcisio. id est nobis legem intelligentibus constat de abra
ham quod iustus est per fidem et cetera. Sed constet. Quomodo ergo reputa
ta est. id est in quo statu erat cum iustificaretur. an in preputio. id est
quando circumcisus erat. vel antequam esset circumcisus. et sic in eo vide
bitur si circumcisio necessaria. De in solvit utrumque simul
questioni respondens. Non in circumcisione tantum. id est in Iudeis
est hec beatitudo. sed et in preputio. id est in gentibus similiter. Non in
circumcisione tantum. id est tempore circumcisionis reputata est fides a
brahe ad iusticiam. sed et in preputio. id est in tempore preputii. Se
quitur. Et signum accepit et cetera. Respondet apostolus his que obi
ci recte poterant. scilicet cum ante circumcisionem per fidem iustus esset
quare sunt circumcisi. Et quia questio dixerit est ante circumcisionem iu
stus esse abraham. cur ergo circumcisus. Respondet non
sui causa. et ut superfluum. Sed accepit signum circumcisionis. id est accepit
per circumcisionem insignum. scilicet non quod fieret. sed quod iustus osten
deretur. quia accepit circumcisionem. quod circumcisio signum iusticie
tantum habuit. Non ergo circumcisio aliquid magne dignitatis ha
bebat. sed signum erat tantum. Circumcisio vero excisio dicitur sig
num mutionis circumcisionis. tale scilicet signum quod signaculum. id est ha
bens similitudinem signate rei. ut sicut carne libidi
nis homo in circumcisione spoliatur. sic anima spoliet omnibus sordibus
prime nativitatis. et quia videbitur dicant. cuius rei signum sit. sub
dit. iusticie fidei. quod accepit circumcisionem in signum huius rei. in
preputio fidei. id est iusticie que est ex fide. Vel alio modo. et alia ratione dicitur
signaculum. quod accepit circumcisionem in signum. quod signum est sig
naculum. id est celans quoddam misterium quod celatur inimicis. id est in
fidelibus. et cernitur amicis. id est fidelibus. ad similitudinem
sigilli quod imprimitur. ut quod occultum volumus esse omnibus non
pateat. Hic est autem misterium quod circumcisio que octavo contingit
scilicet quod sicut in octava die circumciditur homo. sic in octava eta
te post finem omnium dierum seculi. auferetur omnis vetustas cul
pe scilicet et pene. Sic hic videndum est in quo primo instituta sunt
circumcisio. et quare. et quid conferret. et quare mutata sunt. et quare pro
gratie succedente baptismo. Abrahe primum circumcisio commendata
est. ut sub lege mandatum esset. et sic probaretur an compleret
vel non. Sicut Adam mandatum accepit. ne de ligno manducaret. ad probationem obedientie. et sic precepta fuit cir
cumcisio Abrahe. ita et semini eius. id est Hebreis
ex eo nascentibus. et fiebat octava die de lapideo
cultro. in carne preputii. sic preceptum erat. Quibus
autem de causis data fuit circumcisio. Pri
mo per obedientiam mandati Abraham placeret deo.

Au.
Amb.
Amb.
Au.
Beda
Gg. in Moral.

cui [illegible]

Ag. cui per prevaricationem in adam displicuerat. Secundo
Amb. insignium magne fidei abrahe. Credidit enim se
habiturum filium. in quo benedicentur omnes gentes
per fidem. et per quod spiritualis circumcisio impletur sicut insti
Ambr. tuta est in tempore. Tercio ut hoc signo discerneretur a
ceteris nationibus ille populus. Quarto ut circumcisio
facta in illo membro per quod generatur. ceterarum mortali
um. in quo libido solet dominari. castitatem mentis et cor
poris servandam. et impudicitiam recidendam indi
Ag. ceret. Quinto ideo precepta fuit. quia non possunt melius sig
nificare per christum tolli originale peccatum. cum quo
oportet omnis homo nascitur. quemadmodum et originali
peccato. et circumcisis spiritualiter generatur. Tunc etiam est illis
qui tempore iam erant. sic baptizatur in filium quem
generat carne reatum tenet originis. a quo ipse
iam liber erat. In carne et spiritu. Ideo missa est. que in
remedium instituta est. scilicet contra originale peccatum. quod
a parentibus trahimus. concepti in concupiscentia. que
in parte illa magis dominatur. et quia in illo membro culpam
inobedientie primus homo cognovit. Decuit ut
in hoc membro signum obedientie acciperet. Fiebat
autem octava die lapideo cultro. quia post septena
rium vite huius in octava etate. que erit resurgen
tium omnis ab electis per petram christum abscidetur cor
ruptio carnis et spiritus. quia in liberabuntur a servitute
corruptionis. et per christi resurrectionem in octava fa
ctam. circumciduntur a peccatis anima cuiusque credentis in
eum. Unde namque sunt res illius sacramenti. scilicet circumcisio
a peccatis in presenti. et circumcisio ab omni corruptione
Beda in futuro. Conferebat autem circumcisio suo tempore re
missionem peccatorum. sicut et nunc baptismus. Idem enim salu
tifere opis auxilium circumcisio in lege. contra origi
nalis peccati vulnus prebebat. quod baptismus agere revela
te tempore gratie consuevit. excepto quod regni celestis
ianuam nondum intrare poterant. tamen in sinu abrahe
post mortem beata requie consolati superne pacis
Ex Haimo ingressum spe felici expectabant. Item quod apud nos
valet aqua baptismi. hoc egit apud veteres. vel pro parvu
lis sola fides. vel pro maioribus virtus sacrificii. vel pro his
qui de habrahe stirpe prodierunt misterium circum
cisionis. Ecce ex his auctoritatibus patet per circum
cisionem peccatorum fieri remissionem. sicut et per baptismum. Et quia
imitata est circumcisio per baptismum. quia sacramentum
baptismatis perfectius est. quia et magis communi. et ma
gis gratie plenum. In circumcisione namque tantum peccata re
mittebantur. scilicet nec gratia ad bene operandum per eam pre
stabatur. nec virtutes dabantur. nec augebantur.

circumcisionis signaculum iustici
e fidei. que est in pre
putio. Ut sit
pater omnium cre
dentium per preputium
ut reputetur et
illis ad iusticiam.
ut sit pater circumci
sionis. non his tantum
qui sunt ex circumcisi
one. sed his qui sec
tantur vestigia
fidei que est in preputio
patris nostri abrahe.
Non enim per legem
promissio facta est
abrahe aut se
mini eius. ut he
res esset mundi. sed
per iusticiam fidei.
Si enim qui
ex lege heredes

In baptismo vero et peccata dimittuntur. et gratia cooperandi
confertur. et virtutes augentur. Ideo recte apostolus ait
quod abraham accepit circumcisionem tamen insigni
que est signaculum. insignium dico iusticie fidei. que iu
sticia fidei est. vel fides ipsi abrahe. in preputio. scilicet in
tempore preputii. scilicet antequam circumcideretur puer. non in tempore pre
putii habuit ex fide iusticiam. Ut ipse sit. id est o
stendatur esse pater. id est fidei auctor. exemplo omnium
credentium. sit pater dico et per preputium. id est in tempore pre
putii. Vel per preputium. id est per id quod est ei datum in tempore prepu
cii. id est per fidem. Nota diligenter per insolentem expositionem
id est preter solitum hic positam. quia aliud ubi non illam expli
cat. per preputium sic intellige preputium. id est in preputio. ut dicitur
per illud tempus. id est in illo tempore. Vel per preputium. id est per id quod est
datum ei in tempore preputii. scilicet non per circumcisionem
ostenditur eum ex ea hanc accepisse. hic agit de paternitate
quam per fidem abraham consecutus est. Nam per carnem iudeorum
tantum pater est. fide vero omnium credentium tam iudeorum quam
gentium. ita eorum pater est. ut illis credentibus repu
tetur. ipsum credere ad iusticiam. id est ad remissionem
peccatorum. et bona opera. et ita sit pater spiritualis circumci
sionis. id est auctor iusticie. que est ex fide. sit per exem
plum. non tantum his qui sunt ex circumcisione carnali. unde
est abraham pater. vel reputatur fides ad iusticiam. sed
et his quicumque sunt qui sectantur vestigia fidei abrahe. id est
ita ample credant. sicut ille credidit. abrahe dico pa
tris nostri. id est patris omnium credentium. que fides data est ei
in preputio. id est in tempore preputii. sicut iam dictum est. Sequitur.
Non enim promissio et cetera. dixit quod abraham non per legem
sed per fidem iusticiam consecutus est. et paternitatem. nunc de pro
missione agens addit. quod per eandem fidem promissionem
habuit. et hereditatem. quod per fidem paternitas. quia per eam promis
sio non per legem vel circumcisionem que non dum erat. Ita est non enim
per legem facta est promissio ipsi abrahe aut semini
eius. id est ad opus seminis eius. scilicet credentium omnium qui sunt semen
abrahe non carne sed imitatione. vel semini eius. id est christo. cui dicitur
facta promissio. quia in eo implenda erat. que promissi
o hec scilicet ut esset heres mundi. Nondum enim lex data e
rat. cum hec promissio facta est. Abraham dicitur heres mun
di. id est possessor aliquorum de toto mundo qui eum imi
tantur. quia omnes credentes per fidem filii sunt habrahe
et ipse in christo qui ex eo natus est possidet omnia. Abra
ham ergo heres mundi est. in se. et in semine suo.
id est christo. sed in se sed exemplum. christus autem heres. id est dominus mundi. scilicet potestate. per quem sunt
benedicti filii abrahe. cum deus pater gentes. Primo ostenditur sicut ait david. Dabo tibi gentes et cetera.
Itaque in illo impleta est promissio que dicta est abrahe. patrem multarum gentium posui
te. et item in semine tuo benedicentur omnes gentes. Et alia huiusmodi. hec promissio ut di

et illa opera sequuntur iusticiam. non enim ex ipsis est iusticia, sed ipsa fiunt ex iusticia. ideo quod non iusticiam operum sed opera iusticie dicimus. Ita quod lex non operum sed iusticie vel fidei vel gratie dicitur. quia gratiam perficiendi opera prestat, et iustos facit per fidem. Lex autem operum non iubebantur opera sed non dabatur gratia per legem operum dicit deus homini: fac quod iubeo. per legem fidei dicit homo deo: da quod iubes. Ideo enim iubet lex ut amoneat quid faciat fides. id est cui iubetur, si non potest, sciat quid petat. Si autem continuo potest et obedienter facit, debet etiam scire quo donante possit. Secundum. Arbitramur enim quod lex fidei iustificet ab auctoritate sua ostendit. qui tunc per fidem iustificatur. Nos et apostoli sic arbitramur scilicet hominem quemcumque et gentilem iustificari per fidem sine operibus legis carnalibus id est sine circumcisione aut neomeniis aut veneratione sabbati. vel sine operibus legis quibuslibet etiam moralibus. Sed hoc intelligendum est de operibus precedentibus fidem non sequentibus sine quibus inanis est fides. Ut ait Iacobus: fides sine operibus mortua est. Et ipse Paulus ait: Si habuero omnem fidem. caritatem autem non habuero nichil sum. Verum ergo apostolus fidem predicans gentibus ut ostenderet non merito bonorum operum pervenitur ad fidem, sed fidem sequi bona opera, dicit hominem iustificari per fidem sine operibus legis. non quod contemptus per dilectionem debeat operari, et non Abraham volebat filium immolare. Sequuntur enim opera iustificatum non precedunt iustificandum. sed sola fide sine operibus precedentibus fit homo iustus. Ut non magis sint iusti qui opera legis timore fecerunt. cum fides per dilectionem operatur in corde et si foris non exeat in opere. Nam fides que per dilectionem operatur in corde et si foris non exeat in opere. Nam fides que per dilectionem operatur. etsi non sit unde exterius operetur in corde tamen servientis servatur. in nimis potest operum ad iusticiam fidei venerunt, in quo iudei se preferebant. bona opera in carne fide inania sunt. Nota de fide et operibus. Sunt enim in iudicibus currentium magne vires vires et cursus celerrimus preter viam. nemo ergo computet vel bona opera sua ante fidem. ubi fides non erat. bonum opus non erat. Bonum enim opus intentio facit intentionem fides dirigit. Non valde attendas quod homo faciat sed quid cum faciat attendat. quod lacertos optime gubernationis dirigat. Secundum. An iudeorum deus tantum. quasi dicat: Arbitramur quemcumque hominem iustificari per fidem quia credentium est, et gentium creator est. Et hoc est quod ait: An iudeorum deus tantum id est creator est, ut eorum tantum per se sit iustificator credendum. Nonne et gentium creator est ut iudeorum. Immo et gentium. creator est ut iudeorum ut eodem credatur iustificator ut iudeorum. Et ad utrosque ipse deus. Quoniam quidem unus deus est id est creator est omnium. quia est alius modus possit probari. Sed unum pono et

Arbitramur enim iustificari hominem per fidem sine operibus legis. An iudeorum deus tantum? Nonne et gentium? Immo et gentium. Quoniam quidem unus est deus qui iustificat circumcisionem ex fide et preputium per fidem. Legem ergo destruimus per fidem? Absit. Sed legem statuimus. Quid ergo dicemus invenisse Abraham patrem nostrum secundum carnem? Si enim Abraham ex operibus legis iustificatus est, habet gloriam sed non apud deum.

unus omnium deus. iustificat equaliter omnes per eandem causam id est per fidem. Et hoc est: dico unus est deus qui iustificat circumcisionem id est iudeos ex fide. et iustificat preputium id est incircumcisos gentiles per fidem. non ad aliquam differentiam dictum est. tamquam aliud sit ex fide et aliud per fidem. sed ad varietatem locutionis. Idem est enim quod dicit ex fide et per fide. quia apostolus sepe mutat prepositiones in eodem sensu. quia deus omnes iustificat per fidem. Ergo legem destruimus per fidem? Absit. Non enim destruitur lex cum impleta. sed spiritum cessat sed littera. Unde subdit: sed statuimus id est confirmamus legem. quia si gratia fidei est per quam impletur lex. que sine fide instituta esset firmatur et stat legis quia iustificata in cerimonialia spiritualiter implentur. et quia misterio in moralibus continebat in evangelio addita, et quia promittebat venturam fides advenisse testatur. Confirmata ergo et preceptis mistica in evangelio impleta sunt sed spiritualem intelligentiam. littera non occidens tollitur. Moralia autem in quibus maximum continebatur, et secundum litteram in evangelio confirmantur. Secundum. Quid ergo dicemus Abraham patrem nostrum et cetera. Quod supra dixerat iustificari hominem per fidem ostendit per Abraham in quo dicitur commendatur fides. qui per fidem adeptus iusticiam et promissionem et paternitatem. quasi dicat: et quia nemo iustus est sine fide. Ergo si Abraham. Quid ergo dicimus Abraham patrem nostrum quasi non invenitur debere invenisse secundum carnem id est ex operibus legis. dicemus quod fuit iustus ex eis non. quia si Abraham iustus est ex operibus legis id est si ex carnali observatione vere iustus est. quod utique impossibile est. sequitur et hoc aliud impossibile scilicet quod ipse habet gloriam eternam. quam ex iusticia se quesivit. sed a se habet eam non secundum deum. id est non a deo vel in deum. Videtur sepe apostolus dicere quod due quedam sint iustificationes. quarum unam ex operibus nominat. aliam vero ex fide et illam quidem que ex operibus est dicit habere gloriam sed apud homines non apud deum. Illa vero que est ex fide dicit habere gloriam apud deum qui inspicit corda hominum. et scit qui credit in occulto vel vere est. Si vero Abraham ex operibus legis iustificatus est ipse habet gloriam. de hac iustificatione sed apud homines non secundum deum. quia hec iustificatio est in opinione hominum et non apud deum. quia non vera est. Adventat deus talem gloriam et illos potius tenerent. Et gloriatur in domino gloriatur. Contraria gloriantur de operibus cum sint mali. sicut ille phariseus gloriabatur qui cum publicano in templum ascendebat et opera sua iactabat dicens: non sum sicut ceteri hominum et cetera. Si ergo ex operibus iustificatus est Abraham non habet gloriam apud deum. quia quod fecit mercede legem vincet in ea id est non moveret sed ut reus. nec enim meritum ex hoc habebit apud

Aug. de spiritu et littera.

Amb.

Aug. in sermone de

Aug. in li. lxxx quest.

Aug. de fide et operibus.

Aug. in sermone de

Capitulum 4

Aug. in ps. xxxi.

De correctione et gratia.

deum. s. fidei causa. abraham autem gloriam habet
apud deum. non quod iustificatus est ex operibus et sic hoc est. et
ex fide iustificatus est. quod probat subdens. Quid
enim scriptura dicit in genesi. quasi attende quid dicat
et tunc inuenies. ecce. Credidit abraham deo.
dicenti in semine tuo b. o. g. et alia huiusmodi. et
ipsum credere reputatum est illi ad iusticiam. i. fuit
sufficiens ei iusticie causa ad salutem. et est alius s.
tum. Ei qui operatur. i. qui habet tempus operandi. merces non
imputatur. i. non dabitur secundum gratiam fidei tantum s. sed
debitum operationis sue. Ei uero qui non operatur
i. qui non habet tempus operandi. sicut abraham habuit.
Credenti autem in eum. qui iustificat impium. i. si
credit in christum. qui gratis peccata impio dimit-
tit. fides eius sola reputabitur ad iusticiam. i. suf-
ficit ad iusticiam. quamuis opera non meruerit. et ita suffi-
cit ad salutem. Attende quod ait credenti in eum
non ei. non tamen continuo qui credit ei. in eum credit.
Aliud enim est credere in eum. aliud credere ei. aliud cre-
dere illum. nam et demones credebant ei. sed non cre-
debant in eum. et nos credimus paulo. credimus et
petro. sed non in paulum vel in petrum. Credere illi est
credere uera esse que loquitur. quod et mali faciunt. credere
illum est. credere quod ipse sit deus. quod et mali faciunt.
Quid uero est credere in eum. credendo amare. credendo
diligere. credendo in eum ire. et eius membris incorpora-
ri. hec est fides quam a nobis exigit deus. et non inuenit quod
exigat nisi donauerit quod inueniat. Per hanc fi-
dem iustificatur impius. i. fit de impio pius. ut
deinceps ipsa fides incipiat per dilectionem operari. sa-
ne ipse sola bona opera dicenda sunt. que fiunt per dile-
ctionem dei. hanc autem necesse est antecedat fides. ut in-
de non ab illis illa incipiat. quia nullus operatur bene nisi
precesserit in deum. Et hoc est quod dicit apostolus de credere reddi
secundum iusticiam operis. tamquam opera que deus remuneret ex
nobis sint. immo ex gratia dei sunt. nam deus per gratiam dedit
peccatoribus fidem. per quam iustificarentur. ut per fidem iu-
ste uiuerent. i. bene operarentur. Et quod bene operamur. iam ac-
cepta gratia. non nobis sed illi tribuendum est. qui per gratiam nos
iustificauit. nam si debitam autem gratiam mercedem uel-
let reddere. penam redderet peccatoribus debitam. uo
quoque blandiaris de meritis. est et reddi mercedem s.
meritum operis audis utique. non sic in opere gratia retri-
buentis. sicut in fide est gratia iustificantis. ix. q.
In sua deo nulli opus dici debitum ex remuneratione
sed operosum est et hoc ipsum quod agere aliquid possumus.
cogitare uel ploqui ipsius dono. et largitione faciamus.

Quid enim scrip
tura dicit?
Credidit abra
am deo et repu
tatum est illi ad i
ticiam. Ei autem
qui operatur
merces non im
putatur secundum
gratiam sed secundum
debitum. Ei
vero qui non operatur
credenti autem in
eum qui iustificat
impium reputa
tur fides eius ad
iusticiam secundum pro
positum gratie dei. Sicut
et dauid dicit. Bea
titudinem hominis
cui deus accepto
fert iusticiam
sine operibus. Beati
quorum remisse sunt

Sequitur. secundum propositum. quasi sine operibus precedentibus iu-
stificatur impius. et hoc secundum propositum gratie dei. i. secundum
gratiam dei propositam omnibus credentibus. vel secundum quod deus longe ante
posuit. Vel ita ab illo loco. Ei autem. et agit contra
eos qui nimis precedentium operum legis. vel quorumlibet di-
cebant se datam esse fidei gratiam. quasi si merces non imputatur se-
cundum gratiam. sed secundum debitum. quasi si est iam non est gratia. Sed iam gratia est.
gratis datur. Quid est gratis datur. nichil boni fecisti. et
datur tibi remissio peccatorum. attenduntur opera tua. et in-
ueniuntur omnia mala. quod autem operibus quod debetur non dampnatio.
Bonus quod debetur. merces. s. regnum celorum. quasi diceret.
abraham ex fide est iustificatus. sed ei qui operatur. illa carnalia
legis opera. vel aliqua bona in gratiam fidei. et iustificationis
meretur. si merces est. ei non imputabitur secundum gratiam. s.
sed debitum. i. non ex gratia. sed ex debito meriti sui. Ei
uero qui non operatur. credenti in eum qui iustificat. i. illi qui non facit
hec carnalia legis opera. sed tamen credit in christum. ut gentili
vel sicut. vel qui non facit quibus bona opera ante fidem. sed tamen credit.
fides eius reputabitur ad iusticiam. i. sufficit ad iusticiam
et ita attribuit aliis quod dixit de abraham. s. quod si est iustificatus
ex operibus habet gloriam. sed non apud deum. sed habet gloriam abraham
apud deum. et non ex fide iustificatus est. Vnde quod ex fide iustifica-
tus est. et hoc est secundum propositum gratie dei. sicut enim decreuit deus ut et
sanctos sine legis fides iustificet. Sed autem ... exemplo
prophete dauid subdens. sicut et cetera. quod dico quod ex gratia est iusticia
et salus. sicut et dauid dicit. Beatitudinem. sed in sinu esse
illius hominis. hominis cui deus accepto. i. acceptabili tempore
hoc est tempore aduentus christi. vel aduerbialiter dicit. accepto. quasi ac-
ceptabiliter. i. gratis fert. et quia impotenti accedere in-
fert iusticiam. i. remissionem et opera bona. et hoc sine operi-
bus precedentibus. Sequitur. Beati quorum. et cetera. Ex posito
sensu uerborum propheticis breuiter exponit ipsa uerba que dauid
dicit his utique uerbis. beati sunt illi quorum iniquitates sine ope-
re et labore penitencie remisse sunt. a deo per baptismum. in quantum
non debet peccatum in corpore mortali et sic et in illis hic
per iniquitates originale peccatum. s. fomes peccati. quod dicitur
concupiscentia. vel concupiscibilitas. siue lex membrorum
siue languor nature. et aliis nominibus. Ista autem concupiscen-
cia. vel concupiscibilitas. quod dicitur fomes peccati. ante bap-
tismum culpa est et pena. post baptismum autem pena est et non
culpa. quod paruulum habilem concupiscere. sed non concu-
piscere facit. Adultum uero et concupiscere quod licet in regenera-
tis tamen non deprimitur in peccatum. quo quisque tunc ex naturaliter
obligatus est originali peccato. Remittitur ergo concupiscen-
cia carnis in baptismate. non ut non sit. sed ut non
imputetur peccatum. hoc est. ut non habeat peccatum. non est reatum
peccati. Secundo nomine alia peccata preterita actualia et uenialia

Ab

Ab

Amb

Amo

Ab

de originali peccato

Ab de imputatis et concupiscentie

Nunc autem sine lege iusticia dei manifestata est. testificata a lege et prophetis. Iusticia autem dei est per fidem ihesu christi in omnes et super omnes qui credunt. Non enim est distinctio. Omnes enim peccaverunt et egent gloria dei. Iustificati gratis per gratiam ipsius

Iustitia quae ex lege non ut Ro.

Aug.

maior est in prevaricatione. qui per legem peccatum novit. et non facit. Quod autem dicit per legem peccati agnitionem. non ideo hoc dicit quod peccatum ante legem prorsus nescirent. Cum enim ioseph accusatus de crimine iussus sit incarcerari. et fratres eius dixerunt digne haec patimur quia peccavimus in fratrem nostrum, ideo dicitur peccatum cognosci per legem. quia quaedam cognita sunt peccata quae ignorabantur esse peccata. et quaedam contemptiora per legem cognita sunt. quae antea putabantur et videbantur omnia non impune futura apud deum per legem cognita sunt. Sequitur. Nunc autem. quia ex operibus legis non fuit olim iusticia. nunc autem id est in hac gratia quae est nunc id est in adventu christi in tempore gratiae. iusticia dei non hominis data est. sine lege id est sine legis adiectione. vel non solum data est sed manifestata est non dubie sed in miraculis scilicet domino cooperante et sermonem confirmante sequentibus signis. Iusticia autem dei dicitur hic non qua ipse iustus est. qui essentialiter iusticia est. sed qua induit impium. quando iustificat de infideli faciens fidelem. ut homines iusti credant. Additur. Iusticia dei est testificata vel testimonium habens a lege et prophetis. quia et lex eam iustis sacramentis figuravit et ipso quod lex prohibet testimonium iusticiae dei. quia in ea nemo iustificatur. Cum enim lex non iustificat impium de prevaricatione convictum. mittit ad iustificantem deum. atque ita perhibet testimonium iusticiae dei. deum iubendo et minando. et neminem iustificando satis indicat dono dei hominem iustificari. et prophetae perhibent testimonium. id est pronunciando quod christus implevit adveniens. Pronunciaverunt enim christum qui factus est nobis sapientia et iusticia et sanctificatio et redemptio. Idcirco autem dei iusticia dicitur quod magis ipse videtur dicenda nostra. quia de promissione originem habet. et est promissum dei reddere. Iusticia dei dicitur. Iusticia enim est. quia et solutum est quod promissum. et est suscipiens confugientes ad se iusticia dei dicitur. quia non suscipere iniquitas est. Sequitur. Iusticia autem. quod dixi iusticiam esse ex deo habentem in lege. iusticia dei est id est haec iustificatio quae iustificatorum a deo est per fidem ihesu christi id est per fidem qua creditur in christum iustificatorem impiorum. quia fides impetrat quod lex imperat. Sicut autem ista fides christi est dicta. non qua credit christus. sic illa iusticia dei. non qua iustus est deus. utrumque enim nostrum est. sed ideo christi et dei dicitur quia eius nobis largitate donatur. Iusticia ergo dei sine lege est. sed non sine lege manifesta. Quomodo enim per legem testificata. si sine lege manifestata. Sed iusticia dei sine lege est. quam deus per spiritum gratiae credenti confert sine adiutorio legis id est non adiutus lege. sed non sine lege ostendit. quia per legem ostendit homini infirmitatem suam. ut ad eius misericordiam per fidem confugiens sanaretur. Ideo quod de sapientia eius dicitur. quod legem et misericordiam in lingua portet. legem scilicet qua reos ostendit.

dat super bonos. misericordiam vero quia iustificat humiliatos. Et ergo iusticia est per fidem christi. Haec autem iusticia venit in omnes et ut magis proprie dicatur super omnes. quia celitus data est. scilicet super omnes iudaeos et gentiles qui credunt in eum. et tunc in omnes. Non enim est distinctio iudaei et gentilis. Omnes enim. tam iudaei quam gentiles peccaverunt. vel in se ipsis. vel in adam. quia si suo peccato non fecerunt. vel quod originaliter attraxerunt malis moribus addiderunt. Peccatum enim primi hominis non solum ipsum sed et omne nocuit genus humanum. quia ex eo dampnationem simul et culpam suscepimus. Peccaverunt ergo omnes. cum ex uno peccatore omnes nascuntur peccatores. et egent adhuc cotidie gloria dei id est iusticia dei non sua. Ideo dicitur gloria dei. quia per hoc deus gloriosius apparet. Omnes ergo peccatores inveniuntur gratia christi. quia solus sine peccato venit. et omnes egent gloria dei id est ut ipse liberet qui potest. non tamen qui liberatore indiget. Hic ergo christi gratia sine qua nec infantes. nec grandes salvi fieri possunt. fit. non meritis redditur. sed gratis datur. propter quod et gratia nominatur. Universa enim massa penas debet. et si omnibus debitum dampnationis supplicium redderetur. non iniuste procul dubio redderetur. Qui ergo inde per gratiam liberantur. non vasa meritorum suorum. sed vasa misericordiae recte nominantur. Cuius ergo agat gratias misericordiae dei quos voluit liberantis. quia recte illos posset iusticia culpatos. universos si vellet dampnantis. Omnes enim peccaverunt. et egent gloria dei id est indulgentia et venia peccatorum. in qua gloriosius apparet deus. et quia omnes peccaverunt. ergo. Iustificati sunt gratis. id est sine meritis precedentibus. et hoc per gratiam ipsius id est per gratuita dona. Gratia quippe dicitur donum dei est. donum autem maximum ipse spiritus sanctus est. Non ergo iustificati sunt per legem non per propriam voluntatem. sed per gratiam christi. non quod sine voluntate nostra fiat. sed voluntas nostra ostenditur infirma per legem. ut sanet gratia voluntatem. et sana voluntas impleat legem. non constituta sub lege. non indigens lege. Ipsa est ergo gratia quae iustificat impium id est fit iustus qui prius erat impius. et non precipiendo huius gratiae merita ulla precedunt. quia merita impii non gratia sed pena debentur. nec ista esset gratia si non daretur gratuita. datur autem gratuita. quia nichil boni ante fecimus. sed multa mala. quia nichil possideat iniustus suis. nisi unde dampnari debeamus. Ideo venit ergo non merita bonorum. sed merita suppliciorum. Ergo iustificati sunt gratis. quia nil operati erant. per gratiam ipsius. quia fide iustificati sunt. et precipue per redemptionem. quae est nobis in christo ihesu. Unusquisque alibi id est per precium datum pro nobis a christo ihesu. de quo petrus ait. quia non corruptibilibus argento vel auro redempti estis. sed precioso sanguine unigeniti filii dei nempe. ut iustificarentur homines. divina gratia. Unitas de maria nata est. ut posset pro illis iustificandis offerre sacrificium passionis et crucis. non enim a nobis sumere carnem mortalem. christe mori non posset. Notandum

Aug.

Ad. Amb.

Aug.

Ad.

Amb.

Amb. contra pelagianos

Ad.

Amb.

Aug.

Ad. de spiritu et littera

per redemptionem que est in Christo Jhesu, quem proposuit Deus propitiatorem per fidem in sanguine ipsius ad ostensionem iusticie sue propter remissionem precedentium delictorum in sustentatione Dei, ad ostensionem iusticie eius in hoc tempore, ut sit ipse iustus et iustificans eum qui ex fide est Jhesu Christi. Ubi est ergo gloriatio tua? Exclusa est. Per quam legem? factorum? Non. Sed per legem fidei.

...quia recte dicitur redemisse nos, non emisse. Ipsius enim ante per naturam fueramus, sed nostris delictis alienati fuimus. Si igitur ad peccata non redeamus, fructuosa erit nobis redemptio Christi, que est Christus. Deus pater proposuit, id est longe ante disposuit, vel proposuit, id est palam omnibus posuit propitiatorem, id est mediatorem et reconciliatorem. Et hoc per fidem in sanguine ipsius, id est per fidem passionis sue, quia nichil placet deo sine fide. Vel per fidem et in sanguine ipsius, id est per fidem et passionem. [illegible]

[illegible]

[illegible]

faciamus mala ut
ueniant bona quorum
dampnatio iusta est.
Quid igitur precellimus
eos? Nequaquam.
Causati enim sumus
iudeos atque grecos omnes
sub peccato esse. sicut scrip
tum est quia non est iustus
non est intelligens. non est re
quirens deum. Om
nes declinauerunt
simul inutiles
facti sunt non
est qui faciat bo
num non est usque
ad unum. Se
pulchrum pa
tens est guttur
eorum linguis
suis dolose age
bant uenenum
aspidum sub
labiis eorum.

[illegible]

tes, scilicet malum in corde cogitantes, quia venenum aspidum, id est odium insanabile erat sub labiis eorum, id est sub corde eorum, quia sicut hominum verba inviscata sunt ... locuntur ut decipiant. Vel sic plabia serpentis perceptionum venenum est infusum, ita in plabia eorum dolus et deceptio. Quorum os plenum est, habundanter maledictione, id est his maledicens ut demonum hostes, et amaritudine, id est amarissimis, et pedes, id est affectus eorum sunt veloces ad effundendum sanguinem Christi et suorum, qui homicide sunt ex deliberatione, ad bonum segnes, ad parricidium sunt veloces. Sed non erit eis haec pena, quia Contritio, id est temporalis pena, et infelicitas, id est eterna dampnatio erit in viis, id est operibus eorum, id est pro actibus suis malis veniet eis contritio et infelicitas. Talia enim faciunt, unde contigerit in hoc seculo per Titum et Vespasianum, et in futuro erunt infelices, punitur anima et corpore. Et ideo, quia viam pacis, id est Christum non cognoverunt. Vel viam ... belli pungentem, viam pacis ignorant, id est Christum, per quem est pax multa diligentibus nomen domini. Non enim timor dei eos retrahit a malo, quia non est timor dei ante oculos eorum. Nec habent dei timorem, quod est initium sapientie. De his dicit Ieremias: Tunc omnes surrexerunt in prophetam domini, volentes occidere eum, et subiecit: Omnis autem populus non permisit illos. Sed quomodo videtur quod omnes insurrexisse dixit, et omnem populum non permisisse? Omnes ergo dixit insurrexisse, scilicet malos, et omnem populum non permisisse, scilicet bonos. Et hoc ideo quod dicit: Omnes declinaverunt totum pertinet plebem significans, scilicet aliam partem plebis. Sed et duo populi sunt in una plebe. Hic enim est populus quem increpat dominus dicens sub nomine Ierusalem: que occidis prophetas etc. Generatio mala et adultera, de qua Ysaias ait: Ve genti peccatrici, semini nequam etc. Sequitur. Scimus autem etc. Ostendit iudeos ante gratiam fuisse sub peccato auctoritate scripture dicto. Sed ne iudei auctoritatis verba invertant, et alio detorquerent, ait: Scimus etc., quasi diceret: Hec dixi, dico. Nos autem scimus quoniam quecumque lex loquitur, loquitur his qui in lege sunt, supple, et de his qui in lege sunt. Lex aliquando appellatur generaliter vetus testamentum, aliquando pro parte veteris testamenti accipitur, sicut ibi: Aperuit dominus discipulis sensum ut que de eo scripta erant intelligerent in lege et prophetis et psalmis. Nonnunquam et psalmi lex vocantur, sicut dominus ait: In lege vestra scriptum est: Ego dixi dii estis et filii excelsi. Et alibi: Ut impleatur sermo qui in lege eorum scriptus est, quia odio habuerunt me gratis. Et hic psalmum dicit lex, id est nomine legis intelli-

Aimo | OR | Amb | ab | Aimo

Quorum os maledictione et amaritudine plenum est. Veloces pedes eorum ad effundendum sanguinem. Contritio et infelicitas in viis eorum, et viam pacis non cognoverunt. Non est timor dei ante oculos eorum. Scimus autem quoniam quecumque lex loquitur his qui in lege sunt loquitur, ut omne os obstruatur et subditus fiat omnis mundus deo. Quia ex operibus legis non iustificabitur omnis caro coram illo. Per legem enim cognitio peccati.

gitur, quia informatur. Vel ergo ostendit apostolus ea que supra dixit de psalmo pertinere ad quos superbia constringenda erat, dixit: Scimus quoniam quecumque lex loquitur, in isto loco, id est psalmi, his loquitur qui in lege sunt, id est iudeis legem habentibus, ut ita de ore iudeorum obstruatur a sua gloria, et omnis mundus, id est omnis homo, scilicet non tantum gentilis sine lege vivens de impietate, sed et iudeus reus de legis transgressione, fiat subditus deo, totum ei tribuens, quia omnes peccatores sunt inventi, et gratia sunt salvati non meritis. Sequitur. Quia ex operibus etc. Hic incipit agere plenius de lege, ut ostendat iustitiam non esse ex ea, quasi dicat: Dico ut omnis mundus sit subditus deo, quod debet, quia certum est quod ex operibus legis non iustificabitur coram illo, scilicet deo, etsi coram hominibus, omnis homo, est caro, id est carnalis homo, id est omnes carnaliter viventes, et ideo illi qui cum sub lege essent Christum crucifixerunt, non quia iusti erant, sed ut iustificarentur venerunt ad gratiam fidei. Destruitur autem hec superbia glorians de operibus legis, ne gratia fidei videretur non esse necessaria, si et opera legis iustificare crederentur. Opera autem legis dicuntur que cum lege instituta et initiata sunt, ut erant cerimonialia et figurata, que nunquam valuerunt conscientiam mundare, etsi essent caritate et devotione fierent. Si vero queritur quare ista sunt in caritate non iustificarent, sicut nunc opera que facimus in caritate iustificant, respondemus quia illa non fuerunt instituta in iustificationem, sed in futurorum significationem et peccati infirmitatis ostensionem. Ex illis ergo nemo iustificabitur coram illo, scilicet deo, qui intima videt, scilicet interius ex amore iustitie quod agatur vel timore pene, quod non vident homines. Hic videtur queri utrum Moyses, David et alii boni ex lege non fuerint iustificati. Ad quod dicitur: Fuerunt quidem iusti, sed non ex operibus legis. Unde Petrus ait: Quid temptatis imponere iugum etc. Sicut ergo nos salvamur non nisi per fidem Christi, sic et illi salvabantur. Igitur non ex operibus, quia lex non venit peccata tollere, sed ostendere et punire. Decrevit enim deus per sacramentum misterii sui, quia in Christo est homines iustificari, non per legem, quia lex non iustificat apud deum, sed fides. De lege autem loquitur tunc, scilicet cerimonialia ut dictum est, non secundum moralia que iam quoque iustificant, et in evangelio confirmantur. Sequitur. Per legem enim, quasi dicat: Vere ex lege non est iustitia, quia per legem tantum est cognitio peccati, non consumptio. Si ergo cognoscitur et non cavetur, prevaricatio est, et ita ira et pena debetur. Cavere autem non potest homo peccatum, si non adiuvet gratia, ut cognitum caveatur. Ita sine dubio lex iram operatur, sicut in sequenti dicitur. Quod ideo dicitur, quia ira dei

Aimo | iudeos | Ac de spiritu et littera | Aimo | Au | Aug de spiritu et littera | Ad | Au | Aimo hic opponit | Attende | Amb | Ac de gratia et libero arbitrio

et apud deum acceptio personarum. et cum itaque tenent ut dicit
quod iudeus carnalis sit gentili et gentilis spiritualis sit nec iudeus. Ideoque
nec obicit quod iudei credebant posse obici ut solvat. scilicet quod dignitas sit
iudeo. sed secundum priorem statum. maior quam gentili. quasi dicat quamquam iudeus
sit gentili et circumcisio quod amplius. Secundum priorem statum est in
deo de lege vel de legalibus observantiis. quod dicit ipsis per ruha
vis dei. quam gentili quod dicit causis iudeus. aut que est ei utilitas
circumcisionis. id est quod consecutum est de circumcisione. Ad hoc respondet.
valuit quod olim scilicet non ideo digniores sunt in fide. et hoc est
quod ait. Multum plus est iudeo secundum priorem statum quam
gentili et hoc per omnem modum. Omnis modus est vel in administratione
temporalium vel in investitione spiritualium. In quo utroque multa iudeis
fecit que non gentibus. ita secundum priorem statum digniores fue-
runt. Secundum. Primum quidem. Primitus est apostolus de muneribus
id est de temporalibus exemplum de precipuis ponit. id est de spiritualibus scilicet de
eloquiis dei. quasi dicat ut alia munera de temporalibus pretermittam. hoc pri-
mum id est precipuum quod pono. scilicet de eloquiis quod firmum est iudeis
scilicet quia eloquia dei id est lex et prophetie sunt credita illis. ut amicis
per quod intelligerent de futura redemptione que promissa erat sibi per christum.
Cumque multa sugg. apostolus que ad honorificentiam pertinent. semi-
nis abrahe. hoc tamen solum apte memorat. quia maxime
laus eorum est. ut legem per quam addiscerent rectum a primo dis-
cernere. digni iudicarentur accipere. et non plus iudeis est secundum
statum priorem quam gentibus. Sed diceres non ideo plus sunt quia
non crediderunt eloquiis ut christum promissum redemptorem reciperent
quidam eorum. ad quod respondet dicens. Quid enim etc.
quasi. si non crediderunt quidam. non tamen ideo numquid perierunt credentes. Quid
enim obsunt credentibus si quidam illorum non crediderunt. Non ideo mi-
nus firmum est credentibus. Item aliter. et si quidam non crediderunt. non ideo fides
evacuata est. et hoc est. Numquid incredulitas eorum evacuavit
id est inexpletam fecit fidem dei. Absit quod evacuata sit fides dei
dicit. vel quod quidam iudeorum crediderunt deo. vel exhibitionem eius boni
quod deus hominibus promiserat. Quorumdam autem infidelitas non efficit
ut quidam ad fidem christi non accederent. vel ut deus promissionem suam cre-
dentibus non impleret. id est non efficit quin aliqui iudeorum sint fi-
deles deo credendo in christum vel deus non sit fidelis in promissis
illis qui crediderunt. Non enim quia alii credere noluerunt. ideo prohibi-
cabuntur ceteri iudei. ne digni iudicentur accipere quod promisit
deus fidelibus. quippe est sic facta sit promissio ut credentibus presta-
ret. Sed autem firmaret apostolus quod supra dixit. scilicet quia deus in promissione
sua fidelis est subdit. Absit. Est autem deus verax etc.
quasi incredulitas illorum evacuavit fidem dei. sed potius deus verax
est. id est implens promissa. Omnis autem homo mendax. ex se et iudeus
et ita indignus est promissione. Ideo dicit ne dignior iudeus iu-
dicetur in novo statu quam gentilis. Hic ubi apostolus monstrat. et
deum esse veracem. quod pertinet ad fidelium confirmationem. et hominem
esse mendacem. quod pertinet ad hominis indignitatem. Sed autem scilicet omnis

aut que u-
tilitas circum-
cisionis.
Multum per
omnem mo-
dum. Primum
quidem.
quia cre-
dita sunt
illis eloqui-
a dei. Quid
enim si qui-
dam eorum
non credide-
runt. Numquid
incredulitas
eorum fidem dei
evacuavit.
Absit. Est
autem deus verax.
omnis homo mendax.
Sicut scriptum est.
ut iustifice-
ris in
sermonibus;

homo mendax. Ideo addit apostolus ut appareat promis-
sionem dei firmam esse et completam. non propter aliquam hominis dig-
nitatem. sed propter misericordiam dei. ut gratia dei de indignis et
commendabilior sit gratia dei. Deus autem dicitur verax id est in-
variabilis tam in essentia quam in promissione. Homo mendax
dicitur id est mutabilis tum esse nature in qua conditus est et per
peccata diffluens. homo enim est et fallere et falli. quem quia
et nature imbecillitas facit esse mutabilem et natura
enim quod fallitur non absurde dicitur mendax. dicit apostolus quem
in sermone est immutabilis perseverat. Vel omnis homo men-
dax scilicet qui non credit quod promisit deus qui negat deum
implesse promissa. hoc fuit maxime iudeus qui dif-
fidens de promissis dei mendax est. et omnis mendacem pronunci-
at quod promissis ei non credit. quamvis deus credat promis-
sis et est sensus utrumque sint tales. Omnis homo mendax est contra-
dicens promissionibus dei. Vel omnis homo in quantum a se ipso
est mendax est id est labilis in essentia et per peccata diffluens.
Quod autem verax deus sit prophetico exemplo confirmat sub-
dens sicut scriptum est. quasi dicat deus verax est sicut scriptum est
in david. Ut iustificeris in sermonibus etc. id est
quasi dicat. Ego peccavi et malum feci in adulterio et homi-
cidio. ut tu o deus mittendo filium de stirpe mea
sicut promisisti in sermonibus tuis iustificeris id est iu-
stus de promissione filii id est iustus esse et ex sola iusti-
cia non meis meritis complesse quibus vincas imple-
do promissa. cum iudicaris a perfidis non debere implere
promissa propter mea peccata id est non mittere filium de stirpe
mea. david enim propter quod factus est adulter et homicida uxorem
urie accipiendo et illum gladio filiorum amon oc-
cidendo dicebant iudei vacua effici promissio
dei que facta est david. scilicet quod ex semine eius christus nasciturus
sit. quia non nasceretur christus de homicida et adultero sed falsum
erat quod sibi pollicitum asserebat. Deus autem verax est.
quia misit christum de semine david sicut promisit. et sic
vincet cum iudicatur. qui dat quod dare negatur. et quod dat
quod iudicatur non dare. vincet ostendens se veracem. il-
lum autem mendacem esse qui non credit sibi eius et cetera. ut consecutivum
non affectivum vel causativum. Vel ita ut sit ut causativum et
respice ad illud quod david post dixerat. A peccato meo mun-
da me domine. quasi dicat munda me ut iustificeris
id est iustus et verax comproberis in sermonibus tuis quibus
spem de venia ingemiscentibus. Dixisti enim quacumque ho-
ra peccator ingemuerit. omnium iniquitatum eius non recor-
dabor amplius. et vincas indulgentiam peccati mihi
dando cum iudicaris ab hominibus veniam non dare.
Dicebant enim quidam david a deo graviter deliquisse quod pec-
catorum veniam non posset habere. quos deus mendaces

ostenditur. et se iacentem exhibuit. quem ei induisse
uel ut respiciat ad illud quod dicitur: tibi soli peccavi. quasi dicat:
et non solum dico me peccasse. qui iudex quoniam homines non
iudicent. quia et adeo iustus es. ut dicam ego et omnis pecca-
tor. tu solus iustificeris. id est iustus appareas in
omnibus sermonibus tuis. id est in omnibus promissis tuis. et vincas
id est superes omnis iniustitia cum iudicaris. id est cum aliis in
iudicio comparaveris. tamen et verax est deus. ut velut ho-
minem comparari sentias. unde per ysaiam ait: iudicate inter
me et vineam meam. Comparat enim deus in iudicio homi-
nem comparatus. invenientur enim dedisse homini omnia a se [illegible] omnia
[illegible] que ad virtutes [illegible] possit. et progredi. insuper
[illegible] inservire. quia agnosceret quod deberet age-
re. [illegible] accepturus. homo neglexit et virtutum
mercede cum ex deo [illegible] desit. ipse non invenit de-
fuisse his. quia a deo data sunt. [illegible] talem in
iudicio deus vincet. et iustificari in verbis suis. uel sic:
tibi soli peccavi. quia adeo iustus es. ut iustifi-
ceris. id est verax comproberis in omnibus sermonibus tuis. So-
lus enim verax [illegible] homines per omnia [illegible] potuit. homo deus. et
adeo iustus es. ut vincas. id est superes omnes homines
iustitia. cum. id est quamvis iniuste iudicaris a
iudeis. iustus enim iudex a peccatoribus iudicatus est
iniuste. et in eo tamen id est iustitia vincit omnes homines
hunc itaque [illegible] peccatum [illegible] dicit david. tibi so-
li peccavi. quia adeo iustus es. ut iustifi. id est [illegible]
[illegible] est enim quasi superas omnes iudices iustitia
qui solus iuste iudicas. iniuste iudicaris. uel
aliter [illegible] potest dici: et vincas cum iu.
quasi dicat: talis es. ut iustificeris in sermonibus. et talis
ut vi. cum iu. id est [illegible] iudicaris a pilato et iudeis.
Vincet enim homo deus qui iudicatus est [illegible] humanitatem
deus ei nomen quod est super omne nomen. hic sensus perti-
net ad superius argumentum. id est ad suppositam demon-
strationem. scilicet ad probandum quod deus sit verax. sed est addi-
tum ex habundanti. Sequitur. Si autem iniquitas
nostra commendat iustitiam dei et cetera. Ostendit hic sensus quod
ex verbis david prophete. quibus ipse dixit peccavi. ut iustificeris
iniuste [illegible] a carnalibus. cum divine iusti-
ficationis nostra peccata fore intellegerent. [illegible] quidam qui
dicebant deum velle nos peccare. ideo ut comparatione
nostri. iustus appareret. et ideo peccata nobis dimitte-
ret. quia misericors sic pateficeret. dicebant et eum
velle nos mentiri. ut ipse solus verax inveniretur.
quasi si ita esset. iniuste ab illo dampnarentur. qui [illegible] illos
tales loquitur hic apostolus. quia non est hic sensus in verbis prophete
sed maliciologorum hominum perversa interpretatione ex

tuis: et vincas cum
iudicaris. Si
autem iniquitas
nostra dei iustitiam
commendat, quid di-
cemus? Numquid
iniquus est deus qui in-
fert iram? Secundum
hominem dico.
Absit. Alio-
quin quomodo iudi-
cabit deus hunc
mundum?
Si enim veritas
dei in meo men-
dacio habun-
davit in gloriam
ipsius, quid adhuc
et ego tamquam
peccator iudi-
cor? Et non sicut
blasphemamur
et sicut aiunt
nos quidam dicere

torqueretur. asserentium quod peccata hominum iacturam
sed dei iustificationi proficiant. et quod mala nostra iustus apparet
et iniustitia nostra iustitiam illius ostendat. dixit enim supra
quod verax est deus. et omnis homo mendax. et quod indignis dat bo-
na. in quo apparet commendabilior ei gratia et iustitia. unde
carnales dicebant deum [illegible] mala [illegible] ad gloriam
suam. eo quod dedit [illegible] ut dicat deum iniquum qui peccata puniat
que sibi proficiunt. Si enim iniustitia nostra [illegible] sine dubio iniquus
est. si dampnat peccantem. quod removet apostolus hic dicens:
Si autem. quasi dicat: deus est verax. et omnis homo est mendax. cum
indignis deus dat bona. in quo apparet commendabilior
ei gratia et iustitia. si autem hoc est. et ita iniquitas nostra commen-
dat iustitiam dei. id est laudabilem facit iustitiam et sanctita-
tem dei. quid dicemus. id est ex hoc quid sequi videtur. Numquid in-
iquus est deus. qui propter peccata infert iram. id est vindictam. id est condemp-
nationem. [illegible] hoc loco apostolus per comparationem
positum. [illegible] deus [illegible] auctor non est. id est iniquitatis
quam per deus punit non facit. et est sensus. si nostra iniquitas dei
laudabilem facit. et quanto amplius peccamus tanto eis placi-
tum [illegible] et tanto amplius iustitia eius et sanctitas est
et et apparet. iniquus est deus. inferendo vindictam pro malis
que vult ut faciamus. si enim vult ut peccemus. ut quidam
stultorum dicunt. ergo quando dampnat hominem peccantem iniquus est. Sed
numquid deus iniquus est. qui infert iram [illegible] iniquus [illegible] quibusdam
Si absit. ut sit iniquus deus. et quod nostra iniquitas commendet
illum. Si enim commendaret illum. ipse non iudicaret. quia iustus
est. et quia hoc non est. quod deus sit iniquus. uel quod nostra iniquitas deum
commendet. addit apostolus. Secundum hominem dico. id est secundum intel-
ligentiam carnalis hominis. qui hic quod carnalium est [illegible]
et certare. et falli. et fallere. sed deus immutabilis perseverat
[illegible] non amare que fecit. non enim vult nos peccare. et quod [illegible]
est. ideo infert iram peccatis. Cum ergo peccatori iusta pena red-
ditur non est iniquitas sed iustitia apud deum. Quomodo enim ex hoc
iniustus videbitur deus. qui adversatur iniustitie. Inducit
enim iram hominibus pro eo quod in semet ipsis locum iustitie debe-
rent. Non ergo iniustus videbitur deus. quod est ipsa iustitia et [illegible]
ad [illegible] iustitiam. Cum enim nec decet esse [illegible] sed super-
nam ita hic et in homines qui se iniustos iniustitie cum
deus [illegible] probuerit. non est ergo deus iniquus. Alioquin id est non
hoc est. quod non iniquus est deus. quomodo iudicabit deus hunc mundum.
qui non potest esse iustus iudex. quomodo ergo iudicabit si iniquus est
qui male bonis. scilicet dans mala et malis bona. Sequitur.
Si enim veritas dei et cetera. Interiecta ratione iniquitatis
dei. id est imposita demonstratione qua ostenditur quod deus non est iniquus.
non apparet ubi [illegible] eo quod dictum est sensum accipi-
endum. redit apostolus ad probationem carnalium intentus probare.
quod si deus punit malos iniquus est. quasi dicat. Vere si

gratiam et fidem que renovat naturalem imaginem dei in homine sopitam. Sine qua renovatione male operatur, quia conscientia dampnatur accusante eum conscientia. Quasi diceret: tunc factores iustificabuntur. Cum enim gentes. Id est, cum enim gentes que legem scriptam non habent naturaliter ea que legis sunt faciunt, id est ratione illuminata per gratiam discernunt facienda et vitanda que facere lex, vel faciunt ea que legis sunt, scilicet credentes in Christum. Et iudeus quoniam cum legem non habent, id est scriptam, ipsi sibi sunt lex, id est valent eis legem. Qui ostendunt opus legis scriptum in cordibus suis, id est certi sunt instinctu rationis eorum, dum illa opera laudantur que lex iubet, illa dampnantur que lex prohibet. Vel opus legis est fides, que utique habent in cordibus, id est in intimo affectu. Non fides per dilectionem operatur, que est quasi exhibet deo. In iudicio ostendunt semetipsum legem esse sibi, qui quod mandat lex faciunt, scilicet ut credant in Christum. Sequitur. Testimonium reddente illis conscientia ipsorum, et inter se invicem cogitationum accusantium aut etiam defendentium. Quasi diceret: opus legis habent scriptum in cordibus, unde ipsi testes erunt sibi in futuro boni vel mali, id est non scientes in futuro dampnari vel salvari; et hoc est naturaliter faciunt ea que legis sunt. Conscientia ipsorum testis est salutis vel dampnationis, ubi aliquis non videatur. Et non solum conscientia ipsorum, sed et conscientia cogitationum malarum et bonarum, id est cogitationum invicem accusantium eos, id est hoc de non credentibus, aut etiam defendentium, hoc dicit de credentibus. Non credentes, id est accusabunt cogitationes male credentes, non defendent bone, et hoc inter se, quia ille illos accusabit, iste hos defendet. Vel sunt hi genitivi pro ablativis more grecorum, qui ablativis carent. Unde in libris quorundam pro ablativis scriptum reperitur sic: et inter se cogitationibus invicem accusantibus aut etiam defendentibus. Reddet autem eis testimonium conscientia in die iudicii futuri, cum iudicabit deus occulta hominum, et ea que hic non occulta sunt iudicabit, dico per Iesum Christum, quod verum est certum secundum evangelium meum. Sciendum autem quod in illa die cogitationes accusabunt animas vel defendent, non utique ille cogitationes que tunc erunt, sed iste que nunc sunt in nobis, quarum noticiam quandam et vestigia relinquunt in corde nostro velut cicatrices, que in occulto pectoris nunc posita in illa die revelari debent per Iesum Christum, quia pater neminem iudicat, sed omne iudicium dedit filio. Et hoc secundum evangelium Pauli, id est quod Paulus annuntiat. Sequitur. Si autem iudeus tu cognominaris.

defendentium in die cum iudicabit deus occulta hominum secundum evangelium meum per Iesum Christum. Si autem tu iudeus cognominaris et requiescis in lege et gloriaris in deo et nosti voluntatem eius et probas utiliora instructus per legem, confidis te ipsum ducem esse cecorum, lumen eorum qui in tenebris sunt, eruditorem insipientium, magistrum infantium, habentem formam scientie et veritatis in lege. Qui ergo alium doces te ipsum non doces. Qui predicas non furandum furaris. Qui dicis non mechandum mecharis. Qui abhominaris ydolum sacrilegium facis. Qui in lege gloriaris per prevaricationem legis deum inhonoras. Nomen enim dei per vos blas

ris, id est. Vel ita: iam iudeus cognominaris. Ab hinc iudeos specialiter aggreditur, quorum accusans eos de preteritis eorum, quorum plura habent auxilia. Quasi diceret: gentiles licet tamen non legem, tu autem iudee pluribus habes, qui cognominatus iudeus a Iuda patriarcha, quia ex cognatione hoc nomen tibi venit, et requiescis in lege, non vagaris erroribus ceterorum, quod debeas observare, sicut vagantur illi qui sine lege, et gloriaris in deo, id est de cognitione dei, et nosti voluntatem eius de redemptione humani generis, quam tibi per prophetas nuntiavit, et probas utiliora, id est de utilibus utiliora scis eligere, quia es instructus per legem, et confidis te ipsum ducem esse cecorum, id est non intelligentium, et confidis te esse lumen eorum qui in tenebris sunt, id est confidis quod tu illuminare potes eos qui in tenebris sunt cecos, et in tenebris existentes, dicit gentiles, qui ratione privati ceci sunt, et sic quod sequitur: in tenebris sunt. Et confidis te esse eruditorem insipientium, id est iudeorum nondum provectorum, et magistrum infantium, id est iudeorum qui de lege adhuc discere nesciunt, et confidis te esse habentem formam, id est perfectionem scientie in lege, et non tamen scientie sed et veritatis, ut aliis exemplum scientie legis sis et veritatis, non sine ea utique posuit, scilicet scientie et veritatis. Vel quidam enim scientiam et intellectum alicuius libri habent et ita sentiunt sicut auctor ipse sensit, non tamen habent in veritate, quia nesciunt quomodo sit verum, non et esse verum, sed iudeus iactat se habere sensum legis et scire verum esse illum sensum legis, ita ut aliis scire volentibus sit exemplar. Et hec omnia habeas iudee. Qui ergo alium doces et te ipsum non doces. Vel si super in lege est, scilicet hec leges ita que hic et illa hic, et si ista omnia habes, qui ergo alium doces et te ipsum non doces. Et qui predicas non furandum, sicut lex dicit, et furaris sensum, scilicet de Christo in lege. Et qui dicis non esse mechandum mecharis, id est veritatem Christi de lege tollis et mendacium ponis, et hoc facis. Et qui abhominaris ydola sacrilegium facis, cultum dei dando ydolis, quod sepe fecerunt iudei, vel sacrilegium facis Christum negando, et hoc facis. Et tu qui in lege gloriaris per prevaricationem legis, id est quia sensum legis qui est de incarnatione et divinitate Christi preteris, deum inhonoras, id est causa es quare alii inhonorent deum, et hoc. Nomen enim dei hodie blasphematur per vos inter gentes, de testimonio quod pater dedit de filio suo non re

Aimo

cipitis in quo patri detrahitur. quia in christo pater blasphematur. sicut ipse ait. Qui me recipit non me solum recipit. sed eum qui me misit. Et ideo inter gentes blasphematur nomen dei per iudeos. quia credentibus gentibus iudei suadere nitebantur christum non esse dicendum deum. Et nota quod verba Ezechielis prophete inducit apostolus pro suis. quia Ezechiel ad iudeos sui temporis hoc dicebat. nomen dei blasphematur per vos inter gentes. quia olim gentes non audiebant iudeos. sed traditos pro noxiis suis. et idolis suis dabant gloriam de victoria. quia iudeorum deum vicissent in iudeis. Et quod alii non sunt verba scripserunt apostolus ostendit dicens. Sicut scriptum est. in Ezechiele de contemporaneis suis. secundum cassiodorum.

Circumcisio quidem prodest si legem observes. etc. Ostendit supra legem non iuvare eos ad obtinendam iustitiam. et nunc. tamen ostendit circumcisionem non iuvare. quasi dicat. et iudei sint tales. o iudee. circumcisio quidem prodest tibi. quia es de genere abraham. si tamen legem observes. id est spiritualiter custodias. ut christo credas quem lex promisit. ut deponas omnia terrena. ut cor circumcidas. prodest quia adiuta spiritualiter. et hec et alia sacramenta legis intelligenti. quia obediendo deo facit ei signum veritatis. ut pie gaudeat. et spirituali suavitate veritatem contemplans in christum credat. Sed de iudei cum ipso littera legis sectantur sub timore dei custodiret. ¶ Queritur autem quomodo hic dicat circumcisionem prodesse. cum in sequenti dicat. si circumcidamini. christus vobis nichil proderit. Ad quod respondendum hic dici secundum statum dicti eorum temporum. ibi vero secundum statum veteris legis. olim profuit circumcisio. sed non profuit ad salutem sine spirituali legis observantia. tamen hic ait. tempore autem gratie. postquam exhibita est veritas. non tantum non prodest. sed et obest. Unde in sequentibus dicit. si circumcidamini etc. secundum cassiodorum. Si autem prevaricator legis es. etc. quasi dicat. non prodest circumcisio si legem observes. si autem prevaricator legis es. id est si non imples quod circumcisio exigit. scilicet ut credas in christum. circumcisio tua carnalis facta est preputium. id est non plus valet quam preputium. Verum agitur vis iure verus subditur. Si igitur etc. quasi dicat. et quia circumcisio tua o iudee sit preputium si legem preteris quod si preputium. id est gentiles quilibet. custodiat iustitias legis. id est mandatum per quod iustificatur homo. et fidem etc. quia lex ad iustificationem necessarium docuit. quam ipsa dare non potuit. nonne preputium

phematur inter gentes sicut scriptum est. Circumcisio quidem prodest si legem observes. Si autem prevaricator legis sis circumcisio tua preputium facta est. Si igitur preputium iustitias legis custodiat. nonne preputium illius in circumcisionem reputabitur? Et iudicabit quod ex natura est preputium legem consummans te qui per litteram et circumcisionem prevaricator legis es. Non enim qui in manifesto iudeus est. neque que in manifesto in carne est circumcisio. sed qui in abscondito iudeus est. et circumcisio cordis in spiritu non littera cuius laus non ex hominibus sed ex deo est. Quid ergo amplius est iudeo

cium illius reputabitur in circumcisionem. ut sit filius habrae qui est pater fidei. quasi nemo potest hoc negare. Et iudicabit preputium. id est gentilis consummans. id est perficiens legem. credendo in christum. in lege promissum. quod est ex natura illuminata. et adiuta per gratiam. dico perficiens legem. nonne iudicabit te. o iudee. quia quamvis doctus sis per litteram. id est per scriptam legem. et circumcisionem. que est signum deponendi vitiorum. tamen prevaricator legis es. id est nonne comparatione sui te damnabilem ostendit. quia non per naturam. neque per legem neque per circumcisionem novit quasi ille novit per fidem. id est christum. quasi damnabit utique. Unde patet quod lex non iuvat. Videtur quod in presenti loco preputium dicit gentes. que in preputio carnis ad fidem christi venerunt. quas legem spiritualem servantes comparat in presenti iudeis. que per litteram et circumcisionem carnis prevaricatores sunt legis. quos iudicando ab aliis dicit. Sequitur. Ratione. etc. quasi dicat. bene potest fieri iudeus gentilis. et gentilis iudeus. sicut dictum est. Non enim qui in manifesto iudeus est. id est non in nomine et natione. et qui labiis confitetur corde est remotus. Iudeus. id est verus confitens. qui id est vere credit et recte confitetur. verus iudeus est. neque illa vera est circumcisio que in manifesto est. id est que manu facta est. in carne. id est in ablatione carnis. sed ille est vere iudeus qui est iudeus in abscondito. in abscondito cordis. id est qui ex corde confitens. et illa est vera circumcisio. que est circumcisio. id est mundatio cordis. ipsa dico facta in spiritu. id est per spiritum sanctum. id est non littera. id est non lapideis cultris. ut littera legis in figura docebat. cuius circumcisionis laus. id est que circumcisio laudabilis vere. non ex hominibus est. sed ex deo est. id est ex gratia dei. circumcisio vero cordis est que purgat animam et vitiorum maculas abscidit. Ideo que talis circumcisio non ex hominibus est. sed ex deo. que illicita concupiscentia amputatur. quia non fit littera docente et minante. sed spiritu adiuvante et subsequente. Vel ita. cuius hominis laus. scilicet illius qui in occulto est iudeus et circumcisus. non ex hominibus. id est iudeis qui terrena sapiunt. et in carne gloriantur. sed ex deo est. laudatur. id est deus credentem. non in carne circumcisum. Iudeorum laus ex hominibus est. quia si faciunt quod lex iubet. non spiritu faciunt timore pene. non amore iustitie. quia sunt in carne iudei. in corde pagani. et unde manifestum est coram deo. quia apparet coram homine. Vel non in spiritu gloriatur. hic laus a deo est. spiritu. id est corde. per quod placet deo. et ille vere beatus est. qui in conspectu dei iustus est. secundum cassiodorum. Quid ergo amplius est iudeo. etc. Huiusque demonstravit apostolus quod non

Aimo

OK

OK

Aimo in epistola de

Aimo in epistola depositis ad corinthios

Capitulum 3

secundum opera reddet. id est iuste retribuat. cum pro temporali o
pere peccati perpetuo puniat. Ad quod respondetur sic. ad
districti iudicis iusticiam pertinet. ut numquam careant
supplicio quorum mens in hac uita numquam uoluit ca
rere peccato. et iustis dei iniqui cum nichil ultionis qui quam
diu ualuit hic noluit cessare criminis. Postremo
querit. utrum mala uoluntas. atque conscientia reprobi
in gehenna puniatur. sicut peccatum. uel tantum pena. et si pec
catum est. utrum pro illud mereatur penam. Ad quod dicimus. post hanc
uitam non esse tempus merendi. sed recipiendi. et nullus iam me
retur. nisi dum in corpore est. sicut in consequentibus epistolarum locis le
gitur. ideo quidam concedunt. malam illam uoluntatem que est
in reprobis. post hanc uitam peccatum esse. id est culpam simul
et penam. sed per eam nichil mereri. sicut bona uoluntas in
electis bonum quod et gloriosa remuneratio. sed per eam nil
meretur. Alii uero dicunt illam malam uoluntatem tantum penam
esse et non culpam. Si enim inquiunt culpa esset. et puniretur non tunc
esset impunita remaneret. et ita non nullum peccatum impu
nitum relinquit deus. et auctoritas dicat. nullum malum
impunitum. et nullum bonum irremuneratum. Ad quod alii
respondent illud accipiendum fore de commissis in hac p
senti. sed tamen illud impunitum concedunt. quia mala illa
uoluntas non tamen culpa tantum et pena est. Venit ex
quo apostolus quomodo reddat singulis secundum opera sic dicens.
his quidem qui sunt boni operis secundum pacientiam dei. id est qui
bene usi paciencia dei operantur bona. reddet gloriam. quia
fulgebunt ut sol in regno patris sui. et honorem. quia ad
dexteram dei sedebunt. et incorruptionem. quia habebunt
permanebunt sine fine. Ideo adiecit. ut alia gloria et alius
honor. ille intelligeretur. quam in presenti habent. In presenti
enim honor et gloria frequenter amittuntur. quia corruptibilis
est. et qui dat. et quod datur. et qui accipit. In futuro autem incorrupti
bilis datur honor et gloria. his qui secundum patientiam boni operis querentibus
uitam eternam. id est qui hac intentione bona operantur sunt
ut habeant uitam eternam. non ut uideantur ab hominibus uel y
pocrite faciunt. His autem qui sunt ex contentione. id est qui
contendunt uitam sed ut uos romani facti estis. uel qui contendunt
cum deo. nolentes penitere. et ipse inuitans nos ad peni
tenciam uocet. et qui non adquiescunt ueritati. et cetera. cre
dunt autem iniquitati. id est impunitati diffidentes de iudicio
futuro. his uero talibus erit post iudicium. ira. id est pena ma
terialis et spiritualis. et in ipso die iudicii erit eis. indig
natio. quia sanctis ipsis indignabuntur. et interim autem iudicium
post carnis absolutionem erit eis. tribulatio et angu
stia. in anima sola. Post iudicium autem erit ira et indig
natio. ut dictum est. Vel ita ut duo consequentia sint ex
positio duorum precedentium. quasi dicat. illis talibus erit ira

querentibus
uitam eternam
His autem qui
ex contentione
et qui non acquies
cunt ueritati.
credunt autem iniqui
tati. ira et indig
natio. tribulatio
et angustia in
omnem animam opan
tis malum iudei
primum et greci.
Gloria autem et hono
et pax. omni opan
ti bonum iudeo p
rimum et greco. Non
enim est personarum
acceptio apud
deum. Quicumque
enim sine lege pec
cauerunt sine lege
peribunt. et quicumque
in lege pec

dei. id est iudicium dei uenturus. in quo tamen omnis tran
quillitas. et nulla est perturbatio. Ira dei namque ab his
passionibus immunis est. ut ne uideatur irasci et non
uindicare subdit. indignatio. quasi addens super
iram iniuriam suam. deum uindicaturum significat. Vnde pre
dicta exponens subdit. tribulatio et angustia. et ap
pellatur tribulatio. quod post iram et angustia. quod post in
dignationem. De eisdem. In omnem animam operantis ma. iu
dei primum et greci. quasi superius dixerat unde singulariter di
cendo. his qui sunt et cetera. hic uniuersaliter dicit. ut i
cludat iudeum et gentilem. quia sub pena uenient. in
omnem animam. tam iudei quam gentilis operantis malum.
nisi opere. non solum facta significat. sed et perfidie professio
nem. de incredulo enim agitur. uel ideo in anima dixit. ut
spirituales penas intelligas. quia anima incredula
prius perdita carebit spirituali pena mortis anime dico
iudei primum. id est maxime. quia in scripta lege habent
et greci. id est gentilis. Iudeum semper anteponit. pro
gratia patrum. aut ut moneret prius. autem damp
natur gratiam. quod cum dominus per abraham honorificetur
ei est. diffidens autem per ei retandus est. quia donum prius
suis patribus restitutum. Gloria autem et honor et pax
pax quasi super incorruptio erit. Omni operanti bonum.
iudeo primum. tamen operanti uel primum id est maxime operanti
bonum. quia melius instructus melius operatur. et greco. id est
gentili. De eisdem. Non est enim et cetera. quasi ideo coequat iudeum
et gentilem in pena et gloria. enim. id est quia non est acceptio
personarum. apud deum. id est quia deus iudicat. non secundum perso
nas. sed secundum merita. quia utrique sed modo peccati damp
natur. non enim pro gratia generis sequitur. ut suscipiat
causa patrum diffidentem. ut abiciat a se pro indigni
tate parentum credentem. sed unumquemque pro merito. aut
remunerat. aut condempnat. Vnde. enim. id est quia. Quicumque
peccauerunt sine lege. scilicet scripta. id est gentiles. peribunt. id est damp
nabuntur. sine lege. id est sine legis preuaricatione. non de lege
scripta diceretur. quomodo dicitur sine lege peccasse. cum enim
omnes subditi sint legi naturali. Sed de moysi le
ge dicit cui iudei obnoxii sunt. dicebat enim apostolus
hic de illa lege quam dedit dominus per moysen populo israel. Ideo
ergo sine lege dixit eos. id est gentiles. quia non acceperant legem
quam se accepisse gloriabantur iudei. ideo quia autem. Quicumque
sine lege pec. scilicet scripta que per moysen data est. sine lege
peribunt. et quicumque in lege. id est legem scriptam habentes. peccaue
runt. id est iudei. iudicabuntur per legem. id est per legis preuari
cationem in qua arguuntur eos. Ita ergo nouerunt di
uina mandata. aufertur ab eis excusatio quam
solent hic homines de ignorantia. sed nec ipsi

amb

amb

amb
amb

sine pena erunt qui legem dei nescierunt. Videtur enim
iniustum peccare hominem scientem quam nescientem.
non tamen ideo fugiendum est ad ignorantie tenebras ut
in eis quisque excusationem requirat. Aliud est enim ne-
scisse, aliud est scire noluisse. Ignorantia quippe que
non est eorum qui scire nolunt, sed qui tanquam simpliciter ne-
sciunt, neminem sic excusat ut sempiterno ig-
ne non ardeat, sed fortasse ut mitius ardeat. Sed propter
ea non credunt quia non audiunt quod crederent. Ideo quamvis
excusabilis est omnis peccator et reatu originali et
additamento proprie voluntatis, sive qui novit sive
qui non novit, sive qui iudicat sive qui non iudicat,
quia et ipsa ignorantia in eis qui intelligere noluerunt
peccatum est, in eis vero qui non potuerunt pena pecca-
ti. Ergo non in utrisque iam est excusatio, sed iniusta de-
bet dampnatio. Ideo ait de utrisque: Quicumque sine lege pecca-
verunt sine lege peribunt, et qui in lege peccaverunt per legem iu-
dicabuntur. Non ita est intelligendum ut qui per ignem salvi fi-
ant, ut quidam dicunt, sed prorsus peribunt. Non nulli enim ca-
tholici tractatores in hiis apostoli verbis parum intelligentes
dendo aliter quam res se habet sapuerunt, ut dicerent se illos
perire qui sine lege peccaverunt, hos autem qui in lege
peccaverunt iudicari tantum et non perire, tanquam per penas
transitorias credant esse purgandi. Sicut ille de quo dictum
est, ille autem salvus erit sic tamen quasi per ignem, sed habuit
fundamentum bonum intellige de quo ibi agebat apostolus. Hic
autem de iudeis ait apostolus qui sine fundamento Christi fuerunt. Quis
autem Christianus dicat non perire iudeum si non credat in Christum,
sed tantum iudicari, cum ipse Christus dicat: Tolerabilius e-
rit Sodome in iudicio quam iudeis in Christum credere
nolentibus qui tanta in eis mirabilia fecit. Verum dicit quod
excusationem non habebunt de peccato infidelitatis
quia venit et locutus est eis. De quibus habent excusationem il-
li quibus nec per se nec per suos locutus est, qui tamen non effugi-
unt dampnationem, quia qui sine lege peccaverunt sine lege
peribunt, leviora tamen passuri, cui plus committitur plus
ab eo exigitur, et servus sciens voluntatem domini
sui et non faciens multis vapulabit. Sequitur: Non
enim auditores legis iusti sunt apud deum, sed facto-
res legis iustificabuntur. Id est quia aliquis diceret:
dicis eos qui in lege peccaverunt per legem iudica-
ri, sed nonne lex sola salvat? Ait: non, quia non fac-
tores [illegible]. Ideo in lege habentes iudicabuntur. Non
enim auditores legis iusti sunt apud deum et si apud homines, id est non per audi-
tum legis solo aliqui iusti sunt apud deum, sed factores
legis, id est illi qui legem opere implent, sed qui credendo in
Christum quod lex promisit, quicquid sunt quod de

cavierunt per
legem iudica
buntur. Non
enim audito
res legis iusti
sunt apud deum, sed
factores legis
iustificabuntur.
Cum enim gentes
que legem non habent
naturaliter que
legis sunt faciunt
eiusmodi legem
non habentes
ipsi sibi sunt lex. Qui
ostendunt opus le
gis scriptum in cor
dibus suis, testi
monium redden
te illis conscientia
ipsorum et inter se in
vicem cogitationum
accusantium
aut etiam

est per gratiam iustificabuntur, id est iusti habebuntur
iusti deputabuntur apud deum et homines. Vel ita: legis
factores legis iusti sunt, id est iusti fient a deo ut sint
factores. Non enim ita est intelligendum ut dicat eos
qui ante erant factores legis postea iustificari, sed potius
sic ut sciamus aliter non esse factores legis nisi iustifi-
centur, ut non iustificatio factoribus accedat, sed ut fa-
ctores iustificatio precedat. Ut si diceretur homines
creabuntur, non prius sed intelligi eos creari qui ante erant
homines, sed ipsa creatione fiunt ut sint homines. Sic ergo in-
telligendum est hic: factores legis, id est gratia iustificat eos
ut adimpleant legem, quia non faciunt ut iustificentur
sed iustificantur ut faciant. In aliis tamen quibusdam aliter
inveniuntur, ut est dicitur faciens bonum honorabitur
et homines liberabuntur. Intellige ergo quod bonum accedit iam
bonis, et liberatio illis qui iam erant homines, sed non hic ita ac-
cipiendum est, potius sicut supradictum est. Sequitur: Cum
enim gentes que legem non habent naturaliter ea que legis
sunt faciunt, eiusmodi legem non habentes ipsi sibi sunt lex, qui osten-
dunt opus legis sicut scriptum in cordibus suis. Videbatur su-
pra gentilem dampnari si male operaretur et salvari
si bonum operaretur, sed cum legem non habet, quis nesciat quod
sit bonum quod ve malum, videretur neutrum debere im-
putari. Contra quod apostolus ait: et si non habent scriptam legem,
habent tamen naturalem qua intelligunt et sibi conscii sunt quod bonum et quod
sit malum. Lex enim naturalis est iniuriam nemini in-
ferre, nil alieni preripere, a fraude et periurio abstinere,
alieno coniugio non insidiari, et cetera talia, ut habe-
tur dicens nolle alii facere quod tibi non vis fieri, quod e-
vangelice concordat doctrine. Per hoc non movet alios
hic significasse sub nomine gentium quam eos qui ad evangelium per-
tinent. Hec moveat quod naturaliter dixit, quod legis sunt
faciunt, non spiritu dei, non fide, non gratia. Hoc enim agit spiritus gratie
ut imaginem dei in qua naturaliter facti sumus instauraret
in nobis. Vitium quippe contra naturam est, quod utique sanat
gratia. Non ergo usque adeo in anima humana imago dei
terrenorum affectu in labe detrita ut nulla in ea linea-
menta remanserint, non omnino deletum est quod ibi per ymagi-
nem dei cum crearetur impressum est. Primum vitio sanato per
gratiam naturaliter fiunt ea que legis sunt, non quod per naturam
non ut dictum est negata sit gratia, sed potius per gratiam
reparata natura, quia gratia iustificati homine innova-
to lex iustitie scribitur quam deleverat culpa. Hoc et
illic scribitur per renovationem quod deletum erat per ve-
tustatem. Ideo tales et si legem scriptam non habent credendi
deum esse bonum vel male operari et vitio salvari sine dam-
nari, bonum operari dico et salvari, quia cum non est nisi per

Ro. 1. ipsi

ex omni

Amb.

Ro. de ....

Rom. de hyla

Ro. de d. Er....

In eod.

ambrosius

sed pro vindicta facientes sunt inexcusabiles multo
magis o homo omnis qui iudicas. i. o iudee qui per le
gem instructus alios dampnas. inexcusabilis es. quia non
te observas ab his in quibus alios reprehendis. Quod autem inex
cusabiles sint probat sive specialiter de iudeis sive com
de iudeis et gentibus. q. d. Vere inexcusabilis es. tu qui
iudicas. in quo enim [illegible] te ipsum reus es dam
pnationis tue. dum alium iudicas. Que est hec. eadem i. quia que
ad est agis que iudicas. i. in aliis reprehendis. Sequitur.

hic

Scimus enim. Iudicium dei est secundum veritatem in eos
qui talia agunt. Inanem excusationem gentium et iudeorum
sua auctoritate destruit hic apostolus. Possent enim in excu
sationem peccati sui dicere iudei. [illegible] ago que iudico me
tum iudicium defendit gentium lex. et gentes [illegible]
le defendit ignorantia contra quod apostolus ait. Scimus etc.
Ostendens iudeos non excusari per legem. et gentes non illos
per ignorantiam. Ignorantia enim [illegible] qui intelligere noluerunt

hic ad

re peccare et [illegible] qui non potuerunt penam peccati. q. d. vos
tamen opinamini sed nos scimus quoniam iudicium etc. Vel sic est ibi
[illegible] lege. Vere inexcusabilis es. quia scimus quia iudici
um dei est secundum veritatem. i. equitatem. non secundum personarum acceptionem
in eos. i. contra eos qui talia agunt. sive iudei sive gentiles sint
i. in eos qui illa faciunt. que in aliis reprehendunt. homines in
iudicio attendunt personam potentium divitum et huiusmodi.

ambrosius

sed dei iudicium tale est tantum. quia qui verax est non attendit perso
nas sed meritum vite. humanum quippe iudicium multis
modis corrumpitur. amore. odio. timore. sepe iudicium

iohannes damascenus

integritatem violatur. et iustitie regulam in diversum via
inclinatur. Iudicium vero dei est secundum veritatem. quia unicuique

ab

reddet secundum mensuram boni vel mali. Veritas quippe iudicium

oi

hoc postulat. ut malus mala. et bonus recipiat bona. Sed
illud in hoc loco videtur ostendi. quod soli dei sit secundum veritatem
iudicium. quia corda hominum nosse soli dei est. et [illegible] secre
ta dinoscere. Dicit enim [illegible] que committuntur opere quidem malo. animo

Nota

autem non malo. ut si quis ubi cum homine non voluntate occi
dit. alia non sunt opere quidem bono sed animo non bono. ut si quis
bene operatur non pro mandato dei. sed ut laudetur ab hominibus faci
at. Sequitur. Existimas autem hoc o homo omnis qui iudicas
eos qui talia agunt et facis ea. quia tu effugies iudicium
dei. q. d. nos apostoli ita scimus. sed tu o homo. i. carnalis non
spiritualis. omnis qui iudicas eos qui talia agunt. qualiacumque sint vel
[illegible] et tamen facis ea existimans. i. opinatus
hoc. scilicet quia tu effugies. quod et que [illegible] iudicium dei. et tamen
hic facis. quod mirum est. et est hic increpatio et ironia. [illegible]
[illegible] apostolus. quia impunitatem sperantes puniunt alios
iudicantes. et est hic capitulum generaliter agere. quod iudeos
et gentiles. potest et specialiter accipi pro [illegible] superstitio

Scimus enim
quoniam iudicium
dei est secundum
veritatem in
eos qui talia
agunt. Exi
stimas autem
hoc o homo omnis
qui iudicas
eos qui talia a
gunt et facis
ea quia tu effugi
es iudicium dei?
In divitias
bonitatis eius et
patientie et longa
nimitatis con
tempnis? ignoras
quoniam benignitas
dei te ad penitenti
am adducit?
Secundum duri
tiam autem tuam et
cor impenitens

sua generalibus plurimi ecclesie. quia per hoc possem exa
minari fallit intuentium. ut cum puniendus sit. ho
nore dignus appareat. Sic et de iudeo qui similiter q.
non est non congrue ait. iudicas. qui aliorum doctor
sic te accusas. Sed alios impunitate sperans. quia
hic potestas data est tibi. et non est in mundo ad presens qui
te iudicet. Sed et si deest ad presens qui te iudicet
effugies tamen iudicium dei. quia in mundo evasisti in
futuro non poteris. et quia ille dicitur. Cetera. ergo non punit.
dicit apostolus. Quia bonus deus expectat te. quod tu igno
ras et contempnis et hic est. Tu contempnis divitias
bonitatis eius. i. copiosam bonitatem eius. Copiosa
est bonitas dei. quia peccatoribus immittit multa bona
in mundo. blandiens ut ad penitentiam attra
hat. Et contempnis divitias patientie. i. copi
osam patientiam dei. qua te et multa peccantes susti
net. non cito eos punit. subaudi. et contempnis divitias
as longanimitatis. i. copiosam longanimita
tem dei. que non ad horam est sed longa per multa expec
tatus tempora. hic nunc exhibens deus. quia mirum est tempus nunc. et tam
hic facis. Quasi mirum est. Videtur autem longanimi
tas. que alibi sustentatio dicitur. a patientia differ
re. quia que infirmitate magis quam proposito delinquit
sustentari per longanimitatem dicitur. Quod non pa
tienti mente exultant in delictis suis. sed patien
tiam dicendi sunt. Patientia ergo est qua superbia et pe
caci mente peccantes non statim punit. longani
mitas est que per infirmitatem et non deliberati animi ma
litia peccantes diu portat. expectans ad pe
nitentiam. Hic autem contempnit qui non sic intrat ad penitentiam
ut deus intendit. sed ad impunitatem intrat. que ut
sollicitum faciat. [illegible] addit.
Ignoras. qui contempnis dei bonitatem. et vere ignoras
quoniam benignitas dei adducit te. quantum in se est ad
ad penitentiam. Ecce dum nescis esse misericordem et
autem hic facis. quod mirum est. Severe loquitur. quia ma
la mens non revocatur ad virtutem nisi timore. [illegible]
tende tu his [illegible] peccatum gradus [illegible]
tatos. Peccas enim o homo dum [illegible] impunitatem pro mi
tis. quod ibi notatur. existimas autem etc. Secundus gradus pec
cati quia contempnis bonum dei. unde ibi. An divitias
as etc. Gravissime peccas. quia ignoras te cont
mentem. Unde ibi. Ignoras etc. et autem hic facis. Increpa
tio quam mirum est. Sequitur. Secundum duritiam autem
tuam et impenitens cor thesaurizas tibi iram etc.
q. d. benignitas dei te adducit ad penitentiam.
sed tu non adduceris. immo thesaurizas tibi. i. [illegible] ac

cumulas tibi in die irae. et hoc secundum duritiam tuam et cor impenitens. i. quia durus es in malo tuo pertinax. de quo nec unde peniteas. Sunt enim quidam quibus mala que agunt displicent. et ducunt penitentiam cordis. quam tamen eis dat. ex eis exire laborant. de quibus non loquitur hic. Sunt alii quibus placent mala. et de misericordia dei nimis presumentes. et patientia abutentes mentis pertinaciter persistunt. in quos illud ostendit patientiam. et iram cumulant sarcinam. deterius peccando. Et sunt alii quibus displicet quod mala sunt. tanta tamen esse ea intelligunt. putantque ea non posse ignosci. sicut Cain qui dixit. maior est iniquitas mea quam ut veniam merear. et hac desperatione subrepit eis. ut quasi liberati tanquam dampnationi destinati. sine penitentia faciant. Sunt ergo in ima spe domini non tamen attenuantur. isti in desperatione domini bonum extimant. Ex utroque ergo periclitabuntur. sperando et desperando. Contrariis rebus et contrariis affectionibus laborantes periclitantur. Ista enim duo occidunt animas. s. desperatio et perversa spes. his duobus fit blasphemia in spiritum sanctum. Unde in euangelio dicitur. Qui peccaverit in blasphemiam verbum dixerit in spiritum sanctum non remittetur ei. id est ut infinitus. de quo Iohannes in epistola canonica ait. Est peccatum ad mortem. non pro eo dico. ut quis oret. Peccatum ad mortem vel in spiritum sanctum committitur duobus modis. s. per obstinationem vel desperationem. Obstinatio est indurare in malitia. unde pertinacia per quam fit homo impenitens. et impenitentia est blasphemia in spiritum sanctum. Desperatio est quando quis penitens diffidit de dei bonitate. utrumque dicitur peccatum in spiritum sanctum. Quia spiritus sanctus amor est patris et filii. atque benignitas. quia tanta est cuius finis non est. Vere ergo in spiritum sanctum delinquit. qui suam malitiam dei bonitatem excedere putant tollentes in hoc turbulentissimo iniquitatum mari portum divine indulgentie. quo se recipiant fluctuantes. atque ipsa desperatione addunt peccata peccatis. dicentes. misericordia nulla est. et insuper peccatores necessaria dampnatio debetur. qui pertinaciter malo inherent in spiritum sanctum. i. contra dei bonitatem peccant. qui eos patientissime sustinens plurimis donat bonis. atque ad correptionem et penitentiam undique vocat. Vocat enim beneficiis creature. vocat tempore vivendi. vocat per flagellum correctionis. vocat per verba consolationis. Sed obstinati vel longitudine vite dei male utendo thesaurizant tibi iram. non sic videatur. Deus misericors ut non videatur iustus. nec ita iustus ut non misereri non velit. Adhuc enim parcendo hominibus ut convertantur. ut non sit quod dampnet. Solet hic queri. quare peccatum in spiritum sanctum irremissibile dicatur. de quo diversis varie sentiunt. Alii enim dicunt ideo dici irremissibile. quia tales peccantes penitere non posse. hi tres corda indurata velut lapides sicut de diabolo dicitur. Induratum est cor eius tanquam lapis. Alii non

thesaurizas
tibi iram
in die irae.
et revelationis
iusti
iudicii dei
qui reddet
unicuique
secundum
opera eius.

dicunt. ideo dici irremissibile. quia tales peccantes numquam penitent. cum tamen possint. et ideo numquam eis remittitur. Quicquid in assertione sine opinionis auctoritate in medium proferatur. Augustinus namque ait. Ista impenitentia. vel cor impenitens quam diu quisque in hac carne vivit. non potest iudicari. De nullo enim desperandum est quamdiu patientia dei ad penitentiam adducit. Paganus est hodie. iudeus infidelis est hodie. hereticus est hodie. scismaticus est hodie. quid si cras amplectatur catholicam pacem. et sequatur catholicam veritatem. quod si isti quos in quocumque genere erroris notas. et tamquam desperatissimos dampnas. antequam finiant istam vitam. agunt penitentiam. et inveniunt veram vitam in futuro. Nolite ergo ante tempus quicquam iudicare. fratres. Prebendo enim patientiam deus dedit locum penitentie. nolens aliquem perire. et dignum morte facere. vel adhuc dampnare. Super Matheum autem eius dicitur. tanta est labes illius peccati ut deprecandi humilitatem subire non possit. et si peccator suum mala conscientia cognoscere. et denunciare cogatur. Super Marcum quoque dicitur. quod tales peccantes digne penitere non potest. Addentes ergo unumquodque auctoritatum auctoritatio nem. sub iudicio aliorum illarum peritiorum dimittens. ideo irremissibile mihi nobis dici. non quia numquam penituit. vel penitere non possit. sed quia vix umquam. atque difficile penitet. Unde Augustinus ait. secundum alium locum psalmi. Convertam in profundum maris. i. eos qui erunt desperatissimi. Unde illis cantet non ait. dico ut quis oret. sed non dico ut quis oret. Sed quando dicit tales non posse penitere. vel humilitatem penitendi subire. intelligendum est non posse non vix. et difficile. inquit. Unde dicit Augustinus ait. Cum in utrisque utroque iudicat dominus. quia ita non invenit a principio conversationis homines. ipse enim transfert de tenebris quod in mediis domini gratis per se consilium. Ergo deus ipse est puniturus istam nunc quisque desentit. dei patientiam pertinescat. ne quando nec in illo despiciet. minimi periculo evadere nequaquam possit. Tales apostolus deterrens ait. thesaurizas tibi iram. i. accumulas tibi in die iudicii prevocari. non dico de cade. sed elevatissimum iudicium ad diem iudicii provocari. In die irae et revelationis iusti iudicii dei. tempus iudicii appellat diem irae et revelationis. diem vocat. in per se. s. quia omnia tunc erunt aperta. quorum sunt occulta. ut quoniam ad peccatores quia tunc punientur.

his quidem
qui secundum
patientiam
boni operis
gloriam et ho
norem et incor
ruptionem

revelationis. quia tunc revelabitur. quod a nobis nunc nescitur. ut ostendatur in mente. iusti iudicii dei. quod nunc futurum negatur. Unde dixit iusti iudicii. quia ipse est qui reddet unicuique iuxta opera sua. Reddet enim deus unicuique secundum opera sua. quia illud quod libat non reddet sed opera est et larga misericordia larga est bonitas. In futuro autem reddet mala pro malis. quia iustus est. et bona pro malis. quia bonus est. et bona pro bonis. quia bonus et iustus est. tamen mala pro bonis non reddet. quia iniustus non est. Reddet ergo mala pro malis. s. penam pro iniustitia ut impiis. et bona pro malis. s. gratiam pro iniustitia. ut in parvulis. et bona pro bonis. s. gratiam pro gratia. ut in adultis qui bona opera in bono vitam meruerunt. Sed forte aliquis queret. quoniam

[Ambr.] mendacium. Commutaverunt enim veritatem dei in mendacium. deum verum dei qui est verus. dederunt his qui non sunt dii. lapidibus scilicet et lignis atque metallis assentientes quod sunt dii. nam quod non sunt ut dei veritas sit in mendacium. ut qui lapidem dicit esse deum. non enim negant esse deum. scilicet servierunt creature potius quam creatori. hoc est mutare verum in falsum. Vel. ideo videntur digne hec colere dei nomen et honorem his imposuerunt. Veritas quippe creature a deo est. sed non est deus quam illi in mendacium converterunt. creaturis tamquam creatorem colentes; ne quis dicat non colo simulachra. sed res eorum ut solem et lunam. ideo addit. et coluerunt. creaturam diligendo amando eam. et servierunt actibus creature. hic dampnat ea que in simulachris intelligebantur. servierunt dico creature potius quam creatori. qui illud esset melius. qui tamen licet ab illis privetur suo honore est benedictus. id est super omnia exaltatus in secula. id est sine termino. quasi dicat. hic tamen est qui a deo neque benedictus est in secula. dicis autem gentium ad ipsum pietas dat honorem. Ideo quod illi deum est fallitas sequitur.

[Ambr.] Propterea tradidit illos deus in passiones ignominie. Hic iam iudicia repetit. quasi dicat. et qui ita peccaverunt in naturam creatoris [illegible] id est ideo puniti sunt. Hic iam vindicta reperitur. sicut ante repertum culpam in passiones ignominie. id est voluptates carnis que et si delectent sunt passiones non honorande. Ignominia enim dicitur qui sine nomine dignitatis. Unde dicitur ignominiosus qui desinit habere dignitatis nomen dum in aliquo crimine deprehenditur. tradidit illos deus prius in passiones ignominie. id est in ardorem libidinis que est passio nature non honoranda postea tradidit in ipsum actum libidinis et vitie. Nam femine eorum immutaverunt naturalem usum. id est illicitum in eum usum qui est contra naturam. inter se scilicet agentes. Naturalis usus est ut vir et mulier in uno concubitu coeant. Contra naturam vero ut masculus masculum polluat et mulier mulierem. Si quis vero relicta coniuge aliam cognoverit. turpitudinem operatur et peccat. scilicet contra naturam non. quia non et ipsa coniuge alio modo quam decet dormiverit contra naturam operatur. Sequitur. Similiter autem et masculi relicto naturali usu femine exarserunt invicem in desideriis. Ecce peccata voluptatis desideriis dico suis. scilicet que a se sunt non a deo. [Aug.] irato deo propter ydolatriam humano generi provenisse testatur apostolus. ut femine feminis et masculi masculis turpi desiderio ad usum appetentur indebitum. Quod est enim mutare naturalem usum in eum qui est contra naturam. nisi sublato in suo concesso aliter uti quam concessum est. est illa pars corporis non habet humanum usum datum a natura. quod enim licet homo concessa et licita in alium ordinem conversa et aliter facta

Propterea tradidit illos deus in passiones ignominie. Nam femine eorum immutaverunt naturalem usum in eum usum qui est contra naturam. Similiter autem et masculi relicto naturali usu femine exarserunt in desideriis suis in invicem masculi in masculos turpitudinem operantes et mercedem quam oportuit erroris sui in semetipsis recipientes. Et sicut non probaverunt deum habere in

quam concessa sunt. peccatum est. Si autem putas omnino hanc apostolum ex hoc laudasse libidinem. quia usum femine dixit esse naturalem. omnino presertim usum femine laudare compelleris. ac per hoc etiam que committuntur cum feminis stupra laudabis quia et ista utique usus naturalis quamvis dampnabilis. quia legitimus non est. cum et filii non legitimi sed naturales vocantur. qui inde nascuntur. Ideo ergo concupiscentiam carnis nullo modo laudavit apostolus. sed naturalem usum appellavit illum usum. unde natura humana potest nascendo subsistere. nec dixit usum coniugalem. sed naturalem cum volens intelligi quibus membris ad hoc creatis. ut per ea possit ad generandum sexus uterque misceri. Ac per hoc cum eisdem membris et meretrici aliquis miscetur. naturalis usus est. non tamen laudabilis. sed culpabilis. ab ea vero parte corporis que non ad generandum est instituta. si et in coniuge quisque utatur. contra naturam est. et flagiciosum. Sequitur. masculi in masculos. quasi dicat. non tantum exarserunt. sed et in masculos fuerunt operantes actu turpitudinem in masculos. et ita fuerunt recipientes mercedem sui erroris. id est pro errore suo. quam oportuit. scilicet que peccato congrua fuit. id est receperunt vindictam dignam culpa. Quoniam enim idolatria pro impietate et cognitum nullum delictum est. tamen et compensatio est pro horrenda. id est pro sordida passio est. quam receperunt. in semetipsis. scilicet in natura sua vindicantes deum. id est vindictam dei sustinentes in suo sexu. scilicet deformitatem operantes. Et nota quod oportuisse eos istam mercedem recipere hic utique modo eam propterea quam iudicii sit sine ulla ambiguitate monstratam. Dixit autem quod ira illi ante fecisserunt et postea adiunxit. propterea tradidit eos. et cetera. Proinde precedentis est hec pena peccati. et tamen etiam ipsa peccatum est. Iudicio enim iustissimo dei traditi sunt. sive deserendo. sive alio modo explicabili vel inexplicabili in passiones ignominie. ut crimina criminibus vindicarentur. et supplicia peccantium. non tantum sunt tormenta. sed viciorum incrementa. Sed istas penas pauci vident. propterea eas maxime commemorat apostolus. et enumerat multa que peccata sunt. et peccati pene. Inter primum enim peccatum apostasie et ultimam penam ignis eterni. media que sunt. et peccata sunt et pene. Et sicut. vel quoniam non probaverunt deum habere in noticia et cetera.

noticiam

9

i. re. sen. Sacre itm q nondum resipiscunt mala cadut p ead culpa. g hoc aut qd dic sic. penā pecco assimulat. ut sic peccauert uise su di arbitrites dm nescire mala sua sic puniti sunt in rpo sensu. [illegible]

[illegible]

in reprobum sensum ut faciant ea que non conveniunt.

Repletos omni iniquitate, malicia, fornicatione, avaricia, nequicia, plenos invidia, homicidiis, contentione, dolo, malignitate, susurrones, detractores, deo odibiles, contumeliosos, superbos, elatos, inventores malorum, parentibus non obedientes, insipientes, incompositos, sine affectione, absque federe, sine misericordia. Qui cum iusticiam dei cognovissent non intellexerunt quoniam qui talia agunt digni sunt morte. Non solum qui faciunt, sed et qui consentiunt facientibus.

Propter quod inexcusabilis es o homo omnis qui iudicas. In quo enim iudicas alterum te ipsum condempnas. Eadem enim agis que iudicas.

[illegible]

Capitulum ii

stulti facti sunt. et mutaverunt gloriam incorruptibilis dei in similitudinem ymaginis corruptibilis hominis et volucrum et quadrupedum et serpentium.

[illegible]

Unde sunt inexcusabiles. [illegible]

[illegible]

Et mutaverunt gloriam incorruptibilis dei in similitudinem imaginis corruptibilis hominis. [illegible]

[illegible]

[illegible]

Propter
quod tradi
dit illos deus
in desideri
a cordis eo
rum in in
mundiciam
ut contume
liis afficiant
corpora su
a in semet
ipsis. Qui
commutave
runt veri
tatem dei
in mendacium
et coluerunt
et servierunt
creature po
tius quam
creatori qui
est benedictus
in secula secu
lorum amen.

[illegible]

evangelio. Iusticia dei est qua gratis iustificat impium per fidem sine operibus legis. ut alibi dicit apostolus: ut inveniar in illo non habens meam iusticiam que ex lege est, sed illam que ex fide est. Hec est iusticia dei que in testamento veteri velata est, in novo revelatur. que ideo iusticia dei dicitur quia impertiendo eam iustos facit. Hanc autem iusticiam evangelium revelat, ipso esse scilicet quod dominus dat fidem homini per quam iustificatur. qui credit dominum in Christum venturum et in promissis. Revelatur in hanc iusticiam in his domini in eo dicitur qui crediderit et baptizatus fuerit salvus erit, id est iustus. Vel iusticia dei est qua promisit dedit. que iusticia revelatur in eo quod credit se consecuturum que promiserat deus per prophetas suos. que non credit consiteri iustum dominum probat. iniustus est iusticie eius loquitur hic apostolus contra iudeos qui negant hunc esse Christum quem promisit deus. sed hic contra legem dixit esse in salutem omni credenti. quia in eo scilicet qui credit sine iudeus sit sive grecus est. veritas dei id est iusticia apparet deus verax. In eo vero qui non credit iniustus videtur negare in veritatem domini qui non credit eum dedisse que promisit. Quod subdit ex fide in fidem, quasi dicat iusticia revelatur videns ex fide dei promittentis in fidem hominis qui credit ei. quia incredentem iustus apparet deus. Vel secundum aliam per iustam sententiam sic procede. Iusticia dei est ex fide. hec autem iusticia fidei est ei homini qui consistit ex fide in fidem. hoc dicit propter preteritas fidei ut omnis qui vult per fidem iustificari universos articulos simboli habeat. ut conveniat iudeus: idem quod alii ex fide veteris testamenti id est non in uno deus colebatur in fidem novi non patris et filii et spiritus sancti colitur. ex fide prima adventus in fidem secundi. ut intelligitur credat ex fide prime resurrectionis que est animarum in fidem secunde que erit in corporibus. ex fide promissionis in fidem redditionis. ut credat dominum promisisse ac reddidisse vel redditurum fore. ex fide predicantium in fidem prophetarum. ut credat quod credunt maiores et minores. ex fide seminantium id est prophetarum in fidem metentium id est apostolorum conveniat in iustificando vel consequenter sive intelligat de fide verborum et spei in fidem rerum et speciei. Est enim fides qua credimus ea que non videmus. que proprie dicitur fides. Sed tamen est etiam fides rerum quando non verbis sed rebus ipsis presentibus credimus quod erit. est per speciem manifestam sequere plaudam sensus prebebit ipsa dei sapientia. Hoc ergo esset iusticia fidei non esset absconditum quod predicamus credendum et credendo ad videndum pervenieremus. dicit ergo iusticiam illi esse qui tamen sit ex fide verborum quibus credimus que non videmus in fidem rerum que credita optinebimus. scilicet ex fide in qua ministratur deo in illam non fruatur deo. quod tamen improprie dicitur fides. Quoniam de fide sit mentio. hic iniquendum est quod sit fides. et quia multis accipiatur fides. Fides est virtus qua creduntur que non videntur. In hac significatione dicitur fides. sed agnitionem fides est. que non videt. credere de ea ut videtur. Accipitur autem fides tribus modis scilicet pro eo quod creditur. et est virtus. et pro eo quod creditur. et non est virtus. et pro eo quod credit fides est qui credit et caritate virtus est. et hec est fundamentum omnium bonorum in qua

scriptum est. Iustus autem ex fide vivit. Revelatur enim ira dei de celo super omnem impietatem et iniusticiam hominum eorum qui veritatem dei in iniusticia detinent. quia quod notum dei est manifestum est in illis.

nemo potest. hec fideles facit et vere christianos. alia non demonum est et infidelium christianorum. nam demones credunt et contremiscunt. hec est informis qualitas mentis que dicitur informis. que sociam non habet caritatem que est forma omnium virtutum. pro eo autem quod creditur accipitur fides sicut ubi hec est fides catholica. que non quod scilicet. item hic accipitur etiam. Ex fide in fidem. fidei id est quod creditur id est simboli fidei iuste sunt gentes quod alique sunt hic posite. Sed quod numquam accipitur fides et dicitur fides catholica. quia quod universaliter ab omnibus credendum est. Solet autem a quibusdam inquiri. utrum illa informis qualitas mentis qua in malo christiano dicitur fides qua credit universa que fidelis christianus credit. accedente caritate remaneat. et virtus fiat an ipsa eliminetur. et alia succedat qualitas que virtus sit. ad quod poterit divinum oraculum implorandum videtur. quam aliquid a nobis diffiniendum. Utrumlibet tamen sine periculo dici potest. Est autem fides de bonis et de malis. et de preteritis et de presentibus et de futuris. Spes autem de bonis tamen et de futuris. sequitur. sicut scriptum est. Confirmat se apostolus ad exemplum prophete abacuc. ut declaret olim ostensum non iustificari hominem per legem apud dominum sed per fidem. quasi dicat ex fide est iusticia et vita ex fide est salus non ex lege. sicut scriptum est in abacuc. iustus autem ex fide vivit. sic expone. iustus est ex fide. omnis qui iustus est et vivit. non vita ista que presens est sed futura id est eterna que est merces fidei. quasi merces enim fidei est. unde qui credidimus quamquam non videmus. Sciendum autem aliter esse in abacuc quam hic posuit apostolus. In abacuc enim ita est. Iustus autem ex sua fide vivet. Sed hec et alia plura testimonia que ponit ab hebraica veritatis distantie que nec verum videntur discordare. quod ideo est quia aliquando sumit a lxx interpretibus aliquando sic loquitur eodem spiritu quo prophete. sensum sumit tamen non verbis utens verbis suisque dispone. Sequitur. Revelatur enim ira dei de celo super omnem impietatem et iniusticiam hominum eorum qui veritatem dei in iniusticia detinent. Commendata pietate fidei que iustificanti gratia deo esse debemus. contra non detestando id est impietatem subinfert. quod gentiles inflati et leves in idolorum figmenta tamquam deciderunt. non non requiescunt. sed confracti dissiliunt in lapides. hic vero specialiter agreditur gentiles. sed prope statum. quia iactabant bonam naturam et excusabant turpitudinem per ignorantiam. Sed quia autem apostolus dicit eos et ipsius habuisse noticiam et perdidisse per culpam et bonam naturam suis vitiis a deo relictam in omnia mala precipitatam. quasi dicat ex fide est iusticia et vita salus. quia ex impietate est iniusticia et ira id est pena. et hec revelatur in evangelio dei et hoc est. Revelatur. in evangelio ira dei id est pena. Quociens ira dei legitur. non perturbatio animi ei est intelligenda. sed vindicta. que irrogatur pena peccati dei dicitur veniens de celo ad inventum. Ira dicitur potestativa super omnem impietatem et iniusticiam. Non dicit super omnes impios sed quod plus est super omnem iniusticiam id est super omnes impietatis et iniusticie partes. Impietas est in deum peccare. iniquitas in homines. Vel impietas pro infidelitate ponitur id est a pietate religionis alienus sicut idolatria. Iniquitas dicitur que pravitate operis ab equitate discordat. et est sensus. vindicta dei de

Deus enim illis revelavit. Invisibilia enim ipsius a creatura mundi per ea que facta sunt intellecta conspiciuntur. Sempiterna quoque eius virtus et divinitas, ita ut sint inexcusabiles. Quia cum cognovissent deum non sicut deum glorificaverunt aut gratias egerunt, sed evanuerunt in cogitationibus suis et obscuratum est insipiens cor eorum. Dicentes enim se esse sapientes.

celo veniunt .i. ad iudicium in impios. invertentur. in eis igitur
o manifestat veritas. supo. ipi. nam. ł ita lege. ipi di
nera s. ipi. nulla. revelat de celo. q. accusat eos
q. indicavit eis creatorem ł statuit. Ex ipsa eni celi
fabrica. non illos ostendit. q. vo tam pulchra abl ago dō
nt ex his que fiunt. iq. ad invisibil creator eorum possit
agnosci. isol adorari. Rem g ficie gentile p lege naturae
p q. potuit deprehende fabrica mundi testificante aut
tonte dm solum diligendum ł invisibil. i. pietas ineis
apparet. dū ß videntes desinunt ad amitate nā fa
centes mu dni. Cui subd. eorum q veritate di invisibil
g de. q. qs dr i ē eis in dipietate cum nō cognouit
dm. ad q. respondet. manito eis tam. q. potuit q cog
noscere dm. i eorum aliq parti cognouerunt. h ꝯ voluit
malentes morari invisibil in sua voluptate. sic
lege littam. h v dico eorum q veritate di. i. nā de dō cog
nitione detinent. ē spōte eis offerentur. ipi dico mane
res in iusticia. i. in ope malo. bonū ē q. tenet. ł ma
lū ē ū tenet. veritate. n. tenet ł iniquitate. Invem
sta. n. dm oīn gentib o in philosophe. i colui ydolū. in
iusticia veritate. ipā detines in iusticia. i. q. p di
opa cognouisti. p hois opa pdidisti. Totū gsidasti
rerū ordinē. i. in vis attende q. mudi op dī sic. yd o
lū opus fab. si fab ydolo sic deus sigū dat. icon. ab ipo
ydolo fab adoraret. quom g hō fab cum deus nē ē si
hō ydoli fab ē. sic ē dm invisib. Ecce re. qsi dr fabri
q fecit illū. g si ydolū eos h'ret. tūc fabrū adoraret
q fec illo. Ecce quomodo detinet veritate di in iusticia.
Occurrebat aū aplo ut ei diceret. cū illi veritate de
tinet. ad qs dos locut nē. ł lege acceptē. sic spli s
nel. respondet. ostendit cū. q. q. notū ē di ma
nifestū ē illis. Deus n. revelavit ill. q. d. sic
detinet veritate di. q hoc di q. notū ē. i. id q. de dō
noscibile ē manifestū ē ill. dūc sū rōnis. q. d. i
se hnt vñ noscē possit q. cognoscibile ē de deo. s. na
turalē rōnē. Ideo dic q. de deo noscibile ē. q. multa
sut q de dō p natum sciri nō possit. ut de mistio trinitatis
p notus. i incarnationis. Notū di ē q. h. usum disp
ne. i illi rōne asseq possitum. Ignotū ū di ē. ro sube
est a nat. q. ome latet creaturam. Simul invisib
ū humane libationis. Ex tūc manifestū ē ill q ē
noscibile de dō. q. ū solū rō natal adi p fuit. s
dō ill revelavit. ill manifestavit. p op sium. p q.
eos adiuuit. h dic. ne sola natura sufficē videt. Ut
eni dō q natura invisibil ē. i a visibilib possit sciri.
op fec q. opifice visibilitate sui manifestavit
ut p certū incertū possit sciri. ille ē dō omnium

crederetur qui hoc fecit. q. ab his impossibile est
fieri. h philophi nobiles qsierūt. q. interrogantes eē
animi de creatore. i cū spē ac dispone. q voce
respondente. ab arte artifice cognouerunt. Unde seq.
Invisibilia. n. ipi a creatura mundi p ea q fa
sut intellecta gspiciuntur. Sempiterna q ē virtus
i divinitas. Ostendit q de deo i quo nisi sciri potu
erit. i q. qs quereret. s. qm id potuit. id q. notū ē di
manifestū ē illis q nō acceperūt lege subd. Invisi.
eni. i ē. notandum q. cū dō s trinitas sit simplex eē tn
a. ū ex diusitate aliq gsiter. plr dicit. Invisi. q a
plib nis p ea q facta sut cognoscit. s. q. cū ex ppetu
itate creaturū oips ex magnitudine creaturarum
ipm sim. ex gubnatione intere. gspicitur. rex eo
q. oīa replet ex comunitas. i. bonitas intelli. i hē q.
att. vere q. dī notū ē manifestū ē ill. eni. i. qua
invisibilia ipi. i. ip natura invisibil. intellecta. ū cor
porea ł imaginaria visione. s. tn ea in intel q di
vidis. intellecta d co p ea q facta sut. i si ū p lege scp
ta q. nō habuerūt. gspiciuntur a tre. mudi. i. ab hoie
ū solū ab angelis. hō ū creatura mudi dr. p excellētiā
q excellit int alias creaturas. ł q. queritura hī cū
oi creatura. Est eni locabil in loco ut corporalib. corp sent
ē aialib intellit cū angelis. tū ur medio dūs att. Iod
cate cuglm oi creatura. i. hoi. i attendens q. att. ipa in
visibilia intellig p ea q facta. q. p celū. terram. i alias
creaturas qs invisibs. ipetuas eē intellexerunt. ipm qdi
ue ē incapabile. invisibil. e cū. tūc gspexerūt. Vide
re. n. sūm philophi. qs certis ū invisib n famia atq
gla platos ē mundi. ullū corp eē dm. i dō cuncta opa
tūscenderunt. qrentes dm. videre. ēē q eq mutabile
ē ū eē sūmū dm. i dō aīam ōem mutabilesq spē
tūscenderunt. dem videre. ōmē spē in re qcūq mu
tabili q natal ē. ōe q. mutis mudi corp ū posse
ē ū ab illo q incomutabilit simplr ē. q ū alud est
illi eē. alud uiuē. alud intelligere. alud beatū ē. s q.
q ē illi uiue intellige beatū eē. h ē illi eē. p hanc
incomutabilitatē simplicitatē intellexerūt eū oīa
ista fecisse. i a nullo fī potuisse. Considaverūt. n. q'cqd
ē ū subst. ł corp eē ł spū. meli ē aliq spm eē q
corp. spē m q. corpis ē sensibilē. spē spm intelligi
bilē. i intelligibile spē. sensibili p tulerūt. Sensibili
a dicunt q. visu tactu q corpis sentiri qunt. Intel
ligibilia q spc cdis ītus intelli. Cū g incap gspectu
i corp i aium mag nim q speciosa eēnt. si aū oi
spē carere possent. oio nulla eēnt. viderūt aliqd ū eē p'mā i igmuta
bilē spēs. i deo q. incapabil. atq ibi eē rerū principiū rectissime crediderūt.

<< ds de ub d.

ds

Amio

ds detinuit di

audeo dicere. non est peccatum. tamen humana
temptacio est. si autem fecisse noluit. et cogit inuita
te homicida est. Iurat ergo sine peccato apostolus cum
dicit. testis est deus. et cetera. quasi dicat. quod habetis domino imputa
te et recte. iurata habenda ab eo dicit. et uere quod sine
intermissione memoriam uestri facio. Vel ita dicit. sequens agere
in exponit. quia gratias ago. scilicet in orationibus. et quidem sine
intermissione. quasi dicat pro uobis gratias ago. et hoc modo.
quia in orationibus meis. quia pro me et aliis semper
habetis in hedis constitutis ad orandum
facio memoriam. id est domini memor est. Quia memor dicitur
deus esse cum dat. oblitus cum cessat. et hoc sine intermissione.
Vel facio memoriam uestri sine intermissione. hoc ideo dicit
apostolus. scilicet se esse memorem illorum in orationibus. ut se
inuicem in caritate. id est ut eum amarent. et sic desi
derent audire. Quis enim non amet eum quem au
dit memorem sui esse. Quod autem ita sit iurando af
firmat. testis est. et cetera. quasi dicat. credendum est ita esse. ut di
co. enim. id est quia testis. scilicet mihi est deus. et ideo non est timendum
mentiri. et nichil eum latere. cui seruio in spiritu meo
id est in uoluntate. quia enim deus spiritus est. animo illi debet
seruiri. Vel sermo non in carne. id est in carnali
bus obseruantiis. scilicet sed in spiritu meo. id est in spiritualibus
scilicet in fide. spe. caritate. In quo sermo. In euangelio.
predicando non in lege. non in circumcisione. non in eo quod
moyses seruus tradidit. sed in eo quod filius unicus
docuit. Quantum enim distat seruus a domino. tan
tum distat euangelium a lege. euangelio dico filii eius. quod
scilicet filius eius tradidit. non scribendo. sed uiuis inspirando.
Sequitur. obsecrans si quomodo tandem aliquando prosperum iter habeam ad
uos in uoluntate dei ueniendi. quasi dicat pro uobis
gratias ago. et oro. ego dico obsecrans. id est per obsecrati
ones deprecans. Obsecratio est per sacra adiuratio.
ut per natiuitatem. et passionem. deprecans in quibus.
si quo. id est aliquo modo. id est per quid. scilicet quacumque ex causa
facili et difficili. habeam tandem. scilicet post longa desideria
aliquando. scilicet hyeme uel estate. iter ueniendi ad uos.
iter dico. prosperum. quasi non reputat apostolus esse. non ita sit. ut
perueniat ad illos quibus desiderat donum dei predicare.
prosperum enim iter est. non in cassum laborem itineris subire.
prosperum iter habeam. prosperum dico. in uoluntate dei.
id est secundum uoluntatem dei non sicut mali. qui reputant
prosperitatem se esse in suo malo perpetrato. Sunt enim quidam
qui per dei permissionem. non uoluntatem. prosperum iter uidentur
se accipere ad malum. si aliquod scelus perpetrauerint. hoc
ergo noluit intelligi apostolus. addens in uoluntate dei. quia non
semper prosperitas itineris dei uoluntate perficitur. quia multi in

prosperum iter habeam in uoluntate dei ueniendi ad uos. Desidero enim uidere uos ut aliquid impertiar uobis gratie spiritualis ad confirmandos. id est simul consolari in uobis per eam que inuicem est. fidem uestram atque meam. Nolo enim uos ignorare fratres quia sepe proposui uenire ad uos &

rebus seculi prosperis iuuantur successibus. et exultant in
prosperitatibus suis. sed non est talis prosperitas. ex uoluntate
dei apostolus uero et solitum reputat. quoniam si sit ex uolun
tate dei. quia tale iter erit aduentus apostoli. Sequitur.
Desidero uidere uos ut aliquid impertiar uobis
gratie spiritualis ad confirmandos uos. quasi dicat. obsecrans ue
nire ad uos. enim. id est quia desidero uidere uos. his quos
scripto corrigebat. et a carnali sensu abstrahe
bat. ideo sui presentiam necessariam dicit. quia ea que scribit etiam
posse accipi prauo sensu. quia aliter dicta solent ad aliud
referri ab hereticis. ideo ergo desiderat eos uidere. ut
presens doctrinam euangelicam sensu quo scribit eis traderet.
ne sub auctoritate litterarum eius non auferretur. sed con
firmaret errorem. et ideo. ut quod uerbis suadere non potuit
presens suaderet uirtute miraculorum. sed deinde desiderii
sui causam exponens addit. ut aliquid. quasi dicat. ideo desi
dero uos uidere ut impertiar uobis aliquid gratie. id est uos par
ticipes faciam. gratuiti beneficii dei. id est doctrine euangeli
ce. Gratie dico non carnalis sed spiritualis. quia iam carnalem sa
pientes erant. et dicit gratie spiritualis. carnalem illos sensum as
secutos significat. quia sub nomine christi. iudei eis contraria christo
tradiderant. quod consulens infirmitati humane so
la fide addit ita lege naturali humanum genus saluari
decreuit. Impertiar spiritualem gratiam ad confirmandos
uos. quia aliquid iam habetis. Sequitur. id est simul consolari
in uobis. Vel id est ut consolemur uobiscum. Vel aliter. per eam que
inuicem est fidem uestram atque meam. quasi dicat. desidero uobis im
pertiri gratiam ad confirmationem. que confirmatio a
deo est in gratia. quia id. scilicet uos confirmari est me con
solari in uobis. et ideo dicit. quia et si congaudeat facili
tati fidei illorum. dolet tamen de non recta fide. aliena
enim dolebat uitia. quasi sua addit. simul. quasi dicat. et
consolatio mea fiet simul uobiscum. quia et uos consola
bimini. tamen ego sum desolatus. sic et uos. et si non senti
tis. sed sic consolarer simul. Vel sed alia littera
sic potest legi. eodem sensu manente. quasi dicat. desidero
uenire ut impertiar uobis gratiam ad confirmatio
nem. id est ut consolemur uos. Verum per quod fiat consolatio
subdit. consolari dico per eam fidem non utique nouam
sed uestram atque meam que est inuicem. id est que per dilectionem
operatur. Sequitur. Nolo autem uel non arbitror
ignorare uos fratres. quia sepe proposui uenire ad
et prohibitus sum usque adhuc. Propositum et uotum suum
ostendit apostolus. quasi quod illos scire non ambigit. per
eos fratres qui ab ierusalem uel confinibus ciuitatibus causa
aliqua. siue religionis gratia romam ueniebant. cuique
sepe uellet uenire. et prohibetur. sic factum est ut

scriberet epistolam. nec diu in malo decerent difficiles corrigerentur. quasi quis diceret. desidias venire. et ego non venis. Ait quod prohibitus sum. et hic positum. Nolo autem vos ignorare fratres. id est quia sepe proposui non solum voluntate venire ad vos. et prohibitus sum venire ad vos aliquibus impedimentis. deo id agente. sed puniens culpa vestra. vel non dignos vos pariens. vel quia ociose se prohibitum diceret. sed et causas morarum disseruit. quod et hos ut se separet adhortatus est. non audientes gratiam spiritalem ministrandam fuit. dignos se efficerent a vitiis carnalibus abstinentes ad excipiendam eam. prohibitus sum dico usque adhuc. id est usque in presens. per hoc ostenditur id esse certum deo quo tempore quisque apostolorum debeat ire vel non debeat. et quod dispensatione quadam aliis quod sinat predicare verbum dei. aliis prohibeat. Fratres autem eos vocat. non solum quod renati erant. sed et quod eum inter eos qui recte sentirent. licet pauci. unde superius dixit vocatis sanctis. Sequitur. ut aliquem fructum habeam in vobis. sicut et in ceteris gentibus. quasi dicat. Ideo desidero venire. ut habeam vivo fructum. id est ut vos fructificetis per meam predicationem. Vel ut habeam fructum aliquem in vobis. id est ut ego premium pro vobis acquiram. pro utilitate quam omnium cupidum se venire dixit ad hos declarat. et ut hi salutem gratie consequantur recta tenentes fidei professionem. et hic fructum habeat apud deum ministerii sui. fructum habeam in vobis dico. sicut et in ceteris gentibus. Exemplo ceterarum gentium lacessit illos ad fidem rectam. promptior enim fit quis ad rem sibi contrariam si illi minores videat assecutos. Sequitur. Grecis ac barbaris sapientibus et insipientibus debitor sum. itaque in me promptum est et vobis qui rome estis evangelizare. quasi dicat. Ideo volo fructum habere in omnibus. quia debitor sum omnibus evangelizare. grecis ac barbaris. id est omnibus gentibus. grecos supposuit quia ab eis omnis philosophia mundana exordium sumpsit. barbaros vero eos dicit qui sunt qui ex legibus quasi non hebrei non greci non latini sunt. Et debitor sum evangelizare sapientibus et insipientibus. ut nemo de vestris propter ipso excludatur. Sapientes vero dicit illos qui mundialibus rationibus eruditi erant. Insipientes qui illarum rerum imperiti sunt. hiis autem omnibus se debitorem testatur. quia ad hoc missus fuit. ut omnibus predicaret. quod ad hoc accepit doctrinam ut aliis traderet. De iudeis autem tacet. quia magister gentium erat. Sic aliis debeo. ita et vobis quod in me est. debeo evangelizare. quia omnibus debitor sum. quod tale est nobis

prohibitus sum usque adhuc. ut aliquem fructum habeam in vobis sicut in ceteris gentibus. grecis ac barbaris sapientibus et insipientibus debitor sum. ita quod in me promptum est et vobis qui rome estis evangelizare. Non enim erubesco evangelium. Virtus enim dei est in salutem omni credenti iudeo primum et greco. Iusticia enim dei in eo revelabitur ex fide in fidem sicut

evangelizare in me promptum est. Si ego ad hoc paratus sum. ergo alterius culpa remansit. Quam minus missus sum si dicat. predicare omnibus gentibus promptum tamen romanis se [alibi] evangelizare ait quia ibi regni romani caput est et sedes. ad urbem enim pervenit sicut capite imperium tenetur. ideo romanorum pacem optat ut [illegible] se [illegible] sathanas. ut meliores sint operis fructum habeant. Sequitur. Non enim erubesco evangelium. Virtus enim dei est in salutem omni credenti. iudeo primum et greco. quasi dicat. in me promptum est. et ideo quia non erubesco evangelium. Sicut illi qui falsa predicant. et quia in cruce christi putant ignominiam. hii enim dicebant. Vigent eos quod non recte tradidit. vel quod de cruce confundebantur. de qua potius gloriari debent cum apostolo. quasi non ideo erubesco evangelium quia ipsum evangelium est virtus dei. id est virtutem dei annuntiat. non infirmitatem. sapientiam non insipientiam. quod enim est infirmum dei fortius est hominibus. et quod stultum est dei sapientius hominibus. Vel evangelium est virtus dei nobis credentibus non aliis. quia per doctrinam evangelicam peccata dimittuntur credentibus. et cum res exigit. fiunt miracula. quibus confirmatur doctrina. quod enim incredibile videbatur quod predicabatur. ideo signis et prodigiis ab apostolis factis firmabatur ne diffiderent homines de hiis que dicebantur qui tanta faciebant. Nulli enim dubium est virtutem verba credere. ideo quasi non sedet apostolus. erubescere de evangelio dei. illos autem erubescere fugere quod tradidit aut reprehensione [illegible] virtutum testimonio firmabatur. discordabat a doctrina apostolica. Evangelium ergo est virtus dei quia invitat ad fidem et dat salutem omni credenti. dum peccata remittit. et iustificat. ut a secunda morte detentum non valeat. significatur in missione crucis. Unde subdit. evangelium dico valens in salutem omni credenti. quia non dixit omni determinat. iudeo primum credenti. et greco id est gentili. quod in greco manifestum est. In greco enim gentile fuge. quam minus autem supponat iudeum causa patrum. tamen quia sum similiter indigere dicit dono evangelii christi. Si itaque et iudeus non iustificatur nisi ex fide christi. quod ergo est opus esse sub lege. Vel ita. Ideo iudeo primum et greco. quasi dicat evangelium valet in salutem omni credenti. evangelium dico necessarium. iudeo et greco id est gentili. Sed primum id est maxime iudeo. iudei enim hanc evangelii salutem et liberationem habebant necessariam valde. impotentes et alios seducentes. Iusticia enim dei ex eo revelatur ex fide in fidem sicut scriptum est. Iustus autem ex fide vivit. quasi dicat evangelium est credenti in salutem. quia est in iusticia quod est causa salutis. quod clare ostendit in ipso evangelio. Hoc est quod ait. Iusticia enim dei revelatur in eo

factus est ex semine david secundum carnem. Subiungit quomodo ita qui
factus est ex semine david secundum carnem. factus dico. secundum spiritum sanctifica-
tionis. id est secundum operationem spiritus sancti qui sanctos facit homines. qui in illa ma
tre sanctificavit ipsum hominem in utero virginali ex semine mu
lieris sine semine viri. Sequitur. ex resurrectione mortuorum. hoc refertur
ad illud quod dixit filii dei. quasi diceret. et quod ipse est filius dei. etiam humana
na natura unita est patet. ex resurrectione mortuorum ihesu christi domini nostri. id est ex
hoc quod fecit mortuos resurgere fecit. et hic ordinem librorum et ad
ponit. secundum dicit aliquem ordinem certiorem et meliorem sed videri
Vel aliter potest legi. ut predestinatus sicut presens accipiatur et
referetur hic ad cognitionem hominum sicut et illud. et vos illorum deus.
id est cognoscatur. et est sensus. quia dei filii qui latebat incar
ne quod esset predestinatus est. id est presens ab eterno manifestari
filius dei in virtute resurgendi. sed et resurgere a mortuis.
Quibusdam ambiguitas et diffidentia resurrectionis eius calca
ta est et ipsa. quia in morte et discipuli dubitaverunt. sed iterum
surrexit virtute divinitatis eminentis. sicut ipse ait. et exalta
tus fuero a terra omnia traham ad me ipsum. id est tunc cognoscatur deus
non esse dominus. presens est namque manifestari filii dei in virtute re
surrectionis et secundum spiritum sanctificationis. id est quia sunt deus spiritum sanctum.
deum quia virtute dixerit exponit subdens. ex resurrectione non dicit
ex resurrectione christi sed mortuorum ihesu christi domini nostri. quia sua resurrectio nostra gratia
est facit resurrectionem. ac si diceret. manifestatus est dei filius ex re
surrectione mortuorum domini nostri id est christi. id est quia resurrexit propter quod et nos in anima et corpore
resurgere fecit. Vel quia videtur mortem destruxisse ut nos redi
meret. quem et dominum nostrum vocat dicens. ihesu christi domini nostri. In
hoc enim apparet dominus quod mortuus mortem vicit. Hic enim maior
virtus et victoria videtur in christo quod ea potestate operatur
mortuus qua operatus fuerit
vivus. Per quem accepimus. hic

commendat eum ab liberalitate. Hic enim
ostendit quod auctor ei gratiae.
quasi diceret talis est christus per quem talem nos a
postoli cum aliis fidelibus accepimus
id est quia talis deus. gratiam. scilicet remissionem
peccatorum et pacientiam omnium labo
rum per quam remunerabitur in futuro.
et alia dona que omnia nobis data sunt
gratis. Et accepimus nos soli
apostoli apostolatum. id est auctoritatem et
legationem predicandi. Accepit enim
apostolus gratiam per christum. et omnibus fidelibus
hic apostolatum dicit se accepisse. ne
ingratus existeret gratie. quia ubi peccata
dimissa fuerunt ut nemo audeat
dicere. nunc post mortuis se ad
evangelium esse perductum. et nec ipsi apostoli. qui cetus superni

Per quem accepi
mus gratiam et aposto
latum ad obediendum
fidei in omnibus gen
tibus pro nomine eius in
quibus estis et vos
vocati ihesu christi
omnibus qui sunt rome
vocatis sanctis
dilectis dei gratia.

nent apostolatum accipere potuissent. non prius enim ceteris gratiam
quam passiones sanat atque iustificat accepisset. Ideoque oppor
tune tenens ordinem cause ait. accepimus gratiam et apostolatum. id est po
testatem apostolatus. Ubi. in omnibus gentibus. quomodo in iudeis. quia iudei
cohabitatione sunt in gentibus. Vel accepimus apostolatum non so
lum in magenere iudeorum. sed et in omnibus gentibus ad quid. Ad obe
diendum fidei. id est ut faciam ego et alii apostoli eos obedire fidei
christi. accepimus apostolatum et hoc pro nomine eius. scilicet christi. id est in tenere eius quod ei
vicarii sumus. Vel pro nomine eius dilatando. id est pro eius gloria non nostra
sicut vos romani facitis deinde ut familiari admoneat
convertit se ad eos dicens. in quibus. id est inter quas gentes. et vos. roma
ni. id est iudei et gentiles rome habitantes. estis vocati per
gratiam et vocationem et inspirationem ihesu christi. id est a ihesu christo per ablati
vo genitivus. more greco. Vel estis vocati ut sitis ihesu christi. quia omnium
generum salus est. Cum audiunt romani inter ceteros se vocatos
scire possent. quod non deberent sub lege agere. qui sine lege susceperunt
ceterae gentes fidem christi. ceteri populi vocati sunt sine lege moysi. et
hii eam servare deberent. Sequitur. Omnibus qui sunt rome di
lectis dei vocatis sanctis. huc usque pendet littera. quasi diceret. paulus
talis et talis scribit. omnibus qui sunt rome non aliis. scilicet dilectis dei
id est dilectis a deo. Quamvis enim romanis scribat. illis tamen se scri
bere significat. quos in caritate dei sunt. quia sunt hii non quos de filio dei recte
senserunt. hii sunt sancti et vocati dicuntur. Et aderat quia hic in sig
nificavit apostolus benignitatem dei potius quam meritum illorum. non
enim ait diligentibus deum. sed dilectis dei. prius enim dilexit nos
ante omnia merita. ut nos eum dilecti diligeremus. Unde et addidit
vocatis sanctis. ut se tribuat quod vocatus est. Non enim ita intelligendum
est quod ait. vocatis sanctis. tamquam ideo vocati sunt quia sancti erant
sed ideo effecti sancti quia vocati sunt. et ideo vocati quia dilecti. Vel
sit sensus. scribit. dilectis dei vocatis sanctis. id est illis quos dilexit ut
ad sanctitatem vocaret. quia sancti essent vocati per baptismum. Restat
autem ut apostolus dicat. salutem et compleat usitatum epistole princi
pium. ideo subdit. gratia et cetera. pro eo quod alii solent dicere salutem ait.
gratia vobis et cetera. quasi diceret. apostolus scribit romanis et inscribendo salu
tat sic optando dicens. Gratia vobis sit. id est remissio peccatorum.
Sola enim est gratia quia iustificat impium. ideo per prius hic gratiam mi
ta nulla precedit. quia meritis impiis non gratia sed pena debetur. nec
illa esset gratia si non daretur gratuita. sed debita redderetur. Addit.
et pax. scilicet sit vobis. id est reconciliatio ad deum et tranquillitas mentis.
Sicut enim gratia dei est qua donantur nobis peccata. ita pax est quia ex
inimicis reconciliamur deo. tamen sciamus et utrumque. scilicet gratiam et pa
cem. ad generalem gratiam dei pertinere. et si ita distincta sunt. ut ostendat
dat universum bonum esse. a deo subdit. a deo. quasi diceret. hec scilicet gratia et
pax sint vobis. a deo patre nostro. id est quia potestate est. quia deus
est et multum quia pater. Et ut sine christo nullam esse pacem et gratiam doceret
adiecit. et domino ihesu christo. sine quo nulla bona sunt nobis. Quaeritur autem
non adiungit spiritum sanctum. non in alia ratione videtur. nisi quia ipsum

donum dei spiritum sanctum intelligimus. Gratia potest et pax. quod aliud est quam donum dei? Gratia nullis meritis hominibus dari gratia potest. qua liberamur a peccatis. et pax qua reconciliamur deo. et in spiritu sancto. videtur ipsa trinitas patris et filii [illegible] unitas in ista salutatione cognoscenda. unitas apparet per hoc quod ait a deo. de hiis eodem ita ait Ambrosius. spiritus sancti nomen non posuit. quoniam in donis suis semper comprehenditur. id est in gratia et pace. quia et per eum dantur. honoratur et electis. ideo in donis suis intelligitur. Primum quidem gratias ago deo meo. Permissa salutatione ante alia de bonis eorum gratias agit. Gratias vero agere deo est sentire omnia bona a deo data esse et ipsum laudare corde voce opere. Summa quoque perfectionis [illegible] eos quibus scribit. per [illegible] eosdem [illegible] passus. Congaudet et hic de bono incepto eorum et precipue in hoc gaudere se dicit. quia fides illorum in omni loco currebat. Quia Romani et fidem non acceperunt secundum regulam a doctoribus traditam veritatis tamen quia de uno deo audierunt et in xpisto nomine Christi ceperunt venerari. gratulatur apostolus sciens illos posse proficere. per quod et caritatem suam gratia illos ostendit et hortatur ad profectum ita dicens. Primum quidem. quasi diceret. quod incepistis perficite quia a deo bonum est. quod de quo deo ante alia deo gratias refero. Et hoc est primum quidem id est ante omnia ago gratias deo pro vobis omnibus. quia et vos ipsi factatis. Et ante omnia se agere dicit quia fides illorum multis profuit. Nam et illi qui crediderant roborati sunt videntes principes suos fratres factos in fide. et qui non crediderant facile poterant credere eorum exemplo. pronum est enim facere inferiori quod videt fieri a potiore. Vel ita lege. Ago gratias deo pro omnibus vobis et aliis. et pro aliis. Primum quidem id est precipue pro vobis de quibus magna utilitas venit. sicut ante dictum est. Cui ago gratias deo meo. quem scilicet meum facio. quia non vos Romani facitis. Non est hoc ociose accipiendum quod ait deo meo. Non enim vox ista potest esse nisi sanctorum quorum deus dicitur. sicut deus Abraham et Isaac et Iacob. Cum ergo omnium sit deus per naturam eo quod sit creator omnium illorum tamen proprie per gratiam deus dicitur esse qui merito fidei et iusticie eius cultores esse probantur. Per quod ago gratias. non per legem neque per prophetiam sed per iesum xpistum mediatorem dei et hominum per quem nobis deus dedit omnia bona quia ipse est minister beneficiorum dei. Deinde quare pro eis precipue vel ante omnia gratias agat. ostendit subdens. quia fides vestra. quasi cum multa sint alia in vobis

nobis et pax a deo patre nostro et domino iesu xpisto. Primum quidem gracias ago deo meo per iesum xpistum pro omnibus vobis quia fides vestra adnunciatur in universo mundo. Testis enim michi est deus cui servio in spiritu meo in euangelio filii eius quod sine intermissione memoriam vestri facio semper in orationibus meis obsecrans si quomodo tandem aliquando

pro quibus gratias agere debeo. Erant enim disciplina mirabiles. et bono in opere cupidi. studiosi quia magis agendi boni quam loquendi. in hoc tamen precipue gratias ago. quia fides vestra et si non perfecta annunciatur in universo mundo. quia Roma caput mundi erat. et de fide illorum fama omnem locum pervagabatur. [illegible] per fidem [illegible]. Et nota quod non laudat apostolus fidem illorum tanquam perfectam sed facultatem fidei. quia in auditu auris crediderunt. et motum erga xpistum id est affectum propensum quem erga xpistum habebant. Sequitur. Testis enim michi est deus cui servio in spiritu meo in euangelio filii eius quod sine intermissione memoriam vestri facio semper in orationibus meis. et cum dixit se pro illis gratias agere. nunc dicit se pro eisdem orare. in quo et affectum suum circa vos ostendit ut suadeat illis caritatem. Ad hoc autem deum testem dat cui servit dicens. Testis enim michi est deus. ut melius sibi credatur. quod dicturus est. Permissa est hec auctoritas id est iuramentum quod sit fides dicendis. Sed forte quis dicat quod non iuravit quia non dixit per deum. sed dixit testis est deus. videlicet est iurare hoc. si dicas per deum iuras. si dicas testis est deus non iuras. Quid enim est per deum nisi testis est deus. quid est testis est deus nisi per deum. Ecce dico caritati vestre et qui per lapidem iurat falsum periurus est. quia creaturam domini adhibet testem. Nec facit apostolus quod hic et alibi sepe iuravit contra domini mandata. qui nolens iusticiam nostram habundare plusquam scribarum et phariseorum dicit in euangelio. Ego vobis dico non iurare omnino. Sit autem sermo vester est est. non non. quod amplius est a malo est. Ibi enim prohibuit dominus quod est malum. suasit bonum quod est appetendum. indulsit quod est necessarium. prohibuit et falsum et sine necessitate iurare. suasit verum loqui. indulsit iuramentum quod est necessarium. cum ait quod amplius est. Iuramentum enim faciendum in necessitatibus scilicet cum pigri sunt homines credere quod eis est utile. non est iuratio bona id est appetenda. nec tamen mala id est prohibita. cum est necessaria licet sit a malo infirmitatis eorum quibus aliquid persuades. quia infirmitas utique malum est. unde nos cotidie liberari precamur dicentes. libera nos a malo. Ideo quia non dixit dominus quod amplius est malum est. tu enim non facis malum qui bene uteris iuratione ut alii suadeas quod utile est. sed a malo est illius. Et notandum quia iuramentum [illegible] quod exigit iurationem [illegible] si novit illum iurare falsum [illegible]. Quod autem [illegible] et ideo dicit. vitam meam. ut eis fides sit. non

Amb.

Aug.

Aug de sermone dñi in mõte

Aug in eod.

Aug. in li. de predestinatione sanctorum. Id. in eod. Aug. de predestinatione sanctorum.

fuit. Quando de ea re que ex tempore fuit, utrum de persona an de natura, nisi de persona est? Preterea attendendum est, secundum quam naturam sit predestinata. Predestinatio est gratie preparatio, que ab eterno deus homini Christo contulit quod presciuit, conferens ut tantus si magnus filius fieret, bona sua meritis preparauit. Preclarissimum enim lumen predestinationis et gratie ipse est mediator dei et hominum homo Christus Iesus. Iste enim homo ut a uerbo patri coeterno in unitatem persone assumptus unigenitus filius dei esset, unde hoc meruit? Quod eius bonum qualecumque precessit, ut ad hanc ineffabilem excellentiam perueniret? Faciente ac suscipiente deo uerbo ipse homo ex quo esse cepit filius dei unicus esse cepit. Filium dei unicum femina illa gratia plena concepit. De spiritu sancto ex uirgine Maria deus unicus natus est, non carnis cupidine sed solo dei munere. Libera in illo uoluntas erat, et tanto magis quanto magis peccare non poterat. Appareat itaque nobis in nostro capite ipse fons gratie, a quo in cuncta membra eius gratia diffunditur. Ea enim ab initio fidei sue homo quicumque gratia fit christianus, sicut gratia homo ille ab initio factus est Christus. De ipso hic spiritu renatus est, de spiritu ille natus est. Spiritu fit in nobis remissio peccatorum, spiritu factum est in illo ut nullum haberet peccatum. Qui fecit illum hominem sine ullis eius precedentibus meritis nullum quod ei dimitteretur uel origine trahere uel uoluntate perpetrare peccatum, ipse nullis eorum precedentibus meritis facit credentes in eum quibus dimittit omne peccatum. Qui fecit illum talem ut numquam habuerit habiturusque sit uoluntatem malam, ipse facit in membris eius ex mala uoluntate bonam. Illum ergo et nos predestinauit, quia et in illo ut esset caput nostrum, et in nobis ut eius corpus essemus, non precessura merita nostra sed opera sua futura presciuit. Hec se deus esse facturum prescio ab eterno presciuit. Ipsa est ergo predestinatio sanctorum que in sancto sanctorum maxime claruit; quam negare quis non ualet recte intelligentium eloquia ueritatis. Humana ergo natura concessa est. Hic quod periit per Adam, regeneret gratia per Iesum Christum. Quis in capite nostro precedentia merita singularis illius generationis inuenit, ita in nobis membris eius precedentia merita fidei et regenerationis inquirat. Neque enim Christo retributum est ut nobis per aliquod meritum, sed gratis tributum. Ille quippe nos fecit credere in Christum, qui nobis fecit quem credimus Christum. Ille facit in hominibus fidei principium, qui fecit hominem principem fidei et perfectorem Iesum. Nullum ergo illustrius predestinationis exemplum quam ipse mediator. Quisquis ergo fidelis uult eam bene intelligere, attendat ipsum atque in illo inueniat et se ipsum, quia uidens ueram humanam naturam credens suscipiente deo uerbo sublimatam, ut qui susciperet et quod susceperit una esset in unitate persone. Neque enim homine assumpto quaternitas facta est, sed trinitas facta est, sed trinitas mansit, assumptione illa ineffabiliter faciente persone unius in deo et homine ueritatem. Hec de ipsa predestinatione sufficiant.

Aug. de bono perseuerantie. Id. de predestinatione. Aug. in Trinitate. Aug. de bono perseu.

Deinde uideamus utrum de re que semper fuit uel de re que non semper fuerit sit ipsa predestinatio, id est utrum de persona an de natura. Eundem sane ipsum qui secundum carnem factus est ex semine David predestinatum dicit filium dei in uirtute. Secundum hoc recte quippe dicitur filius dei non predestinatus, secundum id quod est uerbum dei deus apud deum. Ut quid enim predestinaretur cum iam esset quod erat, sine initio, sine termino? Illud autem predestinatum erat quod nondum erat, ut sic suo tempore fieret, quemadmodum ante tempora predestinatum erat ut fieret. Quisquis ergo dei filium predestinatum negat, hunc eundem filium hominis negat. Predestinatus ergo est Iesus, ut qui futurus erat secundum carnem filius David esset in uirtute filius dei. Sic enim inquit homo factus est dei filius predestinatus esse dicitur. Ecce ex his patet predestinationem esse de persona, id est de Iesu Christo, non secundum id quod semper fuit, scilicet secundum diuinitatem, sed secundum humanitatem; et est sensus: quod deus Christus factus est secundum carnem, quia Christus secundum quod est homo est, id est sola gratia preelectus ad hoc ut ipse homo sit filius dei, non utique adoptiuus ut nos sumus, sed in uirtute, id est in eadem potentia cum patre, non per gratiam adoptionis sed per unionem uerbi, id est quia humana eius natura per gratiam unita est uerbo. Non ergo per adoptionem filius est, neque adoptiuus filius est. Dicit enim Ambrosius: Nolunt uel nolint diuinam scripturam, filium dei nusquam adoptiuum inuenies, sed sicut Christus in quantum deus est naturale habet ut sit naturalis dei filius, ita in quantum homo per gratiam habet ut sit idem dei filius naturalis. Unde Ieronimus: De filio non hoc est, de domino nostro Iesu Christo scriptum est, quod semper cum patre fuit, numquam eum ut esset uoluntas paterna precessit. Et ille quidem natura filius est, nos non adoptione. Ille numquam filius non fuit; nos autem antequam essemus predestinati sumus, et spiritum adoptionis accepimus quia credidimus in filium dei. De hoc etiam Hylarius dicit: Contendunt heretici adhuc patrem quod pater est deum nolunt auferre filio quod filius est. Admittunt autem esse deum quod non de natura sit filius; non ex natura autem est qui non eadem in se habet nature significantiam. Neque enim filius est natura cum alia ac dissimilis erit a patre substantia. Pater autem quomodo erit, si non quod in se substantie atque nature est genuit in filio? Idem: Dominus dicens Clarifica filium tuum non solo nomine contestatus est se esse filium, sed proprietate. Nos filii dei sumus, sed non tales hic filius. Hic enim uerus et proprius est filius origine non adoptione, ueritate non nuncupatione, natiuitate non creatione. Ideo natura filius est, quia eandem naturam habet quam ille qui genuit. De hoc quoque Augustinus ait: Nos sumus filii gratia non natura, unigenitus autem natura non gratia. An hoc etiam in ipso filio ad hominem referendum? Ita sane. Idem: Quod unigenitus est equalis patri, non est gratie sed nature. Quod autem in unitatem persone unigeniti assumptus est homo, gratie est non nature. § Queri solet a quibusdam an secundum quod homo Christus sit deus uel dei filius. Quod ita esse ita probare conantur: Christus secundum quod homo predestinatus est; ... predestinatus est ergo quod predestinatus est secundum quod homo ut sit filius dei, et secundum quod homo est filius dei. Ad quod respondemus dicentes Christum esse id quod predestinatus est ut sit, sed non est secundum illud.

Aug. super ... Aug. in ... Aug. de fide in sermone.

secundum id, secundum quod praedestinatus est. Christus enim praedestinatus ut sit Dei filius, et ipse utique est verus filius Dei. Sed praedestinatus est ad hoc secundum quod homo, quia per gratiam hoc accepit. Sed quod homo, Christus tamen secundum quod homo non est. Illud vero forte secundum unitatem personae sit expositum. Secundum enim aliquando conditionem humanae naturae vel divinae exprimit, aliquando unitatem personae exprimit, ut cum dicitur: Christus secundum quod homo dimittit peccata, id est ipse homo qui est Christus vel persona ipsa quae est homo. Aliquando vero secundum notat causam, ut cum dicitur: secundum divinitatem iudicabit, id est ex virtute divinitatis. Has distinctiones suis locis diligenter animadvertendas esse. ¶ Quaeri etiam solet utrum Christus secundum quod homo sit persona. Ad quod dicimus: si secundum causam vel conditionem naturae notat, secundum quod homo non est persona, quia ex eo quod homo vel in quantum homo est persona non est. Quia si ex eo quod homo persona esset, ergo vel tertia in trinitate vel alia. Sed alia non, ergo tertia in trinitate, ergo deus. Item. Ideo in quantum homo non dicitur persona quia non est in quantum homo personali proprietate discretus a patre et spiritu sancto, quia in quantum homo non est genitus a patre vel filius patris. Filiatio autem proprietas est qua persona filii ab aliis distinguitur. Sed si in quantum homo non est persona tertia in trinitate, quomodo ergo supra dixit Augustinus quod suscepit et quod suscepit una est in trinitate persona? Haec enim auctoritas innuere videtur quod natura humana cum verbo est deus, quae non semper fuit deus, ergo non tantum natura divina est deus sed et alia. Quod quam absurdum videtur et alia plurima quae sequuntur inconvenientia. Praedicta Augustini verba et his cetera inventa sunt similia. Hoc tamen intelligenda nobis videntur: quod suscepit et quod suscepit una est in trinitate persona, id est ita deus suscepit hominem quod eadem persona quae erat prius immutata permansit. Unio enim suscipientis et suscepti unitatem personae non divisit nec variavit, ita scilicet est ut illa persona quae ante erat deus eadem homo esset. Unde super Iohannem Augustinus: quoniam verbum caro factum est una persona, facta est verbum et homo, id est ita factum est ut eadem quae est deus esset homo. ¶ Movet nos quod quidam supradixit Augustinus illum hominem assumptum a verbo, cum ille sit persona et persona non sit assumpta. Alibi quoque exposuit id omne quod magis movet. Si quis dixerit aut crediderit hominem Ihesum Christum a filio Dei assumptum non fuisse, anathema sit. Ita videtur quod persona a persona sit assumpta, quod quia nefas est dicere aut sentire, praedictarum auctoritatum verba sic intelligi sane possunt ut homo Christus sive homo ille ideo dicatur assumptus a verbo quia anima et caro in quibus subsistit homo sunt assumpta a verbo, ut ad vocabulum hominis et naturam respicias, non ad personam cum assumptum dicis. Item.

Quaeri solet utrum homo ille coeperit esse vel semper fuit. Sicut simpliciter enuntiamus Christum vel Dei filium semper fuisse, non coepisse, de quo Augustinus ait: habuit aliquando Dei filius quod non habuit, id est ipse homo filius quia non erat homo. Item. Sic nos electi quorum ille clarificatus quia prius quam mundus esset non eramus, nec ipse mediator Dei et hominum homo Christus Ihesus. Item. Christus natus et si forte homo re

centis est, tamen est aeternus deus. Alibi autem legitur quod puer ille creavit stellas. Et ipse Augustinus ait: Ego principium qui et loquor vobis. His itaque auctoritatibus in nullo refragamur, dicimus quia homo ille in quantum homo est esse coepit, in quantum vero verbum semper fuit. In his autem locutionibus sine adiectione determinationis sic respondendum convenit. Unde Augustinus: Fiat per ipsum in quantum verbum eius est, et quae facta sunt fecit. Sed perfecto secundum id quod homo est ipsum pro nobis glorificavit. Ipse ergo secundum quod homo praedestinatus est, id est sine meritis sola gratia praeelectus, non solum ut esset caput nostrum et ut non originale contraheret nec voluntate perpetraret peccatum, et ut ex mortali natura clarificatam immortalem, sed ut esset filius Dei in virtute, id est in aequali potentia cum patre. Et quia ipse sit filius Dei potest videri ex hoc quod conceptus est in natura secundum spiritum sanctificationis, id est quod ex spiritu sancto conceptus est. Considera vero quod non fuit ei spiritus sanctus pater semine, nec dominus illum patrem esse hominis, nec dicant duos esse patres. Sed de spiritu sancto conceptus dicitur ideo quia per operationem spiritus sancti, per quem omnia sanctificantur, divini numinis facta est illa conceptio. Probatur etiam esse filius Dei ex resurrectione mortuorum Ihesu Christi domini nostri, id est ex suorum, scilicet qui mortuos fecit se resurgere qui fuerant et quia ad se pertinebant. Secundum illud: Multa corpora sanctorum quae dormierant resurrexerunt cum eo. Et nota quod pronomen ibi non posuit pro nomine, more hebraico, quae locutio in scripturis est usitatissima et in veteribus praecipue libris celeberrima, ut Fecit Moyses sicut praecepit dominus Moysi. Vel ita ab illo loco secundum spiritum, quasi dicat: Christus probatur esse filius Dei secundum spiritum sanctificationis, id est quia suis dedit spiritum sanctificationis, sanctificationis dico incepte ex resurrectione, id est a remissione peccatorum, per quam anima resurgit a morte eius. Est enim duplex resurrectio, una animae, altera corporis. De resurrectione animae ait apostolus: Surge qui dormis et exurge a mortuis et illuminabit te Christus. Resurrectione dico mortuorum domini nostri Ihesu Christi, id est eorum qui mortui erant in peccatis, qui dicuntur Christi, quia eos nullus alius curare potuit, qualiter aliquis curandus a medico illius medici dicitur infirmus. ¶ Potest etiam de humana natura haec accipi quod ait apostolus: Qui praedestinatus est, ut ipsa ne dicatur praedestinata. Unde Augustinus: Praedestinata est ista naturae humanae tanta et tam excelsa et summa subvectio ut quo attolleretur altius non haberet, sicut pro nobis ipsa divinitas quousque se deponeret humilius non habuit quam suscepta natura hominis cum infirmitate carnis usque ad mortem crucis. De hoc eodem Ambrosius ita ait: Non de verbo loquitur hic apostolus sed de homine qui non erat antequam factus esset humanitas, quae non erat antea illa praedestinata est. Secundum vero sic lege litteram: qui factus est secundum quod homo praedestinatus est, id est cui humanitas praedestinata est et praeordinata sine suis meritis ut esset filius Dei in virtute, id est esset assumpta a verbo existente in eadem virtute divinitatis cum patre et unita illi in unitate personae. Sequitur: Secundum spiritum sanctificationis. Hic refertur ad illud quod supradictum est.

Quod ante promiserat per prophetas suos in scripturis sanctis de filio suo qui factus est ei ex semine david secundum carnem.

factus est. Filius unigenitus virginis, virgo facta est mater unigeniti Dei, ut quem pater genuit ex aeternitate ipsum virgo conceptum proferret in tempore. Deus igitur filius ut carnem hominis animamque mundaret, susceptione carnis animaeque rationalis incarnatus est.

¶ Unde et se ipso Christus minor factus est formam servi accipiens. Non enim sic accepit formam servi ut amitteret formam Dei, in qua aequalis patri. Ut in forma Dei et in forma servi idem ipse sit unigenitus filius est, quia Dei filius Deo patri natura est aequalis, habitu minor. In forma enim servi quam accepit minor est patre. In forma Dei in qua erat antequam hanc acciperet aequalis est patri. In forma Dei verbum. In forma servi factus est ex muliere. In forma Dei hominem fecit. In forma servi factus est homo. Quia ergo forma Dei accepit formam servi, utrumque Deus, utrumque homo. Et tamen est Deus etiam verus. Natus est secundum tempus et conceptus et natus ex virgine illo scilicet Deo naturaliter facto hominis filio, qui unus est naturaliter filius Dei patris, quo omnium naturarum creatori et Domino creavit virginem creandus ex virgine. ¶ Hic autem Deus humanam naturam in unitate personae suscepit, quam se humilians per nuptiam incorruptae virginis uterum ex ea nascendo implevit. Formam igitur, id est naturam servi, id est naturam accepit Deus, illa persona. Non enim accepit personam hominis sed naturam. Cumque tota trinitas operata sit formationem suscepti hominis, quoniam inseparabilia sunt opera trinitatis, solus tamen filius accepit hominem, id est formam servi, in singularitate suae in unitate personae, non in unitate seu in singularitate divinae naturae.

¶ Si autem adhuc quaeritur ipsa incarnatio quomodo facta sit, ipsum verbum Dei dico carnem factum, id est hominem factum, non tamen in hoc quod factum est conversum atque mutatum scilicet carne ut appareret carnalibus congruenter indutum. Ita sane factum ut ibi sit non tamen verbum Dei et hominis caro sed et rationalis hominis anima atque hoc totum idem dicatur propter Deum et homo propter hominem. Agnoscamus igitur geminam substantiam Christi, divinam scilicet qua aequalis est patri, et humanam qua minor est patre. Utrumque autem simul non duo sed unus est Christus, ne sit quaternitas non trinitas. Deus. De pro hoc est. Est Deus anima rationalis et caro. Tanta est enim unio utriusque naturae ut totum dicatur Deus, totum homo, et vicissim Deus homo, homo Deus. Quod si difficile intelligitur mens fide purgetur magis magisque a peccatis abstinendo et bona operando. Difficilia enim sunt haec. Ut tamen breviter dicam, non aliud fuit illa Dei summi exinanitio nisi formae servilis, id est naturae humanae susceptio. Utrumque igitur est in Christo, forma et utraque vera et plena est in Christo substantia. In quo ipse enim et inaestimabiliter unitae sunt ad invicem naturae, neque divina distante a propria simplicitate, neque humana aut conversa in divinitatis naturam aut in nihil existentiam divinam. Neque ex duabus una facta est composita natura. ¶ Christus igitur una persona est geminae substantiae, nec tamen Deus vel homo pars huius personae dici potest. Alioquin filius Dei antequam formam servi susci

peret non erat totus et crevit cum homo divinitati eius accessit. ¶ Sciendum tamen quod non semper factum esse ad creationem refertur. Sicut ibi: Domine refugium factus es nobis, et iterum: factus es mihi in salutem. Non enim creationis destinatio vel editio hic declaratur, sed nobis in refugium vel salutem esse dicitur quod prius non erat. Sed quaeri potest, cum nos salvatorem natum praedicamus, cur apostolus factum eum dicat ex semine David. Est aliud fieri, aliud nasci, quia in alio loco mittitur factum ex muliere. Aliquid igitur significatur hoc dicto. Caro enim non humano semine generata est, caro Domini in utero virginis et corpus effecta, sed effectu in virtute Spiritus sancti. Ideo apostolus dicit factum non natum. Aliud est enim semine admixto et sanguinis coagulo generari, aliud non permixtione sed virtute procreari. Possunt homines generare filios hominum, sed non facere.

¶ Item. Et si non intervenit semen hominis in conceptione virginis, tamen quia ex ea carne Christi formatus est quae constat ex semine, recte dicitur factus ex semine. ¶ Quaerens autem utrum Christus debeat dici creatura vel res creata simpliciter, audiat Augustinum super hoc ita differentem: In principio erat verbum et verbum non caro factum est per nativitatem incarnationis eius quae facta est in tempore ex virgine, et omnia per ipsum facta sunt. Neque dicit omnia, nisi quae facta sunt, id est omnem creaturam. Unde liquido apparet ipsum factum non esse per quem facta sunt omnia. Et si factus non est creatura non est. Si autem creatura non est eiusdem cum patre substantiae est. Omnis enim substantia quae Deus non est creatura est, et quae creatura non est Deus est. Sed si filius non eiusdem substantiae est cuius pater est, igitur facta substantia est. Et si facta substantia est non omnia per ipsum facta sunt. At omnia per ipsum sunt, facta igitur substantia non est. Quia tamen sicut ait apostolus factus ei est scilicet ad honorem patris, secundum carnem, infert non secundum deitatem. Factus dico, et specialiter ex semine David, quia Maria fuit de stirpe David, ex cuius semine formata est caro dominica opere Spiritus sancti in utero virginali. Sed attendendum est quare specialiter hic notat David, et cum etiam facta est promissio Abrahae sicut et David. Sed apostolus volens gratiam commendare maluit dicere de David, qui et criminosus fuit, quam fuit iustus, non de semine Abrahae, ut non pro merito sed gratia natus de eo putaretur. Vel non est, id est non ex homine rege. Rex autem secundum carnem natus est. Deinde a virtute commendans eum subdit.

Qui praedestinatus est filius Dei in virtute secundum spiritum sanctificationis ex resurrectione mortuorum Iesu Christi Domini nostri.

¶ Qui praedestinatus est filius Dei in virtute secundum spiritum sanctificationis ex resurrectione mortuorum. Hic primo videndum est quid sit praedestinatio et de quo sit praedestinatio, utrum de re quae semper

Ambrosius in li. de t.

Ambrosius in li. ... ut ... in ... praedestinatur ... particular ...

Id.

Idem Ambrosius de t.

Ambrosius in li. de t.

... intende

... divino.

Ambrosius

secundum carnem rex natus ostendatur, sic de deo rege

que tamen ante alias omnes non est scripta. Epistola enim que ad corinthios scribitur ante hanc scripsisse videtur. Et hoc de corintho scripsisse eundem insinuat, ex eo quod dicit: Commendo vobis phebem sororem nostram ministram ecclesie que est chenchris. Chenchris enim dicitur locus corintho vicinus, immo portus ipsius corinthi. Et hoc quoque apparet de corintho scripsisse ex eo quod dicit: Salutat vos gaius hospes meus. De quo prima ad corinthios dicit, salutans vos Gaius; hospes meus de quo scribens corinthiis memorat dicens: Gratias ago deo meo quod neminem vestrum baptizavi nisi crispum et gaium. Hec ergo epistola ad intelligendum ceteris difficilior, inquantum apostolus videtur, prescripta, primatum obtinuit in ordine epistolarum, non quod prius ab apostolo sit scripta, sed causa dignitatis romanorum, qui eo tempore cunctis gentibus imperabant. Interpretantur autem romani sublimes sive tonantes, quia illo tempore quo apostolus hanc epistolam eis misit, cunctis gentibus dominabantur, ideoque sub limiores ceteris omnibus erant, et intonabant precepta publi ca, et per totum orbem eorum fama omnium resonabat more tonitrui. Anno ab athenis apostolum scripsisse romanis dicit Ieronimus. Ab athenis civitate grecorum scripsit apostolus romanis hanc epistolam, quos non ipse, non petrus, vel aliquis duodecim apostolorum primum instru xerat, sed quidam iudeorum credentium, qui fidem Christi ab apostolis percepta, venientes romam, que princeps orbis residebat, cum erant ipsi subiti, quam apud ierosolimam didicerunt, romanis eam glizaverunt. Attende diligenter quod anno dicit apostolum ab athenis scripsisse. Origenes vero de corintho. Item inspice quod idem anno ait petrum romanis primum non predicasse, cum ecclesiastica historia sic contineat: Claudii temporibus clemen tia divine providentie petrum ad urbem romam deduxit; ibi adveniens primus in urbe roma sui evangelii clavis (?) regni celestis aperuit. Ieronimus quoque super epistolam ad romanos non scriptum est ut aliquid impertiar vobis spiritualis ait sic: Romanos per predicationem fidei confirmare se velle paulus dicit, non quod minus a petro, sed ut duobus apostolis attestantibus romanorum corroboraretur fides. Harum itaque romanos predicasse fuisse videtur dicentes dominus petrus romanis, contra romanis contra ad alios apostolos. Sed partem ad omnes credentes. Item dominus athenis romanis de scripsisse, corinthi vero profecisse. gradum erro nasse et peccati ideo prima ponitur radicem, sic sep tis destruit, scilicet superbia omnium. Que natione ce tum est, primum omnium peccati sunt sub custodie et ecclesie lestis sublimium ita ut se elevati lantias, quod romanos ad dissensiones et versuti tes esse sibi invicem de iudeis et gentibus ad Christum facientes. Erant enim parentes a quibus originem duxerant conversi, iudei autem

et per legem quam soli inter ceteras gentes acceperant genti les credentes despiciebant, dicentes propter observantiam legis eum servierunt meruisse accipere gratiam Christi et fidem evangelii et propter ritum inertes ... evenisse evangelium domini nostri ihesu Christi, atque ex his ingentis ... Nos de genere abrahe sumus, cum primi gentibus se preferebant dicentes: Nos de genere abrahe sumus. Nos peculiaris dei sumus. Nos de egip to forti manu et mirabilibus signis deus eduxit. Nos sicco vestigio mare rubrum transire fecit. In deserto manna pavit. Aqua de petra produxit, aliis sub silentio relictis. Nos soli digni sumus qui legem accipere et eius voluntatem cognoscere. Ad nos quoque specialiter dei filius in lege accipere ... Non sum missus nisi ad oves que perierunt domus israel. Gentiles autem econtra dicebant: Quanto plura beneficia vobis exhibita memoras, tanto vos deteriores esse ostenditis. Nam siccis pedibus quibus mare transistis, idola pecora saltastis, que propriis manibus fecistis, et illo ore quo laudes deo pro salute paulo ante de submersione pharaonis et egiptiorum laudes deo persolvistis, ydola adorastis. Preterea manna celitus datum in deserto fastidistis, cupientes redire in egiptum ad ollas carnium. Sepe etiam dominum irritastis. Ad ultimum Christum vobis in lege et prophetis promissum occidistis. Nos vero dignores sumus, qui ut de Christo audivimus, mox ei credimus. Unde constat nos non ... Prophetia dominus dicit: populus quem non cognovi servivit mihi, in auditu auris obedivit mihi. Non constat nos non ... industria, sed ex ignorantia deliquisse. Si enim prophetias aut apostolos audivissemus, ydola non coluissemus. Si autem de generis nobilitate vos iactatis, sciatis quod talium gloria est et ismael et esau possunt patrum gloriari, cum de eisdem pa tribus sint nati. His itaque altercantibus apostolus se medium interposuit, omnes illorum contentiones hinc inde diruens, et quasi bonus concionator voce consona illos alloquens, ad duos unam concordiam adducit, ostendens illos eorum suis meritis esse salvatos, quia omnes et iudei et gentiles sub peccato tenebantur, sed per gratiam dei. Per altercationem itaque predictam scribit romanis, confutans tam gentiles quam iudeos, docens eos humiliari et omnia attribuant gratie dei, et ostendens omnibus gratis venisse gratiam fidei et evangelii Christi. Et propterea et gratiam vocari ostendit, quia non quasi debitum iustitie reddita est, sed gratuito data. Ideo enim est gratia, gratis data, donata non reddita. Si enim debebatur, antequam gratia haberetur, vices redditam est, non gratia donata. Omnino itaque hec epistola pro gratia ponitur, quia omnium malorum ut predictum est, in dicere premit. Assigna tis ... romanis. ... explicanda est intentio. Apostolus roma nis scripserit, supra est de materia et intentione et modo tractandi exequitur. Generalis omnium epistolarum materia est doctrina evangelii. Intentio monere ad obediendum evangelice doctrine. Preter hanc autem in singulis particulares intentiones et materias continet. Prima itaque epistola materiam habet romanorum vitia atque gratie dei bona ad que eos hortatur. Intentio vitia eorum increpare, et ad veram pacem et fraternam concordiam sub manu gratie humiliare. Modus tractandi talis est, mo re scribentium epistolas salutationem premittit, in qua tria facit. Commendat enim primum suam et negotium et auctoritatem negocii, in quibus congrue captat benivolen ciam. Post salutationem vero utriusque partis vitia arguit, ostendens gentiles a naturali ratione et iudeos a lege exorbitasse. Deinde rursus pluribus ostendens iu sticiam et salutem eis utrisque esse non per legem sed per fidem Christi ihesu, ut a lege eos tollat et in sola fide Christi eos constituat. Circa finem vero moralis subditur instructio, atque in actione gratiarum finem tenet epistola. Premittit autem salutationem dicens: Paulus.

sex
sex
sex
Anno

[P]rincipis in uirgo facta ē. mat̄ uni
... ex ecl̄itate. ipsum in uirgo
dei. carne hominis. alāq.
qui fr̄onal incarnat' ē.
cuī p̄ē formā serui acci
ait seu abiecerit sin
telligit in infirmā ser
In hac aūt salut̄ natā e

prius p̄sonam suam comendat. iiii. modis. s. a nō.
a condicione. a dignitate. ab officio. a nomine. dicens.
Paulus. a condicione. ser. a dignitate. apl̄s. ab officio. se
gre(gatus). mel̄. Ex nōie aūt laudē sortit̄. si tam sp̄ius nōis im
impositionis causa aduertat̄. Paulus. n. hebraice. quietus.
grece. modic' latine sonat. i. hoc nom̄ paulus. q. ē hebra
icū. origine 7 inuencione. nō translatione impositū ē
aplo. ip̄e in nomī genuine initatus. s. modicitatis. i. q̄eius.
q̄rū alt̄am notat. hoc nom̄ gn̄ali appellatiōe apd grecos
. i. quiete. alt̄am ap̄ latinos. i. modicitate. hoc. n. nom̄
paulus cū sit appellatīm ap̄ grecos. hebreos. latinos.
impositū fuit aplo xp̄ū. q̄ ut ait beda sup acta apl̄os
anno passiōis 7 resurrectionis x̄. ad fidē uenisse p̄bat̄. tertio
quero decimo āno p' x̄. passionē aplatū gētiū. ē barna
ba 7 pauli uocablm accepisse. P'us. n. uocabat̄ saulus.
a saule p̄secutore. q̄r sic ille dd̄. ita h' ecclīā x̄. ē p̄secutus
x̄. uiii. aūt anno iuxta condictū aplo&rum; ad magistriū ē gen
tiū p̄fectus. hinc aūt sententie de nōie pauli consentit aug'
sic dicens. Nō ob aliud hoc nom̄ q̄ntū in uidet̄. paulus
s̄ elegit. ū ut se ostender̄ paruū tanq̄. minimū aplo&rum;.
Ip̄se p̄mo saulus p̄ea paulus dictus ē. ū q̄i iactancia
aliq̄ nom̄ sibi mutauit apl̄s. S;. ex saulo. factus ē pau
lus. i. ex sup̄bo humil'. i. modic'. paulū. n. modic' ē. Im
mutatū g'. se ē signāt. ex saulo. q̄ interpretat̄ inquietudo.
t' temptacio. paulū se dic̄. i. q̄etū. Q' enī p' temptaciones a
liis inferebat. p'. eas passus ē. Porro ex more s̄cór; aplo&rum;
id fecisse p̄hibet̄. q̄ in initiis p̄ficientes mutato nōie
s̄t uocati. ut ēēnt 7 ip̄o nōie noui. ut cephas. 7 filiz toni
trui. 7 h' mu. Vn̄ 7 s̄cā ecclīa iā in consuetudine dux̄. ut q̄s
in cathedra b̄i pet' sublimat. nōia eis mutet. Vl' sic ieronim
ait. Paulus a p'mo spolio q. s̄cē ecclie contulit. s. a paulo sergio p̄
consule. q̄. ap̄ cypru conūtit. h' nom̄ s' imposuit. ut sic par
tic'. q̄ parthos sup̄auit. 7 germanic'. qui germaniā uic
ē dic̄t'. sic ab eo p'ncipe quē p' subiugauit. paul' sit ap
pellat'. S;. q̄r nulla rat' in sc̄ipturis diuinis consuetudo dep̄
hendit̄. magis placet q. in n̄ra consuetudine frequent̄ repit̄.
inuenimū. n. in sc̄ptis. alios binis. alios t'nis usos ēē nōib'.
7 hoc utriq̄. mutuo. r. ut salomō q̄ ecclāstes. 7 ididia uo
cat' ē. 7 matheus q̄ 7 leui dictus ē. 7 alia p̄lā in hunc mod.

per. nō enī tonus 7 ceteri. cū homo diuinitati eius
accessit. S; Sciendum tā q. nō sēp factū ēē. ad creatio
nē refert̄. sic ibi. Dn̄e refugiū factus es nob. & item.
factus es m̄ in salutē. Non utiq̄. creationis destitutio.
t' editio. hic declarat̄. s; nob in refugiū t' salutē ēē dr̄
q. p'us nō erat. S;. queri potest. cū nos saluatorē na
tū p̄fiteam'. cur apl̄s factū eū dicat ex semine dd̄.
ē aliud sit. fi. aliud nasci. q̄ 7 alio loco m'r factū ex
muliere. Aliqd g' signauit hoc dicto. q̄r enī nō hu
mano semine concepta ē. caro dn̄i in utero uirginis. 7
corp' effecta. s; effectu 7 uirtute sp̄c s̄ci. ideo apl̄s dic̄
fcm̄ ū natū. Aliud ē cui semp̄ne ad ...

Paulus seruus ihu xp̄i uocat' apl̄s. segrega tus in euge(lium) dei.

... paulus in
tabil'. siue electus interpretari dr̄. quē et
dn̄s ip̄e uas electiōis uocauit. tā uita q̄.
doctrina mirabilē fec̄. Sequit̄. Seruus
ihu x̄. S;. querend' ē cur seruus uocat̄
cū alibi sc̄psit. Non. n. accepistis sp̄m
seruitutis. 7c̄. & item alibi. Itaq; iā nō ē ser
uus s; fili'. Et dn̄s apl̄is ait. Iā nō dicā uos
seruos s; amicos. Ad q. dicend' ē q. duo sūt
gn̄a seruitutis. Est enī seruitus timoris.
7 pene seruil'. 7c̄ seruit' amoris 7 filiacio
nis. atq; humilitatis. q̄ ad instar filii. q̄ ser
uit ū uult offende patrē. S; g' id s̄cd hu
militatis 7 amoris seruitutē dictū p̄ma
bim' ū errabim'. Non. n. p̄ hoc ledit̄ titulus
lib'tatis in paulo. q̄r oī lib'tate nobilior ē.
seruitus x̄pi. dicendo g'. seruus. nom̄ humilitatis po
nit. ut ad eā p̄uocet sup̄bos q̄b' sc̄bit. 7 ne misera ser
uit' uideat̄. nō simpl'r ait. seruus. s; add'. ihu. i. salua
toris. cui summo oms̄ seruire debēt. Cui. n. seruire. regnare
ē. Ihc ū hebraice. soter grece. latine saluator dicit̄. q̄.
nom̄ ab anglo fuit impositū di filio. eo q. saluū faci
... p̄plm suū a peccatis eo&rum;. Addit. x̄pi. i. regis 7 sacerdo
tis. x̄p̄c. n. grece. messias hebraice. latine dicit̄ unctus
7 iuncti. r. reges 7 sacerdotes ungebant̄. x̄p̄c aūt unct'
ē nō oleo uisibili s; inuisibili. i. plenitudine gr̄e sp̄ua
li. S; in p̄s̄o. Dilexit te. d. d. t. o. l. hoc nom̄ alius oli fuit
adiectiū. s; ihu sc̄m ē p̄priū. 7c̄ hoc sacratum nom̄. seruū aūt
ihu x̄. s' p̄fitens apl̄s. aliq̄ suo&rum; se exitū ostend'. utriq̄
nom̄ ponendo. i. ihu x̄. unū di 7 hoīs c̄ hereticos p̄sonā
ēē testat̄. multi q̄d' iam. alt̄m. ū. x̄pm. suspicantes fuisse.
s; unū 7 eius s' servit' ēē. Sequit̄. uocat'. & ecce dignitas.
ad q̄. p'mor' ē. Ecce de humili sic ē altus. s. ac si dic̄ sup̄b' q̄b'
sc̄bebat dicet. Ecce seruo 7 humili fec̄ me ds̄ aplm̄. 7 sub
limē. ita 7 uos humiles sitis ut exaltemini. Qui. n. se
humiliat. exaltabit̄. Gr̄am uero comendans non simpl'r

Principia rerum requirenda sunt prius, ut earum noticia plenior possit haberi. Tunc enim demum facilius potest esse modus declarari, si eius origo doceatur. Si ergo epistolarum scripture post evangelium edite modum volumus ostendere, poterit videri verum quod dicimus [illegible] quod sic invenitur. Post legis Moysi [illegible] divine mandata contemnebant, prophetarum doctrina fuit necessaria, que redivivia ipsi peccati [illegible] denunciatione compesceret, atque eundem prophetie [illegible] sionibus ad obediendum ac serviendum [illegible] commoneret. Ita in novo testamento post evangelium in quo [illegible] religionis ordo perfecte sanctitatis doctrina [illegible]rum Pauli et aliorum apostolorum secuta est doctrina [illegible] contra hereticas [illegible] pravitates et suborta vitia resecarentur, et [illegible] questiones excederet. Hi sunt panni qui ad extrahendum Ieremiam de lacu funibus circumligati sunt. Epistolarum siquidem doctrina legis et prophetie atque evangelii consona testimoniis velut funibus circumligata de lacu ignorantie et infidelitatis peccatorem ad lucem gratie et veritatis educit. Inter omnes vero epistolarum scriptores Paulus in tribus precipue excellit: scilicet in operis profunditate, et in fidei assertione, et in gratie commendatione seu spei sublevatione. In operis profunditate, quia hoc opus et verius plexi et ad intelligendum est difficilius. In fidei assertione, quia Paulus in lege et prophetis peritus ad fidei catholice assertionem congrua auctoritatum legis et prophetie induxit testimonia, ut [illegible] sub [illegible]. In gratie commendatione seu spei sublevatione, quia contra superbos et arrogantes et de suis operibus presumentes, commendanda Dei gratia fortiter et prudenter atque acriter dimicavit. Quod utrumque in illo evidentius et clarius apparuit, quia ante alia opera vehementer ecclesiam Dei persecutus, pro quo summo fuit dignus supplicio, pro maledictione consecutus gratiam et pro dampnatione suscepit misericordiam. In quo nostro spes nostra plurimum sublevatur. Sic enim cum audimus David homicidam et adulterum per penitentiam prophetie recepisse spiritum, omnis venie diffidentia peccatoris tollitur. Ita cum Saulum persecutorem ecclesie persecutorem factum apostolum predicatorem adverterimus, non modicum spes nostra attollitur. Inde est quod in ecclesia hee epistole plus ceteris frequentantur, ut psalmi David magis

[illegible] cum scripsit epistolas [illegible] huiusmodi [illegible] Ideo namque decem et quattuor scripsit, ut [illegible] insinuaret. Atque [illegible] legis dei per Moysen date [illegible] cuius in odium videtur [illegible] habere volens [illegible] ad [illegible] ipsis a pharaonis et egyptiis [illegible] doctrinam [illegible] diabolica potestate et ydolatrie servitute [illegible] epistolarum doctrina insinuaret. Ideo enim [illegible] scripsit, ut duorum testamentorum convenientiam [illegible] quod et Moyses in duabus tabulis lapideis simul [illegible] quibus legis decalogus inscriptus erat [illegible] et Christus idem in cena cum discipulis pascha celebrans significavit. Ibi enim lapis [illegible] quem gessit angulus unum [illegible] in oculis nostris. Panem [illegible] celeste cum [illegible] agno [illegible] veteris [illegible] novi per agnum [illegible] quod in veteri lege [illegible] fuerat [illegible] que nove legis sacramenta [illegible] est [illegible] significatur. Atque illa duo [illegible] [illegible] clamantur. Et enim tota in medio [illegible] [illegible] epistolas decem et quattuor conscripsit [illegible] personas ducentur [illegible] epistolam que ad Hebreos scribitur non fuisse Pauli [illegible] Barnabe vel Clementis vel Tertulliani vel Luce, quos sibi [illegible] huiusmodi, quia nec salutationis est [illegible] inscribitur et longe facundiore et splendide [illegible] est. Contra est quibus sufficienter respo[illegible] non est dicenda Pauli quod no[illegible] ergo nec Barnabe nec alterius [illegible] Pauli [illegible] intitulata sit. Hec ob id [illegible] est, quia diligentius est scriptura [illegible] plus valere in sua lingua [illegible] non scripsit greca. Ho[illegible] legis destructio[illegible] Hebreis odiosus erat, atque cerimoniarum [illegible] Non cura de legis [illegible] sequentis excluderet [illegible] hi sic et alie. De ordine [illegible] illa epistola [illegible] ordine sunt disposite [illegible] quare non est cum epistola que Romanis [illegible] quod ostendit prima ponatur.

P[illegible]

erit tibi iterum quod dicimus [illegible]
[illegible]
diuine mandata contemnebant [illegible]
te necessaria [illegible]
[illegible]
sionib[us] ad obediendu[m] ac seruiendum [illegible]
[illegible]